Dr. PĂDUREAN I. DOMINUȚ

INSULA ȘERPILOR

EM MUNTENIA

DOMINUȚ PĂDUREAN

INSULA ȘERPILOR

BIBLIOTECII
LI GIL NAVALE ROMÂNE,
– CONSTANȚA –
CU ALEASĂ PREȚUIRE ȘI RESPECT,
DIN PARTEA AUTORULUI

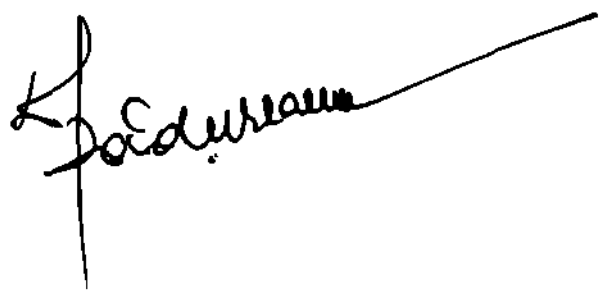

CONSTANȚA
06.07.2004.

Consilieri editoriali:
COSTACHE TUDOR
MIRCEA LUNGU

EDITOR:
MUNTENIA
I.S.B.N.: 973-692-036-0

Consiliere editorială:
LEDA ©
leda@mymail.ro

TIPĂRIT LA:
Tipografia MUNTENIA
Constanța
Tel./Fax: 0241-635 521
muntenia@mymail.ro

Dr. DOMINUȚ PĂDUREAN

INSULA ȘERPILOR

MUNTENIA
CONSTANȚA
2004

Această lucrare monografică a văzut lumina tiparului datorită acțiunii de sponsorizare căreia i-au dat curs, prompt și dezinteresat, OAMENI de mare noblețe sufletească, profund atașați actului de cultură, progresului științific, idealurilor și intereselor naționale.

Autorul ține să mulțumească - și pe această cale - , următorilor SPONSORI:

- S. C. RIG SERVICE S.A. Constanța
  Director general dl. ing. FLORIN CÂRSTOCEA
- FEDERAȚIA SINDICALĂ PETROMAR
  Președinte dl. GHEORGHE CÂTU
- SINDICATUL INDEPENDENT AL PLATFORMELOR MARINE PETROMAR
  Președinte dl. COSTEL NECULAI

INTRODUCERE

În ciuda numeroaselor vicisitudini istorico-teritoriale de care a avut parte poporul român de-a lungul milenarei şi zbuciumatei sale istorii, nici o altă parte a pământului românesc nu a avut un destin atât de tulburător, de fascinant, dar şi de dureros, ca şi Insula Şerpilor.

Ea a fost de-a lungul secolelor - şi,din nefericire,a rămas încă! - „rana"deschisă a României.

La scară universală ea constituie un caz unic,întrucât nu se mai poate cita un alt colţ de stâncă care,cu o suprafaţă atât de mică,să fi cunoscut o atât de bogată şi zbuciumată istorie.

Din acest punct de vedere,Insula Şerpilor ilustrează la superlativ vechiul dicton *sunt fata locorum*!

De la prima sa atestare documentară,de către Arktinos din Milet,în lucrarea "Aithiopis" (Aethiopidia),în anul 777 î.Hr. – aceasta constituind şi prima atestare a pământului românesc de către literatura greacă a antichităţii!- şi până în zilele noastre, adică pe parcursul a aproape trei milenii, destinul insulei a fost mereu schimbător : exceptându-i pe autohtoni,cărora insula le-a aparţinut şi *de jure* şi *de facto*,fiind situată în dreptul ţărmurilor lor (dreptul natural a premers pe cel scris!), asupra ei s-au înstăpânit abuziv, de regulă prin forţă şi mai puţin prin tratate, toţi cei care au venit în contact cu ea,care au avut interese strategice legate de Marea Neagră, strâmtori, Dunăre, gurile şi delta bătrânului fluviu; rând pe rând, asupra ei şi-au exercitat autoritatea – direct sau formal – grecii, romanii, bizantinii, italienii, turcii, ruşii, iar turcii, sovieticii şi ucrainenii, excepţie făcând perioada 1878-1948, când ea a fost reunită cu ţara-mamă - România.

Inclusă militar (august 1944) şi politic (4 februarie 1948) în componenţa U.R.S.S.- ului,în baza unor "acte"lipsite de consistenţă şi relevanţă juridică internaţională, care încălcau flagrant şi modificau fraudulos prevederile Tratatului de pace de la Paris din anul 1947, deci nule şi de drept şi de fapt *ab initio*, după dispariţia conglomeratului statal de la răsărit de pe scena politică a lumii, insula a fost însuşită şi trecută sub autoritatea Ucrainei (1991), ca stat succesor al defunctei U.R.S.S., încălcându-se grav, încă odată, drepturile legitime ale României asupra singurei sale insule din Marea Neagră .

Judecând lucrurile *sine ira et studio,* prin prisma dreptului internaţional, analizând cu obiectivitate şi luciditate "actele" juridice din

1948, 1991, 1997 (Tratatul româno-ucrainean), se poate afirma, fără rezerve,că, din punct de vedere juridic, în baza Tratatul de pace de la Paris din 1947, Insula Şerpilor este şi trebuie considerată în continuare pământ românesc.

Toate documentele sovieto-ucraineano-române de după protocolul din 4 februarie 1948,care au vizat direct sau indirect zona Insulei Şerpilor, au fost (şi rămân!) acte subsecvente unui act lovit de nulitate juridică absolută.Pe cale de consecinţă,prevederile lor referitoare la Insula Şerpilor sunt lovite de nulitate *sine die*,lipsa lor de validitate fiind mai presus de orice contestare sau argumentaţie.

Importanţa insulei - pe parcursul celor aproape trei milenii de existenţă atestată documentar - a fost şi este într-o disproporţie şocantă în raport cu suprafaţa sa de doar 17 ha.

Această importanţă a Insulei Şerpilor a cunoscut în timp o evoluţie sinuoasă, funcţie de o serie de factori obiectivi şi subiectivi, de raporturile existente la un moment dat între diversele puteri străine şi spaţiul biogenetic românesc: secole după secole, până aproape de creştinarea autohtonilor din spaţiul carpato-danubiano-pontic, insula a avut o foarte mare importanţă mitico-religioasă pentru lumea greacă de pretutindeni, ea fiind dedicată lui Achile, cel mai mare şi mai iubit dintre eroii greci; tot pământ românesc în continuare, între secolele IV-XIV asupra ei s-a aşternut o tăcere aproape totală, rămânând un punct de reper maritim pentru marinarii şi vasele care au brăzdat apele vestice ale Mării Negre; între secolele XV-XIX, caracterul formal (simbolic) al dominaţiei otomane asupra insulei, situaţia geostrategică din arealul acestei mări,a făcut ca acest imperiu să nu acorde importanţă militaro-economică acestei palme de pământ românesc,dezinteresul lor faţă de insulă mergând până acolo încât n-au construit pe ea nici măcar un far; ocuparea insulei cu forţa de către ruşi, la începutul secolului al XIX-lea, transformarea ei într-un important punct strategic pentru gurile Dunării şi arealul vestic al Mării Negre, a schimbat radical destinul acestei insule româneşti, consecinţele acestui act samavolnic resimţindu-se până în zilele noastre; reunită în graniţele fireşti, în urma Tratatului de pace de la Berlin (1878) - timp de 70 de ani nimeni necontestându-i statutul juridic, apartenenţa sa la România -, insula şi-a urmat cursul firesc, fiind un important reper maritim în Marea Neagră (din nefericire, guvernele care s-au perindat la cârma ţării între anii 1878-1948, n-au acordat singurei insule româneşti din această mare importanţa cuvenită – cercetările arheologice în insulă au lipsit cu desăvârşire; cercetările botanice şi zoologice au avut un caracter sporadic, nesistematic; importanţa militară sau cea economică, de moment şi, mai ales, de perspectivă, a fost subestimată ş.a.); ocupată militar de către sovietici în august 1944, ea ne-

a fost smulsă în cursul anului 1948 printr-un protocol, respectiv un proces verbal de predare-primire, a căror nulitate juridică rămâne mai presus de orice dubiu; ulterior sovieticii au impus insula ca un important punct strategic pentru U.R.S.S. şi Tratatul de la Varşovia, dotând-o militar cu instalaţii de radiolocaţie performante; în intervalul cât au deţinut-o (1944-1991) a prevalat importanţa sa militară, doar a doua parte a acestui interval aducând în actualitate importanţa sa economică; însuşită de Ucraina în anul 1991, în calitate de stat succesor al fostei U.R.S.S., insula a căpătat alături de importanţa militară o importanţă mereu crescândă din punct de vedere economic, aceasta şi datorită faptului că în imediata sa apropiere au fost descoperite însemnate cantităţi de hidrocarburi, gaz metan ş.a.

Cunoaşterea istoriei, destinului zbuciumat al acestei palme de pământ românesc, este nu numai o obligaţie morală, ci şi o necesitate istorico-juridică impusă de actualul său statut juridic, de implicaţiile acestuia asupra intereselor geostrategice ale României în Marea Neagră.

Apărarea intereselor teritoriale,economice, maritime şi militare ale României – prezente şi viitoare -, reclamă cu necesitate cunoaşterea tuturor aspectelor legate de Insula Şerpilor, apărarea acestor interese pe cale diplomatică, juridică, prin apelul, la nevoie, la instanţele juridice internaţionale.

Lucrarea de faţă, **prima monografie ştiinţifică românească dedicată Insulei Şerpilor,** se adresează, în viziunea autorului, atât specialiştilor, cât şi publicului larg.

Ea cuprinde bogate date şi informaţii privind : coordonatele geografice, aspectele geologice, clima, solurile, flora şi fauna insulei (cap.I); numele insulei în intervalul de timp cuprins între 777 î.Hr.- 2004 (cap.II); prezenţa sa în cartografia secolelor II-XX (cap.III); dedicarea insulei lui Achile - de la mitologie la adevăr (cap.IV); farul din insulă (cap.V); statutul Insulei Şerpilor până la 1812, între 1813-1856, 1857-1878, 1879-1944/1948, precum şi cel de după 1948,de după anexarea sa samavolnică de către U.R.S.S.(cap.VI);insula ca bază militară sovietică (1944/1948-1991) şi ucraineană (1991-2003), problemele privind marea teritorială,zona contiguă, platoul continental şi zona economică exclusivă; negocierile româno-sovietice (1967-1987) privind platoul continental şi zona economică exclusivă a celor două ţări în Marea Neagră; Insula Şerpilor în dezbaterile Parlamentului României; tratatul cu Ucraina din 2 iunie 1997 şi implicaţiile acestuia asupra insulei; consecinţele acestui tratat asupra intereselor geostrategice ale României în Marea Neagră (cap.VII).

Redactată pe baza unei ample documentări, pe parcurs nu am ocolit problemele spinoase, controversele, făcându-ne cunoscut fie punctul de

vedere, fie preferința pentru acele interpretări sau puncte de vedere care ni s-au părut plauzibile, conforme cu adevărul istoric.

În lucrare, Insula Șerpilor este tratată unitar, sub multiplele ei aspecte, din antichitate până în zilele noastre, oferind cititorului un tablou complet și complex, bazat pe o bibliografie (cap.VIII) care dacă nu este exhaustivă, a tins spre atingerea acestui deziderat.

Pe parcurs am acordat locul cuvenit problemelor istorice,juridice și politice,făcând apel la sursele documentare primare. Pentru o mai bună relevanță, la finalul lucrării (cap.IX), am anexat extrase speciale din documentele diplomatice legate de statutul istorico-politico-juridic al insulei,care atestă indubitabil drepturile României asupra acesteia.

Lucrarea de față probează faptul că sunt rarisime cazurile în lume când un colț de stâncă – lipsit de apă potabilă, nelocuit și fără viață economică proprie – a creat unui stat atâtea probleme (politice, militare, economice și diplomatice), cum a creat Insula Șerpilor României.

Din acest punct de vedere insula reprezintă un caz tipic de disproporție între dimensiunile sale fizice și rolul istoric jucat.

Mică sub raport geografic (doar 17 ha), ea ne-a creat din chiar momentul ocupării militare (august 1944) și anexării sale frauduloase de către sovietici (4 februarie 1948) mari probleme și, cu certitudine, având în vedere actualul statut juridic, modul "cum" decurg raporturile româno - ucrainene, ne va crea în viitor probleme din ce în ce mai mari! Natura acestora este și va fi din ce în ce mai complexă,în prim plan situându-se cele economice.

Insula Șerpilor este și are șanse să rămână mult timp,"*călcâiul lui Ahile*" în raporturile dintre România și Ucraina...

Lectura acestei lucrări, de la primul până la ultimul său capitol, confirmă încă o dată adevărul - relevat de istoricul englez E.A.Freeman - potrivit căruia "***Istoria este politică în trecut, iar politica istorie în prezent"!***

Dr.Pădurean Dominuț.

I.INSULA ŞERPILOR – STRĂVECHI PĂMÂNT ROMÂNESC

1. Coordonatele geografice generale

Nici o altă parte a pământului românesc nu a atras, atât de timpuriu şi atât de mult, atenţia şi admiraţia autorilor antici – greci şi romani – ca Insula Şerpilor.

Situată într-o mare de miracole şi legende – expediţia argonauţilor în căutarea lânei de aur[1], expediţia amazoanelor[2] ş.a. -, insula a reţinut atenţia autorilor antici în primul rând datorită faptului că ea a fost atribuită celui mai mare şi mai iubit dintre eroii Greciei antice, lui Ahille, celebrul erou al nu mai puţin celebrei „Iliade" a lui Homer.

Dacă primele menţiuni, sporadice, cu caracter mitologic, legendar sau geografic, au fost, de regulă, lapidare şi uneori imprecise, numărul şi valoarea surselor documentare va creşte treptat, pe măsura ce spaţiul carpato-danubiano-pontic a intrat în sfera de interese a statelor din bazinul mediteranean, după secolul al VIII-lea î.Hr., după înfiinţarea primelor colonii greceşti pe coasta apuseană a Mării Negre .

Primul scriitor antic care a menţionat Insula Şerpilor, sub numele de „Insula albă", a fost Arktinos din Milet în anul 777 î.Hr., în lucrarea "Aithiopis" („Aethiopidia")[3].

El nu a precizat însă unde anume era situată insula în arealul Mării Negre.

Atestarea Insulei Şerpilor în secolul al VIII-lea î.Hr., marchează totodată şi **prima menţiune scrisă în literatura antică a unui colţ al**

---

[1] Legenda greacă vorbeşte de faptul că doi fraţi, Phryxas şi Helle, pentru a scăpa de mama lor vitregă care voia să-i sacrifice, sau refugiat zburând pe berbecul de aur, dar la trecerea peste strâmtoarea Dardanele de astăzi, Helle a căzut şi s-a înecat (de la numele lui derivă vechea denumire Hellespont), în timp ce fratele său a reuşit să ajungă în Colchida, unde a jertfit berbecul zeilor iar regelui de aici i-a dăruit *"lâna de aur"*.Ulterior a avut loc expediţia legendară a argonauţilor –organizată de Jason, care pe corabia"Argo"a fost însoţit de 50 de viteji – spre Colchida (în ţinutul Caucazului) , pentru redobândirea "lânii de aur", închinată zeului Marte.

[2].Pentru amazoane vezi cap.IV.2 .

[3]George Popa Lisseanu, **AEYKH - Insula Şerpilor**, în : "Revista pentru Istorie, Arheologie şi Filologie"(în continuare : R.I.A.F.), Bucureşiti, Vol.VII, 1894, p.395.

pământului românesc! (cu 24 de ani înaintea fondării, după legendă, a Romei – 753 î.Hr.).

Istoricul şi geograful grec **Hecateu din Milet** (cca. 540-470 î.Hr.), în „Periodos gês" ("Călătorie în jurul pământului") – din care sau păstrat doar câteva fragmente – scria că *„insula cea sfântă"* (Leuké) era situată în părţile de nord (evident faţă de spaţiul grec) şi anume în faţă cu ţinutul celţilor.[4]

Poetul liric grec **Pindar** (cca.518-438 î.Hr.) („Nemeene, IV, 49) făcea sublinierea că *„în Pont Achille are o insulă strălucitoare"*.

Cronologic – aşa cum abordăm pe toţi autorii la care facem referiri – următorul autor antic care a scris despre Insula Şerpilor a fost marele poet tragic grec **Euripide** (cca. 480-406 î.Hr.). În „Andromacha", (v. 1249), vorbind de *„lăcaşul lui Achille"*, preciza (v.1260) că *„insula se află în interiorul ["mijlocul"-cf.v.1262] Pontului Euxin"*; tot el, în „Iphigenia în Taurida"(v.435), pomenea *„ţărmul cel alb şi frumoasa cursă a lui Achille din Pontul Euxin"*.

Un vechi geograf şi navigator **Scylax din Caryanda** (mijlocul secolului al IV-lea î.Hr.), în „Periplus" („Perplu", 68), scria: *„Drumul în linie dreaptă de la Istru până la Criumetopon* [Arietis frons, promotoriu în Chersonesul Tauric] *e de trei zile şi trei nopţi. Dacă ia însă cineva ţărmul, drumul e dublu, căci aici este un golf în care se află o insulă, deşeartă ce e drept, numita Leuce (...)"*.

Ceva mai precis, renumitul grămătic şi poet alexandrin **Lycophron** (secolul III î.Hr.), în „Cassandra"(V, 189), arăta că insula Leuce era situată în faţa gurilor fluviului Keltos [Istros].

O nouă referire la această insulă va face scriitorul anonim – probabil **Scymnos din Chios** (cca. 250-180 î.Hr.) – al lucrării „Orbis Descriptio" („Descrierea pământului";v.789-796): *„Drept în faţă-i* [e vorba de Peuce] *este aşezată în mare insula lu Achille"*.[5] Localizând insula ceva mai corect, el adăuga apoi că faţă de continent, *„nu-i mai departe de patru stadii*[6]*, după cum spune Demetriu"*[7] (face referire la un fragment din „Geografia" lui Demetrios din Callatis - originar din

---

[4] Apud Nicolae Densuşianu, **Dacia preistorică** , Bucureşti, 1913, p.94. Informativ menţionăm că o ramură a celţilor (britolagii sau britogalii) s-a aşezat în părţile Bugeacului.

[5].Dr.Marin Popescu-Spineni, **România în izvoare geografice şi cartografice.Din antichitate până în pragul veacului nostru**, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978, p.17, citând din"**Periegesis**"(versul 785), dă o altă traducere: *„Apoi după ea* [Peuce] *- în mare – e aşezată insula lui Ahile"*.

[6] 1 stadiu = 185 m (cf. cpt. M.D.Ionescu). La alţi autori, 1 stadiu = 600 de picioare greceşti sau 125 de paşi.

[7] Vezi: C.Müller, **Geographi Graeci minores** Vol.I, Paris, 1854, p.228.

Heracleea -, care a trăit în secolul al III-lea î.Hr. şi a cărui lucrare, din păcate, s-a pierdut definitiv).

Cel mai mare geograf, istoric şi etnograf al antichităţii, **Strabon** (63 î.Hr. – 19 d.Hr.), în valoroasa sa „Geographie" (Γωγραφια υπομνήματα - II.5.22;VII.3)), împarte Pontul Euxin în două jumătăţi. În jumătatea vestică (despre care tot el afirma că se întindea de la Bizanţ până la gurile râului Borysthene), *„La cinci sute de stadii depărtare de revărsatul fluviului* [Tyras - Nistru] *se află în mare insula Leuce"* (potrivit spuselor sale, insula se afla la distanţa de 92, 5 km de revărsarea acestui râu, distanţa reală fiind de 95 km).[8]

Unul dintre preţioşii geografi ai antichităţii, **Pomponius Mela** (prima jumătate a secolului I), în „De Situ Orbis"(II.7) sublinia că insula era *„situată la revărsatul* [fluviu]*lui Borysthene" („Leuce Borysthenis ostio objecta") şi* că „*e*[ra] *foarte mică*".[9]

Următorul autor antic, istoricul şi enciclopedistul roman **Caius Plinius Secundus** (23/24 – 79) – cel mai ilustru apostol al ştiinţei romane, cunoscut şi sub numele de **Pliniu cel Bătrân** – în „Naturalis Historia"[10](„Istoria naturală", IV.13.27, 93) localiza *„insula lui Achille"*astfel: *„În faţa lui Borysthene se află (...) Leuce (...). Observaţiuni din zilele noastre o aşează la 140.000 de paşi de Borysthene, la 120.000 de Tyras şi la 50.000 de Peuce".*

Celebrul matematician, astronom, astrolog, filosof (teoria cunoaşterii) şi geograf grec **Klaudios Ptolemaios** (cca. 90-168) – **Claudius Ptolemaeus**, pe numele său de cetăţean roman -, în cunoscuta lucrare (cartografică) „Geographia"[11] (III.10), localiza insula mult prea la sud, lângă ţărmurile Moesiei Inferioare: *„Lângă ţărmul amintit al*

---

[8] Pentru aprecierea distanţei dintre Insula Şerpilor – vărsarea Nistrului în Marea Neagră, vezi: Ioan Gh. Petrescu, **Delta Dunării. Geneză şi evoluţie,** Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 957, p.37; Cpt. M.D.Ionescu, **Insula Şerpilor**, în (Vol.,):*** **Dobrogea în pragul veacului al XX-lea**, Bucureşti, 1904, p.309.

[9] În 1585, călătorul Forquevaux scria (şi el) că insula era *"foarte mică"* (Apud: *** **Călători străini despre Ţările Române.** Vol III, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1971, p.179).

[10] Plinius Secundus Caius (Naturalis Historia, I.47) a folosit pentru întâia oară denumirea Dacia. Vezi şi : *** **Izvoare privind istoria României.** Vol.I, Editura Academiei, Bucureşti, 1964, p.405.

[11] Γεογραφικ Υφηγησις ("Îndreptar geografic") – 8 cărţi, cuprinzând 8.100 de denumiri.

Moesiei inferioare se află insula (...) Leuce a lui Achille"[12]. El da pentru Leuce următoarele coordonate geografice: 57°30'; 46°40'.[13]

Istoricul, geograful şi comandantul de armate **Flavius Arrianus (Arrian) Nicomedensis** (cca. 95-175), în calitate de guvernator al Capadociei a cercetat coastele Pontului Euxin, de la Trapezunt până la Sebastopolis (Dioscurias), constatările sale prezentându-le sub forma unei scrisori către împăratul Hadrian. În această scriere, intitulată „Periplus Ponti Euxini" („Călătorie în jurul Pontului Euxin") – în trei părţi, pentru români un interes deosebit prezentând partea a III-a, paragrafele 32-34 -, el scria (III:32): *„Dacă din dreptul acestei guri* ["Psilon a Instrului "– Gura Chiliei] *pluteşti cu vântul de nord spre largul mării, îţi stă înainte o insulă pe care o numesc unii Insula lui Achille, (...), iar alţii îi spun Leuce"*.[14] Ca martor ocular (οφει) al celor descrise, el greşeşte totuşi puţin, insula fiind situată în partea de sud-est a deltei Chiliei.

Dionysios-Periegetul (prima jumătate a secolului al II-lea, în lucrarea „Orbis Descriptio" („Descrierea pământului" – 1187 de versuri - v.541-542), greşeşte şi el, dar spre deosebire de Ptolemeu care o situa mult prea la sud, el o situa mult prea la nord: *„În partea stângă a Pontului Euxin*[15] *se găseşte în mare o vestită insulă în faţa lui Borysthene (...). Se numeşte Leuce (...)"*.

Filosoful (sofistul) grec **Maximus din Tyr** (a doua jumătate a secolului al II-lea), în „Laconica" (XIX.6.11), scria că *„La gura Istrului se află în Pontul Euxin o insulă, cu numele Leuce* (...)".[16]

O poziţie asemănătoare celei susţinute de Dionysios-Periegetul o consemna şi **Philostrat** (cca. 170-245), în „Heroicos" (Dialoguri, 244): *„cei ce intră în Pont o au la stânga"*.

---

[12] Vezi şi : Cpt.M.D.Ionescu, op.cit., p.310. Marin Popescu-Spineni, **România în istoria cartografiei.Până la 1600**.I.Bucureşti, 1938, p.37: *"Levca insula Achillis"*.

[13] Apud C.Brătescu, **Dacia şi Moesia după Ptolemeus (sec.VI d.Chr.)**, în : "Analele Dobrogei", Constanţa, Anul IV, Nr.3, iulie-septembrie 1923, p..63.Vezi şi : Dr.Marin Popescu-Spineni, op.cit., p.44.

[14] Vezi : George Popa-Lisseanu, op.cit., p.402; Brătescu C., Lăzărescu C., **Două periple ale Mării Negre**, în:"Arhiva Dobrogei".Vol.II (1919), Bucureşti, 1920, p. 277-278; Dr.Marin Popescu-Spineni, op.cit., p.36.

[15] Strabon, **Geografia**, XII, 3, 2 (şi Diodor din Sicilia, **Biblioteca istorică**, XIX, 73):*"când ieşi din Propontida* [Marea de Maımara], *ca să pluteşti în Pontul Euxin* [Marea Neagră], *ai în stânga ţărmul care începe la Bizanţ şi se ţine de Thracia, căruia suntem deprinşi ai spune **Pontul Stâng***"[gr.Ενωνυμος Ποντος)-denumirea sub care navigatorii greci şi, mai apoi, după ei, istoricii şi geografii antici indicau ţărmul de apus al Mării Negre, cuprins între Bizanţ-Gurile Dunării].

[16] Maximus din Tyr în" **Διαλεξεις**"("Discuţii"- XV.7) scria : *"insulă drept în faţa Istrului, în Marea Pontică"*.

Scriitorul latin **Caius Iulius Solinus** (mijlocul secolului al III-lea), în lucrarea „Polyhistor"(XIX) – în care a introdus informații din lucrarea lui Pliniu cel Bătrân -, nu vine cu elemente noi, consemnând doar faptul că *„În fața lui Borysthene se află insula lui Achille" („Ante Borysthenem Achillis insula est...").*

Hesychiu (secolul al III-lea) nu aduce (nici el) informații noi.

Ultimul mare istoric roman al antichității, **Ammianus Marcellinus** (de origine greacă;cca. 330-400), în „Res gestae"(XXII.8), așeza insula în mod greșit, în apropierea Tauridei: *„De această Taurida* [Crimeea] *ține și nelocuita insulă Leuce" („In hac Taurica insula Leuce sine habitatores ullis Achilli est dedicata").*

Rufius Festus Avienus (secolul al IV-lea), cunoscut și sub numele de **Sextus Rufus** - care a utilizat informații din lucrarea lui Dionysios-Perigetul -, în „Descriptio orbis terrae" (1394 hexameri latinești;V.v.720-729), scria: *„Dacă de aici începe cineva să taie în stânga apa de marmoră a Pontului Euxin, pe unde fluviul Borysthene se aruncă în mare, va zări de departe culmile Leucei" ("... e regione procui spectabit culmina Leuces").*

Priscianus (secolele V-VI), în descrierea geografică în versuri, intitulată „Periegesis"(v.557-561) – o parafrazare după o lucrarea cu titlul omonim aparținând lui Dionysios-Periegetul -, nota că: *„În partea stângă a Pontului Euxin și în fața fluviului Borysthene se află o insulă, care se numește Leuce".*

Iordanes (mijlocul secolului al VI-lea) – născut undeva în Moesia (la Durostorum?) -, în lucrarea intitulată „De Getarum sive Gothorum origine et rebus gestis" („Despre originea și faptele goților" – în care a făcut confuzie între geți-goți – n.n.), referindu-se la insula Leuce (cap. V) se rezuma la a afirma doar faptul că ea se afla situată înaintea Istrului: *„Ad cujus ostia (Danubii) insula est in fronte, Achillis nomine".*

Stephan din Bizant (secolul al VI-lea), cunoscut grămătic, cel care în jurul anului 520 a alcătuit un "Lexicon" de nume de popoare, s-a rezumat la a menționa că *„Există o insulă a lui Ahille. Unii îi spun Leuce."*[17]

O nouă abordare, după mai multe secole[18], aparține eruditului poet bizantin **I.Tzetzes** (secolul al XII-lea). În lucrarea „Chiliade"(XII.Hist.396, versurile 937-940) – în care vom regăsi

[17] *** **Izvoare privind istoria României.II.De la anul 300 până la anul 1000,** Editura Academiei, București, 1970, p.337.

[18] Armeanul **Moise Chorenați** vorbind în "**Geografia**"sa despre Sarmația (fostă realitate istorică și geopolitică) pomenește faptul că aceasta cuprindea și două insule – probabil Berezan și Leuce.Vezi: Aurel Decei, **Relații româno-orientale.Culegere de studii,** Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p.25.

informaţii de la Ptolemeu şi Lycophron -, localiza insula asemănător: *„Lângă ţărmul pontic al Moesiei se află două insule: una e insula Leuce a lui Achille, cea de-a doua insula Borysthene"*.

Din cele de mai sus rezultă că cea mai mare parte a autorilor antici, fie greci, fie romani, n-au avut suficiente informaţii şi date privind poziţia geografică exactă a Insulei Şerpilor. Aşa se explică faptul că unii autori au consemnat lapidar doar faptul că ea se afla în Pontul Euxin, alţii au situat-o prea la nord sau prea la sud, alţii au plasat-o la gurile Dunării, nelipsind, în fine, cei care au confundat-o cu mica insulă Borysthene (Berezan).[19]

---

[19] Deşi **Köehler H.K.E. (Mémoire sur les Illes et la Course consacrées à Achille dans le Pont-Euxin**, în: "Mémoires de l'Academie imperiale des Sciences de St. Petersbourg".Tom X, 1826, p. 546) a fost de părere că mica insulă Berezan (ἡ βορυδγευης νήδος) a fost consacrată tot lui Achille;"(...) *după toate probabilităţile* – nota (1904) căpitanul M.D. Ionescu (op.cit., p.307-308) -, *n-are a face cu cultul acestui erou; pe lângă acestea toţi scriitorii antici, câţi ne vorbesc de Leuce, nu ne pomenesc numic despre Insula lui Achille şi vice-versa, cei care amintesc de aceasta din urmă, trec cu vederea pe cea dintâi*".

Ptolemeu (Geographia, III.10), aşezând insula Leuce prea spre sud (lângă ţărmul Moesiei Inferioare) – aici aşezând şi mica Insulă Borysthene -, nu confundă insulele : "*Lângă ţărmul amintit (...) se află insula Borysthenis şi* [insula] *Leuce a lui Achille*".

Asemeni lui Ptolemeu, poetul **Tzetzes** (sec. XII) (Chiliad. XII, Hist. 396, v. 937-940) este tranşant, scriind de"(...) *două insule; (...) Insula Leuce a lui Achile [prima, iar](...)a doua insulă Borysthenes*".

Asemeni lor, şi alţi alţi autori fac cuvenita distincţie, ceea ce nu înseamnă că lipsesc cei cu puncte de vedere contrare.

Tipic este cazul geografului roman **Pomponius Mela** (De Situ Orbis, II.7): "*Şi în Pont sunt puţine* [insule]. *Leuce aşezată la vărsarea fluviului Borysthene (...)*". ("... *Leuce Borysthenis ostio obiecta parva admodum et quia ibi Achilles situs est...*").(***Izvoare...Vol.I, op.cit, p.391; acelaşi Mela a mai făcut o confuzie, între Callatis şi Tomis!)

Confuzia – între Berezan şi Leuce – se pare că o face şi **Plinius cel Bătrân** (Naturalis Historia, IV, 26 şi 27): "*În faţa lui Borysthene, se află Achillea, numită şi Leuce (...)*".

Caius Iulius Solinus (Polyhistor, XIX) – utilizând extrase după Pliniu cel Bătrân -, repetă (şi) confuzia : "*În faţa lui Borysthene se află insula lui Achille cu un templu sacru (...)*".

Confuzia apare şi la **Martianus Capella** ("*Borysthenis, propter Achillis insulam ejus sepulcro celebratam*").(Vezi : George Popa-Lisseanu, **Insula Şerpilor,** în: "Analele Dobrogei", Constanţa, Anul IV, Nr.2, aprilie-iunie 1923, p.283).

Vasile Pârvan – **Getica.O protoistorie a Daciei**, Editura Meridiane, Bucureşti, 1982, p.146 – arăta că această confuzie (Berezan-Leuce) a apărut din cauza "*drumului lui Achilleus*", care era acolo!

Alţi autori fac confuzie între Insula Leuké (Leuce) – care a intrat în istorie ca sediul templului şi cultului lui Achille – şi "Alergarea [Drumul] lui Achille" – o limbă de pământ nisipos de la gurile Niprului (Vezi:Dr.Marin Popescu – Spineni, România în izvoare geografice şi cartografice, op.cit., p.11, n.8).

Dacă acestea au fost opiniile autorilor antici şi medievali privind poziţia şi coordonatele geografice ale Insulei Şerpilor, iată în cele ce urmează cum au stat şi stau lucrurile în realitate.

Acest demers impune cu necesitate câteva consideraţii generale privind Marea Neagră – *„cea mai admirabilă din toate mările"* (Herodot[20]; Istorii, IV, 85) -, cea care de milenii poartă în apele sale insula noastră.

Reprezentând un rest din Lacul Pontic (desprins din Marea Sarmatică), Marea Neagră, situată între 40°55' şi 46°32' latitudine nordică, respectiv 27°27' şi 41°42' longitudine estică, este o mare intercontinentală, ce separă Europa de sud-est de Asia Mică şi ţările Caucazului, scăldând totodată ţărmurile României, Ucrainei, Federaţiei Ruse, Georgiei, Bulgariei şi Turciei. Ea este legată spre sud-vest cu apele Mării de Marmara (Propontida antică) prin strâmtoarea Bosfor (în turc. Istanbul-bogazî, strâmtoarea Constantinopolului;80 km lungime, 0, 76-3, 6 km lăţime, şi 27-120 m adâncime/32-34 m la prag), iar cu Marea Egee prin strâmtoarea Dardanele (în antichitate – Hellespont; în

---

Flavius Arrianus (Periplus Ponti Euxini, 32) scria: *"Cam din dreptul acestei guri* [Psilon – gura Chiliei - n.n.], *dacă pluteşti drept spre largul mării, dincotro suflă vântul Aparctias, se află o insulă căreia unii îi zic "Insula lui Achille", alţii "Drumul lui Achille"* [Αχιλλείος δρόμος] *şi alţii o numesc "Insula Albă", Leuca.*(***Dicţionar de istorie veche a României. (Paleolitic – sec.X), Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p.370.Acelaşi fapt la **Pindar** - Scolii la Nemeene, IV, 79.O altă confuzie, de această dată între"Ylanli Adasi" şi Delta Dunării (Peuce) a făcut-o cunoscutul Evlia Celebi.Vezi:***Călători străini despre Ţările Române.Vol.VI, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p.446.

Cunoscutul istoric, geograf şi comandant de oşti, Flavius Arrianus se înşela şi el – şi nu a rămas ultimul în această postură -, eroarea lui plecând de la numele celui căruia îi era dedicată insula , cât şi de la asemănarea numelui acestei insule cu "Alergarea" (Drumul lui -), de la gurile Niprului.

La apariţia acestei confuzii, pe lângă motivul invocat, au contribuit şi alte realităţi istorice: între primele contoare milesiene de pe coasta de nord, s-a numărat – cum scrie **Pierre Lévêque** (**Aventura greacă**.Vol.I, Editura Meridiane, Bucureşti, 1987, p.303) – "insuliţa Berezan"; pe insula Berezan – scria **Vasile Pârvan** – *"s-a aşezat mai întâi milesienii când au ajuns aici prin sec. VII* (...)(Vasile Pârvan, op.cit., p.146).Vezi şi: **Ancient Berezan. The Architecture, History and Culture of the First Greek Colony in the Northern Black Sea,** By **S.L.Soloviov**. Edited by John Boardman, Gocha R. Tsetskhladze. Brill. Leiden-Boston-Köln, 1999); *"după ce Marea Neagră a fost colonizată, acest cult al lui Achille s-a extins în partea de nord a Mării Negre"*(Vezi opiniile formulate de dr.**Petre Alexandrescu** – directorul Institutului de Arheologie din Bucureşti – în "Evenimentul", Bucureşti, nr.52, 29 aprilie-6 mai 1991, p.5) ş.a.

Unii autori au subliniat faptul că numele *"Insula lui Achille"*, purtat iniţial de Leuce, a trecut mai apoi asupra insulei Borysthene (Berezan). (Vezi: ***Izvoare...I, op.cit., p.343, nota 109; S.L.Soloviov, op.cit., p.424-425).

[20] Cicero (De legibus I.1, 5) l-a supranumit *„pater historiae"*(„părintele istoriei").

turc.Acdeniz;65 km lungime, 1, 3-7, 5 km lățime); spre nord-vest ea comunică cu Marea de Azov prin strâmtoarea Kerci (41 km lungime, 9-15 km lățime și 10-18 m adâncime).

Marea Neagră – una din cele mai mari mări închise de pe Pământ - are suprafața de 420.325 km^2, volumul apei de 547.015 km^3, adâncimea maximă de 2212 m (cea medie – 1.282 m), o lungime totală a coastei mării de 2.200 Mm[21] (4.074 km), lungimea maximă (pe paralela 42°29' N) de 620 Mm (1.148, 2 km; între golful Burgas și partea de nord a gurii râului Inguri), o lățime maximă (pe meridianul 31°12' E) de 332 Mm (614, 8 km), lățimea minimă, pe meridianul extremității de sud a Peninsulei Crimeea, de 144 Mm (266, 6 km), salinitatea de 17 ‰ la suprafață și 22 ‰ la fund (22 grame de sare la 1 l. de apă).

Țărmul românesc al Mării Negre, în lungime de 245 km (132 Mm – 244, 464 km, adică 6% din lungimea litoralului acestei mări), în partea de la nord de Constanța, este jos, cu plaje întinse, iar la sud de aceasta este înalt, cu faleze a căror înălțimi variază între 20-40 m.

Zona uscatului continental (platforma continentală)[22] se prelungește sub apele mării până la adâncimea de cca.200 m. Din bazinul actual al Mării Negre, platforma continentală ocupă cca.35% ; în dreptul țărmului românesc ea are o ușoară înclinare spre est, lățimea fiind de 200 km (în dreptul Portiței), apoi se îngustează pe direcția nord-sud; suprafața sa ajunge la cca.30.000 km^2. La nord, o paralelă imaginară între gura Musura-țărmul Crimeii, n-ar intersecta taluzul continental pe toată lungimea ei; in această zonă, adâncimea este de cca.70m. Platforma continentală atinge lățimea maximă în dreptul gurii Portița, apoi, treptat, se îngustează ajungând la cca.100 km, la paralela localității Vama Veche. Panta de 1, 48% înregistrată în sectorul nordic al platformei continentale crește la 2, 2% către sud.

Pe această întinsă și importantă platformă continentală – fost uscat, acum acoperit de apele mării -, între curbele batrimetrice 20 și 50 m, se află situată Insula Șerpilor.[23]

Insula Șerpilor este cea mai mare dintre puținele și micile insule ale Mării Negre (Sacalin – apărută din valuri în anul 1897 – situată la sud de gura de vărsare a brațului Sf. Gheorghe; Kefken – în partea de sud a mării, la 50 Mm de stâmtoarea Bosfor; câteva mici insulițe și stânci, la sud, în golful Burgas, fie la nord, la intrarea în limanul Berezan - aici

---

[21] 1 Mm = 1852 m.

[22] Vezi: Popovici Ioan, Grigore Mihai, Marin Ion, Velcea Ion, **Podișul Dobrogei și Delta Dunării.Natură, om, economie**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p.68 .

[23] Apud Cucu Vasile, Vlăsceanu Gheorghe, **Insula Șerpilor**, București, 1991; p. 7-8.

aflându-se mica insulă Berezan, deja citată; în dreptul coastei de sud a Peninsulei Crimeea se află câteva stânci, cu părţi la suprafaţa apei, impropriu numite insule).

Ea este situată la 45°15'53" latitudine nordică şi 30°14'41" longitudine estică - alţi autori citând alte coordonate: Ptolemeu - 57°30' - 47°40'; S. Corréard - 45°15'31" lat. N - 27°56'42" long. E[24]; lt. Athanasie Napoleon (1896) - 45°15'28" lat. N - 27°52'24" long. E; Cartea pilot a Mării Negre - 45°15' lat. N - 30°12' long. E ş.a.- , **la nord-est de oraşul Sulina** [Σελινα] , **altfel spus în estul Deltei, în faţa braţului mijlociu al Dunării.**[25]

---

[24] S.Corréard, **Guide maritime et stratégique de la Mer Noire**, Paris, 1854, p.65.

[25] Caşin Popescu, **Insula lui Achille, Leuce. Localizare şi precizări istorice**, Casa de presă şi editură Anotimp, Editura Abaddaba, Oradea, 2000, p.39: "(...) afirmă:" ***Insula Şerpilor nu este tot una cu insula Leuce din antichitate*** *(...). Insula Leuce s-a aflat în golful pe care Marea Neagră îl făcea pe locul actualei delte a Dunării, prin urmare localizarea ei trebuie făcută în Deltă".*La p.31 autorul este categoric:*"Toate cele câte s-au spus mai sus ne îndreptăţesc să afirmăm, fără teama de a greşi(sic!) faţă de adevărul istoric, că* ***"Insula lui Achile, Leuce trebuie identificată cu Insula Letea"!*** Identitatea *"Insula lui Achille , Leuce" = Insula Letea, acum cuprinsă în Deltă, în grindul Letea*" apare menţionată şi la p.55.La p.57 el arată că primul *"(1975) care a văzut în Insula Letea vechea insulă Leuce*" a fost Virgil-Alexandru Dragalina (autorul articolului "**Insula lui Achille**", în: "Noi Tracii", Anul I, nr. 9, mai 1975, p.1-6 şi, Anul II, nr. 1, septembrie 1975, p.15-20).

Radu Stan Carpianu, **Enigma Insulei sau călătorie peste şapte milenii**, Bucureşti, 1990, p.80:*"(...)* ***miraculoasa insulă "Leuce" de la Gurile Dunării, care în decursul celor trei milenii, datorită avansării Deltei (cu medie 40-60 m/an), a fost încorporată în uscat, fiind amplasată în prezent, după unele opinii, în unul din grindurile Caraorman, Dunăvăţ sau Letea."*** Marii noştrii istorici: N.Densuşianu, V.Pârvan, N.Iorga, D.M.Pipidi ş.a. şi marii noştrii geografi C.Brătescu, Gh.Murgoci, I.Vâlsan ş.a., au identificat, fără rezerve, insula Leuce cu Insula Şerpilor. Autorul Caşin Popescu, face serioase eforturi pentru a identifica Insula Şerpilor cu Insula Letea – punct de vedere pe care îl respingem! Drept contrargumente menţionăm câteva realităţi indubutabile : între toponimele Letea-Leuce nu există nici o legătură; în zona Letea nu a fost descoperită nici o urmă arheologică legată de templul şi cultul lui Ahile; C.Brătescu s-a înşelat, fapt pe care l-a recunoscut şi Caşin Popescu (op.cit., p.42) – *arhitectul C.Brătescu, fratele geografului C.Brătescu mi-a spus că acesta din urmă" a regretat "cronologia deltei" propusă de el ca "ştiinţifică"precum şi faptul că a considerat adevărurile din scrierile antice "lipsite de rigurozitate ştiinţifică", - greşise, dar era prea tîrziu pentru a se dezice";* "(...) *în secolul X e.n., insula Letea nu exista în întregime...*"- scria Constantin Brătescu (**Opere alese**, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1967, p.109) ; cartografia secolelor II-XX, asupra căreia ne-am oprit în lucrare (Cap.III) este elocventă, demonstrând fără echivoc lipsa de legături între Letea-Leuce;ş.a.De altfel, pentru a încheia acest subiect, subliniem faptul că autorul în discuţie contrazice sau neagă tot ceea ce contravine punctelor sale de vedere!...

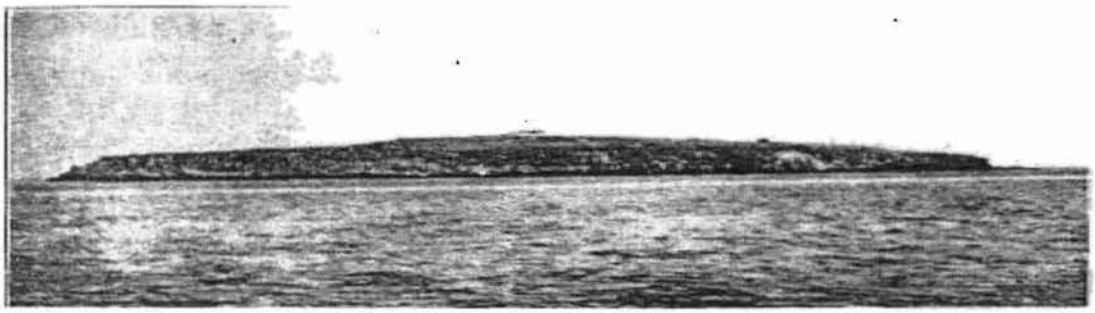

(După Călinescu R.I.)

Între Insula Şerpilor şi uscat (Sulina, situată la 29°41'24" long. E) distanţa este de cca. 45 km (44.814 m), alte izvoare citând : 400 de stadii (Scymnos din Chios), 22 Mm ş.a.[26]

Suprafaţa Insulei Şerpilor este de 17 ha (170.000 m^2 – 1, 7 km^2, adică 0, 0004% din suprafaţa Mării Negre). În antichitate insula a avut *"o întindere mai mare decât astăzi"*[27], efectul distructiv al valurilor reducând-o la aceste dimensiuni şi, cu siguranţă, efectul acestora va continua. *"Este incontestabil* – scria lt.col.Mihai Drăghicescu - *că dimensiunile sale se micşorează în continuu din cauza loviriі cu putere a valurilor".*[28]

Privită de la distanţă, ea îmbracă forma unei stânci uriaşe care se luptă cu valurile; privită de sus, Insula Şerpilor are forma unui patrulater cu laturile neregulate, cu un promotoriu (peninsulă) în colţul său nord-estic.

Perimetrul insulei („circuitul insulei", în limbajul de altădată) , conform planului ridicat de ofiţeri ruşi în anul 1823, era de 925 sagene, respective 1973 m.[29], el putând fi parcurs în mai puţin de o oră (cca. 40').

Legat de „circuitul insulei", de-a lungul timpului s-au vehiculat şi alte distanţe decât cea citată mai sus: Pliniu cel Bătrân – 80 de stadii (tot el, în Nat.Hist.IV.27, spune 10.000 de paşi); Pausanias – 20 de stadii; Philostrat – 30 de stadii; călătorul Guillaume Lavasseur de Beauplan

---

[26] Anonymi (vulgo Scymni Chii), **Orbis Descriptio**, 789-796, în: C.Müller, op.cit., p.228;
John Boardman, **Grecii de peste mări**, Editura Meridiane, Bucureşti, 1988, p.326 (45 km);***Cartea pilot a Mării Negre**, Mangalia, 1981 (19, 4 Mm), N.Marcu (22 Mm) ş.a.

[27] Seişanu Romulus, **Dobrogea, Gurile Dunării şi Insula Şerpilor. Schiţă monografică. Studii şi documente**. Bucureşti, 1928, p.79.

[28] Drăghicescu Mih.[ai], Lt.col., **Insula Şerpilor**, în (Vol.): Idem, **Istoricul principalelor puncte pe Dunăre. De la gura Tisei până la mare şi pe coastele mării de la Varna la Odesa**.Vol.II, Bucureşti, 1943, p.490.

[29] Vezi: Köehler H.K.E., op.cit., p.600.

(începutul sec. XVII-1650 – „vreo două leghe[30] înconjur"); căpitanul T.Spratt (1856) – 1 milă, căpitanul M.D.Ionescu – 10 stadii;ş.a.

Măsurată de la nord la sud, are 440 m (lungime), iar pe direcţia de la est la vest 414 m (lăţime); diametrul său cel mai lung, pe direcţia NE-SV, trecând prin peninsulă, este de 662 m[31]. Pe timpul lui Philostrat (sec. II-III), aşa cum scria în „Heroica", insula era *„lungă de treizeci de stadii şi lată nu mai mult de patru".*[32]

În partea de sud-vest insula este foarte înaltă, însă în partea de nord-est este mai joasă. Altitudinea insulei creşte dinspre margini spre centru, unde întâlnim un platou relativ neted (cu înclinaţie spre est, aceasta fiind o caracteristică a întregii suprafeţe a insulei), pe acest platou întâlnindu-se şi cota maximă, respectiv 40 m.[33]

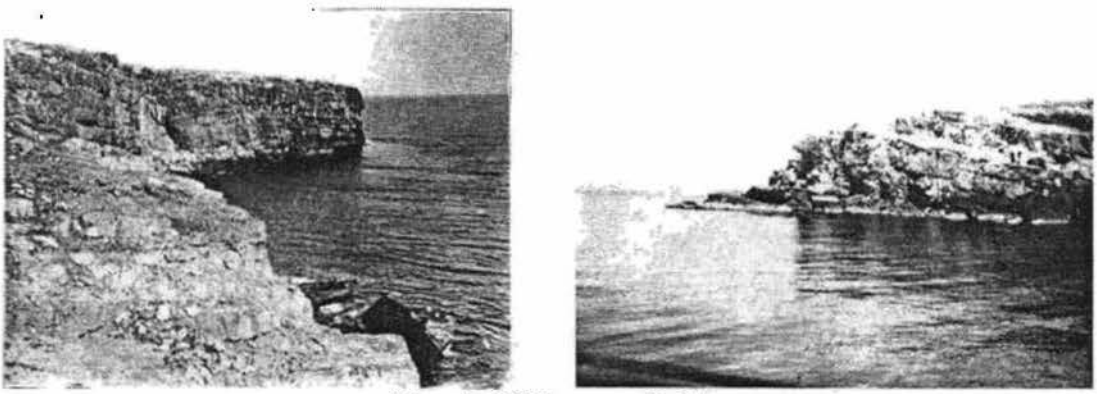

(După Călinescu R.I.)

Ţărmurile Insulei Şerpilor sunt înalte şi se termină cu faleze impunătoare, ceea ce dă insulei aspectul unei cetăţi înconjurate cu ziduri de piatră. Unele dintre faleze au fost presărate cu râpi adânci şi chiar cu peşteri incipiente, dintre acestea cele mai multe sau năruit, furia valurilor şi eroziunea făcându-le să dispară.

Înălţimea ţărmurilor, în partea de sud şi est, ajunge la 21 m (media fiind de 12-15 m); în partea de nord şi vest a insulei, înălţimea

---

[30] 1 leghe = 5556 m.

[31] Apud H.K.E.Köhler, op.cit., p.531.

[32] *** Izvoare...I, op.cit., p.659.

[33] Conform Gheorghe Murgoci, **Cercetări geologice în Dobrogea nordică.Cu privire specială la rocile paleozoice şi eruptive**, în:"Anuarul Institutului Geologic al României"(încontinuare:A.I.G.R.), Bucureşti, V, (1911), Fasc.II, Bucureşti, 1914, p.314 (37 m).După Taitbout de Marigny (citat de Cpt.M.D.Ionescu, op.cit., p.305), h = 129 ½ picioare (= 43 m).

acestora scade, existând porţiuni în care abia urcă peste nivelul apei mării.[34]

Ţărmurile nordic şi estic se prelungesc în mare, alcătuind în partea de nord-est a insulei o peninsulă (altitudinea ei ajungând la 12 m), specialiştii considerând că aceasta reprezintă restul unei terase litorale.

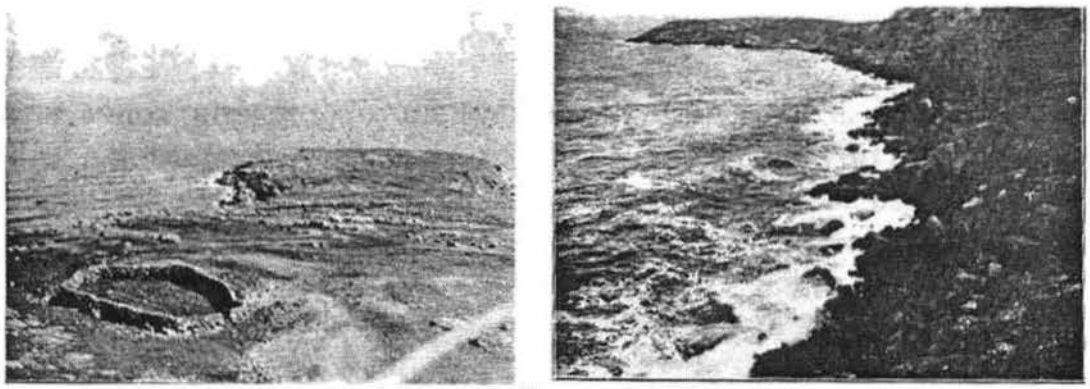

(După Călinescu R.I.)

Înălţimea ţărmurilor a variat, un factor important în acest sens fiind cota oglindei apelor Mării Negre. În perioada antică oglinda Mării Negre se afla la o cotă medie de ±5 m sub nivelul de astăzi (regresiunea phanagoreiană), pentru ca spre sfârşitul aceleiaşi perioade apele mării să urce (transgresiunea nympheeană) până la cota actuală. Drept rezultat al celor două procese, înălţimea ţărmurilor Insulei Şerpilor a crescut în timpul regresiunii, scăzând însă pe timpul transgresiunii, înălţimea lor ajungând aproximativ la cotele din zilele noastre. Transgresiunea nympheeană făcând să crească apele, a dus la inundarea (parţială sau totală) câmpiilor litorale şi a cartierelor unora dintre oraşele antice (Histria, Olbia, Chersones, Phanagoria ş.a.); efectele acestui fenomen sau concretizat în modificări importante în zona vestică a Mării Negre, în Delta Dunării ş.a.

Adâncimea apei mării, la cca. 50-60 m distanţă de ţărmurile insulei, ajunge la 9-19 m spre est, 13-23 m spre sud, 10-16 m spre vest şi 4-6 m spre nord (în imediata apropiere a ţărmurilor insulei, adâncimea este de cca. 4 m). Această adâncime şi numeroasele stânci submerse, ce înconjoară insula ca un adevărat brâu de piatră, au făcut ca secole după secole, navele să nu se poată apropia prea mult de insulă, ancorând la o distanţă (medie) de 50-60 m, abordarea insulei făcându-se apoi cu ajutorul bărcilor.

---

[34] Lt.col.Mih[ai] Drăghicescu, op.cit., p.490. Murzachevitch a scris că în unele porţiuni h= 12-17 stânjeni;căpitanul englez Spratt (care la 6 noiembrie 1856 a vizitat-o), a scris mai apoi ca înălţimea ţărmurilor în unele locuri ajungea la 60-100 de picioare.

O dovadă că aşa stăteau lucrurile, ne este furnizată de V.Meruţiu care a ajuns (1926) în apropierea Insulei Şerpilor cu ajutorul torpilorului „Năluca": *"În 2½ ore, pe o mare relativ liniştită am ajuns în faţa insulei. La o distanţă de vre-o 20 m, torpilorul s-a oprit, apropierea fiind împiedicată de stâncile, cari se întind, nu prea adânc, sub apă. (...) Ne-am coborât în bărci, cu cari am atins malul."* [35]

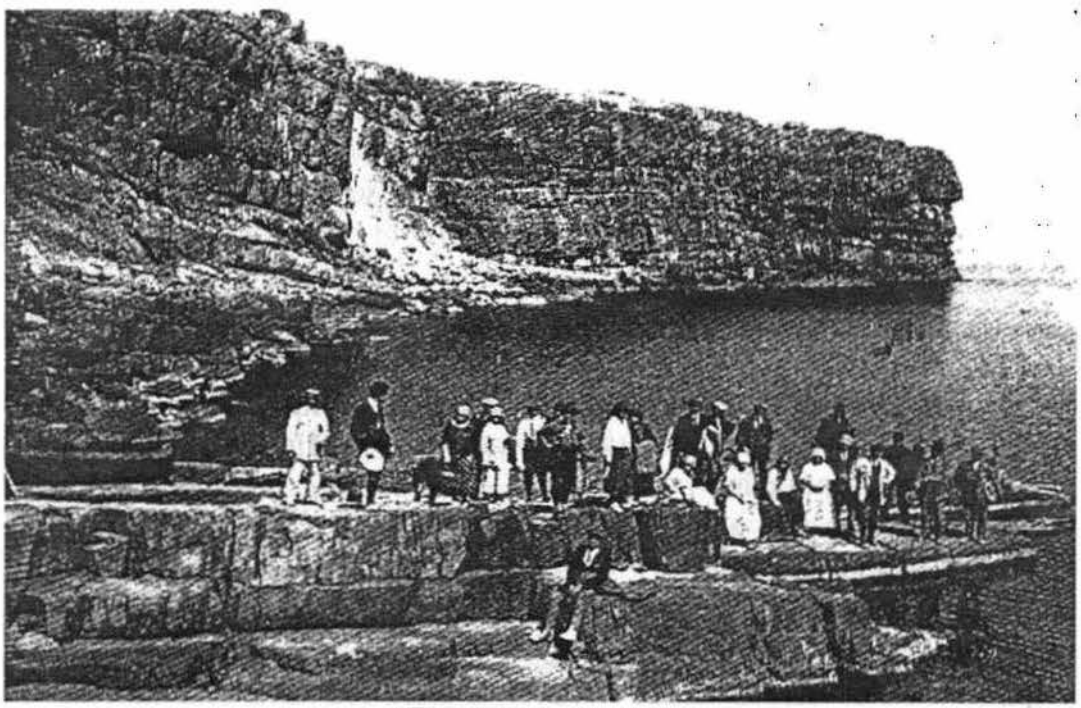

(După Meruţiu V.)

Necunoaşterea sau neglijarea situaţiei submerse din apele insulei, coroborate cu furtuni şi valuri puternice, s-au soldat uneori cu dezastre pentru echipajele unor nave sau bărci.

În antichitate, în Evul Mediu şi mult timp după aceea, Insula Şerpilor a constituit pentru navigatori un reper de orientare maritimă şi, deopotrivă, un loc de escală (emporion).

Al. G. Gălăşescu a susţinut că Insula Şerpilor a servit *„în toate timpurile"* ca punct de orientare pentru bastimente.[36]

Pindar, [37] Euripide („Andromaca", versul 1262)[38] şi alţi autori antici au subliniat poziţia de escală a Insulei Şerpilor.

---

[35] V.Meruţiu, **O excursie în Delta Dunării**, în :"Lucrările Institutului de Geografie al Universităţii din Cluj (în continuare :LI.I.G.U.C.), II (1924-1925), Cluj, 1926, p.25-26.

[36] Al.G.Gălăşescu, **Dunărea de la obârşie până la Marea Neagră.Leagănul şi tronul Dinastiei române.1866-1906,** Bucureşti, 1906, p.154.

[37] Dr.Marin Popescu-Spineni, op.cit., p.11.

Gheorghe I. Brătianu (1898-1953), autorul unei monografii a Mării Negre (în două volume), nota că Insula Șerpilor a constituit *„unul din popasurile cele mai vechi"*, precizând că insula a fost *„un punct de escală pentru milesieni"*[39] (cel puțin începând cu secolul al VII-lea î.Hr.).

John Boardman, într-o lucrare dedicată grecilor de peste mări, sublinia (și el) că Leuké a reprezentat o *„importantă escală pentru corăbiile care traversau Marea Neagră pe ruta Histria – Capul Kriú Métopon din extremitatea sudică a Crimeii"*.[40]

Insula Șerpilor a avut trei mici golfuri - în partea de sud, de est și de nord - care, având deschiderile foarte mici, nu au putut oferi un adăpost sigur pentru nave; în plus, în zona lor fundul mării fiind acoperit cu scoici, nu era bun pentru ancorare întrucât ancora nu putea fi reținută. Un cunoscut ofițer al marinei române, M.D. Ionescu, în studiul său dedicat Insulei Șerpilor, arăta că pentru debarcare erau favorabile doar două puncte – unul situat în extremitatea NE, celălalt situat în partea de SE a peninsulei (aici vântul era mai slab, stâncile submerse mai rare și mai puțin periculoase).

Cartea pilot a Mării Negre (ediția 1981), în capitolul „Locuri de ancoraj" arată că *„se poate staționa la ancoră* [și] *lângă Insula Șerpilor"*, precizând că atunci când bat vânturile de NE se poate staționa la ancoră la sudul insulei, acolo unde adâncimea apei ajunge la 23 m.

Rufius Festus Avienus a scris – informația sa rămânând singulară - că pe timpul său (secolul IV), insula ar fi dispus de un golf foarte întins.El nu a folosit nici termenul lat.portus și nici pe cel gr.λιμην (liman).

Fie plecând de la observațiile acestui autor antic , fie de la alte surse, Al.G.Gălășescu a scris că în antichitate, aici a existat (probabil) un mic port, pentru adăpostirea navelor mici în caz de furtuni puternice.[41]

La rândul său, lt.col. Mihai Drăghicescu

[38] Ibidem.

[39] Gheorghe I. Brătianu, **Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană**.Vol. I.Editura Meridiane, București, 1988, p.148.

[40] John Boardman, op.cit., p.326.

[41] Al. G. Gălășescu, op.cit., p.154.

scria: „*Se pretinde că această insulă ar fi avut chiar un mic port, în partea de sud-est, adăpost destul de bun, numai în contra vânturilor de la N-V şi pentru vase mici*".[42] Acelaşi autor, scria că din cele mai vechi timpuri, panta de sud-est a insulei, al cărui ţărm prezenta o mică plajă, a fost întrebuinţată ca port.

George Popa-Lisseanu, căpitanul M.D.Ionescu ş.a., au respins aceste presupuneri, susţinând că Insula Şerpilor nu a avut niciodată port.[43]

Pe insulă nu au existat căi de comunicaţii, ci doar câteva poteci.

În partea de sud-est a insulei, după cum nota M.D.Ionescu, „*S-a făcut de curând* [1904] *în stânci o scară* (...)" de acces pe insulă.[44]

În colţul de sud-vest, până în anul 1948, se mai puteau distinge urmele unui drum vechi.

După 1948, potrivit informaţiilor de care dispunem, sovieticii au amenajat o nouă cale de acces şi au construit un chei pentru acostarea navelor uşoare.

Înălţimea redusă atât a insulei cât şi a zonei continentale, distanţa dintre insulă şi Sulina, precum şi faptul că insula – aşa cum scriau Pomponius Mela (De Situ Orbis, II, 7) şi, mai apoi, călătorul francez Fourquevaux, în anul 1585 – era „*foarte mică*", sunt cauzele naturale care au făcut şi fac ca de pe malul mării, de la Sulina (aşezarea românească cu cea mai joasă altitudine – 3, 5 m faţă de nivelul mării), insula să nu poată fi văzută.

Dar nici de pe insulă - după cum corect au subliniat Scymnos din Chios („*nu se poate vedea nicăieri continentul*"[45], Priscianus („*De pe ea nu se poate zări continentul...*"[46]) *ş.a.*[47]- , uscatul continental nu poate fi văzut!

---

[42] Lt.col.M.Drăghicescu, **Dunărea de la Orşova la Mare şi coastele mării de la Varna la Cetatea Albă**, Galaţi, 1892, p.247.

[43] George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ... op.cit., p.392, Idem, Insula Şerpilor..., op.cit., p.271;Cpt.M.D.Ionescu, op.cit., p.305.

[44] Cpt.M.D.Ionescu, op.cit., p.305 (nota 7).

[45] Vezi nota 26.

[46] Priscianus, Periegesis, v.557-561.

[47] *** **Periplul Pontului Euxin**, în:"Arhiva Dobrogei".Vol.II (1919), Bucureşti, 1920, p.295: **Periplul** [anonim al]**Pontului Euxin**, 65 – de un geograf bizantin, dintr-o vreme mai târzie - "*De pe dânsa* [Leuce] *nu se poate zări continentul, deşi nu e mai departe de uscat decât cu 400 stadii, sau 53 mile ½, după cum spune Demetrius* [Periegesis, vers 792-796]".

George Popa-Lisseanu, scria (1894) în termeni apropiaţi anticilor, în sensul că *„nici cea mai ageră privire nu poate zări de pe înălţimea lui* [farului din insulă], *ţărmurile continentului".*[48]

Dacă până în anul 1948 Insula Şerpilor a fost punctul cel mai estic al României (30°14'41" long. E), după răpirea şi anexarea frauduloasă a acestei insule de către sovietici (1948), punctul cel mai estic al României a devenit localitatea Sulina (29°41'24" long. E) – atestată în anul 950 de Constantin Porphirogenetul („De administrando imperio") sub numele de Selina (Σελινα).

2.Consideraţii de ordin geologic

Formarea Insulei Şerpilor a fost rezultatul unui proces geologic îndelungat, acesta parte integrantăa complexului şi lungului proces evolutiv prin care a trecut pământul românesc, respectiv bazinul Mării Negre.

La începutul erelor geologice, pământul carpato-danubiano-pontic a fost marcat de existenţa unei întinse mări – Marea Sarmatică. În miocen, aceasta acoperea aproape întreaga Platformă Rusă şi Platforma Europei Centrale. Fenomenele geologice care au avut loc în paleozoic, au avut drept consecinţă fragmentarea uriaşelor întinderi marine, apariţia uscatului, a unor noi forme de relief. Orogeneza mezozoică, cu procesele care au caracterizat această perioadă, au avut drept consecinţă o serie de modelări ale peisajului dobrogean, care includea şi actuala platformă continentală, implicit Insula Şerpilor, aflată pe aceasta. În perioada neocarpatică, mişcările epirogenetice pozitive au avut ca rezultat înălţarea Carpaţilor, Subcarpaţilor, podişurilor şi câmpiilor (definitivarea lanţului muntos carpatic datorându-se erupţiilor vulcanice).

[48] George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.392 ; Idem, Insula Şerpilor...op.cit., p.271. Citatul este reluat aidoma, de cpt. M.D.Ionescu, op.cit, p.305. O apreciere similară celei citate, a formulat şi V.Meruţiu, op.cit., p.26.Între Sulina-gura braţului Sf.Gheorghe, coasta este orientată nord-sud, pe o lungime de 17 km, joasă şi nisipoasă, greu vizibilă şi astăzi de pe mare.

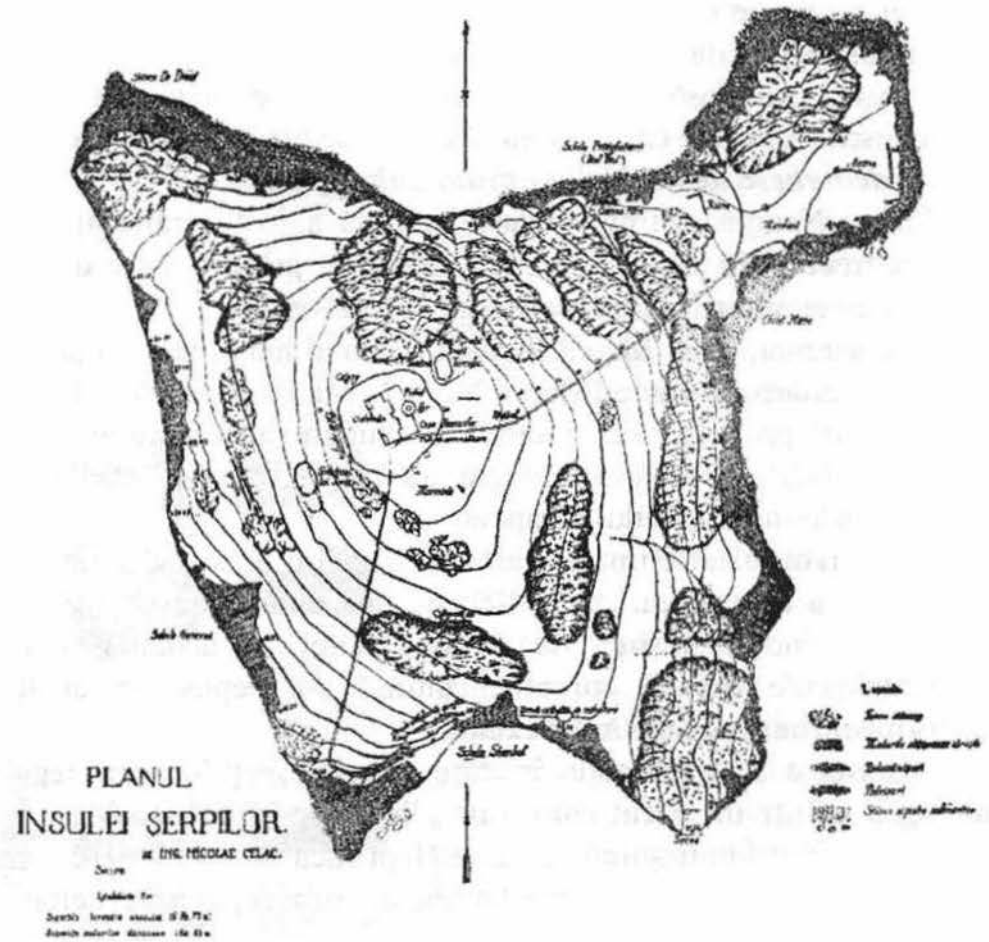

Raportată la pământul românesc în general, Dobrogea reprezintă o unitate morfostructurală veche, marcată de cutarea din partea sa nordică (zonele Tulcei și Măcinului) și suprafața sa aproape plată din partea de sud (Podișul Casimcei).

*„**Dobrogea de nord, de care se leagă zona actualei platforme continentale pe care se află Insula Șerpilor,** se caracterizează printr-un relief hercinic, kimmeric vechi, liasic, pe care loesul s-a depus la sfârșitul Würm-ului, în pleistocenul superior aparținând cuaternarului. Structura sedimentară mezo-neozoică este formată din calcare, conglomerate, gresii și depozite lossoide identice cu cele din Insula Șerpilor".*[49]

E. Suess, de acord cu L.Mrazec, a numit „Catenă Chimerică" vechea catenă (lanț)[50] de munți - din care au rămas în timp munții

[49] Cucu Vasile, Vlăsceanu Gheorghe, op.cit., p.11.

[50] **Catenă** < lat. catēna, ae – lanț [muntos]. DEX-ul (ediția a II-a, 1996, p.145) dă pentru acest termen următoarea explicație: *"Șir de încrețituri ale scoarței pământului, formate sub influența unei presiuni laterale (...)".*

Dobrogei -, ce se întindeau peste Crimeia, Insula Şerpilor, masivul Măcinului şi partea de nord a podişului bulgar.

Acestea au fost realităţile geologice care l-au îndreptăţit pe I.Simionescu să afirme că *„temelia insulei este alcătuită din pietre [roci] ce nu se deosebesc de acele din nordul dobrogean"*.[51]

Marea Neagră – a cărei parte centrală a fost o rămăşiţă a Mării Tethis, a trecut, din punct de vedere geologic printr-o serie de etape şi procese care au marcat-o din toate punctele de vedere.

În cuaternar, când Marea Pontică (bazinul aralo-carpato-pontic) s-a separat în trei arii distincte (Marea Neagră, Marea Caspică şi lacul Aral, legătura dintre primele două şi a treia deschidere, a Bosforului, având loc în paleopontic), apele Mării Negre au cunoscut mari oscilaţii, linia ţărmurilor sale modificându-se repetat.

În Würm, când clima a cunoscut o răcire drastică, nivelul apelor acestei mări a coborât cu cca. 40-80 m, una dintre consecinţele acestui fapt constituindu-l ieşirea la lumina zilei a actualei platforme continentale. Pe această suprafaţă întinsă s-a depus treptat loessul, transformând-o într-o adevărată câmpie.

Aceasta a fost perioada în care **Insula Şerpilor era legată de Dobrogea printr-un uscat continuu**. Gheorghe Munteanu-Murgoci, cel care a evidenţiat lumii ştiinţifice acest fapt încă din anul 1912, semnala totodată şi orizonturile de loess îngropate sub depozitele deltaice din Insula Şerpilor.

Cercetările geologice, sedimentologice ş.a., făcute de specialiştii români în cursul secolului al XX-lea, au evidenţiat – fără echivoc – că din antichitate şi până în secolul trecut, litoralul vest-pontic a suferit o întreagă suită de modificări.

După regresiunea phanagoreiană când oglinda mării se afla cu cca. 5-7 m sub nivelul actual - după unii cercetători ruşi chiar 40-50 m[52] -, a urmat transgresiunea nympheeană, o perioadă (spre sfârşitul antichităţii) în care nivelul apelor mării au început să crească, apele urcând până la cota actuală (acum au intrat sub apă cartierele din partea de nord precum şi cimitirele Histriei...), ţărmul a înaintat pe direcţia est-vest, platforma continentală fiind inundată complet[53].

---

[51] I. Simionescu, **O ţară de poveşti. Vol.I. Dobrogea**, Bucureşti, f.a., p.49.

[52] Gheorghe Murgoci , op.cit., p.326.

[53] Nivelul apelor Mării Negre a cunoscut de-a lungul istoriei oscilaţii dramatice: cu 5.000.000 de ani în urmă era cu 800 m sub nivelul actual; modificările cele mai spectaculoase au avut loc în Cuaternar; acum 20-18.000 ani, nivelul apei mării a coborât cu 120 m, platoul continental fiind exondat; acum 15.000 de ani a început încălzirea climei, topirea calotei glaciare şi implicit creşterea nivelului apelor; acum 12.000 de ani nivelul apelor mării a ajuns până la pragul Bosforului şi chiar mai sus (în această

„În concluzie – arată Cucu Vasile și Vlăsceanu Gheorghe, autorii primei minimonografii postbelice a Insulei Șerpilor (1991) -, *regresiunea Würm, urmată de transgresiunea denumită Marea Neagră Veche de la sfârșitul pleistocenului superior, precum și cele două transgresiuni holocene (neolitică și valahă) au determinat creșteri și descreșteri ale nivelului marin, înaintări și retrageri ale liniei țărmului, exodarea și retragerea apelor din zona platformei continentale, existența unor legături a insulei cu uscatul sau izolarea ei. **Inundarea completă a insulei și din nou apariția ei la suprafață, sunt fenomene care și-au pus amprenta pe geologia actuală a insulei, dar nu au înlăturat originea comună a insulei cu uscatul continental**".*[54]

În ceea ce privește cercetările geologice efectuate în – sau privitor la – Insula Șerpilor, cele românești au fost curmate brutal ca urmare a modificării statutului juridic al insulei în anul 1948. Chiar și așa, ținând cont de specificul și durata necesară transformărilor în acest domeniu, concluziile la care s-a ajuns rămân, pe mai departe, bunuri câștigate.

Așadar, sub raport geologic, **Insula Șerpilor reprezintă un adevărat martor al unei vechi cutări tectonice (kimmeriană)**, ale cărei urme pot fi regăsite și astăzi, în anumite porțiuni muntoase din nordul Dobrogei.

Cercetările geologice efectuate de către specialiști străini și români, rezultatele la care s-a ajuns, au relevat **identitatea fundamentului Deltei Dunării și a Insulei Șerpilor**.[55] – constituit din gresii, conglomerate liasice, de vârstă jurasic inferior -, a cărui vechime a fost estimată la cca. 180.000.000 de ani. Ulterior, așa cum am subliniat, insula a resimțit efectele benefice ale transgresiunii cuaternare.

*„**Toți geografii și geologii care au vizitat insula*** – scria Gheorghe Munteanu-Murgoci în anul 1911 -, ***au zis că e continuarea rocilor Dobrogei***".[56]

Englezul Spratt Thomas (1857) a găsit-o constituită din cuarțite de tipul celor de la Beștepe.[57]

---

perioadă , din Marea Neagră curgea apă dulce în Marea Mediterană , al cărei nivel era mai jos); acum 7.500 de ani nivelul apelor celor două mări s-a egalizat, a început schimbul bidirecțional de apă între ele, ducând, cu timpul, la transformarea Mării Negre într-un bazin anoxic.În legătură cu aceste aspcte nu lipsesc și alte puncte de vedere! Pentru ele, vezi : *** **Istoria Românilor.Vol.I. Moștenirea timpurilor îndepărtate**, Editura Enciclopedică, București, 2001, p.30-31, 17 (în ultimele două milenii nivelul Mării Negre a crescut cu cca.5 m și continuă să crească în continuare).

[54] Cucu Vasile, Vlăsceanu Gheorghe, op.cit., p.11.

[55] Al.G. Gălăsescu, op.cit., p.153.

[56] Gheorghe Murgoci, op.cit., p.313.

[57] Apud Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.71. Spratt T., Captain, **Remarks of the Serpend Island**, London, 1857.În iulie 1854, Thomas Spratt, căpitan al marinei regale britanice

Gr.Ştefănescu, a fost de părere că insula este constituită din conglomerate, ca cele de Tulcea.[58]

Specialist de mare renume şi largă recunoaştere internaţională, Gheorghe Munteanu-Murgoci (1872-1925), abordând aceleaşi chestiuni, conchidea: „(...), *Insula Şerpilor e constituită din gresii şi conglomerate cuarţoase (liasice Grestener-Schichten?) pe care le presupusese Peters în valea Teliţei sub loess şi că constituie tot subsolul Deltei spre mare*".[59]

Insula Şerpilor, parte a soclului continental al Dobrogei - „*insula stâncoasă*" cum o numea Euripide încă în secolul al V-lea î.Hr.-, **este alcătuită din gresii silicoase, dure, conglomerate şi cuarţite stratificate, acestea făcând parte din sistemul Permic (grupa primară)**. Din această cauză insula a avut şi are şi astăzi un caracter arid.[60]

(După Murgoci G.)

Ca mărime, gresiile şi conglomeratele diferă; sub aspectul naturii lor, ele nu sunt altceva decât diferite varietăţi de cuarţ. Gresiile fine se întrepătrund, uneori chiar în acelaşi loc, cu altele grosolane sau cu conglomerate. Culoarea gresiilor variază de la alb lăptos – acestea fiind predominante -, la cenuşiu, apoi la transparent sau translucid. În unele cazuri, între bancurile de gresii sau conglomerate, s-au descoperit nodule fine de gresii cenuşiu-verzui şi, în partea de sud a insulei, chiar argilă.

În general vorbind despre gresiile şi conglomeratele din Insula Şerpilor, acestea au în compunerea lor elemente din cuarţ – proporţiile variind de la caz la caz -, ceea ce a făcut ca rocile de pe insulă să aibă culoarea predominant albă.

În partea de nord-est a insulei exista un promotoriu (peninsulă), un rest de terasă litorală (cca. 12-15 m altitudine), ce prezenta un petec de terra rosa (determinările fiind făcute de prof. P.Enculescu, după mostre puse la dispoziţia sa de Călinescu I.Raul). Acest „petec" (cuaternar) s-a păstrat îndeosebi în zona gâtului promontoriului (istmul peninsulei); în

(comandantul navei militare "Medina"), făcea o recunoaştere de-a lungul văii Carasu, în scopul de a face utilizabile comunicaţiile pe apă şi pe uscat.

[58] Cpt.M.D. Ionescu, op.cit., p.135.

[59] Gh. Murgoci, op.cit., p.313. Al.G. Gălăşescu, op.cit., p.153: "(...) *Insula Şerpilor, care deşi departe de gura Dunării [face parte din Delta Dunării"].*

[60] Vezi: V.Meruţiu , op.cit., p.26.

continuarea gâtului acestuia, insula are pietrişuri şi blocuri stâncoase, rupte, rostogolite şi îngrămădite în mare.

Prezenţa acestei terase de 15 m, deasupra mării, în opinia lui Gheorghe Munteanu - Murgoci, *"ne arată sau un nivel al mării în trecut, sau o ridicare a insulei; ridicarea dacă a avut loc, ea trebuie să fie relativ recentă şi probabil în balanţare cu regiunea de la Deltă, unde baza loessului e scufundată sub nivelul mării, iar terasa de rocă de la Tulcea e de numai 3-4 m"*[61].

Legat de modul cum a apărut terra rosa pe insulă, iată consideraţiile lui Gheorghe Munteanu-Murgoci : *„Atunci nu numai Insula Popina, dar* ***şi Insula Şerpilor au fost unite cu uscatul.*** *Atunci Dunărea avea o albie adâncă şi pe malurile ei trăiau anumite animale ca Elephas primigenius, etc.* ***Atunci marea a tăiat terasa în stânca insulei Şerpilor*** *şi a Popinei, iar Dunărea terasele de la Galaţi,* ***Reni, Tulcea şi în Popinele din Baltă.*** *Pe faţa rocelor calcaroase* ***s'a*** *format* ***terra rossa,*** *ce a fost purtată şi în alte părţi,* ***până în Insula Şerpilor".***[62]

Potrivit lui Gheorghe Munteanu-Murgoci, păstrarea terrei rosa (lehm roşu), cu pietrişuri şi cuarţite la bază – în chiar gâtul promontoriului – se explică prin faptul că gresiile şi conglomeratele liasice se îndoaie chiar în această zonă sub forma unui slab sinclinal, ajungând în promotoriu aproape orizontale sau chiar bombate.[63]

În privinţa loessului, insula nu-l are. Însă, în partea de răsărit – după cum sublinia acelaşi reputat specialist – ea avea resturi de pietrişuri de cuarţite, conglomerate locale şi un lehm roşu, ca cele de la baza loessului, ce se vedea în zona malului mării (la Capul Midia, Constanţa şi alte locuri de pe litoralul Mării Negre). Gheorghe Munteanu-Murgoci, pe baza observaţiilor făcute, conchidea: *„insula a fost odată acoperită* ***cu*** *loess, dar* [acesta] ***a fost spălat de ploi şi*** *valurile mării".*[64]

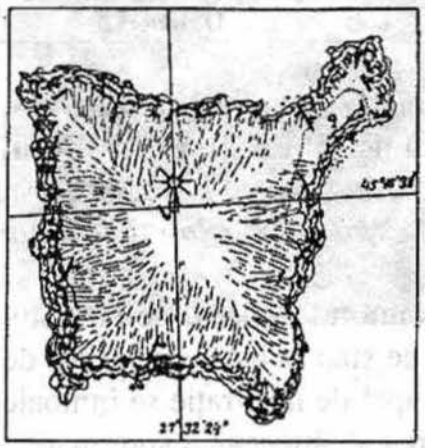

(După Călinescu R.I.)

[61] Gheorghe Murgoci, op.cit., p.314.
[62] Ibidem, p.326.
[63] Ibidem.
[64] Ibidem.

În orice caz, *„constatarea lehmului roșu pe Insula Șerpilor e un fapt foarte interesant, deși formarea lui pe stânci, lipsite absolut de calcar sau argilă, e greu de explicat, fără legătura cu uscatul".*[65]

Privitor la originea lehmului roșu (terra rosa) de pe insulă, datorită lui L.Mrazec și E.Suess, astăzi se știe că acesta era un „rest" al **„catenei chimerice", din care nu se mai păstrează decât munții din partea de nord a Dobrogei și Insula Șerpilor.**[66]

Această foarte veche catenă de munți („catena chimerică"), care se întindea (și) peste Insula Șerpilor, a cunoscut de timpuriu (mezozoic și terțiar) fenomenul erodării, devenind cu timpul o peneplenă cu o înclinare de abia ½° spre Marea Neagră (400 m diferență de nivel pe 80 km lățime).

În ceea ce privește magnetismul terestru al Insulei Șerpilor, cercetările au fost extrem de puține și la mari distanțe în timp (Kreil – 1858, M.D. Negreanu – 1899).[67]

Comparativ, situația în anul 1899 față de 1858 a fost următoarea:

Anul	Cine a făcut cercetările	Declinația	Înclinația	Componența magnetică
1858	Kreil	5° 48' 7"	60° 6' 4"	0, 22757 cgs.
1899	M.D.Negreanu	2° 8' 5"	59° 13' 7"	0, 23382 cgs.
Diferențe:		*3° 40' 2"*	*0° 52' 7"*	*0, 00625 cgs.*
Care pentru un an sunt:		0° 5' 4"	0° 1' 3"	0, 00015

În legătură cu viitorul (fizic) al acestei insule s-au exprimat mai multe opinii, cea mai radicală fiind formulată de către **Călinescu I.Raul** (1931): *„Viitorul insulei este sumbru: mai curând sau mai târziu ea va pieri lent, mâncată de valurile mării, atât la râpe cât și la capuri mai ales, care sunt cele mai expuse".*[68]

În formularea acestui punct de vedere, autorul a plecat de la faptul că numeroasele straturi de argilă intercalate, ce stau la baza straturilor de gresii și conglomerate cuarțoase, sub efectul apei de înfiltrație se înmoaie (mai ales după ploi), facilitând astfel dislocarea și alunecarea spre mare a straturilor superioare de rocă mai dură. La acest proces, susținea autorul

---

[65] Ibidem.

[66] Călinescu R.I., **Insula Șerpilor. Schiță monografică** (cu 7 planșe și o hartă de ing.N.Celac), în: "Analele Dobrogei", Constanța, Anul XII (1931), Fasc.1-12, Cernăuți, 1931, p.11.

[67] M.D.Negreanu, **Éléments magnétiques en Romanie**, în "Buletinul Societății de Științe din București"(în continuare:B.S.Ș.B.), Anul VII, noiembrie-decembrie, 1898, p.435-453.

[68] Călinescu R.I., op.cit., p.12.

în discuție, a contribuit și contribuie și faptul că țărmul insulei fiind spălat continuu de apele mării (în timpul furtunilor puternice, valurile ajung până aproape de baza de sus a insulei), râpele de pe țărmuri sunt erodate de valuri pe dedesubt, fie în formă de peșteri, fie în forma de brâie longitudinale, de argilă, ajutând și accelerând prăbușirea lor.[69]

Aceste peșteri – care au constituit una dintre căile prin care s-au distrus și se distrug malurile insulei -, apar pomenite încă din antichitate.

Rufius Festus Avienus (secolul IV), scria despre faptul că *„(...)stâncile formează peșteri găunoase, aici unde stâncile se desfac prin măcinarea pământului și bolta lor scobită atârnă deasupra" („Nam post fata virum semper versarier illic, / Insontes ajunt animas, ubi concava vasto /Cedit in antra sinu rupes, ubi saxa dehiscunt, / Molibus exesis, et curvo fornice pendent").*[70]

(După Călinescu R.I.)

[69] Ibidem. Creșterea nivelului mării - un indicator fundamental al schimbării climei planetare și care afectează în primul rând zonele costiere. Se estimează o creștere a nivelului marin global de 6 cm pe deceniu în secolul XXI (20 cm până în 2030 și cca. 65 cm până în anul 2100). Se consideră că în ultimul secol nivelul Mării Negre se află într-o fază de transgresiune, de creștere lentă a nivelurilor (la Sulina, între 1869-1966 = + 33, 9 cm). Datorită lucrărilor hidrotehnice din bazinul hidrografic al Dunării, se înregistrează creșterea debitului lichid al fluviului și scăderea celui solid (cu unități în ponderea brațelor deltaice, *"concomitent cu o tendință generală de ridicare a nivelului Mării Negre și o retragere a țărmului."*

[70] Rufius Festus Avienus, Descriptio Orbis terrae, v. 725-728.

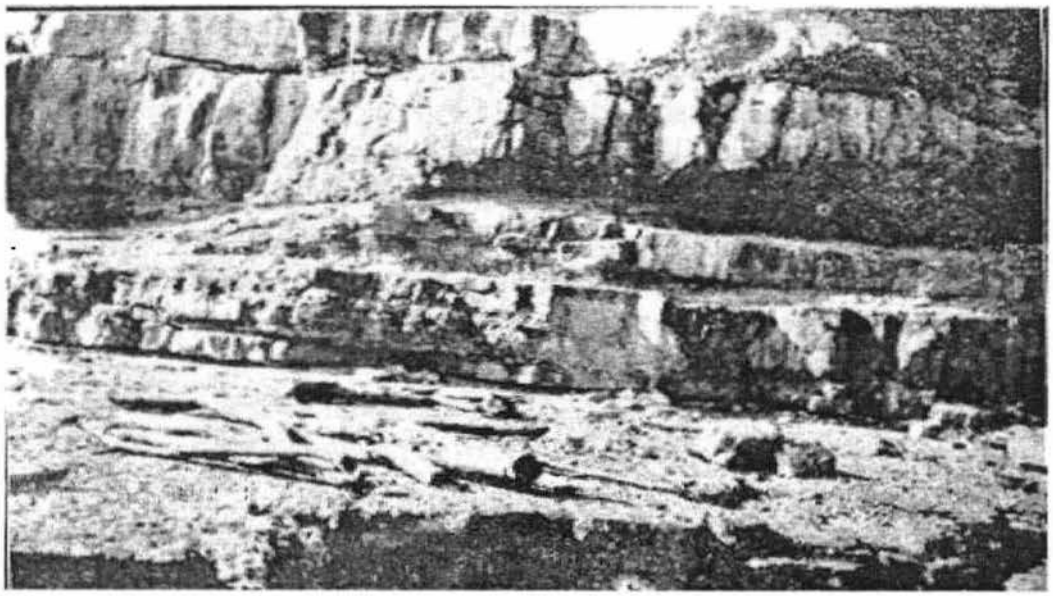

(După Călinescu R.I.)

Mulţi dintre autorii antici, greci şi romani, au confirmat faptul că în antichitate insula era ceva mai mare, iar după ei, autori apropiaţi timpului nostru, au constatat şi prognosticat diminuarea în continuare a suprafeţei acesteia.

În anul 1841, Nordmann, comparând situaţia topografică a Insulei Şerpilor cu cea înscrisă în harta întocmită de către Kritsky (1824), a ajuns la următoarele concluzii : în loc de trei stânci ieşite din apă, existente pe timpul înaintaşului său, în partea de nord-vest a insulei avusese loc o surpare a malurilor, proces care a schimbat complet aspectul acestei părţi a insulei; în partea de sud-vest a apărut o deschizătură, provenită – după toate probabilităţile -, în urma ruperii masei pietroase; dintre peşterile amintite de către autorii antici (la un moment dat Nordmann a crezut că ele erau creaţii deliberate ale oamenilor!), nu mai exista decât una singură, în sud-vestul insulei, la nivelul apelor mării (în anul 1931 această peşteră nu mai putea fi văzută, pe locul ei putându-se observa doar un morman de bolovani şi stânci rostogolite).

Consideraţiile de mai sus, legate de geologia Insulei Şerpilor, demonstrează cu elocvenţă: faptul că ea s-a format ca urmare a inundării uscatului de către apele Mării Negre; originea ei continentală; identitatea uscatului cotinental (dobrogean) cu cel al insulei; ş.a.

Altfel spus, geologia (şi geografia), confirmă în mod strălucit istoria, împreună demonstrând faptul că Insula Şerpilor a fost, este şi rămâne şi pe mai departe, esenţialmente, pământ românesc[71].

3. Consideraţii climatice

Legată organic de Dobrogea de nord, respectiv de Delta Dunării, Insula Şerpilor are un climat[72] în strânsă legătură cu cel al spaţiului geografic căruia îi aparţine, diferenţele existente fiind generate de caracteristicile sale fizico-geografice.

Din aceste considerente obiective, cărora li se adaugă şi faptul că cercetări privind factorii meteorologici şi hidrologici ce caracterizează Insula Şerpilor, efectuate de către cercetătorii români, după anul 1948 nu s-au mai putut face, iar cele anterioare – efectuate fie de către români, fie de către străini – au fost puţine la număr şi nesistematice, ne vedem siliţi să valorificăm materialul aflat la dispoziţie[73] şi, totodată, să ne raportăm permanent la clima specifică bazinului vestic al Mării Negre, respectiv celei mai apropiate aşezări umane, Sulina, distanţa dintre cea mai estică aşezare românească actuală şi Insula Şerpilor – de cca. 45 km – fiind atenuată, în plan climatic, de prezenţa Mării Negre, astfel că între ele nu există diferenţe climatice semnificative.

Dacă cercetările metodice şi sistematice, de profil, au lipsit – de acest lucru plângându-se toţi cei care sau ocupat cu studierea aceastei insule -, n-au lipsit excepţiile notabile, care nu fac altceva decât să confirme sublinierea anterioară.

Între aceste excepţii, fericite, amintim pe **dr. Rudolf Drost**, care a făcut cercetări de profil în insulă timp de 27 de zile (15 aprilie – 13 mai 1928) şi pe **Călinescu I.Raul**, care a cercetat insula timp de 12 zile (7-18 aprilie 1931);alţi autori, în studiile pe care le-au scris despre insulă, au făcut doar referiri succinte la regimul climatic al acesteia..

---

[71] Dominuţ I.Pădureanu, **Insula Şerpilor**, în: "Revista Istorică", Bucureşti, Tomul 6, 1995, septembrie-octombrie, p.825.

[72] **Clima** < lat. clima - este definită (frecvent) ca regimul multianual al vremii sub acţiunea unor factori diferiţi (radioactivi, dinamici, fizico-geografici, antropici) .

[73] Între sursele documentare utilizate de autor, s-au numărat: Călinescu R.I., op.cit., p.16-18; Ioan Popovici, Mihai Grigore, Ion Marin, Ion Velcea, op.cit.; Brânduşa Chiotoroiu, **Tendinţa de evoluţie a climei României, cu referire specială la litoralul românesc al Mării Negre,** în (vol.) Idem, **Variaţia climei la sfârşitul mileniului II**, Editura Leda, Constanţa, 1997, p. 67-82; *** Cartea pilot ...op.cit.; Bogdan O. Iliescu M.C., Neamu Gh., Niculescu E., **Variaţiile seculare ale temperaturii şi precipitaţiilor pe litoralul românesc al Mării Negre**, în: "Analele Universităţii din Oradea", Oradea, Tom III, 1993, p. 69-75; ş.a.

Situată în zona cea mai aridă a stepelor est-europene, într-un areal a cărui climă generală este apreciată ca temperat-continentală, Insula Şerpilor are un climat general destul de dulce (temperatura medie anuală fiind în jur de 11°C), **influenţat atât de clima de tip deltaic cât şi de procesele hidrometeorologice ce caracterizează Marea Neagră.**

Verile sunt foarte călduroase şi secetoase, marcate de o stabilitate relativă (19-25°C), cu numeroase zile cu cer senin, doar sfârşitul acestui anotimp călduros fiind marcat de zile cu înnorări parţiale sau generale, acestea din urmă însoţite, câteodată, de averse repezi şi de scurtă durată. Luna ce marchează mijlocul verii, iulie, a cunoscut cele mai ridicate temperaturi în intervalul 1931-1940, 1951-1960, după 1977 constatându-se o tendinţă de încălzire a acestei luni de vară.

Cercetarea sistematică a temperaturilor aerului s-a făcut în această parte a ţării, doar la Sulina, începând din anul 1875[74], în timp ce acest lucru pentru Insula Şerpilor a rămas un deziderat.

Pentru a se suplini acest neajuns, n-au lipsit propunerile pertinente: în anul 1931 s-a făcut propunerea ca pe insulă să se înfiinţeze o **staţie meteorologică** (care să aibă şi preocupări ecologice). Ea urma să-şi desfăşoare activitatea sub egida Institutului meteorologic central, cu concursul Comisiei Europene a Dunării[75], activitatea ei urmând să nu implice costuri suplimentare, deservirea ei fiind preconizată a fi făcută de personalul care deservea şi farul din insulă.[76]

Din păcate, propunerea nu s-a materializat niciodată.

Călinescu I.Raul, autorul acesteia, plecând de la superbele veri din insulă – propice unei staţiuni balneo-climaterice de prim rang -, făcea încă o propunere interesantă, plecând de la o motivaţie reală: *„Aerul insulei e foarte curat, lipsit de praf, puternic ozonificat, liniştit şi plăcut în timpul verii – iar acţiunea combinată a acestuia şi a razelor ultraviolete[77], abundente şi puternice la ţărmul insulei, ar putea fi cu*

---

[74] La Constanţa începând din anul 1886.

[75] Pentru corespondenţa (1929-1939) dintre C.E.D.- autorităţile române, privind instalarea unei staţii meteorologice pe Insula Şerpilor, vezi : *** **Comisia Europeană a Dunării (1856-1949). Inventar arhivistic**.12.Bucureşti, 1987, p.67 (doc.nr.356).

[76] Călinescu R.I., op.cit., p.13 (n.3).Vezi şi : Ibidem, p. 54. În 1943, lt.col. Mih[ai] Drăghicescu propunea (Insula Şerpilor...op.cit., p. 494) *"înfiinţarea unui observator de astronomie şi meteorologie în apropierea farului"*.

[77] Radiaţia U.V.este aici puternică, având acţiuni multiple : microbicidă, analgeziantă, rezolutivă, eliminatrice, cicatrizantă şi tonică.Aerul marin la rândul sau, datorită compoziţiei sale, posedă proprietăţi oxidante, remineralizante şi stimulante.

*folos exploatată de un **hotel-pensiune pentru curarea, prin helioterapie şi băi de mare, a numeroase boale**".*[78]

(Ceva asemănător intenţionase a construi, pentru funcţionarii săi, în zona peninsulară, Comisia Europeană a Dunării, însă din cauza vânturilor puternice din perioada toamnă-primăvară, a costurilor unui asemenea complex, a greutăţilor legate de aprovizionarea curentă ş.a., s-a renunţat la proiect)[79].

Toamnele, frumoase şi târzii, mult mai calde ca şi primăverile, ajung la temperaturi medii de 17-21°C în septembrie şi 5-9/11° C în noiembrie, doar sfârşitul lor fiind marcat de vânturi şi precipitaţii, cu atât mai puternice şi mai mari cantitativ, cu cât se apropie iarna.

Iernile, cu unele excepţii, nu au temperaturi foarte scăzute, valorile oscilând între + 6°C şi - 2°C (la 9 februarie 1925 înregistrându-se – 25, 6°C). Temperaturile relativ blânde se datorează faptului că Marea Neagră, aflându-se pe latitudini joase, face posibil încălzirea puternică a aerului vara, care contribuie la acumularea căldurii în apă, pentru ca toamna târziu şi iarna, îndeosebi, să cedeze căldură atmosferei (1 m^3 de

---

[78] Călinescu R.I., op.cit., p. 58 Acelaşi (p.53) aprecia ca necesar ridicarea unui hotel, care să aibă o terasă largă şi un restaurant curat – totul construit fie de statul român, fie de o societate particulară. Nu trebuie uitat faptul că în antichitate, Achille era considerat şi tămăduitorul bolnavilor fără speranţe, calităţi tămăduitoare fiind puse şi pe seama templului din insulă, insulă fiind supranumită *„salutară"* (vindecătoare, tămăduitoare).

Pentru antichitate nu lipsesc relatările privind unele cazuri de vindecări spectaculoase .

Se spune că Leonym al crotonienilor, rănit grav într-o luptă, în zona pieptului , suferind mult din cauza acestei răni, a mers de a consultat oracolul din Delphi . Pythia – spune Pausanias (op.cit., III.19.13) – l-a trimis pentru vindecarea în insula Leuce, de unde acesta, mai apoi, s-a întors acasă sănătos (Nicolae Densuşianu, op.cit., p.75; Victor Kernbach, **Dicţionar de mitologie generală,** Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989, , p.297).

Se mai spune, de asemeni, că o mamă îndurerată, luându-şi copilul ce căzuse în foc, l-a adus în Leuce, unde acesta s-a vindecat (Lt.col.Mih[ai] Drăghicescu, op.cit., p.492).

[79] După cum declara (septembrie 1992) dl.**Ioan Şoneriu**, ambasadorul Ordinului Suveran de Malta în România, între cele două războaie mondiale *"cu sprijinul guvernului României s-au făcut eforturi pentru ca în Insula Şerpilor să se construiască pe locul unei foste leprozerii romane* [informaţie unicat, neregăsită de autor în nici o altă sursă documentară!...], *un spital pentru pelagră. Din nenorocire a venit războiul şi insula a fost ocupată mai întâi de nemţi şi apoi de ruşi". "În prezent [1992]* – declara ambasadorul -, *după reluarea relaţiilor diplomatice cu România, facem eforturi să eliberăm Insula Şerpilor, ca să avem şi în Marea Neagră un spital al Ordinului de Malta".*În aceeaşi declaraţie, spre finalul ei, dl.Ioan Şoneriu afirma: *"Ne gândim foarte serios să realizăm proiectul nostru cu Insula Şerpilor, la care m-am referit deja".*Vezi: **Ordinul Suveran de Malta în România**, în: "Palatul de Justiţie".Serie Nouă.Bucureşti, Nr.6-7, Iulie 1992, p.12 (I); Nr.8-9, Septembrie 1992, p.12 (II); Nr.10-11, Noiembrie 1992, p.12 (III). Interviul a fost luat de dl.Gabriel Iosif Chiuzbaian .

apă încălzeşte 118 m^3 de aer!), îndulcind simţitor condiţiile climatice din insulă şi imediata apropiere marină a acesteia.

Iernile sunt deci, relativ reci dar umede, iar în ceea ce priveşte stratul de zăpadă, acesta este în general mic, locul zăpezii luându-l nu o dată ploile reci, repezi şi persistente. Viscolele sunt ceva mai rare, însă vântul bate cu putere aproape tot anotimpul rece.

Primăverile sunt în general reci, marcate deseori de vânturi şi ploi – care sunt prezente în insulă începând de la sfârşitul toamnei, până primăvara târziu.

Aşadar Insula Şerpilor se caracterizează printr-o variaţie anuală moderată, acest fapt fiind influenţat atât de poziţia sa geografică, cât şi de circulaţia curenţilor de aer.

Principalii factori meteorologici, specifici Insulei Şerpilor, sunt vântul (direcţie şi viteză de deplasare a maselor de aer), **umiditatea aerului** (ceţuri şi pricipitaţii) şi **fenomenele de îngheţ.**

Regimul vântului este condiţionat de dezvoltarea şi variaţia intensităţii centrelor de înaltă şi joasă presiune.

În această parte a Mării Negre în care se află situată Insula Şerpilor – un colţ de stâncă bătut de valuri şi de vânturi tot timpul -, **iarna** predomină vânturile dinspre nord-vest şi nord (frecvenţa lor fiind de 38-59%), a căror viteză variază între 5-14 m/s, variaţiile de viteză crescând dinspre Sulina spre insulă, pe măsura depărtării de ţărmul continental. Zilele de calm nu trec de 4-7% din întreaga durată a iernii.

Primăvara, predominante rămân vânturile dinspre nord şi sud.

Vara frecvenţa celor dinspre sud creşte la 35%, cele dinspre nord-vest ajungând la 20-30%). Viteza lor rămâne una mică, sub 5 m/s, vara fiind caracterizată (şi) prin perioade largi de calm atmosferic, cu vânturi a căror viteză ajunge la doar 2-5 m/s.

Toamna predominante rămân vânturile dinspre nord şi sud (rămân totuşi instabile), frecvenţa lor ajungând la 43%.

Briza marină este ceva mai puternică în perioada caldă a anului, îndeosebi în zona de contact dintre cele două tipuri de suprafeţe subiacente, mediul marin şi cel uscat, zonă în care contrastul termo-baric cunoaşte valorile cele mai mari. În privinţa vitezei cu care suflă brizele marine, acestea nu depăşesc niciodată viteza vânturilor moderate, brizele de noapte caracterizându-se prin viteze mai mici decât cele care bat în timpul zilei.

Un fenomen deosebit, cu efecte asupra climatului, topografiei ţărmurilor insulei, şi, în mod special, asupra navigaţiei în zonă, îl reprezintă **furtunile.**

Pe ţărmul de vest al Mării Negre, numărul zilelor cu furtună variază între 20-40 zile/an, cele mai multe furtuni având loc iarna. Această parte

a mării, este mai solicitată de perturbaţii barice decât restul ei[80], datorită frecvenţei mai ridicate a situaţiilor de ciclogeneză şi anticiclogeneză.

Condiţiile care conduc la declanşarea furtunilor, apar îndeosebi în anotimpul rece, când deasupra apelor mai calde ale mării predomină câmpuri barice depresionare, cu stratificarea instabilă a aerului şi cu gradienţi orizontali ai vitezei vântului, deosebit de ridicaţi.

În timpul furtunilor, valurile ating înălţimea de 6-8 m, lungimea de 60 m, cu perioade de 10-12'.

Furtunile care se deplasează din direcţia nord-est, sunt deosebit de puternice, putând ajunge la forţa 13°Bf., în timp ce pe celelalte direcţii, vânturile de furtună nu au depăşit (în peste 70 de ani de constatări) forţa de 8-9°Bf.

Pe coasta vestică a Mării Negre, viteza vântului este de cca. 1, 3 ori mai mare decât pe uscat. Situaţia comparativă a frecvenţei vânturilor de furtună la ţărm (Sulina) şi în larg (Insula Şerpilor), confirmă din plin acest fapt.

Furtunile puternice din arealul Insulei Şerpilor au îngreunat navigaţia în zonă, producând atât pierderi de vieţi omeneşti cât şi grave daune materiale.

"Pe la anul 1740, un óre-care Hasan, căpitanul unei corăbiĭ otomane, fu însărcinat cu o misiune în Crimea. La întóarcere fu aruncat de o tempestă pe ţĕrmiĭ insuleĭ Şerpilor, unde corabia este sfărămată. El împreună cu alţiĭ 24 îşĭ construiesc aci din sfărămăturile corăbieĭ o colibă şi petrecură maĭ mult de un an, disputând viaţa cu elementele naturiĭ şi cu nisce peştiĭ marĭ ce le serviaŭ de nutriment. Numĕrul lor se reduse la patru; ceĭ l'alţiĭ aŭ fost màncaţiĭ de companioniĭ lor. Eĭ aŭ fost scăpaţiĭ de o corabie ce trecea din întâmplare pe aprope. Aduşĭ în Constantinopol, Hasan îşĭ arăta semnele ce le avea pe corp, dintr'o luptă – spunea el[81]*– pe care o avusese cu un requin de 900 ocale".*

Mult mai sobru şi fără exagerări, englezul Laurence Oliphant relata (la mijlocul secolului al XIX-lea) următoarele : *"În apropierea Insulei Şerpilor vaporul fu silit să rămâie ancorat 24 ore din cauza vântului ce nu îngăduia trecerea prin canalul Sulinei. Adâncimea apei era de numai 9 picioare când vântul bătea din vest, vaporul însă cerea 9½ picioare. Cabina era oribilă şi proviziile începură să lipssască, când vântul îşi schimbă din fericire direcţia"*[82].

---

[80] *** **Geografia României. I. Geografia fizică,** Editura Academiei, Bucureşti, 1983, p.369.

[81] Hammer, **Hlstoire de l'Empire Ottoman.** Vol. XV. P. 49-50.

[82] Constantin I.Karadja, **Încă o călătorie pe Dunăre**, în: "Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie"(în continuare:B.S.R.R.G), Tonul XLII, 1923, Bucureşti, 1924 , p. 231.

La cinci ani după revoluția din Rusia țaristă (1922), 32 de emigranți ruși ("wranghelişti"), bărbați, femei și copii, încărcați în bărci cu ce-au putut scăpa de teroarea bolșevică, din cauza unei furtuni puternice și indelungi, au ancorat și au stat pe insulă 4-5 zile, după care au plecat mai departe, spre Varna și Constantinopol.

Trei ani mai târziu, în luna iunie 1925, o barcă mare, plină cu "wranghelişti", făcând drumul întors, dela Varna spre Odesa, prinsă de o furtună puternică, a acostat la țărmul Insulei Șerpilor, rămânând aici timp de 7 zile.

Cam în aceeași perioadă, o barcă cu 2 marinari greci, porniți de la Tuzla spre Constanța, a fost împinsă de o furtună spre nord și izbită în cele din urmă de stâncile insulei.

N-au lipsit din viața insulei uraganele puternice, acestea abătându-se asupra ei predilect iarna, nelipsind din calendarul acestora luna mai.Întotdeauna ele au fost însoțite de puternice furtuni pe mare.

Din lista acestor uragane amintim câteva, mai semnificative: cel din 8/9 mai 1928; cel din ziua de 25 decembrie 1930 (de Crăciun); cel din aprilie 1930; ș.a.

Un alt important factor meteorologic îl reprezintă **umiditatea aerului** (ceața și precipitațiile).

Ceața este o prezență în arealul insulei îndeosebi în anotimpul de iarnă și primăvară, sursele documentare consemnând ceață și în unele zile ale sfârșitului de toamnă și nu numai.

Când dinspre Sulina pătrund pe direcția insulei, în mare, mase de aer rece, îndeosebi când bat vânturile dinspre nord-est, are loc o „fierbere" a mării, ceața lăsându-se pe apă.

În acest areal marin se formează mai ales cețuri de advecție, de evaporație și frontale, cele de radiație făcându-și și ele simțită prezența, frecvența acestora din urmă fiind ceva mai redusă.

În lunile februarie și martie sunt prezente cețurile de radiație, în timp ce în luna noiembrie cele dominante sunt cele de advecție și frontale. În lunile martie și noiembrie, perioada cu ceață se ridică la 110 h, în celelalte luni scăzând la 42 h/lună. Vara se înregistrează cea mai mică frecvență a fenomenului de ceață.

Ceața – căreia i s-au adăugat stâncile submerse din apropierea insulei – a constituit un pericol constant pentru navigația și navigatorii de altădată, necunoașterea sau neglijarea acestor pericole, încheindu-se nu o dată cu dezastre - eșuări de nave și pierderi de vieți omenești.

Iată un exemplu relevant : într-una din nopțile anului 1914, pe o ceață atât de deasă încât nu se mai putea observa nici măcar lumina farului de pe insulă, un cargobot englez al companiei „Weston", s-a izbit puternic de stâncile submerse, cu efecte grave pentru corpul navei. În

timp ce salvatoarele de la Constantinopol, chemate imediat după această coliziune, se îndreptau în viteză spre Insula Șerpilor, valuri extrem de puternice au lovit cu atâta furie cargobotul de stânci, încât l-au distrus în bună parte.Cheltuielile legate de salvarea și repararea navei fiind foarte mari, nava fiind asigurată, s-a luat decizia abandonării ei. Timpul dar mai ales valurile puternice au continuat opera distructivă, ajungându-se ca în anul 1931 o parte a resturilor acestuia să poată fi văzute lângă debarcaderul insulei, în partea sa sudică!

Vizibilitatea, foarte mare vara și la începutul toamnei, începe apoi să se reducă încetul cu încetul, fiind mai scăzută iarna și primăvara (pe mare ajungând la cca.5 Mm). La nivelul zilei, doar dimineața și seara se constată o scădere a vizibilității.

Numărul mediu anual de **zile senine** ajunge la peste 189 în perimetrul Sulina – Insula Șerpilor. Dacă numărul minim al acestui tip de zile se înregistrează iarna (1-4 zile/lună), numărul lor crește considerabil vara (10-26 zile/lună).

Numărul zilelor senine în anotimpul de vară are un impact direct asupra temperaturii aerului care, la rândul ei, influențează decisiv **nivelul temperaturii apei mării**.

Temperatura minimă a aerului o întâlnim iarna, în luna ianuarie, în timp ce minima temperaturii apei la suprafața mării se înregistrează în luna februarie (datorită inerției calorice a mediului marin) – între 0°-8°C; la începutul primăverii temperatura apei mării începe ca să crească în întregul bazin, ajungând ca vara apele să atingă temperaturile maxime – în luna august media lunară fiind de 21, 5°-25, 5°C; către sfârșitul toamnei temperatura apei mării începe să descrească 16°-10°C, procesele continuând și repetându-se an după an.

Precipitațiile atmosferice, prin cantitățile căzute, înregistrează printre cele mai mici valori din țara noastră, media anuală a acestora fiind în jur de 350mm (la Sulina – 359-366mm); cele mai mari cantități de precipitații cad primăvara, vara în iunie scăzând mult (43 mm), spre sfârșitul toamnei cresc din nou, pentru ca luna februarie să înregistreze cele mai puține (21 mm)[83].

Dacă ultima lună a iernii și prima lună a verii înregistrează extremele căderilor de precipitații, semnalăm faptul că uneori și în mijlocul verii pot avea loc precipitații, ele fiind însă repezi și de scurtă durată. Căzând în principal, la cumpăna dintre iarnă-început de vară și târziu în toamnă, ele fac ca verile în insulă să fie uscate și secetoase.

[83] Interesante date privind ploile din luna aprilie 1931, ni le furnizează Călinescu R.I., op.cit., p.13-14.

Precipitaţiile sub formă de zăpadă cad în cantităţi mici; stratul de zăpadă – în afara unor ani de excepţie – fiind mai mult simbolic.

Fenomenele orajoase – trombele (îndeosebi vara şi pe la începutul toamnei, când pe cer apar norii cumulus) **şi grindina** (ce cade mai ales în lunile aprilie şi mai, o dată sau de două ori pe an) -, iau naştere datorită mişcărilor convective ale aerului, concomitent cu intensificări bruşte ale vântului, uneori vijelii, cu sau fără averse.

Cauza principală a producerii fenomenelor orajoase ţine de formarea norilor cumuliformi (de origine frontală) şi instabilităţii aerului sub aspect termic, cu intensitate, durată şi arie de răspândire mai mică.

Umezeala relativă a aerului, pe aproape întregul parcurs al anului, ajunge la 75-80%.

Un alt factor metereologic care a influenţat destinul Insulei Şerpilor a fost **îngheţul** – determinat de coborârea temperaturii aerului sub -10°C mai multe zile la rând.

Numărul mediu anual al zilelor de îngheţ ajunge la 10–20, cunoscându-se şi ani în care numărul acestor zile a fost mult mai mare. Astfel, au fost ierni în care apele Mării Negre au îngheţat pe distanţe de 10-15 Mm de ţărm, îngheţul în zonă durând mai bine de o lună şi jumătate. Sub acest aspect, de neuitat rămân iernile foarte grele ale anilor 1928/1929, 1941/1942, 1953/1954 (când gheaţa s-a întins de la ţărmul Deltei Dunării până dincolo de Insula Şerpilor), 1956, 1984, luna februarie a anului 1972, cele câteva zile din luna ianuarie 1996.

O altă categorie de factori, care au influenţat puternic situaţia climatică din Insula Şerpilor, au fost **factorii hidrologici (valurile şi curenţii marini).**

Direcţia de propagare a acestora, este dată de direcţia vânturilor şi de configuraţia ţărmurilor.

Valuri cu adevărat mari şi puternice, în apropierea Insulei Şerpilor, se produc îndeosebi în anotimpul rece. Frecvenţa mării de gradul IV poate atinge 10-30% vara şi până la 60% iarna; probabilitatea valurilor de gradul VI (şi peste) nu depăşeşte 5% vara şi 20-25% iarna. Frecvenţa calmului (şi a gradului I), poate ajunge la 20-30%.

Direcţia de propagare a valurilor este dinspre nord-est spre nord, înălţimea medie a acestora putând atinge 7-8 m, însă cea mai mare frecvenţă o au valurile cu înălţimi mici, de sub 0, 5m.

Primăvara, începând încă din luna aprilie, creşte frecvenţa calmului (şi gradului I), acesta putând ajunge la 50-60%, însă acum direcţia de propagare a valurilor devine instabilă.

Vara , în partea de vest a Mării Negre, predomină valurile cu direcţia nord şi nord-vest (la fel stând lucrurile si iarna), forţa valurilor

cunoscând o slăbire continuă, pentru ca reversul, intensificarea agitaţiei mării, să înceapă a fi simţită din lunile octombrie-noiembrie.

Regimul curenţilor marini (viteză şi direcţie) în zona Insulei Şerpilor, este determinat de regimul vânturilor (dar şi de aportul continental), variaţia densităţii apei mării, configuraţia ţărmurilor, precum şi de relieful fundului mării.

Curentul principal – nu numai pentru arealul insulei, ci pentru întreg bazinul acestei mări -, este la distanţa de 2-5 Mm de coastă, are lăţimea de 20 –25 Mm, este relativ stabil, are o viteză de 0, 5-1, 2 Nd[84] (pe timpul furtunilor, poate depăşi 2-3 Nd); îndreptat spre partea de sud, el înconjoară bazinul mării în sensul invers acelor de ceasornic.

Un ultim aspect asupra căruia ne vom opri în cadrul de faţă, se referă la „problema" **apei potabile** în Insula Şerpilor.

În anul 1894, George Popa-Lisseanu – un pionier român al relatărilor referitoare la insulă - scria că "*se mai pot vedea pe insulă trei puţuri în stâncă*".[85] Unul dintre acestea (rezervor de apă), situat în spatele fostului templu antic, avea o deschidere de 6 picioare şi o adâncime de 15 picioare (înaintea tepmplului se pare că a mai existat un puţ, cu aceeaşi destinaţie). Celelalte două puţuri, aveau o deschidere pătrată, dimensiunile fiind aproximativ aceleaşi.

Interesant rămâne faptul că el a susţinut că „*apa din insulă este dulce*", reluând informaţia furnizată încă din secolul al IV-lea de Ammianus Marcellinus (Res gestae, XXII, 8), potrivit căreia „*sunt şi ape în insulă*"("*Ibi et aquae sunt...*").. Citatul autorului antic, controversat datorită echivocului său, se poate referi fie la o apă bună de băut (potabilă), fie (cel mai probabil!)la "*ape salutare*"(apa de mare, care are salinitatea între 15-18‰, este recomandată în tratarea unei largi game de afecţiuni).

Nicolae Densusianu a fost de părere (1913) că Ammianus Marcellinus a făcut referire la „*apele salutare*" !

În Evul Mediu călătorii străini care au ajuns în zona Insulei Şerpilor au făcut ulterior referiri şi la "problema"apei potabile, fără a aduce clarificările la care ne-am fi aşteptat (natura sursei de apă, calitatea şi cantităţile existente ş.a.)

Călătorul francez Fourquevaux (1585), nota: „*Şi nici nu puteau corăbiile să se îndestuleze cu apă de la vreun puţ*", întrucât acestea erau pline de şerpi.[86]

---

[84] 1 Nd = 1 Mm/oră.

[85] George Popa - Lisseanu, ΛΕΥΚΗ... op.cit., p.392.

[86] *** Călători străini ... op.cit., Vol. III, p.179.

La mai puţin de un secol (1650), Guillaume Lavasseur de Beauplan – în lucrarea „Description de l'Ukranie" (în cap.: „Descrierea Bugeacului") – referindu-se la Insula Şerpilor, scria că era *„o insulă joasă, de vreo două leghe înconjur, unde se află de asemenea apă bună de băut"*.[87]

Căpitanul de marină M.D.Ionescu, pomenea în anul 1904 cele trei puţuri de apă consemnate în 1894 de George Popa-Lisseanu, la care mai adăuga unul – situat, cu probabilitate, în faţa templului. El conchidea că *„servea*[u] *probabil ca rezervor pentru apă"*. Adăuga apoi că *„apa din ele este dulce"*[88] – identic cu cele scrise de George Popa-Lisseanu! -, ambii autori neprecizând însă dacă această apă potabilă era adusă de pe continent (de la Sulina) şi depozitată în puţurile citate, dacă provenea din ploi sau dintr-o sursă de apă dulce existentă în subsolul insulei.

În anul 1924 V.Meruţiu nota existenţa pe insulă a trei puţuri, fără alte precizări.[89]

Cu detalii particulare venea însă, în anul 1931, Călinescu I.Raul.Asemeni căpitanului M.D. Ionescu, el a scris despre existenţa în insulă a patru cisterne (!), situate câte una de o parte şi de alta a insulei, a treia în partea de nord, sub stâncile pichetului, şi a patra, cea mai importantă, în curtea farului.

Referindu-se strict la aceasta din urmă, el arăta şi cum se acumula apa în ea: când ploua, apa era lăsată să se scurgă pe jgheaburi şi burlane; odată cu apa, erau puse în mişcare praful şi alte resturi materiale aflate pe acoperişul clădirii farului apoi, printr-un dispozitiv simplu, de schimbare a cursului apei, aceasta era îndreptată spre cisterna din mijlocul curţii.[90] Apa rezultată, potrivit acestui martor ocular, era rece şi gustoasă, bună de băut, ea folosindu-se şi la prepararea hranei, spălării rufelor ş.a.

În anul 1943, lt.col. Mih[ai] Drăghicescu, oprindu-se tangenţial asupra acestei chestiuni, conchidea : *„Apă dulce nu este decât aceea care se strânge de la ploi în puţuri şi aceasta este rea de băut din cauza cadavrelor de şerpi (...). Se bănuieşte însă că ar exista în insulă puţuri cu apă dulce dar astupate"!* [91]

Ultima parte a opiniei sale nu a fost confirmată de nimeni – nici documentar şi nici prin cercetări la faţa locului!

---

[87] *** **Călători străini despre Ţările Române.** Vol.VII, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980, p.517.

[88] Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.306.

[89] V. Meruţiu, op.cit., p.27. Nicolae Densuşianu (op.cit., p.102) vorbea (1913) de trei fântâni!

[90] Călinescu R.I., op.cit., p. 49-50.

[91] Lt.col. Mih[ai] Drăghicescu, Insula Şerpilor...op.cit., p.492.

4. Solurile Insulei Şerpilor

În privinţa Podişului Dobrogei şi Deltei Dunării, specialiştii sunt de părere că *„Relieful, roca de solificare, clima, apele şi vegetaţia, prin particularităţile lor de alcătuire regională şi aspecte de manifestare locală, condiţionează apariţia anumitor tipuri de soluri".*[92]

În ceea ce priveşte Insula Şerpilor, la apariţia şi evoluţia solurilor sale au conlucrat o întreagă serie de condiţii şi factori pedogenetici, între care: substratul geologic, alcătuit din gresii şi conglomerate cuarţoase de vârstă liasică, relieful marcat de suprafeţe întinse acoperite cu stânci golaşe (atât în zona litorală cât şi pe unele porţiuni din interiorul insulei), cantităţile reduse de precipitaţii şi repartizarea lor neuniformă la nivelul anotimpurilor fiecărui an, întinsa eroziune eoliană, abraziunea agresivă a valurilor mării asupra ţărmurilor, vegetaţia ierbacee sărăcăcioasă, o faună dominată de milenii de păsări ş.a.

Aceste condiţii şi factori naturali – neprielnici totuşi -, şi-au pus amprenta asupra naturii solurilor, grosimii şi distribuţiei lor la scara celor 17 hectare pe care le are insula.

În partea centrală, în zona platoului insulei, solurile ating maxima lor extensie şi calitate.

Solul din această parte a insulei are o culoare neagră, pronunţată, acsest lucru datorându-se marii cantităţi de humus pe care o conţine, [93] cu precizarea că la nivelul deceniului patru al secolului trecut materia organică pe care

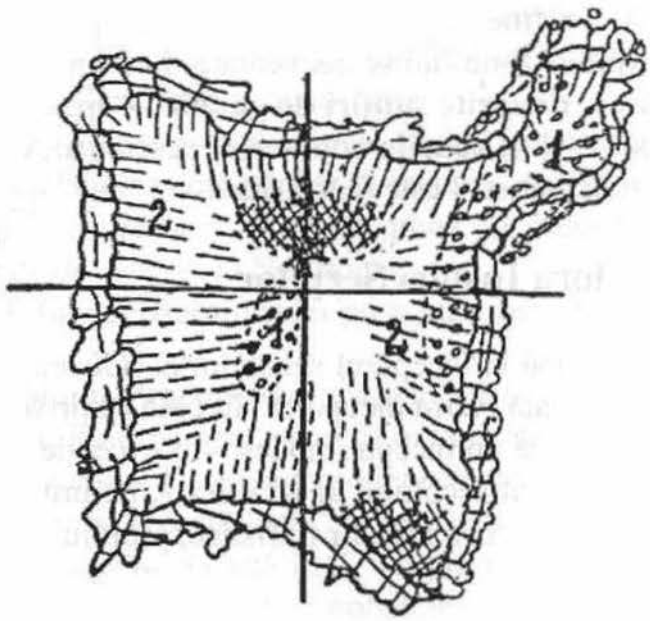

Repartiţia solurilor în Insula Şerpilor.

[92] Ioan Popovici, Mihai Grigore, Ion Marin, Ion Velcea, op.cit., p.69.

[93] Legat de culoarea acestui tip de sol, iată ce scria un alt autor: *"Această săracă vegetaţie de stepă, a reuşit totuşi în timp îndelungat, să creeze pe platoul insulei, prin remanierea păturii de suprafaţă a stâncilor, un strat de sol vegetal, caracteristic stepelor, sărace în precipitaţii atmosferice, de culoare roşcată şi ici colo mai închisă".* Vezi: V. Meruţiu, op.cit., p. 26.

o încorpora nu era complet transformată.[94]

În structura lor, fin-nisipoasă, adesea se regăseau fragmente aparţinătoare rocii care constituia suportul lor. Aceste **soluri, scheletice, de tip turbos sau scheleto-turbos**, au grosimi variabile: de la simple iviri, în crăpăturile stâncilor aride, grosimea lor ajunge la câţiva centimetri, pentru ca mai apoi, în zona promontoriului din partea de nord-est (zona peninsulară) şi zona centrală a platoului insulei, să ajungă la grosimea de 50-60 cm.[95]

În afara solurilor citate, în insulă au mai fost întâlnite şi alte tipuri: **soluri erodate, cernoziomuri şi cernoziomuri carbonatice, toate de mici întinderi şi grosimi, repartizate neuniform la scarea insulei.**

„Însă chiar în această parte – scria Călinescu I.Raul (1931) -, *pe când în pătura sa superioară împâslită de rădăcinile plantelor, fragmentele nealterate de roci sunt mai puţine, în adâncime ele devin din ce în ce mai abundente, constituind progresiv un puternic banc de pietriş, ce suportă solul peninsulei, zăcând în dreptul istmului, spre est, pe petecul de terra-rosa menţionat de Murgoci ca intercalat între sol şi pietriş".*[96]

În fine, subliniem faptul că în partea de est şi sud-est a Insulei Şerpilor, zone întâns frecventate de-a lungul timpului de către păsări, se găsesc **depozite subţiri de guano**[97] - operă la care contribuţia de bază au adus-o şi o aduc în continuare pescăruşii, a căror număr aici, tot timpul anului, a fost şi este foarte mare.

5. Flora Insulei Şerpilor

Până la începutul secolului al XX-lea, Insula Şerpilor a reprezentat o adevărată "terra incognita" în ceea ce privea flora.

După un început modest – o excepţie realmente notabilă, datând de la începutul secolului al XIX-lea -, au urmat mai multe decenii până la declanşarea cercetărilor floristice, propriu-zise, privind insula.

---

[94] În privinţa suprafeţei insulei ocupată de acest tip de sol, există şi alte opinii. Astfel, lt.col.Mihai Drăghicesu scria (op.cit., p.492) că *"Mai pe toată suprafaţa sa* (n.n.) *insula este acoperită cu un fel de humă neagră, foarte roditoare (...)"*.

[95] La lt.col.Mih[ai] Drăghicescu (Ibidem) această grosime urca la *"2-3 picioare"*.

[96] Călinescu R.I., op. cit., p. 16-17. Interesant rămâne faptul că o probă de sol luată din istmul peninsulei de Călinescu R.I. (1931) şi studiată de P.Enculescu, s-a dovedit a fi o terra-rosa veche, cu mult schelet, conţinând CO_3Ca, adesea concreţionat, identică cu aceea care se vedea deasupra calcarului, în multe zone ale Dobrogei.

[97] La lt.col. Mih[ai] Drăghicescu (op. cit., p. 490) e vorba de *"un strat adânc de guano"*.

Înainte de primul război mondial au apărut câteva studii interesante, însă cercetările cele mai serioase și mai fructuoase, concretizate în studii de o deosebită valoare științifică, aparțin perioadei dintre cele două războaie mondiale.

A doua jumătate a secolelor XIX și XX se aseamănă, caracteristica lor dominantă fiind dată de lipsa cercetărilor și studiilor floristice privind insula. Dacă pentru situația din a doua jumătate a secolului al XIX-lea explicațiile sunt de natură internă (lipsa fondurilor, importanța scăzută acordată cercetării științifice a insulei din toate punctele de vedere ș.a.), pentru a doua jumătate a secolului al XX-lea explicațiile sunt de natură juridică și politică (răpirea și anexarea frauduloasă a insulei de către sovietici în anul 1948).

Primele consemnări, modeste, privind flora Insulei Șerpilor, au ca autor pe **A.D.Nordmann,** profesor de științe naturale la Liceul „Richelieu" din Odesa. El a ajuns să cerceteze flora de aici, făcând parte dintr-o expediție care viza cercetarea arheologică a insulei, însoțindu-l pe arheologul rus N.Murzachevici (din echipa acestuia mai făceau parte pictorul Bassoli, un căpitan ș.a.)

Cu acest prilej, A.D.Nordmann a depistat 13 soiuri de plante anuale, între care pirul (Triticum repens), laba gâștii (Chenopodium), răgozul (Flava carex), Timoftica (Plleum pratense) ș.a.[98] El nu a depistat (consemnat) plante mirositoare, flori, arbori sau tufișuri.

Printr-un paradox astăzi greu de explicat, în studiul publicat de către N.Murzachevici după încheierea cercetărilor în insulă – apărut într-o revistă de profil (1844)[99] -, acesta a omis să pună în valoare și rezultatele observațiilor făcute de către A.D.Nordmann.

Au urmat șase decenii în care flora insulei nu a mai fost cercetată științific.

În anul 1902 **A. Procopianu-Procopovici** publica o listă de plante, întocmită de către **G.Brândză,** în urma unei excursii organizate în insulă de către profesorul Sabba Ștefănescu. Datorită metodei pe care a folosit-o și a unor neglijențe greu de admis, această listă[100] este receptată de către specialiști cu foarte mari rezerve (din această listă, cel puțin cinci specii și varietăți florale sunt considerate nesigure și neprobabile).

---

[98] Vezi: George Popa-Lisseanu, Insula Șerpilor...op.cit., p.271; Idem, **Romanica.Studii istorice, filologice și arheologice,** București, 1926, p.120; Romulus Seișanu, op.cit., p.82.

[99] "Zapiski imperatarscago odesscago obscestva istorii i drevnostiei", I /1844.

[100] A.Procopianu – Procopovici, **Etiliche pflanzeus der Schlangen Insel,** Publicațiile Societății Naturaliștilor din România, nr. 3, 1902, p.32-33.

În lanţul de cercetători care s-au aplecat asupra florei din insulă, a urmat al doilea străin, o femeie – prima femeie cercetător care a pus piciorul pe acest colţ de pământ românesc! -, **Marietta Pallis** (1912).

În monografia dedicată plaurului, publicată în anul 1916[101], ea menţionează ca aparţinând florei insulei Malva silvestris var. eriocarpa Boiss.

Din echipa mixtă care s-a deplasat pe insulă (1912), au mai făcut parte Gheorghe Munteanu-Murgoci şi **dr.P.Enculescu.**

Ultimul şi-a publicat observaţiile sale agrogeologice şi fitogeografice, de abia în anul 1924[102], întârzierea cu care şi-a publicat rezultatele cercetărilor, se datorează faptului că el a dorit să întregească informaţiile culese iniţial cu altele, culese în alte anotimpuri ale anului. Lista floristică pe care a publicat-o, cuprinde 38 de plante - doar patru genuri, fără precizarea speciei, aceasta din cauza faptului că la data vizitei în insulă, plantele cercetate de el nu aveau flori sau fructe, ceea ce făcea aproape imposibil precizarea cărei anume specii aparţineau.

Legat de originea vegeteţiei de pe Insula Şerpilor, dr.P.Enculescu a formulat următorul punct de vedere: *„Odată ieşită de sub stăpânirea valurilor mării, fie prin coborârea nivelului acesteia, fie prin înălţarea uscatului – înălţare care se pare că a avut loc după depunerea loessului – stânca goală a suferit acţiunea agenţilor externi anorganici şi organici, din care a rezultat actualul său sol. Paralel cu aceasta s-a dezvoltat şi vegetaţia sa din seminţe ce au fost aduse aici de vânt, ca în cazul seminţelor de papus şi a unora dintre cele mici, de valuri, de păsări, şi, desigur chiar omul a intervenit într-o măsură oarecare în aducerea de seminţe de plante de tot felul pe această insulă, cu ocazia numeroaselor sale vizitări. Selecţionarea plantelor ce constituie azi vegetaţia Insulei Şerpilor a fost efectuată numai de solul său, foarte bogat în humus şi care în genere se reazimă direct de stâncă".*[103]

Un alt cercetător al florei insulei – **I.Prodan**, într-o lucrare publicată în anul 1923, menţiona Trifolium subterraneum[104] - colectat din flora insulei de către **I.Calafeteanu** (din ierbarul primului, această plantă a ajuns să fie studiată şi de către botanistul Alexandru Borza).

Din iniţiativa Institutului de Geografie a Universităţii din Cluj, între 10-21 iulie 1923 a fost organizată o excursie cu caracter ştiinţifico-

---

[101] Marieta Pallis, **Structure and History of Plav: the Floating Fen of the Delta of the Danube**, în: "Linnean Society's journal", Botany, XIII, 1916, p. 233-290.

[102] P.Enculescu, **Contribuţiuni la vegetaţia fanerogamică a Insulei Şerpilor,** în: "Buletinul Informativ. Grădina Muzeului Botanic Cluj"(în continuare:B.I.G.M.B.C), Cluj, IV, 1924, p. 89-95.

[103] Ibidem, p.94.

[104] I.Prodan, **Flora,** Vol.I, Cluj, 1923, p.622.

didactic în Delta Dunării și Insula Șerpilor (prima și ultima de acest gen). Grupul, format din cca. 25 de persoane, era compus din studenți de la facultatea de geografie, personal științific din cadrul Institutului, 3 botaniști eminenți, în fruntea lui aflându-se profesorul **V.Meruțiu**, cel care a și descris această excursie specială.[105]

Între cei 3 botaniști s-a aflat, din fericire, entuziastul promotor al școlii geobotanice românești, renumitul **Alexandru Borza**, autorul a trei studii științifice privind flora insulei, pe primul publicându-l în anul 1924.[106]

Celebrul botanist român își va continua studiile legate de flora insulei, revenind aici în aprilie 1924, [107] singur, pentru ca în cea de-a treia vizită de lucru în insulă (1926), să fie însoțit de asistentul său **G. Bujoreanu**.[108]

În urma celor trei vizite în insulă, Alexandru Borza a formulat următoarele concluzii – care își păstrează valabilitatea până în zilele noastre -: *„vegetația insulei Șerpilor este **o stepă** în înțelesul clasic al cuvântului; **o stepă ierboasă** cu puține asociații și cu faciese de subasociații stepice, condiționate de factori edafici.*

***Flora săracă** ... are caracterul unei flore europontice cu precumpănirea elementelor pontico-mediterane, având tendința de a produce unele rase proprii acestei insule. **Flora aceasta este tânără și pare a fi introdusă în bună parte și de om, pe lângă factorii care sunt următorii, în ordinea importanței lor: păsări, vânt, apă;** nu este deci de înfățișare primară, ci **mult influențată de om**. Din punct de vedere **floristic și genetic, Insula Șerpilor poate fi considerată ca o unitate floristică distinctă, bine caracterizată, pe care o numesc „Circumscripția Insulei Șerpilor"**, făcând parte din ținutul central european, provincia Pontica, regiunea, sau zona stepelor ruso-române".*[109]

Gramineele Bromus hordacens și B.longipilus, dominau flora insulei.

---

[105] V.Meruțiu, op.cit., p. 23-33 .

[106] Alexandru Borza, **Contribuțiuni la cunoașterea vegetației și florei Insulei Șerpilor**, în: "Buletinul Soc. Științific."(în continuare : B.S.Ș), Cluj, II (1924), 2, p. 49-68.

[107] Idem, **Noi contribuțiuni la cunoașterea vegetației și florei Insulei Șerpilor**, în: "B.S.Ș", Cluj, II (1925), 2, p.113-132.

[108] Alexandru Borza, G. Bujoreanu, **Contribuțiuni experimentale la cunoașterea problemei originii florei insulare**, în: "B.I.G.M.B.C", Cluj, VI, 1926, p. 49-56 și 73-80; Idem, **Observațiuni fitosociologice pe Insula Șerpilor**, Întâiul Congres național al Naturaliștilor din România. Dare de seamă, Cluj, 1930, p.78-93.

[109] Apud Romulus Seișanu, op.cit., p.82.

Dintre mostrele recoltate de Alexandru Borza, 29% cuprindeau elemente curat mediteraneene, 41% paleopontice şi 25% pontice sau sarmatice.

Prin cele trei campanii de cercetări efectuate în Insula Şerpilor, prin rezultatele concrete obţinute pe teren, prin seriozitatea şi valoarea studiilor sale, **Alexandru Borza rămâne, pe mai departe, cel mai mare şi mai important cercetător al florei acestei insule .**

În anul 1923, din arealul sudic al insulei, profesorul clujean **I.Grinţescu** a recoltat, de pe argilele umede, alge (Chlorococcum humicola Rabenh).

În anul 1931 pe insulă a poposit **Călinescu I.Raul**, autorul primei schiţe monografice a insulei , în care, pe lângă rezultatul observaţiilor personale, va include o mare parte a rezultatelor obţinute în urma cercetărilor ştiinţifice efectuate de predecesorii săi[110]

După anul 1931, alte informaţii despre flora insulei nu avem, la aceasta contribuind problemele interne cu care s-a confruntat România, declanşarea celui de-al doilea război mondial şi consecinţele acestuia pentru ţara noastră şi, în fine, statutul juridico-politic al României după 1944, care a favorizat răpirea şi anexarea frauduloasă a Insulei Şerpilor de către sovietici (1948).

Ca atare, sublinierile florale asupra cărora vom stărui succint, au la bază ceea ce s-a scris despre flora insulei în intervalul 1841-1931.

Structura geologică, caracteristicile solului (calitate, cantitate şi distribuţie spaţială), **cele ale climei** (veri secetoase şi ierni relativ geroase, asortate cu vânturi ce bat, mai mult sau mai puţin tare, tot timpul anului), **lipsa apei potabile** ş.a. – **iată principalii factori naturali care şi-au pus amprenta asupra apariţiei şi evoluţiei florei din insulă.**

Având în vedere evoluţia geologică a insulei, se poate aprecia că flora acesteia este post-diluvială. Aceasta este explicaţia ştiinţifică pentru sărăcia floristică, pentru numărul relativ redus de specii de plante, precum şi pentru lipsa unor relicte (care să demonstreze un endemism conservativ, păstrător de forme străvechi).

Lipsa endemismelor este, la rândul ei, una dintre probele care demonstrează că Insula Şerpilor a fost, în trecutul îndepărtat, pământ dobrogean.[111]

Flora insulei confirmă originea continentală a acesteia, dar şi căile prin care încrengăturile şi familiile de plante au ajuns pe insulă

---

[110] Călinescu R.I., op.cit., p.17-25.

[111] Dr.O.Şelariu, **Despre Insula Şerpilor...**, în: "Marina Română", Constanţa, 7, Anul II, August 1991, p.19.

(căi ce nu sunt greu de descifrat şi asupra cărora atât dr. P.Enculescu, cât şi marele botanist Alexandru Borza s-au pronunţat).

Una dintre aceste căi a constituit-o valurile Mării Negre, care au adus fie din zona Deltei Dunării, fie din alte părţi, resturi vegetale şi seminţe.

Ca să exemplificăm, menţionăm faptul că în primăvara anului 1924, botanistul de renume mondial, Alexandru Borza, a descoperit în partea de est a peninsulei, mari grămezi de resturi vegetale, unele încă vii, aduse de valuri din zona Deltei Dunării, între acestea el sesizând: Salix, Typha, Phragmites, fructe de Trapa natans ş.a.

Seminţele unor plante de pe insulă – Matricaria, Atriplex, Taraxacum, Bromus longipilus, Malva şi Calamagrostis -, au putut ajunge în insulă pe aceeaşi cale, ele având posibilitatea să reziste mult timp în apa sărată a mării.

O altă cale a constituit-o păsările călătoare şi vânturile care s-au abătut în timp asupra insulei. Pe această cale, aici au putut ajunge elemente floriscente de pe ţărmul vestic şi nordic al Mării Negre. (Taraxacum megalorrhizon ş.a.), dar şi din alte zone geografice, adiacente.

În fine, o altă cale, importantă, a fost rezultatul activităţilor desfăşurate de om pe insulă.

Corăbierii antici – între primii – care s-au abătut în insula ce avea pe ea celebrul templu dedicat lui Achille, au adus cu ei atât animale pentru jertfele sacre, cât şi pentru propria hrănire (începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, pe insulă au adus animale, în special oi, personalul ce a deservit farul).

Este de presupus că în lâna acestor animale domestice, precum şi în hrana adusă pentru ele (fân, paie, cereale), se găseau diverse seminţe de plante mediteraneene, care au dat naştere mai apoi plantelor care au putut fi observate pe insulă – Trifolium intermedium, Hordeum leporinum, Rumex acetosella, Bromus hordaceus, Agropyron dumetorum ş.a.

Pentru prima jumătate a secolului al XX-lea, este de menţionat contribuţia adusă în această direcţie de personalul românesc ce deservea farul sau păzea insula.

George Popa-Lisseanu – un deschizător de drumuri în ceea ce priveşte studiile dedicate insulei! -, scria că *„În timpul din urmă s-a semănat şi secară, care rodeşte"*.[112]

I.Simionescu confirma informaţia, vorbind de *„câteva prăjini de secară semănată la loc mai adăpostit"*.[113]

---

[112] George Popa Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p. 393, Vezi şi: Idem, Romanica... op.cit., p.120.

V.Meruțiu, o voce autorizată în domeniu, nota, în anul 1923, că *„soldații care fac cu rândul de pază, din 2-2 săptămâni, reușiseră să cultive puțină secară pe platoul de lângă far"*.[114]

Până în anul 1931, personalul românesc de pe insulă, evoluase mult din acest punct de vedere: amenajase două grădini (în fața și în spatele farului), în care cultivau o serie de zarzavaturi pentru nevoile cotidiene (varză, cartofi, ceapă, vinete, roșii, pepeni, pătrunjel ș.a.), dar și porumb. Călinescu I.Raul nota că pe insulă se cosea iarba și se făceau clăi de fân[115] necesar, credem noi, oilor aduse pe insulă de la Sulina, de către „farișți".

Primele plante aduse pe insulă, indiferent pe care din căile menționate au ajuns aici, probabil, graminee, s-au prins repede și bine. Sărăcia solului și clima foarte uscată din timpul verii, au fost compensate de faptul că acestea n-au avut concurență. Aceasta este și explicația faptului că **flora Insulei Șerpilor este dominată de specii de plante puțin pretențioase, adaptate condițiilor pedoclimatice**, cum ar fi: Holosteum, Bromux, Rumex acetosella, Vulpia, Matricaria și Agropyron.

Dintre plantele ajunse pe insulă, nu toate au avut șanse de existență și evoluție, astfel că mai devreme sau mai târziu, unele au dispărut, altele încercând să le ia locul. De aici rezultă încă **o trăsătură specifică florei insulei, respectiv variația compoziției floristice în timp**. Exceptând un număr oarecare de plante, pe care le-am putea caracteriza permanente, adaptate la specificul pedoclimatic al insulei, altele după o perioadă de timp au dispărut din flora acesteia. Iată explicația faptului că plante consemnate în anul 1912, în anii 1923 sau 1931 dispăruseră.

Vegetația Insulei Șerpilor – care număra peste 70 de specii de plante (ubiquiste, pontice, mediteraneene și adventive) -, era o vegetație specifică stepei. În cadrul acesteia, dominau buruienile pitice și lichenii, rezistente la secetă și vânt, lipsind însă arbuștii și elementele lemnoase.

Legat de acest ultim aspect, în literatura dedicată insulei, au existat opinii pro și contra.

Interesant rămâne faptul că dintre autorii antichității care au scris despre această insulă, foarte puțini au vorbit despre păduri, iar puținii care au făcut acest lucru, au exagerat – licențele lor poetice găsindu-și explicația în cultul de care se bucura Achille Pontárches, faima insulei Leuké, modul în care creațiile literare și poetice ale antichității cinsteau pe marii eroi ai grecilor.

---

[113] I. Simionescu, op.cit., p.51.
[114] V. Meruțiu, op.cit., p.26.
[115] Călinescu R.I., op.cit., p.48.

În a doua jumătate a secolului II, Pausanias, în „Descrierea Greciei"(III.19.11) scria că insula Leuce era *„acoperită peste tot cu păduri"*.

La scurt timp, ceva mai rezervat, dar aducând elemente noi privind speciile de arbori din insulă şi localizarea acestora, Philostrat scria (Heroica, 244): *„În insulă cresc şi arbori, plopi şi ulmi (...) care sunt împrejurul templului şi cresc în şir"*.

Alţi autori antici, la fel ca şi cei din Evul Mediu, nu consemnează existenţa vreunei păduri – chiar pâlc – pe insulă.

Asupra acestei chestiuni s-au oprit şi unii dintre autorii români.

Mihai Drăghicescu – asemeni lui Philostrat – scria că *„Plopii şi ulmii creşteau mai ales în jurul templului"*, adăugând în plus, *„în epoca de strălucire"* a acestuia. Făcând un salt în timp, el continua: *„În timpurile moderne nici o specie de arbori n-a existat pe insulă. Mai târziu o plantaţie de vreo 15 salcâmi a reuşit"*.[116]

V.Meruţiu preciza (1931) că pe insulă *„Arbuşti şi arbori nu se găsesc"*[117].

Un alt autor român, R.Seişanu – la fel ca cei doi autori antici, ca şi Mihai Drăghicescu -, conchidea că pe insulă *„odinioară a*[u] *existat arbori, tufişuri (...) dar azi* [1928], *nu se mai găsesc"*.[118]

În ceea ce priveşte **repartiţia vegetaţiei la nivelul Insulei Şerpilor**, subliniem faptul că aceasta **este neuniformă: în părţile cu sol mai bogat (mai gros) – o vegetaţie mai bogată, în părţile cu sol mai puţin (mai subţire) – o vegetaţie foarte săracă şi, în fine, acolo unde solul se întâlneşte doar în crăpăturile stâncilor – o vegetaţie mai mult simbolică.**[119]

Sub aspectul compoziţiei, flora Insulei Şerpilor cuprindea:[120] **încrengătura Talofitelor** – clasa algelor, ordinul cloroficeelor – (îndeosebi alge şi licheni), din familiile Chlorococacee, Confervacee şi Palmellacee; **încrengătura Briofitelor** – clasa Muşchilor frunzoşi, ordinul Bryineelor -, cu familia Bryaceelor; **încrengătura Fanerogamelor** – subîncrengătura Angiospermelor, clasa Monocotiledonatelor -, cu familiile Cyperaceelor (rogozul), Gramineelor (pirul, obsiga, trestia de câmp, orzul şoarecilor, mohorul ş.a.), Liliacee (luşca); clasa Dicotiledonatelor, subclasa Archichlamideelor, ordinul Apetalelor, cu familiile Amaranthacee (ştirul sălbatic), Chenopodiacee

[116] Lt.col.Mih.[ai] Drăghicescu, op.cit., p.492.
[117] V. Meruţiu, op.cit., p.26.
[118] Romulus Seişanu, op.cit., p.82.
[119] Vezi: V. Meruţiu, op.cit., p.26.
[120] Pentru aceste aspecte, am folosit pe larg date din cap.V ("Flora") al lucrării lui Călinescu R.I.(op.cit., p.17-21).

(loboda, spanacul sălbatic), Polygnacee (troscotul, măcrișul), Urticacee (urzica); ordinul Dialipetalelor, cu familiile Caryofilacee (struna cocoșului, garoafa sălbatică, cuisorița, buruiana surpăturii, rocoină), Crucifere (rapița sălbatică, traista ciobanului, flămânzica, lăptuca, urda vacii, păduchemița, muștarul de câmp), Geraniacee (pliscul cucoarei, ciocul berzei), Leguminoase (papanași, trifoiul de câmp, măzărichea, cașul popii, nalba, pufulița, iarba grasă, asmațuiul ș.a.); subclasa Metachlamideelor, cu familiile Boraginee, Compositae (coada șoarecelui – Achillea compacta, romanița, bătrânișul, flocoșele, mușețelul, susaiul de câmp, susaiul porcesc, păpădia, barba caprei), Rubiacee (turița), Solanacee (zârna), Valerianacee (fetica).

Această vegetație, datorită condițiilor de existență, era dispusă în 6 **asociațiuni** – delimitate de același reputat specialist, Alexandru Borza[121] - și anume: **stepa ierboasă de Bromus hordaceus și longipilus** care sunt elemente caracteristice dominante, fie pure fie în amestecuri variabile ca proporții, cu elemente de factură secundară, ce determină faciesuri speciale – Brometum matricariosum (cu Holosteum umbellatum și îndeosebi cu Matricaria chamomilla), pe solul pietros de pe versanții estic și nordic; Agropyretum (cu Agrpyron, Rumex acetosella și Atriplex tataricum, dezvoltat printre pietrele platoului, îndeosebi în anotimpul de vară; Brometum acetosum (având, pe lângă ierburi, Rumex acetosa, în partea de nord, Rumex acetosella, Holosteum umbellatum, Cerastium pallens, Geranium pusillum și puțin Ornithogalum; **stepa de Calmagrostis arundinacea** (panta și țărmul de nord), amestecată cu Matricaria chamomilla, Holosteum, Malva și Atriplex; **spre nord, această asociație devine una pură** de Matricaria chamomilla; **Asociația de Rumex patientia ssp. Crispus** (ca element dominant, amestecat în

proporții variabile cu Taraxacu megalorrhizon, sporadic; Bromus hordaceus, Bromus longipilus, Atriplex și Holosteum, distribuite inegal și accidental), pe panta golfului din est, crescând pe solul de culoare roșie ; **Asociația Algelor chlorophicee, dezvoltată îndeosebi pe panta prăpăstioasă din partea de sud a insulei, pe argile ce mustesc de apă;** Asociația de

[121] Apud Ibidem, op.cit., p. 21-22.

Licheni ce acoperă stâncile insulei, dezvoltată îndeosebi în partea de nord-vest, probabil din cauza vânturilor puternice, încărcate cu stropi fini de apă.

Acelaşi neobosit Alexandru Borza, analizând din punct de vedere geonemic şi fitogenetic, fanerogamele permanente sau adventive din Insula Şerpilor, le-a dispus în 4 categorii:[122] **elemente ubiquiste**, între care: Lepidium ruderale, Portulaca oleracea, Malva neglecta, Lactuca scariola, Sonchus asper et pungens, Erigeron canadensis, Solanum nigrum et miniatum, Amaranthus retroflexus, Setaria viridis et glauca Cynodon dactylon, Erodium cicutarium, Epilobium tetragonum, Taraxacum officinale, Phragmites communis, Eragrostis minor, Bromus tectorum, Agropyron repens, Spergularia sp. şi Draba verna; **elemente pontice (unele chiar sarmato-balcanice)**, între care: Malva silvestris var. eriocarpa, Atriplex tataricum, Rumex patientia, Calamagrostis epigeios, Bromus hordaceus, Holosteum umbellatum v. glutinosum, Cerastium pumilum, Valerianella costata; **elemente mediteraneene (unele chiar mediterano-pontice)**, între care: Lepidium perfoliatum, Trifolium intermedium, Rumex acetosella v. tenuifolius, Hordeum leporinum, Vulpia myuros, Trifolium subterraneum, Taraxacum megalorrhizon, Ornithogalum refractum; **elemente adventive** (legate de plantele de cultură), între care: Capsella bursa pastoris, Sonchus arvensis, Matricaria inodora, Matricaria chamomilla f. debilis, Filago arvensis, Rumex acetosa, Stellaria media, Geranium pusillum şi Anthriscus cerefolium.

În ceea ce priveşte **aspectele sezonale ale vegetaţiei Insulei Şerpilor**, se disting 4 categorii[123]:**aspectul prevernal** (aprilie) – când apar şi încep să înflorească primele plante anuale, germinate toamna (Ornithogallum, Valerianella, Holosteum, Cerastium), acoperind insula cu un covor de verdeaţă proaspătă; acum germineaza şi plantele anuale de primăvară (Sonchus, Filago, Solanum, Atriplex, Chenopodium, Setaria ş.a.); **aspectul vernal** (mai) – când înfloresc şi se dezvoltă rapid Gramineele, împreună cu Taraxacum, Rumex ş.a.; **aspectul estival** (iunie-august) – când vegetaţia se usucă (excepţie făcând Atriplex, Malva şi Matricaria); **aspectul autumnal** (septembrie-martie) – când plantele anuale de toamnă (Matricaria, Bromus, Hordeum, Valerianella ş.a.) germinează şi hibernează sub zăpadă, în habitus estival.

6. Fauna Insulei Şerpilor

Primele ştiri privind fauna acestei insule datează din secolul V î.Hr.

[122] Ibidem, p. 24.
[123] Ibidem, p. 25.

Între autorii antici care s-au oprit asupra acestei probleme, **primul a fost Euripide** (cca. 480-406 î.Hr.), cel care în „Iphigenia în Taurida"(v.435) scria că Leuce este *„pământul cel cu multe păsări* (...).

Scymnos din Chios (cca. 250-180 î.Hr.), în „Periegesis"(v.785), arăta că *insula „are o mulţime de păsări domestice"*!

Flavius Arrianus Nicomedensis (cca. 95-175), fost discipol al lui Epictet, în „Periplus Ponti Euxini" (inclus în „epistola" sa adresată împăratului Adrian), nota că pe insulă *„pasc capre nu de tot multe, pe care le oferă lui Achile acei care se abat cu corăbiile acolo"*.

George Popa-Lisseanu, într-un valoros studiu dedicat Insulei Şerpilor, oprindu-se asupra celor afirmate de către Arrian, consemna că: *„Pentru caprele aduse lui Achile jertfă sau dăruite şi [e]liberate, pământul Leucei putea oferi destulă păşune. Că acestea sau altfel de animale au trăit mai mult timp sau chiar au fost cultivate [crescute, înmulţite] pe insulă, rezultă din faptul că s-au găsit urme de staule* (...)".[124](Ultima dintre informaţiile sale, nu este confirmată de nimeni dintre cei care au cercetat insula sau au scris despre ea!)

Arrian, pe lângă amintitele capre, mai nominaliza şi alte componente ale faunei locale: *„se mai află în aceasta insulă o mulţime nenumărată de păsări, porumbei de mare, fulice şi ciori de mare"*[125] (lari, coturnices marinae ş.a. – n.n.).

Legat de fauna insulei, unii autori antici au comis greşeli, aşa cum este cazul lui **Dionisios-Periegetul** (prima jumătate a secolului al II-lea), care scria că *„animalele care trăiesc acolo sunt albe"*[126] (confuzia animale-păsări este evidentă!).

N-au lipsit nici exagerarile, aici trebuind să-l nominalizăm pe **Caius Plinius Secundus – Pliniu cel Bătrân** (23/24-79), cel care scria (Naturalis Historia, X.41) că *„în Pont, nici o pasăre* [nu poate să zboare] *peste templul sacru*" din insulă.

Pausanias (a doua jumătate a secolului al II-lea), în „Descrierea Greciei" nota că Leuce era *„plină de animale sălbatice şi domestice"*[127]

---

[124] George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.405.

[125] Apud Nicolae Densuşianu, op.cit., p. 72, Într-o altă traducere, lucrurile se prezintă puţin diferit: "32.*Şi multe păsări s-au pripăşit în insulă: pescărei, cufundari şi ciori de mare* [lari, fulicae, coturnices marinae – n.n.] *fără număr*". Vezi în: "Arhiva Dobrogei". Vol.II (1919), Bucureşti, 1920, p. 278.

[126] George Popa-Lisseanu, op. cit., p. 398. Vezi şi: Orbis Descriptio, 541-548;Lt.col. Mih.[ai] Drăghicescu (op.cit., p.49)scria că ultimii doi autori s-au referit la Lari (Larus cachinos).

[127] Nicolae Densuşianu (op.cit., p. 72) dă o altă traducere: "*plină de animale, parte sălbatice, parte blânde* [domestice]".

(„plină" fiind sinonim cu „mulţime", termen utilizat atât de Scymnos cât şi de Arrian).

Amnianus Marcellinus (cca. 330-400), scria (Res gestae, XXII, 8) că pe insula"(...) *sunt, et candidae aves nascutur halycanibus similes"* (*„sunt şi ... păsări albe, asemenea halyconilor*)[păsări marine].

Eruditul grămătic **Priscianus** (secolele V-VI), în „Periegesis", sublinia că insula *"pascit aves quoniam multos candore nivali"* (*„hrăneşte pe ea multe păsări albe ca zăpada").*

Din cele arătate până aici, **o concluzie se detaşează cu claritate:** ***„despre şerpi, cei vechi nu pomenesc nimic"!***[128]

Într-un „Periplu anonim al Pontului Euxin", aparţinând unui geograf bizantin dintr-o vreme mai târzie, se subliniază că insula" *are o mare mulţime de păsări blânde* (...)", [129] dar nici un şarpe.

Într-o perioadă greu de determinat cu precizie – dar anterioară secolului al XIII-lea -, pe insulă şi-au făcut simţită prezenţa şi şerpii care, având aici un habitat favorabil s-au înmulţit cu repeziciune, ajungând în scurt timp la un număr foarte mare. Această realitate, predominanţă faunistică, a constituit principalul motiv pentru care, ulterior, străinii au "botezat" insula cu numele de *„Insula Şerpilor".*

La 1585 şerpii ajunseseră la un număr considerabil, căci iată ce scria călătorul francez Francois de Pavie, Baron de Fourquevaux: insula era *„atât de plină de şerpi încât abia puteai pune piciorul fără să calci pe vreunul din ei, care nu sunt totuşi vătămători"*[130].

Cercetări propriu-zise privind fauna Insulei Şerpilor s-au făcut abia în secolul al XX-lea, cele mai importante, cu rezultate deosebite, având loc în perioada interbelică. Asemeni „cazului" florei, despre cercetări faunistice româneşti după război nu se poate vorbi deloc, din aceleaşi motive – raptul sovietic al insulei, în anul 1948.

La sfârşitul primăverii anului 1926, în luna mai, colonelul **A.Spiess**, ornitolog şi director al centralei ornitologice („benevole") de la Sibiu (împreună cu fiica sa), înarmat cu inele de aluminiu utilizate de Staţiunea ornitologică de la Rositten, a ajuns în Delta Dunării, cu scopul de a studia pelicanii de aici; dezamăgit de situaţia de pe teren, a plecat pe litoralul Mării Negre (în dreptul gurii canalului Sulina), pentru a studia gâştele, dar nici de această dată şansa nu i-a surâs.

---

[128] Vezi: George Popa-Lisseanu, op.cit., p. 404; Lt.col.M.Drăghicescu, Dunărea...op.cit., p. 311.

[129] Vezi în: "Arhiva Dobrogei", Vol. II ...op.cit., p. 295.

[130] *** Călători străini ... op.cit.Vol. III, p. 179

În momentele în care plănuia să se reântoarcă acasă, a primit invitaţia de a lua parte la o excursie în Insula Şerpilor, organizată de Comisia Europeană a Dunării.[131]

Pe insulă, excentricul domn Spiess a pus câteva inele unor pui de pescăruşi, fără să obţină rezultate notabile. Ornitologul amator, recomanda ulterior Ministrerului Domeniilor să invite pentru cercetări în insulă pe oologul Dobay (deşi la acea dată speciile clocitoare pe insulă erau în număr de doar două!).

Înfiinţarea în anul 1926, de către profesorul I.Borcea, a Staţiunii zoologice marine de la Agigea, a impulsionat cercetarea faunei în general, cercetările taxonomice şi ecologice privind fauna de nevertebrate, în special.

În luna august a anului 1927, cu ajutorul unei pilotine care a staţionat în apele insulei doar 7 ore, ajung în Insula Şerpilor sibianul **A.Müller**, însoţit de austriacul **R.Ebner**. În puţinele ore petrecute pe insulă, ei au colectat Artropode (îndeosebi Orthoptere), pe care le-au determinat fie singuri, fie cu ajutorul unor zoologi străini (**Wettstein, Zerny, Reimoser, Winkler, Worell, Szilàdy şi Rebel**). În final, rezultatele au fost publicate în anii 1927, 1928 şi 1930[132], în cele trei studii (semnate A.Müller), apărând citate 38 de specii terestre, majoritatea dintre ele fiind Artropode.

În luna octombrie 1927, insula a fost vizitată de către **O.Heinroth**, al cărui principal merit constă în faptul că a semnalat fauna Insulei Şerpilor cunoscutului ornitolog german **dr. Rudolf Drost** – directorul Staţiunii ornitologice de la Helgoland. Stimulat de relatările entuziaste ale acestuia, convins fiind de imporatanţa ştiinţifică a unui atare demers, Drost vine şi face cercetări în insulă timp de o lună de zile, între 15 aprilie – 15 mai 1928; el şi asistentul său, care l-a însotit în această campanie de cercetări, au fost sponsorizaţi de Ministerul Cultelor din Prusia.

Zilnic, Drost şi asistentul său, observau şi determinau speciile, numărau indivizii fiecarei specii, consemnau sosirile şi plecările păsărilor (folosind binoclul, busola şi ceasul), observau trecerile nocturne ale acestora, direcţiile de zbor ş.a., totul în strânsă corelaţie cu condiţiile

---

[131] Vezi: "Revista vânătorilor", X, 1929, 10, p. 167-168; X, 1929, 11, p. 179-180; X, 1929, 12, p. 205-206.

[132] A.Müller, **Bericht über eine Sammelreise nach der Schlangeninsel**. Verh. u. Mitteil. d. Sieb. Ver. für Naturwiss zu Herm., Sihie, T. 77, 1927, II, p.33-40; Idem, **Zur Kenntnis der fauna der Schlangeninsel**. Verh. u. Mitteil. d. Siebenb. Ver für Naturwiss zu Herm. Sihie, T. 78, 1928; Idem, **Contribuţiuni la cunoaşterea faunei Insulei Şerpilor**. Întâiul Congres naţional al Naturaliştilor din România, Cluj, 1930, p.337-344.

topogeografice și climatice ale insulei. Aplicând aceleași tehnici folosite și la Helgoland, ei au reușit să pună inele unui număr de 750 de păsări.

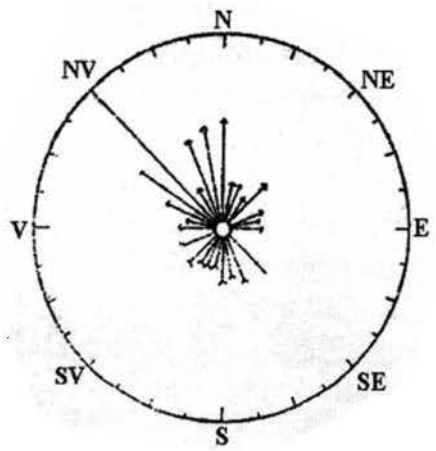

Direcțiile migrației de primăvară a păsărilor pe Insula Șerpilor (După Drost R.)

În cursul cercetărilor, cei doi au avut și unele zile de excepție.Astfel, la 10 mai 1928 au observat 74 specii de păsări cu un număr impresionant de indivizi. Dr. Drost va recunoaște ulterior două mari realități: nicăieri în lume, la nici o stațiune ornitologică, într-o singură zi nu a putut fi observat un număr atât de mare de specii și, în fine, că pasajul Insulei Șerpilor era net superior chiar celui al celebrei insule Helgoland, unde maximum de specii înregistrate într-o zi (în aprilie 1924) s-a ridicat la 50!

Pe parcursul celor 31 de zile, petrecute în Insula Șerpilor, el a determinat, în total, 146 de specii exclusiv europene.

Bogatele, competentele și valoroasele observații făcute cu acest prilej în Insula Șerpilor, vor fi făcute cunoscute specialiștilor, dar și publicului larg, prin publicarea de către dr. Rudolf Drost (1930) a unei importante monografii științifice („Über den Vogelzug auf der Schlangeninsel im Schwarzen Mer, Friedlander Sohn, Berlin), a unui rezumat al observațiilor sale, în același an 1930[133] (în revista „Forschungen und Fortschritte"), rezumatul apărând și în limba română, în „Buletinul meteorologic" (1930)[134] și „Analele Dobrogei" (1930).[135]

[133] Rudolf Drost, **Forschungen über den Vogelzug auf der Schlangeninsel im Schwarzen Meer**, în: „Forschungen und Fortschritte", VI, 1930, 21, p. 278 ș.u.

[134] Idem, **Observațiuni asupra trecerii păsărilor călătoare pe deasupra Insulei Șerpilor**, în: "Buletinul Meteorologic", iulie 1930.

[135] Idem, **Observațiuni asupra trecerii păsărilor călătoare pe deasupra Insulei Șerpilor**, în: "Analele Dobrogei", Constanța, XI, 1930, fasc. 1-12, p. 188-191.

(După Călinescu R.I.)

După toate cele văzute şi constatate personal, **dr. Rudolf Drost, a numit Insula Şerpilor *„Helgolandul Mării Negre"*, considerând-o printre *„cele mai importante puncte de studiu ale migraţiei păsărilor din Europa"!*** [136]

La 10 septembrie 1929, în insulă făcea prima sa vizită zoogeograful **Călinescu I. Raul** care s-a ocupat cu acest prilej de reptile. [137]

Între 18 octombrie – 5 noiembrie 1929, Centrala Zoogeografică trimetea în Insula Şerpilor pentru cercetări de profil pe ing. **R.Iacobi** şi preparatorul **M.Bleich**.

Într-o singură zi, R. Iacobi a reuşit să strângă 19 specii de păsări, dar a contat şi prezenţa unora moarte.Rezultatele cercetărilor sale au fost publicate în anul următor (1930), în „Buletinul Agriculturii". [138]

Ing. R.Iacobi este specialistul care şi-a exprimat în scris părerea că Insula Şerpilor prezenta condiţii ideale pentru **înfiinţarea unei Staţiuni ornitologice româneşti.**

Între 8-20 aprilie 1931 în Insula Şerpilor vine, pentru a doua oară, Călinescu I. Raul, el fiind însoţit de această dată de ing. N.Celac, a cărui misiune era de a întocmi o hartă precisă şi amănunţită a insulei.

În intervalul de timp petrecut pe insulă, Călinescu I. Raul a reuşit să adune un bogat material faunistic terestru, determinat mai apoi de către

---

[136] Dr. O. Şelariu, op.cit., p. 19.

[137] Călinescu R.I., **Contribuţiuni sistematice şi zoografice la studiul Amphibiilor şi Reptilelor din România**, Academia Română. Memoriile Secţiunii Ştiinţifice, S. III, T. VII, Mem. 7, p. 119-289 (extras – p. 1-171).

[138] R. Iacobi, **Studienfahrt in das Donaudelta**, în: "Buletinul Agriculturii", Bucureşti, Vol. I-II, 1-4, 1930.

specialiştii români şi străini. Datorită eforturilor sale, lista speciilor insulei sălta spectaculos, de la 38 câte fuseseră consemnate de către A.Müller, la 193 (incluzând şi contribuţia adusă de dr. Rudolf Drost).

"*Tot aci* – scria Raul I.Clinescu (reluând propunerea lui R.Iacobi, făcută publică în anul 1929)- *s'ar putea face* ***o staţiune ornitologică****, Insula Şerpilor fiind un punct de pasaj şi oprire a păsărilor migratoare mai important chiar decât insula Helgoland (Dr. R.Drost), a cărei staţiune ornitologică este celebră în lumea întreagă.* ***Această staţiune ornitologică de pe Insula Şerpilor ar trebui să fie o anexă a staţiunei zoologice maritime de la Agigea****, în care s'au făcut cele mai importante lucrări româneşti asupra faunei Mării Negre (...)"*[139].

Un alt mare merit al acestui specialist, constă în aceea că **el a făcut pentru prima dată în ţara noastră o sinteză monografică (1931), în care a inclus cam tot ceea ce se scrisese până atunci (şi) despre fauna Insulei Şerpilor.**[140] În finalul acesteia, el nu uită să amintească pe cei care l-au sponsorizat: prof.dr. C. Brătescu, director al Institutului de Geografie şi Decan al Facultăţii de Ştiinţe din Cernăuţi (cel care la 1 februarie 1931 îi cerea o schiţă monografică pentru „Analele Dobrogei"!), precum şi Comisia Europeană a Dunării.

Aceştia au fost principalii cercetători ai faunei din Insula Şerpilor.

Fauna acestei insule – aşa cum au constatat majoritatea specialiştilor, cum este şi cazul florei sale – **este lipsită de endemisme**, de elemente autohtone străvechi, ea purtând amprenta evoluţiei geologice a insulei, fapt ce conduce la **concluzia că fauna insulei este post-diluvială, relativ bogată şi aproape identică cu cea a litoralului Mării Negre**, în ciuda lipsei apei potabile.

În ceea ce priveşte modul şi căile prin care au ajuns pe Insula Şerpilor elementele care intră în compunerea faunei[141] **sale, explicaţiile sunt legate în bună măsură de gradul de mobilitate al acestora.** O parte a lor au ajuns în insulă **prin propriile mijloace, fie pe calea aerului** (cele bune zburătoare – păsările, unele insecte cum ar fi lăcustele, Odonatele, unii fluturi), **fie pe calea apei** (cele bune înotătoare – şerpii). O altă parte a elementelor faunei insulei au ajuns aici, **aduse de valurile mării**, odată cu resturile vegetale din Delta Dunării (râme, melci, unele miriapode, furnici, păianjeni ş.a.), **fie aduse tot pe calea apei, dar de către om** (cu prilejul transportării pe insulă a unor obiecte de uz gospodăresc sau personal, a lemnelor de foc, proviziilor de hrană).

[139] Călinescu R. I., Insula Şerpilor...op.cit., p.54.
[140] Ibidem, p. 25-44.
[141] Vezi: Ibidem, p.41.

Din punct de vedere cantitativ, dacă raportăm cele **200 de specii și subspecii** la condițiile geo-topo-climatice și la cele cca. 17 ha cât are insula suprafața, putem conchide că avem de-a face cu o faună relativ bogată. Dacă privim lucrurile mai îndeaproape, constatăm că din numărul citat, **75% (150) sunt păsări**, din care **doar două sunt staționare,** au cuiburi și scot pui pe insulă: **pescărușul argintiu** (Larus argentatus cachinnans Pall.) și **cormoranul lui Aristotel** (Phalacrocorax aristotelis desmaresti Payr.), celelalte fiind migratoare.

Pescărușii argintii (încrengătura vertebratelor, clasa păsărilor, Ordinul Lari, Familia Lariде), [142] au ajuns pe insulă pe calea aerului, în zbor. Albi, frumoși, gălăgioși și răutăcioși, ei ocupau în număr foarte mare, aproape exclusiv partea de sud-est a insulei, aici fiind și locul lor de clocire, putând fi observați pe întreaga arie a insulei. Se hrănesc cu pești și ajung să depună câte 3 ouă în fiecare cuib dar și în cele părăsite, de 3 ori câte 3 ouă, a patra oară depunând doar un singur ou, dar mai mic.

Mărimea și calitățile nutritive ale ouălor de pescărușii argintii (sunt aproape cât ouăle de gâscă, au culoarea brună, cu pete închise, un aliment delicat, foarte gustos, cu un conținut mare de iod) au făcut ca în lunile aprilie-iunie ele să fie culese în mari cantități atât de paznicii farului cât și de unii lucrători ai C.E.D., fie pentru consumul propriu, fie pentru a fi comercializate pe piața Sulinei! Evident că o stavilă legală împotriva acestui vandalism nu a existat.

În iernile foarte geroase, pescărușii argintii migrau spre vest, spre zona Deltei Dunării.

Cormoranii lui Aristotel (încrengătura vertebratelor, clasa păsărilor, ordinul Steganopodes, familia Phalacrocoracide), a treia în România, citați pentru prima dată în România în aria Insulei Șerpilor, au devenit încă din perioada interbelică o specie destul de rară, una din cauzele principale ale acestei situații constituind-o împușcarea lor frecventă de către soldații pichetului militar de pe insulă (ei au mai împușcat și mulți sitari, porumbei sălbatici și alte păsări migratoare comestibile).

Aspectele sezonale ale faunei, [143] sunt puternic marcate de clima insulei și zonei sale adiacente.

În sezonul cald (vara), predominante sunt insectele (Ortopterele), multe dintre nevertebrate estivând în sol sau în crăpăturile stâncilor, numărul păsărilor fiind relativ mic, cu sublinierea că niciodată dintre acestea n-au lipsit pescărușii argintii și cormoranii lui Aristotel.

---

[142] Vezi și: Dimitrie Radu, **Lumea nestiută a păsărilor din Delta Dunării**, Editura Academiei, București, 1988, p.39-42.

[143] Călinescu R.I., op.cit., p.40-41 .

În sezonul rece (iarna), fauna insulei era săracă, lăsând impresia de pustietate. Nevertebratele hibernează adânc în sol sau persistă sub formă de ouă în același mediu protector.Păsările sunt puține – cele două subspecii staționare regăsindu-se aici și în acest anotimp -, toamna venind de pe litoralul apropiat, pentru hibernare, ciorile, care primăvara făceau cale întoarsă.

În fine, **în sezonul migrațiilor (primăvara și toamna)**, insula era pur și simplu copleșită de marele număr de păsări migratoare, existând zile în care unii dintre cercetătorii citați, au putut depista 74 de specii și 1.300 de indivizi (un număr/zi mai mare chiar decât maximul consemnat pe Helgoland-ul lui Rudolf Drost!).

Întrucât șerpii și nevertebratele nu și-au făcut simțită încă prezența (**primăvara**), sau sunt în hibernare (**toamna**), se poate aprecia că în aceste anotimpuri **Insula Șerpilor era *„insula păsărilor migratoare"*!**

Primăvara, migrațiile sunt de la sud spre nord-vest, iar toamna de la nord spre sud. Aceste păsări migratoare își aveau originea fie în sudul și sud-estul Europei, fie în Europa de est și nord (inclusiv zona arctică).

Primul specialist român, care a publicat lista celor cca. 200 de specii și subspecii ce caracterizau fauna Insulei Șerpilor, a fost Călinescu I. Raul (1931).

Din lunga listă a acestuia, [144] menționăm (selectiv): **încrengătura Viermilor**, clasa Chepodelor, ordinul Oligochetelor, familia Lomricide – râma; **încrengătura Artropodelor**, clasa Crustaceelor, ordinul Isopodelor-porcelio și chaetophiloscia; clasa Miriapodelor, ordinul Chilognatelor-glomeris; clasa Insectelor, ordinul Orthopterelor, familia Decticide – decticus verrucivorus, platycleis și patycleis escalerai; familia Oedipodide – oedaleus decorus și lăcusta călătoare; familia Tettigide – aiolopus thalassimus; ordinul Coleopterelor, familia Carabide – calathus ambiguus, calosoma, harpalus serripes, harpalus vernalis și tricocelis; familia Coccinelide – coccinela divaricata și coccinela septempunctata; familia Dermestide – dermestes frischi și dermestes undulatus; familia Nitidulide – Nitidula carnaria; familia Tenebrionide – Gonocephalum pusillum și Pedinus femoralis; ordinul Neuropterelor, familia Aeschnide – Aeschna mixta; familia Myrmicide – Tetramorium coespitum și Solenopsis fugax; ordinul Lepidopterelor, familia Noctuide – Heliothis peltigera și Mamestra oleracea; familia Nymphaide – Pyrameis cardui; familia Papilionide – Pieris; familia Piralide – Nemophila noctuela; ordinul Dipterelor, familia Muscide – Lucilia ruficeps, Musca domestică și Musca vitripennis; clasa Arachnidelor, ordinul Araneinelor – Evophrys, Hogna radiata, Pholcus, Pterotricha și

[144] Ibidem, 25-38.

Sitticus; **încrengătura Moluștelor**, ordinul Gasteropodelor – un exemplar neidentificat de autor; **încrengătura Vertebratelor**, clasa Reptilelor, ordinul Ophidienilor, familia Colubride – Natrix tessellata Laur. (= Coluber hydrus Pall.), șarpele de apă;[145] clasa Păsărilor, ordinul Păsărelelor, familia Acentoride – Brumărița de pădure; familia Alaudide – ciocârlia de câmp, ciocârlia cu degete scurte, ciocârlanul cu cioc subțire și ciocârlia de pădure; familia Corvide – stăncuța, cioara cenușie și cioara de câmp; familia Fringillide – Calcarius lapponicus, câneparul, sticletele românesc, scatiul, florintele, botgrosul, presura sură, presura de grădină, presura cu capul negru, presura de trestie, cinteza și vrabia; familia Hirundinide – rândunica de casă, rândunica de câmp și lăstunul; familia Laniide – sfrânciocul roșietic; sfrânciocul mic și sfrânciocul cu capul roșu; familia Motacillide – fâsa de câmp, fâsa roșie, fâsa de luncă, fâsa de pădure, codobatura albă, codobatura de munte, codobatura galbenă și codobatura nordică; familia Muscicapide – lăcarul mare, rogozarul, lăcarul mic, lăcarul de baltă, măcăleandrul, frunzărița comuna, privighetoarea de stuf, privighetoarea mică, privighetoarea mare, Lusciniola, pietrarul cenușiu, pietrarul negru, mierla de piatră, muscarul gulerat, muscarul negru, muscarul mic, muscarul sur, codroșul de grădină, pitulicea verde, pitulicea sfârâitoare, P. Trochilus eversmanni, pitulicea fluierătoare, mărăcinarul mic, pitulicea cu capul negru, pitulicea de grădină, pitulicea de câmp, pitulicea pitică, pitulicea cenușie, mierla neagră, sturzul roșcat, sturzișorul, mierla sură și sturzul mare; familia oriolide – grangurele; familia Sturnide – graurul balcanic; familia Troglodytide – ochiul boului; ordinul Cypseli, familia Cypselide – drepneaua; ordinul Caprimulgi, familia Caprimulgide – mulge capre; ordinul Meropes, familia Meropide – prigoarea; ordinul Upupae, familia Upupide – pupăza; ordinul Coracie, familia Coraciide – gaița; ordinul Pici, familia Picide – cap întortura; ordinul Cuculi, familia Cuculide – cucul; ordinul Striges, familia Strigide – ciuful de baltă, ciuful de pădure

[145] **Natrix tessellata** Laur. (= Coluber hydrus Pall), șarpele de apă. Aparține încrengăturii vertebratelor, clasa reptilelor, ordinul ophidienilor, familia Colubride.Are capul mic, pântecele roșiatic, iar lungimea sa ajunge la 1, 20-1, 30 m.; este mai mult hidos decât rău (este inofensiv). Majoritatea formelor aparțin formei cu trei preoculare și patru postoculare (= hydrus Pall.). Manifestă o puternică tendință de dedublare și multiplicare a plăcilor pileului și chiar a plăcilor abdominale. Trăiește atât pe insulă (populează zona litorală dar poate fi întâlnit și în zona centrală, pe platou) cât și în apele acesteia (stâncile submerse și emerse), fiind un bun înotător. Se hrănește cu păsări (pe uscat) și pești – Serranus (pe apă).

În fine ultima clasă de stăpânitori ai insulei, și cei mai primejdioși în același timp, sunt niște insecte numite **scolopendrae cingulatae**, care se ascund în pământ (George Popa-Lisseanu, Romanica...op.cit., p. 122).

şi ciuful pitic; ordinul Accipitres, familia Aquilide – păsărarul scund, uliul păsărar, acvila imperială, şorecarul lui Zimmermann, şorecarul de baltă, gaia de stepă, uliul alb, şoimul de iarnă, şoimul călător, vânturelul ruginiu şi vânturelul de seară; ordinul Gressores, familia Ardeide – stârcul cenuşiu, stârcul ruginiu, stârcul galben, bâtlanul de stuf, stârcul alb, bâtlanaşul şi stârcul de noapte; familia Ibide – ibisul brun; familia Anatide – raţa sălbatică, sarsela şi lopătarul; ordinul Steganopodes, familia Phalacrocoracide – cormoranul lui Aristotel; ordinul Pygopodes, familia Podicipide – corcodelul mare, corcodelul cu gât roşu, corcodelul cu gât negru şi corcodelul pitic; familia Urinatoride – cufundacul polar şi cufundacul cu gât roşu; ordinul Columbae, familia Columbide – porumbelul vânat, porumbelul popesc şi Streptopelia turtur turtur; ordinul Limicolae, familia Burhinidae – fluerarul mare şi ciovlica de mare; familia Charadriide – Arenaria interpres interpres, fugaciul de munte, fugaciul roşietic, becaţina comună, prundăraşul de râu, prundăraşul gulerat, ostrigarul, fluerarul cu coadă neagră, becaţina mică, culicul mare, bătăuşul, sitarul, ploierul argintiu, fluerarul negru, fluerarul de mlaştină, fluerarul de munte, fluerarul cu picioare verzi, fluerarul de pădure şi fluerarul cu picioare roşii; ordinul Lari, familia Laride – chirighiţa cu aripi albe, chirighiţa neagră, rândunica răzătoare, pescăruşul argintiu, pescăruşul negricios, pescăruşul negru şi rândunica mică de mare; ordinul Alectorides, familia Rallide – cârsteiul comun, cârsteiul mijlociu, cristeiul pestriţ, cristeiul pitic şi găinuşa; familia Gruide – cocorul mic şi cocorul mare; familia Otidide – dropia; ordinul Galli, familia Phasianide – pitpalaca.

(În total: 4 încrengături, 6 clase, 28 de ordine şi 51 de familii).

În acelaşi an 1931, în care şi-a desfăşurat cercetările în insulă Raul I. Călinescu, dar nu în aprilie ca el, ci pe 15 iulie, era organizată o excursie pentru participanţii la Congresul fitogeografic internaţional, prilej cu care doi dintre participanţi, respectiv **W.K.Knechtel** şi **M.Ionescu**, reuşesc să descopere noi artropode.

După ce am văzut situaţia faunei Insulei Şerpilor pe cele patru sezoane anuale, din cine anume era compusă, câteva cuvinte în continuare despre repartizarea acesteia pe baza factorilor topogeografici.[146]

Mai întâi, este **fauna litorală** (din zona imediat apropiată insulei). În apele insulei plutesc păsări acvatice (corcodei, cufundaci, gâşte, raţe, cormorani, pescăruşi ş.a.); printre stâncile din jurul ei (submerse sau emerse) trăiesc şerpi (Natrix tessellata Laur.), ce se hrănesc cu ouă de păsări, peşti din apele ţărmului; sub şi printre stânci, mai apropiate sau

[146] Călinescu R.I., op.cit ., p. 38-40.

mai depărtate de insulă, se găsesc midii (Mytillus galloprovincialis Lmk.), pe a căror cochilii sau găsit briozoane și viermi; vara, îndeosebi între pietrele din jurul peninsulei, se găsesc crabi de țărm, de iarbă și de piatră, foarte agili. Nordmann a observat în apa mării raci negri de patru feluri: cancer maenas, thalitrus montagii, eriphia spinofrans și grapsus variegatus.

Dintre pești se remarcă în primul rând genul Serranus, iar mai spre larg se întâlnesc delfini.

În al doilea rând, avem **fauna din zona malurilor și râpelor.** În zona malurilor umede, printre pietre, se întâlnesc isopode terestre, miriapode și limicole (preferă versantul nord-estic); în zona râpelor, se odihnesc pescărușii și tot aici pot fi întâlnite și lăcuste.

În fine, avem **fauna din zona platoului,** favorizată de solul și vegetația de aici, mult mai bogată. Aici se întâlnesc șerpi, insecte, nevertebrate și păsări, toate în număr mare. Sub pietrele zonei, se aflau Scolopendra, foarte primejdioase, Glomeris, Calathus, Harpalus serripes și vernalis, tetramorium și Solenopsis (cele două furnici ale insulei), Nitidula, Dermetes fritschi și undulatus; printre stâncile platoului, mișună răpitoarele nocturne, precum și păianjeni, miriapode ș.a.

Tuturor acestora, la ceva ani după 1878, sau adăugat oile pe care personalul farului le-au adus de la Sulina.[147]

În incheierea celor prezentate, ținem să facem două precizări importante: prima - informațiile prezentate sunt valabile îndeosebi pentru deceniul al patrulea al secolului al XX-lea, ele păstrându-și o anume valabilitate pentru ambele perioade de timp, de dinainte și de după cea menționată; a doua - după al doilea război mondial, îndeosebi după răpirea frauduloasă a insulei de către sovietici, în 1948, datele privind fauna Insulei Șerpilor ne lipsesc.

Este însă fapt cert că ridicarea pe insulă a unor construcții militare și civile, personalul militar și activitățile cu caracter militar desfășurate aici ș.a., au avut un impact negativ, pe toate planurile, implicit asupra faunei insulei.

---

[147] V.Meruțiu (op.cit., p.27) mai adaugă, aduse de aceeași, "*un asin și câteva capre*". Informația apare și la I.Simionescu (op.cit., p.50): "*2-3 capre și un biet măgăruș*".Călinescu R.I. (op.cit. p.48) scria că în 1931 cei trei "fariști" aveau 31 de oi și 19 miei, numeroase păsări de curte , ceea ce el aprecia – pe bună dreptate – că era mult prea mult față de nevoile lor reale!

II. NUMELE INSULEI

În izvoarele literare, istorice, cartografice, geografice ș.a., apărute pe parcursul a mai bine de două milenii și jumătate – între anul 777 î.Hr. și zilele noastre -, această insulă legendară a apărut consemnată sub mai multe denumiri : **Achillea**[148], **Achilleis, Achilles, Achilleus, Achillis, Cacearia (Cazaria,Chazaria?), Fadunisa, Faena, Fedonici, Fedonixi, Fedonxi, Fedunixe, Fidanissa, Fidocusi, Fidognisi, Fidonis, Fidonisi, Fidonissi, Fidonixi, Fidony, Ilanada, Ilan Adassi,Illonada, Insula Albă, "Insula cu șerpi", "Insula lui Achille", „Insula luminoasă", „Insula strălucitoare", Insula Șerpilor, Isle de la Foy, Isola dei Serpenti, Isola Rosia, Jilan Adassi, „lăcașul lui Achille", Levca, Leuké** (Λευχή-Alba)[149], **Leuce,**[150] **"Leuce a lui Achille", l'Île des Serpents, Macaron** (Μαχάοωυ), **Macaron Nessos** – (insulă)**„a fericiților"(Helixea), Nisi, Ofidonia, Ofidonio, Ophidoniss, Phidonisi, Phidonissi, Phidonixi, Phydonixi, Rubea, Rubra, Schlangen-insel, Selina, Snakes'Isle, „stânca albă", "țărmul cel alb", Zmeinoi (Zmeinyi, Zmeinîi) Ostrov** ș.a.

Denumirile citate pot fi așezate – având în vedere elementele lor „cheie", definitorii – în patru mari grupe:

---

[148] De unde – probabil – numele brațului nordic al Dunării, brațul Chiliei (a Chiliei < Achillei?), în amintirea lui Achille. În cronica lui Bonfinius (secretarul regelui Matei Corvin), cetatea Chiliei apare, după moda anticizată a vremii, sub numele de Achilleia (Constantin C. Giurescu, **Târguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea**, Editura Enciclopedică, București, 1997, p.217).Interesante sunt și consemnările făcute în secolul al XVI-lea de sasul Michael Sigler, despre evenimentele din Moldova anului 1466: "*În acest an, Ștefan, voievodul Moldovei (...) a ocupat cetatea Chilia, care la cei vechi se numește Achillea* (n.n.), *după ce i-a izgonit pe unguri de aici*" (Adolf Armbruster, **Dacoromano-Saxonica**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p.186).

[149] În limba greacă termenul "λευκη" - ca substantiv înseamnă "plop alb", iar ca adjectiv feminin, înseamnă "albă".

[150] În limba latină: leucē, ēs, f.1. urzică albă (pătată). Plin. 2. Hrean alb, Plin.3 herpes (pată albă pe piele). Pentru antroponime și toponime cu această rădăcină, vezi: G. Guțu, **Dicționar latin-român**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p.695. Herodian grămăticul (**Despre prozodia generală**, cartea a XII-a, I. 313.10) scria că Leuce este și nume comun (plop) și nume propriu. Ca adjectiv înseamnă „cea albă", iar pentru insulă, denumirea Leuce are mai mult valoare de epitet. (Vezi și: *** Izvoare...op.cit., I, p.627).

- prima grupă cuprinde **denumirile care au în compunere** – direct sau indirect – **adjectivul „alb"**;
- a doua grupă cuprinde **denumirile care au în compunere numele celui mai mare și mai iubit dintre eroii Greciei antice, Ahile (Achille)**;
- a treia grupă cuprinde **denumirile care au în compunere numele uneia dintre prezențele dominante în fauna de altădată a insulei, șarpele** (Natrix tessellata Laur.);
- în fine, cea de-a patra grupă cuprinde **denumirile mai rare,mai puțin utilizate, din care unele rămân în continuare cu o etimologie incertă.**

Din punct de vedere cronologic și al gradului de utilizare, denumirile aparținând primelor două grupe au apărut și s-au utilizat pe larg în antichitate (îndeosebi între secolele VIII î.Hr. – II d.Hr.), dar și mai apoi, într-o măsură ceva mai redusă, până în zilele noastre.

Denumirile celei de-a treia grupe, au apărut în Evul Mediu (în secolul XIII sau anterior acestuia), ele rămânând în uz (traduse în diverse limbi) până în zilele noastre

Denumirile aparținând ultimei grupe, a patra, de diverse sorginți și cu etimologii insuficient limpezite, pot fi întâlnite din antichitate până în secolul XX.

Din "salba" de denumiri pe care le-a avut insula de-a lungul timpului, cele mai „populare" și mai des utilizate, atât de către mediile culte, cât și de locuitorii meleagurilor apropiate sau depărtate arealului Mării Negre, au fost (rămân) **Leuké** (Λευκή), **Leuce** și **Achillea (Insula lui Achille)** în antichitate, respectiv **Insula Șerpilor** (în traducere, în diverse limbi),după secolele XIII-XIV până în zilele noastre.

Prezentarea celor patru grupe de denumiri, în ordinea în care au fost așezate, relevă lucruri interesante din punct de vedere științific, dar și o întreagă suită de controverse, unele neîncheiate nici astăzi. Asupra acestora ne-am propus să stăruim îndeosebi, de fiecare dată făcându-ne cunoscut fie punctul de vedere, fie preferința pentru o anume poziție sau punct de vedere, formulate de înaintași.

Primul autor care a menționat insula (777 î.Hr.), folosindu-se pentru nominalizarea ei de adjectivul „alb", a fost Arktinos din Milet, care în "Aithiopis"(„Aethiopidia") menționa „Insula Albă".[151]

La **Pindar** (Nemeea, IV.49) ea apare menționată sub sintagma **„Insula strălucitoare"** (φαεινάν νασον) – albul subînțelegându-se -, iar la **Euripide** (Andromacha, v. 1249 și Iphigenia în Taurida, v.435), apare sub numele de **„țărmul cel alb"**.

[151] C. Müller, op.cit., p.397.

Poetul alexandrin **Lycophron** (Cassandra, v.186) – plecând de la imaginea pe care o oferea insula privită de pe mare, de la relieful insulei şi culoarea sa specifică – a numit-o **„stânca albă"**.

Denumirile citate, metaforice, au în compunere termenul (adjectivul) grec Λευχή – „albă" (<Λευκος – alb), din care a provenit toponimul latin **Leuce**, cu acelaşi înţeles.

Cu acest sens metaforic, definitoriu pentru această primă grupă de denumiri, insula a apărut consemnată – fie sub forma greacă **Leuké**, fie cu corespondentul latin al acesteia, **Leuce** – în scrierile multora dintre autorii reprezentativi ai antichităţii şi Evului Mediu: **Hecateu din Abdera** (citat de către Diodor din Sicilia, Biblioteca istorică, II. 47) – **„o insulă numită Leuky, adică Albă", Scylax din Caryanda** (mijlocul secolului al IV-lea î.Hr.; Periplus, 68) – **Leuce, Nicandru** (poet didactic de la sfârşitul secolului al III-lea – începutul secolului al II-lea î.Hr.; Metamorfoze, Cartea a IV-a) – **„o insulă numită Leuce", Strabo** (63 î.Hr. – 19 d.Hr.; Geographia, II, 5, 22; VII, 3) – **Leuce** (Λευχή), **Pomponius Mela** (prima jumătate a secolului I; De Situ Orbis, II.7) – **Leuce, Ptolemeu** (cca. 90-168; Geographia, III.10) – **„insula Leuce", Flavius Arrianus** (cca. 95-175; Periplus Ponti Euxini, 32) – **„o insulă (...) Leuce", Dionysios-Periegetul** (prima jumătate a secolului al II-lea; Orbis Descriptio, 541-548) – **Se numeşte Leuce (...)", Pausanias** (a doua jumătate a secolului al II-lea; Laconica, XIX.11) – **„o insulă cu numele Leuce", Philostrat** (cca. 170-245; Heroica, 244) – **Leuce, Ammianus Marcellinus** (cca. 330-400; Res Gestae, XII.8) – **Leuce, Rufus Festus Avienus** (secolul IV; De Situ Orbis, II.7) – **Leuce, Pseudo-Caesarios** (prima jumătate a secolului V; II.112) – **Leuce,**[152] **Priscianus** (secolele V-VI; Periegesis, v.557-561) – **„o insulă care se numeşte Leuce (...)", Ştefan din Bizanţ** (sec.VII) **–Leuce,**[153] **Ioannes Zonaras** (secolul XII; între 1125-1150 a alcătuit un „Lexicon") – **„Leuce, nume de insulă în Pont",**[154] **Tzetzes** (secolul XII; Chiliad. XII; Hist. 396) – **Leuce**, ş.a.

„De unde însă numele de λευχή, albă?" – se întreba la sfârşitul secolului al XIX-lea eruditul **George Popa-Lisseanu.** Tot el, dând curs acestei întrebări cheie, conchidea: *„Chestiunea n-a fost dezlegată în antichitate şi nedezlegată* [rămâne] *şi în prezent"*.[155]

---

[152] *** Izvoare...op.cit., II, p.337.

[153] Ibidem, p.485.

[154] *** **Izvoare ... op.cit., IV. Scrieri şi acte bizantine. Secolele IV-XV**, Editura All, Bucureşti, 1982, p.67.

[155] George Popa-Lisseanu,ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.404.

Dacă în anul 1894 răspunsul la întrebarea de mai sus, părea a fi insurmontabil, informațiile și datele referitoare la insulă, care au intrat ulterior în circuitul științific, permit formularea unui răspuns plauzibil.

Din punct de vedere teoretic, pentru ca etimologia să fie convingătoare, ea trebuie să fie posibilă (lingvistic),probabilă (istoric) și verosimilă (sub aspectul motivării socio-geografice).

În opinia noastră, răspunsul la întrebarea formulată de către George Popa-Lisseanu, trebuie să clarifice două aspecte majore: primul, de unde provine termenul care definește culoarea inclusă în denumirile care fac parte din aceasta primă și veche grupă de toponime și, al doilea, de la ce element ce caracterizează – sau particularizează – insula a plecat acest termen (cuvânt).

Prima parte a răspunsului este simplu de descifrat, prin apelul la vocabularul vechii limbi grecești, unde găsim: λεύκα s.f. (bot.) – un substantiv ce desemnează plopul (alb), respectiv adjectivul λευκόυ[-ό] s.n. (λεύκός), cu sensul „alb", „albă".[156]

Privitor la cea de-a doua parte a răspunsului, s-au emis mai multe **ipoteze**, pe care le vom trece în revistă, dar nu înainte de a face precizarea că până la această dată nu există un punct de vedere unanim acceptat.

O primă ipoteză susține că numele insulei (Leuké, Leuce, „Albă") ar proveni de la spumele albe pe care le formează valurile care izbesc stâncile insulei.

Lycophron o numea ***„stânca albă de spume"***.[157]

În ceea ce ne privește nu împărtășim aceasta ipoteză care reduce geneza numelui insulei exclusiv la culoarea spumei valurilor deferlate pe țărmurile ei. Dacă lucrurile ar fi stat așa atunci, cu certitudine, grecii ar fi nominalizat foarte multe alte insule cu același nume, practic toate insulele mărilor brăzdate de vechii elini fiind beneficiarele spumelor formate de valurile mărilor care le încorporau.

A doua ipoteză susține că numele insulei ar proveni de la culoarea dominantă (albă) a insulei.

Hecateu din Abdera a menționat insula ***„numită Leuky, adică Albă"***.

Mai explicit, **Flavius Arrianus** (Periplus Ponti Euxini, 32) scria că insula era numită ***„Leuce, după culoarea ei"***.

---

[156] Lambros Petinis, **Dicționar grec-român**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p.272 și 273. Vezi și: Dr. Hector Serafidi, **Dicționar grec-român**, Constanța, 1935, p.240.

[157] Lycophron, Cassandra, v.186. În volumul *** Izvoare...op.cit.,I,p.137, apare o altă traducere, ușor diferită: *"În insula stâncoasă, / albită de spuma mării (...)"*.

S-ar putea ca autorii citaţi, precum şi ceilalţi susţinători ai acestei ipoteze, să fi fost influenţaţi în formularea acestui punct de vedere, de culoarea predominant albă pe care au avut-o rocile acestei insule, aspect uşor de sesizat, atât de pe mare, din apropierea insulei, cât şi de pe insulă.

V. Meruţiu a venit chiar cu o explicaţie suplimentară, scriind că insula are o *„înfăţişare mai deschisă decât insulele din Arhipelag*[ul grecesc]" şi din această cauză *„grecii i-au dat numele de Leuké (Alba)*".[158]

A treia ipoteză – o variantă a celei anterioare – **susţine că numele insulei ar proveni de la culoarea (albă) a ţărmurilor sale.**

Despre ***„ţărmul cel alb"*** a scris (în două locuri) **Euripide,**[159] iar **Rufus Festus Avienus** (Descriptio Orbis terrae, V.723) amintea de ***„Leuce cu vârfurile cele albe"*** (*„Leuce cana jugum"*).

În antichitate – scria **Grégoire Danesco** – se numea aşa" *a cause de la couleur de sa falaise*"[160].

Ţărmurile sale verticale, scăldate de lumina soarelui, privite de la distanţă, de pe mare, apăreau ca luminoase (albe), ceea ce explică preferinţa anticilor pentru aceste formulări.

A patra ipoteză susţine că numele insulei ar proveni de la culoarea albă a nenumăratelor sale păsări.

Pindar (Nemeene, IV.79 a) a fost de părere ca insula ***„poartă numele de Alba, din pricina mulţimii păsărilor (...)".***

Dionysios-Periegetul (Orbis Descriptio, V. 541-548) scria despre ***„o vestită insulă"*** care ***„se numeşte Leuce, fiindcă animalele care trăiesc acolo, sunt albe"*** (făcea confuzie între animale-păsări - n.n.).

Priscianus (Periegesis, v. 557-561) a fost de părere că insula ***„se numeşte Leuce, fiindcă hrăneşte pe ea multe păsări albe ca zăpada"*** (*„pascit aves quoniam multos candore nivali"*).

În plin Ev Mediu (secolul XII) **Ioannes Zonaras** opina că ***„Este numită Leuce, pentru că în ea trăiesc o mulţime de păsări albe".***[161]

Aceeaşi opinie, în ultimă instanţă o sinteza a celor deja citate, a formulat (în prima jumătate a secolului XX) **R.Seişanu: *„Probabil că din cauza numărului mare al acestor păsări*** [Lari (Larus cachinans) –

---

[158] V.Meruţiu, op.cit.,p.26.

[159] Euripide, Andromacha, v.1262 şi Iphigenia în Taurida, v. 435. În (Vol.) *** Izvoare...Vol.II, op.cit., p.51, se dă o altă traducere: "(...) *Leuce, albă prin stâncile ei"*.

[160] Grégoire Danesco [Dănescu Grigore], **L'Ile des Serpents**, în (Vol.): Idem, **Dobrogea (La Dobroudja). Étude de géographie physique et etnographique,** Bucureşti, 1903, p.76.

[161] *** Izvoare...op.cit., IV, p.67 (în "Lexicon"- ul acestuia, la p.1296) Vezi şi: O.G.Lecca, **Dicţionar istoric, arheologic şi geografic al României,** Bucureşti, 1937, p.504.

pescărușii argintii, de culoare albă - n.n.], ***insula s-a numit de greci în antichitate Alba, Leuce".***[162]

O atare explicare a genezei numelui insulei naște o întrebare legitimă – de ce alte insule, populate cu (aproximativ) aceleași specii de păsări, n-au fost „botezate" la fel?

În fine, cea de-a cincea și ultima ipoteză, susține că numele insulei ar proveni de la culoarea (albă) a construcțiilor ridicate pe insulă în cinstea lui Achille.

Anton Dumitriu, foarte ferm, scria că insula a fost **numită Albă (Leuké)** ***„din cauza templului făcut din calcar alb, care se vedea de la depărtări".***[163]

În judecarea acestei opinii – și a altora similare - nu trebuie omis faptul că *„După ritul antic, cum spune*[a] *Pausanias, toate templele (...) erau construite din piatră albă".*[164]

Descoperirile arheologice din secolele XIX-XX – din marmură și calcar alb – pledează în favoarea celor care au susținut și susțin această ipoteză.

În ceea ce ne privește, o mare credibilitate acordăm celei de-a doua și, mai ales, ultimei dintre ipotezele citate.

La „botezarea" insulei, grecii – primii care au făcut acest lucru! -, nu puteau pleca, în mod cert, de la trăsături sau elemente care erau comune mai tuturor insulelor întâlnite de ei în peregrinările pe mările lumii.

Trebuia să existe ceva, un aspect, o trăsătură, o anume particularitate, care să individualizeze insula în raport cu alte insule, ceva care să rețină atenția și interesul grecilor într-o măsură atât de mare, încât acesta să-i determine, într-un anume fel chiar să-i oblige, să „boteze" insula ținând cont de aceea trăsătură, element, realitate particulară.

Acest element „cheie" a fost – și după părerea noastră – culoarea (imaginea) de ansamblu a insulei, albă, la închegarea acestei „imagini" aducându-și contribuția, în proporții variate, atât culoarea spumei formate de valurile ce loveau țărmul stâncos al insulei,

---

[162] Romulus Seișanu,op.cit., p.81. Lt.col. Mih[ai] Drăghicescu (op.cit.,p.488) dă culorii albe a insulei o explicație complexă, combinând mai multe ipoteze (vezi ipotezele noastre cu nr. 4,3 și 1).

[163] Anton Dumitriu, **Cartea întâlnirilor admirabile**, Editura Eminescu,București,1981, p.287.

[164] Apud Vasile Lovinescu, **Dacia hiperboreană**, Ediția a II-a, Editura Rosmarin, București, 1996, p.20. Vezi și: Nicolae Densușianu, op.cit., p.102. Același (op.cit.p.98) derivă numele de Leuce sau Albă de la cultul lui Apollo, a zeului alb (Vasile Lovinescu, op. cit., p.20, precizând că Apollo mai purta și numele de Apollon *Leukos, Leukios* și *Leukaios*).

culoarea deschisă a ţărmurilor,nenumăratele păsări de culoare albă (dominante în fauna insulei) şi, nu în ultimul rând, culoarea predominant albă a templului ridicat în insulă în cinstea lui Achille.

Aceste elemente au format în mentalul anticilor o imagine unitară, pe care ei au desemnat-o după culoarea de ansamblu pe care a oferit-o insula, respectiv albă, de unde mai apoi numele de (insula) **Albă, Leuké, Leuce.**[165]

(Nu prea departe de **insula Leuké-Albă**, se află **fluviul Alb - Ασπρος respectiv Nistrul**, la vărsarea căruia în mare se află **Cetatea Albă,** atestată la 940-965 sub numele de Maurocastro.

Continuatoarea anticei cetăţi **Tyras, Cetatea Albă** – în tătară **Akkerman, Akierman < ak** – alb, **ierman** – cetate, în polonă – **Bielograd**, în slavă – **Belgrad**, în rusă – **Belgorod** ş.a. – a fost numită de către locuitorii primelor colonii greceşti de pe coastă nord-vestică a Mării Negre, **Leucopolis – oraşul insulei Leuce sau oraşul Alb).**[166]

A doua grupă de denumiri ale insulei, au în compunere – sub o formă sau alta – numele celui mai mare şi mai iubit dintre eroii Greciei antice, Ahile (Achille).

Pindar (Nemeene, IV.49), a fost primul autor antic care a scris că ***„în Pont Achille are o insulă"***.

La **Euripide** (Andromacha, v.1262), această insula era ***„lăcaşul lui Achille"***.

Pliniu cel Bătrân (Naturalis Historia, IV.27), **Pomponius Mela** (De Situ Orbis, II.7: ***„Achillea cognomine"***) şi **Ştefan din Bizanţ,**[167] au

---

[165] Acest nume - generat de culoarea albă - l-au mai purtat în antichitate: o peninsulă în Acarnania, numită Leucas; Leuce vis-à-vis de Cydonia din Creta; altă Leuce lângă promotoriul Itanum, tot din Creta; Albion, vechiul nume al Angliei; cinci insule lângă Lesbos, fiecare având numele de Leuce; o insulă puţin depărtată de ţărmul Arabiei; alta lângă ţărmul Lybiei şi mai multe în aceeaşi parte; ţărmuri de mare: Laodicea, oraş al Siriei, odinioară Λευχή άχτή; ţărmul de lângă Halicarnas; două localităţi, una pe ţărmul Lybiei, alta pe al Propontidei, etc.; promontoriul Acarnaniei, Leucas; altul în Bosforul Tracic; alt promontoriu în Eubea, altul în Lybia, etc.; munţii albi ai Cretei; oraşul Alba Longa, Leuce, oraş în Ionia, altul în Smirna, Λευχη άχτή, oraş grecesc în Propontida, Λευχή χάμη, oraş în Arabia etc. (Apud, George Popa-Lisseanu, Romanica ... p.136,nota 1).Acelaşi autor (ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.404) menţiona că exemplele le-a luat din lucrarea lui Köehler H.K.E.(op.cit.,p.723). Strabo (Geographia, XVII, 14) pomenea de un promontoriu cu pământ alb, numit "Leuke Acte" (Capul Alb – în Egipt, la vest de Alexandria, azi Ras el Kanais).Vezi în acest sens şi;Plinius Secundus Caius, Naturalis Historia,V.37.1;Nicolae Densuşianu,op.cit.,p.75; *** La Grande enciclopédie. I. Paris, p.384;ş.a.

[166] Vezi:Lt.col.Mih.[ai] Drăghicescu, op.cit., op.cit., p.473.Amintim şi faptul că Recheirstorffer (sec.XVI) numea partea de nord-vest a Mării Negre „Mare album"(„Marea albă")...

[167] George Popa-Lisseanu, op.cit., p.396.

folosit denumirea de **Achillea – Αχίλεια (Achilleis,** sau alte variante, plecând de la numele eroului antic). La **Iordanes** (De Getarum sive Gothorum origine et rebus gestis, cap.V) – apare *„Achilles nomine"*.

Din această grupă, cu largă rezonanță în literatura de specialitate, cea mai cunoscută și mai des folosită a fost **„Insula lui Achille"**.

Scymnos din Chios (Pseudo-Scymnos, Orbis Descriptio, v.785), **Pliniu cel Bătrân** (Naturalis historia, IV.26), **Ptolemeu** (Geographia, III.10), **Flavius Arrianus,**[168] **Caius Iulius Solinus** (Plyhistor, XIX: *„Achillis insula"*), **Anonym. Ravennat.**[169] (sec.X), **Tzetzes** (sec.XII - la care apare sub o formă ușor schimbată: *„insula Leuce a lui Achille"*)[170] ș.a., au consemnat denumirea de *„Insula lui Achille"*, formă întâlnită în scris până în zilele noastre.

Explicarea sorginții acestei grupe de denumiri ale insulei este relativ simplă: numele insulei pleca de la numele lui Ahile (Achille), era insula lui, în insulă el avea dedicat (închinat) un templu, denumirile din această grupă nefiind, în ultimă instanță, decât o modalitate de cinstire a marelui erou grec.

A treia grupă de denumiri, a cărui vechime documentară certă o putem coborî până în secolul al XIV-lea, iar cu probabilitate până în secolul al XIII-lea sau chiar anterior acestuia, are la bază numele unui element dominant al faunei de altădată a insulei – șarpele.[171]

Ca aparținând, cu probabilitate, secolului al XIII-lea, sunt menționate „Atlas Luxoro" și o hartă anonimă venețiană, în care insula apare consemnată sub numele de **Fidonixi**, respectiv **Fedonxi**.

Prima atestare documentară certă a insulei, sub numele de Fidonixi, datează din anul 1311 (în portulanul semnat de Petrus Vesconte).

Denumirile de sorginte greacă sub care apare consemnată insula – **Fedonxi, Fedunixe, Fidanissa, Fidocusi, Fidognisi, Fidony, Fidonis,**

---

[168] Flavius Arrianus, Periplus Ponti Euxini, 32. În Tabula Peutingeriană apare menționată în mijlocul Mării Negre, în dreptul Deltei Dunării, Insula Heloris, numele ei putând fi o stâlcire în loc de Achilleis (genitiv grec Ahilléos) – cum susținea Marin Popescu Spineni (op.cit., p.79;Idem, România în izvoare geografice...op.cit., p.83) – sau chiar a celui de Helixea (?).

[169] Anonym Ravennat, VI.c.19. Apud Cpt. M.D.Ionescu, Insula Șerpilor...op.cit., p.318.

[170] Tzetzes I., Chiliad XII; History 396, v. 937-940.

[171] Pentru șarpe ca mit simbolic universal, vezi: Mircea Eliade, **Istoria creditelor și ideilor religioase**, Chișinău, Universitas, 1992, p.213-215; Heinrich Zimmer, **Mituri și simboluri în chineză, indiană**, Editura Humanitas, București, 1994, p.60-68, 72-76, 76-88; Luc Benoist, **Semne, simboluri și mituri**, Editura Humanitas, București, 1995, p.107; Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, **Dicționar de simboluri**, Vol. 3.P-Z, Editura Artemis, București 1995, p.298-313; Victor Kernbach, **Dicționar de mitologie generală. Mituri. Divinități. Religii**, Editura Albatros, București, 1995, p.267, 599; ș.a.

Fidonisi, Fidonissi, Fidonixi, Ofidonia, Ofidonio, Ophidoniss, Phidonisi, Phidonissi, Phidonixi, Phydonixi, ş.a. – au la bază denumirea veche **Phidonissi** (< οφις + υηδος),[172] toate având înțelesul de „**Insula Şerpilor**".

Înțelesul denumirilor greceşti a fost tradus în diverse alte limbi: turcă – **Ilan Adassi, Ilanada** (< yilan - şarpe + ada - insulă),[173] rusă – **Zmeinoi (Zmeinyi, Zmeinâi) Ostrov** (< vechea slavă „ostrov"-insulă + zmij-şarpe),[174], franceză – **l'Île des Serpents,** italiană – **Isola dei Serpenti,** germană – **Schlangen-insel (Die Schlangelinsel)** ş.a.

Aceeaşi sorginte o are şi denumirea românească **„Insula Şerpilor"**, utilizată oficial începând din secolul al XIX-lea (1868).

În explicarea acestei denumiri, specialiştii români au formulat opinia – unii cert, alții cu probabilitate – că ea se trage de la şerpii care dominau fauna de altădată a insulei.

George Popa-Lisseanu scria (1894) că *„insula mişună de şerpi negri (Coluber hydrus), de unde şi numele Insulei Şerpilor"* .[175]

V. Meruțiu scria (1926) că *„Printre stânci se ascund şerpi negri (Coluber hidrus) după care probabil s-a dat numele insulei (...)".*[176]

R. Seişanu a fost de părere (1928) că *„Din cauza acestor şerpi, în epoca modernă această insulă a fost numită „a Şerpilor"".*[177]

Autorul primei schițe monografice a insulei, **Călinescu I. Raul** scria şi el (1931) că „(...) *în zona litorală a insulei găsim în plus şarpele de apă (Natrix tesselata Laur.), inofensiv, care se găseşte şi pe platou şi de la care se trage numele insulei, atât în româneşte, cât şi în greceşte, turceşte şi ruseşte*".[178]

---

[172] Socratis Cotolulis, **Dicționar român-grec**, Editura Vox, București, 1995, p.471 şi 278.

[173] Agiamin Baubec, Mitică Grecu, **Dicționar turc-român**, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, București, 1979, p.369 şi 19..Pentru Evlia Celebi (1611-1684 ?) şi denumirea sa "Insula cu şerpi" (Yilanli Adasi), vezi: *** Călători străini... Vol. VI,op. cit.,p.446.

[174] Aceeaşi sorginte o are şi capul "Zmeinâi" (aflat la 1,1 Mm est-sud-est de capul Karantinnâi, capul de nord-est al intrării în baia Kerci; este înalt, abrupt şi are în apropiere o stâncă înaltă) şi laguna "Zmeica" (una din cele trei mari lagune din partea de sud a lacului Razim, cuprinsă între Goloviţa şi Sinoe). Precizăm faptul că la slavii de altădată era un obicei curent de a "boteza" locurile după nume de animale.

[175] George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.393. Vezi şi: Lt. Athanasie Napoleon, **Dobrogea şi gurile Dunării din punctele de vedere fizic-militar şi politic-administrativ**, București, 1896, p.27.

[176] V.Meruțiu, op.cit., p.27.

[177] Romulus Seişanu, op.cit., p.81.

[178] Călinescu R.I., Insula Şerpilor...op.cit., p.57. Vezi şi: O.G. Lecca,op.cit.,p.504; Dr. O. Şelaru,op.cit., p.19; Cucu Vasile, Vlăsceanu Gheorghe, op.cit., p.22.

Puținii călători străini care au călcat pe Insula Șerpilor în Evul Mediu, au fost pur și simplu șocați de marele număr de șerpi existenți pe ea.

Evlia Celebi (1611-1684?), în cunoscuta sa lucrare „Seyahatname" („Carte de călătorii"), o numea sugestiv ***„Insula cu șerpi"***.[179]

Guillaume Lavasseur de Beauplan (începutul sec. XVII-1670), în lucrarea „Description de l'Ukranie" (1650) – în capitolul intitulat „Descrierea Bugeacului" – sublinia faptul că insula era numită de către turci **Illonada** (Insula Șerpilor).[180]

Încheiem considerațiile noastre privitoare la denumirile acestei grupe, cu precizarea faptului că nici un autor antic nu a pomenit vreodată ceva despre șerpi, menționarea prezenței acestora în insulă datând din Evul Mediu, perioadă în care denumirea acesteia (nouă), va reflecta această realitate faunistică.

În fine, cea de-a patra grupă cuprinde o serie de denumiri mai puțin folosite, din care unele au rămas până astăzi cu o etimologie neclarificată.

Dintre denumirile acestei grupe amintim: **Selina (< Solina?)** – care pare mai degrabă precursoarea Sulinei de astăzi decât a insulei noastre (poate fi vorba de o contaminare, sau pur și simplu de o confuzie, pornită de la un autor care nu a călcat cu piciorul pe insulă și la Sulina propriu-zisă, denumirea, greșită, fiind preluată mai apoi și de către alți autori); **Cacearia (probabil Cazaria, Chazaria)** – autorul (autorii) care au utilizat această denumire având, probabil, în vedere că imperiul khazar (care a atins culmea gloriei în a doua jumătate a secolului al VIII-lea), a stăpânit și „Khazaria Mică" (Crimeea), [181] în sud-vestul căreia se află situată această insulă; **Nisi, Rubea** și **Rubra** – denumiri mai rar folosite, rămase neexplicate etimologic (doar pe cea de Rubra unii autori au încercat să o lege de culoarea stâncilor insulei); **Faena** – cu înțelesul de strălucitoarea, luminoasa (aspect abordat de noi la prima grupă de denumiri); **Macaron** (Μαχάωυ – Pliniu cel Bătrân fiind primul autor care stabilește identitatea Macaron = Leuké[182]) – la unii autori, care au folosit forma mai complexă **Macaron Nesos** [183] (< *macaron* [184]- fericit + *nesos*-insulă), ea era „Insula fericiților", legată, așa cum vom vedea pe parcurs, tot de cultul lui Ahile (Achille)[185].

---

[179] *** Călători străini ...,op.cit., VI, p.446.

[180] Ibidem,Vol. VII, op.cit., p.517.

[181] Vezi și: Arthur Koestler, **Al treisprezecelea trib: Khazarii,** Editura Nagard, 1987, p.62, 75 și 85.

[182] Naturalis Historia, IV,27,1; în: Ibidem, X,41,3 scria că:"[Achillea]...*eadem Leuce et Macaron appellata"("Achillea... este numită [alba] și Macaron* [fericita]".

[183] Din expresia greacă a provenit expresia lat. "Fortunatae Insulae" (iar de aici expresia arab."al-djaz'ir al-chalidat"). Vezi : Hans Bidermann, **Dicționar de simboluri**. Vol.I, Editura Saeculum I.O., București, 2002, p.198.

[184] < "makarios" – "preafericit".

[185] *Unele tradiții o considerau lăcașul sufletelor*". Vezi : Jean Vertemont, **Dicționar al mitologiilor indo-europene,** Editura Amarcord, Timișoara, 2000, p.200.

III. INSULA ŞERPILOR ÎN CARTOGRAFIE (SECOLELE II-XX)

„Marea colonizare greacă" din secolele VIII-VI î.Hr. a fost epoca în care – după părerea unui număr din ce în ce mai mare de specialişti – Marea Neagră a fost vizitată, iar ţărmurile sale locuite de greci.[186]

Aceasta constituie una dintre explicaţiile faptului că primele ştiri referitoare la strămoşii noştri, la arealul carpato-dunăreano-pontic, le datorăm autorilor greci.

În secolul al VIII-lea î.Hr., Hesiod în poemul „Theogonia" pomenea *„Istrul care curge frumos"*.

În secolul al VI-lea î.Hr., Hecateu din Milet (cca. 540-470) a cărui operă „Călătorie în jurul pământului" a ajuns la noi fragmentar, îi cunoştea pe crobizi şi trizi, triburi de neam tracic, vecine şi (probabil) înrudite cu geţii din sudul teritoriului dintre Dunăre şi mare, el pomenind şi *„o cetate Orgame lângă Istru"* (probabil localitatea Argamum din sudul Deltei Dunării, undeva pe lângă Jurilovca).

„Părintele istoriei", Herodot din Halicarnas (cca. 484-425 î.Hr.), este cel ce îi aminteşte pentru prima dată pe strămoşii noştri geţi, despre care afirma că sunt *„cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci"*.

Întâietatea autorilor greci se păstrează şi în ceea ce priveşte atestarea documentară a Insulei Şerpilor: Arktinos din Milet, în lucrarea"Aithiopis" („Aethiopidia") este primul autor antic care o pomeneşte în scris (777 î.Hr.).[187]

De la prima sa consemnare scrisă, până la prima atestare cartografică – din antichitate şi până în zilele noastre această insulă şi-a datorat celebritatea templului închinat aici lui Achile Pontárches, cel mai iubit dintre zeii greci -, drumul a fost lung şi anevoios, între factorii care au marcat acest proces numărându-se evoluţia cartografiei ca ştiinţă, a cercetările cartografice în bazinul vestic al Mării Negre – acestea evoluând lent, fiind mult timp mai mult spontane decât sistematice -, specificul insulei (caracter sacru, suprafaţă mică, lipsită de apă potabilă, nelocuită) ş.a.

---

[186] După unii specialişti, locuirea ţărmului vest-pontic ar data din secolul al VIII-lea î.Hr. Vezi: John Boardman, op.cit., p.309.

[187] George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.394.

La două secole după prima atestare documentară a Insulei Şerpilor, în a doua jumătate a secolului al VI-lea î.Hr., apărea prima reprezentare grafică a pământului, meritul acestei priorităţi revenindu-i lui **Anaximandru**, un grec (tot) din Milet, [188] fost discipol al lui Thales.

Alte două secole mai târziu, istoria cartografiei era marcată de importantele contribuţii aduse de către **Hipparchos** (Hiparh; 220-180 î.Hr.) – autorul primului sistem de proiecţie cartografică (proiecţia conică) şi a celei mai importante reguli de întocmire ştiinţifică a unei hărţi (amplasarea semnelor convenţionale ale detaliilor suprafeţei terestre în interiorul reţelei cartografice).

Astronomul, matematicianul, filosoful şi geograful grec **Ptolemeu** (Klaudios Ptolemaios, 90-168) – pe numele său de cetăţean roman Claudius Ptolemaeus -, plecând de la contribuţiile cartografice aduse de Hiparh, a creat şase tipuri de proiecţii cartografice, dintre care două se utilizează şi în zilele noastre. Sprijinindu-se pe coordonatele geografice a cca.8.100 de puncte, el a întocmit un număr de 27 de hărţi [189] – **primele hărţi geografice propriu-zise.**

(După ***România. Atlas istorico-geografic, 1996)

[188] Legat de Milet, amintim faptul că este fondatorul - în secolul al VII-lea î.Hr. - primei colonii greceşti, respectiv Histria (657/656 î.Hr.), urmând apoi Tomisul. Vezi: Pierre Lévêque, op.cit., p.303 (unde vorbeşte de Marea Neagră ca despre *„un lac milesian"*!).

[189] **Hartă** < ngr.hártis.

Ptolemeu este autorul primei hărți a Mării Negre, în care a consemnat cartografic (Geographia, III, 10) **pentru prima oară (sec. II) Insula Șerpilor sub denumirea de Achillis, Levca (57°30'; 47°40').**[190]

În „Geographia" sa (al cărui titlu originar a fost Γεωγραφιχη 'Υφηγησις - „Îndreptar geografic") – care concretiza suma progreselor realizate în cunoașterea geografiei și cartografiei în antichitate – el vorbește (III.10) și de **„Insula lui Achille"** sau **„Leuce"**, utilizând două dintre primele denumiri ale acesteia.

Datele sale despre Dacia, preluate de la geoghraful Marinos din Tyr (începutul sec.II), sunt anterioare anului 106.

(În schițările moderne după „Istorii"-le lui **Herodot**, respectiv „Geographia" lui **Eratosthene, insula apare reprezentată grafic, fără a fi însă nominalizată**).

O veche și reușită hartă, intitulată **„Tabula Peutingeriană"**[191], datând din secolul al III-lea[192](redă imaginea lumii din a doua jumătate a secolului al III-lea), cu autor rămas necunoscut, păstrată până în zilele noastre prin intermediul unei copii din secolul al XI-lea sau al XII-lea (la Hofbibliothek din Viena), în segmentul IX.3 (referitor la o parte a Daciei), **consemnează insula sub numele „Hs. Achilliss s[eu] Leuce dicta".**[193]

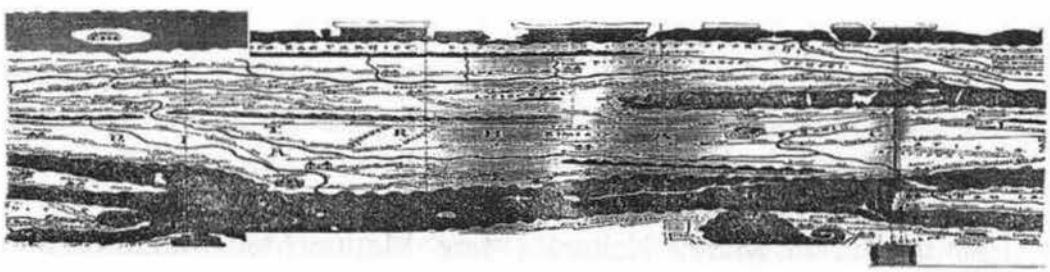

(După Nicolae Densușianu)

Pe **„Harta istorică a Imperiului Roman și a neamurilor barbare vecine"**, datând cu aproximație din anul 400 - publicată pentru prima dată de către renumitul cartograf Guillaume De l'Isle (sau Delisle;1675-1725) la Paris în anul 1705 și retipărită la Londra, în culori, în anul 1709,

---

[190] Vezi și: Marin Popescu-Spineni, România în istoria cartografiei...op.cit., p.37.

[191] În anul 1507 a fost moștenită prin testament de Konrad Peutinger din Augsburg, de unde și numele sub care mai este cunoscută;în anul 1511 acesta a reușit să obțină dreptul de a o publica.

[192]Datarea ei este subiect de controverse.Dr.Marin Popescu-Spineni (op.cit., p.80) avansa ideea că ar fi anterioară sec.II, alți autori considerând-o posterioară secolului V.

[193] Vezi:Ibidem, p.83.

cu explicațiile traduse în engleză, întrucât prima ediție devenise în scurt timp o raritate -, apar consemnate insula Peuce (actuala Delta Dunării), Pontus Euxinus (Marea Neagră) și **Insula Șerpilor (sub denumirea de Achilleus).**

Pentru intervalul de timp dintre această hartă și secolul al XIII-lea, informațiile cartografice referitoare la Insula Șerpilor ne lipsesc[194].

Hărțile (portulanele) Evului Mediu – notate pe pergamente obținute din piele de ovine -, indicau celor interesați trasee maritime și distanțe, ele rămânând în uzul navigatorilor până acum câteva secole.

Existența, larga și lunga lor utilizare prin secole, reflectă, implicit, interesul manifestat de către Occident (și) față de arealul economic și geopolitic pontic, pentru căile maritime, fluviale dar și terestre ale acestei părți a Europei, pentru conexiunile și facilitățile economice oferite de Marea Neagră și gurile Dunării.

Primele hărți medievale au fost întocmite la curtea regelui normand Roger al II-lea al Siciliei (Palermo), **pe la mijlocul secolului al XII-lea, autorul acestora fiind arabul Sharif al-Idrissi**.

Cea mai cunoscută dintre hărțile lui Idrissi, **„Harta rogeriană"**, terminată în jurul anului 1154, conține 70 de foi mari, un text anexă și o hartă schematică mai mică (toate fiind orientate spre sud).

Harta mare (300 x 147 cm) cuprinde cca.2.000 de numiri, alte 7.000 fiind incluse în textul anexă, împreună consemnând întreaga lume cunoscută la aceea dată.

Harta mică – cea mai importantă pentru români – este împărțită în 7 zone mari (numite „climate") și 10 secțiuni longitudinale. În climatul VI, secțiunile 54-55 apar consemnate: Dicina (Vicina dunăreană) și Tomitana (Constanța), **lipsind însă Insula Șerpilor**.

Pătrunderea în Marea Neagră (Mare Majus, Mer Magiore, Mer Maiour, marea *„cea mai mare"*, cum au numit-o occidentalii), mai întâi a genovezilor, apoi a venețienilor[195] - după aproape 1.000 de ani de dominație maritimă bizantină (grație și „focului grecesc"!) -, va schimba radical situația reprezentării Insulei Șerpilor în cartografia medievală.

---

[194] Geograful din Ravena (Italia) (Geograful ravennat) – sec.VII – în**"Cosmographia"** ("Descriere a lumii") are 5 hărți și 3000 de denumiri, inclusiv date despre regiunile istro - pontice, nu însă și despre insula noastră.

[195] Pentru aceste aspecte, vezi: Andreea Atanasiu, **Italieni în Marea Neagră. Secolele XIII-XIV**, în (vol.): Carmen Atanasiu, Mariana Cojoc, Andreea Atanasiu, **Navigație și politică**, Editura Muntenia & Leda, Constanța, 2001, p.159-224; Ana Maria Diana, **Tradiția genovezilor la Constanța**, în: „Analele Dobrogei". Serie nouă. Constanța, Anul II, Nr.1, 1990, p.90-93; ș.a.

Timp de două secole genovezii au constituit cea mai consistentă prezență occidentală în Marea Neagră, un nod economic tranzital esențial, ce cupla Europa cu Asia.

Stabilindu-și comptoarele în punctele „cheie" de pe litoralul Mării Negre – între care Chilia (Chilia Veche), Maurocastro (Cetatea Albă, la limanul Nistrului[196]) Vicina (probabil Păcuiul lui Soare), Licostomo (Periprava) ș.a.- genovezii și-au consolidat pozițiile economice și geostrategice în acest areal maritim îndeosebi după tratatul încheiat cu Bizanțul la Nymphaion, la 13 martie 1261.

Pe Dunăre, genovezii au ajuns la Cernavodă, Giurgiu, Calafat (așezare întemeiată de ei!), iar mai sus, în amonte, până la Porțile de Fier.

În ciuda opoziției genoveze, ușor de înțeles, începând din anul 1212, respectiv 1232, porturile de la Marea Neagră și Dunăre încep să fie frecventate de venețieni.

După pacea de la Turin, din 1381, genovezii au renunțat oficial la opoziția lor față de pătrunderea și instalarea venețienilor în acest areal maritim, aceștia ajungând în scurt timp să dețină preponderența în zonă. Aceasta a durat cât timp a durat Imperiul latin de răsărit (bizantin), adică între anii 1204-1261, după care a urmat preponderența genovezilor, aceasta, la rândul ei, durând până în anul 1475, când turcii au reușit ca să-i alunge și din Caffa, ultima lor colonie la Marea Neagră.

Războiul care a avut loc între Veneția și Imperiul otoman, început în anul 1463 și care, cu unele întreruperi, a durat până în anul 1479, a fost marcat și de contribuția antiotomană adusă de Moldova lui Ștefan cel Mare. Ca pedeapsă pentru această opțiune, sultanul Soliman Hadâmbul a trimis împotriva lui Ștefan cel Mare o puternică armată, înfrântă categoric de către domnul român în celebra bătălie de la Vaslui (Podul Înalt), din 10 ianuarie 1475.

În cursul acestei expediții militare, turcii înlătură definitiv prezența italiană în bazinul nord-vestic al Mării Negre.

Prezența genovezilor și venețienilor în Marea Neagră, în cursul secolelor XIII-XV, a marcat un real reviriment cartografic atât pentru această mare cât și pentru Insula Șerpilor – cea mai mare dintre insulele acestei mări -, aceasta fiind perioada în care s-au întocmit noi hărți nautice, îmbunătățindu-se totodată cele deja existente.

O veche hartă nautică medievală, **„Carta pisana"** – întocmită la câteva decenii după „Harta rogeriană", spre sfârșitul aceluiași secol – cu autor rămas necunoscut, descoperită într-o arhivă din Pisa (de unde și

[196] Atestată pe la 940-965, ea continua antica așezare Tyras.

numele), păstrată (deteriorată în mare parte) la Biblioteca Națională din Paris, consemnează din arealul vest-pontic toponimele: Pangalia, Constantia și Zanavorda, **nu însă și Insula Șerpilor**.[197]

Din secolul al XIII-lea amintim mai întâi portulanul[198] intitulat **„Lo compasso da navegare"** care, deși poartă pe el înscris Pisa, 1296, nu este decât o copie după un alt portulan, mai vechi, datând din anii 1250-1265 publicat integral pentru întâia oară în anul 1947 de către B.R.Motzo; deși bogat în informații – citează, între altele : Mesembria, Varna, „citta de Vicina", șase brațe ale Dunării, respectiv, de la sud la nord, Caliacra, Pangalia, Costanza, Grosetto, San Georgi, Vecina, Aspera, Saline, Licostomo și Elexe -, **nu consemnează Insula Șerpilor**.[199]

În Biblioteca Academiei Etrusce din Crotona s-au păstrat un grup de hărți nautice, între care și cea purtând numele **„Portulanul 105"**.

Portulanul 105 (Crotona)-sec.XIII.

[197] C.Cihodaru, **Litoralul de apus al Mării Negre și cursul inferior al Dunării în cartografia medievală (secolele XII-XIV)**, în: „Studii. Revistă de istorie", București, Tom 21, Nr.2, 1968, p.236.

[198] **Portulan** < fr.portulan;o hartă maritimă ce consemna porturile, precum și zona de navigație ce urma a fi străbătută.

[199] Vezi: Victor Eskenasy, **Note la istoria litoralului vest-pontic**, în: „Anuarul Institutului de istorie și arheologie"A.D.Xenopol, Iași (în continuare:A.I.I.A.), Tom XX, 1983, p.421 (vezi și p.419 – pentru cele 6 brațe ale Dunării).

Potrivit cercetătoarei Vera Armignaco (Firenze, 1957), acest portulan – păstrat fragmentar, nedatat, cu autor rămas necunoscut – nu este altceva decât o copie din secolul al XIV-lea după un portulan italian din secolul al XIII-lea, opinie la care s-a raliat și Giuseppe Caraci.[200]

În „Portulanul 105" este reprezentat și spațiul Mării Negre, din acest areal maritim fiind consemnate: Capo Pagalia, Costatia, Conauria (?), Chiexe, Lodonogo, **Fadunisa**,[201] S.[G]iorzi, Marmorto, Ilexe ș.a.[202]

În fine, tot din secolul al XIII-lea amintim și „**Atlas Luxoro**", în care Insula Șerpilor apare sub numele de **Fidonixi**.

Dacă în intervalul de timp cuprins între secolele II-XIII, Insula Șerpilor a apărut nominalizată cartografic de 5 ori (**Levca, Achillis, Leuce, Achilleus, Fadunisa și Fidonixi**), în secolele ce au urmat reprezentarea cartografică a insulei și a Mării Negre a cunoscut o creștere atât cantitativă cât și calitativă.

De la începutul secolului al XIV-lea ne-a parvenit **cea mai veche hartă nautică datată cert (1311)**, autorul acesteia fiind **Petrus [Pietro] Vesconte** (*„Petrus Vesconte da janua facit istam certam anno Domini MCCCXI"*).[203]

Atât în acest portulan (păstrat în arhivele Florenței), cât și în cele din 1313 (Paris) și 1318 (Viena și Veneția), **Petrus Vesconte a consemnat Insula Șerpilor (de 4 ori) sub numele de Fidonissi.**[204]Din arealul vest-pontic el a mai consemnat următoarele toponime: Pangalia, Constanza, Zanuarda, Grosea, Straviqui, San Georgi, Aspera, Solina, Licastomo.

(Un alt portulan, aparținând lui **Giovanni di Mauro da Carignano**, datat 1309, consemnează Pangala, Constanza, Cernauarda, Groxia, Stravico, Sco, Georgio, Solina, Aspera, Licostomo, Maurocastro, **din lista acestuia lipsind însă Insula Șerpilor**).[205]

Pentru aspectele lingvistice referitoare la portulanele realizate de către Petrus Vesconte, precum și pentru diferențele de transcriere și intercalările între manuscrisele de la Florența, Paris, Viena și Veneția (de exemplu, în mss. de la Viena, apare în plus față de toponimele citate,

---

[200] Idem, **Izvoare cartografice medievale despre teritoriul românesc. Observații pe marginea unei lucrări recente**, în: „Revista de istorie", București, 33, 1980, p.420.

[201] Forma citată este una coruptă pentru Fidonixi.

[202] Victor Eskenasy, op.cit., p.421.

[203] Andreea Atanasiu, op.cit., p.173.

[204] Marin Popescu-Spineni, op.cit., p.74 (și 83). Pentru alte opinii, vezi: Nicolae Iorga, **Studii asupra Chiliei și cetății Albe**, București, 1899, p.48.

[205] C.Cihodaru, op.cit., p.237.

Saline – intercalată între **Fidonissi** şi Farconare), vezi pertinentele observaţii făcute de istoricul ieşean Constantin Cihodaru.[206]

O primă hartă din anul 1320, cu autor anonim, consemnează insula sub numele de **Fidonixi,** [207] pentru ca într-o a doua hartă (dacă nu cumva din 1322 ?), semnată de **Mario Sanudo**, insula să apară cu numele de **Fidonissi**.

În harta cartografului **Angellino Dulcert (Dalorto)**, datată 1339, insula apare cu numele **Fedonixi**, în timp ce în portulanul semnat de **fraţii Pizigani** (1367, Parma), **ea nu apare nominalizată**[208] (citează în schimb: Pangala, Constanca, Zinauarda, Grosea, Stravico, Laspera, Sc. Giorgi, Solina, Lico stoma, Farconare şi Maurocastro).

Atlasul catalan (1375) consemnează insula sub numele **l'ile Fidonissi, portulanul anonim din 1380** consemnând-o sub numele **Fidonixi**[209], pentru ca ultimele două surse cartografice din secolul al XIV-lea, **Atlasul Pinelli** şi **„Itinerarul grec"** să consemneze insula cu aceeaşi denumire, respectiv **Fidonisi.**

"Itinerarul grec", aparţinând sfârşitului secolului al XIV-lea, descoperit în anul 1559 şi tipărit la Veneţia în anul 1573, de către Dimitros Tagias, legat de Insula Şerpilor consemnează şi alte aspecte: *„De la Arghiros [Bosfor] până la Licostoma, adică până la gura Vicinei, sud-nord, sunt 380 de mile. **Şi pe acest drum dai de [insula] Fidonisi**". Apoi continuă: „**De la gură [braţul Chilia] până la Fidonisi [în direcţia] sud-nord, sunt 40 de mile**".*[210]

Armand Delatte a dat textului originar o altă traducere (1947): *„**Şi pe acest drum dai de*** [insula] ***Fidonisi**".*[211]

Aşadar, în secolul al XIV-lea, în cele 5 surse cartografice care o nominalizează, Insula Şerpilor a apărut sub denumirile: **Fidonissi** – de 6 ori, **Fidonixi** – de 3 ori, **Fedonixi** – o dată, iar **Fidonisi** – tot o dată.

În secolul al XV-lea, în cele 5 surse cartografice care o nominalizează, Insula Şerpilor a apărut sub denumirile: **Fidonis** – doar o

---

[206] Ibidem, p.236.

[207] În anul 1936, la Cairo, Youssouf Kemal publica o hartă veneţiană cu autor rămas necunoscut, nedatată, pe care o atribuia primei jumătăţi a secolului al XIV-lea (datorită multelor asemănări cu portulanele Vesconte şi fraţilor Pizigani). Această hartă cuprinde un număr însemnat de toponime de pe litoralul vest-pontic (toate apar înscrise cu iniţiale mici !), între care: pangalia, constanta, zanauarda, grosea, stravico, laspea, sanzorzo, **fidoxini** (o transcriere greşită pentru **Fidonixi**), lichostaua, falconare şi marocastro. Vezi: Ibidem.

[208] Grégoire Danesco, op.cit., p.28-29.

[209] Ibidem, p.28.

[210] ***Călători străini despre Ţările Române**.Vol.I, Bucureşti, 1968, p.16.

[211] Armand Delatte, **Les portulans grecs**, Liege-Paris, 1947, p.231.

dată, într-un portulan venețian anonim, de pe la cca. 1450, și **Fidonixi** – de 4 ori – într-un portulan anonim (cca. 1452), în hărțile lui **Grazious Benincasa** (1471), **Fredutius din Ancona** (1497) și **Iehuda ben Zara** (1497).

În secolul al XVI-lea, Insula Șerpilor a apărut nominalizată în 18 surse cartografice, sub următoarele nume: **Ofidonia insula** – în harta lui Giovanni Andrea Vavasore (1520), **Fidonixi** – în harta lui **Diego Ribera** (1529) și cea a contelui **Freducci** (1538), **Fidonissi** – în harta lui **Baptista Agnese** (1542) și o altă hartă anonimă (1542), **Ofidonio insula** – în"Carta dell'Europa Centrale"(intagliata da Antonio Salamanca, Roma, 1548), **l'isola fidonixi** – în "Carta della Polonia ed Ungheria", de Giacomo Gastaldi (Venezia, 1548), **l'isola Fidonixi** – într-o altă hartă ("Carta della Moscovia") a aceluiași Giacomo Gastaldi (Venezia, 1562), **Fedunixe** – într-o hartă italiană anonimă (1562), **Fidocusi** – în harta semnată de Giacomo Gastaldi, intitulată "Carta del Bacino Danubiano, incisa da Donato Bertelli", Venezia, circa il 1566), **Phidonissi** – în lucrarea „Theatrum Orbis Terrarum", realizată de **Abraham Ortel-Ortelius** (1570), **Fidognisi y[nsul]a** – într-o hartă anonimă ("Carta dell'Europa"), publicată de Giovanni Francesco Camocio (Venezia, 1570), **Fidanissa** – într-o harta anonimă ("Carta dell'Europa"), publicată la Veneția (1572), **Fidonisi** și **Fidony** – într-o altă hartă ce are ca autor pe **Iacobo Gastaldi-Castaldi** (1584), **Fidonisi** – într-o hartă ("Carta della Romania"), publicată de același autor (Anversa, 1584), **Leuce** – în două hărți semnate de **Abraham Ortelius** (1590 și 1595) și, în fine, **Fidonixi** – într-o hartă a unui anonim italian, datând de la sfârșitul acestui secol.

În următorul secol, al XVII-lea, Insula Șerpilor apare consemnată în 7 surse cartografice (de 5 ori nominal și de 2 ori doar grafic): **Fedunixe** – în harta lui **Vicentius Demetrius Volscius** (1606), **Fidonixi** – în harta lui **John Speed** (1626), **Leuce** – în harta lui **Petrus Kaerius** (1630), **Ilanda** – în harta lui **Nicolas Sanson** (1655) și **Ilanada** – în harta lui **Guillaume De l'Isle –Delisle** (1696); în hărțile semnate de **Philippi Cluverii** (1683) și **Nicolaum Visscher** (1685) – **insula apare reprezentată doar grafic, fără a fi nominalizată.**[212]

Pentru secolul al XVIII-lea amintim doar 2 surse cartografice: harta lui **Johan Baptista Homano** (1759) în care insula apare sub numele **Ilanada**, respectiv harta semnată de **Samuel Dunn** (1774) – în care apare reprezentat grafic doar conturul insulei (cu o oarecare aproximare), fără a fi nominalizată.

[212] Reprezentarea grafică este aproximativă.

În secolul al XIX-lea, Insula Șerpilor apare consemnată în 9 surse cartografice (în 6 apare nominal, în alte 3 apărând doar reprezentarea sa grafică): **un nume greu de descifrat** – în harta lui **Ivan Danielov** (1812), **I.des Serpents** – în harta **lui A.H.Brue** (1822), **I.Șerpiloru** – în „Charta Daciei moderne" (1868), autorul ei, **August Treboniu Laurian** (1810-1881) **fiind primul român care o consemnează cartografic**[213], **primul care a folosit oficial numele său românesc,**

August Treboniu Laurian, "Charta Daciei moderne"-1868 (fragment)

[213] Primele hărți întocmite de autori români (precum și primele lucrări naționale de geografie și istorie) aparțin secolelor XVII-XVIII: spătarul Nicolae Milescu – o hartă a Siberiei, stolnicul Constantin Cantacuzino - harta Valahiei (tipărită la Padova, în anul 1700), Dimitrie Cantemir - „Tabula Geographica Moldaviae" (1710; în care Marea Neagră apare sub numele „Mare Nigrum"), un plan al Constantinopolului (1714) și o hartă a Moldovei (1716).

Schlangen I. (turk. Jilan Adasi, grieck Phidonisi) – în „Harta etnică a Europei Centrale şi de sud-est", realizată de către **Heinrich Kiepert** (1876), **I.des Serpents** – în „Atlas General Gotha: Justus Perthes (1866, harta nr.25), **Insula Şerpilor** – în harta intitulată „Marea Neagră. Coasta României", semnată de lt. comandorul **Alexandru Cătuneanu** (1899)[214].**E.Taitbout de Marigny**, în „Atlas-Hydrographie de la Mer Noire" (Triest, 1856), **Ch.A.Hartley**, în harta „Sulina Mouth River Danube" (1877) şi Marele Stat Major al armatei României, într-o hartă topografică militară (1887)-redau insula doar grafic, fără a o nominaliza.

În fine, în secolul al XX-lea, din cele10 surse cartografice selectate de noi, în 8 dintre ele Insula Şerpilor apare nominalizată: **Ile des Serpents** – în lucrarea lui **Grégoire Danesco**, „Dobrogea (La Dobroudja). Etude de geographie phisique et etnographique" (Bucureşti, 1903), **acelaşi nume** apărând şi în harta editată de către **Comisia Europeană a Dunării** (1931), **Leuce (Achillis I.)** – în **„Historischer Schul-Atlas"** (Leipzig, 1929), **O.Zmeinâi** – în două surse cartografice sovietice, respectiv **„Geograficeskii Atlas"** (Moscova, 1955) şi **„Malâi atlas mira"** (Moscova, 1979, harta nr.55), **O.Zmeinâi** – în harta turistică intitulată **„Moldavskaia CCP"** (1981), **O.Smeiny** şi **Smeiny** – în **„Haack Weltatlas"** (1985, hărţile nr.37 şi 67)[215]; **„Atlasul geografic al R.S.R."** (Bucureşti, 1985) – **nu o menţionează în nici un fel** (din motive uşor de descifrat!), de neînţeles rămânând însă faptul că **în lucrarea „Atlasul geografic al lumii", lucrare apărută la Bucureşti, în anul 1992, Insula Şerpilor lipseşte** !...[216]

---

[214] Prima hartă românească de navigaţie pe mare - " harta Cătuneanu " - (o foaie de 67 x 69 cm, tipărită la Institutul de Hidrografie al Marinei Franceze, din Paris) a fost premiată cu medalia de aur (pentru exactitatea şi înalta sa ţinută ştiinţifică) la Expoziţia de la Paris din 1900, specialiştii contemporani apreciind-o ca *„cea mai exactă lucrare ce s-a executat vreodată"*! Vezi: Contraamiral Petre George, Ion Bitoleanu, **Tradiţii navale româneşti**, Editura Militară, Bucureşti, 1991, p.181. În anul 1929 hărţii Cătuneanu i sau adus mici corecturi, rămânând în uz până în anul 1952.

[215] După ocuparea (1944) şi anexarea frauduloasă a Insulei Şerpilor de către URSS (1948), cartografia sovietică – şi cea din ţările "satelite"- au înscris insula ca aflându-se sub jurisdicţia Moscovei; cartografia românească din perioada 1948-1989 a evitat menţionarea insulei în hărţile tipărite în România.

[216] Există şi alte lucrări scrise de autori care nu menţionează deloc Insula Şerpilor: Ioan Popovici, Nicolaie Caloianu, Sterie Ciulache, Ion Leţea, **Enciclopedia descoperirilor geografice**, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975; Dr.doc.Petre Gâştescu, Adrian Cioacă, **Insulele Terrei**, Editura Albatros, Bucureşti, 1986 (la p.20-este

Din cele arătate până aici, rezultă cu claritate faptul că interesul pentru cunoaşterea Mării Negre a fost timpuriu şi a rămas constant, fapt subliniat şi de cele 215 hărţi ale acestei mări, inventariate de istoricul ieşean Nicolae Grămadă până în anul 1930.[217]

Între timp, au fost depistate şi alte hărţi referitoare la arealul Mării Negre, numărul acestora ajungând (cf. G.Guarnieri) la 260.[218]

Dintre acestea, autorul a selectat şi analizat un număr de 83 de documente cartografice (ANEXA A), **din care: 59(71, 08%) nominalizează Insula Şerpilor, 8(9, 64%) o reprezintă doar grafic (cu aproximaţie), alte 16(19, 28%) nemenţionând-o în nici un fel.**

Pe secole, situaţia celor 83 de surse cartografice din secolele II-XX, se prezintă astfel (ANEXA B): până în secolul al XIII-lea – 10 surse cartografice (5 o nominalizează, 2 o reprezintă doar grafic, 3 nemenţionând-o deloc), în secolul al XIV-lea – 13 surse cartografice (11 o nominalizează, 2 nemenţionând-o deloc), în secolul al XV-lea – 6 surse cartografice (5 o nominalizează, 1 nemenţionând-o deloc), în secolul al XVI-lea – 22 surse cartografice (18 o nominalizează, 4 nemenţionând-o deloc), în secolul al XVII-lea – 7 surse cartografice (5 o nominalizează, 2 nemenţionând-o deloc), în secolul al XVIII-lea – 3 surse cartografice (1 o nominalizează, 1 o reprezintă grafic, 1 nemenţionând-o deloc), în secolul al XIX-lea – 12 surse cartografice (6 o nominalizează, 3 o reprezintă grafic, 3 nemenţionând-o deloc) şi, în fine, în secolul al XX-lea – 10 surse cartografice (8 o nominalizează, 2 nemenţionând-o deloc).

În ceea ce priveşte **numele sub care apare atestată cartografic Insula Şerpilor**, situaţia (alfabetică) – rezultată din cele 59 de surse cartografice care o nominalizează – se prezintă astfel: **Achilleus** – 1, **Achillis** – 3, **Fadunisa** – 1, **Fedonixi**[219] - 1, **Fedunixe** – 2, **Fidanissa** – 1, **Fidocusi** – 1, **Fidognisi y[nsul]a** –1, **Fidonis** – 1, **Fidonisi** – 4, **Fidonissi** – 7, **Fidonixi** – 11, **Fidony** – 1, **Ilanada** – 2, **Ilanda** – 1, **I.des Serpents** – 2, **Île des Serpents** – 1, **INSULA ŞERPILOR** – 1, **I.ŞERPILORU** – 1, **Jilan Adasi** – 1, **Levca** – 1, **Leuce** – 5, **l'ile Fidonissi** – 1, **L'ile des Serpents** – 1, **l 'isola fidonixi** – 1, **l 'isola Fidonixi** - 1, **Ofidonia insula** – 1, **ofidonio insula** – 1, **O. Zmeinâi** – 3, **O.Smeiny** – 1, **Phidonisi** – 1, **Phidonissi** – 1, **Schalangen** – 1, **Smeiny** – 2.

---

menţionată o insulă cu numele de „Achill", situată în partea de NE a Oceanul Atlantic, în partea de nord-vest a Marii Britanii).

[217] N.Grămadă, **La Scizia minore nelle carte nautiche del Medio Evo. Contribuzione alla topografia storica della Dobrogea**, în: „Ephemeris Dacoromana", IV, 1930.p.212-256.

[218] Apud Victor Eskenasy, op.cit., p.420.

[219] Seekarte im Museum für Maereskunde (Berlin) – consemnează (pentru secolele XIII-XIV ?) numirea **Fedonici**. Vezi: Marin Popescu-Spineni, op. cit., p.83.

În total 34 de toponime pentru singura insulă românească din Marea Neagră, menționate de 65 de ori (doar 5 surse cartografice menționează câte 2 toponime, o singură sursă cartografică utilizând 3 toponime).

Ca sorginte lingvistică, 41 sunt grecești, [220] 1 – latină, 3 - turcești, 2 – românești, 5 – franțuzești, 6 – rusești (sovietice), 1 – germană.

Știrile pe care ni le oferă cele 59 de surse cartografice analizate, limitate din considerente obiective, rămân totuși de neprețuit în ceea ce privește așezarea geografică a Insulei Șerpilor, numele sub care a apărut consemnată între secolele II-XX în această categorie de surse documentare[221], importanța acesteia pentru navigatori cât și pentru autorii de portulane (hărți).

Subliniem faptul că Insula Șerpilor a fost primul colț al pământului românesc consemnat de sursele cartografice ale antichității, interesul cartografic pentru această insulă menținându-se constant, fapt demonstrat de aspectele relevate pe parcursul acestui capitol.

Lista selectată și analizată de către noi (ANEXA A)[222] nu are pretenții de exhaustivitate în ceea ce privește reprezentarea Insulei Șerpilor în cartografia secolelor II-XX[223], autorul nutrind speranța că cele

---

[220] Vezi pentru etimologie: Lambros Peținis, op.cit., p.272-273;Dr.Hector Serafidi, op.cit., p.240; ș.a.

[221] Vezi și: Dr.Pădureanu Dominuț, **Considerații privind atestarea Insulei Șerpilor în cartografia secolelor II-XX**, în: "Anuarul Muzeului Marinei Române" (în continuare: A.M.M.R.), Tom IV, 2001, Constanța, 2002, p.281-294.

[222] La întocmirea studiului de față, pe lângă sursele documentare citate, autorul a mai folosit: C.Brătescu, op.cit., p.49-63; Ioan C.Băcilă, **Stampe și hărți privitoare la Dobrogea**, 1928; Ibidem, în: „Analele Dobrogei", Constanța, Anul IX, Vol.II, 1928, p.247-280; Amiral Corneliu Bucholtzer, Căpitan Petre Rotaru, **Istoricul cartografiei. Hărți vechi referitoare la țara noastră**. Hărțile Institutului Geografic Militar, București, 1937; Prof. Virgiliu Alexiu, Col.ing.Const.Pană, **Manual practic de cartografie**. Ediția II. Craiova, 1944; Petre Ș.Năsturel, **Așezarea orașului Vicina și țărmul de apus al Mării Negre în lumina unui portulan grec**, în: „Studii și cercetări de istorie veche", București, 7, 1957, 1-4, p.295-305; C.Giurescu, **Știri despre populația românească a Dobrogei în hărți medievale și moderne**, Constanța, 1966; Anca Ghiață, **Toponimie și geografie istorică în Dobrogea medievală și modernă**, în: „Memoriile Secțiunii de științe istorice a Academiei R.S.R.", București, Seria IV, Tom V, 1989, p.29-61; Silvia Baraschi, Constantin Chera, **Note de topografie medievală dobrogeană**, în: „Studii și cercetări de istorie veche", București, Tomul 32, 1981, 2, aprilie-iunie, p.235-260; Idem, **Izvoare scrise privind așezările dobrogene de pe malul Dunării în secolele XI-XIV**, în: „Revista de istorie, București, 34, 1981, 2, p.311-345; Cpt. De rang I (r) Neculai Pădurariu, **Din istoria căilor de navigație ale României**, în: „Marina Română", Constanța, Anul I, Nr.1, decembrie 1990, p.9; ș.a.

[223] Nu am menționat – și o facem acum, pentru o cât mai corectă informare – prima hartă precisă a insulei (însoțită și de planul templului lui Achille), realizată în anul 1823 de către cpt.Kritzky, la ordinul amiralului Grieg – comandantul flotei ruse din Marea Neagră. Harta, împreună cu bogatul și valorosul material adunat în insulă, au fost

prezentate vor suferi în timp îmbunătățiri, fie din partea noastră, fie din partea altor specialiști, va incita și motiva și alți cercetători să se aplece asupra acestui subiect, rezultatele viitoare urmând a întregi informațiile noastre legate de reprezentarea acestei insule în cartografia universală.

ANEXA A

INSULA ȘERPILOR
ÎN CARTOGRAFIA SECOLELOR II-XX

Nr. crt.	Anul atestării	Autorul sursei cartografice	Sursa cartografică	Observații
1.	cca. 450 î.Hr.	Herodot („părintele istoriei")	Schițare modernă după „Istorii"	Apare fără nume
2.	Cca. 220 î.Hr.	Eratosthene	Schițare modernă după „Geographia" acestuia	Apare fără nume
3.	**Sec. II**	**Claudius Ptolemaeus**	**Dacia. Atlas Ptolemaeus.** Editura P.D. Turre, Roma, 1490/incunabul	**Levca. Achillis**
4.	**Sec. III**	**Anonim**	**Dacia (sec. III).** Fragment din **„Tabula Peutingeriana"** (Segmentul IX.3.)	**Hs. Achillis s[eu] Leuce dicta**
5.	**Cca. 400**	**Anonim**	**Harta istorică a Imperiului Roman și a neamurilor barbare vecine.**	**Achilleus**
6.	Cca. 1154	Sharif al-Idrissi	„Harta rogeriană"	Nu o menționează
7.	Sf. sec. XII	Anonim	„Carta pisana"	Nu o menționează
8.	1296 (1250-1265)	Anonim	Portulanul „Il compasso da navigare"	Nu o menționează
9.	**Sec. XIII**	**Anonim**	**Atlas Luxoro**	**Fidonixi**
10.	**Sec. XIII**	**Anonim**	**„Portulanul 105"**	**Fadunisa**
11.	1309 (1333?)	Giovanni di Mauro da Carignano	„Tabula Mediteranea"	Nu o menționează
12.	**1311**	**Petrus (Pietro) Vesconte**	**Portulan** (Florența)	**Fidonissi**
13.	**1313**	**Petrus (Pietro) Vesconte**	**Portulan** (Paris)	**Fidonissi**
14.	**1318**	**Petrus (Pietro)**	**Portulan** (Viena)	**Fidonissi**

înaintate de Kritzky superiorului său care, la rândul său, le-a înaintat arheologului H.K.E. Köehler, acesta publicându-le în cursul anului 1825Amintim, de asemenea, că în timpul celei de-a doua vizite pe Insula Șerpilor, 8-20 aprilie 1931 (prima vizită – 10 septembrie 1929), Raul I. Călinescu a fost însoțit de ing.N.Celac, acesta având misiunea de a întocmi o hartă amănunțită a insulei, ceea ce a și făcut, aceasta însoțind lucrarea lui Călinescu R.I.(vezi : planul Insulei Șerpilor din cap.I și bibliografia).

Nr. crt.	Anul atestării	Autorul sursei cartografice	Sursa cartografică	Observații
		Vesconte		
15.	1318	Petrus (Pietro) Vesconte	Portulan (Veneția)	Fidonissi
16.	1320	Anonim	Hartă venețiană	Fidonixi
17.	1320 (1322?)	Marino Sanudo	Hartă nautică	Fidonissi
18.	1339	Angellino Dulcert (Dalorto)	Hartă nautică	Fedonixi
19.	1367	Fratii Pizigani	Portulan (Parma)	Nu o menționează
20.	1375	Anonim	Atlasul catalan	I'ile Fidonissi
21.	1380	Anonim	Portulan	Fidonixi
22.	Sec. XIV	Anonim	Atlas Pinelli	Fidonisi
23.	Sf. sec. XIV	Anonim	„Itinerarul grec"	Fidonisi
24.	cca. 1450	Anonim (venețian)	Portulan	Fidonis
25.	Cca. 1452	Anonim (italian)	Portulan	Fidonixi
26.	Sec. XV (prima jumătate)	-	„Codex Latinus Parisinus" (harta anexă)	Nu o menționează
27.	1471	Grazlous Benincasa (Gratiosus)	Hartă	Fidonixi
28.	1497	Fredutius din Ancona	Hartă	Fidonixi
29.	1497	Iehuda ben Zara	Hartă	Fidonixi
30.	1520	Giovanni Andreea Vavassore	Carta dell'Europa Centrale, Venezia, dopo il 1520	ofidonia insula
31.	1529	Diego Ribera	Hartă	Fidonixi
32.	1529	Gerolamo da Verrazano	Hartă	Nu o menționează
33.	1538	Contele Freducci	Hartă	Fidonixi
34.	1542	Baptista Agnese	Hartă	Fidonissi
35.	1542	Anonim (italian)	Hartă	Fidonissi
36.	1548	Anonim	Carta dell'Europa Centrale, intagliata da Antonio Salamanca, Roma, 1548	ofidonio insula
37.	1548	Giacomo Gastaldi	Carta della Polonia ed Ungheria, Venezia, 1548	l'isola fidonixi
38.	1562	Anonim	Hartă	Fedunixe

Nr. crt.	Anul atestării	Autorul sursei cartografice (italian)	Sursa cartografică	Observații
39.	**1562**	**Giacomo Gastaldi**	**Carte della Moscovia,** Venezia, 1562	**l'isola Fidonixi**
40.	1562	Diego Homan	Hartă	Nu o menționează
41.	**1566**	**Giacomo Gastaldi**	**Carta del Bacino Danubiano, incisa da Donato Bertelli,** Venzia, circa il 1566	**Fidocusi**
42.	**1570**	**Abraham Ortel (Ortellus)**	**„Theatrum Orbis Terrarum"** (Antverpiae, MDLXX)	**Phidonissi**
43.	**1570**	**Anonimo**	**Carta dell'Europa, publicata de Giovanni Francesco Camocio,** Venezia, 1570	**Fidognisi y[nsul]a**
44.	Cca. 1572	Anonim (italian)	Hartă	Nu o menționează
45.	**1572**	**Anonimo**	**Carte dell'Europa** (S.L., ma Venezia, 1572)	**Fidanissa**
46.	**1584**	**Iacobo Gastaldi (Castaldi)**	**Romaniae quam olim Thracia dicta** (harta nr.22)	**Fidonisi** (în alte reproduceri apare **Fidony)**
47.	**1584**	**Giacomo Gastaldi**	**Carta della Romania,** Anversa, 1584	**Fidonisi**
48.	1586	Juan Martines	Hartă	Nu o menționează
49.	**1590**	**Abraham Orthelii-Ortelius**	**Hartă**	**Leuce**
50.	**1595**	**Abraham Orthelii-Ortellus**	**Hartă**	**Leuce**
51.	**Sf. sec. XVI**	**Anonim (italian)**	**Hartă**	**Fidonixi**
52.	**1606**	**Vicentius Demetrius Volsclus**	**Hartă**	**Fedunixe**
53.	**1626**	**John Speed**	**Hartă**	**Fidonixi**
54.	**1630**	**Petrus Kaerius**	**Vetus descriptio Daciarum nec non Moesiarum.** Mercator-Hondius. Atlas. Amsterodam, 1630	**Leuce**
55.	**1655**	**Nicolas Sanson**	**Transilvania, Țara Românească și Moldova".**	**Ilanda**
56.	1683	Philippi Cluverii	Introduction in universam geographiam tam veteram, quam novam... et Tabulis Geographicis aucta studio et	Apare fără nume

Nr. crt.	Anul atestării	Autorul sursei cartografice	Sursa cartografică	Observaţii
			opera Johannis Bunonis, Amstelaedami, MDCLXXXIII	
57.	1685	Nicolaum Visscher	Hartă	Apare fără nume
58.	**1696**	**Guillaume De l'Isle-Delisle**	**Hartă**	**I. Ilanada**
59.	1721	-	Geschichte Atlas. Gotha. Justus Perthes (harta nr.10: „Scwarzes Meer")	Nu o menţionează
60.	**1759**	**Johan Baptista Homano**	**„Tabula Geographica. Despotatus Walachiae, Moldaviae".**	**Ilanada**
61.	1774	Samuel Dunn	Harta: „Hungary and Transylvania with Moldavia and Walakia"	Apare conturul, cu aproximaţie
62.	**1812**	**Ivan Danielov**	**Hartă**	**Nume neclar**
63.	**1822**	**A.H.Brue**	**Harta „Turquire d'Europe"**	**I. des Serpents**
64.	1822-1829	-	Harta statistică rusă (privind Dobrogea)	Nu o menţionează
65.	1829 (1830?)	-	Harta rusă a Deltei Dunării	Nu o menţionează
66.	1856	E.Taitbout de Marigny	Atlas-Hidrographie de la Mer Noire... Triest, 1856	Redă insula şi Delta Dunării
67.	**1868**	**August Treboniu Laurian**	**„Charta Daciei moderne"**	**Insula Şerpiloru**
68.	1872	-	Atlas universel d'histoire et de geographie, Paris, 1872 (harta nr.62: „Russie d'Europe"	Nu o menţionează
69.	**1876**	**Heinrich Kiepert**	**„Harta etnică a Europei Centrale şi de sud-est"**	**Schlangen I. (turk. Jilan Adasi, grieck Phidonisi)**
70.	1877 iulie	Hartley Charles A.	Sulina Mouth River Danube	Redă planul insulei
71.	**1886**	-	**Atlas-General Gotha: Justus Perthes** (harta nr.25)	**I. des Serpents**
72.	1887	M.St.M. al armatei române	Harta Dobrogei (topografică)	Redă planul insulei la scara 1:10.000
73.	**1899**	**Alexandru Cătuneanu, lt.cdor.**	**„Marea Neagră. Coasta României"**	**Insula Şerpilor**
74.	**1903**	**Grégoire Danesco**	**Dobrogea (La Dobroudja). Etude de geographie**	**L'ile des Serpent**

Nr. crt.	Anul atestării	Autorul sursei cartografice	Sursa cartografică	Observații
			physique et etnographique, București, 1903	
75.	**1929**	**F.W. Putzgers**	**Historischer Schul-Atlas** (Leipzig, harta anexa)	**Leuce (Achillis I.)**
76.	**1931**	**Comisia Europeană a Dunării**	**Hartă**	**Ile des Serpents**
77.	**1955**	-	**Geograficeskii Atlas.** Moscova	**Zmeinâi (CCCP)**
78.	**1979**	-	**Malâl atlas mira.** Moscova (harta nr. 37-38)	**Zmeinâi (CCCP)**
79.	**1980**	-	**Haack geographischer atlas** Gotha/Leipzig – harta nr. 55	**Smeiny** (între granițele URSS)
80.	**1981**	-	**Moldavskaia CCP** (hartă)	**O. Zmeinâi (CCCP)**
81.	**1985**	-	**Haack Weltatlas** (harta 37 și 67)	**O. Smeiny/Smeiny**
82.	1985	-	Atlasul geografic al R.S.R.	Nu o menționează
83.	1992	-	Atlasul geografic al lumii (apărut la București!...)	Nu o menționează

ANEXA B

INSULA ȘERPILOR

(situația consemnărilor sale în cele 83 de surse cartografice analizate)

Nr. crt.	Perioada analizată	Numărul surselor cartografice care:			total
		o consemnează nominal	o reprezintă doar grafic	nu o menționează în nici un fel	
1.	Până în secolul XIII	5	2	3	10
2.	Secolul XIV	11	-	2	13
3.	Secolul XV	5	-	1	6
4.	Secolul XVI	18	-	4	22
5.	Secolul XVII	5	2	-	7
6.	Secolul XVIII	1	1	1	3
7.	Secolul XIX	6	3	3	12
8.	Secolul XX	8	-	2	10
TOTAL GENERAL :		59 (71, 08%)	8 (9, 64%)	16 (19, 28%)	83 (100%)

IV. INSULA LUI AHILE – MITOLOGIE ȘI ADEVĂR ISTORIC

1. AHILE – EROUL „ILIADEI" LUI HOMER ȘI AL TUTUROR GRECILOR

De o largă răspândire și apreciere, atât în antichitate cât și după aceea, până în zilele noastre, s-au bucurat marile epopei antice.

Termenul de „epopee" a fost utilizat de către grecii antici pentru desemnarea poeziilor cu temă eroică, ale căror versuri se refereau, de obicei, la marile războaie și victoria unui popor.

În literatura universală, între cele mai cunoscute epopei se numără: „Anabasis" (istoria expediției lui Alexandru cel Mare) – scrisă de Flavius Arrianus, „Ahileiada" și „Tebaiada", ambele scrise de poetul roman Publius Papinius Statius (cca. 40-90), „Eneida", scrisă de Virgiliu, „Ramaiana" și „Mahabharata"[224] și, în fine, **„Iliada" și „Odiseea", ambele scrise de un poet genial, HOMER.**

HOMER
(După François Chamoux)

Ultimele două epopei, au servit drept model etic și literar întregii civilizații grecești din perioada arhaică și până la sfârșitul ei și, mai apoi, au fost transmise ca atare Romei. Ele au exercitat asupra omului antic o înrâurire ce depășește pe a oricărui poet din epocile care i-au urmat.

Despre Homer – cel mai vechi, cel mai mare și mai cunoscut poet epic al Greciei antice[225] – exista doar relatări legendare. Potrivit acestora, poetul ar fi fost fiul râului-zeu

---

[224] Epopeile „Ramayana" (cca. 50.000 de versuri) și „Mahabharata" (cca. 215.000 versuri), caligrafiate pe foi de palmier, prin secolul VI î.Hr., în limba sanscrită clasică, au în cadrul civilizației indiene, într-un anume fel, aceeași situație pe care o au „Odiseea" și „Iliada" în civilizația greco-latină și culturile la baza cărora acestea se află.

[225] Nici o altă limbă,cu excepția celei grecești, nu poate oferi studiului o literatură atât de bogată, întinsă pe o perioadă de cca 3500 de ani; din cei aproape 2000 de scriitori greci antici cunoscuți nominal, Homer rămâne cel mai cunoscut și prețuit; în marea ei majoritate această literatură a dispărut în urma celor trei mari încercări pe care le-a cunoscut moștenirea antichității: incendierea bibliotecii din Alexandria, înlocuirea volumen - ului de papirus cu codex - ul de pergament și, în fine, criza Imperiului bizantin în perioada iconoclasmului (secolele VII-VIII).

Melitas, ar fi trăit în secolul al IX-lea î.Hr. Născut, potrivit uneia dintre tradiţiile ce se vehiculează despre el, la Smirna (astăzi Izmir – Turcia) – numeroase alte localităţi (Rodos, Salamina, Chios, Ithaca, Colofon, Kyme, Ios ş.a.) revendică a fi locul de origine al acestuia! -, el a cutreierat ca rapsod legendar cetăţile greceşti, murind în cele din urmă pe insula Ios.

„Odiseea" (12.000 de versuri), asupra căreia nu ne vom opri în mod special, pentru noi românii rămâne interesantă, între altele, datorită discuţiilor privitoare la drumul parcurs de Ulyse (Odysseus), care ar fi trecut şi prin Marea Neagră.

Încă din secolul al II-lea, existau toate interpretările de bază asupra geografiei acestei epopei (teoriile ulterioare nefiind decât variaţii sau combinaţii): teoria Mediteranei, **teoria Mării Negre**, teoria atlantică (aşa numita Exokeanismus) şi teoria sceptică (potrivit căreia drumul lui Ulyse relatat de Homer n-ar avea nici o bază istorico-geografică).[226]

În ceea ce priveşte **„teoria Mării Negre"**, nu lipsesc susţinătorii prezenţei lui Ulyse în Marea Neagră. Strabon, a susţinut că *„Ulyse a ajuns până în Marea Neagră"*[227]. Florentinul Angelo Maria Ricci (1740) a căutat A[ha]ia în Marea Neagră. Utilizând libertatea poetului, el a explicat modul în care a ajuns Odiseu din Marea Tireniană în Marea Neagră.[228]

În anul 1858, William E. Gladstone, a folosit metoda hărţii imaginare la teoria Mării Negre.

Karl Ernst von Baer a fost de părere ca Homer a cunoscut amănunte geografice precise despre cele mai ascunse unghere ale Mării Negre.[229]

În fine, dintre susţinătorii teoriei Mării Negre, nu putem omite pe filologul Walter Kranz (1915) şi pe Otto Maass (1915).[230]

Cel mai cunoscut şi răspândit dintre poemele homerice – care, din epoca lui Aristotel (384-322) s-a transmis neschimbat până în zilele noastre – **este „Iliada", monumentul literar şi mitologic fundamental al literaturii şi mitologiei greceşti.**

Imensul poem compus în haxametri, numără cca. 17.500 de versuri, grupate în 24 de cânturi (rapsodii).[231]

---

[226] Vezi: Armin şi Hans-Helmuth Wolf, **Drumul lui Ulise. Tunis-Malta-Italia în ochii lui Homer**, Editura Meridiane, Bucureşti, 1981, p.111.

[227] Ibidem, p.112.

[228] Ibidem, p.117.

[229] Ibidem, p.122.

[230] Ibidem, p.128.

[231] Poemul oferă primele ştiri scrise privind neamurile tracice, vorbind despre traci ca fiind meşteri iscusiţi dar şi, deopotrivă, buni luptători, subliniind participarea acestora la războiul troian (n.n.).

Subiectul „Iliadei" se referă la războiul troian - care a avut drept cauză rivalitatea economică dintre primele triburi grecești, așezate fie în Grecia propriu-zisă (acheenii din Mycene), fie pe coasta asiatică a Mării Egee (eolienii din Troia) -, eveniment pe care toți istoricii Greciei antice îl consideră real și îl plasează în secolul al XII-lea î.Hr., între anii 1193-1184 î.Hr..

Legat de acest aspect, subliniem faptul că lucrări recente, de certă autoritate științifică, fixează războiul Troiei între mijlocul sec. XIII [232]- anul 1200 î.Hr.[233] ("The New Encyclopaedia Britannica". Vol. XI, 1992 – susține – ultimele decenii ale sec. XIII î.Hr.)

Ceva mai rezervat, André Bonnard, un specialist de renume în problemele legate de civilizația greacă, scrie că acest război a avut loc *„la începutul secolului al XII-lea"* î.Hr.[234]

Cercetători recenți, referindu-se la perioada când a fost realizată „Iliada", au apreciat că poemul în forma sa actuală, a fost creat în primele secole ale mileniului I î.Hr., la 300-400 de ani după războiul troian, (André Bonnard o plasează în sec.VIII î.Hr.) ea nefiind altceva decât un ecou îndepărtat al îndelungatelor strădanii ale neamurilor elenice de a-și întemeia colonii.

Troia (Ilionul) a fost cetatea antică din ținutul cu același nume, situată pe litoralul de nord-vest al Asiei Mici, pe colina Hissarlîk, așezată între râurile Skamandros și Simoendas. Ridicată în epoca preistorică, ea a acumulat de-a lungul timpului bogății extraordinare. Era apărată de ziduri înalte și solide, iar citadela ei (numită „Ilion") era considerată inexpugnabilă. Cu toate acestea, după un asediu de 10 ani, grecii au reușit s-o cucerească (unii plasând acest eveniment chiar către sfârșitul secolului al XXI-lea î.Hr.), după care au distrus-o complet.

Săpăturile arheologice făcute în zona anticei cetăți de către Heinrich Schliemann (între anii 1872-1874), W.Dörpfeld (între anii 1891-1894) și alți specialiști în domeniu, au scos la lumină vestigiile ei, din diferite epoci de locuire, precum și comori arheologice de mare valoare. Cercetările efectuate au arătat că la Troia s-au succedat – între mileniul III-sec.VI î.Hr.- nouă straturi de cultură; dintre acestea, stratul VII A, datat între 1350 și 1200 î.Hr., aparține Troiei homerice.

Acțiunea „Iliadei" nu acoperă decât o mică perioadă din cei 10 ani cât a durat războiul troian, ea rămânând peste timp poemul omului

---

[232] Pearsall, Judy și Bill Trumble, Editura The Oxford English Reference, **Dictionary**, Oxford și New York: Oxford University Press, 1995, p.1544.

[233] **Webster's Third New International Dictionary**, Chicago: Encyclopaedia Britannica, Inc., Vol.III, 1986, p.2451.

[234] André Bonnard, **Civilizația greacă. I. De la Iliada la Panthenon**, Editura Științifică, București, 1967, p.45.

în război, al oamenilor destinați războiului de pasiunile lor dar și de zei (Ares ș.a.). Acest poem în care moartea este omniprezentă, cântă dragostea de viață, dar și onoarea ființei umane, mai prețioasă decât viața și mai puternică decât zeii.

Pentru evenimentele care s-au petrecut în afara acestei perioade, a fost nevoie să se recurgă la **poemele din „Ciclul epic" – din care, potrivit lui Aristotel, fac parte poemele care gravitează în jurul epopeilor homerice** – între acestea numărându-se:

-**„Cipriile"** (11 cărți, datând din secolele VIII-VII î.Hr., ca posibil autor fiind menționat Homer, Stasinos din Cipru sau Higesias din Salamina) - în această epopee este vorba de hotărârea lui Zeus de a ușura pământul mult prea îngreunat de numărul mare de oameni, prin provocarea unui război nimicitor între aceștia; sunt relatate evenimente colaterale celor descrise în "Iliada" și anume: declanșarea războiului troian ca urmare a "*mărului de aur*" aruncat în timpul ospățului de supărata Eris, cea neinvitată la nunta părinților lui Ahile (Peleu cu Thetis),arbitrajul lui Paris (și declararea ca cea mai frumoasă a Afroditei); răpirea preafrumoasei Elena; constituirea forței expediționare la Aulida; jertfirea Ifigeniei de către propiul părinte,din cauza unei greșeli a acestuia; abandonarea lui Filoctet, cel mușcat de șarpe, pe insula Limnos; debarcarea Aheilor la Troia și primele lupte angajate de greci cu troienii;

-**„Aithiopis"** (**„Aethiopidia"** – **"Etiopicele"**- 5 cărți, autorul lor fiind poetul epic grec Arktinos – Arklinios - din Millet) – poemul începe de unde "Iliada" se încheie, cu lupta lui Ahile cu Pentesileea, regina amazoanelor, cu regele Etiopei; moartea lui Ahile și ceremoniile funerare; disputa dintre Aiax și Ulyse pentru armele eroului, încheiată cu sinuciderea celui dintâi;

-**„Iliupersis"** (**„Distrugerea Ilionului"** – 2 cărți, 9.500 de versuri, scrise de același Arktinos) – continuă "Aithiopis" și are ca temă "strategia" aheilor (viclenie, a cărui artizan a fost Ulyse) de a construi un mare cal din lemn (celebrul "cal troian");episodul cu Laokoon și fii săi; minciuna rostită de Sinonas și inducerea în eroare a troienilor; dezastrul cetății Troia după cucerire, jaful, măcelul ș.a. care au avut loc, încheindu-se cu salvarea lui Eneas, fuga și stabilirea acestuia în Italia;

-**„Mica Iliadă"** (scrisă de poetul epic grec Leshes din Lesbos – sec. VII î.Hr.?) – descrie lupta dintre Aiax și Ulyse; primirea entuziastă de către troieni a "calului troian", apoi căderea Troiei;

-"**Nostoi**"(**„Întoarcerile"** -5 cărți, scrise de Hagias/Aghios din Trizinos) – descrie "necazurile" de care au avut parte grecii la întoarcerea acasă, respectiv pedepsele trimise de zei necredincioșilor; întoarcerea liniștită acasă a lui Nestor și Idomeneu, cei mai credincioși dintre grecii

participanţi la războiul troian; se încheie cu relatarea uciderii lui Agamemnon şi cu răzbunarea lui Oreste – împotriva lui Egistos şi a Clytemnestrei – pentru uciderea tatălui său;

-**„Homeri paralipomena"** (**„Supliment la Homer"** – 14 cărţi, scrise de poetul Quintus din Smirna - sec. IV-V e.n.?) – continuă "Iliada" după moartea lui Hector;

Pentru ecoul avut de personalitatea şi faptele lui Ahile în literatură, muzică şi artele plastice, amintim: „Ahileiada" – tragedie de poetul roman Publius Papinius Statius (cca.40-90); „Ahileide" – poem de Goethe; „Pentesilea" – tragedie de H. von Kleist; „Ahile în Scir" – operă de Legrentzi; „Ahile şi Polixenia" – libret de operă de Jean Galbert da Campistron, pe muzică de Sully şi Collasse; „Ahile în Scir" – melodramă de Pietro Metastasio; o melodramă de Giovanni Paisiello; un balet pantomimă, semnat de Luigi Cherubini; „Ahile la asaltul Troiei" – operă de Domenico Cimarosa ş.a. În artele plastice, amintim: „Despărţirea lui Ahile de Bryseis" – frescă la Pompei; „Ahile şi Ajax" – frescă la Muzeul etrusc al Vaticanului; „Ahile la Scyros" – bronz, Luvru; picturile semnate de Giulio Romano, Eugène Delacroix, Rubens, Dominique Ingres, Francois Gérard, J.B. Regnault, ş.a; Sculpturile semnate de François Rude ş.a.[235]

„Iliada" descrie faptele de arme petrecute la Troia - Τροιη (Ιλιος - Ilion) în cel de-al zecelea an al războiului troian, pe durata a 51 de zile. Faptele descrise se circumscriu campaniei greceşti de pedepsire a insultei generale ce le-a fost adusă prin răpirea de către Paris (cel de-al doilea dintre fiii lui Priam, regele Troiei) a Elenei, preafrumoasa soţie a regelui Spartei Menelau şi a tezaurului aceluiaşi rege.

După primele versuri ale epopeii, **subiectul acţiunii îl reprezintă cearta dintre Ahile şi Agamemnon**[236], survenită ca urmare a faptului că cel de-al doilea i-a răpit-o pe Bryseis, o frumoasă prizonieră ce-i fusese dăruită de oştire.

(Frumoasa Bryseis era fiica lui Bryseus, regele lelegilor. Se spune că ea a fost preoteasă în Lyrnissos, de unde a fost luată în captivitate

---

[235] Apud George Lăzărescu, **Dicţionar de mitologie**, Casa Editorială Odeon, Bucureşti, 1992, p.26.

[236] Cea mai înaltă căpetenie şi comandant al tuturor grecilor care luau parte la războiul împotriva Troiei. Era primul născut al lui Atreu, fratele regelui Spartei, Menelau şi soţul Clytemnestrei, sora frumoasei Elena. Rege peste Micene şi peste o mare parte din Peloponez, Agamemnon era cel mai puternic dintre regii greci.A fost asasinat de nepotul său Egisthos (ajutat de Clytemnestra),fiind ucis la rândul său de Oreste, fiul lui Agamemnon.

pentru a-i fi dăruită lui Ahile[237], în timp ce lui Agamemnon i-a fost dăruită o altă prizonieră luată tot din Lyrnissos, Hryseis. Atunci când Agamemnon a fost nevoit să o înapoieze pe Hryseis tatălui ei, preot al lui Apollo, pentru a-l îndupleca pe zeu, acesta a luat cu forța de la Ahile pe Bryseis. Ahile s-a supărat puternic, considerându-se grav jignit, motiv pentru care a refuzat să mai ia parte la luptele grecilor. De abia după moartea lui Patrocle și revenirea în luptă a lui Ahile, Agamemnon i-a înapoiat-o pe Bryseis.)

Acest episod ales de Homer, este cel care dă întregului poem unitatea de acțiune, epopeea narând „mânia lui Ahile", prezentă de-a lungul întregii acțiuni.

Ca urmare a acestei grave jigniri aduse lui **Ahile – eroul principal al „Iliadei"** – de către căpetenia aheilor (poemele homerice desemnează pe greci sub numele de ahei-akhaioi – n.n.), acesta refuză să mai ia parte la război.

Ahile, o întruchipare a forței și tinereții (avea cca. 27 de ani), sfidat de gestul lui Agamemnon, izbucnește în amenințări, forța sa afirmându-se cu orgoliu, lucru relevat și de lungul jurământ pe care-l face de a nu mai lupta, jurământ din care (selectiv) citățm:

„Jur pe toiagul acesta, ce nu mai dă frunze și ramuri,
Nici înverzi-va, odată ce trunchiu-i rămase pe munte
Și o secure-l ciopli, netezindu-l de foi și de coajă,
Care toiag la județ e purtat de fruntași în Ahaia
Spre apărarea dreptății și-a legilor date de Zeus –
Și jurământul amar o să-ți fie; veni-va o vreme
Când după Achille la luptă cu toții ofta-vor acheii,
Nu vei putea să le-ajuți, când droaie pica-vor sub arme.
Cruntului Hector, și - adânc te va roade necazul că astăzi
Nesocotit - ai pe cel mai de frunte viteaz din Ahaia."
Astfel răstindu-se Achille trânti la pământ cu mânie
Schiptrul în aur țintat și îndată se puse pe scaun."[238]

Mânia și deopotrivă jurământul lui Ahile, nu este reflectarea disperării unui îndrăgostit despărțit de iubita sa, nu este nici lăcomia unui hrăpăreț căruia i se ia o parte din prada sa, este însă, întâi și întâi de toate, pornirea unei ființe extrem de orgolioase, umilite în fața întregii oștiri de un gest care, la aceea vreme, nu putea fi socotit decât ca o adâncă jignire.

---

[237] G.A.Maraveleas scrie că atunci când Ahile a cucerit Hryseis a luat în captivitate pe Bryseis (pe care a păstrat-o pentru el) și pe Hryseis (pe care a dăruit-o lui Agamemnon).
[238] Ibidem, p.60-61.

În rugămintea pe care Thetis i-o adresează lui Zeus şi care, într-un anume fel, condiţionează desfăşurarea evenimentelor ulterioare, se revine asupra acestui motiv:

„Dacă vreodată cumva între zei ţi-am slujit, o Părinte,
Fie cu graiul ori fapta, te rog împlineşte-mi dorinţa:
Cinste dă fiului meu, care scris e să moară sărmanul
Mai timpuriu decât alţii, şi totuşi Atrid Agamemnon
L-a înjosit mai deunăzi şi silnic luatu-i-a darul.
Tu dar înalte cinsteşte-mi-l, Olimpiene-nţelepte;
Fă ca troienii pe-ahei să-i tot biruie până ce aheii
Cinste arăta-vor feciorului meu şi spori-i-vor mărirea"[239]

La începutul cântului I, jignirea adusă eroului şi promisiunea făcută de Zeus mamei eroului, că îi va prilejui acestuia o „satisfacţie" răsunătoare, dezlănţuie asupra aheilor un întreg lanţ de nenorociri – molima răspândită de Apollo, trei înfrângeri în câmpie, sub zidurile Troiei, de fiecare dată mai dezastruoase. Mai mult, din asediatori permanenţi, aproape 10 ani, ei ajung la rândul lor, asediaţi. Troienii îşi instalează pentru prima oară tabăra de noapte în câmpie, grecii fiind siliţi a-şi ridica în fugă o tabără întărită care, şi aceasta, nu are o soartă strălucită, fiind forţată de troienii conduşi de Hector, cel mai valoros dintre fii lui Priam. Acestea sunt momentele războiului în care troienii plănuiau să dea foc vaselor greceşti, să arunce armata greacă în mare.

În cântul IX este prezentată încercarea, neizbutită, a regelui Mycenei de a obţine împunarea fiului lui Peleus, demers care agravează situaţia grecilor, sporind mult tensiunea aşteptării. În fine, în cânturile XVIII şi XIX, evenimentul neprevăzut al morţii lui Patrocle înfrânge îndărătnicia lui Ahile, starea lui sufletească determinându-l să reintre în focul luptelor, să-l ucidă pe Hector şi, totodată, să grăbească propriul destin al învingătorului.

Întreaga arhitectură a epopeii este întemeiată pe un motiv central – starea de suflet al lui Ahile – şi *„acest motiv creează unitatea de interes a Iliadei, nu atât în înţelesul unei legături exterioare între întâmplările ce o compun, cât, mai ales, în accepţia unei subordonări a evenimentelor faţă de zbuciumul protagonistului, trecut în răstimpul câtorva zile, de la dezlănţuirea de ură izvorâtă din orgoliul rănit, la dezlănţuirea de durere pricinuită de moartea celui mai bun prieten al său, pentru a culmina – în admirabilul cânt al răscumpărării lui Hector – cu mila ce-l covârşeşte la vederea suferinţei lui Priam, sfâşietoare*

[239] Homer, **Illada.** În româneşte de G.Murnu,Bucureşti,1955,p.22 (Introducere).

întrupare a durerii de părinte, exemplu grăitor al fragilității fericirii hărăzite de zei nemuritorilor".[240]

Epopeea relevă faptul că un destin mai blând i-a îngăduit lui Ahile să aleagă între o lungă viață obscură sau o moarte timpurie, aureolată de glorie:

„Maică-mea T[h]etis, zeița, mi-a spus-o demult și mi-o spune
Sorți îndoite mă poartă pe căi osebite spre moarte.
Dacă la Troia statornic rămân și mă-ncaier sub ziduri,
N-o să mă-ntorc înapoi, dar slava-mi în veac o să fie;
Iar dacă eu voi ajunge acasă în scumpa mea țară,
Pierde-voi slava cea mare, dar îndelungate-o să-mi fie
Zilele, nu mor de moarte prea repede și timpurie..."[241]

Adevărata acțiune a „Iliadei" se desfășoară astfel în conștiința eroului, desfășurarea conflictului greco-troian oferindu-i în ultimă instanță doar prilejul de a alege între două pasiuni: *„Că Ahile e un războinic, nu-i desigur o întâmplare: în lumea epopeii, luarea aminte a poetului n-ar fi putut merge spre un alt tip de om. Dar faptul că adversarul lui Hector e cel mai viteaz dintre greci reprezintă mai puțin interes decât împrejurarea că e pus în situația de a alege între dragoste și răzbunare, între glorie și moarte".*[242]

În fine, dăruirea de sine răscumpără „mânia": prețul plătit e moartea, iar conștiința jertfei îmbracă în melancolie cuvintele eroului către Liacon:

" Mori și tu, frate, și taci. De ce te mai vaieți zadarnic?
Doar a murit și Patroclu, și ce ești tu față de dânsul?
Cată la mine și vezi ce mândru sunt eu și ce mare;
Tata mi-i Domn și viteaz, iar mama zeiță, și totuși,
Vai, și pe mine m-adulmecă moartea și soarta
Nebiruită pe veci. Dimineața, namiază ori seara
Are să fie o vreme, când unul și mie-o să-mi curme
Firul vieții, cu lancea lovindu-mi-aci ori cu arcul..."[243]

Acțiunea „Iliadei", exact de unde aceasta se termină, **este continuată în „Aithiopis" („Aethiopidia")**, aceasta încheindu-se, la rândul său, cu lupta dintre Ahile și regina amazoanelor, ceremoniile funerare și întrecerile grecilor cu acest prilej, disputa dintre Ajax și Ulyse pentru armele lui Ahile și descrierea sinuciderii celui dintâi.

---

[240] Ibidem, p.19.
[241] Ibidem, p.22.
[242] Ibidem, p.19.
[243] Ibidem, p.22.

Subiectul acestor consideraţii pe marginea „Iliadei" şi a eroului său principal, impun de la sine, câteva sublinieri legate de „biografia" lui Ahile.

Se spune că Nereus, zeul mărilor (predecesor al lui Poseidon), a avut de la soţia sa Okeanida 50 de fiice (nereide) între care cea mai frumoasă a fost Thetis. În mitologia greacă, ea a fost *zeiţa „cu picioarele de argint"* (Iliada, I, v. 538), o divinitate mutantă, nepoată a unei alte cunoscute zeiţe, Tethys.

De Thetis s-a îndrăgostit orbeşte regele cetăţii Ftihia (Phthia) din Thessalia, Peleus[244], pe când se afla în campanii de represalii în ţinutul Iolkos[245]. Pentru a scăpa de el, ea s-a ascuns mereu, prin metaformozare luând înfăţişarea a diverse fenomene (apă, furtună, foc) sau animale (leu, tigru, şarpe). Nici unul dintre aceste tertipuri n-a dat rezultate, totul sfârşindu-se prin cucerirea şi îndrăgostirea acesteia de Peleus.

Hera, care o iubea foarte mult, ea fiind cea care o crescuse de fapt, a dat-o de soţie lui Peleus (un muritor - eikon - care era întrutotul asemenea zeilor). La nunta celor doi, serbată pe vârful cel mai înalt al muntelui Peleion, în măreţul palat al înţeleptului centaur Hiron, au luat parte toţi zeii şi zeiţele, cu excepţia lui Eris.

(Venerarea lui Thetis ca zeiţă[246], a fost practicată în multe dintre cetăţile greceşti, îndeosebi în Thessalia. Ei i-au fost dedicate temple în Sparta, Erithreea şi Crotona; statuia acestei zeiţe, aflată cândva în templul din Sparta, păstrându-se până în zilele noastre la Gythios).

Fructul iubirii celor doi – Thetis (gr. Θέτις) şi Peleus – a fost **(semizeul) Ahile (Αχιλλεύς).**[247]

---

[244] N.Densuşianu, (op.cit., p.70) a susţinut că Peleu era rege *„peste poporul pelasg al mirmidonilor"*.

[245] Acest rege legendar ,fiul lui Eac, regele Eginei,şi al nimfei Endeide, fiica lui Chiron, înainte de căsătoria cu nereida Thetis a mai fost căsătorit cu Antigona. La nunta lui cu Thetis, Eris a adus faimosul măr de aur cu inscripţia *"Celei mai frumoase"*, cauză a discordiei dintre zeiţele prezente. La ceva timp după naşterea lui Ahile, mama lui s-a întors la surorile ei, iar Peleu a fost detronat, având parte de o bătrâneţe jalnică.

[246] Divinitate marină, cea mai cunoscută dintre nereide, de o frumuseţe rară, a fost curtată de Zeus şi Poseidon. Cu acordul lui Boreas zeii au hotărât să o mărite cu muritorul Peleu. La nunta lor au participat toţi zeii, exceptând-o pe Discordia, pe care au uitat s-o invite; aceasta este cea care a introdus între zeiţe *" mărul discordiei"*; Paris, în rol de arbitru, a ales-o ca cea mai frumoasă pe Afrodita, gest care a provocat răpirea Elenei şi declanşarea războiului troian.

[247] Cel mai viteaz dintre greci (conform lui Homer), apare cu numele transcris şi sub o altă formă: **Akhilleus, Ahilleus** ş.a. Vezi: *** **Enciclopedia civilizaţiei greceşti**, Editura Meridiane, Bucureşti, 1970, p.35-36.

Akhilleus

(După Enciclopedia civilizaţiei greceşti, 1970)

(Gr.Akhilleus,Ahilleus apare redat în latină prin Achilles- fr. Achille,it.Achille,sp.Aquiles,magh.Achilles,bg.Ahil,Ahilei,rus.Ahill-ii).

Patria lui este considerată Ahaia Phthiotis[-ida], o porțiune a Phthiotidei, unul dintre ținuturile Thessaliei (populată de eolieni), situată între golful Maliac și golful Pelasgic.[248]

După naștere, mama sa l-a cufundat în legendarele ape ale Styx-ului (râul infernului) pentru a-l face invulnerabil, dar călcâiul de care l-a ținut la cufundare – călcâiul stâng, *„călcâiul lui Ahile"* – a rămas neudat.[249]

A fost crescut și instruit (în meșteșugul vânătorii, în arta războiului, în morală ș.a.) de Hiron (Chiron), cel mai înțelept dintre centauri, care pentru a-i dezvolta forța l-a hrănit cu măduvă de leu, iar la maturitate i-a oferit în dar o lance vrăjită.

Mama sa,Thetis,care aflase de prezicerea prezicerea lui Kalhas (Calchas), că Ahile va muri în războiul împotriva Troiei, pentru a nu lua

Thetis

parte la acest război, l-a ținut ascuns o perioadă la curtea regelui dolopilor Lycomedes din Scyros. Aici a stat deghizat în femeia (sub numele de Pyrrha), printrefiicele regelui, perioadă în care, cu una dintre acestea, Deidamia, s-a căsătorit în secret și a avut un fiu (Neptolemus, alte surse folosind numele de Neoptolem, Pyrrhus și Pirus).[250]

Grecii neputând cuceri Troia fără ajutorul lui Ahile, l-au însărcinat pe Odysseus (Ulyse) să-l aducă înapoi. Ulise l-a dat de gol, ca bărbat, printr-o stratagemă simplă: i-a arătat niște bijuterii, între care a pus și o sabie deosebită; așa-zisa "prințesă" a uitat de bijuterii și a ales sabia, ceea ce l-a dat de gol.

---

[248] Pentru opiniile privind o posibilă origine pelasgică sau tracică a lui Ahile, vezi: Radu Stan Carpianu, op.cit., p.86-87 (n.141). Leo Diaconul spunea că **Ahile** a fost de **origine scitică** (C. Brătescu, C.Lăzărescu, op.cit., p.262).

[249] Vezi: Victor Kernbach, op.cit., p.21.

[250] Vezi: Anca Balaci, **Mic dicționar de mitologie greacă și romană,** Ediția a II-a, Editura Mondero, București, 1992, p.16;Arthur Cotterell, **Dicționar de mitologie,** Editura Univers Enciclopedic, București, 2002, p.170.

În urma acestui vicleşug, el a plecat la Troia, în calitate de comandant al mirmidonilor (calitate pe care i-o subliniază şi cronicarul bizantin Malalas).

La despărţire, în momentul plecării flotei din Aulis, Thetis îi dăruia caii lui Poseidon şi armele sacre confecţionate de Hephaistos.[251]

Cel mai bun prieten i-a fost Patrocle, fiul argonautului Menitios şi al Sthenelei. Au crescut împreună, amândoi au participat la războiul troian, găsindu-şi sfârşitul în faţa cetăţii Troia.

Primul dintre ei va muri Patrocle, ucis de Hector, primul dintre cei 50 de fii ai lui Priam.

Orbit de durere – care îl readucea la viaţă şi acţiune - , dorind să-şi răzbune prietenul drag, reintra în luptă dezlănţuit, săvârşind numeroase şi răsunătoare fapte vitejeşti.

În cursul celei de-a IV-a bătălii pentru Troia, el va ucide pe Penthesileia (regina amazoanelor),pe Memnon (fiul zeiţei Eos), pe mulţi

[251] Gheorghios A. Maraveleas, **Războiul troian**, Editura Militară, Bucureşti,1993, p.295.

Amforă de Exekias (sec.VI î.Hr.) reprezentând pe Ahile și pe amazoana Penthesilea în lupta din fața Troiei (După Diodor din Sicilia) alții și, în cele din urmă, pe Hector[252], cel mai viteaz dintre fii lui Priam (deși fusese avertizat de două ori că dacă îl va ucide pe Hector, va muri și el...).

Înaintea luptei cu Ahile, Hector îi propunea acestuia un ultim pact, uman și rezonabil, deși știa că aceasta era ultima luptă pentru el. În fapt, propunerea în sine este **rugămintea cea mai sfâșietoare care există în Iliada:**

"Dar o-nvoială sa facem, pe zei să chemăm, că doar ei sunt
Martorii noștri mai buni și mai siguri chezași ai tocmelii.
N-am să-mi bat joc nebunește de tine, de-o fi să-mi dea Zeus
Slavă să birui și capul să-ți pun. Numai armele tale
Am să le prad, o Achille, și da-voi acheilor trupul.
Fă și tu astfel cu mine...".[253]

Ahile respinge propunerea (rugămintea) cu brutalitate :

"Nu mă ruga pe părinți și nici pe-a mea viață, tu câine.
Cum nu sânt fiară eu însumi bucăți să te rup și cu poftă
Carnea ta vie s-o-nghit, să răscumpăr cruzimile tale.
De asta și nimenea n-are să-ți apere tigva de colții
Câinilor, chiar dacă daruri de zeci de ori, ba și mai multe
Mi s-ar aduce pe-aici, la cântar și mi-ar fi juruite
Și altele, nici dacă însuși părintele-ți Priam cu aur
Trupul tău ar cumpăni să-l cumpere...
Au să te-nfulice-ntreg doar câinii și corbii pe tine".[254]

Ahile și-a încheiat răspunsul cu remarca *"Nu ne este îngăduit să ne iubim, eu și cu tine"*!

Lupta corp la corp,dintre Hector și Ahile,constituie punctul culminant al "Iliadei".

Părăsit de zei, Hector este lovit mortal de către Ahile, trupul celui mort fiind legat de carul de război al învingătorului și târât de trei ori prin pulberea din jurul cetății Troia :

"Pulbere-nvolbură pe tăvălit, iar de o parte și alta
Pletele-i negre se lasă pe jos și în colb îi e capul
Plin de mândrețe adineauri, dar care, din voia lui Zeus,

---

[252] Fiul Hecubei și al lui Priam, regele Troiei. S-a căsătorit cu Andromaca, căsătorie din care s-a născut Astyanax. Oracolul prezisese că atâta timp cât el va rămâne în viață, Troia va rezista atacurilor grecilor, acesta fiind de altfel și motivul pentru care a fost numit comandant al armatei troiene. În timpul luptelor l-a ucis pe Patrocle, s-a luptat cu Ajax și Diomede, a incendiat flota grecilor ș.a.; prin curajul său deosebit a întârziat cu 10 ani cucerirea și distrugerea Troiei.

[253] Homer,op.cit.,p.69.

[254] Ibidem,p.64.

Batjocorit de duşmani, este-acum în ţară la dânsul".

Ahile dovedea încă odată că pasiunile puternice şi le potolea prin acţiuni puternice. Pasiunea pentru el era o obsesie, de care nu se putea elibera decât prin intermediul acţiunii. Înlănţuirea pasiune – suferinţă – acţiune, iată una dintre trăsăturile definitorii ale personalităţii sale complexe.

Poemul se încheie cu tulburătoarea scenă în care regele Priam vine în cortul lui Ahile să-l roage să-i lase corpul nefericitului său fiu, pentru a-i oferi toate onorurile funerare.[255]

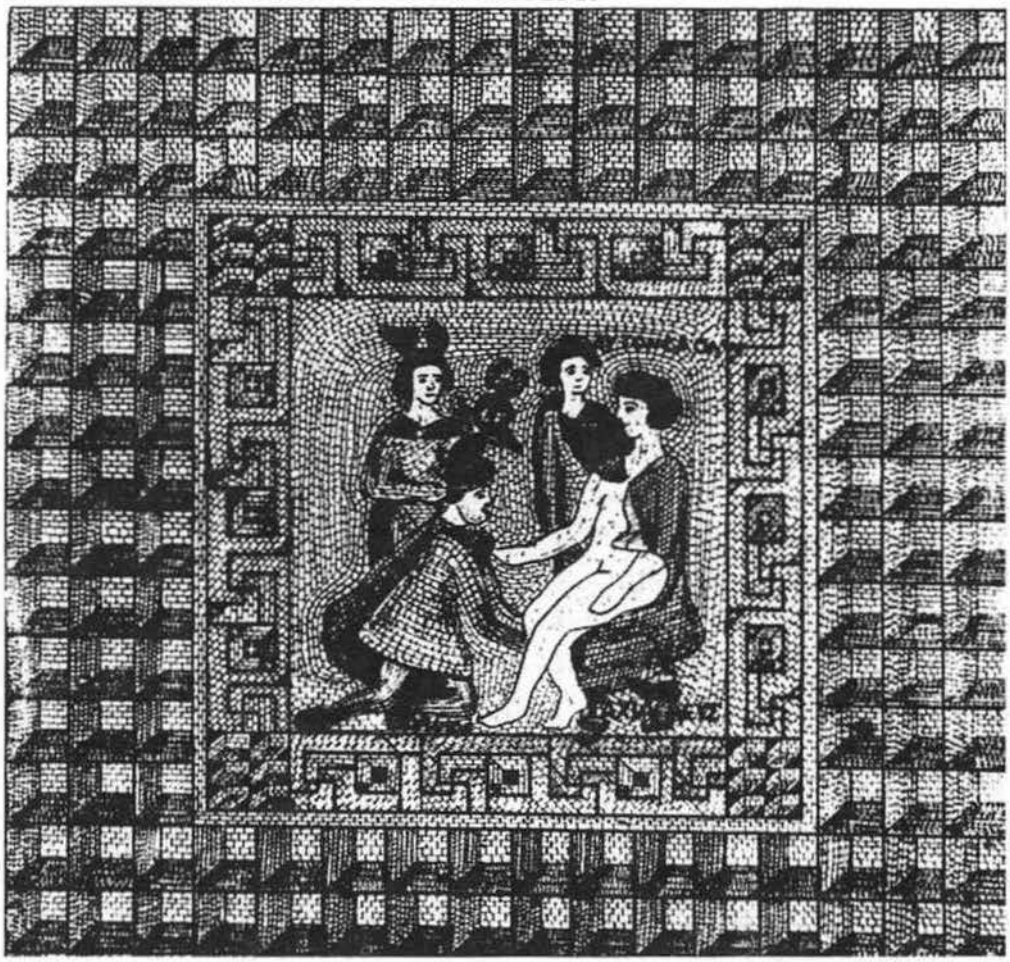

Implorarea lui Ahile de către Priam, pe un mozaic de la Sarmizegetuza (După Mihail Macrea, 1969)

Umil, Priam cade în genunchi şi *"sărută mâinile ucigaşe care i-au omorât atâţia fii"*. El îi vorbeşte lui Ahile de tatăl său, care se bucura la

[255] În anul 1823, în afara incintei fortificate a oraşului Ulpia Traiana, au fost descoperite două mozaicuri de o remarcabilă valoare artistică. Primul dintre ele reprezenta "Judecata lui Paris", iar cel de-al doilea, legat direct de subiectul nostru, "Implorarea lui Achile de către Priam" (numele personajelor apărând scrise în limba greacă). Vezi: Mihail Macrea, **Viaţa în Dacia romană,** Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1969, p.358.

gândul că fiul său trăia. Ahile a fost profund mişcat de amintirea tatălui său. Ridică încet pe Priam din colbul cortului său, împreună încep să plângă, fiecare pentru morţii săi.

Ahile promite îndureratului tată restituirea trupului lui Hector, promisiune îndeplinită mai apoi.

Aşa se sfârşeşte "Iliada", printr-o scenă de o extremă şi tulburătoare frumuseţe, printr-un gest de un profund umanism.

În privinţa căderii cetăţii Troia, lucrurile sunt astăzi cunoscute, la cucerirea ei un aport deosebit aducând asprul erou al pasiunii şi gloriei, Ahile. (În celebrul "cal troian" s-au aflat atât Ahile cât şi fiul său Neptolemus).

Aşa au pierit, după cum scrie Eschil, "*altarele, templele şi populaţia*" Troiei.

În "Iliada" nu se descriu deloc împrejurările morţii lui Ahile. La rândul ei, "Odiseea" (XXIV,36) ne dezvăluie doar faptul că (şi) el a căzut la Troia.

Moartea lui Hector – pentru care Homer a nutrit o simpatie cu totul specială – a fost în cele din urmă răzbunată de Paris[256], cel de-al doilea fiu al lui Priam cu Hecuba. Acesta a primit o săgeată otrăvită din partea lui Apollo, care i-a divulgat şi singurul punct vulnerabil al lui Ahile (călcâiul[257] piciorului stâng), acelaşi Apollo dirijând săgeata mortală plecată din arcul lui Paris spre singurul loc care putea aduce eroului moartea[258]. Aşa a sfârşit din viaţă Ahile[259], cel care nu s-a gândit niciodată la moarte, pentru care aceasta nu exista.

Ajax (primul apărător al grecilor după Ahile) şi subtilul Odysseus (Ulyse)[260] sunt cei care au reuşit să smulgă trupul lui Ahile din mâinile

---

[256] Alte surse susţin varianta uciderii lui Ahile de către Apollo deghizat în Paris! Vezi : Jean Vertemont, op.cit., p.37.

[257] **Călcâiul** "*e un fel de bază a fiinţei umane, de unde credinţa, la multe popoare, că, în momentul morţii sufletul părăseşte corpul prin călcâi. E şi semnul slăbiciunii, al vulnerabilităţii umane (călcâiul lui Ahile) şi tot el este poarta de intrare a morţii (...)*".Vezi : Ivan Evseev, **Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale**. Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită. Editura Amarcord, Timişoara, 2001, p.30.

[258] La rândul său, a murit tot în războiul troian,fiind ucis de Filoctet.

[259] Fiul lui Ahile, Neptolemus, va căuta ca să răzbune moartea tatălui său, astfel că după căderea Troiei va fi cel care va curma viaţa lui Priam.

[260] **Odysseus** (Odiseu) – Ulyse la romani – rege în Ithaca (în Marea Ioniană), a luat parte la războiul troian, în cursul căruia a dobândit titlul de "Sisyphides" pentru planurile sale ingenioase (cel mai de succes fiind celebrul cal de lemn – "calul troian"); după căderea şi jefuirea Troiei, el şi-a început călătoria spre casă (Ithaka), spre credincioasa sa soţie Penelopa, acest drum plin de peripeţii, constituind subiectul celuilalt poem al lui Homer - "Odiseea".

troienilor şi să-l aducă în tabăra grecilor, sfârşind prin a se certa între ei pentru armele eroului decedat.

Funeraliile celui mai viteaz şi mai iubit dintre eroii greci au durat, potrivit literaturii antice, 17 zile. În cea de-a 18-a zi, trupul său a fost dat flăcărilor, dar acestea n-au avut parte de el, Thetis, îndurerată sa mamă, luând de pe rugul sacru trupul fiului iubit.

Aşa a sfârşit semizeul Ahile. Era un sfârşit glorios care marca, totodată, un nou început.

2. „INSULA LUI ACHILLE" – ACHILLEA. TEMPLUL ŞI CULTUL EROULUI

„Iliada" nu prezintă în nici un fel împrejurările morţii lui Achille, iar „Odiseea", la rândul ei, este destul de săracă în informaţii legate de acest tragic eveniment, consemnând doar următoarele (XXIV, 36): Achille a căzut la Troia, după care, pregătit conform ritualului vremii, a fost ars pe rug, osemintele sale (împreună cu ale lui Patrocle) fiind puse într-o urnă de aur, aceasta aşezată pe ţărmurile Helespontului (Dardanelelor), peste urnă ridicându-se un mare tumul, pentru a putea fi văzut din depărtări şi cinstit – atât de către contemporani cât şi de viitorime – aşa cum se cuvenea marelui erou grec.

La fel ca şi în cazul naşterii, **locul mormântului său a constituit un (alt) motiv de dispută**, atât între autorii antici, cât şi între istorici de mai târziu[261].

În antichitate au circulat două versiuni privind locul unde se aflau îngropate osemintele (cenuşa) eroului: prima a fost susţinută de către **Homer** – potrivit căruia Ahile a fost **înmormântat pe câmpia Troiei**, nu departe de ţărmurile Helespontului, iar cea de-a doua, a fost susţinută de către cel mai important poet ciclic – întregitorul „Iliadei" – **Arktinos din Milet** – potrivit căruia într-adevăr, Ahille a căzut la Troia, dar **cenuşa** acestuia **a fost dusă şi înmormântată în insula Leuké (Albă).**

Arktinos din Milet (Aethiopidia,15) – informaţiile sale fiind reluate de către Proklos în a sa „Chrestomaţie" – era fără echivoc, scriind că în cea de-a 18-a zi a funeraliilor eroului, *"**Thetis luând de pe rug pe***

[261] Legat de un alt mort celebru, **Ovidiu**, care şi-a trăit ultimii ani ai vieţii (9-17 d.Hr.) la Tomis, respectiv locul înmormântării lui, izvoarele literare târzii, din epoca Renaşterii, oferă două ipoteze: prima, după care tomitanii l-ar fi înmormântat la poarta cetăţii (*"ante oppidi portam"*), iar a doua care susţine că *"Mormântul lui Ovidiu se află pe o insulă din Pont"!* (Cf. **"Vlaţa lui Dante"**, de Giovanni Boccacio).

fiul său Achille, îl duse în insula albă"[262], unde acesta a început o nouă existenţă.

Evident, susţinătorii uneia sau alteia dintre cele două versiuni, n-au lipsit.

Pliniu cel Bătrân (Naturalis Historia, IV.26 şi 27) scria cu convingere că ***„insula lui Achille***, [era, este] ***vestită pentru mormântul acestui erou"*** (*„insula Achillis, tumulo ejus viri clara... nec ulla avis in Ponto insula qua sepultus est Achilles, sacratam ei aedem..."*).

Tot în acelaşi secol I, **Pomponiu Mela** (De Situ Orbis, II.7), scria că *„Leuce, (...) poartă numele de Achilleia, **fiindcă aici Achille a fost îngropat**" („Leuce..., parva admodum, et quod ibi Achiles situs est, Achillea cognomine").*

Aceeaşi informaţie o vom regăsi la **Flavius Arrianus, Martianus Capella** ş.a.

Dintre istoricii greci contemporani, care au abordat acest subiect, amintim pe **G.A. Maraveleas**, care scrie că Achille ***„A fost înmormântat cu onoruri şi mare cinste de către greci, pe insuliţa Leuka din Pontul Euxin*** *(...) a fost ridicat în cinstea lui un templu măreţ. Conform tradiţiei, mormântul mai exista în epoca lui Alexandru cel Mare* (...).[263]

Dintre autorii români, care au acceptat sau susţinut acest punct de vedere, cel mai înfocat susţinător a fost – şi rămâne – istoricul **Nicolae Densuşianu** care, în cunoscuta lucrare „Dacia preistorică", are un capitol special dedicat acestui subiect, intitulat sugestiv **„Tumulul sau mormântul lui Achille din insula albă (Leuce)"**.[264]

Să vedem în continuare ce spun câţiva dintre adversarii acestei versiuni.

La cumpăna dintre secolul I î.Hr. – I d.Hr., **Strabo** (Geographia, XIII.1.32) – fără a pomeni de mormântul sau înmormântarea eroului! -, nota faptul că ***„Ahile are în Sigeion***[265] ***şi templu şi monument***

---

[262] Photius, cod. 239, în: C. Müller, op.cit., p.397.

[263] G.A. Maraveleas, op.cit., p.268.

[264] Nicolae Densuşianu, op.cit.(Cap. IV), p. 70-76.**Tumul**-ul (< lat.tumulus - movilă), era o mare movilă de pământ,piatră sau pământ cu piatră, ridicată deasupra unui mormânt cu scopul de a-l proteja şi a aminti statutul ierarhic al celui dispărut (n.n.).

[265] Ienischehr (Ieni-Şer), oraş şi promontoriu al „Troadei". Despre un Achilleion la nord de Leuké vorbea Strabon (Geografia, III, XI.2.6.), arătând că aici *„se află templul lui Achille"*. Ca localizare, Achilleion era situat la 24 km nord-est de Kerci, la rădăcina limbii de pământ Severnaia, unde acest templu nu a fost identificat cu certitudine.

Patrocle[266] *şi Antilochos*[267] *numai monumente. Troienii aduc jertfe tuturor acestor eroi".*[268]

Celebrul cercetător al Troiei, **Heinrich Schliemann,** vorbind despre tumulul situat la capătul promontoriului Sigeion, consemna următoarele: ***„În întreaga antichitate a existat convingerea că acesta este mormântul lui Ahile, iar această convingere s-a bizuit în aceeaşi măsură pe concordanţa perfectă dintre poziţia tumulului şi poziţia taberei lui Ahile de la capătul din dreapta al câmpiei, ca şi tradiţia ce s-a menţinut mereu neschimbătoare printre locuitorii regiunii".***[269]

Acelaşi specialist, în aceeaşi lucrare ("Pe urmele lui Homer"-vol.II), arată următoarele : "*La sud-vest de Kumkale ni se arată capul Sigeion, al cărui vârf e încununat de satul de creştini Yenişehir, cu numeroasele sale mori de vânt; satul se află la o altitudine de 252 picioare (79,128 m) deasupra mării. Lângă el, spre răsărit, vedem doi tumuli,* ***dintre care unul este socotit a fi al lui Ahile****, celălalt al lui Patroclu".*[270]

Neîmpărtăşind punctul de vedere formulat de Heinrich Schlieman, românul **Nicolae Densuşianu** s-a deplasat pentru cercetări de teren la Sigeion!

„În a.1882 – scria el în 1913 – ***am explorat acest tumul, însă n-am aflat în el nici o urmă de oseminte, nici cenuşă, nici cărbuni".***[271] „*Schliemann* – continua Nicolae Densuşianu – *este de părere că acest* ***tumul presupus al lui Achile****, întocmai ca şi tumulul lui Patrocle şi alte şase movile funerare, pe care le explorase mai înainte, au fost numai* ***simple cenotafe***[272]***, un gen de monumente, care în antichitatea ante-homerică erau într-un uz general".***[273]

Bazându-se pe cele relatate de către Arktinos din Milet, Pliniu cel Bătrân şi Pomponius Mela, pe săpăturile proprii făcute la Sigeion, precum şi pe unele dintre opiniile lui Schliemann, Nicolae Densuşianu

---

[266] Vezi: **Illada,** I.345.

[267] Ibidem, XXIII. 301.

[268] Pausanias (Descrierea Greciei, VI.23.3) spune că un mormânt simbolic al lui Achille se afla în oraşul Elis din Peloponez – el fiind construit şi dedicat din ordinul oracolului.

[269] Heinrich Schliemann, **Pe urmele lui Homer**. Vol. I. Editura Meridiane, Bucureşti, 1979, p. 189. Vezi şi: George Popa-Lisseanu,, Insula Şerpilor ...op.cit., p.405.

[270] Heinrich Schlieman,op.cit.,Vol.II,p.155.

[271] Nicolae Densuşianu, op.cit., p.76.

[272] **Cenotaf** (κενοτάφιον,το-kenotafion<κενός-kenos=gol + τάφος-tafos=mormânt) - mormânt gol,zidit în memoria unui mort al cărui corp este îngropat în altă parte sau nu se ştie unde anume se află (n.n.).

[273] Vezi nota 10.„*În ce priveşte însă mormântul lui Achille de pe ţărmurile Hellespontului, de care ne vorbeşte Homer, acesta se pare, că a fost* – scrie tot Nicolae Densuşianu – *numai un simplu cenotaf sau monument comemorativ*" (Ibidem, p.75).

conchidea: ***„rezultă în mod deplin convingător, că cenușa** (n.n.) **acestui mare erou (...) a fost adusă și depusă în insula Leuce".***[274]

Nașterea miticei insule Leuké (Albă, Leuce), unde eroul Achille și-a început cea de-a doua existență, se pierde în negura unei tulburătoare legende: îndurerata mamă a eroului, Thetis, l-a rugat pe puternicul zeu al mărilor, Neptun (care era îndrăgostit de aceasta) s-o ajute; zeul a cedat la rugămințile zeiței iubite (cea mai frumoasă dintre fiicele lui Nereus), a aruncat o privire peste Marea Neagră și nevăzând nici o insulă demnă de marele erou grec, a scos una din valurile mării, căreia i s-a dat numele Λευχή, „Alba". **Philostrat**, cel care a notat legenda, mai arată că Neptun a creat insula din materialul adus din Sciția și depus pe fundul mării de râurile Istru, Borysthene și Thermodonte.

În creația mitopoetică universală **insula** *"e prezentă mai ales în imaginea insulei ca întruchipare a speranței și paradisului pierdut. Vechii greci au crezut în existența Insulei Fericiților, unde pleacă sufletele eroilor după moarte și unde există o vară veșnică, se strâng trei recolte pe an și domnesc legile drepte ale zeului Cronos (...). Ostrovul e asociat naturii primare paradisiace, neântinate de mâna omului plin de păcate.(...). Dacă apa, în majoritatea culturilor e asociată haosului, insula va simboliza, dimpotrivă, manifestarea, creațiunea, centrul de la care pornește cosmicizarea (...)".*[275]

(Dună Nicolae Densusianu)

Având în vedere (și) sublinierile lui **Pindar** (Olimpice, 2.1.) – care distinsese trei categorii de ființe: zei, **eroi**[276] și oameni -, unul dintre cei

---

[274] Ibidem.

[275] Ivan Evseev,op.cit.,p.87.

[276] **Eroul** este *"o făptură mitică cu puteri supranaturale, care posedă o sacralitate virtuală și o potențialitate magică, reputată, datorită rolului său extrem de important în comunitatea etnoculturală din care face parte. De regulă, este fructul unei iubiri dintre un zeu și o zeiță și o ființă pământeană, simbolizând astfel unirea forțelor terestre cu cele cerești(...).Eroul este, înainte de toate, un luptător împotriva răului de orice fel, având doar ajutorul primit de la zei sub formă de puteri fizice și psihice miraculoase, arme și unelte năzdrăvane(...).În luptă sunt cuprinși de o furie eroică (furor heroicus) care le dă puteri înzecite și înspăimântă sau paralizează dușmanul. Simbolizează elanul evolutiv al persoanei umane. Fie că vorbim de persoane istorice mitizate, fie de eroi mitici istoricizați, ei sunt întotdeauna regeneratori de cultură și morală, sunt adepții lui Eros în înțelesul dragostei față de oameni,(...)".* (Ibidem,p.60-61) .

mai mari specialiști în istoria religiilor pe care i-a avut omenirea, românul **Mircea Eliade**, referindu-se la eroi, scria: *„Totuși moartea lor este cea care confirma și proclama condiția lor supraumană. Dacă nu sunt nemuritori, precum zeii, eroii se disting de oameni prin faptul că ei continuă să acționeze și după moarte. Rămășițele eroilor sunt încărcate de redutabile puteri magico-religioase. Mormintele, relicvele lor, cenotafurile operează asupra celor vii timp de secole. Într-un anume sens, se poate spune că eroii se apropie de condiția divină grație morții lor: ei se bucură de o post-existență nelimitată, care nu este nici larvară, nici pur spirituală, ci constă într-o supraviețuire sui-generis, pentru că ea depinde de rămășițele, urmele sau simbolurile trupurilor lor".*[277]

Același prestigios specialist, mai nota: *„O trăsătură caracteristică a eroilor este moartea lor. În mod excepțional, unii eroi sunt transplantați în Insulele Fericiților (precum Menelaos), **în insula mitică Leuké (Achile)**, pe Olymp (Ganymede(...))".*[278]

Michael Rostotzev, abordând aceste chestiuni dintr-un alt unghi de vedere, a apreciat că **pentru greci** ***„Marea Neagră a constituit multă vreme un ținut mitic, legat** pe de o parte de mersul soarelui, pe de alta – și în mai mare măsură – **de reprezentările cu privire la viața de apoi".***[279]

„Asemenea reprezentări – scria **John Boardman** – ***explică și instituirea de către coloniștii milesieni a cultului lui Ahile, veche divinitate a morților. Domeniul celor morți, imaginat ca „o insulă a fericiților", situat de greci mai întâi în insula Leuké (Insula Șerpilor) și transferat apoi în Insula Berezan, la gura Bugului și a Niprului, stătea în legătură cu ideea precolonială a existenței în Marea Neagră – și apoi dincolo de ea – a unui asemenea ținut al vieții de dincolo. Zeul Ahile domnea asupra acestei insule, cât și asupra mării unde se găsea (de aici epitetul pontarches – Ποντάρχης** - n.n. -, **stăpân al mării).***

Termenul de „ospitalieră" (éuxeinos) atribuit Mării Negre[280]

---

[277] Mircea Eliade, op.cit.,p.302

[278] Ibidem, p.301.

[279] Apud John Boardman, op.cit.,p.412.

[280] ***„Mare întinsă"*** (Pomponius Mela, De Situ Orbis, I.19; Dionysios Periegetul," Orbis Descriptio", v.165), ***"cea mai admirabilă dintre toate mările"*** (Herodot, Istorii, IV.85), **Marea Neagră** a avut de-a lungul timpului o lungă suită de nume: ***akhshaena*** – întunecată, închisă, neagră, în limbile iraniene, un nume a cărui vechime se pierde în negura istoriei; ***axeinos*** – neospitalieră, nume dat de greci [Πόντος ἄξενος], datorită furturilor, menționată astfel și de Strabo; ***Pontus Euxinus*** (Pontos – „marea ospitalieră", prietenoasă față de străini, *Eúxeinos)* – nume dat (tot) de greci, după înființarea coloniilor de pe țărmurile de nord și vest ale acesteia, vizând încurajarea traficului maritim și captarea bunăvoinței zeilor; în antichitate a mai apărut nominalizată și cu numele de ***Marea Scitică, Cimerică, Amasonică, Sarmatică, Pontică*** ș.a., în Evul Mediu și după aceea, ea a apărut consemnată sub numele de: ***Kara Deniz, Karadenghis***

poate fi înţeles – potrivit lui H. Hommel – şi drept „primitoare a morţilor"[281].

Bazându-ne pe cele consemnate de către Arktinos din Milet, coroborând informaţia sa cu punctele de vedere citate anterior, putem conchide că **în secolul al VIII-lea î.Hr.** (cel puţin la 777 î.Hr., când a fost scrisă lucrarea "Aithiopis"- „Aethiopidia"), **exista deja o tradiţie despre consacrarea acestei insule „albe" (Leuké) lui Achille.**

Această tradiţie s-a perpetuat în timp, mulţi alţi autori antici şi medievali confirmând-o.

O parte dintre ei au subliniat faptul că Achille avea o insulă (reşedinţă) în Pontul Euxin: Pindar (Nemeene, IV.49) – ***„în Pontus, Achille are o insulă strălucitoare"***, pe care **Flavius Arrianus** (Periplus Pontus Euxini, 32), **Caius Iulius Solinus** (Polyhistor, XIX) şi **Scymnos din Chios** (Orbis Descriptio, v. 789-795) o şi nominalizau: **„Insula lui Achille" (Αχίλλέως υηδος).**

Şi alţi autori au subliniat că insula în cauză este Leuce: Ptolemeu (Geographia, III.10) şi **I. Tzetzes** (Chiliad.XII, Hist.396, v.937-940): ***„Leuce a lui Achille"***.

O altă parte a acestor autori, mai riguroşi, au precizat faptul că insula Leuké (Albă, Leuce) a fost cea consacrată lui Achille: Scylax din Caryanda (Periplus, 68) – insula ***„numită Leuce şi consacrată lui Achille"*, Strabo** (Geographia, VII,3) – ***„insula Leuce (...) consacrată lui Achille"*, Pausanias** (Descrierea Greciei, III.19.11) – ***„în Pontul Euxin (...) o insulă*** [Leuce] ***consacrată*** [închinată] ***lui Achille"*, Ammianus Marcellinus** (Res gestae, XXII.8) – ***„insula Leuce, consacrată lui Achille"*** *(„insula Leuce... Achilli est dedicata")*, ş.a.

În fine, n-au lipsit autorii care au subliniat caracterul sacru al insulei Leuké, strânsa ei legătură cu cei care şi-au trăit pe ea cea de-a doua existenţă. Pentru sublinierea acestor aspecte ei au utilizat epitete dintre cele mai sugestive: ***„Insula cea sfântă", Helixaea-Felicia, „a fericiţilor"*** – **Hecateu** (citat de **Diodor din Sicilia**, Biblioteca istorica,

---

– nume dat de turco-tătari în secolele XIII-XV (prin traducerea unei denumiri locale), ***Mare Majus, Mar Maggiore*** – nume dat de italieni („marea cea mai mare") - în tratatul Mavri Thalassa din 1265; ***Marea Maură*** – nume dat de greci şi veneţieni; ***Mare Nigrum*** – în Tabela Geographica Moldoviae, 1710 (unul din cele mai stabile şi utilizate nume în Evul Mediu; de sorginte latină, hidronimul apare în unele hărţi medievale); ***Ciornoe More (azi Cernoe More)*** – nume dat de ruşi (sec. XVII), după numele turcesc al acestei mări; alte nume, apropiate timpului nostru – ***Mar Nero, Schwartzer Mer, Mer Noire, Black Sea*** ş.a. Concluzionând, subliniem faptul că **gr. Pontos Eúxeinos > lat. Pontus Euxinus > rom. Pontul Euxin.**

[281] Vezi: Petru Alexandrescu, **Dosar pentru Marea Neagră**, în: John Boardman, op.cit., p.412.

II.47), ***Macaron*** (Μαχάρων), însemnând ***„a fericiților"***, ***Macaron Nesos*** (nesos – insulă) – **Pliniu cel Bătrân** (Naturalis Historia, IV,27.1), Leuce ***„închinată eroilor"*** – **Dionisie Pereiegetul** (Orbis Descriptio, v.541-548), ***„Leuce reședința sufletelor"*** – **Rufus Festus Avienus** (Descriptio Orbis terrae, v. 723), ***„Insula divină"*** – **Quintus din Smirna** (Posthomericum, v.775), ș.a.

Rufus Festus Avienus, citat anterior, explica sintagma folosită („*Leuce sedes animarum*"), prin aceea că **în Leuké** ***„sălășuiesc (...) în veșnicie, după moarte, sufletele nevinovate ale eroilor"***.

Priscian (Periegesis, v.560-561), venea cu sublinierea că **pe această insulă** ***„sufletele eroilor vestiți, petrec în tihnă, frumoasa recompensă a virtuții"***. (*„Hic animas perhibent heroum laude potentes/Degere securas, virtutis munere pulchro"*).

În termeni apropiați, dar cu nominalizarea lui Achille, scria și **Dionisie Periegetul** (Orbis Descriptio, v. 541-548) – ***„prin văile deșerte ale insulei*** [Leuce] ***rătăcește sufletul lui Achille și ale altor eroi, căci o astfel de recompensă s-a dat de Jupiter celor buni pentru virtutea lor; virtutea atrage după sine onoare eternă"***.

Precizările și sublinierile autorilor antici, (re)confirmă caracterul mitic, sacru, al insulei Leuké care, secole după secole, a fost o insulă „a fericiților", aici petrecându-și cea de-a doua viață cei mai faimoși dintre eroii „Iliadei", ai tuturor grecilor.[282]

Pentru mulți dintre acești autori, Achile a locuit în insula Leuce (Albă): Euripide (Andromacha, v. 1262) – ***„Insula Leuce unde își petrece timpul Ahile, în mijlocul Pontului Euxin*** (...)", **Flavius Arrianus** (Periplus Ponti Euxin, 32) – ***„acolo locuiește Achile"***, **Maxim din Tyr** (Disertatio, XV.7) – ***„Achile locuiește în insulă (...), în marea Pontică"***, **Philostrat** (Heroica, 244) – ***„Achille locuiește în Leuce"***, **Lycophron** (Cassandra, v.186) – ***„Achille locuiește în Leuce"***, ș.a.

La ipotetica întrebare „*de când*?", **Philostrat și Lycophron** au dat același răspuns: ***„de mult timp"!***

Unii dintre autorii antici au ținut să sublinieze legăturile dintre Achille-Leuce, Leuké-Achillea: **Pliniu cel Bătrân** (Naturalis Historia, IV, 26-27) – ***„Achillea, numită și Leuce și Macaron"*** („*Achillea... eadem Leuce et Macaron appellata*"), **Flavius Arrianus** (Periplus Ponti Euxini, 32) – ***„o insulă căreia unii îi zic „Insula lui Achille", alții „Drumul lui Achille" și alții o numesc „Insula albă, Leuca"***,

---

[282] „*Leuce (c.- à-d.Blanche).Ile des Serpents, îlot du Pont-Euxin,en face des bouches de l'Ister , était une île sainte chez les Grecs, qui en firent le séjour des âmes des héros (Ajax, Achille, Patrocle etc.)*".Apud Bouillet M.N., **Dictionnaire universel d'histoire et de géographie**, Paris, 1864, p.1086-1087.

Pausanias (Descrierea Greciei, III.19.11) – ***„în Pontul Euxin*, [există] *o insulă închinată lui Achilleus, numită Leuké"***, această listă putând continua cu **Hesyschiu, Ştefan din Bizanţ** ş.a.

În arealul Pontului Euxin, marele erou al Iliadei, Ahille, era intens adorat de către grecii din salba de colonii ce împodobeau ţărmurile acestei mări. Aceasta este explicaţia faptului că **în Marea Neagră găsim închinate (consacrate) lui Ahille atât insula Leuké – Achillea (Αχίλλέως νηδος) cât şi Dromul (Δρμος Αχίλλέως) – Alergarea lui Achille** (aflat, după opinia multor specialişti, la gurile Niprului).

Legat de acest ultim aspect, interesantă ni se pare observaţia făcută de către **Euripide** (sec. V î.Hr.), contemporanul lui Herodot, care în „Iphigenia în Taurida", pomenind despre **Αχίλλειος δρόμος**, specifica că acesta **se afla tot pe insula Leuce, unde se afla şi renumitul templu dedicat eroului.**[283]

Sursele documentare – fie ele vechi sau noi – menţionează faptul că pe Insula Leuké (Albă, Leuce, Achilleea), în antichitate a existat un templu dedicat lui Achile – ***„un sanctuar al eroului, cunoscut de toată lumea greacă, adorat ca un zeu sau ca héros"***.[284]

După unele opinii, istoria acestui templu este foarte veche, anterioară instituirii cultului lui Achille în această insulă.

Iată ce scria port-drapelul acestor puncte de vedere, **Nicolae Densuşianu** (1913): ***„Insula Leuce (...) avuse aşa dar două epoci de cult şi renume. Cea dintâi a fost înainte de căderea Troiei, când această insulă a fost leagănul religiei primitive a lui Apollo,*** *din care epocă derivă şi numele său de Leuce sau Albă.* ***Iar a doua epocă începe după războiul troian, când insula Leuce a fost consacrată umbrei eroului Achille,*** *păstrând pe mai departe vechea organizare a cultului lui Apollo, anume instituţia oracolului, privilegiu exclusiv al preoţilor apolinici,*

---

[283] Apud Colonel Ionescu – Dobrogeanu (Constanţa), **Spicuiri şi tălmăciri din Herodot. În legătură cu regiunea vecină gurilor Dunării,** în: „B.S.R.R.G.", Tomul XLII, 1923, Bucureşti, p.241. Iată ce scria în această privinţă lt.col. Mih [ai] Drăghicescu, op.cit.: *„Drumul lui Achille este o şosea de piatră de o construcţie foarte antică care duce de la mare, prin insulă, către partea ei sudică. El este făcut din blocuri mari de piatră aşezate unele peste altele, lucrare cyclopeiană şi foarte veche, distingându-se mai ales spre sud".* Acelaşi, mai nota (p.493): *„Chiar drumul pe mare de la această insulă către Taurida a luat numele de drumul lui Achille".* Această ultimă opinie este reluată şi de Al.G. Gălăsescu (op.cit., p.153): *„Drumul de la această insulă, spre Taurida, se numeşte drumul lui Achille".*

[284] Petru Alexandrescu, op.cit., p.326.

precum şi dreptul la ofrande pioase, la rugăciuni, voturi şi sacrificii şi peste tot tradiţia unei insule sfinte şi salutare".[285]

Aceste opinii au fost reluate şi susţinute, în zilele noastre, de către **Anton Dumitriu:** *„Insula Leuké ne vorbeşte de două epoci: una foarte veche, prin templul lui Apollo, arătând că acest zeu era onorat în regiunile tracice, şi a doua care începe de la războiul Troiei, când acelaşi templu este dedicat lui Achille".*[286]

După cum se ştie, miturile apolinice – care sau conservat (în parte) în folclorul ritual al unora dintre popoarele riverane Mării Negre -, vorbesc despre existenţa unui templu magic al lui Apollo, unde corăbierii aduceau ofrande şi jertfe. Zeul Apollo a fost identificat, la noi la români, în unele dintre cele mai vechi colinde, ca fiind identic cu Mănăstirea Albă.[287]

Informaţiile autorilor antici, cel puţin în parte, nu coincid cu opiniile celor doi autori români.

Astfel, atât **Scymnos din Chios** (Orbis Descriptio, v.791), cât şi **Philostrat** (Heroica, 20, 32-37), ne spun că templul a fost ridicat de către corăbierii din Milet în cinstea lui Achille Pontarhul – protectorul navigaţiei şi comerţului în Marea Neagră.[288]

Flavius Arrianus (Periplus Ponti Euxini, 32), **Pausanias** (Descrierea Greciei, III.19.11) ş.a., au subliniat existenţa pe insulă a unui templu dedicat lui Achille, precum şi a unei statui a acestuia.

Caius Iulius Solinus (Polyhistor, XIX) arăta, la rândul său, că prima şi cea mai importantă dintre construcţiile de pe Leuké era *„un*

---

[285] Nicolae Densuşianu, op.cit., p.103 (Cap.V, p.77-103 - este intitulat: **„Templul Hyperboreilor din insula Leuce (Albă)"**. Vezi şi: Vasile Lovinescu,op.cit.; Geticus, **La Dacie hyperboréenne,** Puiseaux, Editura Pardes, 1987; ş.a.

[286] Anton Dumitriu, op.cit.,p.288 (*„Tradiţia ne spune că templul lui Apoles din insula Leuké a devenit la sfârşitul războiului Troiei, un locaş de cult pentru Achille, eroul aheilor").*

[287] Vezi: Victor Kernbach, op.cit., p.315 şi 549; Nicolae Densuşianu, op.cit., p.104-129 (cap. VI: **„Mănăstirea Albă cu nouă altare. Tradiţiunea română despre Templul primitiv al lui Apollo din insula Leuce (Albă)"**; Dr. Alexandru Popescu, **Cultura geto-dacă**, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p.24.

[288] Apud *** Izvoare...op.cit., I, p.591 (n.32). Posterior ridicării acestuia, de pe la mijlocul şi a doua jumătate a secolului al VI-lea î.Hr., datează cele câteva temple (nededicate lui Achille!), descoperite la Histria (gr. Istrie, Istros, Istrópolis). Vezi şi: John Boardman, op.cit., p.423. Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, **Istoria românilor dintre Dunăre şi Mare** ,Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, p.49 - că templul lui Zeus de la Histria (a doua jumătate a sec. VI î.Hr.) ar fi cel mai vechi din ţara noastră!...

templu sacru".[289]

Cu o noutate (dată de folosirea pluralului) venea **Maximus din Tyr** (Disertation, XV.7), care vorbea de *„templul şi altarele lui Achille"*.

Imaginea de ansamblu pe care au avut-o anticii despre insula Leuké şi construcţiile sacre de pe ea, a fost una profund religioasă, ei văzând-o ca pe o insulă mitică, o insulă sacră, demnă de eroul pe care îl venerau. Faptul este pus în evidenţă şi de către **Scymnos din Chios** (Periegesis, v.790), cel care scria că insula Leuké *„Oferea celor care vin acolo o priveliţte vrednică de un loc sfânt"*.

Interesant este şi modul în care vedeau vechii greci templul ca instituţie de cult.

"La greci – se arată în lucrarea„Enciclopedia civilizaţiei greceşti"-*templul nu era, ca biserica, moscheea sau sinogoga, un local în care se adunau credincioşii pentru practicarea cultului, ci* ***casa, locuinţa unei divinităţi***".[290]

Nici Flavius Arrianus, nici Philostrat, nici alt autor antic, nu oferă date tehnice privind acest loc de pelerinaj – templul lui Achille.

Cantitativ, dintre autorii antici, cele mai multe informaţii despre acest templu ni le furnizează **Flavius Arrianus.**

El scria că în templu se afla o statuie a lui Achille, că aceasta era realizată din lemn şi că era foarte veche.*„În templu* – continua el (Periplus Ponti Euxini, 32) – *se mai văd şi multe daruri oferite eroului: cupe şi inele şi pietre preţioase. Toate acestea sunt dăruite lui [Achille] drept mulţumire. Şi sunt şi inscripţii, unele latine, altele greceşti, în fel de fel de metri, aducând laude lui Achille. Sunt şi câteva pentru Patrocle. Căci oricine vrea să fie plăcut lui Achille, cinsteşte odată cu el şi pe Patrocle".*

Următorul paragraf al lucrării sale (33), continuă cu „ce se mai povesteşte de alţii": *„dintre cei care coboară* [vin] *pe insulă,*[291] *unii aduc ei înşuşi pe corăbii animale pentru jertfă, dintre care pe unele le sacrifică* (templul avea deci un altar pentru sacrificii – n.n.)[292]*, iar pe*

---

[289] Sub formă de ipoteză consemnăm faptul că, după cât se pare, inclusiv Moise Chorenaţ'i în „Geografia" sa se referă, indirect, la altarul antic din Leuce (Insula Şerpilor). Vezi: Aurel Decei, op.cit., p.25 şi 32.

[290] *** Enciclopedia civilizaţiei greceşti ...op.cit., p.543.

[291] Filosoful Maximus din Tyr (Disertatio, XV, 7) ,având în vedere cele scrise rămâne în continuare contrariant :*„de bună voie nimeni nu călătoreşte acolo, decât ca să aducă jertfe, făcând sacrificii, intră în templu (...)"*.

[292] **Sacrificiu** (< lat.sacrificium < sacrum facere - a săvârşi slujba sfântă) – "a jertfi", moment esenţial al cultului păgân, constând în înjunghierea sau arderea, totală sau parţială, a unei victime animale; acţiunea se desfăşura în timpul slujbei divine, pe altarul din preajma templului.

altele le lasă libere în cinstea lui Achille. Unii vin însă acolo siliţi de furtună şi animalul pentru sacrificiu îl cer de la zeu. Ei întreabă oracolul dacă este spre binele lor să sacrifice animalul ales la întâmplare din turma care paşte.[293] *Şi lasă jos şi preţul, cât găsesc ei cu cale. Iar dacă oracolul nu încuviinţează căci este un oracol în insulă* (n.n.), *ei adaugă la preţ şi dacă acesta tot nu se învoieşte, mai pun ceva. Iar când oracolul îngăduie, ei cunosc că preţul este îndestulător. Atunci victima se opreşte de la sine şi nu mai fuge. Şi toată această grămadă de argint este dăruită eroului drept preţ al animalelor jertfite".*

Philostrat întregeşte această informaţie, arătând că *„mulţi dintre cei care s-au întors din Leuce ne spun că îndată ce au zărit insula şi îndată ce s-au abătut din nemărginita mare, se îmbrăţişează unul pe altul şi de bucurie varsă lacrimi. După ce au salutat şi debarcat în insulă, se îndreaptă spre templul lui Achille, ca să-i aducă rugăciuni şi sacrificii; animalul pentru jertfă vine de bună voie (sic!) şi se aşează înaintea altarului".*[294]

Anticii nu menţionează preoţi în templu, pe aceştia subînţelegându-i George Popa-Lisseanu (chiar dacă Köhler a negat prezenţa acestora în insulă!). Eruditul autor român credea că în sarcina acestor preoţi cădea îngrijirea templului, a oracolului, a tezaurului şi chiar a animalelor care urmau a fi jertfite.[295]

În legătura cu îngrijirea templului, legenda face legătura între această necesitate cotidiană şi activitatea păsărilor din insulă.

Iată ce relatează acelaşi **Flavius Arrianus** (Periplus Ponti Euxini, 32): *„Şi multe păsări s-au pripăşit în insulă: pescărei, cufundari şi ciori de mare* [lari, fulicae, coturnices marine] *fără număr. Aceste păsări poartă de grijă templului lui Achille* (n.n.). *În toate zilele, dis de dimineaţă, ele coboară în zbor până la mare; apoi după ce-şi udă aripile, se întorc în grabă la templu şi-l stropesc.*[296] *Iar când şi-au terminat lucrul, ele împodobesc ca mai înainte întinsul cu aripile lor".*[297]

Plinlu cel Bătrân completează informaţia, arătând că acestea îl stropeau dar îl şi măturau.

Acelaşi, dar şi alţi autori antici, prezintă poziţia păsărilor faţă de templu diferit, în contrazicere cu cele relatate de către Arrian.

---

[293] În „Periplus Ponti Euxini" (32), el scria: *„capre nu prea multe pasc într-însa; şi pe acestea, cei ce trag aici, se zice că le jertfesc lui Achille".*

[294] George Popa-Lisseanu, Romanica... op.cit.,p.140.

[295] Ibidem.

[296] Nicolae Densuşianu (op.cit., p.72) prezintă o altă versiune: *„Iar după ce au terminat de ajuns cu stropirea, ele curăţă vatra templului cu aripile lor"* (Această versiune, vezi şi la: George Popa-Lisseanu, Insula Şerpilor...op.cit., p.281).

[297] *** Izvoare...op.cit., I, op.cit., p.149.

Pliniu cel Bătrân scria că *„în Pont nici o pasăre* [nu putea zbura] *peste templul cel sacru din insulă".*[298]

Caius Iulius Solinus (Polihistor, XIX) vorbind – în baza celor scrise de către Pliniu – despre templul sacru din insula lui Achille, spune că de acesta *„nici o pasăre nu se apropie şi cele care din întâmplare ar fi zburat spre el, în grabă o iau la fugă". („Achillis insula advolaverit, raptim fuga properat").*

Asemeni celor doi autori citaţi, **Antigonos** (Culegere de povestiri uimitoare, 122), nota că *„Se povesteşte şi despre insula Leuce că nici una din păsări nu se poate ridica în zbor deasupra sanctuarului lui Ahile".*

Un aspect asupra căruia s-au oprit autori din toate epocile, aspect legat de desfăşurarea în insulă a vieţii templului, a cultului lui Achille, a fost legat de prezenţa omului în insulă (predilect în antichitate şi Evul Mediu, anterior secolului al XIX-lea)

În antichitate, după mărturisirile tuturor autorilor antici care au abordat această chestiune, **insula Leuké** (Albă, Leuce, Achillea), **nu a fost locuită: Scylax din Caryanda (Scylacis Caryandensis**, Periplus, 68) – ***„insulă, deşeartă*** [nelocuită, pustie] ***ce e drept* (...)", Flavius Arrianus** (Periplus Ponti Euxini, 32) – ***„este deşartă*** [pustie] ***de oameni", Dionisie Periegetul** (Orbis Descriptio, v.541-548) – ***„văile deşarte ale insulei", Philostrat** (Heroicos, 20) – ***„nimeni nu putea să-şi facă aici locuinţă, nici Greci şi nici Barbari", Ammianus Marcellinus** (Res gestae, XXII.8) – ***„nelocuita insulă Leuce"***, ş.a.

Din perioada Evului Mediu, interesante sunt sublinierile călătorului francez **Fourquevaux**, care nota (în anul 1585): ***„am coborât într-o insulă*** [Insula Şerpilor – n.n.] ***nelocuită".***[299]

Evident – deşi puţine la număr – nu lipsesc totuşi opiniile contrare, fie ele categorice sau doar aluzive.

În **Pseudo-Caesarios** (II.112), o lucrare târzie, din prima jumătate a secolului al VI-lea, se face o afirmaţie ce contrariază (prima de altfel, în această privinţă!): ***„Cei din insula Leuce*** [îl venerează] ***pe Ahile Icachos".***[300] Cine erau ei ? Preoţi, corăbieri, peregrini, veniţi aici pentru a-l cinsti pe Achille?

În opinia noastră, în ciuda ambiguităţii formulării, lucrarea nu se referă la locuirea propriu-zisă a insulei, ci la cei veniţi special în insulă, pentru cinstirea eroului şi a templului acestuia.

Arheologul german **Köehler** a fost de părere că *„în insula Leuce*

[298] George Popa-Lisseanu, op.cit., p.283.
[299] *** Călători străini...op.cit., III, p.179.
[300] *** Izvoare ...op.cit.,II, p.485.

n-au fost stabilimente permanente sau de lungă durată"![301]

Iată în cele ce urmează și opiniile câtorva dintre autorii români care, în lucrările sau studiile lor, au abordat această delicată problemă.

George Popa-Lisseanu, după ce sublinia că autorii antici au fost categorici, în sensul că insula nu a fost locuită, nu exclude posibilitatea ca în vechime pe insulă să fi existat câțiva slujitori ai templului lui Ahille, în grija acestora căzând serviciul religios, păstrarea și paza templului și a ceea ce se afla în el.[302]

Nicolae Densușianu a susținut cu fermitate că *„insula această e* [a fost] *lipsită de oameni (...)".*[303]

Lt.col. **Mihai Drăghicescu**, a fost ambiguu: la un moment dat a susținut că insula a fost pustie, nelocuită,[304] pentru ca în altă parte să scrie că *„se crede că insula n-a fost locuită în mod sistematic căci afară de ruinele templului și câteva puțuri nimic nu arată că ar fi fost locuitori statornici"*,[305] pentru ca în cele din urmă să conchidă – la fel ca și George Popa-Lisseanu – că *„Nu locuia*[u] *în această insulă decât preoții și închinătorii templului".*[306]

O opinie singulară a formulat **R. Seișanu**: Insula Șerpilor *„a fost locuită"*![307] Nu spune de cine, nu argumentează deloc, nu face raportări la alți autori, nu aduce nici o dovadă în acest sens, el face doar această simplă afirmație!

Dintre autorii contemporani, intrigă opinia formulată de **Petre Dogaru** care, după ce subliniază poziția anticilor în această chestiune, îi contrazice, afirmând că în urmă cu mai bine de 2.500 de ani *„insula se pare că era locuită* (n.n.)".[308]

Vom încheia șirul acestor opinii cu încă una, aparținând lui **George Popa-Lisseanu** – căreia ne raliem cu convingere: - „(...) *solul expus din toate părțile intemperiilor nu era suficient ca să producă destulă hrană pentru familii. Dacă Insula Șerpilor ar fi devenit o locuință permanentă, desigur s-ar fi distrus cu totul urmele antice, ca de exemplu vase, statuete etc. și de bună seamă marea cantitate de monede greco-romane ar fi dispărut prin cultivarea pământului. **Teama de Achile odinioară, frica***

---

[301] Apud George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., ... p.416.

[302] Idem, Insula Șerpilor...op.cit., p.285 ;Idem, ΛΕΥΚΗ... op.cit., p.406 (aceeași informație).

[303] Nicolae Densușianu, op.cit.,p.72 .

[304] Lt.col. Mih[ai] Drăghicescu , Insula Șerpilor...op.cit., p.488.

[305] Ibidem, p.491.

[306] Ibidem.

[307] Romulus Seișanu, op.cit., p.79.

[308] Petre Dogaru, **Insula Șerpilor, străvechi pământ românesc**, în: "Tribuna învățământului",București,Nr.31-32,8 august 1994,12 (I), p.12.

de şerpi mai apoi şi sărăcia împreună cu nesiguranţa în tot-d-a-una, au împiedecat pe oameni să se stabilească cu locuinţe în solitara insulă".[309]

Dintre prezenţele umane, temporare pe insulă, o categorie specială - în antichitate şi Evul Mediu -, au reprezentat-o corăbierii.

Potrivit lui Pindar, Gheorghe I. Brătianu[310], John Boardman[311] ş.a., Leuké (Insula Albă), pe lângă rosturile complexe legate de cea de-a doua existenţă a eroului Achille, a constituit un reper natural în apele Mării Negre pentru corăbieri – care practicau pe scara întinsă cabotajul[312] -, unul dintre cele mai vechi puncte de escală pentru corăbiile ce au brăzdat apele acestei mări.

Flavius Arrianus (Periplus Ponti Euxini, 34), relatând ce „se mai zice", arăta următoarele: *„Achille se arată unora în vis, când se apropie de insulă, iar altora chiar în timpul navigaţiei, dacă nu sunt departe de ea, şi-i povăţuieşte în ce parte a insulei e mai bine să tragă şi să arunce ancora. Alţii pretind că Achille li s-a fost arătat aievea (...). Achille se arată numai când te apropii de insula lui".*

Philostrat (Heroica) îl completează pe Arrian, scriind că în caz de furtună pe mare sau vânt neprielnic, *„îi opreşte de a pluti pe mare, să se repauzeze în golf pe corăbii".*[313] Iar dacă o corabie, mânată spre Leuce, caută să ancoreze în partea de miază-noapte sau miază-zi a insulei, *"apare pe pupă Achille, arătându-le în ce parte să cârmească luntrea* [corabia]".[314]

„Oamenilor care se apropie de ţărm – notează acelaşi autor -, *insula li se pare sfântă, căci ea este un liman ospitalier al navelor".*[315]

Tot Philostrat este cel care pomeneşte de o interdicţie specială legată de regimul legendar al insulei: nimeni nu putea staţiona pe insulă după apusul soarelui, cu intenţia de a înnopta pe ea!

Ammianus Marcellinus (Res gestae, XXII.8) sublinia şi el că oricine ar fi venit cu corăbiile în apele insulei, după punerea piciorului pe insulă, *„pleacă seara la nave, căci se zice că nu fără pericolul vieţii înnoptează cineva aici" („vesperi repetunt naves: aiunt enim, non sine discrimine vitae illic quemquam pernoctare")!*

---

[309] George Popa-Lisseanu, op.cit., p.416, Ultima parte a citatului a fost utilizată şi de Cpt. M.D.Ionescu, Insula Şerpilor...op.
cit., p.318.

[310] Vezi: Dr. Marin Popescu-Spineni, România în izvoare geografice.....op.cit., p.11.

[311] John Boardman, op.cit., p.326.

[312] Navigarea în apropierea coastelor mării (n.n.).

[313] Apud George Popa-Lisseanu, Romanica...op.cit., p.139.

[314] Ibidem, p.140.

[315] George Poppa-Lşisseanu, Insula Şerpilor...op.cit., p.284.

În comparaţie cu alţi zei – chiar având în vedere interdicţia citată -, Achille era, potrivit aceloraşi autori antici, *„prevenitor şi ospitalier"*.

Dovezi în acest sens ne furnizează atât **Maxim din Tyr** cât şi **Philostrat**, de la care ne-au rămas două relatări interesante.

„Un vizitator al insulei – ne spune **Maxim din Tyr** (Dissertatio, XV) -, *obosit de drum, adormi fără voie şi îl apucă noaptea pe insulă. Achille îl văzu, îl deşteptă şi îl duse în palatul* [templul] *său, unde în prezenţa Thetidei şi a altor zeităţi, îl ospătă, oferindu-i mâncăruri alese şi, în vreme ce Patrocle îi vărsa* [turna] *vin, Achille însuşi îi cânta din liră"*.

A doua povestire i-o datorăm lui **Philostrat**, care relatează următoarele: *„Un negustător, care venea des pe la Leuce, şi pe care Achile îl primea întotdeauna cu bunăvoinţă, odată a fost însărcinat, se zice, de stăpânul insulei să-i aducă din Iliu o tânără fată troiană, pe care i-o indicase. Străinul mirându-se îl întrebă: Ce trebuinţă poţi avea de această sclavă din Troia? Fiindcă e din familia lui Hector, răspunse Achile, şi odraslă din sângele lui Dardan şi Priam. Negustătorul crezând că Achile e împins de amor pentru tânăra fată, îi îndeplini cererea şi se întoarse după câtva timp cu juna troiană. Eroului îi păru bine de aceasta, îi mulţumi şi îi ordonă să o ţină pe corabie, probabil după cum credea negustătorul, fiindcă* ***era cu desăvârşire interzis oricărei femei să calce pe insulă****. Seara Achile invită pe străin în incinta templului, ca să se ospăteze împreună cu el şi cu Elena. Negustătorul sosi la ora hotărâtă, mâncă şi în urmă primi o însemnată sumă de bani. Achile îl declară totodată şi pentru totdeauna oaspe[te] al său, asigurându-l că va face bune afaceri în negoţul ce-l poartă şi că va avea o bună călătorie pe mare.*

Când sosi ziua Achile îi zise: pleacă acum, ia-ţi darurile şi lasă-mi pe ţărm fecioara troiană. Abia se depărtă de un stadiu, când negustătorul şi mateloţii auziră vaiete[le] *şi strigătele îngrozitoare ale nefericitei, pe care Achile o sfâşia într-o mie de bucăţi"*.[316]

Lăsând la o partea exagerările din textul de mai sus – care în ultimă instanţă reflectă ura pe care Ahile încă o mai purta împotriva acelora care la Troia îi uciseseră pe cei mai bun dintre prietenii săi -, ospitalitatea marelui erou este atestată şi de prezenţa în insulă a unor vizitatori veniţi să vadă urmele antice, templul şi ofrandele din el, lucru pe care-l confirmă şi **Ammianus Marcellinus** (Res gestae, XXII.8): *„visis antiquitatis vestigiis, temploque et donariis eidem heroi consecratis* (...)".

[316] Ibidem, p.285-286.

Între oaspeții lui Achille în Leuké, sunt menționați de izvoarele antice: eroul thessalian Protesilau – care-și trăia cea de-a doua existență în Chersonesul Tracic de unde, deseori, venea în Leuké ca să-l viziteze pe Achille, Leonymos (despre care se spune că a fost primul om care a călcat pe Leuce[317]) – generalul crotoniaților, care vizitându-i pe Achille și pe Elena, a putut constata și consemna prezența pe insulă a mai multor eroi greci: Ajax, fiul lui Oileus[318] și al doilea Ajax, fiul lui Telamon[319], Patrocle și Antilochos.[320]

(După Der Grosse Brockhaus, 1952)

[317] Victor Kernbach, Dicționar de mitologie generală ...op.cit., p.297.

[318] Fiul lui Oileas, numit și "cel mic"(ca statură, față de omonimul său, fiul lui Telamon), rege în Lokros, foarte îndrăzneț, concura cu Ahile în sprinteneală. A fost unul dintre mulții pețitori ai frumoasei Elena. La războiul troian a luat parte cu 40 de corăbii.

[319] Era fiul regelui Salaminei, Telamon și cel mai remarcabil erou grec, după Ahile. A luat parte la război cu 12 corăbii. Neintrând în posesia armelor lui Ahile pe care le revendica, tulburat și îndurerat a sfârșit prin a se sinucide.

[320] Ibidem. Vezi și: George Popa-Lisseanu, AEYKH...op.cit., p.409;Idem, Insula Șerpilor...op.cit., p.287.

Jean Vertemont, scrie ca în Leuce (Leuké –*"insula albă", "astăzi Insula Șerpilor"*) *"a dus Ahile, înconjurat de un număr de eroi, împreună cu Elena, o viață de sărbători și de lupte".*[321]

Legenda nașterii insulei Leuké – varianta **Philostrat** – spune că insula a fost scoasă din apele Mării Negre, *„pentru Achille și Elena de locuit"*.

Același autor antic, nota că cei doi nu s-au văzut niciodată până atunci, *„din auzite doar s-au iubit cu înfocare"*, fiind destinați să trăiască împreună.

Pe Leuké, spune legenda, s-au văzut și s-au îmbrățișat cei doi pentru prima oară.

Pe insulă – relatează tot Philostrat – a avut loc nunta lor, la eveniment participând Neptun și Amphitrite, toate Nereidele, Fluviile și Demonii, toți câți se aflau în Pont și Maeotida.

Elena, cea mai frumoasa dintre muritoare – supranumită, datorită frumuseții sale extraordinare, *„frumoasa Elena"* -, s-a născut din oul Ledei (soția lui Tyndares, regele Spartei), cea care a fost sedusă de Zeus sub înfățișarea unei lebede (pentru mascarea aventurii).

„Elena – scrie André Bonnard – *nu este stăpână pe urmările frumuseții sale. Această frumusețe ea nici n-a voit-o, nici n-a cultivat-o. A primit-o ca pe un blestem al Cerului, tot atât ca pe un dar. Frumusețea ei este și fatalitatea ei"*[322].

Înaintea lui Achille, Elena a avut în viața ei alți cinci bărbați: Theseus – care a răpit-o, Menelaos al Spartei – soț, Paris – o răpește cu acordul Afroditei, pentru „arbitraj" în cazul „mărului discordiei" (răpirea ei de către acest al doilea fiu al lui Priam, regele Troiei, a constituit cauza legendară a războiului troian), Deiphobos – al doilea soț, după moartea fratelui său Paris, Menelaos[323] - soț, pentru a doua oară, și, în fine, într-o altă variantă – Pausanias, Descrierea Greciei, III.19.11 -, Achille, principalul erou al „Iliadei".[324]

După alte legende grecești, soția lui Achille în Leuké a fost Iphigenia, sau chiar Medeea.

- După tradițiile referitoare la Elena, cele privind-o pe Iphigenia se situează pe locul al II-lea.

---

[321] Jean Vertemont, op.cit., p.200.

[322] André Bonnard , op.cit., p.60.

[323] Pausanias scria că la Therapriis se păstrase până în timpul său (a doua jumătate a secolului II) mormântul lui Menelau și al Elenei .

[324] Victor Kernbach, op.cit., p.217. Arthur Cotterell (op.cit.,p.170) scrie că Elena s-a întors în cetatea Sparta cu Menelau și aici a trăit liniștită până la moartea sa. *"Se spunea totuși că, în lumea subpământeană, ea și-a părăsit soțul pentru Ahile".*

Iphigenia, în mitologia greacă, era fiica lui Agamemnon şi a Clitemnestrei. Supărarea zeiţei Artemis, generată de faptul că grecii au închis vânturile, ceea ce a împiedicat corăbiile să plece spre Troia, a dus la o epidemie de ciumă care a fost stinsă doar atunci când, la cererea zeiţei, tatăl Iphigeniei a decis s-o jertfească pe altarul acesteia. Dând dovadă de milă, Artemis a smuls-o pe tânăra fată de pe altarul de sacrificiu în ultima clipă (înlocuind-o cu o căprioară), transportând-o la templul său din Tauris (Chersonesul tauric), unde a consacrat-o ca preoteasă.[325].Aici era obligată să sacrifice zeiţei pe toţi străinii, între care, la un moment dat s-a aflat şi fratele său Oreste. Legenda spune că Oreste a luat-o din templul zeiţei Artemis şi a readus-o în Grecia [326].

Nicandru (Metamorfoze, cartea a IV-a), ne face cunoscute noi elemente, scriind următoarele: *„Cu trecerea timpului* [Artemis] *a strămutat-o pe Iphigenia*, [iar] *ajunsă în insula numită Leuce, pe lângă Achille şi schimbându-i înfăţişarea, a făcut-o zeiţă veşnic tânără şi fără de moarte. Şi în loc de Iphigenia i-a zis Orsilocheia. Ea a vieţuit dar alături de Achille".*[327]

Euripide (în „Iphigenia în Taurida") confirma tradiţia citată, mitul acesteia fiind folosit de către autorul antic şi în „Iphigenia în Aulida".

Leonymos, primul om care a călcat pe insulă, ne spune – fapt consemnat de către Pausanias (Laconica, XIX.11) – că pe insulă *„Elena trăieşte împreună cu Achille".*

Philostrat – cel care ne relatează şi cele ce urmează[328] - ne spune că eroii aflaţi pe insulă, în frunte cu stăpânul insulei Achille şi soţia sa, frumoasa Elena, îşi duceau viaţa de după moarte în linişte şi fericire: *„Seara se zice că Achille şi Elena se ospătează împreună şi cântă cântece unul altuia, celebrând chiar şi pe Homer. Căci Achille se făleşte că muza Caliope i-a dat darul poeziei".*

Philostrat, lăudând cântecele lui Achille, ne face cunoscut pe următorul: *„Tu renume, care de-a lungul nenumăratelor unde, locuieşti ţărmurile marelui Pont, lira te cântă cu mâinile mele: Cântă-mi pe divul Homer, gloria oamenilor, gloria necazurilor mele, din cauza căruia iubitul meu Ajax este deopotrivă cu zeii, din cauza căruia cele învinse şi celebrate sunt lăudate, din cauza căruia n-a pierit Troia".*

Μεγάλου ναίουσα πλευοά Πόντου,
Ψάλλει σε λύοα διό χειοός έμας.

---

[325] Iphigenia era, de fapt, o veche zeiţă cappadociană a fecundităţii, identificată mai târziu de greci cu Artemis! Vezi: Ibidem, p.254.

[326] La Brauron, pe coasta de răsărit a Atticăi, o peşteră din apropierea sanctuarului zeiţei Artemis, era considerată a fi mormântul Ifigeniei.

[327] Apud *** Izvoare...op.cit., I, p.153.

[328] Vezi: George Popa-Lisseanu,Romanica...op.cit., p.138-141.

Σύ δέ, Νεῖον,Ομηgον άειδε έμοί
Κλέος άνέgων, χλέος άμετέgων πόνων
Δι ον ού θά νον,δί ον εδτί μοί
Πάτgοχλος, δι ον άδανάτοις ισος
Αιας έμός, δι ον ά δορίλπτος
Αειδομένα σοφοῖς, χλέος, ήgατο,
Κού πέσε Τροία."

(După La Grande Enciclopedie, vol.I, Paris)

Autorul antic continua, arătând: *„Cam astfel erau cântecele, melodia lor însă admirabilă şi divină. Şi aşa de puternic străbătea peste valurile mării, încât călătorii în loc de admiraţie erau cuprinşi de un sentiment de groază. Cei care au fost purtaţi spre această insulă spun că au auzit şi freamătul cailor şi zgomotul armelor şi strigătul de război".*[329]

Tot **Philostrat** este cel care ne-a lăsat (*Heroica, 254-257*) încă o relatare de natură legendară, în care este vorba de insula Leuce, Achille, şi **războinicele amazoane**[330]:*„Nişte neguţători şi constructori de corăbii au fost aruncaţi de o furtună pe ţărmurile ţinutului amazoanelor, dintre Phasis şi Thermodonte. Prinşi de ele, fură aruncaţi în lanţuri, pentru ca să poată fi duşi şi vânduţi sciţilor antropofagi. Pe una dintre amazoane cuprinzând-o mila de frumuseţea unui tânăr prizonier, şi din aceasta născându-se apoi o dragoste, se rugă cu stăruinţă de regină, soru-sa, ca străinii să nu fie vânduţi. Dezlănţuiţi şi petrecând împreună cu amazoanele, ei începură să înveţe limba acestor femei. În povestirile lor vorbindu-le despre furtunile de pe mare, veni odată vorba şi despre bogăţiile templului (lui Achille), de care nu erau departe în călătoria lor. Auzind aceasta amazoane se bucurară, că au pus mâna pe nişte oameni care ştiau să plutească şi să facă corăbii. Aceşti bărbaţi construiră din pădurile ce le ofereau un bogat material, nave potrivite pentru a le transporta cu caii lor cu tot, căci amazoanele se deciseră acum să învingă pe Achille într-o luptă ecvestră (pe jos amazoanele erau simple femei). După ce învăţară, atunci mai întâiu, arta navigaţiunii, îmbarcându-se de la gura Thermodontelui pe cincizeci de corăbii, ajunseră la templul lui Achille, oprindu-se în mare la o distanţă de 2.000 de paşi. De aici porunciră prizonierilor să taie arborii ce împodobeau de jur împrejur templul. Securile însă se întorceau înspre capetele şi gâturile tăietorilor şi în scurt timp toţi căzură morţi lângă arbori.*

---

[329] Apud Idem, Insula Şerpilor ...op.cit., p.284-285.Vezi şi: Idem , ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.406 .

[330] Neam mitologic de femei, localizate în imediata apropiere a Mării Negre. **Eschil** (525-456), în tragedia *„Niobe"* pomeneşte de *„fecioarele amazoane care trăiesc pe malul fluviului Istru"*. Războinice de excepţie, luptau doar călare, fiind conduse de o regină. Potrivit legendei, au ajuns să atace Atena, dar au fost învinse. În timpul reginei Penthesileea (fiica lui Ares), au luptat împotriva aheilor (nume dat locuitorilor de pe ţărmurile de nord ale Pelopenezului şi din partea de Sud a Thessaliei), aliate cu troienii. La începutul conflictului au ieşit victorioase, dar după (re)intrarea în luptă a lui Achille, după ce acesta le-a ucis regina, ele au fost biruite (n.n.).Numele lor provine din gr.amazones - < α (a) - fără ,μαξος (mazos) - sân. Pentru *aceste "ucigătoare de bărbaţi"*, vezi şi : Hans Bidermann, **Dicţionar de simboluri.** Vol.I, Editura Saeculum, I.O.,Bucureşti,2002,p.21-22;Ivan Evseev,op.cit.,,p.13.

Amazoanele strigând se repeziră cu furie asupra templului. Achille însă, crunt şi ameninţător, întocmai ca odinioară înaintea Scamandrului şi Iliului, uitându-se spre iepele ce le purta, le îngrozi mai tare decât ca să le mai poată conduce cu frâiele. Scuturându-se le trântesc jos, le calcă cu copitele, ca nişte lei turbaţi le sfâşia, le sfărâma piepturile şi le smulg braţele, pe care le mănâncă. Sătule de carne omenească, pline de sânge şi nebune, alergau pe insulă. Oprindu-se pe un promontoriu, uitându-se la întinsul mării şi socotindu-l o vastă câmpie, se aruncă în mare. Apoi navele amazoanelor izbindu-se între ele în urma unei groaznice furtuni se cufundară şi se înecară una câte una. Multe din cele naufragiate fiind aruncate spre templu şi oamenii pe jumătate vii fiind împrăştiaţi pe insulă, Achille făcu o purificaţiune, atrăgând apele Pontului, care trecând peste ostrovul său îl lăsară nepătat şi purificat".[331]

Philostrat relevă apoi faptul că Ahille îşi părăsea deseori insula, fie pentru a face exerciţii în Cursa (Drumul, Alergarea lui ~), fie pentru a lua parte la războaiele purtate de către greci.

Cultul lui Ahille – la care ne-am referit în aceste pagini – a cunoscut maxima sa extensie şi înflorire în antichitatea greco-romană, evidenţiindu-se în acest sens secolele VIII/VII î.Hr. – III/IV d.Hr.

Acest cult a cuprins insulele din Marea Neagră (Leuké şi mai apoi Berezan), coloniile greceşti de pe ţărmurile acestei mări legendare, precum şi unele centre comerciale din apele greceşti (porturile Achilleion din Mesenia şi Achilleios din Laconia, un emporiu în Beoţia ş.a.).

Din întregul areal geografico-spiritual, în care cultul lui Ahille a fost viu, puternic şi de durată, se detaşează cu pregnanţă insula Leuké (Albă, Leuce, Achillea), unde grija pentru complexul arhitectonic sacru, pentru cultul eroului s-a păstrat cu sfinţenie, până târziu, în epoca romană.

Ahille a rămas foarte mult timp, atât stăpânul absolut al acestei insule mitice, cât şi al Mării Negre, protectorul detaşat al navigaţiei şi comerţului în acest areal maritimo-economic (Πουτάρχης).

Apariţia şi înflorirea creştinismului a dus la decăderea, cu timpul, a cultului lui Ahille, dispariţia lentă a practicilor legate de acest cult, având drept consecinţă estomparea tradiţiilor despre Leuké (Leuce).

---

[331] Ibidem, p.286-287. Moştenim din sec. XV o nepreţuită cronică a lui Walerand de Wavrin (vezi în: ***Călători străini... op.cit.,I,p.82) care conţine evocarea unei tradiţii conform căreia oraşul **Mangalia** ar fi fost clădit ca urmare a dorinţei exprimată de regina amazoanelor, Pentesileea, după războiul lui Herakles şi Tezeu cu Hippolita. Philostrat spune că această expediţie a amazoanelor ar fi avut loc în anul 168 d.Hr. Vezi şi: George Popa-Lisseanu , ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.409.

Mitul și cultul lui Achille, dintr-o practică vie și puternică altădată, a început să cadă în uitare, pentru ca în cele din urmă, **odată cu dispariția lumii antice, cultul acestuia să fie abandonat.**

3. DE LA MITOLOGIE LA REALITATE. DOVEZI ARHEOLOGICE DESCOPERITE ÎN INSULA ȘERPILOR

Cu o ascendență pierdută în mit, legendă și cosmicitate fabuloasă, ca a mai tuturor popoarelor străvechi ale lumii, grecii au fost creatorii unei mitologii originale și bogate, a cărei perenitate este atestată nu numai de spiritualitatea greacă, ci și de unele reminiscențe ce se regăsesc în spiritualitatea altor popoare, între care se numără și cel român.

Miturile și legendele au răspuns întrebărilor existențiale ale omului de oricând și de oriunde, popoarele antichității trăindu-și istoria în imaginație, în mitologie.

Măsura în care mitul reflectă sau nu realitatea istorică, importanța sa generală, au făcut ca despre el să se scrie mult și variat, opiniile consemnate de-a lungul timpului fiind dintre cele mai interesante.

Aristotel (384-322 î.Chr.), unul dintre marii gânditori ai umanității, pentru a sugera conținutul noțiunii de mit, a folosit un joc de cuvinte paradoxale: ***„Mitul este o poveste mincinoasă care reprezintă adevărul"***.

E.Renan (1823-1892), conchidea, la rându-i, că ***„mitul este istoria timpurilor în care nu se scrie"***.

Hristian Gottlob (1729-1812), profesor la Gottingen, și-a sintetizat opinia despre mit într-o expresie devenită celebră: ***„Orice istorie și orice filozofie a celor vechi are ca izvor al său mitul"***.[332]

Mitul este, în fond, o informație și o pseudo informație la un loc, el are un conținut istoric, posedând atât funcția informativă – reflectată prin faptul veridic -, cât și pe cea comentativă – exprimată prin fabulația irealului.

Din aceste motive, n-au lipsit – și nu vor lipsi nici în continuare – pozițiile extremiste, fie de respingere absolută a miturilor, fie de acceptare integrală, fără rezerve, a acestora.

Adevărul, în opinia noastră, sălășluiește undeva între cele două extreme menționate, iar pentru a-l identifica este nevoie ca miturile venite din negurile antichității, să fie coroborate – sine ira et studio -, cu

[332] Gabriel Gheorghe, **Mitul potopului. Inadvertențe în interpretarea religioasă**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p.7.

atenţie şi mare prudenţă, cu dovezile palpabile pe care ni le poate furniza în primul rând arheologia, dar şi tradiţiile şi obiceiurile păstrate prin secole datorită memoriei colective.

Dacă în paginile anterioare am trecut în revistă miturile legate de Ahille, de cea de-a doua existenţă a eroului, pe cele legate de insula mitică Leuké, în următoarele pagini vom stărui asupra dovezilor arheologice descoperite aici de-a lungul secolelor XIX-XX, pentru ca oricine, de bună credinţă, să poată verifica, compara, constata, în ce măsură miturile prezentate sunt – sau nu – confirmate de dovezile arheologice.

Pentru noi rămâne totuşi un paradox faptul că într-o insulă cu un trecut ce număra aproape trei milenii, despre care a scris „floarea" autorilor antichităţii, precum şi mulţi alţi autori de după ei, cercetările arheologice propriu-zise au început abia în prima jumătate a secolului al XIX-lea.[333]

Puţinii călători străini care în Evul Mediu au pus piciorul pe această mică şi nelocuită insulă, în relatările lor ulterioare, s-au mărginit la observaţii legate de poziţia geografică a acesteia, la problema apei potabile pe insulă, la unele aspecte particulare ale faunei – numărul mare al şerpilor făcându-i s-o „boteze" şi să-i popularizeze numele de „Insula Şerpilor", Insula cu şerpi ş.a. -, dar, în mod inexplicabil, nici unul dintre aceştia nu a făcut referiri la antichităţile din insulă!

Cazul insulei noastre n-ar fi singurul de acest fel în literatura de specialitate, dar de această dată, credem, că această situaţie s-a datorat şi faptului că arheologia[334] ca ştiinţă era la începuturile sale, iar numărul arheologilor destul de redus.

Iată una dintre explicaţiile faptului că la activităţile de cercetare arheologică a Insulei Şerpilor au luat parte atât amatori, cât şi specialişti de profil. Vorbind de aceste aspecte, trebuie să menţionăm un mare regret, pe care-l resimţim până în zilele noastre: aportul specialiştilor români la cercetarea arheologică a insulei a fost şi rămâne unul simbolic, astăzi de nejustificat şi de neiertat!

În cele ce urmează vom menţiona pe cei care ajunşi în insulă au trecut de la contemplarea valorilor arheologice la însuşirea lor fără nici un drept, făcându-le pierdute, cea mai mare parte, pentru totdeauna; vom

---

[333] Pentru aceste aspecte, vezi şi: Dr.Pădureanu Dominuţ, **Descoperirile arheologice din Insula Şerpilor (secolele XIX-XX)**, la: A XIX-a sesiune de comunicări cu participare internaţională "Tehnologii moderne în secolul XXI", organizată de Academia Tehnică Militară,Bucureşti,15-16 noiembrie 2001,în : Vol.(pe CD) şi extras,p.73-77.

[334] **Arheologia** < gr.ἀρχαῖος (archaios) = vechi şi λόγος (logos) = cuvânt, ştiinţă (ştiinţa lucrurilor vechi).

pomeni şi pe specialiştii care au făcut cercetări – serioase sau sumare -, precum şi rezultatele acestor cercetări şi „soarta" – trecută sau prezentă – a acestor dovezi arheologice.

În anul **1814**, în apele din apropierea Insulei Şerpilor a ajuns şi staţionat **o navă sub pavilion italian. Căpitanul acesteia, însoţit de câţiva marinari**, folosindu-se de o barcă, a debarcat în insulă. Nefiind nici locuită şi nici păzită, iar urmele arheologice la vedere şi la discreţia oricărui doritor de a intra în posesia lor, acesta va lua – după cum va consemna mai apoi arheologul german Köehler – *„Les morceaux les plus considérables et un chapiteau de colonne aussi en marbre blanc"*.[335] Unde au ajuns capitelul de coloană şi celelalte piese din marmură albă, nu s-a ştiut niciodată...

În anul **1823, insula a fost cercetată minuţios, pentru prima dată, de locotenentul comandor Kritzky**,din ordinul amiralului Grieg, comandantului flotei ruse din Marea Neagră.

Kritzky **a cercetat insula temeinic**, rezultatele eforturilor sale concretizându-se în **întocmirea primei hărţi precise a insulei; dând peste ruinele celebrului templu antic**, dedicat lui Ahille – urme relativ intacte, la vedere, uşor de cercetat -, **el a realizat şi planul acestuia**.

Preţioasele sale note, harta Insulei şi planul templului antic, Kritzky le-a înaintat, ca militar de carieră, la încheierea une misiuni ordonate, superiorului său[336] care, la rându-i, le va pune la dispoziţia unui specialist,arheologul german Köehler, iar acesta, conştient de ineditul şi valoarea deosebită a informaţiilor în a căror posesie intrase, le-a publicat în anul 1827 (Petersburg).[337]

Lui Kritky îi revine marele merit de a fi descoperit şi sesizat – primul! – lumea ştiinţifică europeană în legătură cu urmele arheologice din antica Leuké (Alba).

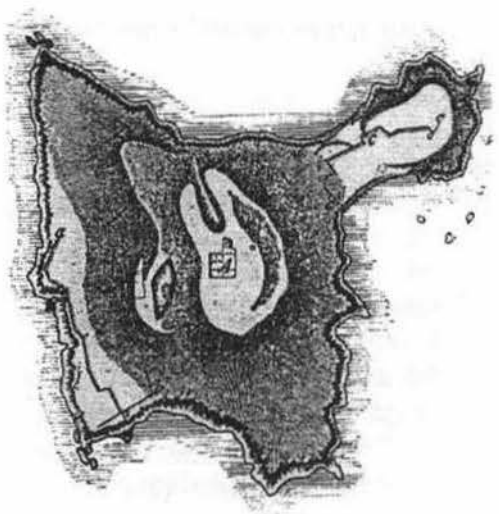

(După Densuşianu N.)

[335] Köehler H.K.E.,op.cit.,p.605. Vezi şi: Călinescu R.I., op.cit., p.45.

[336] Vezi: George Popa-Lisseanu, Romanica... op.cit.,p.144. Acelaşi autor (ΛΕΥΚΗ...op.cit.,p.409) afirmă că, dimpotrivă, *„le-a împărtăşit Kritzky arheologul Köhler"!*

[337] Köehler, H.K.E., op.cit., p. 550-716.

Întrucât autorii antici, n-au dat datele tehnice privind templul lui Achille[338], datele arheologice au rămas unica sursă pentru reconstituirea imaginii de altădată a acestuia.

Kritzky a găsit în insulă doar o parte a urmelor acestui templu, respectiv baza pe care acesta fusese ridicat (fapt ce i-a permis să întocmească planul acestei construcţii celebre); el a mai consemnat ca importante două ziduri, a căror înălţime de la sol atingea cca. 35-40 cm.[339]

După datele ridicate în teren de către Kritzky, după planul templului, dar şi după cele publicate de către arheologul Köehler, reiese că templul avea o suprafaţă considerabilă pentru acele timpuri (cca. 892 m^2), faptul acesta confirmând, dintr-un unghi de vedere particular, veneraţia şi preţuirea de care se bucura (eroul) Ahille în lumea greacă antică.

Templul[340] avea o formă pătrată, fiecare dintre laturile sale măsurând 29,87 m. Un zid, ce trecea de la nord la sud, împărţea templul în două părţi egale (446 m^2). Jumătatea vestică a templului era împărţită în trei părţi egale (cca. 149 m^2). Corpul principal, adică jumătatea estică a templului, avea un despărţământ cu dimensiunile de 15, 93 m lungime şi 11,93 m lăţime (190 m^2).

În partea estică a templului – partea sa cea mai importantă (cella) -, se afla sanctuarul[341] şi statuia lui Achille, iar în partea vestică, oracolul, spaţiul (opistodom) pentru ofrande şi daruri, precum şi cel pentru preoţii templului.

---

[338] Caius Iulius Solinus (Polyhistor,XIX): "*insula lui Achille cu un templu sacru*"; ş.a.

[339] Lt..col. Mih.[ai] Drăghicescu , op.cit., p.493 – afirma că pe la 1823 zidurile, în multe locuri, aveau până la 1 m înălţime, iar în alte locuri erau la nivelul solului!

[340] În general vorbind, era un loc sfânt, un edificiu consacrat ceremoniilor unei religii antice. Primele documente literare care atestă existenţa templelor (în sec.VIII î.Hr.) sunt poemele homerice, Iliada şi Odiseea.

[341] Deşi în mod curent cei doi termeni (sanctuar-templu) se confundă, ei se deosebesc prin aceea că în timp ce **templul** (ναος-naos) este edificiul care adăposteşte statuia divinităţii, locuinţa propiu - zisă a zeului, prin **sanctuar** (ιερον-hieron) se înţelege întreaga arie "sacră" care cuprinde templul, împreună cu celelalte clădiri anexe: altarul destinat sacriificiilor, porticele care înconjurau de obicei incinta sacră, statui şi ofrandele oferite de credincioşi. Apud ***Dicţionar de istorie veche a României ...op.cit., p.517. Aceeaşi lucrare afirmă (p.517-518) că "*Pe teritoriul ţării noastre, ruine ale unor temple greceşti s-au descoperit până acum [1976] numai la Histria* (...)"- afirmaţie cu care nu putem fi de acord, întrucât realităţile arheologice ale Insulei Şerpilor, o contrazic!Vezi şi : Dan Oltean,Religia dacilor,Bucureşti,2002,p.105,186,187.

Raportat la topografia insulei, templul se afla situat în partea de est a acesteia, îndreptat – după cum spunea Philostrat şi după cum au confirmat-o şi urmele arheologice – spre Maeotida.[342]

Templul, la fel ca şi celelalte construcţii antice de pe insulă, aparţineau arhitecturii vechi greceşti, respectiv epocii ciclopice.[343] La această concluzie s-a ajuns plecându-se de la faptul că el avea ziduri masive, formate din blocuri mari de piatră (calcar alb), puţin cioplite şi îmbinate între ele fără folosirea mortarului – asemănător modului în care fusese ridicate şi alte construcţii de acest gen, descoperite în arealul Thessaliei şi Thraciei. Blocurile de calcar alb erau placate cu marmură albă,[344] prezenţa acesteia fiind semnalată de aproape toţi cei care au cercetat insula.[345]

Impunător şi monumental, de o frumuseţe şi o eleganţă aparte, templul închinat lui Achille în insula Leuké (Alba) a fost, totodată, o veritabilă capodoperă a arhitecturii antice[346].

În afara urmelor templului, în partea de est şi de vest a insulei, au mai fost sesizate urmele a încă trei construcţii – relativ mari, făcute din acelaşi material ca şi templul şi datând din aceeaşi perioadă, sau o perioadă imediat apropiată.

Urmele a două dintre zidurile acestor construcţii au mai putut fi încă sesizate, cu uşurinţă de către Mourzakevitch, în anul 1841, şi cu mare greutate de către alţi cercetători, în anul 1891.

---

[342] George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ ...,op.cit., p.410.

[343] S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, **L'Ile de Leuke et le culte d'Achille**, în: „Pontica", Constanţa, XXIV, 1991, p.73. Cei doi autori scriu următoarele: *„(...) la sfârşitul secolului VII şi începutul secolului VI î.Hr., insula cândva pustie, a fost frecventată de navigatorii care treceau pe acolo şi a fost identificată cu locuinţa lui Achille. Mai târziu, probabil la jumătatea sau chiar în cea de-a doua jumătate a secolului VI î.Hr., s-a ridicat un templu"!* Este un punct de vedere pe care nu-l împărtăşim, atât autorii antici cât şi dovezile arheologice pledând pentru anterioritatea acestuia!

[344] *„Le temple d'Achille ainsi que les restes des anciens édifices, que l'on voit à Leucé sont construits avec de très-grands blocs d'une pierre calcaire ordinaire de couleur blanche, rudement taillés et placés les uns sur les autres sans mortier ... le temple d'Achille de l'île de Leucé et les édifices que je viens de citer, sont d'une antiquité très reculée et d'une genre que l'on comprend sous la dénomination d'architecture cyclopéenne. Lorsqu'on examine les restes du temple d'Achille, on est frappé de la grandeur de cet édifice, d'autant plus que les temples des divinités et des héros étoient ordinairement d'une assez petite dimension.... Dans l'antiquité le temple d'Achille étoit richement orné en marbre blanc."* Vezi: H.K.E. Köhler, op.cit., p.604.

[345] **Marmura** (< lat. marmor,-oris) era o rocă calcaroasă cristalină, de diverse culori, care se putea ciopli şi lustrui; era întrebuinţată în lucrări de sculptură şi arhitectură.

[346] Vezi şi : Okhotnikov S.B.,Ostroverkhov A.S.,**The Sanctuary of Achilles on Leuke Island**,Kiev,1993.

În legătură cu rosturile acestor ziduri, opiniile variază.

După Kritzky, ele erau menite *„a împiedeca năruirea de pe insulă, aceasta fiind înclinată în partea apuseană a sa".*

După Köehler, ele au fost ridicate cu scopul de a împiedica *„atacurile duşmanilor, care ar fi căutat să năvălească în ostrovul lui Achille şi să garanteze în acelaşi timp, cele două edificii ce serveau spre a păstra bucatele aduse de călători lui Achille pentru jertfă, preoţilor şi paznicilor pentru întreţinere".*[347]

În legătură cu rosturile unui al treilea zid, nu s-a formulat încă nici o opinie.

Pe insulă s-au mai descoperit trei fântâni – amintite – şi o cisternă, situată pe platforma nordică a templului.

Legat de dimensiunile şi dispunerea spaţială a templului, Köehler a emis pentru prima dată presupunerea potrivit căreia de-a lungul timpului acesta a suferit unele modificări arhitectonice.[348]

Referindu-se la această presupunere, iată ce opinie a formulat George Popa-Lisseanu (1891): *"Este foarte probabilă presupunerea lui Köehler că dispoziţiunea antică a templului a fost modificată în timpul atâtor mii de ani. S-ar fi putut chiar ca în antichitate, adoratorii lui Achille, văzându-i templul în dărăpănare să-l fi reconstruit, adăugându-i poate elemente noi; s-ar fi putut de asemenea, ca în cursul evului mediu, cultul eroului grecilor, căzând în desuetudine prin introducerea creştinismului, să se fi făcut oarecare modificări noi. Căci cine poate şti ce fel de oameni îşi vor fi găsit refugiul în cursul vremilor într-această insulă retrasă. În orice caz nu este inadmisibilă părerea că planul, pe care îl dăm noi aici după indicaţiile lui Kritzky de la începutul acestui secol [XIX], ar putea să nu fie întocmai planul templului eroului naţional al grecilor de pe timpul îndepărtatei cuceriri a Troiei".*[349]

În ceea ce ne priveşte, nu împărtăşim o atare presupunere, din următoarele motive : templul lui Achille din Leuké era foarte venerat şi preţuit, implicit bine îngrijit; în antichitate, în domeniul marilor construcţii de cult, odată realizată o construcţie, cazurile de modificări aduse acesteia au fost fie extrem de rare şi minore, fie au lipsit cu totul; reconstruirea templului sub romani, bizantini ş.a., ar fi lăsat, cu certitudine, urme scrise, ori aşa ceva nu există; o atare operaţie arhitectonică având în vedere cadrul geografic în care era amplasat templul, problema materialelor de construcţie ş.a., presupunea eforturi şi

[347] George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit.,... p.411. Idem,, Romanica...op.cit.,, p.145.

[348] Ibidem.

[349] Ibidem.Vezi şi: Idem, ΛΕΥΚΗ...op.cit.,p.410.

cheltuieli foarte mari, ori acestea fuseseră făcute deja odată; reconstrucţia (modificarea) templului ar fi lăsat suficiente urme arheologice în insulă, care ar fi arătat acest lucru chiar şi în lipsa menţionărilor scrise; nici o inscripţie din insulă nu atestă un atare fapt; creştinismul în Dobrogea fiind foarte vechi, nu înţelegem de ce ar fi preferat creştinii din acest areal geografic un centru de cult în insulă, când aveau la dispoziţie uscatul continental; în fine, logica faptelor şi analogiile cu alte cazuri din insulele mitice, dezic o atare presupunere.

Cele de mai sus, sunt suficiente argumente în sprijinul punctului nostru de vedere; a nu accepta o anumită presupunere, nu trebuie să conducă nici la respingerea ei apriori, dar nici la acceptarea ei mecanică, având în vedere doar girul ştiinţific al celor doi specialişti care au susţinut-o. Suntem de părere că timpul şi, mai ales, noi cercetări documentare şi de teren, reevaluarea materialului litic descoperit în insulă şi cunoscut, vor putea confirma sau infirma atât presupunerea lui Köehler (George Popa-Lisseanu),cât şi presupunerea noastră. Până la proba contrarie şansa veridicităţii o are fiecare dintre ele...

Noi descoperiri arheologice vor fi făcute în Insula Şerpilor în anul **1828** când, în imediata apropiere a zidurilor templului, s-au descoperit numeroase fragmente de marmură şi calcar, precum şi câteva bucăţi dintr-o frumoasă şi îngrijit lucrată cornişă[350](partea superioară,ieşită în afară,ornamentală,ce se aflase sub o streaşină).

Relativa izolare geografică a insulei, suprafaţa mică, nelocuirea ei statornică, la care s-au adăugat cultul lui Ahille în antichitate şi reverberaţiile acestuia peste secole, frica de şerpi în Evul Mediu (când au fost consideraţi a fi veninoşi) ş.a., iată câteva dintre barierele care au făcut ca secole după secole, insula să-şi păstreze aproape intactă zestrea arheologică pe care o conţinea solul şi subsolul său.

„În centrul insulei – scria V.I.Pruglo (1984) – *se aflau, până la 1837, fundaţiile sanctuarului lui Ahile* (...)".[351]

Anul **1837** poate fi apreciat, fără nici o rezervă, un an nefast pentru zestrea arheologică a Insulei Şerpilor, căci ceea ce n-au reuşit să sustragă sau să distrugă cei ce au poposit sporadic şi de cele mai multe ori neştiuţi de nimeni, ceea ce n-au reuşit să distrugă precipitaţiile şi clima insulei, în răstimpul scurs între 777 î.Hr. – 1837, au reuşit ruşii ,sistematic şi într-un interval de timp extrem de scurt.

„(...) *e de regretat căci nici cel puţin solitara Leuce, din mijlocul mării* – scria George Popa-Lisseanu (1894) -, *n-a putut rămâne neatinsă*

[350] Călinescu R.I., op.cit., p.44-45; Cpt. M.D.Ionescu, Insula Şerpilor...op.cit., p.316.
[351] V.I.Pruglo, **Ostrov Levka-Antičnye Gasudarstva Severnogo Pričernomor'ja**, Moscova, 1984, p.31.

de mâinile distrugătoare ale ignoranţilor veacului trecut, care, tot în numele ştiinţei, ridicând un far pentru orientarea vapoarelor, au prăpădit totul"!...[352]

Constructorii ruşi ai farului, ale cărui lucrări au demarat în anul 1837, în loc să transporte şi să utilizeze pentru ridicarea acestuia piatră de pe continent, sau, în cel mai rău caz, din zona ţărmurilor insulei, au găsit mai lesnicioasă „soluţia" de a dezgropa temeliile templului antic – o vandalizare incalificabilă! -, urmele arheologice scoase la iveală fiind rapid încorporate în fundaţia şi zidurile noii construcţii!... Comorile arheologice scoase la iveală cu acest prilej, nu i-au impresionat deloc pe ignoranţii care le manevrau, unele pierzându-se prin încorporarea directă în noua construcţie, altele prin prelucrarea şi ajustarea lor, pentru a corespunde operaţiunilor de construcţie şi, în fine, o parte, prin aruncarea aiurea sau pur şi simplu sustragerea din patrimoniul insulei, pierzându-se pentru ştiinţă pentru totdeauna! Indiferent ce circumstanţe am căuta ca să găsim, indiferent cum am căuta ca să interpretăm lucrurile, un fapt rămâne cert: aceste urme sunt pierdute pentru ştiinţă pentru totdeauna, pierderile fiind greu de estimat, dar şi de neiertat!

Şi cum o nenorocire nu vine niciodată singură, celei de mai sus i-a urmat o alta: ceea ce scăpase de vandalizare în 1837 (e vorba de un număr de cornişe, capiteluri, baze şi timpane ale unor coloane ale templului ş.a.), *„au fost aduse parţial la Sulina pentru a le duce, mai apoi, la Odesa. Dar nu au ajuns acolo. Nu se mai ştie nimic despre asta"!*[353]

În anul **1839**, în urma hotărârii luate de către guvernatorul militar al Basarabiei, generalul Fiodorov, în insulă s-a deplasat pentru a face cercetări arheologice **P.V.Soloviev**, membru corespondent al Societăţii Istorice şi Arheologice din Odesa.

Cercetând insula cu atenţie, el a reuşit să (mai) descopere o serie de urme vechi, între care: blocuri de marmură (pe unul dintre acestea aflându-se gravată o inscripţie), câteva cornişe, monede şi alte obiecte mărunte.[354]

Începând cu anul **1839**, din ordinul aceluiaşi general rus, **funcţionarii serviciului de carantină** (organizat în apropierea farului)[355], **precum şi soldaţii detaşaţi temporar pe insulă, au fost**

---

[352] George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.411. Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.316.

[353] S.B.Okhornikov, A.S.Ostroverkhov, L'ile de Leuke... op.cit., p.54.

[354] Cpt. M.D.Ionescu, op.cit.,p.316.

[355] În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, mai multe ordine ale Ministerului de Externe al Angliei se refereau la studierea posibilităţii instalării unui **punct de carantină pe Insula Şerpilor**. Vezi : *** Comisia Europeană a Dunării...op.cit.,p.227 (doc.nr.1404).

obligați să facă „săpături arheologice", obiectele descoperite, indiferent de natura sau mărimea lor fiind trimise obligatoriu amintitei societăți de profil din Odesa.

În anul următor, **1840**, în insulă sosea **comerciantul Sideri**, din Ismail. Acesta, asemenea căpitanului navei italiene în 1814, va lua din insulă câteva table de marmură, un fragment dintr-o inscripție, monede și alte obiecte mărunte.[356]

Ce soartă au avut (și) acestea, unde și pe ce mâini au încăput, nu s-a știut niciodată...

Anul **1841** a fost marcat, în ceea ce privea situația arheologică a Insulei Șerpilor, de două evenimente: primul dintre ele, o reeditare a vandalismului din anul 1837,datorat **antreprenorului farului** care a dat dispoziție oamenilor din subordinea sa ca să scoată din sol toate „pietrele" care se vedeau cât de puțin, sau se bănuiau a fi într-un anume loc, iar odată scoase, muncitorii respectivi aveau obligația de a le strânge în grămezi, cu scopul declarat de a fi folosite la noile construcții și anexe preconizate a fi ridicate pe insulă; cel de-al doilea eveniment, l-a reprezentat prima expediție, complexă organizată în insulă, în fruntea acesteia aflându-se **arheologul N.N.Mourzakevitch**.

Acesta, deși a cercetat insula cu atenție și profesionalism, n-a mai putut regăsi urmele (baza) templului lui Achille! Între anii 1823-1841 – în doar 18 ani, din care cei de cumpănă au fost anii 1837 și 1841 -, rușii au reușit „performanța" de a șterge pur și simplu de pe fața pământului urmele „cheie" ale splendidului templu antic!...

În această campanie de săpături, inițiată de Societatea imperială de istorie și antichități din Odesa, arheologul rus N.N.Mourzakevitch a fost însoțit de A.D.Nordmann, profesor de științele naturii la liceul „Richelieu", pictorul K.Basseli ș.a. În urma săpăturilor arheologice efectuate în partea de nord-est a insulei, au fost descoperite : un strat cultural (nu și alte construcții antice),mai multe fragmente arhitecturale aparținând templului, bucăți dintr-o cornișă, bucăți de marmură ,multe monede, obiecte de mici dimensiuni ș.a. Pe unul dintre blocurile de piatră au fost descoperite fragmente dintr-o inscripție, care datorită deteriorării grave a acesteia nu a mai putut fi reconstituită integral. Rezultatele finale cu concluziile de rigoare, au fost publicate (1844) de către N.N.Mourzakevitch într-o revistă de specialitate.[357]

În urma acestei campanii arheologice, muzeul de profil din Odesa a primit (1841) mai multe *„detalii arhitecturale ale templului, inclusiv*

---

[356] Ibidem.

[357] Zapiski imperatorscago odesscago obscestva istorii i drevnostiei.Tom I,1844,p.549-562.Vezi și : George Popa-Lisseanu, Insula Șerpilor...op.cit.,p.271.

două fragmente dintr-o cornişă şi 11 bucăţi de marmură de Paros. În catalogul scris de mână chiar de E.Stern sunt citate 6 fragmente arhitecturale din Leuké. În prezent [1990] *doar două fragmente din cele 6 sunt pe cale de a fi identificate".*[358]

Dintre inscripţiile cunoscute ca descoperite în cursul secolului al XIX-lea şi legate, sub o formă sau alta, de Ahille şi Leuké, literatura de specialitate consemnează trei inscripţii care, deşi puţine numeric, nu fac decât să-l confirme pe Flavius Arrianus (Periplus Ponti Euxini, 32), care sublinia că *„În templu(...) sunt inscripţii, unele latine altele greceşti(...) aducând laudă lui Achille".*

Prima inscripţie, pe două rânduri, conservată doar parţial, a fost descoperită de P.V.Soloviev în anul 1839, apoi dăruită (1850) muzeului amintitei societăţi din Odesa. Cele două rânduri sunt săpate în piatră albă de calcar (un pidestal ?),având următoarele dimensiuni: 75 cm lungime, 63 cm lăţime şi 26 cm înălţime.

Textul său în limba greacă, este următorul:

... ΝΕΣΤΡΑΤΟΑΧΙΛΛΕΙ
... ΗΣ ΜΕΛΕΟΝΤΙΟΑΒΙΟΠΟΛΙΤΙ
Σ
Μενέστοατο(ς) Άχιλλεί
(Λευκ)ῆς μεδέοντι Όλβιοπολίτης,

Traducerea textului, care ne scuteşte de alte comentarii, este următoarea: *„Menestratos Olbiopoliteanul a ridicat o statuie lui Achille, stăpânul Leucei".*[359]

A doua inscripţie, s-a descoperit pe fundul unui mare vas de lut (λήκυτος), de culoare neagră, cu gâtul şi mânerele de culoare galbenă.

Textul ei, (tot) în limba greacă, este următorul:

ΓΛΑΥΚΟΣ ΜΕ ΑΝΕΘΗΚΕΝΑΧΙΛΛΗΙ ΛΕΥΚΗ
ΜΕΔΕΟΝΤΙ ΓΑΙΙ ΕΞ ΠΟΣΙΔΗΟ,

Traducerea inscripţiei este următoarea: *„Glaucos din Posidia pe mine m-a închinat lui Ahile, stăpânul pământului Leuce".*[360]

Acest vas, după toate probabilităţile, a fost unul dintre numeroasele daruri făcute de corăbieri în cinstea lui ΑΧΙΛΛΕΙ ΠΟΝΤΑΡΧΕΙ.

A treia inscripţie, mult mai mare decât celelalte două (112 cm înălţime, 24 cm lăţime şi 17 cm grosime) – posibil parte a unei statui (baza acesteia) astăzi dispărute -, este singura care se află în patrimoniul arheologic românesc (Bucureşti). Textul acesteia, realizat în piatră de calcar (şi nu marmură, cum afirma E.Egger), fotografiat de dr.

[358] S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.56.
[359] George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.412.
[360] Ibidem, p.413.

Val.Vignard, medicul şef al Comisiei Europene a Dunării (Sulina), a ajuns graţie serviciilor de transport efectuate la baronul d'Avril, la citatul E.Egger care, cu greutate dar şi cu aproximaţie a tradus-o şi publicat-o pentru întâia oară (Inscription de l'Ile de Leuce, 1885).

Faptul că inscripţia este deterioratã şi incompletă, a dus la reproduceri şi traduceri aproximative.

Întrucât persistau minusuri în traducere (după fotografie textul a fost greu de descifrat), el a fost restabilit şi publicat după original în anul 1887, de Gr.G.Tocilescu.

Iată mai jos imaginea acesteia, respectiv textul (incomplet), scris tot în limba greacă:

.....
.....
Ὀβιο[πολ .....
αν καί τούς τε καταλαβό[ντας
γάλασσαν λη]στείαι τών Ἑλλήνων
ἀπέ]κτει[νεν κ]αί τούς μεγ' αὐιών ἐκ τής ν-
ήσσου ἐξ]έβαλεν καί παγαγενόμενος ἰς τήν πόλην
πο]λλά καί μεγάλα χρήσιμος γέ[γ]ονεν τώι δή-
μωι] Ὀλβιοπολιτών καί διά ταύτα ὁ δήμος
αἰτ]όν καί ζώντα ἐτίμησεν δωρεάι
καί τ]ελευτήσαντα ἔταψεν δημοσίαι,
ἔδοξε]ν τώι δήμωι τών Ὀλβιοπολιτών,
στήσαι] αὐτού εἰκόνα ὅπως ἀν αί τε πράξει[ς
αὐτού μ]νημονεύωνται καί ἡ πόλις φανερ[ροί
πάσι τοί]ς Ἕλλησιν ὅτι καί τής νήσου πολ[εί-
τας περί πολλοί] ποείται κατά τά πάτρια καί τούς [φί-
λους καί εὖ]νους εἰς αὐτήν καί ζώντας τιμ[άι καί
τελευτήσασ]ιν α[ὐτ]οίς ἀξίας ἀποδίδωσι
χάριτας κτλ].

În concluzie, iată ce ne comunică acest text : inscripţia nu era din Leuce ci din Olbia[361] sau Olbiopolis, de pe continent; cuprinde un decret datând din secolul IV î.Hr., dat de olbiopolitani, prin care se cinstea un

[361] **Olbia** – Olbiopolis Ολβιοπολις) – la Scymnos din Chios (v.804), Pliniu cel Bătrân (Naturalis Historia, IV, 26) - (Borysthenes –Βορυσγένης, astăzi Parutino), aşezată pe malul drept al estuarului Bugului (Hyspanis), care se varsă în estuarul mai larg al Niprului (Borysthenes). Olbia (Cetatea Albă) a fost cea mai nordică dintre coloniile milesiene timpurii (625 î.Hr.) dar şi cea mai bogată. În *„Periplul anonim al Pontului Euxin"* (scris de un geograf bizantin, ulterior lui Arrian) se notează: *„S-a zidit un oraş, numit odinioară Olbia, iar mai târziu Borysthenes. Şi l-au zidit pe el milesienii (...)"*(Vezi în: „Arhiva Dobrogei", Vol.II (1919), Bucureşti, 1920, p.294). Călinescu I.Raul (1931), vorbind de relaţia dintre Olbia şi Leuce, numea pe prima metropolă celei de-a doua (Călinescu R.I.,op.cit., ... p.46).

cetăţean decedat al cărui nume nu apare menţionat, dar care se presupune că îşi avea baza în Leuce; în cele 15 rânduri ale decretului, se menţionează că olbiopolitanii îl recompensaseră pe timpul vieţii, iar după deces îl îngropaseră pe cheltuiala lor, în oraş; locuitorii cetăţii hotărâseră să-i ridice o statuie, în semn de cinstire pentru serviciile pe care acesta le adusese cetăţii şi cetăţenilor ei, în lupta împotriva piraţilor din Marea Neagră.[362]

„Astfel, locuitorii din Olbia au hotărât să ridice statuie în onoarea lui pentru a păstra în memoria poporului tot ce făcuse pentru oraş. Şi pentru a le face cunoscut elenilor că, potrivit recomandărilor strămunilor, oraşul respecta şi aducea omagiu defuncţilor".[363]

Cercetările arheologice făcute în partea de jos din nord-estul Insulei Şerpilor până în anul 1850, au condus la descoperirea (pe acest *„teren sacru"*- conform aprecierii arheologului N.N.Mourzakevitch) a peste 2.000 de monede diverse. Dintre acestea, 600 au fost curăţate, descifrate şi publicate de arheologul citat,[364] înaintea lui mai descifrând şi publicând alte monede Mionneff şi Blarenberg.[365]

Dintre aceste monede, amintim (selectiv) următoarele (locul de proveniență şi numărul lor): Megara Siciliei-2, Tyras-5, Callatis-5, Dionysopolis-3, Istros-3, Markianopolis-6, Nicopolis-2, Tomis-29, Achial-3, Bizantiu-5, Adrianopoli-1, Heraclea din Bithinia-3, Mesembria-1, Nicea-1, Odessus-4, Ferae-1, Pylos-1, Amastris-2, Nicomedia-2, Tios-6, Adramythium-1, Lampsac-2, Abydos-1, Efes-1, Heraclea din Ionia-1, Insula Chios-1, Prusia-1, Cyzic-4, Apollonia din Caria-1, Patara-1, ş.a.

Dintre ele, unele au aparţinut perioadei următorilor regi: Lisimah - 1, Roemetalches (rege odris) -2, Inismeus (regele Callipizilor) -1, Chamitus -3, Ilios -1, Kesmagaku -2 ş.a.[366]

Marea cantitate de monede descoperite până la 1850 (deşi numărul lor real a fost, cert, cu mult mai mare, unele pierzându-se pe drumul dintre descoperire-cercetare ştiinţifică!...), atestă nu atât – cum s-a susţinut până acum -, bogatul comerţ ce a avut loc în antichitate în zona litoralului nord-vest-pontic, cât, mai ales, forţa cultului lui Achille, înalta

---

[362] Vezi: George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.414; *** Dicţionar de istorie veche a României ... op.cit., p.370.

[363] S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.65.

[364] George Popa-Lisseanu, op.cit.,, p.415.

[365] De Mionneff, în: **Description des medailles antiques grecques et romaines**, şi de Blarenberg, în: **Choix de medailles antiques d'Olbiopolis.** Vezi: Călinescu R.I.,op.cit., p.46; George Popa-Lisseanu, op.cit., p.415; Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.317.

[366] Ibidem.

preţuire şi cinstire de care se bucura în rândul grecilor, aceştia, în numele cultului eroului lor, făcând daruri şi ofrande, între care multe monede.

În al doilea rând – observaţia aparţinându-i lui George Popa - Lisseanu [367]- frapează un fapt: dacă comparăm numărul de monede descoperite în alte locuri, discrepanţa este net în favoarea insulei Leuké (un exemplu edificator constituindu-i Tropaeum Trajanum unde, până în anul 1850, se putea vorbi doar de câteva monede).

După 1850, îndeosebi între anii 1960-1990, în insulă au fost descoperite şi alte monede, provenind din Chios, Delos, Samos, Olbia, Tyras, din oraşele de pe ţărmul vest-pontic ş.a.

În general vorbind, monedele descoperite în Insula Şerpilor,[368] se caracterizează printr-o proveniență geografică diversă, aceeaşi diversitate caracterizând şi cronologia lor.

Cele mai vechi datează din secolul al V-lea î.Hr., dar majoritatea aparţin secolelor IV-III î.Hr.

Între monedele aparţinând secolelor V-III î.Hr., predomină cele provenite din oraşele vest-pontice, din Olbia şi Tyras.

Pentru secolele I-III d.Hr., preponderenţa o deţin monedele provenite din oraşele vest-pontice, în deosebi cele din Tomis.

În insulă s-au descoperit monede de la majoritatea împăraţilor romani - dintre Augustus - Filip Arabul -, începând din secolul I î.Hr. până în secolul III d.Hr.

Monedele din a doua jumătate a secolului III şi cele din secolul IV, sunt foarte rare.

Totuşi, chiar şi după introducerea creştinismului în Imperiul roman, navigatorii în tranzit pe Marea Neagră, au continuat să depună ofrande (monede) în templul de pe insula Leuké, fapt pe care îl demonstrează monedele găsite aici, aparţinând perioadei lui Anastase (491-518) şi Justinian (527-565).

Monedele ulterioare – tătărăşti, turceşti, poloneze ş.a. -, nu au nici o legătură cu cultul lui Achille şi sanctuarul eroului.

La studierea şi publicarea monedelor descoperite de-a lungul timpului în antica Leuké, pe lângă autorii deja citaţi, au mai contribuit şi A.N.Zographe,[369] S.A.Boulatovitch,[370] P.O.Karyshkovsky[371] ş.a.

În anul **1864**, la două decenii după expediţia condusă de N.N.Mourzakevitch, în insulă sosea renumitul anticar **Koehlerus** care,

---

[367] George Popa-Lisseanu, op.cit., p.416.

[368] Vezi pentru aceste aspecte: S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.69-71.

[369] A.N.Zographe, **Nakhodki monet v mestakh predpolagalmykh antitchnykh svjatilishch na Tchernomor'e**, în: S.A., VII, 1941, p.150-160.

[370] S.A.Boulatovitch, **Monetnye nakhodki na ostrove Levke**. Materialy po arkeologii Severnogo Pritchernomor'ja, Odessa, 1971, 7, p.220.

[371] P.O.Karyshkovsky, **Ol'vijkie monety najdennye na ostrove Levke**, Materialy po arkeologii Severnogo Pritchernomor'ja, Kiev, 1983, p.158-176.

ulterior, în descrierea vizitei sale în Insula Şerpilor, a făcut câteva afirmaţii interesante: că a reuşit să depisteze locul bazei zidurilor templului antic (contrazicându-l astfel pe N.N.Mourzakevitch!), că a descoperit câteva inscripţii[372] (nu dă detalii despre ele).

De abia în vara anului **1891** în Insula Şerpilor ajungea primul specialist român, **Gr.G.Tocilescu** (1850-1909), profesor de istorie antică şi epigrafie la Universitatea din Bucureşti. Împreună cu el a sosit eruditul **George Popa-Lisseanu**, precum şi un grup de studenţi de la Facultatea de Litere din Bucureşti, aceştia aflându-se într-o „excursiune arheologică".

Iată ce scria mai apoi George Popa-Lisseanu despre cât au zăbovit şi ce au făcut pe insulă : *„Nezăbovind pe insulă, în excursiunea noastră, mai mult de două-trei ore* (n.n.), *de abia avurăm timpul necesar să facem cunoştinţă cu ea şi cu ceea-ce în pripă puturăm vizita.*

Cercetări mai de aproape n-am făcut, n-am avut timp să facem, şi nu acesta era scopul călătoriei noastre aici (ci Adamclisi-ul – n.n.).[373]

Impresionat de cele văzute, trei ani mai târziu (1894), el arăta că *„În mijlocul platoului se mai găsesc astăzi* (n.n.) *urmele unui templu de o întindere neobişnuită".*[374]

Acelaşi specialist român, făcea public un deziderat major – care, din păcate, nu şi-a găsit împlinirea niciodată!... -, şi anume că era *„de dorit, ca statul român, astăzi stăpân pe insulă, să facă cercetări* [arheologice] *mai întinse şi sistematice".*[375]

(Informativ amintim faptul că înaintea lor, în anul 1882, tot legat de Achille, Nicolae Densuşianu a făcut săpături la Sigeion dar, fapt curios, nu s-a deplasat pentru cercetări arheologice în antica Leuké!...).[376]

Anterior anului 1892,după cum nota lt.col.**Mihai Drăghicescu**, în partea de sud-est a insulei *"s-a[u] găsit o mulţime de spărturi de oale, din care unele desenate cu nişte culori vii şi bine conservate".*[377]

Într-un interesant studiu, publicat în anul **1894**, purtând sugestivul titlu „Obiectele Muzeului din Odesa referitoare la trecutul României", **Emil M.Teodorescu** sublinia că : *„În sertarul nr.80 al muzeului sunt expuse o parte dintre obiectele găsite în Insula Şerpilor* (n.n.)*:*

---

[372] Apud Cpt.R1® Marcu Nicolae, **Insula Şerpilor**, în: "Marea Noastră" Constanţa. Anul II.Nr.6, Serie nouă, ianuarie-martie 1993, p.18.În anul 1885 asupra inscripţiilor descoperite în Insula Şerpilor s-a oprit E.Eger (Inscription de l'île de Leuce,în: "Bulletin de corespondence hellénique",IX,1885,p.375 ş.u.).

[373] George Popa-Lisseanu,op.cit.,, p.390.Idem,Romanica ...op.cit., p.143.

[374] Idem, Insula Şerpilor...op.cit., p.271.Idem,Romanica ...op.cit., p.119.

[375] Idem, AEYKH...op.cit., p.390-391.Idem, Romanica ... op.cit., p.143.

[376] Vezi: Densuşianu Nicolae, op.cit., p.76.

[377] Lt.col.M.Drăghicescu, Dunărea de la Orşova la Mare...op.cit., p.247.

sfărâmături de vase, inscripţiile lui Achille, statuete de bronz, inele de fier, vase de lut, arşice de os, două bucăţi de marmură din templul lui Achille, două baze de marmură şi 8 bucăţi de pereţi din hramul lui Achille etc.".[378]

În anul **1904**, căpitanul de marină **M.D.Ionescu**, relua cele scrise de George Popa-Lisseanu (*„În mijlocul platoului se mai găsesc urmele unui Templu de o întindere neobişnuită"*), adăugând în plus că *„Pe lângă acestea şi afară de rămăşiţele a trei ziduri şi două edificii (...) se mai pot vedea pe insulă trei puţuri în stâncă".*[379]

R.Seişanu, în anul **1928**, relua informaţiile de mai sus, adăugându-le faptul că în colţul de sud-vest al insulei se mai pot observa *„urmele unui drum vechi".*[380]

Trei ani mai târziu, între 8-20 aprilie **1931**, în Insula Şerpilor s-a aflat pentru a doua oară **Călinescu I. Raul**, însoţit de **ing.N.Celac**, acesta invitat *„să execute o hartă amănunţită a insulei".*[381]

În 1931, Călinescu I.Raul, făcând referiri arheologice legate de insulă, scria următoarele: *„în mijlocul micii peninsule a Insulei Şerpilor, în locul însemnat* [cu numele de] *„Ruine" pe harta Statului major* [al armatei române] *1/100.000, nu se mai observă la suprafaţa solului decât o mulţime de cioburi de ceramică veche* (n.n.), *dar încă roşii, fiind necontenit spălate de ploi. Tot aici se găsesc şi bucăţi de cărămidă veche* (...)".[382]

Pentru perioada de dinaintea celui de-al doilea război mondial, din timpul războiului şi de după aceea, până la 1948 – când insula ne-a fost răpită şi anexată fraudulos de către U.R.S.S. -, datele arheologice lipsesc.

(Informaţia că în anul 1945 în insulă a poposit L.D.Dimitrov, ce a făcut şi ce a descoperit pe insulă, n-am putut-o verifica deocamdată).

După anul 1948, dat fiind noul statut juridic al insulei, cercetările arheologice au fost efectuate de către sovietici şi ucraineni.

În anul **1964** pe insulă a sosit un grup de arheologi de la Moscova (**A.I.Kauzichtchine, B.G.Peters** ş.a.) care, după cercetări de profil, au descoperit mai multe urme arheologice.

---

[378] Emil M., Teodorescu, **Oblectele Muzeului din Odesa referitoare la trecutul Românlei**, în: „R.I.A.F.", Bucureşti, Vol.VII, 1894, p.240.

[379] Cpt.M.D.Ionescu, op.cit., p.306.

[380] .Seişanu Romulus, op.cit., p.79.

[381] Călinescu R.I., op.cit., p.9.

[382] Ibidem,p.46 – unde citatul se continuă astfel: „(...) *utilizate în parte (ca şi cioburile şi unele pietre de aici), atât pentru împodobirea primitivă a mormintelor şi în special a celui de pe peninsulă, cât şi la construirea zidurilor ce înconjoară cele două grădini ale paznicilor farului".„Din vechiul templu al lui Achille* – scria acelaşi autor (p.44) – (...), *astăzi*[1931] *nu se mai vede nimic"!...*

Patru ani mai târziu, în **1968**, insula a fost cercetată de **un grup de specialiști, condus de S.A.Boulatovitch**, conservatoarea Muzeului de Arheologie din Odesa. Un rezumat al cercetărilor efectuate și al rezultatelor obținute a fost publicat de către **V.I.Pruglo**[383] și **A.S.Rousyaeva**.[384]

I.R.Pitchikjan, într-o lucrare publicată în anul **1984,** citează ca provenind din antica Leuké o coloană de ordin ionic, aflată în posesia Muzeului de arheologie din Odesa.[385]

În anul **1986**, o nouă expediție arheologică în insulă descoperea câteva fragmente de piatră din templul antic ș.a.„*În urma săpăturilor din curtea farului* – notau **S.B.Okhotnikov** și **A.S.Ostroverkhov** – *s-a găsit un bloc de marmură neagră, colțuros* [0,4x0,44x0,15]. *În bloc este un loc liber dintr-o parte în alta pentru a se fixa cu știfturi. Fațada este lucrată frumos. Pe partea interioară este un marcaj care imită forma blocului colțuros*".[386]

Între anii **1988-1990**, Insula Șerpilor a făcut obiectul cercetărilor arheologice inițiate de către Muzeul de arheologie din Odesa și Institutul de Arheologie din cadrul Academiei de Științe din Ucraina (din partea căreia la campania de săpături au participat **S.B.Okhotnikov** și **A.S.Ostroverkhov**). Cu acest prilej s-au descoperit multe urme arheologice, la aceasta contribuind și faptul că apele din imediata apropiere a insulei au fost cercetate cu ajutorul scafandrilor militari.

„*Pe ici, pe acolo* – notau ei – *se văd și acum* [1991!...] *rămășițele zidurilor* (...)"[387] fostelor construcții din antica Leuké!

Cu acest prilej au fost adunate numeroase **fragmente arhitecturale din teracotă**, apreciate ca provenind din Miletul anilor 520-510 î.Hr.

---

[383] Vezi nota 18.

[384] A.S.Rousyaeva, **Ostrov Levka**, în: „Arkheologija Ukrainsko S.S.R.", T.II, Kijev, 1986, p.328-329.

[385] S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.56.

[386] Ibidem.

[387] Ibidem, p.55.

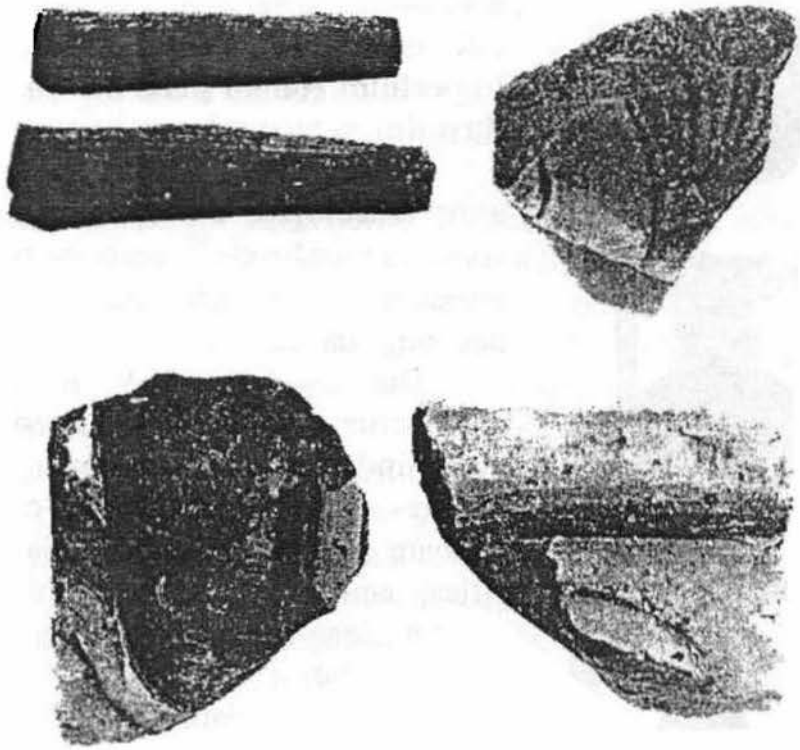

Piese de arhitectură din pământ ars
(După S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostrovcrkhov)

Aceste fragmente, din argilă roşie, pictate cu motive ionice, au unele detalii acoperite cu culori albe, negre şi roşii.[388]

O altă colecţie, realizată în urma săpăturilor arheologice în insulă, datează din perioada secolelor VI-I î.Hr., şi este formată din **ţigle de acoperişuri**, caracterizate printr-o mare diversitate.

Ţiglele sunt rectangulare şi calipetre, plane sau semicirculare, o parte a acestora fiind scoase de scafandri din apele din partea de nord a insulei.

Unele dintre aceste piese arheologice sunt de tip corintian, de culoare roşie, datând din secolul al V-lea î.Hr.

Interesant ne apare faptul că pe multe dintre aceste ţigle pot fi văzute semne magice şi inscripţii speciale.[389]

Subliniem faptul că în afara acestor ţigle, pe insulă au fost descoperite **fragmente de ţigle din epoca romană,** ştampilele de pe ele confirmând staţionarea în insulă a unei unităţi militare aparţinând Legiunii a V-a Macedonica şi flotilei romane de Dunăre.[390]**Prezenţa romană în Insula Şerpilor, presupusă la un moment dat, dar**

[388] Ibidem,p.56.
[389] Ibidem.
[390] Ibidem, p.70.

Fragmente de amfore descoperiteîn apele insulei (După S.B. Okhotnikov şi A.S.Ostroverkhov)

neatestată arheologic, de această dată este confirmată cert, vădind interesul Imperiului roman pentru Dunăre, gurile fluviului şi bazinul vest-pontic.

O categorie foarte importantă de urme arheologice descoperite pe insulă, o constituie **amforele**[391] care, ca perioadă de producere, acoperă aproape întreaga perioadă antică.

Din secolele VI-V î.Hr. au fost descoperite: amfore de diferite tipuri, provenind din centrele Ionia şi Chios, amfore din argilă roşie şi cenuşie, cu picioare tronconice, produse în Lesbos şi Atica, amfore de Samos, amfore de tip „prototaziene", precum şi câteva recipiente cu gât umflat.

Amforele datând din secolele IV-III î.Hr., aparţin centrelor meşteşugăreşti din Thasos, Mende, Heracleea, Chios ş.a., formele lor fiind de tipul Solona I şi II.

Amforele din Rhodos,Knidos,Sinope şi Chersones sunt puţine la număr.

Amforele provenind din ultimele secole î.Hr. şi primele secole d.Hr., sunt prezente doar prin fragmente (mânere Bifide, picioare conice ş.a.)

Amforele din Rhodos, Knidos, Sinope şi Chersones,sunt puţine la număr.

În apele din imediata apropiere a insulei, scafandrii au descoperit mai multe fragmente de amfore.

Între altele, în apele din partea de nord a fost descoperit un interesant fragment aparţinând părţii superioare a unei amfore de argilă,

[391] **Amforă** (< αμφορευς - amphoreus) - vas înalt cu două toarte, servind ca recipient pentru păstrarea vinului şi untdelemnului.

ce a avut gâtul drept. Detaliile acestui fragment ne sunt subliniate de către cei doi specialişti citaţi: gâtul amforei se lărgea spre bază, mânerele erau situate mai jos decât coroana, care era ondulată şi avea forma unui arbore. Amfore similare ca aspect au fost datate ca fiind din secolul III (poate IV) d.Hr.

O parte a amforelor descoperite în arealul marin al insulei sunt ştampilate, ceea ce a permis specialiştilor N.V.Piaticheva, S.A.Boulatovitch ş.a să adune - din insulă şi apele apropiate ei - o adevărată colecţie de **ştampile de amfore** (peste 30 de bucăţi). Între ştampile, se remarcă cele care atestă proveniența lor din Thasos, Heracleea, Sinope ş.a.[392]

Colecţia de amfore, descoperite în insulă şi apele acesteia, relevă atât numărul şi marea lor varietate, cât şi faptul că mărfurile transportate prin intermediul lor au fost semnificative sub aspect cantitativ.

În Insula Şerpilor au fost descoperite numeroase **vase de ceramică,** cele din ceramică grecească orientală, datând din secolele VII-VI î.Hr., fiind apreciate de S.B.Okhotnikov şi A.S.Ostroverkhov ca fiind cele mai vechi[393].

S-au descoperit fragmente de recipiente făcute în stil Camirean, Vlasto, Fikellura şi Middle Wild Goat, dar şi unele realizate din ceramică ioniană striată.[394]

---

[392] S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit p.62 şi 64.

[393] Comparativ,figurinele de lut aparţinând culturii Hamangia, descoperite lângă Cernavoda ("Gânditorul" şi perechea sa),datează din perioada 5000-2900 î.Hr.

[394] La un moment dat, S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov scriu (p.72) următoarele: *„Parmi les trouvailles provenont de l'ile de Levké il n'y a pratiquement pas de la paterie modelée de type scythe et gète"! („Printre descoperirile provenind din insula Leuké aproape că nu există veselă* (ceramică – n.n.) *modelată de tip scitic sau getic"!?).*Interesant este (şi) faptul că puţinul care există (a fost descoperit) , autorii menţionaţi nu ni-l aduc la cunoştinţă!...Pentru*"(...) ceramica de caracter hallstattian lucrată cu mâna de un pronunţat caracter getic(...)* descoperită la ...Berezan,vezi: John Boardman,op.cit.,p.425.

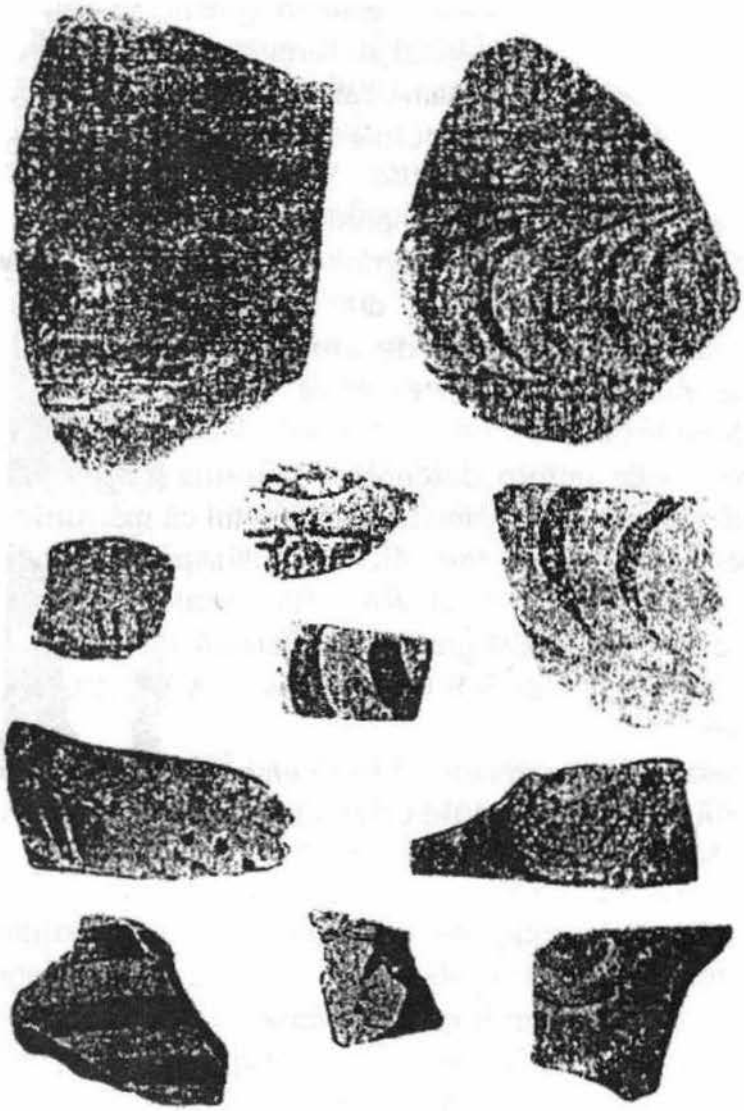

Piese de ceramică greacă orientală arhaică
(După S.B. Okhotnikov și A.S. Ostroverkhov)

În muzeul din Odesa se păstrează și câteva **aribale**, ornamentul lor vegetal demonstrând că aparțin celei de-a doua jumătăți a secolului VI d.Hr, respectiv perioadei corintiene târzii.

Au mai fost descoperite **fragmente de ceramică elenă, cupe de Megara, cupe cu figuri roșii, lămpi și fragmente de pahare din sticlă roșie** („Rippenschale"), toate aparținând primelor secole d.Hr.

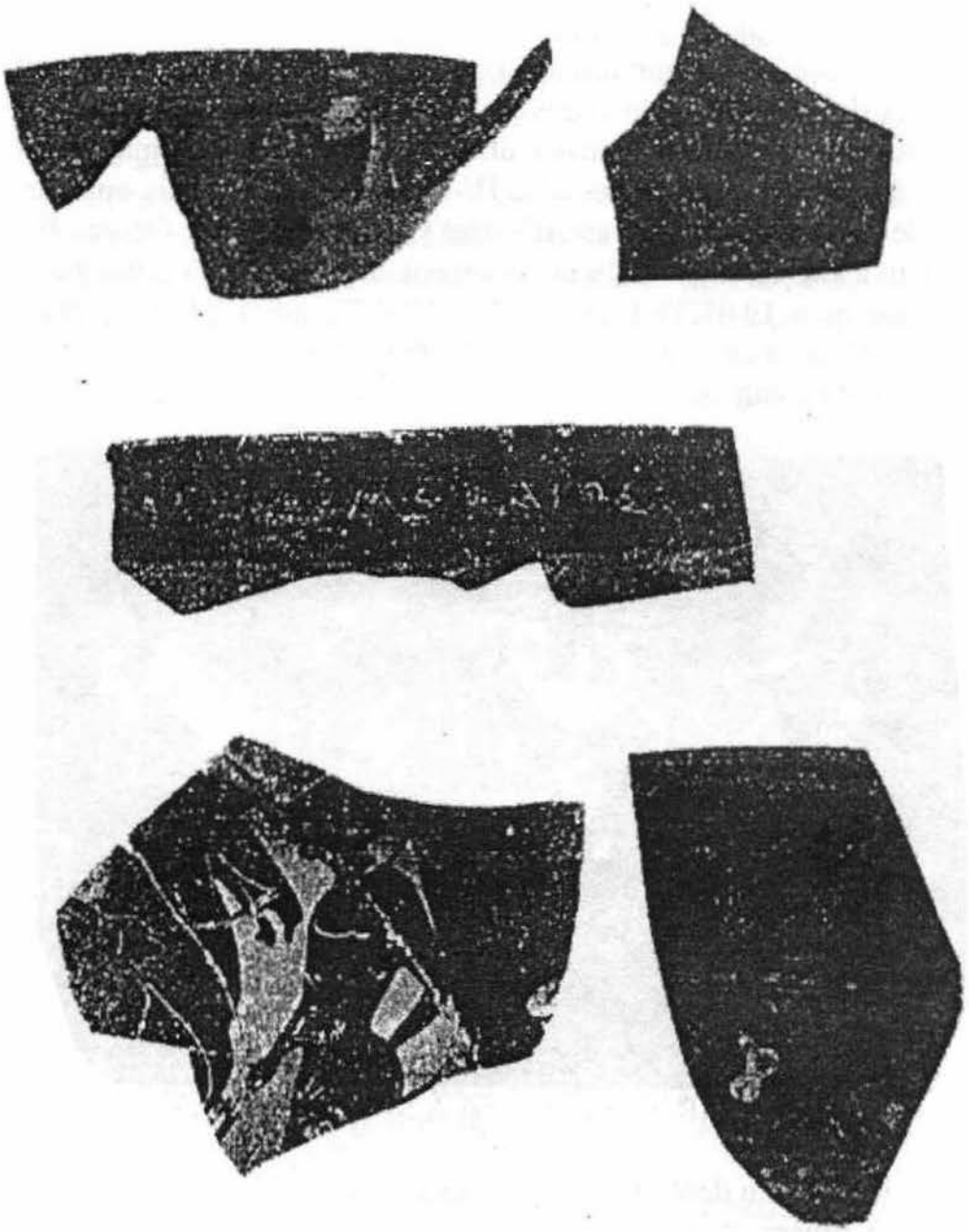

Fragmente de ceramică neagră şi elenistică
(După S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov)

Ceramica cu figuri negre descoperită în insulă, este bogată şi variată. Între fragmentele pictate se remarcă cel provenit dintr-un kylix cu figuri negre, reprezentând o procesiune a unui grup de femei nude. Pe acest fragment apare inscripţia: „*Lui Achille din partea lui Gormophai*".

Pe un alt fragment, datând din secolul VI î.Hr., provenit de la un recipient cu figuri negre, de tip amforă, apare reprezentată o parte a

trupului gol al unui băiat cu o lance, alături de un cal a cărui coamă, la fel ca şi părul băiatului, are culoarea roşie.

Între vasele de ceramică descoperite în Insula Şerpilor, **ceramica cu figuri de culoare roşie** este slab reprezentată. Totuşi, cei doi autori citaţi, consemnează descoperirea unui fragment dintr-un mare cântar, datând din ultima parte a secolului IV î.Hr., deasupra căruia apar scrise nume de pictori celebri de vase (Epiktét şi Nicosthène).[395] George Popa-Lisseanu vorbeşte şi el[396] de un fragment dintr-un frumos vas pe care apare inscripţia ΕΠΙΚΤΕΤ ΙΚΟΣΘΝ ΕΠΟΙΕΣ, adică *„Epictet, fiul lui Ikosthenos"*, ceea ce conduce la unele semne de întrebare privind relaţia dintre cele două nume!

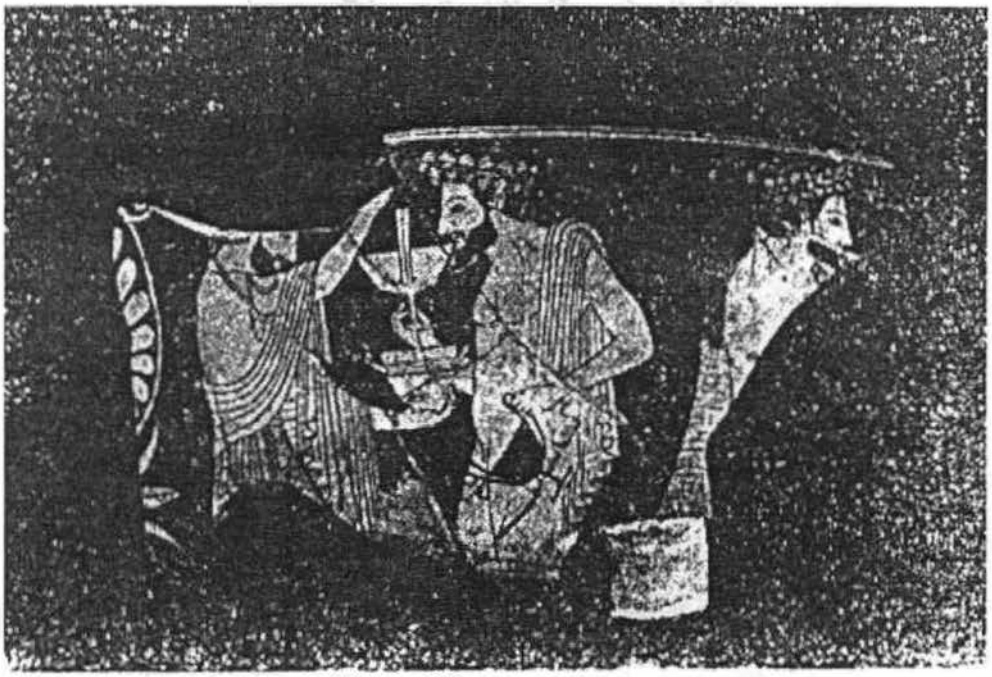

(După S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov)

În insulă s-au descoperit şi piese arheologice din **pământ ars.**

Una dintre statuetele din pământ ars reprezintă un băiat grăsuţ, nud, care stă jos. Datând din perioada î.Hr., ea reproduce o imagine legată de cultul kabirilor[397].

---

[395] Ibidem, p.59; Călinescu R.I.,op.cit.,p.45.

[396] George Popa-Lisseanu , Insula Şerpilor...op.cit., p.414.

[397] Denumirea **"cabiri"**(gr.καβιροι;cabiroi < fenic.Kabirim –"cei mari"),în religia greacă, dată celor patru divinităţi (Axieros, Axiersa,Axiersos şi Kasmilos) adorate la început numai în insula Samothrake de unde, mai apoi, s-a răspândit în numeroase locuri din lumea greacă (în Pontul Stâng, acest cult este atestat mai ales în secolele III-II î.Hr., sanctuare ("samotrhrakia") de acest gen fiind atestate la Histria,Tomis şi Callatis. În ciuda acestui fapt, despre cultul cabirilor, în general, se ştiu foarte puţine lucruri!

O altă statuetă, aparţinând perioadei arhaice, probabil de sorginte corintiană, **reprezintă un cocoş**. Acest tip de statuete sunt foarte rare (una la fel a fost descoperită în Panticapeea), întâlnindu-se fie la înmormântările păturii culte, fie în locurile de cult din unele dintre coloniile greceşti.

Cocoşul a fost apreciat ca o pasăre sacră pentru mai multe divinităţi – Apollo,Persephona, Pluton, Helios, Asclepios şi Hermes.

Descoperirea unei statuete de acest tip în Insula Şerpilor, demonstrează faptul ca această pasăre (cocoşul) a fost legată de cultul chtonian[398] al lui Ahille.

În insulă s-au descoperit şi unele **sculpturi de mici dimensiuni, realizate tot din pământ ars**, care reprezintă imaginea Afroditei şi a lui Dionysos.

Interesantă – pentru legăturile cu cultul privind „insula fericiţilor", cu cultul lui Ahille în această insulă mitică – este şi descoperirea unui **lecit** sub forma unui mic cedru. Specialiştii care s-au oprit asupra lui, sunt de părere că el reprezintă o piesă votivă (suportul capacului unui recipient ?), că „*grecii asociau plantele* [şi arborii] *de pe munţi cu moartea, înmormântarea, lumea de dincolo*".[399]

În acelaşi cadru, menţionăm şi un vas care poartă următoarea inscripţie:[400]

KOOC
ICMH
ΠACAN

În lucrarea dedicată "grecilor de peste mări", John Boardman scria următoarele: „*Recentele săpături sovietice* (lucrarea a fost scrisă în anul 1980 şi publicată în 1988 – n.n.) *nu au mai găsit resturi notabile. În schimb a fost recoltată o importantă colecţie de inscripţii zgâriate pe cioburi (graffiti) (...)*".[401]

Că aşa stau lucrurile o demonstrează dovezile pe care ni le furnizează S.B.Okhotnikov şi A.S.Ostroverkhov.

Ei scriu despre **o mare colecţie de graffiti**[402] descoperită de-a lungul timpului în partea de nord-est a insulei, completată substanţial în urma campaniilor sovietice de săpături din anii 1988-1990.

---

[398] **Chtonian** (< gr.χΘων,chton - "pământ") - denumire dată diferitelor divinităţi ale pământului, întruchipate iniţial de zeiţa Gaia;extinsă apoi asupra tuturor divinităţilor care locuiesc sub pământ.

[399] S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkaov, op.cit., p.65.

[400] George Popa-Lisseanu, ΛEYKH...op.cit., p.415.

[401] John Boardman, op.cit., p.326.

[402] **Graffiti** - denumiri zgâriate - pe vase sau pe monumente antice.

Cea mai mare parte a celor care au putut fi citite, sunt dedicații.

Cele mai multe dintre aceste graffiti sunt cele în care dedicația cuprinde numele lui Achille - întreg sau prescurtat -: **A, AH, AHILL EI.**

Pe unele graffiti sacre, apar inscripții consacrate sau marcaje, acestea din urmă reprezentând o abreviere ce conține fie litera inițială a numelui divinității, fie titlul lui (epiclesis). Astfel, pe unele graffiti apare litera „**A**" (<Achille) sau (de cele mai multe ori) „**Λ**" (<Λευχή ?).

Unele categorii de inscripții se referă la **ofrandele de vase pentru divinitate.**

Pe unul dintre fragmente, acoperit cu lac negru, ornamentat cu o frunză de iederă și datat din secolul III î.Hr., apare inscripția: *„Vas sacru al lui Achille"*.

Un alt graffiti, datând din secolul V î.Hr., are o inscripție (restaurată) trasată pe coroana unui urcior dintr-o argilă de culoare deschisă, care are următorul cuprins: *„Ofrandă de mulțumire a lui Anaksagoras"*.

Un alt graffiti – care (re)confirmă cele relatate de Flavius Arrianus – trasat pe un fragment aparținând unui vas din argilă roșie, demonstrează practica de a oferi lui Achille vase pline drept „plată" („vărsământ") pentru un animal supus sacrificiului în sanctuar.

Printre multele graffiti descoperite în Insula Șerpilor, pe trei dintre ele apar etnonimele celor care au făcut dedicații. Astfel, ca să citățm un exemplu, pe o bucată dintr-un vas făcut din argilă albă, cu gâtul îngust, datat din secolul III î.Hr., apare etnonimul Δηλλοι.

Alte două graffiti menționează epitetele care i-au fost atribuite lui Achille.

Primul (tradus de V.Yaylenko) – trasat de-a lungul marginii coroanei unui crater dat cu lac, ornamentată cu frunze de iederă, datând din secolul III î.Hr. -, apare următorul text: „(...) *dar de asemenea Însoțitorul[ui] în navigație (...)"*.

Al doilea – trasat pe fragmentul peretelui unui vas datat din secolul I î.Hr. -, are următorul text: „(...) *Achille ascultând cu bunăvoință (...)/(...) el va îndepărta orice nefericire*". V.Yaylenco susține că în acest caz este vorba de Achille Pontarches.[403]

Și alte descoperiri arheologice din Insula Șerpilor, confirmă cele scrise de autorii antici.

Flavius Arrianus (Periplus Ponti Euxini, 32), sublinia că pe lângă inscripții, în templu se mai văd *„cupe și inele și pietre prețioase"*.

Literatura privind descoperirile arheologice făcute aici, menționează un **inel** (de aramă?), câteva inele din fier și bronz, **o teseră**

[403] S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.67-70.

din fildeş ş.a. N.N.Mourzakevitch nota că a descoperit în partea nord-estică a insulei câteva pietre **geme**.

Chiar dacă numărul acestor urme cunoscute este relativ mic, este evident că cele scrise de Arrian se confirmă.

N.N.Mourzakevitch, N.V.Piaticheva şi S.A.Boulatovitch, au consemnat descoperirea în partea de nord-est a Insulei Şerpilor a mai multor **vârfuri de săgeţi (din bronz) de tip scitic**.

N.V.Piaticheva apreciază că aceste descoperiri **dovedesc vizitarea frecventă a insulei de către sciţi.**

Vârfurile de săgeţi din bronz, ofrande originale la scara insulei, pun în evidenţă faptul că unele dintre funcţiile lui Achille erau asemănătoare cu cele ale lui Apollo[404] (săgeata fiind unul dintre atributele acestuia).Vârfurile de săgeţi, de tip scitic, scot în relief, odată-n plus, funcţia eroică a lui Achille.

Adăugăm acestora, **suportul de bronz reprezentat sub formă de cap de vultur**, unul dintre cele mai vechi specimene de acest fel, aparţinând secolelor VII-VI î.Hr.

Potrivit declaraţiilor lui Nicolae Pavlovici Peredelea – unul dintre ofiţerii superiori detaşaţi temporar în Insula Şerpilor – *„rămăşiţele templului lui Ahile şi alte obiecte de o mare importanţă istorică au fost transferate la muzeul arheologic din Odesa, iar alte obiecte, cu o vechime de 2.500 de ani au fost scoase din mare de o echipă de scafandri* [militari]".[405]

Că aşa stau lucrurile o demonstrează nu numai dovezile la care am făcut referire, ci cele pe care le vom prezenta în continuare.

În apele din partea sudică a insulei, scafandrii au descoperit – între altele – **un fragment din învelişul de marmură al unui altar** (sau al unei coloane). Acesta prezintă, potrivit opiniei lui S.B.Okhotnikhov şi A.S.Ostroverkhov, „un interes aparte": *„Fragmentul are forma unui patrulater neregulat, cu următoarele dimensiuni: 0,36x0,45x0,5 m. Ornamentele sunt realizate în relief, nu prea evidente. Acestea se pare că erau compuse din frize separate care înconjurau circumferinţa*

[404]Născut în insula Delos, **Apollo,** zeu al luminii,poeziei,muzicii şi frumuseţii,protector al navigatorilor,păstorilor şi păşunilor, unul dintre cei 12 zei de pe Olimp, era fiul lui Zeus (zeitatea supremă în mitologia greacă) şi al Latonei, fiind frate geamăn cu Artemisa;a întemeiat oracolul din Delphi; simboliza soarele, fiind denumit Phoibos ("Strălucitorul"). Pentru cultul lui Apollon Ietros ("Tămăduitorul"),principala divinitate a Olbiei – şi a altor zei (Istros Artemis, Afordita, Poseidon Helikonios) - doar în coloniile milesiene de la Marea Neagră, vezi: *** Istoria Românilor. Vol.I...op.cit.p.571.Pentru senzaţionala descoperire a urmelor unui templu dedicat lui Apollo la Histria.vezi:CUGET LIBER,Constanţa,An XV(3995),27 august 2003,p.1,12.

[405] Apud „România Liberă" din 19.XI.1992; Marcu Nicolae,op.cit.,p.18-19.

învelişului. În partea superioară, cadrul era mărginit de un arbore scos în relief. Pe verticală friza este împărţită în caneluri (nu mai puţin de două). În câmp, se află una dintre aripile grifonului (?) sau chiar o frunză de acantă".[406]

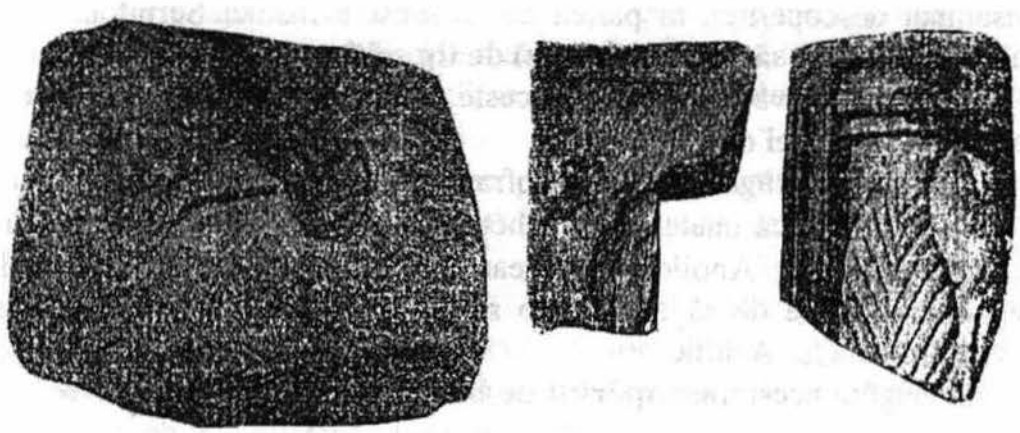

Fragmente de piese arhitecturale
(După S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov)

Tot scafandri au scos din nisipul apelor din imediata apropiere a insulei un număr de şase **tije de ancore**, dintre care una este din piatră iar celelalte cinci din plumb.

După unele opinii, ancorele cu tije au fost folosite între secolele III-I î.Hr., în timp ce după alte opinii, existenţa lor a continuat până în secolele III-IV d.Hr.[407]

Cele şase bucăţi de ancore au fost scoase la iveală între anii 1988-1989, în apele din partea de nord a insulei, de la o adâncime de 9-12 m şi la o distanţă de mal de 100-150 m.

---

[406] S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.56. *„(...) grifonul este atribuit lui Apollo Hiperboreanul"*. Autorii acestei precizări - S.B.Okhotnikov şi A.S.Ostroverkhov (op.cit., p.73) – continuă: *„Este evident că în perioada antică insula Leuké era considerată de ionieni un regat al morţilor şi unul dintre locurile de reşedinţă ale hiperboreenilor"*. Amintim, de asemenea, că pe un grup de graffiti descoperit în Leuké, în anul 1988, apar abrevierile **ΑΠ, ΑΠΟ, ΟΛ**, fiind vorba de fragmente din dedicaţii făcute lui Apollo .Dincolo de faptul că aceste informaţii vin în sprijinul susţinerilor lui Nicolae Densuşianu, făcute în anul 1913 („Dacia preistorică" – vezi cap. IV.2), ele mai au o semnificaţie, subliniată (şi) de Y.G.Vinogradov şi A.S.Rousyaeva – respectiv relaţia foarte strânsă între cultul lui Apollo şi cel al lui Achille, care *„îşi găseşte confirmarea în documentele* [dovezile arheologice] *din insula Leuké"*! (Ibidem, p.67)

[407] S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.73.

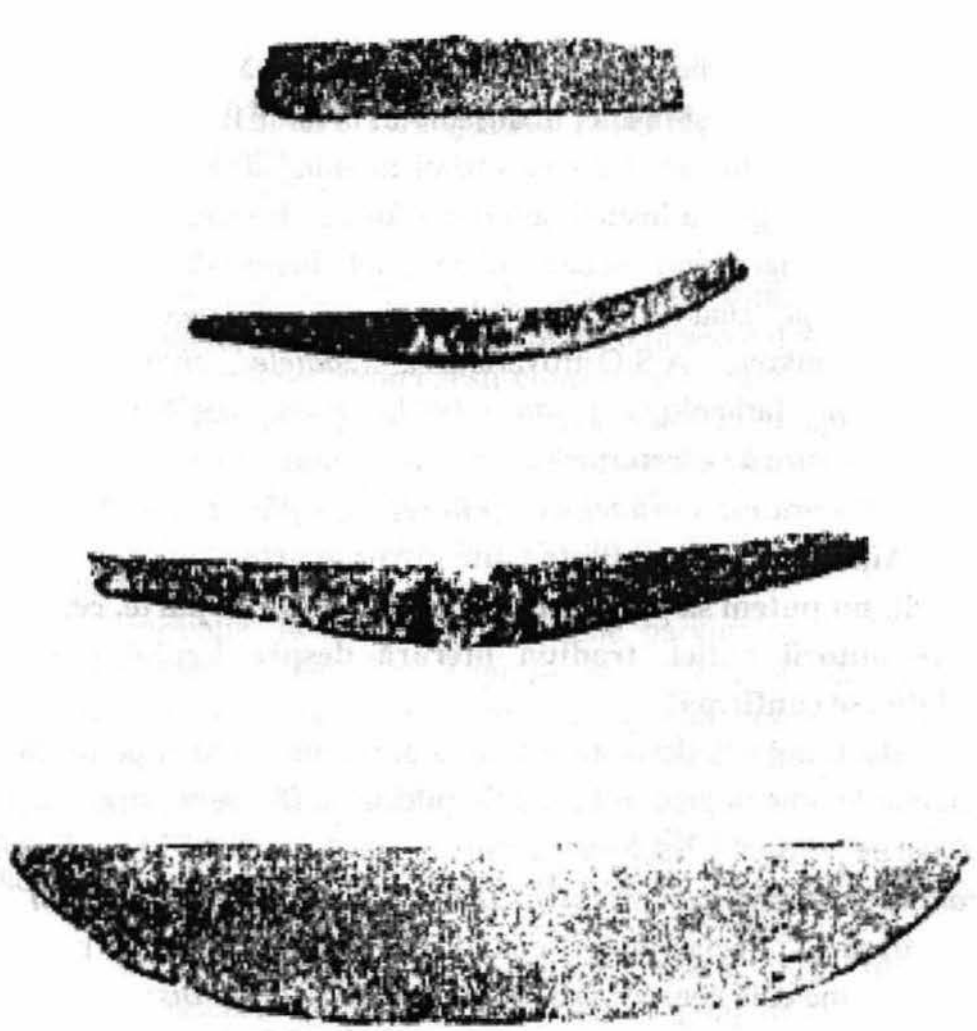

Fragmente de ancore antice descoperite în apele insulei
(După S.B. Okhotnikov şi A.S. Ostroverkhov)

În ciuda adversităţii vremurilor şi a oamenilor – concretizată în jefuirea sau vandalizarea patrimoniului arheologic ale insulei de către de corăbieri interesaţi sau simpli aventurieri, de către negustori avizi după bani, de către inconştienţii constructori ruşi ai farului din insulă (1837, 1841 ş.a.),a implicării masive a armatei Rusiei ţariste (şi, după cum am văzut, şi a celei sovietice) în depistarea, strângerea şi transferul alert al urmelor arheologice descoperite spre instituţii muzeale din Odesa (în primul rând!), Moscova, Kiev ş.a., apatiei şi nepăsării fostelor autorităţi

românești (1878-1948) – în contrast cu cele ruse(sovietice) și ucrainene - față de „zestrea" arheologică a insulei, furtunile năprasnice, bombardarea sălbatecă a farului și insulei în ansamblu, în anul 1917 de către germani, iar în timpul celui de-al doilea război mondial de către sovietici ș.a. -, zestrea arheologică a Insulei Șerpilor a fost, cert, serios diminuată, dar nu epuizată, ea mai având, cu certitudine, și alte lucruri de relevat în viitor.

Că așa stau lucrurile o confirmă și specialiști ucraineni (S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov): *„datele obținute în urma expedițiilor* [arheologice] *din 1964, 1968, 1988-1989 și 1990 demonstrează că cercetările din zona templului au viitor (...) mai ales în partea de nord-est a insulei, dar și în celelalte părți (...)".*[408]

Analizând cu luciditate toate dovezile arheologice la care ne-am referit, nu putem să nu constatăm că, cel puțin în parte, cele scrise de către autorii antici, tradiția literară despre Leuké și cultul lui Achille, se confirmă!

Dând dovadă de o surprinzătoare intuiție – într-o perioadă în care cercetările arheologice în Insula Șerpilor abia făcuseră primii pași serioși -,**George Popa–Lisseanu** scria următoarele: *„(...) **admitem că tradițiunea clasică despre Leuce este, cel puțin în parte, adevărată**".*[409]Același autor, convins de cele afirmate, cu un alt prilej, (re)confirma cele spuse: *„**Tradițiunea antică despre insula (...) [Leuké], în fața mărturiilor moderne, se pare astăzi a fi fost adevărată (...)**".*[410]

În cazul Insulei Șerpilor, izvoarele arheologice la care am făcut apel, au aceeași valoare documentară ca și izvoarele scrise.

Această observație, ne duce cu gândul la câtă dreptate avea **Jacques Boucher de Perthes,** autorul unei fraze ajunsă demult celebră: *„**Quand les ecrits manquent, les pierres parlent**"*! (*„**Când lipsește scrisul, pietrele vorbesc**"*!)

---

[408] Ibidem, p.55.

[409] George Popa-Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.394.

[410] Ibidem, p.409. Vezi și: Idem, Romanica ...op.cit., p.143 (citat reluat și de Cpt. M.D.Ionescu.op.cit.,p.315);S.B.Okhotnikov,A.S.Ostroverkhov,op.cit., p.73.Deontologia profesională ne obligă să facem precizarea că pe parcurs am folosit, pe larg, date, informații și imagini din consistentul și valorosul studiu al celor doi specialiști citați.

V. FARUL DIN INSULA ŞERPILOR

Vechimea informaţiilor privind primele faruri ridicate de către români în arealul danubiano-pontic, coboară până în secolul al XV-lea.

Documentele medievale româneşti consemnează faptul că **la 1419**, pe timpul domnitorului Alexandru cel Bun (1400-1431), în apropiere de Cetatea Albă, *„la gura Nistrului (...) [se găsea] **un far** (n.n.) şi acolo era şi schela pentru corăbii"*.[411] Acest text denotă, logic, anterioritatea ridicării celor două construcţii, atât de necesare navigaţiei şi comerţului din această parte a Mării Negre.

O altă informaţie, la fel de preţioasă, ne parvine de la Muntele Athos, respectiv de la mănăstirea Zografu, locul unde se păstrează o piatră pe care apare următoarea inscripţie: *„Io, Ştefan Voievod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei [1457-1504] (...), am făcut acest **turn de corăbii la anul 6983** [1475]"*.[412]

În ceea ce priveşte Insula Şerpilor, **primul dintre farurile sale** a fost ridicat cinci secole mai târziu, în prima jumătate a secolului al XIX-lea[413].

Acesta este secolul în care mai vechile conflicte dintre Imperiul ţarist (în plină ascensiune) şi Imperiul otoman (aflat într-o continuă decădere) ating apogeul, „problemele" dintre cele două imperii tranşându-se pe calea unor noi războaie, câştigurile sau pierderile uneia sau alteia dintre părţi fiind consemnate în tratate de pace bilaterale sau, după caz, multilaterale. Purtate în majoritatea cazurilor pe teritoriile altor popoare – cazul românilor fiind extrem de elocvent -, desele războaie

---

[411] Lt.col. Mircea Dogaru, **Consideraţii privind rolul şi acţiunile flotei în strategia apărării Dunării maritime şi litoralului nord-vest pontic în epoca lui Ştefan cel Mare**, în: „Anuarul Muzeului Marinei Române" (în continuare : A.M.M.R."),1999, Tom II, Constanţa, 2000, p.123.

[412] Nicolae Bârdeanu, Dan Nicolaescu, **Contribuţii la istoria Marinei Române. Vol. I. Din cele mai vechi timpuri până în 1918**, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p.54.*** Dicţionar de istorie veche a României...op.cit., p.263: monede de bronz din vremea lui Elagabal (218-222 d.Hr.) care au circulat în Dobrogea în epoca romană înfăţişează pe verso, în primul plan, o divinitate fluvială (probabil Istrul), iar în planul al doilea **un turn paralelipipedic înalt, interpretat de cercetători ca fiind un far!**

[413] Vezi: Pădureanu Dominuţ, **Consideraţii privind farul din Insula Şerpilor**, în: "A.M.M.R.", Tom III/2, Constanţa, 1999, p.121-134.

dintre cele două imperii au dus nu numai la grele pierderi umane şi materiale pentru popoarele pe al căror teritoriu sau desfăşurat, pentru popoarele aflate sub suzeranitatea sau în sfera de interese ale celor doi mari adversari, ci, fapt la fel de grav, la grele pierderi teritoriale, ale căror consecinţe nefaste se resimt până în zilele noastre.

Aceste aspecte, în dinamica lor, explică faptul că de "soarta" acestor dese, lungi şi pustiitoare războaie – în care, datorită jocului de interese au intrat, de o parte sau de alta, şi alte puteri europene -, a depins destinul istoric, politic, juridic, economic şi militar al Principatelor, Dobrogei, Mării Negre, Deltei Dunării şi, legat de aceasta, Insulei Şerpilor.

Imperiul otoman („*omul bolnav*") primea lovitură după lovitură, fie din partea Rusiei ţariste, fie din partea Imperiului habsburgic. Pentru ieşirea din impasurile de moment, Imperiul otoman a făcut în repetate rânduri, cu multă uşurinţă ,cesiuni după cesiuni – teritoriale, maritime, financiare ş.a. -, lezând prin actele sale interesele şi drepturile istorice ale românilor şi ale altor popoare. Într-un fel sau altul, într-o măsură mai mare sau mai mică, toate aceste cesiuni au fost „plătite" de către popoarele aflate sub temporara suzeranitate otomană.

Rusia ţaristă – îndeosebi, pe aceleaşi poziţii situându-se însă şi Austria -, a ştiut să profite din plin de slăbiciunea (decăderea) Imperiului otoman, smulgând de la adversarul său, fără reticenţe sau scrupule, cam tot ceea ce se putea smulge, nerestituind Porţii sau popoarelor lezate de rapturile sale silnice, nimic de bună voie, ci numai atunci când a fost silită de conjunctura militară, politică sau diplomatică creată de marile puteri europene, lezate şi ele în interesele lor geostrategice şi economice.

Semnificative în sensul celor arătate rămân (şi) războaiele ruso-turce din primele decenii ale secolului al XIX-lea, încheiate cu tratatele de pace de la Bucureşti (1812) şi Adrianopole (1829).

Această primă jumătate a secolului al XIX-lea, marcată de un adevărat "lanţ" de rapturi teritoriale ruse din teritoriul românesc, i-au apropiat considerabil pe aceştia de Insula Şerpilor, aceasta fiind perioada şi conjunctura istorică în care a fost deschis "dosarul" farului din această mică insulă românească.

Din cele mai timpuri ,Insula Şerpilor a fost pământ românesc, sub raport fizico-geografic fiind parte organică a Dobrogei (Deltei Dunării), cu a cărei "soartă" s-a confundat secole după secole. În judecarea acestui fapt nu poate fi omisă **o realitate valabilă oricând şi oriunde: dreptul natural premerge legii sau tratatului scris care-l consacră. Nu un tratat sau o lege creează dreptul unui popor asupra unui anumit**

teritoriu, ci dreptul natural creează legea care, mai apoi, este consacrată şi prin dreptul scris!

Nici un document juridic internaţional – bi- sau multilateral – anterior anului 1857,nu a făcut referiri privitoare la statutul juridic al Insulei Şerpilor, ceea ce conduce la două concluzii majore: prima, şi de jure şi de facto Insula Şerpilor aparţinea românilor, iar cea de-a doua, că Rusia ţaristă nu a deţinut nici un drept, nici un titlu de suveranitate asupra acestei insule.

Acesta a fost contextul geopolitic şi geostrategic în care Rusia ţaristă a făcut încă un rapt din teritoriul românesc ,ocupând pe furiş, discret, Insula Şerpilor.

Nici Imperiul otoman şi nici marile puteri europene nu au protestat (unele nici n-au aflat acest lucru la timpul cuvenit, ci mult mai târziu!), Rusia ţaristă aplicând şi în acest caz politica faptului împlinit!

Intuind mult mai bine decât turcii locul şi importanţa strategică a Insulei Şerpilor pentru această parte a Mării Negre, pentru zona gurilor Dunării, atât pe timp de pace cât şi pe timp de război, ruşii, pragmatici, s-au grăbit să construiască pe insulă un far necesar navigaţiei vaselor militare şi civile, obiectiv care, într-un anume fel, urma să „legitimeze" raptul în faţa unei Europe pentru care „soarta" acestei mici şi nelocuite insule conta prea puţin.

În literatura de specialitate perioada când a fost construit acest prim far a constituit motiv de controverse, necontroversat rămânând doar faptul că acest lucru a fost făcut de către ruşi.

Legat de anul demarării lucrărilor de construcţie a acestuia, a fost avansat atât anul 1836 (cpt. M.D.Ionescu)[414], cât şi anul 1828 (de către unul dintre ziarele româneşti de după 1989).[415]

Dintre anii scurşi până la finalizarea lucrărilor, anul 1837 a fost unul nefast pentru vestigiile arheologice din insulă. *„În 1837* – precizează S.B.Okhotnikov şi A.S.Ostroverkhov (1991) – [ruşii] *s-au folosit de pietrele de la fundaţia templului pentru a construi un far".*[416]

---

[414] Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.316. Vezi şi: *** **La Commission Européenne du Danube et son ouvre de la 1856 a 1931**,Paris,MCMXXXI, p.322.

[415] „Strict secret", 11 decembrie 1990, p.5. Comandor(r) Toader Ion-Dănuţ, **Insula Şerpilor-un copil abandonat**...,în: "Marea Noastră", Constanţa, Anul XII, Nr.1 (42), ianuarie-martie 2002, p.6-7, prezintă următoarea suită de informaţii privind farul din insulă : în anul 1812, prin Tratatul de la Bucureşti, **Rusia devine riverană Dunării, fapt pentru care se considera îndreptăţită să întreţină pe insulă un far** ;"în **1833 repune în funcţiune farul abandonat o vreme**";"... (funcţionarea farului **ridicat de către turci în 1856** intra în responsabilitatea Comisiei Europene a Dunării)"; "În timp [după 1890] **se construieşte alci un nou far** (...)".

[416] S.B.Okhotnikov,A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.53.

Lucrările de construcție au durat mai mulți ani, anul finalizării acestora constituind un alt motiv de controverse.

Călinescu I.Raul în trecut (1931) și dr. Șelariu Octavian în prezent (1991), au susținut că lucrările au fost terminate în anul 1842.[417]

Alți autori – cpt. M.D.Ionescu (1904), lt.col.Mihai Drăghicescu (1943) ș.a. -, au susținut anii 1846/1847.[418]

În ceea ce ne privește, considerăm că lucrările de construire a farului s-au desfășurat între anii 1837-1842.

Farul a fost amplasat pe platoul insulei, în punctul cel mai înalt, la altitudinea de 37-40 m.

Înălțimea primului far din Insula Șerpilor a fost – potrivit opiniilor formulate de George Popa-Lisseanu, cpt. Mihai D.Ionescu, Grégoire Danesco, V.Meruțiu ș.a. -, de 50 m, doar Taibout de Marigny susținând 129½ picioare (cca.43 m).[419]

Marcând un real câștig pentru navigația din Marea Neagră, ridicarea lui a marcat o grea și ireparabilă pierdere pentru arheologie, pentru știință în general.

A fost oare vorba de un demers deliberat sau de un gest de crasă inconștiență?

Astăzi, evident, putem face suficiente supoziții, speculații, dar ele sunt tardive, certe rămânând doar două lucruri: apariția acestui far pe insulă, respectiv dispariția din patrimoniul arheologic al acesteia, a celei mai mari părți a vestigiilor antice!

Timp de câteva decenii – până la 1856 -, rușii, stăpâni samavolnici și temporari asupra insulei, au controlat nestingheriți atât farul cât și navigația din zona gurilor Dunării ,din acest bazin al Mării Negre.

Și în acest caz a primat dreptul forței, poziția rușilor fiind favorizată de situația geostrategică din Marea Neagră, în raporturile ruso-otomane balanța înclinând de partea celor dintâi.

Deținerii ilegale a insulei de către ruși, i se va pune capăt după războiul Crimeii (1853-1856). Înfrântă, Rusia țaristă era îndepărtată de la gurile Dunării, sudul Basarabiei (județele Cahul, Ismail și Bolgrad) era restituit - conform art.21 al Tratatului de pace de la Paris (1856) - Moldovei care, la fel ca și Țara Românească, au fost lăsate în continuare sub suzeranitate otomană.

Congresul de pace de la Paris (1856) – care a luat hotărârile citate - a dispus, de asemenea, ca Insula Șerpilor (inclusiv farul de pe ea) să

---

[417] Vezi: Călinescu R.I., op.cit., p.50 și 57; Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.316; Dr.Șelariu Octavian,op.cit.,p.19 (1842); Lt..col. Mih[ai] Drăghicescu, op.cit., (1846-1847); ș.a.

[418] Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.316; Lt.col. Mih[ai] Drăghicescu, op.cit., p.493.

[419] Călinescu R.I. zicea 40 m, iar Gheorghe Murgoci (op.cit., p.314) zice 37 m.

revină Dobrogei, altă parte a pământului românesc lăsată sub suzeranitate otomană.

Cu alte cuvinte, peste suveranitatea românilor asupra Insulei Şerpilor, marile puteri europene au suprapus suzeranitatea otomană!

Asemeni tuturor tratatelor de pace în care au fost implicate marile puteri europene, şi de această dată tratatul de pace a cuprins unele prevederi care reflectau direct interesele acestora; era, într-un anume fel, o răsplată pe care şi-o ofereau singure pentru sprijinul militaro-diplomatic acordat Imperiului otoman.

Astfel, în „chestiunea" Dunării, ele au hotărât aplicarea principiilor stabilite de Congresul de la Viena (Protocolul Conferinţei de la Viena, din 9 iunie 1815) privind libertatea de navigaţie pe acest fluviu (art.15), precum şi înfiinţarea unei Comisii Europene a Dunării (C.E.D.) cu sediul la Galaţi (art.17). (Aceleaşi interese au făcut ca România, stat riveran, să nu fie cooptată în acest organism internaţional decât în anul 1871!...)

La 1856 navigaţia în bazinul nord-vestic al Mării Negre, în zona gurilor Dunării, era ghidată de două faruri – unul amplasat la Sulina[420], iar celălalt pe Insula Şerpilor. Ambele faruri depindeau de Administraţia farurilor otomane, personalul acestora fiind recrutat, cu predilecţie, din rândul locuitorilor de etnie turcă din Sulina.

C.E.D.-ul, care între anii 1856-1947 a avut o bogată şi complexă activitate privind Dunărea şi gurile acesteia, s-a implicat încă de la începuturile sale în chestiunile legate de farul de pe Insula Şerpilor, o dovadă în acest sens constituindu-l faptul că l-a reparat şi dotat cu luminatoare noi.

Din raportul lui Blondel von Coelebroeck, ministru rezident al Belgiei la Constantinopol, către ministrul său de externe, Charles Vilain

---

[420] Farul vechi,construit de ruşi în anul 1802 (având 70 de picioare înălţime, joc fix, vizibilitate 14 Mm), a fost dezafectat în 1833 şi reconstruit (45°10' latitudine nord; 29°41' longitudine est) în anul 1842 (prin art.IV al tratatului ruso-austriac de la Saint-Petersbourg ,din 1840,Rusia se obliga să ridice în cel mai scurt timp un far (fanal)"*unde va veni mai bine la gura Sulinei şi de a întreţine o flacără după cele mai bune mijloace actual cunoscute, cu reflectoare de dimensiuni mari. Acest far va fi aprins de la 1 martie stil vechi până în luna decembrie*". Tot aici, în partea de nord, a fost construit alt far în anul 1887 (turn de piatră, circular, înalt de 45 de picioare, clopot, lumină roşie, vizibilitate 8 Mm).A mai existat încă un far, la capul Cheiului din partea de sud (înalt de 38 de picioare, o lumină alternativă alb-verde)(Romulus Seişanu,op.cit.,p.75). În anul 1928 C.E.D. a reconstruit vechiul far, pe aceleaşi fundaţii. În anul 1983, pe malul drept al canalului Sulina, la 8 km de oraş, a fost dat în exploatare un nou – actualul – far (înălţimea 53 m, dotat cu aparat optic de tipul AGA PRB – 23). (Vezi şi: ***Cartea pilot...op.cit., p.108).

(16/28 iulie 1856), reiese faptul că Imperiul otoman intenţiona să construiască pe Insula Şerpilor un nou far.[421]

După Congresul de pace de la Paris, dată fiind acuitatea „problemei orientale", activitatea diplomatică s-a prelungit, hotărârile luate ulterior având implicaţii directe asupra insulei şi, implicit, a farului de de pe ea.

Între 25 decembrie 1856 – 6 ianuarie 1857, la Paris s-a desfăşurat Conferinţa plenipotenţiarilor puterilor semnatare ale tratatului de pace, în ultima zi a reuniunii semnându-se „Protocolul de la Paris".

Având în vedere prevederile Protocolului precum şi *„interesul general al comerţului maritim"*, Imperiul otoman se angaja *„să întreţină pe această insulă un far menit să asigure navigaţia vaselor ce se îndreaptă spre Dunăre şi spre portul Odesa"*. Plenipotenţiarii au convenit că *„în scopul asigurării navigabilităţii gurilor acestui fluviu şi a părţilor de mare învecinate"*, să vegheze, prin intermediul C.E.D.- ului, asupra bunei sale funcţionări.

Prin tratatul dintre Austria, Franţa, Marea Britanie, Prusia, Rusia şi Regatul Sardiniei, pe de o parte, şi Imperiul otoman, pe de altă parte, semnat la Paris, la 7/19 iunie 1857, se delimitau graniţele dintre acesta din urmă şi Rusia.

Delta Dunării şi Insula Şerpilor – contrar prevederilor art.21 al tratatului de pace de la Paris (18/30 martie 1856)! – **au fost luate Moldovei şi puse sub suzeranitatea Imperiului otoman!...**

Referitor la farul de pe Insula Şerpilor se prevedeau următoarele:*"Art.4. **Dans l'intérêt général du commerce maritime, la Sublime Porte s'engage à entretenir sur l'île des Serpents un phare destiné a assurer la navigation des bâtiments se rendant dans le Danube et au port d'Odessa.** La Commision riveraine instituée par l'article 17 du traite du 30 Mars 1856, dans le but d'assurer la navigabilité des embouchures du fleuve et des parties de la mer avoisinantes, veillera à la régularité du service de ce phare".*[422]

În acelaşi an era înfiinţată Căpitănia Portului Sulina – ca serviciu ce aparţinea de C.E.D. -, care până în anul 1924 a purtat numele de Căpitănatul Portului Sulina. Între atribuţiile acestui serviciu special se înscriau (şi) întreţinerea şi controlul farurilor şi semnalelor de ceaţă de la Sulina, Sfântul Gheorghe şi de pe Insula Şerpilor.[423]

---

[421] *** **Românii la 1859. Unirea Principatelor în conştiinţa europeană. Documente externe**. Vol.I, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.70 (nota 1)

[422] *** Ministerul Afacerilor Străine. **Cestiunea Dunarei. Acte şi documente**, Bucureşti, MDCCCLXXXIII, p.146.

[423] *** Comisia Europeană a Dunării (1856-1949)...op.cit., p.9.

Instrucţiunile provizorii elaborate de Comisia Europeană a Dunării la 28 februarie 1857,cuprinzând atribuţiile căpitanului de port de la Sulina, la art.3 stipulau următoarele: *"Căpitanul de port va fi însărcinat cu privegherea (...) serviciului farurilor, atât de la Sulina cât şi în Insula Şerpilor".*[424]

Între anii 1857-1878, ca urmare a înţelegerilor survenite între Imperiul otoman (sub a cărui suzeranitate se afla)[425] şi C.E.D., farul s-a aflat practic sub controlul acesteia din urmă.

Că aşa stau lucrurile, continuitatea acestui lucru, o confirmă şi „Actul public relativ la navigaţiunea gurilor Dunării", parafat la 2 noiembrie 1865, la Galaţi.

În art.56 al acestui document, se preciza: *„Comisiunea Europeană a Dunării se va înţelege cu cine se cuvine pentru asigurarea întreţinerii farului de pe Insula Şerpilor".*

Un nou război ruso-turc, din anii 1877-1878, va modifica, din nou, statutul juridic al insulei şi farului, aşezând lucrurile pe făgaşul lor firesc.

În urma preliminariilor de pace de la San Ştefano (19 februarie / 3 martie 1878), unde Rusia ţaristă a dictat iar Poarta otomană a acceptat, prin art.19 (lit."a"), Insula Şerpilor, farul de pe ea ş.a., au fost cedate de Poartă Rusiei ţariste în contul despăgubirilor de război. Întrucât Rusia ţaristă nu dorea să anexeze teritoriile româneşti cedate de Imperiul otoman, ea îşi rezerva „dreptul" (!) de a le schimba cu alt teritoriu românesc, respectiv sudul Basarabiei (adevărata „ţintă" pe care o urmăreau, diabolic, ruşii!).

„Preliminariile" la care ne-am referit, au avut darul de a nemulţumi (cu excepţia Rusiei!) toate marile puteri europene, fapt ce a condus la convocarea Congresului de pace de la Berlin – acesta nefiind altceva decât rezultatul logic atât al presiunilor cât şi al intereselor acestor puteri. Erau acele timpuri în care nu se putea trata în lipsa sau în dauna intereselor lor!

La 12/24 iunie 1878, pe masa preşedintelui Congresului (cancelarul Otto von Bismark) era depus Memoriul Principatului României, un act de demnitate naţională – redactat de Mihail Kogălniceanu şi Ion Brătianu – care, în virtutea „titlurilor sale seculare" (art.3), cerea respectarea drepturilor istorice ale românilor asupra Insulei Şerpilor.

Reafirmarea demnă şi fermă a acestei cereri şi cu prilejul audierii plenipotenţiarilor români de către Congres (19 iunie / 1 iulie 1878),

---

[424] *** **Documente privind istoria Dobrogei (1830-1877)**. Volum întocmit de Tudor Mateescu, Bucureşti, 1975, p.222-223
(doc.205).

[425] Între 1856-1860 la Constanţa au ridicat un nou far, pe ruinele fostului far genovez.

cobeligeranţa României, faptele de arme săvârşite de tânăra şi viteaza armată română pe câmpurile de luptă de la sud de Dunăre, sacrificiile materiale şi umane considerabile făcute pe timpul războiului, au contribuit la triumful forţei dreptului – în baza art.46, Insula Şerpilor a fost reunită cu România.

Art.56 al tratatului de pace se referea la farul de pe insulă: *„La Commission Européenne du Danube s'entendra avec qui de droit pour assurer l'entretien du phare sur l'île des Serpents".*[426]

"En 1878, sur la base des dispositions du Traité de Berlin qui établissait sa complète indépendance, la Commission Européenne revendiqua l'administration et l'entretien des phares de Soulina et de *l'île des Serpents sans attendre l'expiration de la concession de ces phares, qui n'avait lieu qu'en 1884".*[427]

În intervalul 1879-1948 insula şi farul au aparţinut în mod firesc României, acest statut juridic nefiind contestat de nici unul dintre statele europene, congresele de pace ulterioare – 1920 şi 1947 – menţinând intacte drepturile României asupra lor.

Între 1878-1938 – la fel ca şi în perioada 1856-1878 - C.E.D.- ul a asigurat şi vegheat la buna întreţinere şi funcţionare a farului de pe Insula Şerpilor, între acest organism şi statul român existând, sub acest aspect, o bună colaborare.

Consemnăm, în acest cadru, că după războiul de independenţă, după revenirea insulei în graniţele fireşti, unele personalităţi româneşti au formulat o serie de propuneri constructive vizând fie insula, fie farul de pe ea.

Semnificative în acest sens rămân propunerile formulate (1879) de către eroul de la 1877, lt.col. Ion Murgescu (viitorul comandant al Marinei Regale a României): pe insulă să fie organizat un post (pichet) militar, compus din 10 marinari; pe insulă să fie instalată o staţie de semnalizare şi, în fine, lângă far, pe un catarg înalt, să fie înălţat tricolorul românesc.[428]

Propunerile sale pertinente sau bucurat de receptivitate din partea forurilor competente româneşti, fapt ce a condus la primele măsuri în sensul celor propuse de el. Astfel, Guvernul României a hotărât

---

[426] *„Comisia Europeană a Dunării se va înţelege cu cel ce are dreptul, pentru a asigura întreţinerea farului din Insula Şerpilor"* *** Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei... op.cit., p.457 şi p.438. Vezi şi: *** **România în relaţiile internaţionale. 1699-1939,** Editura Junimea, Iaşi, 1989, p.298.

[427] *** La Commission Europeenne du Danube...op.cit.,p.321.

[428] *** **Documente privind istoria militară a poporului român – iulie 1878 – noiembrie 1882**, Editura Militară, Bucureşti, 1974,[p.6-9:Copie după raportul domnului locotenent-colonel Murgescu, cu nr.5 din august 2,1878,către Ministerul de Război].

trimiterea de urgenţă pe insulă a unui caporal şi doi marinari, între misiunile acestora înscriindu-se şi cea de *„a ridica în toate zilele pavilionul naţional"*.[429]

La 31 martie 1879, farurile de la Sulina şi Insula Şerpilor, au fost (răs)cumpărate de la Imperiul otoman de către C.E.D.[430]

Pe cale de consecinţă, între anii 1879-1881, între statul român şi C.E.D. au fost perfectate unele aranjamente (protocoalele nr. 324-356) privind activitatea farului de pe insulă.[431] În fondurile Arhivelor Statului (Bucureşti) se află mai multe rapoarte şi procese verbale încheiate între anii 1878-1881, unele dintre acestea referindu-se expres la operaţiunile de întreţinere şi funcţionare a farului.[432]

La 19 mai 1881 a fost adoptat „Regulamentul de navigaţie şi poliţie", aplicabil în aval de Galaţi. În „Titre IV" („Du service des phares" – paragraful 29), se stipula: *„Le capitaine du port est chargé de surveiller le service des phares des embouchures du Danube et de l'île des Serpents.*

Le personnel de ce phare, nommé par la Commission, est placé sou la surveillance disciplinaire du capitaine du port; le surveillance technique des phares appartient à l'ingénieur de la Commission Européenne.

Le capitaine du port inspecte une fois au moins par moins, les phares de l'île des Serpent et de St.Georges, soit en personne, soit par l'organe d'un agent. Il s'entend avec l'ingénieur pour tout ce qui serait exigé par les besoins de ce service".[433]

Din rapoartele delegatului Marii Britanii, trimise între 1887-1888 ministrului său de externe, reiese că în această perioadă se preconiza implementarea unui nou sistem de funcţionare a farurilor de la Sulina, Sf. Gheorghe şi Insula Şerpilor.[434]

---

[429] Lt.col. Drăghicescu M., Dunărea de la Orşova la Mare ...op.cit., p.248.

[430] Dimitrie S.Nenițescu, **Studiu asupra fluviilor convenţionale. Dunărea în dreptul internaţional public**, Bucureşti, 1903, p.89

[431] *** Comisia Europeană a Dunării... op.cit., p.162 (document nr.1025).

[432] Ibidem, p.183 (document nr.1123).

[433] *„Căpitanul portului* [Sulina] *este însărcinat de a supraveghea serviciul farurilor gurilor Dunării şi Insula Şerpilor. Personalul acestor faruri, numit de Comisie, este plasat sub supravegherea disciplinară a căpitanului portului, supravegherea tehnică a farurilor aparţine inginerului Comisiei Europene. Căpitănia portului inspectează odată pe lună sau mai puţin, farurile Insulei Şerpilor şi Sf. Gheorghe, fie personal, fie prin intermediul unui agent. El se înţelege cu inginerul asupra tuturor problemelor ce se vor impune, de nevoile acestui serviciu".* *** Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei...op. cit., p.567.

[434] *** Comisia Europeană a Dunării...op.cit., p.232.

Conform dării de seamă (Galați, 12 octombrie 1894) a Inspectoratului navigației porturilor - Corpul Flotilă, privind inspecțiile făcute în cursul anului 1894, semnată de inspectorul navigațiunii și porturilor (lt.col. Irimescu), rezultă că până pe 16 aprilie 1894 canoniera „Bistrița" a staționat la Sulina, fiind *„(...) întrebuința[ță] pentru inspectarea și aprovizionarea insulei Șerpilor"*, precum și a pichetelor de pe brațele Sulina și Sf. Gheorghe.[435]

Începând cu 16 aprilie 1894, locul și rolul canonierei „Bistrița" a fost luat de canoniera „Grivița", mutată la Sulina de la Diviziunea echipajelor și integrată la Bastimentele Inspectoratului porturilor. Comandantul ei, cpt. Popovăț Pavel, a condus personal activitățile (transporturile) de aprovizionare generală a personalului de pe Insula Șerpilor[436] .

Între 1 iunie-1[15]octombrie 1897" *aprovizionarea Insulei Șerpilor"* a fost făcută de bricul "Mircea".[437]

(După Călinescu R.I.)

În septembrie 1900 același legendar bric a mai făcut aprovizionarea insulei în două rânduri.[438]

În cursul anilor 1898-1899, în perioada de cercetare și documentare în vederea redactării celebrei hărți (hidrografice, color, 1 foaie 67x 69 cm) intitulată „Marea Neagră. Coasta României", lt. comandorul A.Cătuneanu a ajuns și pe Insula Șerpilor, în harta sa consemnând și acest far.

În 14 iunie 1899,după cum ne informează„Istoricul bricului

[435] *** **Documentul privind istoria militară a poporului român iulie 1891 – decembrie 1894**, București, 1976, p.431.

[436] Ibidem, p.457.

[437] Vezi : Constantin Mohanu, **Jean Bart (Eugeniu Botez).Viața și opera**, Editura "Biblioteca Bucureștilor", 2001, p.62.

[438] Valentin Ciorbea,**Istoricul navelor școală"Mircea".Vol.I.Bricul"Mircea"**,Editura Academiei Navale"Mircea cel Bătrân",Constanța,1997,p.107.

"Mircea"",Principele Ferdinand şi Principesa Maria,",*fac o excursiune cu [nava] Regele Carol"până la Insula Şerpilor [de unde] se întoarseră seara la 11 înapoi (...)".*[439]

La 20 mai 1905 cei doi pleacă cu vasul"România"la Insula Şerpilor pe care,după debarcare,o vizitează din nou.[440]

La 1 mai 1908 bricul „Mircea" a ieşit în mare pentru exerciţii.Cu acest prilej *„Se ancorează la Insula Şerpilor trimiţându-se echipajul (...) la uscat pentru a vizita insula".*[441]

În ceea ce priveşte personalul românesc detaşat în Insula Şerpilor, condiţiile de muncă şi de viaţă ş.a., datele disponibile, deşi lacunare, conduc la concluzia că atât personalul militar cât şi cel civil, a fost redus numeric.

Anterior anului 1891, pe insulă se aflau un caporal şi doi marinari; în anul 1891 pichetul militar (amplasat în aripa dreaptă a clădirii farului, spre partea de nord), avea un sergent şi şase marinari; în 1928 (dar şi aprilie 1931), pe insulă se aflau un fruntaş (şeful pichetului) şi trei soldaţi (plus alţii doi, pedepsiţi disciplinar), toţi aparţinând Diviziei de mare (Baza Navală Sulina)[442],în iunie 1939 –9 marinari.[443] Dintre militarii români detaşaţi cu serviciul pe insulă, doar unul singur şi-a dat obştescul sfârşit aici, fiind îngropat în pământul acesteia.[444]

Militarii români de pe Insula Şerpilor aveau misiunea de a păzi insula, farul şi anexele sale, de a observa şi nota vasele care treceau pe lângă insulă, direcţia lor de deplasare ş.a.

Din nefericire, din plictiseală sau neştiinţă, militarii care s-au perindat pe insulă au împuşcat multe dintre păsările acesteia, îndeosebi exemplare din Cormoranii lui Aristotel (Phalacrocorax Aristotelis Desmaresti Pall.), deşi aici era unicul loc din România unde aceste păsări superbe puteau fi întâlnite...

În ceea ce priveşte personalul civil care deservea farul (aşa numiţii „farişti"), şi numărul acestora a fost mic: 1891 - 4, 1928 - 3, 1930 - 3 farişti şi doi mateloţi, 1931-3 (cu o vechime între 3-12 ani).[445]

---

[439] Ibidem,p.101.

[440] Ibidem,p.141.

[441] Ibidem,p.148.Pe 13 iulie şi 7 august 1911 bricul a navigat iar în apropierea insulei.

[442] George Poppa-Lisseanu, Insula Şerpilor...op.cit, p271 şi 392; Idem, Romanica... op.cit.,p.118; Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.305; ***„Analele Dobrogei", Constanţa, Anul XI, 1930, Fasc. 1-2, p.189; Călinescu R.I., op.cit., p.47 şi 50.

[443] General Cristache Popescu, **Excursia filialei Chişinău pe Dunărea Maritimă şi la Insula Şerpilor**, în: "Marea Noastră", Anul VIII,Nr.9,septembrie 1939,p.244.

[444] V.Meruţiu, op.cit., p.27.

[445] Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.305; „Analele Dobrogei", op.cit., (nota 26), p.189. În realitate, în 1931 erau angajaţi 4 „farişti" (Ştefan Petrov, Vasile Iona, Dumitru Curteanu

La dispoziția militarilor și „fariștilor" staționați pe insulă se aflau camere separate, un cuptor pentru pâine, magazii, un atelier general, patru rezervoare de apă (de ploaie) - două amplasate de o parte și alta a peninsulei, al treilea în partea de nord iar cel de-al patrulea (și cel mai important) chiar în curtea farului.[446] Numărul camerelor disponibile depășea nevoile personalului de pe insulă, trei dintre ele fiind goale (într-una dintre acestea a locuit în anul 1928 dr. Drost; în alte două au stat, în anul 1931, Călinescu I.Raul și însoțitorii săi). Este de regretat faptul că datorită existenței spațiului necesar, Stațiunea zoologică de la Agigea nu a intervenit pe lângă C.E.D. pentru a-i ceda aceste camere disponibile, în vederea utilizării lor în scopuri științifice.

În afara activităților oficiale – de întreținere și supraveghere a farului -, în timpul liber „fariștii" se ocupau cu grădinăritul, creșterea animalelor, pescuitul ș.a. Prin activitatea lor extraprofesională, au adus deservicii în plan științific : au folosit pietre și alte resturi litice pentru zidurile grădinilor de zarzavaturi, fapt ce a dus la distrugerea unora dintre urmele arheologice; aducând pe insulă oi, păsări de curte ș.a., au contribuit la distrugerea florei; anual, între aprilie-iunie, au cules mari cantități de ouă de pescăruș (fiind comestibile le foloseau fie pentru consumul propriu, fie le transportau și le vindeau la Sulina); în fine, au împușcat (și ei), mulți sitari, porumbei sălbatici și alte păsări migratoare (comestibile).

În anul 1914 – an până la care nu sunt de menționat aspecte deosebite -, pentru a preîntâmpina pericolele pe care le genera ceața pentru navigatori, C.E.D.- ul a construit pe insulă un semnalizator cu fulmicoton (aparat care se utiliza în acele vremuri pentru astfel de situații meteorologice), explozibilul necesar fiind adus de la Sulina și păstrat într-o magazie specială, vopsită în negru, amplasată la distanță de far, pe coasta de sud a insulei. Faptul este confirmat de însăși C.E.D. care, între proprietățile pe care le deținea pe insulă, enumera: *„Le phare avec le logement des gardiens et du poste militaire; le station de signaux de brume; le dépôt d'explosifs".*[447]

În timpul primei mari conflagrații mondiale (iunie 1917) Insula Șerpilor și, îndeosebi, farul de pe ea, au avut mult de suferit de pe urma bombardamentelor crucișătorului german „Breslau". Distrugerile

---

și Rahmi Ilias), dar ultimul dintre ei plecase pentru o lună de zile în concediu. Vezi: Călinescu R.I.op.cit., p.47.

[446] Lt. Athanase Napoleon, op.cit., p.28; *** Comisia Europeană a Dunării...op.cit., p.57.

[447] *** La Commission Européene du Danube ...op.cit., p. 251 și 253.

provocate insulei au fost atât de mari [448] încât în anul 1920 C.E.D. a hotărât reconstruirea farului (**practic al II-lea în istoria insulei**). Această operațiune s-a derulat cu rapiditate, farul fiind gata și (re)dat în exploatare (reaprins) la 1 decembrie 1922.[449]

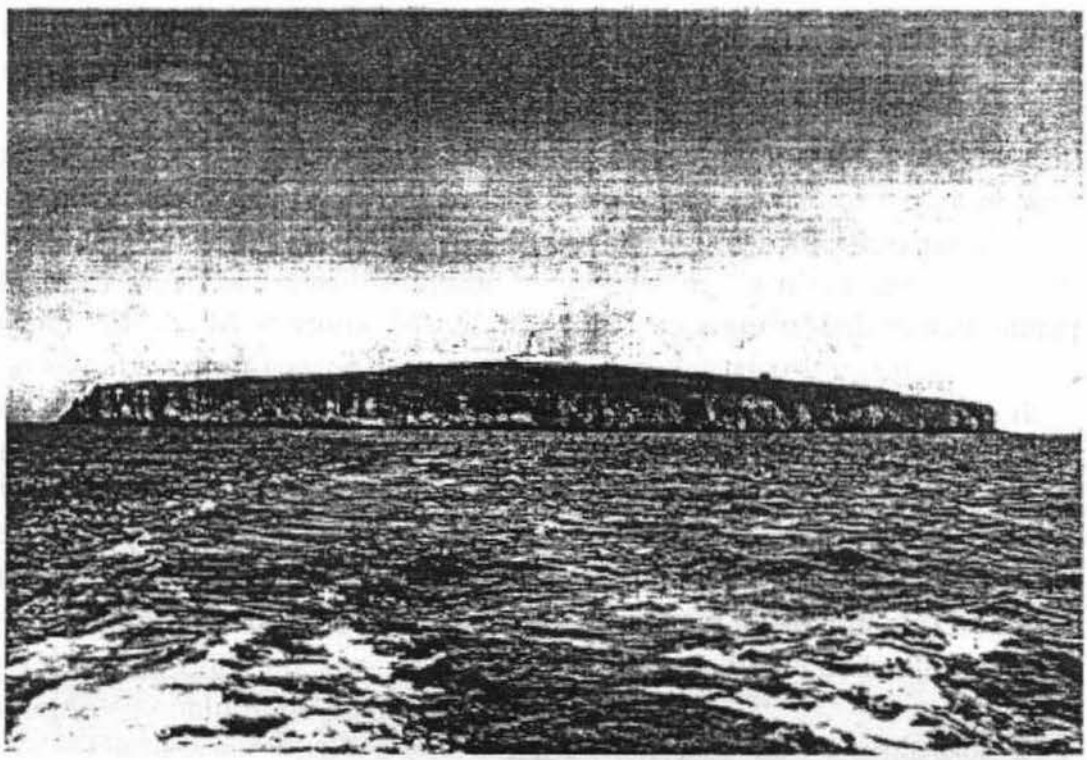

Insula și farul în anul 1922

În această problemă, între C.E.D. și Ministerul Afacerilor Străine al României, în cursul anului 1922 s-a purtat o bogată corespondență.[450]

Iată caracteristicile tehnice ale noului far, prezentate chiar de C.E.D.: *„Établi sur le sommet de l'île, latitude 45°16'17", longitudine est 30°14'23". Tour octogonale blanche, lanterne avec coupole verte. Feu de deuxième ordre à éclats montrant un groupe de 3 éclats blancs toutes les 15 secondes ainsi répartis, savoir: 1er éclat, 0,29 seconde, éclipse 2,33 secondes; 2e éclat, 0,29 seconde; éclipse, 2,33 secondes; 3e éclat, 0,29 seconde; éclipse, 9,47 secondes. Hauteur du plan focal 180 pieds (54 m. 86), portee 20 milles".*[451] Lumina farului se aprindea la apusul soarelui și

[448] Pentru fotografiile Insulei Șerpilor și ale farului după bombardament, vezi: *** Comisia Europeană a Dunării... op.cit.,p.28.

[449] *** La Commission Européene du Danube... , op.cit., p.322.

[450] *** Comisia Europeană a Dunării (1856-1949) ..., op.cit., p.196 și 28.

[451] *** La Commission Européene du Danube..., p.322-323.

se stingea la răsăritul acestuia, supravegherea farului pe timp de noapte fiind asigurată de 3 „farişti", în 3 schimburi.

În ceea ce privea „Signaux de brume" de pe „Ile des Serpents", era prevăzut: *"Deux explosions à intervalle de 30 secondes toutes les 7½ minutes sur le sommet de l'île à proximité du phare".*[452]

Serviciul efectuat de către „farişti" pe insulă nu era deloc uşor, în ciuda aparenţelor, nelipsind, în timp, întâmplările deosebite, unele dintre acestea fiind extrem de grave.

Între 8-9 mai 1928, insula a fost afectată de o furtună foarte puternică.

În iarna anului 1929, un ger extrem de puternic a făcut ca marea să îngheţe pe mai mulţi kilometri de jur-împrejurul insulei, ceea ce a obligat personalul militar şi civil de pe insulă, să stea timp de două luni, cât a durat îngheţul, într-o izolare totală, fără să mai poată fi aprovizionaţi de la Sulina cu alimente şi combustibil! Dacă n-ar fi economisit şi drămuit cu mare atenţie puţinele provizii disponibile la începutul îngheţului, ar fi murit fie de foame, fie de frig...

O nouă şi grea încercare s-a abătut asupra personalului de pe insulă, inclusiv asupra farului, în iarna anului următor. La 25 decembrie 1930, în ziua de Crăciun, asupra insulei s-a abătut o furtună atât de cumplită încât

Farul văzut dinspre Est

[452] *** **Commission Européene du Danube. Règlement de navigation et de police applicable au bas-Danube du 10 Novembre 1911,** Galatz, 1923, p.140.

turnul farului, o construcție solidă, s-a clătinat din loc iar peretele clădirii de care era lipit s-a rupt; tot din cauza furtunii s-a rupt și s-a prăbușit la pământ și paratrăsnetul farului (acesta fiind reparat și reașezat la loc prin grija și eforturile C.E.D., la 18 aprilie 1931).

În zilele de 16-17 aprilie 1931, o altă furtună năprasnică care s-a abătut asupra insulei, a zgâlțâit iarăși puternic turnul farului, fără ca de această dată să mai producă stricăciuni majore.

În perioada 1925-1935, presa centrală, forurile marinei, alte instituții românești și chiar persoane particulare, cărora li s-a adăugat, din oficiu, C.E.D.- ul, au acordat o atenție specială îmbunătățirii condițiilor de muncă și viață ale personalului militar și civil care făcea serviciu pe insulă.

C.E.D.- ul și-a intensificat eforturile în vederea înființării pe insulă a unei stații radiogoniometrice, precum și a uneia meteorologice.[453]

La 8 septembrie 1931, Călinescu I.Raul, unul dintre bunii cercetători și cunoscători ai insulei, făcea publice trei propuneri: înființarea pe insulă a unei stațiuni meteorologice, a unei alte stațiuni, ornitologice, precum și a unui hotel-restaurant pentru cercetătorii și turiștii care urmau a veni în insulă.

În cursul anului 1935, în publicațiile „Marea Noastră", „Credința", „Gazeta", „Curentul" ș.a., au apărut mai multe articole dedicate muncii și vieții personalului de pe insulă.

Dintre ziariști, remarcăm poziția incisivă a lui I.Dumitrescu de la „Curentul" care nu era de acord cu faptul că „fariștii" erau obligați să stea pe insulă câte 3 luni neântrerupte, urmate apoi de o lună de concediu, prin rotație; el nu era de acord nici cu faptul că la revenirea din concediu, „fariștii" trebuiau să-și aducă cu ei o parte a alimentelor strict necesare. Obiectiv, el menționa faptul că C.E.D.-ul, în colaborare cu Marina Militară, le aducea alimente la fiecare 15 zile, și doar făina, zahărul, sarea și alte câteva produse erau aduse o singură dată pentru nevoile unui an întreg.

Același ziarist propunea ca pe insulă să se înființeze un post emițător T.F.S., ceea ce implica și existența unui generator de curent electric.[454]

---

[453] *** Comisia Europeană a Dunării...op.cit., p.49 (document nr.221) și p.67 (document nr.356).

[454] Vezi: „Marea Noastră", Anul IV, nr. 11, Noiembrie 1935, p.165.

Excursioniști aduși pe insulă de Liga Navală Română

Un loc aparte în cadrul acestor preocupări generoase, l-a avut inițiativa revistei „Marina. Revistă ilustrată" (director-comandor Nedelcu Octav), sprijinită de Liga Navală Română (înființată la 7 aprilie 1927) și de Societatea „Salvamar", de a dota personalul de pe insulă cu un aparat radio.

În cadrul acestui demers a luat ființă fondul „Radio Insula Șerpilor",ca președinte al acestuia fiind desemnat amiralul Ion Bălănescu – Comandantul Inspectoratului General al Marinei Regale a României.

Lipsa banilor a făcut ca inițiatorii demersului să facă apel la subscripția publică, procesul verbal datat 13 aprilie 1935 consemnând faptul că în favoarea personalului militar și civil de pe acest *„colț de stâncă românească"* se donaseră, în doar două luni, suma de 22.870 lei.

Datorită donațiilor în chiar bunurile care se urmărea a fi achiziționate – ing. Iliescu N.Brânceni a donat un aparat de radio cu 8 lămpi, iar ing. Furnurache, directorul fabricii de acumulatori „Tudor", a donat două serii de acumulatori necesari radioului -, suma adunată a rămas disponibilă.

În consecință, la propunerea amiralului Ion Bălănescu, s-a hotărât ca din acești bani să se cumpere o lotcă bună, solidă, cu rame și pânze,

unelte de pescuit, precum și mobilierul necesar unei biblioteci, întrucât, tot din donații, Liga Navală Română adunase 2.000 de cărți.[455]

La sfârșitul acestei acțiunii ce se adresase opiniei publice românești,datorită donațiilor generoase primite, în anul 1935 s-a putut înființa pe insulă chiar și un post de emisie radio.

Revista „Marea Noastră", care consemna acest fapt, aducea la cunoștința publicului că pe Insula Șerpilor *„era și un post de emisiune, al cărui dinam alimentează și acumulatorii celui de recepție, astfel că cei care veghează pe această stâncă părăsită dar neuitată, nu mai sunt izolați, pot și ei comunica cu uscatul".*[456]

În perioada 1930-1940, farul din Insula Șerpilor a fost dotat cu o instalație automată cu acetilenă, aprovizionarea cu tuburile de acetilenă necesare era făcută o dată pe lună, pentru transportul acestora de la Sulina fiind desemnată o șalupă.

Verificarea funcționării și păstrării caracteristicilor luminoase ale farului din Insula Șerpilor, se făcea zilnic, prin observare directă din farul mare din portul Sulina, precum și prin sondaj la fața locului .

În această perioadă, precum și pe durata celui de-al doilea război mondial, funcționarea farului a fost verificată sistematic de lt. Necula Constantin, șeful siguranței navigației, care pentru deplasarea la fața locului a folosit nava „Istria"[457].

În intervalul de timp la care ne-am referit, mai precis la 23 august 1935, Marina Regală în cooperare cu Ministerul de Externe, inaugurau ridicarea lângă far a unui nou catarg; la solemnitatea înălțării pavilionului național, participând pe lângă reprezentanții instituțiilor amintite, reprezentanți ai administrației, precum și elevi ai Școlii Navale.[458]

Tot în această perioadă, s-au luat măsuri suplimentare vizând întărirea pazei insulei, precum și mai buna organizare și funcționare a corpului de gardieni.

---

[455] Ibidem, nr.5, Mai 1935, p.83. Între donatorii de cărți (conform „Strict secret", 11 decembrie 1990, p.5) s-a numărat și Carmen Sylva (regina). Pentru această problematică vezi și: Marius Bejan, **Liga Navală Română – scurtă istorie – Partea I, 1927-1949,** Editura Modelism Internațional, 1999.

[456] „Marea Noastră", An V, Nr.4, aprilie 1936, p.65.

[457] Comandor(r) Necula Constantin, **Așa a fost răpită Insula Șerpilor**, în: „Marea Noastră", Constanța, Anul IV, Nr.12, Iulie-Septembrie 1994, p.13.

[458] Vezi: „Marea Noastră", Anul IV, Nr. 2-3, Februarie-Martie, 1935, p.37.Pentru istoricul acestei prestigioase instituții de învățământ, vezi: Dr.Vasile Nazare, Dr.Dominuț Pădureanu, Drd.Mariana Păvăloiu, Dr.Marian Sârbu, **Monografia Academiei Navale "Mircea cel Bătrân". Trecut. Prezent. Perspective**, Editura Yacht Club Român,București,2002.

„Incidentul" care a grăbit luarea acestor măsuri la reprezentat sosirea bruscă pe insulă a unei bărci de la Varna, cu 13 persoane la bord, care au confundat farul din Insula Șerpilor cu cel de la Odesa.

Un moment aparte în „istoria" farului din Insula Șerpilor l-a constituit „Aranjamentul" de la Sinaia, încheiat între România, Franța și Marea Britanie, la 18 aprilie 1938, care a avut ca obiectiv principal reducerea atribuțiilor C.E.D., prin trecerea lor în egală măsură în competența țării noastre.[459]

La Conferința desfășurată la Sinaia, Franța și Marea Britanie au satisfăcut în cea mai mare parte cererile formulate de către reprezentanții României. *„Comisia Europeană a Dunării pune la dispoziția guvernului român, în deplină libertate și în conformitate cu interesele navigației (...) și **farurile din Insula Șerpilor**, de la Sulina și Sfântu Gheorghe".*[460]

Revenirea sectorului maritim al Dunării sub suveranitatea României, precum și celelalte hotărâri, au fost primite de către opinia publică românească cu satisfacție căci, în sfârșit, se făcea dreptate într-o chestiune care a generat de-a lungul unui secol, nemulțumiri, animozități, discuții și tratative.

În timpul celui de-al doilea război mondial, în ciuda gravității evenimentelor, n-au lipsit propunerile constructive, menite să pună în valoare potențialul științific al insulei.

Astfel, în anul 1943, lt.col. Mihai Drăghicescu propunea ca în imediata apropiere a farului să se înființeze un observator astronomic și meteorologic.[461]

Pe durata celui de-al doilea război mondial, Insula Șerpilor, farul și celelalte instalații tehnice civile și militare, n-au scăpat atenției strategilor sovietici care au dispus repetate raiduri aeriene, bombardamente puternice asupra acestora (pe insulă se aflau și militari germani, prezența lor aici fiind impusă de derularea evenimentelor militare din zonă).

Loviturile repetate asupra insulei, s-au soldat cu avarierea serioasă a clădirii farului, fapt ce a făcut ca în cursul lunii iunie 1944 să se ordone trimiterea urgentă pe insulă a unei formațiuni de geniu (din cadrul Companiei a V-a Sulina) care, pe lângă misiunea de a construi

---

[459] Vezi: G.G.Florescu, **Navigația în Marea Neagră, prin strâmtori și pe Dunăre. Contribuții la studiul drepturilor riveranilor**, Editura Academică, București, 1975, p.169-170.

[460] Dr. Paul Gogeanu, **Dunărea în relațiile internaționale**, Editura Politică, București, 1970, p.245. Vezi și: Iulian Cîrțînă, Ilie Seftinc, **Dunărea în istoria poporului român**, Editura Științifică, București, 1972, p.326.

[461] Lt.col. Mih[ai] Drăghicescu, op.cit.,p.494.

amplasamente pentru tunuri și mitraliere, urma să repare clădirea avariată a farului.[462]

Pentru perioada de după 23 august 1944, precum și pentru destinul ulterior al insulei și farului de aici, informații deosebit de interesante ne sunt furnizate de un martor ocular, dl.comandor(r) ing. Necula Constantin-fost comandant al Flotilei de Dunăre, fost șef al Direcției Hidrografice a Marinei Militare (în perioada octombrie 1954 – octombrie 1958) : *„**Începând cu data de 28 august 1944, odată cu sosirea primelor nave sovietice în portul Sulina, operațiunea de asigurare a funcționării farului a fost preluată de Marina Sovietică,** (...)."*[463] Farul (45°16' latitudine nord și 27°54' longitudine est – potrivit autorului citat), casa farului și celelalte construcții anexe, insula în ansamblul său, au intrat sub controlul armatei sovietice.

Potrivit unor informații – receptate de noi cu rezerve, ele nefiind încă verificate -, după ocuparea prin forță a insulei, sovieticii ar fi dărâmat farul (al II-lea)[464] – sau ce mai rămăsese din el după bombardamentele pe care le efectuaseră asupra insulei – și ar fi construit unul nou (**al III-lea, cronologic**, dacă informațiile sunt veridice).

În „Cartea farurilor" a Amiralității britanice, farul din Insula Șerpilor apare la litera „E", la nr.5036, cu următoarele precizări: numele – Zmeynij; locul – pe ostrovul Zmeynij; coordonatele - 45°14'9" latitudine nord - 30°11'9" longitudine est; caracteristicile / intensitate – sc.A 4,5 s.; înălțimea (lumina față de nivelul mării) – 54 m; vizibilitate – 17 Mm; construcția, înălțimea – turn alb hexagonal (18 m), din piatră, plus clădirea aferentă; fazele luminii, sectoare de vizibilitate și lumini auxiliare – 1,5 + (3,0)RC; lumina de rezervă – Sc.(3) A 15 s. 15 Mm, 1,5 + (3,0) + 1,5 + (3,0) + 1,5 + 4,5.[465]

Pe insulă există și un radiofar, botezat „Zmeinyi", care apare nominalizat în „Admiralty Sist. Of. Radio Signals" (Vol.II, la nr.1293), cu următoarele caracteristici: coordonate geografice - 45°14'9" latitudine nord - 30°11'9" longitudine est; indicativ ZM; frecvența de lucru (KHz) – 294,5; modul de lucru - A 1 A (telegrafie auditivă cu manipulare în amplitudine a purtătoarei, nemodulată); bătaia – 100 Mm; program de lucru – continuu (1 minut la fiecare 6 secunde).[466]

---

[462] Ștefănescu Liviu, Maior (r), **Am fost pe Insula Șerpilor**, în: "Revista de Istorie Militară"(în continuare: R.I.M.), București, 3(31), 1995, p.48.

[463] Necula Constantin, op.cit., p.13. Vezi și: Ionescu Cristian, **Insula Șerpilor. Martor ocular. Marea minciună a „eliberatorilor" sovietici**, în: „România liberă", București, Nr.1282, 16 iunie 1994, p.5.

[464] Apud : Brișcă Adrian, **Insula Șerpilor. Completări**, în: „Dreptatea", București, Anul XXII (seria a IV-a, nr.145), Miercuri 1 august 1990, p.4.

[465] Apud: *** România. Direcția Hidrografică Maritimă. **Cartea farurilor, semnalelor de ceață și radiofarurilor din Marea Neagră și Marea Marmara**, Constanța, f.a...., p.30.

[466] Ibidem, p.151 și 130.

După desființarea U.R.S.S.- ului, Ucraina – apărută ca stat în anul 1991- în calitate de "succesoare" a fostei U.R.S.S. și-a anexat Insula Șerpilor cu toate instalațiile tehnice de pe ea.

În felul acesta a ajuns farul sub controlul noilor înstăpâniți asupra insulei.

VI. INSULA ŞERPILOR ÎN VÂLTOAREA VITREGIILOR ISTORIEI

1. Statutul politico-juridic al insulei până la 1812

Istoria românilor – frumoasă dar şi zbuciumată – demonstrează cu elocvenţă că suntem unul dintre cele mai vechi popoare ale Europei şi cel mai vechi din partea sa de sud-est, cel mai vechi popor creştin din această parte a continentului, strămoşii noştri - dacii (geţii) - fiind unul dintre popoarele de elită ale antichităţii.

Mircea Eliade (1907-1986), istoric al religiilor, scriitor şi eseist, personalitate de prim rang a culturii universale,referindu-se la istoria străveche a românilor, a subliniat faptul că *„România a avut o preistorie egală dacă nu superioară neamurilor din fruntea Europei"*.[467]

O altă mare personalitate românească, istoricul **Nicolae Iorga**, arăta că poporul nostru are *„rădăcini de patru ori milenare"*, subliniind că *„aceasta este mândria şi aceasta este puterea noastră"*.[468]

Acestei vechimi i se circumscrie organic şi mileniul al III-lea î.Hr., în care grupuri umane pastorale, aparţinând populaţiilor de limbă indo-europeană, s-au răspândit în aproape toată Europa, Asia Mică, Iran şi India, o parte a acestora ajungând şi în spaţiul carpato-danubiano-pontic şi, mai la sud, în cel balcanic. Populaţia locală, sedentară, posesoarea unei vechi civilizaţii materiale şi spirituale, i-a asimilat pe noii veniţi, proces din care au rezultat noi forme culturale de sinteză; cu timpul, în decursul acestui proces, s-a cristalizat grupul de neamuri tracice[469].

Relevând locul şi rolul tracilor în antichitate, **Herodot** în „Istorii"(V.3) făcea remarca că *„Neamul trac este, după cel al inzilor, cel mai mare dintre toate. Dacă ar avea un singur cârmuitor şi ar fi uniţi între dânşii, ar fi de neînvins, după cum cred eu, cu mult mai puternici decât toate popoarele"*.

---

[467] Apud Titu Georgescu, **România între Yalta şi Malta**,Bucureşti,1993,, p.121.

[468] Nicolae Iorga, **Originea, firea şi destinul neamului românesc**, în (Vol.): *** Enciclopedia României, Vol.I, Bucureşti, 1938, p.4.

[469] Dacii, ilirii, latinii, grecii, germanii, slavii şi celţii – constituiau marea ramură indo-europeană a tracilor.

Procesul de cristalizare a neamurilor tracice s-a desfăşurat intens în prima treaptă a epocii metalelor,în epoca bronzului (2200/2000 – 1200/1150 î.Hr.).

După informaţiile lăsate posterităţii de către Diodor din Sicilia, în perioada secolelor XII-XI î.Hr. exista o talasocraţie tracă. Herodot lasă să se înţeleagă că regii traci s-au aliat cu Troia, dând acestei cetăţi ajutor militar naval (corăbii înarmate)[470].

Înflorirea civilizaţiei neamurilor tracice a avut loc în decursul celor două vârste ale epocii fierului – Halstatt (1200/1150 – 650/450 î.Hr.) şi La Téne (450/400 – 106 î.Hr.).

În Halstatt, în masa tracilor sau particularizat două grupuri distincte: cel nordic – consacrat în izvoarele lumii antice sub numele de geto-daci[471] - şi cel sudic.

„Părintele istoriei" (Istorii, IV, 93) consemna faptul că geţii ocupau teritoriul dintre Haemus, Pontul Euxin şi Istru, că ei erau „(...) *cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci"*.

În mileniul I (sec.VIII) î.Hr. locul şi rolul **Insulei Şerpilor** în sistemul mitico-religios al lumii greceşti antice, au făcut ca ea să intre în atenţia şi scrisul autorilor antici, aceasta **fiind primul colţ al pământului românesc consemnat în izvoarele documentare ale antichităţii.**

Cu un trecut de aproape trei ori milenar şi începuturi ce se pierd în negura miturilor şi legendelor antichităţii, înfruntând numeroase vicisitudini (dovedind, într-o manieră particulară, justeţea vechii zicale *„sunt fata locorum"*!), Insula Şerpilor a fost, este şi rămâne şi pe mai departe – în ciuda statutului său juridic schimbător – o parte organică a vechii vetre carpato-danubiano-pontice.

Parafrazându-l pe Ion Conea – şi adăugând faptul că nici o altă parte a pământului românesc nu ilustrează mai bine sublinierile acestuia - **putem afirma că dacă poziţia geografică a insulei a rămas mereu aceeaşi, poziţia sa geopolitică a fost mereu alta.**[472]

Înţelegerea corectă a modificării în timp a statutului politico-juridic al insulei, a apartenenţei sale teritoriale, a faptului că poziţia sa geografică, la gurile Dunării, a influenţat direct destinul său, impune fie chiar şi succint, o trecere în revistă a istoriei acestei părţi a pământului românesc.

Din punct de vedere juridic, al apartenenţei teritoriale, Insula Şerpilor a urmat îndeaproape soarta gurilor Dunării, într-un cadru

---

[470] Tracii apar menţionaţi frecvent în "Iliada" şi doar o singură dată în "Odiseea".

[471] Termenul **„geţi"** a fost citat pentru prima oară de Sofocle, în „Triptolemos".

[472] Vezi: Ion Conea, **O poziţie geografică**, Bucureşti, 1944, p.37.

mai larg putându-se afirma că statutul său s-a contopit, în majoritatea cazurilor, cu cel al Deltei Dunării, al Dobrogei în ansamblul său.

Poziţia sa geografică a făcut ca încă din cele mai vechi timpuri această insulă să aparţină sine die strămoşilor noştri, geto-dacilor.

Prima modificare a acestui statut ancestral, o modificare mai mult de natură spirituală decât politico-juridică, s-a datorat grecilor, pătrunderii şi instalării acestora în Bazinul Mării Negre.

Începuturile acestui fenomen de emigrare („roire") n-au fost pe deplin elucidate nici până astăzi, fapt ce face ca disputele ştiinţifice pe această temă să continue. La fel stau lucrurile şi în ceea ce priveşte începuturile prezenţei grecilor în Marea Neagră.[473]

Adelina Piatkowski a plasat aceste începuturi în secolul IX î.Hr.[474]

Petre Alexandrescu nu exclude posibilitatea – plecând de la câteva fragmente ceramice în stil geometric, provenite din Eubeea şi descoperite la Histria şi Berezan – ca acest proces să dateze din a doua jumătate a secolului al VIII-lea î.Hr.[475]

„*Un număr din ce în ce mai mare de cercetători* – arăta **John Boardman** – *sunt de părere că Marea Neagră a fost vizitată şi chiar locuită de greci în secolul al VIII-lea* [î.Hr.]".[476]

Pentru aceste puncte de vedere pledează şi faptul că în secolul VIII-lea î.Hr., **Heslod** pomenea ("Theogonia") Istros-ul (Dunărea) ori, pentru a-l pomeni, cunoştinţele (informaţiile) sale despre el trebuiau să aibă, în mod cert, anterioritate!

După cum se ştie, leagănul navigaţiei europene a fost bazinul mediteranean, Fenicia, Creta, Grecia şi mai apoi Imperiul roman au fost, fiecare la vremea sa, mari puteri maritime.

După fenicieni, grecii au fost cei mai vestiţi navigatori[477]- influenţând pozitiv construcţiile navale şi navigaţia, transporturile şi

---

[473] Vezi :*** Istoria Românilor. Vol.I ...op.cit.,p.533.

[474] Adelina Piatkowski, **O istorie a Greciei antice**, Editura Albatros, Bucureşti, 1988, p.188 (vezi şi p.87).

[475] Vezi: Petre Alexandrescu, op.cit., p.414.

[476] Ibidem, p.309.Vezi şi : *** Istoria Românilor...Vol.I,op.cit.,p.467.

[477] Legenda greacă a argonauţilor apare ca o încercare de a deschide orizonturi noi spiritului de iniţiativă şi de aventură al grecilor. Mitologia greacă, sub rezerva aspectelor care ţin de legendă, oferă pe această cale primele elemente credibile despre prezenţa corăbierilor greci în aceste ţinuturi (vezi şi I.1 nota 1). Vasile Pârvan ("Getica") sublinia că în mitul "*lânii de aur*" poate fi urmărită o "*palidă şi naivă, dar ,ca fond, exactă amintire despre raporturile comerciale pe care le întreţineau, prin Pontul Euxin, oamenii civilizaţiei mynoice-myceniene din sud, cu oamenii bronzului din Dacia şi Valea Dunării*".

schimburile comerciale la geto-daci ş.a.-, după ei urmând, la fel de vestiţi şi de influenţi, romanii.

După opiniile lui Gheorghe I.Brătianu, Radu Vulpe şi a altor istorici, grecii au fost precedaţi în Marea Neagră de celălalt popor de navigatori, negustori şi colonizatori, de fenicieni!

Cercetările arheologice subacvatice de la Capul Caliacra, făcute relativ recent, s-au soldat cu descoperirea, între altele, a 150 ancore de piatră aparţinând mileniilor II şi I î.Hr., alte opinii coborându-le vechimea până în mileniul al III-lea î.Hr.

Aceste dovezi ale faptului că tracii au fost navigatori activi, l-au determinat pe dr. **Valentin Ciorbea**, cunoscut cercetător al trecutului maritim românesc, să tragă concluzia că *„pe litoralul vestic al Mării Negre a existat o tradiţie maritimă tracă ce a implicat pe cea portuară cu mult înainte de colonizarea greacă. Teza, devenită clasică prin forţa repetării, după care grecii au fost primii intermediari ai relaţiilor maritime între locuitorii Traciei pontice şi lumea egeo-mediteraneană nu mai poate fi acceptată în lumina descoperirilor arheologice submarine".*[478]

Marea colonizare (roire) greacă din secolele VIII-VI î.Hr.[479] a fost, de regulă, precedată, de obţinerea de informaţii cât mai precise privind coordonatele geografice ale locului ales, posibilităţile comerciale oferite de acesta,situaţia politico-militară din zonă ş.a., abia apoi trecându-se la întemeierea[480] unei **apoikiai** (aşezare nouă).[481]

Acest fenomen de roire, din câteva centre urbane greceşti bine populate şi evoluate, s-a făcut spre arealul Mării Mediterane şi Mării Negre[482], devenite cu timpul „lacuri greceşti". Din Siria şi Egipt, până în

---

[478] Valentin Ciorbea, **Portul Constanţa de la antichitate la mileniul III,** Editura Europolis, Constanţa, 1994, p.9.

[479] Pierre Lévêque, op.cit.,p.27 – conchide că grecii (ionienii, eolienii, aheenii şi dorienii) au pornit fie din spaţiul carpato-danubian (n.n.), fie din stepele Rusiei meridionale! Joseph Mension (în anul 1911) scria că totul pare să arate că elenii sunt veniţi din nordul Greciei!

[480] Termenul tehnic, în vocabularul colonizării greceşti, pentru *întemeiere* a fost **κτισις**.

[481] *** Dicţionar de istorie veche a României ...op.cit., p.256: **emporion** (έμπόρια – emporia); **έμπόρια** - era o aşezare (factorie) comercială, cu rosturi preponderent economice, întemeiată sub protecţia unei cetăţi ;avea menirea de a facilita transportul şi desfacerea mărfurilor (un exemplu constituindu-l aşezările din jurul cetăţii Sinope); emporiile au precedat multe din coloniile pontice.

[482] Peste tot, cei vechi au fost navigatori de ţărm, de-a lungul coastei, practicând aşadar **cabotajul** (acelaşi lucru înţelegându-se şi prin vechea expresie marinărească „**periplu**"). Furtunile puternice, lipsa insulelor pentru adăpost, ceţurile şi curenţii puternici, elemente specifice Mării Negre în antichitate, au făcut navigaţia primejdioasă, obligându-i pe corăbieri să practice, cu predilecţie, cabotajul.

Spania și nordul Mării Adriatice, ajungând chiar la gurile Dunării, Niprului și Donului, coloniștii greci s-au oprit și întemeiat așezări noi, majoritatea ajungând prospere și faimoase.

Cauzele colonizării grecești au fost multiple și complexe: transformările de natură economică și politică din societatea greacă a secolului VIII î.Hr.; dizolvarea comunităților primitive patriarhale, cărora li se substituiau instituții noi, bazate pe criterii patrimoniale și teritoriale; concentrarea proprietății funciare în mâinile aristocrației urmată, apoi, de exproprierea micilor cultivatori (lipsa de pământ - stenohoria – s-a numărat între principalele cauze ale acestui proces); aservirea economică a acestora, fapt ce a generat apariția unei categorii a populației care nu avea altă soluție de supraviețuire decât expatrierea; ș.a.

Motivele pentru care roirea greacă s-a îndreptat și spre Marea Neagră, sunt de natură economică, acestora adăugându-se și cele de natură spirituală: pământul fertil din nordul și vestul acestei mări asigura necesarul de cereale (grâu) atât pentru noile apoikiai, cât și pentru comerțul cu grâne, cu acele regiuni ale Mării Egee lipsite de aceste materii prime; pe coasta de sud a Traciei se găseau mari rezerve de lemn, bun atât pentru construirea de corăbii cât și pentru alte tipuri de construcții; abundența peștelui de calitate care (sărat) constituia o importantă sursă de venituri pentru comercianții greci; în sud se aflau bogate minereuri de fier și argint; o parte a aurului Daciei ajungea, mai greu la început, mai ușor mai apoi, pe coastele Dobrogei, constituind o altă sursă importantă de venituri pentru greci; în fine, în plan spiritual, acestei mări i se circumscria insula Leuké, dedicată lui Ahille, cel mai iubit dintre eroii Greciei, pentru care lumea greacă de pretutindeni avea un adevărat cult..

Grecii au adus în schimb produse manufacturate: podoabe și vase cizelate în metal prețios, ceramică, vinuri, uleiuri, parfumuri ș.a.

În secolele VII-VI î.Hr., cel mai prolific centru colonizator din întreaga lume greacă a fost **Miletul**, majoritatea coloniilor sale (așezări noi, comerciale, inițial relativ izolate) aflându-se pe țărmurile Mării Negre. Din lanțul de colonii milesiene, adevărat colier în jurul Mării Negre, amintim: Sinope, Trapezunt, Amissos, Phasis, Apollonia, Odessos, **Histria, Tomis**, Tyras (la gura Niprului), Olbia (numită și Boristene, la confluența Bugului), Panticapaion (Kerci) și Phanagoria. Tradiția îi atribuie – până la asedierea și distrugerea orașului de către

perși, în anul 494 î.Hr. -, înființarea între Istros-Pont, precum și pe litoralul maritim, a unui mare număr de **apoikiai**[483] (colonii).

Pliniu cel Bătrân, în"Naturalis Historia"(V,112), pomenea de 90 de apoikiai; Seneca, în "Consolatio ad Heluiam"(7,2), pomenea de 75 "orașe"(urbes).Estimarea modernă, după cum arată și recentul tratat de Istoria Românilor, apărut sub egida Academiei Române, *"nu reține decât cca.40-50 de așezări care pot fi considerate colonii (apoikiai)..."*.[484]

(După *** Istoria militară a poporului român. Vol.I, 1984)

Milesienii, potrivit aprecierii reputatului specialist John Boardaman, *„au ataşat astfel Marea Neagră lumii mediteraneene, aducând-o în focarul istoriei ca unitate geo-politică şi supunând-o cursului istoriei generale a lumii vechi"*.[485] Dobrogea a fost așadar prima provincie românească care a intrat în lumina istoriei antice.

Între secolele VII-VI î.Hr. – până la pătrunderea în acest areal maritim a unui alt oraș grec, Megara (din Grecia centrală) -, **Miletul** a fost stăpânul aproape fără rival al țărmurilor acestei mări, **instituind prima stăpânire străină asupra acesteia, transformând practic *„Pontul Euxin*** [într-] ***un lac milesian"***.[486]

---

[483] A nu se confunda cu termenul "**επoικoι**"(epoikoi),cu care erau menționați coloniștii suplimentari, atestați explicit de Aristotel (Politica,1303 a.36-38) la Apollonia Pontica. A nu se confunda nici cu predecesoarele lor "**έμπoριoν**"(emporion).

[484] *** Istoria Românilor. Vol.I....op.cit.,p.535.

[485] John Boardman, op.cit., p.409.

[486] Pierre Lévêque, op.cit.,p.303.

Dintre coloniile întemeiate de Milet pe ţărmul vestic al Mării Negre, cronologic, prima[487] a fost (Herodot, Istorii, II,33) **Histria** (gr. Ιστρη, Istrie;Ιστρος, Istros - după numele fluviului omonim; Ιστροπολις, Istropolis; în lat. Histrianorum civitas), întemeiată pe malul golfului Sinoe, nu departe de gurile Dunării, ca an al fondării sale citându-se anii 647/6 şi 657/656 î.Hr., respectiv mijlocul secolului al VII-lea î.Hr.[488] Pentru înaltul său grad de organizare politico-administrativă, pentru calitatea sa de "focar" cultural şi economic, Aristotel aşeza Histria alături de Massalia. Reducerea activităţii sale comerciale, ca urmare a înnisipării lagunei Sinoe, va duce la pierderea supremaţiei şi influenţei acesteia în bazinul pontic. A fost o cetate frumoasă şi bine fortificată, sfârşitul său datorându-se distrugerii sale de către goţi în secolul al III-lea î.Hr. (în literatura de specialitate vehiculându-se pentru acest moment diverşi ani – 248, 247, 245 şi 238).

Milesienii întemeiază (Μιλησιοι κτιζουσι) şi colonia **Tomis** (gr. Τόμις, Tomis; Τομεύς, Tomeus; în lat. Tomi)[489], în prima jumătate a secolului al VII-lea î.Hr. Cunoscând perioade de înflorire dar şi de regres, Tomis-ul a rămas o apoikiai care a reuşit să depăşească toate vicisitudinile vremurilor şi să dăinuie până în zilele noastre.

Săpăturile arheologice sistematizate, desfăşurate între anii 1971-1975 în zona peninsulară (în zona parcului Catedralei „Petru şi Pavel"), au adus la lumină fragmente de ceramică indigenă, de tip Babadag III, din prima fază a Halstatt-ului mijlociu (800-750 î.Hr.), dovadă incontestabilă a faptului că aici a existat o aşezare precolonială geto-dacă. Descoperirea în urma cercetărilor subacvatice din zona peninsulară, a mai multor ancore de piatră în greutate (fiecare) de 70-80 kg., *„au mărit numărul argumentelor materiale asupra locuirii geto-dacilor anterior sosirii navigatorilor greci"*.[490]

Spre sfârşitul secolului al VI-lea î.Hr. „monopolul" milesian a fost spart de coloniştii (de neam dorian) din Heracleea Pontică[491] care, după modelul cetăţii-mamă, vor întemeia **Callatis**-ul (Καλλατις)[492].

---

[487] Se pare că ea rămâne cea mai veche din întregul bazin al Mării Negre.

[488] Unele dovezi pledează pentru prezenţa grecilor la Histria încă din secolul al VIII-lea î.Hr. Vezi: John Boardman, op.cit., p.414.

[489] În poemul în iambi "**Periegesis ad Nicomedem regem**", cunoscut sub numele de Pseudo Skymnos (sec.II î.Hr.) apare menţionat (v.764) sub numele de Τομεοι; la Apollodor, **Bibliotheca**, I,9,24 - Τομοι;Τομις - formă dedusă din genitivul Τομεως ;la exilatul poet Ovidiu (**Tristia**, III.9,33) apare sub numele "Tomis".

[490] V.Ciorbea, op.cit., p.9.

[491] Astăzi Eregli, în Turcia.

[492] Să fie vorba de "Cerbatis"- ul antic pomenit de Pliniu cel Bătrân, Naturalis Historia, IV,11[18],44 ?!... Tot Heracleea Pontică a întemeiat şi Chersones-ul din Crimeea.

Raporturile dintre autohtoni și grecii[493] din aceste apoikiai au fost, în general vorbind, pașnice, comerțul reciproc diminuând asperitățile firești începuturilor unei atari situații, integrând pe noii veniți lumii getice. Aceste raporturi au fost marcate, pozitiv, și de faptul (subliniat de către **Iordanes**) că *„geții au fost totdeauna superiori aproape tuturor barbarilor și aproape egali cu grecii"*.[494]

Grecii au fost purtătorii unei civilizații superioare celei locale și cu toate că influențele au fost reciproce, este cert faptul că transmiterea a fost precumpănitoare dinspre colonii spre interiorul getic.

Geto-dacii – arăta Vasile Pârvan – *"primeau puternice înrâuriri grecești (...) dar în aceeași vreme ofereau (...) o consistență spirituală superioară și foarte caracteristică, pe care literatura antică o consemnează uneori cu mirare și admirație, făcând din geto-daci un popor fabulos, prin vitejie, înțelepciune și spiritul de dreptate"*.[495]

Acesta a fost contextul în care se poate vorbi că, cel puțin formal, Insula Șerpilor, legată de cultul lui Ahille Pontarchés – protectorul navigației și al comerțului în Marea Neagră – s-a aflat sub controlul milesienilor.

Navigatorii și comercianții greci, indiferent căruia dintre orașele grecești sau colonii aparțineau, nu ocoleau această insulă sacră, devenită astfel loc de popas, de reculegere pioasă, de venerare și depunere de ofrande în onoarea celui mai iubit dintre eroii Greciei.

O serie de indicii care ne stau la dispoziție, lasă să se întrevadă faptul că **între secolele VII-IV î.Hr. Insula Șerpilor a aparținut și s-a aflat sub controlul Histriei.** ***„Spre secolul al IV-lea î.Hr.*** – scriu **S.B.Okhotnikov** și **A.S.Ostroverkhov** -, ***Olbia devine patronul sanctuarului și spre sfârșitul primului mileniu î.Hr. orașele grecești din Scythia Minor, mai probabil orașul Tomis, au început să îndeplinească aceste funcții"***.[496]

Un loc aparte pentru destinul Dobrogei antice, l-au avut raporturile geto-scito-persane.

În contextul expansiunii persane la Dunărea de Jos, în anul 514 î.Hr. a avut loc prima agresiune militară asupra spațiului dobrogean. Este vorba de expediția militară organizată de Darius I., conducătorul

---

[493] Vezi și:D.M.Pippidi,D.Berciu, **Geți și greci la Dunărea de Jos. Din cele mai vechi timpuri până la cucerirea romană,**
București,1965.

[494] Vezi: *** Izvoare privind istoria României, Vol.II....op.cit, p.413.

[495] Vasile Pârvan, **Dacia.Civilizațiile antice din țările carpato-danubiene.** Ediția a V-a, revăzută și adăugită de Radu Vulpe, Editura Științifică, București, 1972, p.150-151.

[496] S.B.Okhotnikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.74.

Imperiului persan, împotriva sciţilor nord-pontici; forţele terestre persane s-au deplasat pe un traseu care, în linii generale, a urmat linia ţărmului vestic al Mării Negre, neabătându-se prea mult în interiorul teritoriului dobrogean, singurii care li s-au opus cu armele fiind geţii.

Herodot, care descrie evenimentele, nu pomeneşte Insula Şerpilor.

După anul 514 î.Hr. Dobrogea ajunge „ţinta" invaziilor scitice, grupuri de sciţi aşezându-se aici, alături de autohtoni. Ei au ajuns şi pe Insula Şerpilor, urmele arheologice din insulă – amintite deja (cap.IV.3) - confirmându-le prezenţa şi staţionarea temporară.

Conflictele dintre geţi şi sciţi – primii conduşi de un „Rex Histranorum" – au atras în acest areal geostrategic o nouă putere militară, regatul macedonean condus de Filip al II-lea. Deşi iniţial macedonenii i-au sprijinit pe sciţi împotriva geţilor, la scurt timp între sciţi şi macedoneni s-a ajuns la conflict deschis, încheiat în plan militar cu înfrângerea celor dintâi şi alungarea lor în stepele nord-pontice.

Aceasta este şi perioada în care unele dintre coloniile greceşti de pe coastele Mării Negre, au trecut sub stăpânire macedoneană.

Succesorul lui Filip al II-lea, Alexandru Macedon (335-323 î.Hr.), a continuat politica de anexiune a înaintaşului său. În anul 335 î.Hr., în fruntea a 30.000 de luptători, a pornit o expediţie împotriva triballilor, illyrilor şi geţilor de la nord de Haemus (Munţii Balcani).

Înfruntarea cu geto-dacii a avut loc pe linia Dunării, anul acestei bătălii – 335 î.Hr. – fiind şi cel care inaugura intrarea Dobrogei sub stăpânire macedoneană.

Potrivit relatărilor lui Trogus Pompeius, Alexandru Macedon l-a lăsat în calitate de guvernator al Pontului pe generalul Zopyrion (numit în izvoarele latine „Praepositus Thraciae" şi „Praefectus Ponti"). După modelul lui Alexandru, şi el a continuat politica anexionistă macedoneană; în fruntea a 30.000 de luptători a trecut Dunărea pe la Isaccea,a înaintat paralel cu litoralul maritim până la gura fluviului Hypanis (Bug), unde a asediat Olbia (Parutino);datorită eşuării planurilor sale s-a văzut nevoit să dea ordinul de retragere.

Nici izvoarele care descriu aceste evenimente, nu pomenesc de Insula Şerpilor, lucru valabil şi pentru izvoarele care vorbesc despre expediţia lui Lysimah împotriva lui Dromichaites, din 300/299 î.Hr.

Prezenţa sciţilor iar mai apoi a macedonenilor în spaţiul Dobrogei, nu a modificat cu nimic statutul juridic al Insulei Şerpilor, grecii rămânând, în continuare, stăpânii acestei mări, Achilleia rămânând pe mai departe „insula lui Ahille".

Perioada de prosperitate a regiunii vest-pontice a continuat până spre mijlocul secolului al III-lea î.Hr., când această zonă a devenit ţinta

invaziei celților care, în drumul lor din Europa Centrală spre Asia Mică, au urmat cursul Dunării, provocând mari distrugeri în Pont, apoi au traversat Balcanii, continuându-și drumul spre ținta urmărită.

În anii 267, 266 și 264 arealul gurilor Dunării este invadat de goți. În anul 264, goții, carpii ș.a., în drumul lor împotriva Imperiului roman, au fost organizați în două coloane, una deplasându-se pe uscat, cealaltă pe calea apei, de-a lungul coastelor de vest al Mării Negre. (Câțiva ani mai târziu, goții atacau și distrugeau Histria).

În anul 167 î.Hr. bastarnii au atacat de pe apă coastele Mării Negre.

Toate sursele care vorbesc despre aceste evenimente, păstrează tăcere în ceea ce privește Insula Șerpilor.

Încetul cu încetul orașele pontice își vor reveni, perioada lor de revigorare coincizând cu apariția la orizont a unui nou și redutabil pericol – cel roman.

Sfârșitul victorios al celui de-al doilea război punic, transformase Roma în cel mai puternic stat din bazinul mediteranean. Expansiunea dincolo de granițe, îi aduse: în anul 206 î.Hr. – Hispania (provincie); la sfârșitul secolului al III-lea î.Hr. – coasta de apus a Illyriei; în anul 146 î.Hr. – cucerirea Greciei și a Macedoniei; tot în același an – fostul regat al Pergamului, a fost transformat în provincia Asia; în anul 75 î.Hr. – regatul Bithyniei a fost transformat în provincie; în decurs de două decenii – regatele elenistice din Orientul Apropiat au fost transformate fie în provincii (Siria și regatul Pontului), fie făcute regate clientelare sau dependente (Armenia, Commagena și Cilicia); în anul 31 î.Hr. – ultimul regat elenistic, Egiptul, a fost desființat și transformat în provincie romană.

Pătrunderea romană în arealul Peninsulei Balcanice, începută pe la sfârșitul secolului al III-lea (între anii 229-228 î.Hr. desfășurându-se primul război illyric) și cucerirea treptată a acesteia în cursul secolelor II-I î.Hr., au transformat Dunărea în graniță nemijlocită între Roma și neamurile barbare de la nord de bătrânul fluviu. În concepția politică și strategică a Imperiului roman, Dunărea urma să devină un îndepărtat dar puternic hotar al său.

Imperiul roman este primul dintre imperiile lumii implicate în destinul istoric al Dunării și gurilor sale, în a cărui strategie politică și militară acest fluviu și gurile sale urma să joace un rol important.

Litoralul vest-pontic, gurile Dunării și cetățile grecești din Dobrogea, au intrat de timpuriu în atenția împăraților și strategilor romani.

În anul 74 î.Hr. trupele romane comandate de generalul C.Scribonius Curio, ajunse la Dunăre, n-au îndrăznit să treacă fluviul din cauza codrilor mari și întunecoși.

Pericolul roman, iminent, a făcut ca cetățile grecești din Pontul Stâng să strângă relațiile cu Mithridates al VI-lea Eupator, regele Pontului, autoritatea acestuia extinzându-se rapid și asupra lor. Tocmai realizarea acestei coaliții antiromane, sub egida lui Mithridate, l-a determinat pe generalul roman Marcus Terentius Varro Lucullus să organizeze expediția militară din anii 73-72 î.Hr.

În urma tratatelor încheiate de către reprezentantul Romei cu conducerile orașelor grecești dintre Dunăre și Marea Neagră, romanii au instituit asupra lor un control sever. Caracterul insuportabil al acestui „control", abuzurile crase ale guvernatorului Macedoniei, Caius Antonius Hybrida, au dus la izbucnirea unei puternice răscoale antiromane. Hybrida, urmărind atât înfrângerea răscoalei cât și cucerirea întregului teritoriu dintre Dunăre și Marea Neagră, în anul 62 î.Hr. a venit cu trupe împotriva Dobrogei. Guvernatorul Macedoniei a eșuat în intențiile sale, în anul 61 î.Hr., lângă Histria, coaliția formată din geto-daci, greci și bastarni, administrându-i o grea înfrângere.

Această victorie nu a înlăturat însă pericolul, romanii dorind în continuare să ajungă stăpânii bazinului Dunării de Jos, ai gurilor Dunării.

Evenimentele la care ne-am referit, se circumscriu perioadei în care la cârma statului dac se afla marele rege Burebista (82-44 î.Hr.).

Unificator politico-statal de excepție, bun organizator, strateg militar de geniu și iscusit diplomat, Burebista a reușit în puțini ani, grație unei politici ferme dar inteligente, să aducă Dacia[497] pe o treaptă de dezvoltare superioară, neatinsă până la el, să transforme statul dac într-una dintre cele mai importante forțe politico-militare din zona central-sud-estică a Europei.

Pentru „ce" a făcut și „cum" a făcut, relevante sunt sublinierile lui **Strabon** (Geographia, VII, 3, 11): *„Ajungând în fruntea neamului său, care era istovit de războaiele dese, getul Burebista l-a învățat atât de mult prin exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci, încât în câțiva ani, a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine. Ba încă a ajuns să fie temut și de romani".*

Urmărind cu atenție evenimentele politico-militare ce avuseseră loc în spațiul dintre Dunăre - Marea Neagră, precum și pe cele de la sud de Dunăre, intuind următorii pași ai romanilor, Burebista a înțeles rapid că „soluția" rezolvării acestei situații delicate, cu implicații pentru statutul

[497] Primele atestări sigure ale numelui "**Dacia**" apar la Pliniu cel Bătrân (Naturalis Historia, I,47) și Tacit (Agricola, 41,2).

dac era preluarea inițiativei și aducerea teritoriului de la nord și sud de Dunăre sub sceptrul său, obiective ce odată atinse urmau să aducă nu numai consolidarea pozițiilor sale politico-militare, dar și importante beneficii economice.

După victoriile asupra boilor și tauriscilor în vest, după rezolvarea unor chestiuni interne ce țineau de opera de consolidare a statului dac, după pregătiri militare minuțioase, Burebista a pornit – nu înainte de anul 55 î.Hr. -, campania de eliberare a litoralului vestic al Mării Negre.

Prima cetate vizată, situată în partea de nord, a fost Olbia care, la fel ca Tyras-ul (Cetatea Albă), a ajuns rapid sub stăpânirea sa. A urmat Histria, care a fost asediată timp de trei ani, asediul său încetând odată cu recunoașterea de către histrieni a autorității regelui dac. Au fost asediate apoi Tomisul, Odessos (Varna), Messembria (Nesebăr) și Apollonia, în partea de sud, pe coasta tracă. Dionysopolis (Balcic), în relații de prietenie, de mult timp, cu geto-dacii, a intrat și el sub autoritatea regelui dac. De la Olbia la Apollonia, întregul litoral vestic al Mării Negre, se afla acum sub autoritatea lui Burebista, victorioasa sa campanie militară soldându-se atât cu eliberarea unor străvechi teritorii geto-dace, cât și cu revenirea puterii geto-dace ca o forță redutabilă la Marea Neagră.

După această campanie eliberatoare și, deopotrivă, unificatoare, care a durat 12 ani (60-48 î.Hr.), regele Burebista a încheiat procesul de făurire a primului stat dac centralizat – a cărui întindere teritorială ajunsese considerabilă - din Carpații Slovaciei, la Dunărea mijlocie, Munții Balcani, iar spre est până la Olbia (gura Bugului)[498] -, Dacia înscriindu-se pe harta politică a lumii antice ca o mare putere economico-militară.

Decretul (inscripția) în cinstea lui Acornion (48 î.Hr.), descoperit pe vatra vechiului Dionysopolis, este extrem de limpede și revelator, arătând că Burebista ajunsese *„cel dintâi și cel mai mare dintre regii care au domnit vreodată peste Tracia, stăpân peste tot ținutul de dincolo și de dincoace de fluviu"*[499] (1500 de ani mai târziu, Mircea cel Bătrân se intitula asemănător...).

În timpul lui Burebista, Insula Șerpilor s-a aflat sub autoritatea statului dac.

---

[498] Vezi: Ion Horațiu Crișan, **Burebista și epoca sa**, Ediția a doua, revăzută și adăugată, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p.285; Alexandru Vulpe, Mihail Zahariade, **Geto-dacii în istoria militară a lumii antice**, Editura Militară, București, 1987, p.127.

[499] Ion Horațiu Crișan,op.cit.,p.79. Vezi și : G.Mihailov, **Inscriptiones Grecae in Bulgaria repertae. I.** Serdicae, 1965 (doc.nr.13).

Asasinarea mişelească a regelui dac, în anul 44 î.Hr., în urma unui complot, a fost un act nefast, cu consecinţe negative pentru evoluţia statului dac, dar pozitive pentru romani care, scăpaţi de acest rival de temut, îşi puteau relua ofensiva militară vizând cucerirea teritoriului dintre fluviu şi mare.

După operaţiunile militare conduse de Marcus Licinius Crassus, între anii 29-28 î.Hr., este reinstaurată stăpânirea romană asupra oraşelor greceşti din Pontul Stâng, ca de altfel asupra întregii Dobrogii.

Stăpânirea romană asupra Dobrogei a durat mai bine de trei secole (29/28 î.Hr. – sec.III d.Hr.) – Dobrogea fiind primul teritoriu străbun care a devenit parte a provinciei imperiale romane Moesia Inferior.

Conştienţi de importanţa strategică şi economică a noii provincii, romanii au organizat, pentru controlul asupra litoralului de vest şi de sud a Mării Negre, o puternică flotă maritimă (Classis Pontica), iar din a doua jumătate a secolului I d.Hr., o a doua flotă, fluvială (Classis Flavia Moesica), cu atribuţii militare privind zona Dunării de jos, Deltei Dunării şi litoralului vestic şi nordic al Mării Negre. Creată pe timpul lui Vespasian, flota fluvială urmărea circulaţia şi siguranţa pe Dunăre, având staţii fixe, castre, clădiri şi teritorii aferente.

Litoralul pontic se afla sub conducerea şi controlul unui praefectus orae maritimae (prefect al litoralului maritim), cu reşedinţa la Tomis, tot aici funcţionând şi un puternic colegiu al navigatorilor (naukleroi).

Sub romani, Insula Şerpilor a împărtăşit „soarta" gurilor Dunării, Deltei Dunării, a Dobrogei în ansamblul său.

A.S.Ostroverkhov şi S.B.Ohotnikov, care au scris despre ştampilele de pe ţiglele din epoca romană descoperite în insulă (aparţinând Legiunii a V-a Macedonica şi Classis Flavia Moesica), semnalau **prezenţa pe insulă a soldaţilor romani,** ajungând la concluzia că **în secolul I insula Leuké juca un rol strategic important în partea de nord-vest a Pontului Euxin, fiind numai un centru de cult pentru grecii din arealul acestei mări, ci şi un avanpost maritim roman în sistemul limesului dunărean.**[500]

Apele insulei, ale litoralului vest-pontic, erau patrulate şi supravegheate cu atenţie de libumele şi triremele romane.

Întrucât în capitolele anterioare l-am pomenit în mai multe rânduri pe Flavius Arrianus, este locul să menţionăm că pe timpul împăratului

---

[500] S.B.Okhomikov, A.S.Ostroverkhov, op.cit., p.70. Aceiaşi autori, notează (op.cit., p.74): *„În cursul primelor secole după Hr., insula a devenit baza anumitor unităţi militare din Moesia. Civilizaţia antică dispăruse. Leuké şi-a pierdut importanţa sacră".*

Hadrian (117-131), având gradul de general și îndeplinind funcția de comandant al escadrei pontice, a primit misiunea de a face o recunoaștere în detaliu a coastelor Mării Negre, de a le oferi siguranță, misiune în timpul căreia a acumulat o bună parte din datele pe care le-a oferit în legătură (și) cu Insula Șerpilor.

În contextul în care pentru mai bine de trei secole Marea Neagră a fost transformată într-un „lac roman", Insula Șerpilor, parte organică a Dobrogei, s-a aflat militar și administrativ sub stăpânirea și controlul romanilor.

În condițiile în care orașele de pe litoralul vest al Mării Negre au rămas preponderent elene, iar cultul lui Ahille era încă puternic, Imperiul roman a trebuit să accepte sine die autoritatea spirituală a grecilor asupra acestei insule sacre. Și de această dată se adeverește faptul că dacă romanii i-au cucerit pe greci din punct de vedere militar, grecii, la rândul lor, i-au cucerit pe romani din punct de vedere spiritual!

După împărțirea Imperiului roman în două părți (395) – Imperiul roman de apus și Imperiul roman de răsărit -, Dobrogea, cu toate pertinențele sale teritoriale, a devenit una dintre cele 12 dioceze ale Imperiului roman de răsărit, fiind încadrată administrativ în Prefectura pretoriului de Orient, Dioceza Tracia, sub denumirea de Sciția Pontică (reședința ei aflându-se la Tomis).

La 11 mai 330, pe malurile Bosphorului – pe vatra Bizanțului, veche colonie greacă -, Constantin cel Mare (306-337) inaugura într-un cadru solemn noua sa capitală, Constantinopolis („Noua Romă").

În preajma anului 400, Sciția Pontică era ridicată la rangul de Praeses Scythiae, provincie în care administrația era condusă de un praeses, armata fiind condusă (separat) de un conducător militar (dux).

Imperiul roman de răsărit (bizantin), s-a menținut timp de cca. 1000 de ani ca principală forță militară atât în Marea Mediterană cât și în Marea Neagră, la păstrarea acestei supremații contribuind și redutabilul „foc grecesc".

Această dominație navală bizantină a inclus în arealul său și Insula Șerpilor.

Între secolele IV-VII, ca urmare și a reorganizării administrative survenite la nivelul Imperiului roman de răsărit (bizantin), Dobrogea a devenit o provincie de sine stătătoare – Scythia Minor (Sciția Mică), denumirea antică a Dobrogei încă din epoca elenistică.

„Denumirea Sciția Mică – scria istoricul **Adrian Rădulescu** – *dată Dobrogei de autorii antici, constituie mai degrabă o delimitare față de marea întindere nord-pontică, presupusă de ei, prin antiteză, ca o*

imensitate şi o necunoscută. Nenumăraţi autori antici vor folosi această denumire, Sciţia Mică, nu atât pentru o realitate istorică, cât pentru a delimita simbolic sau geografic teritoriul dintre Dunărea de Jos şi Marea Neagră – sciţii fiind în acest caz chiar geţii autohtoni, apoi geto-românii ş.a.".[501]

Valurile de migratori care s-au succedat în acele grele vremuri peste bătrânul pământ al Dobrogei, nu au modificat cu nimic statutul Insulei Şerpilor, Sciţia Mică, importantă zonă strategică şi economică – ce includea şi Delta Dunării cu insulele învecinate – rămânând pe mai departe sub stăpânire bizantină.

(În anul 652, împăratul Justinian se autoproclama cu emfază *„stăpânitor absolut al mării"*).

Între secolele VIII-X, Delta Dunării, Insula Şerpilor şi Dobrogea în întregimea sa, au făcut parte din Sciţia bizantină, flota bizantină care supraveghea ţărmul vestic al Mării Negre (condusă de un demnitar care purta titlul de „comes") avându-şi comandamentul nu departe de Insula Şerpilor, respectiv la Likostomion (Lykostomo, Lykostoma) – astăzi Chilia -, pe braţul omonim.

Dacă pentru secolul al VIII-lea, problema raporturilor bizantino-dobrogene are câteva necunoscute – cert rămânând faptul că bizantinii controlau oraşele maritime, gurile Dunării şi, credem noi, şi Insula Şerpilor -, în secolul al IX-lea stăpânirea bizantină revenea în forţă pe linia Dunării şi în Dobrogea.

În secolul al X-lea, împăraţii bizantini Ioan Tzimiskes şi Vasile al II-lea („Bulgaroctonul"), distrug (971) Ţaratul bulgar, apoi îl ocupă definitiv (1018). În această perioadă şi context politico-militar, ţinutul dintre Dunăre şi Marea Neagră intra efectiv şi integral în componenţa administrativă a Imperiului bizantin.

Tot în acele vremuri a fost creată Thema Paradunavon (Paristrion), ce cuprindea partea de nord-est a Bulgariei şi Dobrogea de astăzi, cu reşedinţa la Durostorum. Mai bine de două secole (971-1186), în ciuda puternicilor presiuni exercitate de neamurile migratoare (pecenegi, uzi şi cumani), stăpânirea bizantină se va menţine în acest bastion antituranic, cu autoritate. Chiar şi după răscoala Asăneştilor (1186-1187), când se constituia statul româno-bulgar, încă multă vreme după aceea, flota binzantină a controlat ţărmurile Mării Negre, gurile Dunării şi Insula Şerpilor.

---

[501] Adrian Rădulescu, **Dobrogea: via gentium** ?, în: „Analele Dobrogei". Serie nouă. An II, Nr.1, Constanţa, 1996, p.17.

Statul Asăneştilor, *„o creaţie a locuitorilor de pe ambele maluri ale Dunării"*[502], treaptă importantă pe scara evoluţiei istorice a românilor, atingea apogeul sub Ioan Asan al II-lea (1218-1241). În timpul său, profitându-se de disensiunile dintre Imperiul latin şi cel bizantin, statul îşi va extinde hotarele, impunându-şi autoritatea şi asupra Dobrogei. Acest fapt va dura foarte puţin, tătarii conduşi de Kadan distrugând la sud de Dunăre totul (1241), instaurând aici propria lor dominaţie. Asuprirea tătară (şi) asupra teritoriului dintre Dunărea de Jos - Marea Neagră va avea ca efect stagnarea oraşelor comerciale Vicina, Chilia ş.a., populaţia autohtonă fiind supusă de către feudalii mongoli la o exploatare cruntă.

Aşadar, între secolele VI-XII/XIII, bazându-se pe o economie prosperă şi pe o flotă puternică, Imperiul bizantin a reuşit să-şi păstreze supremaţia navală şi comercială în Marea Neagră.

Secolul al XIII-lea, unul de cumpănă nu numai pentru români, marca apariţia la orizont a unui nou şi redutabil pericol – cel otoman.

Gravitatea situaţiei era amplificată şi de faptul că în arealul Asiei Mici bizantinii suferiseră înfrângeri grele din partea turcilor, tot bizantinii având de suferit şi de pe urma celei de-a IV-a cruciade (la care şi-au adus aportul şi veneţienii), între ale cărei consecinţe se numără şi căderea Constantinopolului (12 aprilie 1204).

Acest fapt a contribuit decisiv la procesul de erodare şi dezagregare a puterii bizantine.

Acesta este contextul la a cărui întregire şi-au adus contribuţia şi vecinii românilor, tătarii şi bulgarii, în Dobrogea apărând, temporar, un anume echilibru politic, care a avut, între altele, efecte benefice asupra organizării sale statale.

Tot în secolul al XIII-lea – între 1262-1264 -, este consemnată prima infiltrare (paşnică) de populaţie turco-musulmană în Dobrogea, 10.000 – 12.000 de turci selgiucizi, în frunte cu căpeteniile lor Isseddin şi Saru Saltak Dede , stabilindu-se iniţial în zona Babadagului. Venirea lor pe acest teritoriu s-a făcut cu acordul împăratului Mihail al VIII-lea Paleologul, care vedea în ei nişte apărători militari ai intereselor bizantine în această provincie.[503]

---

[502] Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, op.cit.,p.175.

[503] După unele opinii, aşezarea efectivă a turcilor selçiukizi pe teritoriul Dobrogei a avut loc în anul 662 H. (1263 d.Hr.), ca rezultat al diplomaţiei bizantine, care a urmărit în plan militar (strategic) să creeze un tampon în calea expansiunii Ţaratului de Târnovo, afirmând în mod direct autoritatea bizantină pe ţărmul vestic al Mării Negre.Fr. Babinger, adaugă motivului strategic, pe cel religios. Susţinută de Joseph von Hammer, Henry Howorth, Fr. Brun, V.D.Smirnov, P.Nikov, Jean Deny, Fr. Babinger, Fr. Talschner, Paul Wittek, G.D. Blascef, T. Kowalki, Halil Inalçik, Aurel Decei ş.a., aşezarea turcilor în Dobrogea este contestată de H.W.Duda, P.Mutafcief ş.a.

Dezastrul suferit de bizantini în anul 1204, act ale cărui urmări au fost amplificate de consecinţele invaziei tătare din anii 1240-1242, au condus la slăbirea considerabilă a Imperiului bizantin, situaţie de care au ştiut să profite rapid acele puteri (economice şi militare) care aveau interese legate de Marea Mediterană şi Marea Neagră.

Primele menţiuni privind prezenţa navelor veneţiene în Marea Neagră datează din anii 1211 şi 1232. Veneţienii, primii care s-au instalat în acest areal maritim, şi-au păstrat preponderenţa atâta timp cât a durat Imperiul latin (1204-1261).

Tratatul de la Nymphaion (13 martie 1261 – încheiat într-un context în care Mihail al VIII-lea Paleologul avea nevoie de flota genoveză în lupta împotriva Imperiului latin, iar genovezii, înfrânţi în războaiele pentru aşezările din Siria nutreau gândul unei revanşe -, a asigurat Genovei privilegii identice cu cele de care beneficiase Veneţia până la cucerirea latină.

Pentru mai bine de două secole (1261-1475), Genova a devenit cea mai importantă prezenţă occidentală în Marea Neagră. Genovezii s-au aşezat la Chilia (1381-1403),Maurocastro (Cetatea Albă)[504]- în aceste reşedinţe ei aveau, între altele, şi instalaţii cu ajutorul cărora extrăgeau sarea din apa mării[505]- Vicina ş.a.,pe fluviu ajungând de la Cernavodă până la Porţile de Fier.

Secolul al XIII-lea, în care hegemonia genoveză a fost o realitate indiscutabilă, a marcat o primă fază a prosperităţii economice a bazinului vestic al Mării Negre, această mare devenind o placă turnantă a comerţului internaţional, la aceasta contribuind atât „pax mongolica" cât şi cooperarea bizantino-genoveză.

Prin poziţia lor dominatoare, prin politica pe care au dus-o, genovezii au ajuns să-şi stânjenească nu numai rivalii, pe veneţieni, ci şi pe aliaţii lor, bizantinii, împăratul acestora văzându-şi periclitate atât autoritatea cât şi tronul.

Pentru a contrabalansa lucrurile, Mihail al VIII-lea Peleologul semna cu republica dogilor un tratat (1265) prin care Veneţia era repusă în toate drepturile de navigaţie pe care le avusese în Marea Neagră.

Conflictele dintre cele două republici italiene s-au aplanat temporar în urma armistiţiului de la Milano (1355), abia după pacea de la Torino (1381) genovezii renunţând la obstrucţiile legate de prezenţa veneţiană în această mare.

Aceasta rivalitate genovezo-veneţiană, a marcat cea de-a doua fază a prosperităţii economice pe care a cunoscut-o Marea Neagră.

---

[504] Cea mai veche atestare datează din 8 mai 1290 - Malvocastro.

[505] Vezi: C.Cihodaru, **Alexandru cel Bun**, Editura Junimea, Iaşi, 1984, p.124.

Disputa dintre republicile italiene a favorizat, pe de o parte, emanciparea formaţiunilor prestatale dobrogene, iar pe de altă parte, expansiunea islamului care, încet dar sigur, înainta spre sud-estul Europei.

Preponderenţa genoveză în Marea Neagră a durat până în anul 1475, până la expediţia lui Soliman Hadâmbul împotriva Moldovei lui Ştefan cel Mare, an care marchează sfârşitul prezenţei coloniilor italiene în bazinul acestei mări, genovezii fiind alungaţi cu acest prilej şi din ultima lor colonie, Caffa – „mărgăritarul Euxinului" cum a caracterizat-o istoricul Nicolae Iorga.

În faza actuală a cercetărilor, nu se cunoaşte cu siguranţă care a fost natura raporturilor genovezo-veneţiene cu Insula Şerpilor, dar este uşor de presupus că aceştia, în căutare de noi date şi informaţii privind navigaţia şi cartografierea ţărmului vest-pontic, au dat, desigur, de ea.

În secolul al XIV-lea, în timpul lui Basarab I Întemeietorul (1320-1351/1352), hotarele Ţării Româneşti erau (1328), în partea de nord, Delta Dunării, teritoriul dintre Prut-Nistru-Marea Neagră – viitoarele judeţe Cahul, Ismail şi Cetatea Albă (Bolgrad) -, acest din urma teritoriu primind numele de „Basarabia", de la numele ilustrului domnitor.[506]

Ţara Românească a cuprins în această perioadă între graniţele sale şi Insula Şerpilor? Fără a fi demonstrat cu claritate, acest lucru nu trebuie respins ci, după opinia noastră, presupus.

Teritoriul stăpânit de Dobrotici (1354-1386) – numit în documentele turceşti, iar mai apoi în limbajul uzual: Dobrugi-illi, provincia Dobrogi, mai apoi Dobrogea[507] -, despotul ce a avut o flotă proprie în Marea Neagră[508], *„cuprindea întreg litoralul Mării Negre, de la Mesembria până la gurile Dunării, cu cetăţile mai principale Varna, Caliacra şi Chilia".*[509]

Deşi între posesiunile lui Dobrotici Insula Şerpilor nu apare nominalizată, existenţa flotei sale maritime şi posesia Chiliei ne îndreptăţesc să presupunem că insula s-a aflat sub autoritatea Dobrogei.

Un loc aparte pentru destinul Dobrogei, al litoralului vest-pontic şi Dunării, la sfârşitul secolului al XIV-lea şi începutul celui următor, l-a marcat domnia în Ţara Românească a lui Mircea cel Bătrân (1386-1418).

---

[506] *** **Documente privind istoria României. Veacurile XIII-XV**, Editura Academiei, Bucureşti, 1950, p.51.

[507] Dr.Ioan Munteanu, **Interferenţe geopolitice la Dunărea de Jos în epoca modernă**, Bucureşti, 1999, p.15.

[508] Nicolae Bârdeanu, Dan Nicolaescu, op.cit., p.50.

[509] *** **1878-1928. Dobrogea. Cincizeci de ani de viaţă românească**, Bucureşti, 1928, p.307.

Realizatorul primei mari victorii a unui popor european asupra oştilor Imperiului otoman (Rovine, 17 mai 1395)[510], primul mare apărător european al liniei Dunării (fluviu care mai târziu, în viziunea regelui Prusiei, Frederic al II-lea, reprezenta *„coloana vertebrală a Europei"*), Mircea cel Bătrân a intrat în stăpânirea Dobrogei, pe care a unit-o (1388) cu Ţara Românească – act politic în urma căruia el a ajuns să exercite un control cvasi-nelimitat asupra Dunării de Jos, gurilor Dunării şi în lungul ţărmului occidental al Mării Negre, pe o distanţă considerabilă.

Aşa cum remarca istoricul Constantin C. Giurescu, *„Mircea cel Bătrân, stăpânitorul Dobrogei, voievodul care a zidit şi a cucerit cetăţi pe ambele maluri şi a cărui politică a fost în general, atât de strâns legată de apărarea marelui fluviu nu se poate să nu-şi fi avut o flotilă pe Dunăre şi vase de mare"*.[511] Fără existenţa unei flote proprii, Mircea cel Bătrân nu ar fi putut uni, iar mai apoi stăpâni, teritoriile pomenite.[512]

Stăpânitorul unei lungi frontiere maritime, de la limanul Conduc (Sasic) şi până la larga arcuire a ţărmului de la sud de Caliacra, Mircea cel Bătrân dispunea şi de însemnatele cetăţi-porturi Chilia, Cernavodă, Mangalia şi Caliacra. Lor li se adăugau numeroasele escale din Delta Dunării, în primul rând Sulina şi Sf. Gheorghe, din complexul lagunar Razim (Razelm), străjuit de minunata cetate de la Enisala, apoi cele din dantelăriile ţărmului dintre Constanţa şi Mangalia.[513]

Nici până atunci şi nici după aceea, nici un alt domn muntean nu a mai ajuns să aibă sub autoritatea sa o asemenea întindere teritorialo-fluvialo-maritimă.

Această întindere şi titulatura din care reies graniţele statului condus de ilustrul domnitor, ne sunt relevate de un document datat 23 noiembrie 1406: *„Eu cel întru Hristos Dumnezeu binecredinciosul şi bine cinstitorul şi de Hristos iubitorul şi singur stăpânitor* ***Io Mircea****, mare Voievod şi Domn, cu mila lui Dumnezeu şi cu darul lui Dumnezeu stăpânind şi dominând toată Ţara Ungrovlahiei şi părţile de peste munţi,*

---

[510] Leunclavius, scriind despre demersul militar al sultanului Baiazid I împotriva lui Mircea cel Bătrân, îl aprecia ca *„expeditio pontica"*, denumire relevantă (şi) pentru întinderea statului condus de ilustrul domn al Ţării Româneşti.

[511] C.C.Giurescu, **Construcţii navale în Principatele române în secolele XVII şi XVIII**, în (vol.): Omagiu lui P.Constantinescu – Iaşi, Editura Academiei, Bucureşti, 1965, p.317.

[512] Vezi pentru aceste aspecte: Andreea Atanasiu, **Factorul naval în politica lui Mircea cel Bătrân privind apărarea Dobrogei şi asigurarea controlului asupra litoralului vest-pontic**,în:„Analele Dobrogei" Serie Nouă.Anul IV, Nr.1, Constanţa, 1998, p.90-94.

[513] Vezi: *** **Istoria militară a poporului român**. Vol.II, Editura Militară, Bucureşti,1986, p.156.

*încă şi spre părţile tătăreşti şi Amlaşului şi Făgăraşului, Herţeg şi Banatului de Severin, **Domn şi pe amândouă părţile pe toată Podunavia până la Marea cea mare şi cetăţii Dârstorului stăpânitor**".*[514]

(Într-un document din 10 iunie 1415, emis din Argeş, Mircea cel Bătrân se reintitula ca mai sus, faptul demonstrând păstrarea întinderii sale statale,[515] ceea ce aminteşte de un alt ilustru predecesor, Burebista).

Fiul său Mihail (1418-1420), aşa cum reiese din titulatura purtată, relevată de un document din 10 iulie 1418, a stăpânit, se pare, în continuare „moştenirea" lăsată de părintele său.

Tată şi fiu, în compunerea statului pe care l-au condus cu demnitate şi înţelepciune, au avut şi Insula Şerpilor.

În perioada 1419-1420, Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, lua de la Mihail domnul Ţării Româneşti, Chilia, Cetatea de Baltă, „părţile tătărăşti"[516] şi întreg ţinutul înconjurător, toate intrând în cunoscuta parte a Moldovei consacrată sub numele de „Ţara de jos".

Referindu-se la Moldova lui Alexandru cel Bun, când românii basarabeni apărau linia Nistrului şi a Dunării, istoricul Alexandru Boldur făcea sublinierea că *„Cetăţile, aşezate pe linia Nistrului şi la Delta Dunării marchează graniţa de răsărit a românismului (...)".*[517]

În ultimele trei decenii ale secolului al XIV-lea, profitând şi de o conjunctură favorabilă, domnii Moldovei şi-au extins stăpânirea spre sud, asupra litoralului maritim,Cetatea Albă intrând sub autoritatea Muşatinilor.

Roman I. Muşat (1391-1394), într-un uric din 20 martie 1392, se intitula: *„Marele singur stăpânitor, din mila lui Dumnezeu, **Io Roman voievod stăpânitor al Ţării Moldovei, de la munte până la mare**".*[518]

La rândul său, Alexandru cel Bun, pe epitrahilul de la Sadoga, apare înscris ca *„autocrat al întregii Moldovalahii şi al ţărmului mării".*

În urma campaniei dunărene din iarna anului 1461, Vlad Ţepeş (1456-1462, 1476), a eliberat Dobrogea şi malul drept al Dunării de turci, reintegrând Ţării Româneşti teritoriul dintre Dunăre şi Marea Neagră.

---

[514] *** **Documente privind istoria României. B. Ţara Românească, veac XIII, XIV, XV. 1**, p.64. Vezi : C.C:Giurescu, **Istoria românilor**, Bucureşti, 1942, I, p.463.

[515] Vezi: D.M.Pippidi, D.Berciu, **Din istoria Dobrogei**. Vol.III, Bucureşti, 1971, p.369.

[516] C.Cihodaru, op.cit., p.232: prin *„părţile dinspre tătari"*, din titlul lui Mircea cel Bătrân *"trebuie să se înţeleagă partea de nord a Dunării, începând de la o linie care trecea pe la sud de Babadag, cuprinzând şi Chilia insulară, cu tot hiterlandul ei din nordul Dunării".*

[517] Al.Boldur, **Istoria Basarabiei. Contribuţii la studiul Istoriei Românilor**, I., Chişinău, 1937, p.278.

[518] Ştefan S.Gorovei, **Muşatinii**, Bucureşti, 1976, p.35.

Cucerirea Chiliei şi Cetăţii Albe – apreciate drept *„cheile", „plămânii Moldovei"*, punctele forte ale liniei defensive a Moldovei spre sud, totodată două importante baze navale româneşti -, precum şi asigurarea controlului asupra Dunării de Jos, deveniseră obiective esenţiale în planurile de campanie otomane întrucât, aşa cum aprecia sultanul Baiazid al II-lea (1418-1512) *„Câtă vreme românii stăpânesc Chilia şi Cetatea Albă iar ungurii Belgradul sârbesc, nu vom putea birui pe creştini"*[519] (Acelaşi sultan aprecia că *„Cine stăpâneşte Moldova, stăpâneşte lumea").*

În anul 1462, când Mehmed al II-lea l-a atacat pe Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare a încercat să cucerească Chilia, planul sau eşuând (în cursul acestui atac gloriosul domn s-a ales cu o rană la piciorul stâng, care, în timp, i-a grăbit sfârşitul...).

Ştefan cel Mare a perseverat în planurile sale, astfel că în 1465 cucereşte Chilia, ceea ce a adus Moldova în conflict cu Ungaria, Matei Corvin reacţionând prin declanşarea unei campanii de anvergură împotriva Moldovei, scopurile acesteia fiind reinstaurarea controlului asupra Chiliei, înlăturarea lui Ştefan cel Mare şi înscăunarea lui Petru Aron (ceea ce ar fi adus Moldova sub autoritatea ungară). Toate planurile lui Matei Corvin s-au năruit în urma eşecului usturător în bătălia de la Baia – 14/15 decembrie 1467.

Ştefan cel Mare a fost domnitorul care şi-a dat foarte bine seama că fără o marină proprie nu va putea stăpâni niciodată gurile Dunării şi ţărmul Mării Negre. Aşa se explica faptul că, în paralel cu întărirea armatei de uscat, domnul moldovean a acordat o atenţie specială marinei moldovene. *„Cunoscând prea bine adevăratul izvor de putere pentru Moldova, el (...) dădu un puternic sprijin marinei* – scria **Gh. R. Meledon** – *Ştefan simţi prea bine că Moldova, cât va fi stăpâna gurilor Dunării şi va predomina în Marea Neagră, niciodată nu va putea fi uşor doborâtă".*[520]

În anul 1474 sultanul îi făcea lui Ştefan cel Mare propunerea ca în schimbul păcii pe care i-o oferea, acesta să cedeze Chilia (principalul port al Moldovei) şi Cetatea Albă, a căror stăpânire (la care se adăuga Caffa) era pentru Imperiul otoman – conform aprecierii lui **Halil Inalcik** – *„o necesitate atât economică cât şi politică".*[521]

---

[519] A.Decei, **Istoria imperiului otoman (până la 1556)**, Bucureşti, 1978, p.137. *„Atâta vreme cât Chilia şi Cetatea Albă le ţin şi le stăpânesc românii* – scria chiar Mahomed -, *noi nu vom avea nici o biruinţă".* Apud *** Călători străini ... Vol. 1, op.cit., p.128.

[520] Nicolae Bărdeanu, Dan Nicolaescu, op.cit., p.65.

[521] Halil Inalcik, **Imperiul otoman. Europa clasică.1300-1600** , Editura Enciclopedică, Bucureşti,1996, p.239.Acelaşi mare osmanist arată (op.cit., p.233): *„Comerţul în Marea*

La refuzul categoric al domnului Moldovei, sultanul a declanşat campania militară din anul 1475, în urma căreia a reuşit să cucerească cetăţile citate.

Un an mai târziu, în 1476, Ştefan cel Mare, redeschidea ostilităţile cu turcii, recucerind Chilia şi Cetatea Albă. Având în vedere politica otomană faţă de Dobrogea, dorinţa de a pune mâna cu orice preţ pe cele două cetăţi, Ştefan cel Mare a decis să construiască cetatea Chilia Nouă – în faţa celei vechi, pe malul stâng al Dunării, obiectiv realizat între 22 iunie – 16 iulie 1479, cu ajutorul a 800 de zidari şi a altor 18.000 de alţi lucrători.

În vara anului 1484, sultanul Baiazid al II-lea, în fruntea unor forţe uriaşe (100.000 de oameni şi 100 de corăbii), trecea Dunărea pe la Obluciţa şi, ajutat şi de călăreţii hanului tătar, asedia Chilia; concomitent, flota otomană bloca litoralul şi Cetatea Albă. Garnizoanele româneşti din cele două cetăţi erau însă prea slabe pentru a putea opune turcilor o rezistenţă îndelungată. La 14 iulie 1484, după un asediu care a durat 9 zile, sultanul reuşea să cucerească Chilia, Chilia Nouă şi ţinutul înconjurător, iar la 5 august 1484, după alte 17 zile de asediu, şi Cetatea Albă.

Includerea Chiliei („*Cheie şi poartă la toată Ţara Moldovei şi Ungariei şi a ţării de la Dunăre*") şi Cetăţii Albe („*Cheie şi poartă pentru toată Polonia, Rusia, Tartaria şi toată Marea Neagră*") în sistemul militar otoman de la Dunărea maritimă, a reprezentat un moment de cotitură în istoria îndelungatei şi glorioasei domnii a lui Ştefan cel Mare (Nicolae Bălcescu apreciind că prin această pierdere s-a îngropat viitorul maritim al Moldovei!), domnul moldovean fiind silit ca după această dată să dea Galaţiului importanţă portuar-comercială, în locul celor două cetăţi pierdute (încercarea sa din anul 1485, de a le recuceri, a eşuat). Prin căderea celor două „porţi" spre Ţările Române şi Ungaria, Marea Neagră devenea un **„lac otoman"**, Dunărea intra sub control (economic şi militar) otoman, iar Moldova – căreia i se dezorganizase linia defensivă către sud – înceta de a mai fi un stat maritim.

*„Afirmaţiile unor cronicari potrivit cărora Marea Neagră ar fi fost considerată ca **„un lac moldovenesc"** şi că **voievozii români au stăpânit Insula Şerpilor** rezidă în expediţiile lui **Ştefan cel Mare care deseori, în dreptul Insulei Şerpilor*** (pe care a stăpânit-o – n.n.) ***"a capturat cu***

Neagră a fost unul dintre cele mai importante domenii ale economiei otomane, iar pentru o perioadă îndelungată s-a desfăşurat fără rivali străini" (vezi şi p.233-239).

vasele sale, corăbiile Sublimei Porţi ce duceau în robie tineri genovezi şi avuţiile prădate la Caffa".[522]

Este încă o confirmare a faptului că cine a stăpânit gurile Dunării[523], Chilia, Cetatea Albă şi cetăţile dobrogene, a stăpânit şi insula.

Secolul al XV-lea aducea pentru români o grea pierdere, Dobrogea fiind ocupată de turci.

Acest act a reprezentat o verigă din lungul lanţ de cuceriri al acestora: 1354 – turcii conduşi de sultanul Urhan cuceresc Gallipoli, punând astfel piciorul în Europa; 1362 – sub conducerea sultanului Murat, turcii cuceresc Adrianopole şi Filipopole, aşezându-şi capitala la Adrianopole; 1371 – zdrobesc rezistenţa sârbilor, la Cirmen; 1382 – cuceresc Sofia; 1393 – cuceresc Târnovo, capitala statului bulgar (după cea de-a doua victorie împotriva sârbilor, la Kossovo, 1386); 1396 – pun mâna pe Nicopole, după ce zdrobesc oştirea cruciaţilor; 1396 – desfiinţează Ţaratul de Vidin (ultimul teritoriu bulgar liber); (victoria lui Timur Lenk asupra lui Baiazid, la Ankara, în anul 1402, şi luptele dintre fii sultanului învins, opresc pentru câtva timp ofensiva otomană, care va fi reluată însă de sultanul Murad al II-lea -, cuceritorul Salonicului, în anul 1430, adversarul lui Iancu de Hunedoara în bătălia de la Varna, din 1444 – şi Mahomed al II-lea); la 29 mai 1453, turcii conduşi de Mahomed al II-lea cuceresc Constantinopolul, milenarul Imperiu bizantin fiind desfiinţat; 1459 – cuceresc despotatul de Mistra, ducatul Atenei, apoi şi ultimul teritoriu sârbesc liber; 1462 – desfiinţează Imperiul de Trapezunt al Comnenilor; 1463 – lichidează Bosnia (execută pe ultimul rege bosniac), Principatul grec Moreea şi Ducatul Atenei; 1467 – după moartea lui Skanderberg, înăbuşe sângeros revolta albanezilor; 1475 - cuceresc puternica cetate Caffa din Crimeea; 1475 – ocupă Mangopul, în acelaşi an puternicul Hanat al tătarilor din Crimeea, care stăpânea şi sudul rusesc până la Nistru, recunoştea suzeranitatea otomană; 1483 – cucereau Herţegovina, astfel că la sfârşitul secolului al XV-lea, cu excepţia Ţărilor Române, nu mai existau în sud-estul Europei ţări creştine libere.

În legătură cu ocuparea Dobrogei de către turci, în literatura de specialitate s-au vehiculat mai multe puncte de vedere.

Nicolae Ciachir a susţinut anul 1417.[524] O altă sursă documentară, susţinătoare a aceluiaşi an, apreciază că acest lucru s-a produs în urma

---

[522] Dr. Grigore Stamate, **Frontiera de stat a României**, Editura Militară, Bucureşti, 1997, p.144 (n.1).

[523] Gurile Dunării - spunea Mihail Kogălniceanu - sunt „*cheia mântuirii noastre*".

expediției conduse de sultanul Mehmed I-ul împotriva oștilor conduse de Mircea cel Bătrân.[525] Alte opinii susțin o cucerire a Dobrogei în două etape, citând în acest sens anii 1417 (1419), respectiv 1484 (în prima etapă cucerirea otomană a ajuns până la linia de demarcație Isaccea-Enisala, în cea de-a doua etapă fiind cucerit restul Dobrogei, cu Delta și zonele adiacente).

Clarificarea acestui aspect controversat, vine din partea a doi specialiști emblematici pentru istoria Dobrogei, **Adrian Rădulescu și Ion Bitoleanu**:

„În ultima vreme însă s-a formulat o altă opinie, aceea potrivit căreia stăpânirea românească se menține în Dobrogea până între anii 1445 (Vlad Dracul, 1436-1442; 1443-1446) și Vlad Țepeș (1456-1462, 1476). Între aceste limite cronologice trebuie căutat anul care marchează începuturile efective ale dominației otomane între Dunărea de Jos și Marea Neagră (...).

Se pare deci – continuă cei doi autori – *că **definitivarea cuceririi Dobrogei de către Imperiul otoman are loc între anii 1445 și 1462**, când Vlad Dracul și Vlad Țepeș își încrucișau sabia cu dușmanii chiar pe pământul acestui ținut românesc".*[526]

Adrian Rădulescu și Ion Bitoleanu conchid că ***„Dobrogea a fost încadrată pe deplin în sistemul administrativ otoman abia către sfârșitul secolului al XV-lea, imediat după cucerirea marilor porturi Chilia și Cetatea Albă (1484), în vremea sultanului Baiazid al II-lea".***[527]

Cel mai mare osmanist al lumii (în viață), **Halil Inalcik** susține că *„deja în secolul al XV-lea regiunea Mării Negre era în totalitate integrată în economia imperială otomană".*[528]

Dobrogea a fost primul teritoriu românesc dislocat din vatra sa istorică și integrat Imperiul otoman, administrarea lui făcându-se direct de Poartă.[529]

---

[524] Nicolae Ciachir, **Marile puteri și România (1856-1947)**, Editura Albatros, București, 1966, p.19.Același an este susținut și de către Tudor Mateescu, în:***Documente privind istoria Dobrogei,București,1975,p.5.

[525] ***Direcția generală a arhivelor statului. Din tezaurul documentar dobrogean, București, 1988, p.5.

[526] Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, **Istoria Dobrogei**, Editura Ex Ponto, Constanța, 1988, p.202 și 20.

[527] Ibidem, p.205.

[528] Halil Inalcik, op.cit., p.242.

[529] P.P.Panaitescu, **Mircea cel Bătrân**, București, 1944, p.342-343.

Timp de aproape patru secole și jumătate Dobrogea, respectiv peste trei secole (328 de ani) Insula Șerpilor, s-au aflat de facto sub autoritatea Imperiului otoman.

Drept consecință (fapt sesizat și de către Nicolae Bălcescu), secole la rând Marea Neagră (Kara Deniz) a avut statutul de **„lac otoman"**, Dunărea devenind *„râu împărătesc al Sublimei Porți"*,[530] de un statut asemănător având parte și strâmtorile Mării Negre. Acest monopol, specific particularismului feudal, va afecta dezvoltarea firească a poporului român.

În legătură cu cele de mai sus, Halil Inalcik are alte puncte de vedere, afirmând că Marea Neagră a devenit *„lac otoman" „când sudul Basarabiei sau Budjak (Bucak) a fost anexat Imperiului otoman, în 1538"*,[531] după expediția lui Soliman Magnificul împotriva Moldovei lui Petru Rareș.

Osmanistul citat menționează și titulatura luată de unul dintre sultani, Mehmed II Cuceritorul(1451-1481): *„Sultan al celor două continente și stăpân al celor două mări"*[532] (Marea Mediterană și Marea Neagră – n.n.).

Politica anexionistă otomană va continua și în secolul al XVI-lea: la 15 septembrie 1538, Suleyman II Magnificul (1520-1566) învingea pe Petru Rareș, instaurând dominația otomană asupra Moldovei; Bugeacul și Tighina sunt anexate și transformate în raiale; 1521 – cade Belgradul; 1522 – cade Rhodosul; 1526 – cade Ungaria, apărând Pașalâcul de la Buda (1541;între 1526-1918 și-a pierdut independența); 1571 – este cucerit Ciprul; 1579 – cade Ducatul de Naxos cu insulele Ciclade ș.a.

Principale obiective ale stăpânirii turcești în Dobrogea de-a lungul celor aproape patru secole, au vizat: transformarea ei într-o veritabilă bază militară, permanentă și sigură, în vederea pătrunderii spre Europa Centrală ; asigurarea unei baze logistice nu numai pentru supravegherea și, în caz de nevoie, intervenție împotriva Țării Românești, dar și pentru atacarea Poloniei și a statului rus; sursă de trupe auxiliare; cale de asigurare a unei legături permanente cu Hanatul tătăresc din Crimeea ș.a.

Poziția geografico-strategică deosebit de avantajoasă și planurile militare otomane legate de Dobrogea, au făcut ca aceasta, în timp, să devină principala tabără militară otomană din această parte a Europei, un

---

[530] Vezi Locotenent-colonel dr. Ioan Munteanu, **Interferențe geopolitice la Dunărea de Jos în etapa clasică a "problemei orientale"** , în: "A.M.M.R.", 2000,Tom III/2,Constanța, 2001, p.105-106.

[531] Halil Inalcik, op.cit., p.273-274.

[532] Ibidem, p.240.

coridor de trecere[533] sau, nu o dată, câmp de luptă sau monedă de schimb pentru marile imperii rivale ale timpului.[534]

Importanţa strategico-militară a Dobrogei a cunoscut, în opinia noastră, două faze distincte, dar strâns legate între ele, prima ţinând până la jumătatea secolului al XVII-lea, cea de-a doua mergând până spre sfârşitul secolului al XIX-lea. În prima fază, care coincide cu ascensiunea politico-militară a Imperiului otoman, când rivalităţile dintre marile imperii şi puteri europene s-au ascuţit, răbufnind nu odată în mod violent, Dobrogea a constituit o bază militară cu evidente rosturi ofensive; în cea de-a doua fază, marcată de declinul acestui imperiu, Dobrogea a devenit o bază cu caracter defensiv, o componentă a teatrului de operaţii militare circumscrisă noii dimensiuni a „problemei orientale".

Începând cu secolul al XVIII-lea, Dobrogea a fost transformată într-un teatru de război aproape permanent, la aceasta contribuind atât conflictul ruso-austro-turc,acutizarea „problemei orientale",cât şi amestecul marilor puteri apusene în aceste chestiuni.

Într-un declin continuu – evidenţiat şi mai mult după asediul Vienei în 1683 -, Imperiul otoman constituia o pradă fabuloasă, din care au căutat să se înfrupte cât mai des, cât mai mult şi cât mai mulţi, în frunte cu cele două imperii rivale – ţarist şi habsburgic.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi în secolul al XIX-lea, sub presiunea unor înfrângeri militare repetate, tratatele „de pace" semnate de Imperiul otoman cu rivalii săi, vor deschide cursul inferior al Dunării, marea şi strâmtorile, fie pentru navele comerciale, fie pentru navele militare ale acestora.

Începând cu ultimele decenii ale secolului al XVII-lea, evoluţia firească a Ţărilor Române a fost marcată negativ (politic, economic, teritorial etc.), (şi) de afirmarea puternică a Rusiei ţariste, care a dus o politică ofensivă, anexionistă.

Politica consecventă rusă de expansiune continuă spre toate direcţiile geografice, are rădăcini foarte vechi, dreptul forţei prevalând între mijloacele cu care a dus la îndeplinire această politică: Cnezatul Moscovei, în decurs de două secole a reuşit să-şi extindă dominaţia asupra vecinilor săi; **Ivan cel Mare**, în urma distrugerii tătarilor (1480)

---

[533] Dr.Ioan Munteanu, Interferenţe... op.cit., p.40 – *„bulevardul pe care au defilat toate popoarele barbare care au invadat Peninsula Balcanică, pe care au trecut ruşii în campania contra otomanilor, acesta fiind drumul cel mai scurt şi cel mai bun spre Constantipol"*

[534] Vezi şi: Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, op.cit., p.188; Gh.Andronic, Marin Neaţu, Adrian Rădulescu, Stoica Lascu, **Litoralul românesc al Mării Negre**, Editura Sport - Turism, Bucureşti, 1989, p.17; Lt.col.dr.Ioan Munteanu, op.cit., p.34.

şi-a triplat teritoriile, ajungând să stăpânească spaţiul dintre Marea Baltică şi Munţii Urali; **Ivan cel Groaznic**, încoronat în secolul următor ca „ţar al tuturor ruşilor", **marca prin domnia sa, începutul Imperiului rus (ţarist)**; în următorul secol Rusia ţaristă a cucerit Ucraina (1667) până la Nipru, Kievul, apoi Siberia, nordul îngheţat al acesteia devenind o bază de înaintare spre stepele Asiei Centrale; în secolele XVIII-XIX aceeaşi hrăpăreaţă putere imperială a început înaintarea spre China, Persia, India şi Afganistan; în secolul XIX ea cucerea Caucazul, o veritabilă „poartă" spre Persia, Turcia şi Orientul Mijlociu; apoi, ţarismul a început înaintarea spre Europa, unde adversarii întâlniţi au fost mai sofisticaţi şi mai înverşunaţi decât cei întâlniţi până atunci.

„Lista" cuceririlor ruseşti, precum şi cea a ţarilor care au lărgit şi consolidat Imperiul ţarist, nu ar fi completă dacă ea nu ar cuprinde şi pe **ţarul Petru cel Mare** (1689-1725).

Prin politica sa de europenizare rapidă a Rusiei ţariste, ţarul Petru cel Mare a vizat, pe de o parte, desprinderea şi emanciparea de asiatism, iar pe de altă parte, atingerea acestui obiectiv nu prin preluarea valorilor civilizatorii ale bătrânului continent ci, mai ales, prin extinderea teritorială pe seama ţărilor europene, Ţările Române, Polonia ş.a., aflându-se în prim planul politicii sale expansioniste.

Pentru cel Mare a rămas în istorie nu numai ca întemeietorul şi reformatorul unui vast imperiu, ci şi ca „părintele" unei politici de extindere a supremaţiei Rusiei ţariste spre toate punctele cardinale.[535]

El a înţeles – primul dintre ţari – necesitatea unei flote, fiind de părere că *„Toate puterile care dispun de armate terestre nu au decât un braţ, în timp ce acelea care posedă şi flote militare dispun de două [braţe]"*.[536]

Emblematică (şi „testamentară" pentru toţi urmaşii săi!) a rămas formularea sintetică a politicii sale hegemonice în domeniul naval: ***„Eu nu caut uscat, ci apă"!***

În ciuda faptului că Petru cel Mare „moştenise" două „probleme" maritime majore, respectiv ieşirea la Marea Baltică („problema suedeză") şi la Marea Neagră („problema turcă"), prima dintre ele – şi nu cea de-a doua, cum s-a susţinut până acum de către unii specialişti – a fost

---

[535] După înfrângerea lui Carol al XII-lea, la Poltava, ţarismul şi-a îndreptat politica de cotropiri şi anexări spre vest. Dacă pe timpul lui Petru cel Mare hotarul Rusiei ţariste nu ajunsese la Nipru, lucrurile se vor precipita: la 1772 atingea Bugul, la 1792 atingea Nistrul, iar după alţi 20 de ani (1812) ajungea la Prut şi Dunăre!

[536] Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr. Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf.univ.dr.Gheorghe Marin, **Puterea maritimă şi diplomaţia navală**, Editura Militară, Bucureşti,1998, p.198.

obiectivul prioritar al politicii sale externe, acesta fiind atins după înfrângerea Suediei, în urma păcii de la Nystadt (1721). Cel de-al doilea obiectiv, deşi a constituit o preocupare strategică în politica sa navală, nu a fost atins în timpul vieţii sale. El s-a apropiat însă de atingerea acestui obiectiv, în urma a două succese notabile: a ajuns pe coastele Mării de Azov, respectiv tratatul din 25 iulie 1702, încheiat cu Imperiul otoman – care, prin prevederile sale, a reprezentat un prim şi notabil succes al ruşilor contra turcilor, un prim pas pe drumul dezmembrării Semilunei şi smulgerii unei părţi cât mai mari din teritoriile şi sferele sale de influenţă.

Deşi a fondat celebrul St.Petersburg (27 mai 1703,oraş care-i poartă numele,declarat capitală a ruşilor în 1712, unde în 1721 s-a declarat imperator - în care a şi decedat, la 8 februarie 1725, având pe conştiinţă moartea propriului fiu...), deşi a luptat 23 de ani atât cu turcii cât şi cu perşii, deşi i-a cucerit pe cazacii zaporojeni, deşi i-a învins pe suedezii lui Karl al XII-lea în Marele Război Nordic (Poltava,1709), deşi a extins graniţele imperiale atât spre vest cât şi spre sud, **cea mai mare „realizare" a lui Petru cel Mare, a constat în faptul că a făcut posibil ca aceste cuceriri să fie continuate de succesorii săi!**

Dintre succesorii săi (din secolul al XVIII-lea), s-a remarcat **Ecaterina a II-a cea Mare** (1762-1796):[537] prin victoria generalului Rumianţev împotriva turcilor, în urma semnării tratatului de pace de la Küciük – Kainardji (10/21 iulie 1774), ţarina a reuşit să obţină ieşirea la Marea Neagră, impunând totodată turcilor principiul liberei navigaţii (importante atuuri ruse în competiţia pentru avansul expansionist în sud-estul Europei); a înfrânt ultimele rezistenţe tătare, în 1784 alipind Rusiei şi Cubanul; tot în timpul ei, în 1792, a fost ocupat teritoriul românesc dintre Bug şi Nistru (pe care l-a botezat „Moldova Nouă") ş.a.

Mai apoi, în cursul secolelor XIX şi XX, alţi „ţari" – fie ruşi, fie sovietici – au îndeplinit cu scrupulozitate prevederile celebrului său testament.[538]

Istoria Rusiei, fie ţaristă, fie sovietică, demonstrează fără echivoc că deşi „ţarii" s-au schimbat de-a lungul timpului, interesele strategice ale acestei puteri au rămas neschimbate secole la rând!

„Testamentul" lui Petru cel Mare, s-a dovedit în cele din urmă a fi o creaţie apocrifă.

---

[537] Pentru această ţarină, vezi şi: Isabela de Madariaga, **Russia in the Age of Catherine the Great**, Yale/Londra, 1981.

[538] Vezi: Geton Bentheul, **„L'art de la politique"**, Paris, 1962, p.233-255; *** **Testamentul lui Petru cel Mare**, în: „R.I.M.", 1, 1991, p.55-57; Georgeta Zmeu, **Dicţionar de istoria românilor**, Editura TREI, 1997, p.367-369; ş.a.

Legat de data când a fost făcut, în trecut şi în prezent au circulat (circulă) mai multe opinii. Cea mai interesantă dintre ele aparţine cancelarului imperial Otto von Bismarck , care a susţinut că ştia (!) că testamentul a fost „fabricat" în jurul anului 1810, la Paris (în ajunul campaniei din 1812). [539]

Acest testament a ajuns celebru din două motive: primul, se datorează incertitudinii privind autenticitatea documentului, respectiv cine este autorul (autorii?) care l-a (l-au) pus în pagină, al doilea motiv fiind legat de previziunile, obiectivele (poruncile) pe care le conţine.

Din cele 13 previziuni (obiective/porunci) conţinute în cuprinsul său, le vom menţiona cu acest prilej doar pe acelea care se referă direct sau care au tangenţe cu spaţiul românesc şi locuitorii săi:

„8. Să ne extindem permanent (...) spre sud, în lungul Mării Negre. Să construim şantiere navale în Marea Neagră. ***Încetul cu încetul s-o facem marea noastră*** *(...).*

12. Turcia cucerită (...) flota noastră pe (...) Marea Neagră".

13. (...) cele două flote ale noastre din Marea Neagră şi (...)". [540]

---

[539] Leonid Boicu, **Principatele Române în raporturile politice internaţionale (secolul al XVIII-lea)**, Editura Junimea, Iaşi, 1986, p.29.

[540] Vezi punctele 8, 12 şi 13 din anexa (rezumat) de faţă (Apud Rada Stoian, în „Cuget Liber", Constanţa, miercuri 5 ianuarie 1994, p.3):

Testamentul lui Petru cel Mare

(Rezumat)

1. Naţiunea rusă să fie ţinută în stare permanentă de război, pentru a se menţine capacitatea de luptă şi avântul soldatului rus, să nu se dea răgaz decât în scopul refacerii finanţelor statului, reorganizării armatei şi alegerii momentului prielnic pentru atac.

În acest mod se vor obţine mijloacele necesare ca pacea să slujească războiului, iar războiul să slujească păcii, în interesul expansiunii şi dezvoltării permanente a Rusiei.

2. Să se atragă, prin toate mijloacele posibile, din ţările europene, cei mai buni specialişti militari în timpul războiului şi cei mai buni oameni de ştiinţă în timp de pace, pentru ca naţiunea rusă să poată folosi avantajele de care beneficiază alte ţări şi să nu piardă nimic din valorile sale proprii.

3. Să se participe, cu orice ocazie, la toate afacerile şi toate perturbările din Europa, în special în Germania, care ne interesează în mod deosebit.

4. Să fie împărţită Polonia şi să se menţină acolo o permanentă instabilitate şi dependenţă.

Să fie atrase de partea noastră, cu orice preţ, marile puteri, să se influenţeze asupra parlamentelor acestora: să fie corupte, pentru a se asigura influenţa în alegerea de adepţi proprii şi apărarea lor, să se asigure intrarea trupelor ruseşti şi staţionarea acestora până când se vor crea condiţii pentru rămânerea lor definitivă pe teritoriul acelui stat. Dacă marile puteri se vor împotrivi, ele să fie liniştite prin divizarea temporară a ţării menţionate până când se vor crea condiţii de a se recupera ce s-a cedat anterior.

5. Prinţesele ruse să fie căsătorite cu prinţi germani, în scopul întăririi legăturilor familiale, apropierii intereselor noastre şi unirii Germaniei numai în scopul intereselor noastre şi prin întărirea influenţei noastre asupra Germaniei.

Cele de mai sus precum și statutul juridic ulterior al Mării Negre, demonstrează valabilitatea afirmațiilor istoricului **Gheorghe I. Brătianu** privitoare la importanța bazinului Mării Negre: „(...) *interesul istoric pe*

---

6. Să se cucerească de la Suedia partea cea mai mare posibilă și să se acționeze în așa fel încât să fie determinată să ne atace, pentru a avea motiv s-o subjugăm. De aceea ea trebuie izolată de Danemarca, cultivând cu grijă rivalitatea între ele.

7. Este de dorit o alianță cu Anglia datorită comerțului. Flota sa reprezintă pentru noi o mare importanță, inclusiv pentru dezvoltarea flotei noastre. Vom schimba lemnul nostru cu aurul ei, iar între marinari să fie legături permanente; aceasta va orienta țara noastră spre navigație și comerț.

8. **Să ne extindem permanent** spre Nord, în lungul Mării Baltice, **și spre Sud, în lungul Mării Negre.**

Să ne apropiem permanent de Istambul și India. Cel care va realiza acest lucru va fi adevăratul stăpân al lumii. În acest scop, să simulăm în continuare războaie când cu Turcia, când cu Iranul. **Să construim șantiere navale la Marea Neagră. Încetul cu încetul, s-o facem marea noastră**, la fel și cu Marea Baltică. Să se pătrundă în Golful Persic și, dacă este posibil, să se reînnoiască prin Siria vechiul comerț levantin și să se înainteze spre India, care constituie tezaurul lumii. Când vom ajunge acolo, nu ne mai este necesar aurul Angliei.

9. Să se caute și să se cultive cu grijă alianța cu Austria, **aparent susținând năzuințele acesteia de a institui un regat asupra României** și, în același timp, în secret, provocând invidia celorlalți prinți. Să ne străduim să se apeleze la ajutor din partea Rusiei și dintr-o parte, și din cealaltă și să jucăm în aceste țări rolul unui protector care să pregătească viitoarea noastră dominație.

10. Să cointeresăm curtea austriacă în izgonirea Turciei din Europa, dar să o neutralizăm dependent și în momentul cuceririi Constantinopolului, fie provocând un război în vechile state europene fie dându-i numai o parte din cuceriri care ulterior să-i fie luate.

11. Să ne străduim să strângem în Rusia pe toți grecii emigranți care sunt răspândiți în Ungaria și Turcia, să facem din Rusia un centru de sprijin al acestora, spre a ne asigura astfel dinainte dominația lumii printr-un fel de regate religioase și chiar o supremație religioasă. Aceștia ne vor fi cu atât mai mult prieteni cu cât vor avea mai mulți dușmani interni.

12. Având Suedia înjumătățită, Iranul învins, Polonia subjugată, Turcia cucerită și flota noastră pe Baltica și **Marea Neagră**, este necesar ca, separat și în cel mai mare secret, să propunem mai întâi Franței și apoi Austriei împărțirea imperiului sfânt. Dacă una dintre acestea va accepta, ceea ce este inevitabil dacă dezmembrăm ambițiile și orgoliile lor, atunci să distrugem un rival cu ajutorul celuilalt, apoi să-l distrugem și pe acesta printr-un război de al cărui sfârșit nu trebuie să ne îndoim. Rusia, în realitate, deja deține întregul Orient și o mare parte din Europa.

13. Dacă, este puțin probabil, fiecare din cele două (Franța și Austria) respinge oferta noastră, atunci trebuie să știm să provocăm între ele certuri și să facem în așa fel încât și unul și celălalt să se epuizeze în războaie, apoi, folosind momentul cel mai prielnic, Rusia să trimită trupe: mai întâi în Germania; în acest timp, cele două flote ale noastre din **Marea Neagră** și Marea Baltică, împreună cu trupele din Asia, înaintând spre ocean și Marea Mediterană, să pătrundă în Franța. Când acest lucru se va întâmpla și cu Germania, restul Europei, fără nici un foc, va ceda sub jugul nostru.

care îl trezeşte o anumită regiune geografică este un privilegiu ce se plăteşte scump".[541]

„Politica" lui Petru cel Mare în domeniul naval a transformat deviza ***„Rusiei nu-i lipseşte pământ, ci mare"***, în crez şi obiectiv politico-naţional, slujit cu diabolică perseverenţă de toţi cei care i-au succedat la conducerea acestui imperiu – ţarist sau sovietic.

Fie sub steag ţarist, fie sub cel roşu, sovietic, ruşii/sovieticii au urmărit (spre sud), cu o tenacitate neclintită, **îndeplinirea obiectivelor strategice lăsate de Petru cel Mare** (şi completate de Ecaterina a II-a şi alţi urmaşi la fel de belicoşi): **controlul Dunării inferioare, al gurilor acestui fluviu, al strâmtorilor Bosfor** (Istanbul-bogazi) **şi Dardanele** (Acdeniz) **şi al Peninsulei Balcanice.**

De altfel încă de la primele războaie cu Imperiul otoman, Imperiul ţarist şi-a dezvăluit rapid „obiectivele" reale: **Principatele şi Marea Neagră**, care trebuiau să reprezinte o primă trambulină, spre Constantinopol, **respectiv strâmtorile**, o a doua trambulină, de această dată către Marea Mediterană.

Este încă o evidenţiere a strânsei dependenţe dintre gurile Dunării, Marea Neagră şi cele două strâmtori.[542]

Arogându-şi calitatea de „protector al creştinilor" din Peninsula Balcanică, Rusia ţaristă şi-a ascuns adevăratele intenţii (cucerirea Constantinopolului, expansiunea spre Marea Mediterană) sub mantia colorată a Ortodoxismului creştin şi a frăţiei slave, pentru a putea seduce şi incita popoarele Balcanilor împotriva oprimantului Imperiu otoman. Această armă ideologică (a eliberării popoarelor creştine de sub dominaţia musulmană) a constituit cauza sau pretextul a numeroase războaie declanşate de Rusia ţaristă împotriva acestui adversar secular, o analiză atentă relevând faptul că pe primul plan n-au stat interesele creştinilor, ci obiective strict pământene, uşor detectabile, parte a strategiei generale ţariste.

După **secolul al XVII-lea, când Rusia ţaristă accede la statutul de putere continentală**, expansiunea sa în direcţia Mării Negre s-a soldat, în ceea ce-i priveşte pe români, cu grave şi complexe consecinţe: pământul românesc a fost ţinta a **12 invazii** (1711, 1736-1739, 1768, 1787, 1806-1812, 1828-1834, 1848, 1853, 1878, 1916-1920, 1920-194,

---

[541] Gheroghe I.Brătianu,op.cit., p.87.

[542] N.Daşcovici, **Marea noastră sau regimul strâmtorilor**, Iaşi, 1937, p.123.Strâmtorile au constituit nucleul forte al întregului edificiu al politicii orientale ruse (n.n.).

1944)[543] – soldate cu considerabile pierderi umane și materiale, care au frânat procesul evoluției firești a poporului român; **trupele ruse au ocupat de 8 ori Principatele Române** (1711, 1739, 1769-1774, 1789-1792, 1806-1812, 1828-1829, 1848-1851, 1853-1854)[544]; **numeroase rapturi teritoriale** (Basarabia – 1812 și 1940; nordul Bucovinei și Ținutul Herța – 1940; Insula Șerpilor – 1944 și 1948; ș.a.); **sechestrarea tezaurului românesc** (după primul război mondial); **regimul politic ce ni s-a impus după 1945;valoarea despăgubirilor de război, căile și modalitățile prin care acestea au fost încasate**; ș.a.

Lista de față este incompletă,"lanțul" durerilor și necazurilor provocate de„vecinul" de la răsărit având numeroase „verigi" în timp !...

Imperiul rus, ca și cel sovietic, au nutrit o dușmănie când fățișă, când ascunsă, față de interesele și drepturile istorice ale românilor. Prin tratatele de pace semnate în urma războaielor cu Imperiul otoman, cu alte imperii sau puteri europene, Rusia țaristă iar mai apoi cea sovietică, au făcut din Țările Române /România, o victimă, pe care au martirizat-o după cum i-au dictat interesele de moment sau de perspectivă.

Ascensiunea Rusiei și Austriei în bazinele strategice ale Dunării și Mării Negre nu ar fi fost posibilă – sau s-ar fi realizat mult mai greu, în timp -, dacă nu ar fi existat declinul prin care trecea Imperiul otoman.

În legătura cu acest declin, unii istorici apreciază că începuturile sale sunt legate de insuccesul otoman în operațiunile militare legate de cel de-al doilea asediu al Vienei (1683).

În realitate însă, semnele începerii declinului puterii Imperiului otoman – așa cum remarca **Dimitrie Cantemir** în „Istoria creșterii și descreșterii Imperiului otoman" – sunt anterioare anului 1683, ele precedând eșecurile militare otomane de la sfârșitul secolului al XVII-lea. Primele „simptome" sigure ale „descreșterii" acestui imperiu, datează din perioada imediată încheierii epocii clasice a acestuia (1300-1600), ele fiind evidențiate atât de clauzele tratatului încheiat la 11 noiembrie 1606 la Zsitvatorok, cu Imperiul habsburgic, cât și de tratatul bilateral din anul 1616, în care s-a vorbit expres, pentru prima oară, de regimul Dunării.

Declinul Imperiului otoman s-a accentuat în secolele XVIII-XIX, având ca urmări repetate înfrângeri militare, în urma cărora s-a retras pas

---

[543] Vezi: Nicolae Arnăutu, **12 invazii ruseștI în România**, București, 1966; A.D.Xenopol, **Războaiele dintre ruși și turci și înrâurirea lor asupra țărilor române**, Editura Albatros, București, 1997; ș.a.

[544] *** **Românii la 1859. Unirea Principatelor Române în conștiința europeană. Texte străine.** Vol.II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p.354 și 376 (n.4).

cu pas din calea învingătorilor, puterea otomană fiind înlocuită, cu timpul, în zona Dunării de Jos de Imperiul habsburgic, iar la Marea Neagră de Imperiul țarist.

În lupta împotriva Imperiului otoman, pentru moștenirea acestuia, cele două imperii rivale au fost principalii competitori, acestea fie împreună, fie separat, căutând, ori de câte ori situația le-a permis, să îngenuncheze Poarta otomană prin noi și noi războaie, în urma cărora, prin politica de impunere atât a tratatelor cât și a clauzelor acestora, au reușit să smulgă fie noi teritorii, fie noi concesii economice și strategice.

Obiectivele strategice ale celor două imperii, pe parcursul secolelor XVII-XIX, au rămas, în linii generale, aceleași, fiecare urmărind să pună mâna pe Dunăre și gurile sale – inclusiv pe Țările Române! -, pe Marea Neagră și strâmtorile acesteia. „Competiția" anexionistă dintre ele a cunoscut, în cursul derulării sale, schimbări de lider, în timp ce pentru români consecințele acestor conflicte au fost continuu negative, fiind siliți de împrejurări, nu o dată, să achite „nota de plată" a acestora.

Situat într-o poziție cheie, la întretăierea drumurilor strategice ce legau Peninsula Balcanică de Europa centrală, de nord și de est, bogat în diverse resurse economice, teritoriul românesc a fost din timpuri străvechi o zonă de interferare și ciocnire a intereselor marilor puteri, subiect și obiect al tendințelor cotropitoare și anexioniste ale acestora.

În competiția dintre cele două imperii rivale, inițiativa a aparținut Imperiului habsburgic care, în urma păcii de la Karlowitz (26 ianuarie 1699), a reușit să smulgă de la Imperiul otoman Transilvania, precum și o parte a cursului superior al Dunării, până la confluența cu Tisa. Prin art.14-15 ale tratatului, habsburgii dobândeau dreptul de liberă navigație pe întregul curs al Dunării, „libertate" reconfirmată prin art.2 al tratatului de pace de la Passarowitz, din 21 iulie 1718. Tot în anul 1718, habsburgii mai reușeau să smulgă Imperiul otoman și Banatul și Oltenia (revenită în granițele Țării Românești în urma păcii de la Belgrad, din 18 septembrie 1739), în toate cazurile fiind vorba de teritorii românești, pe care Poarta nu era îndreptățită în nici un fel să le cedeze!

Rapturile teritoriale habsburgice , l-au inspirat pe un cronicar român din secolul al XVIII-lea să afirme că *„neamțul se lățea și Dunărea hotar voia"*!

Tentativa Imperiului țarist de a se stabili și el la Dunăre, a dus la declanșarea războiului ruso-turc din 1768-1774. Același agresiv imperiu mai revendicase pentru sine, în anul 1699, dreptul de liberă trecere prin strâmtori, dar acțiunile subtile ale Angliei, care se opunea unei atari perspective, au dus la eșecul demersului rus. În noul context, pentru a „repara" insuccesul din anul 1699 și pentru a echilibra situația – în cadrul

căreia habsburgii reuşiseră să le-o ia înainte -, Rusia ţaristă a căutat să-şi impună pretenţiile prin forţa armelor, declanşând amintitul conflict.

La Congresul de pace de la Focşani (24 iulie 1772 – 23 martie 1773) şi îndeosebi prin textul tratatului de pace, semnat la Küciük-Kainardji, la 10/21 iulie 1774 („tratativele" durând doar 7 ore!), Rusia ţaristă a reuşit să smulgă Imperiului otoman – şi acesta a fost (şi de această dată) de acord! – următoarele concesii: prin art.11 – *„navigabilitatea liberă şi fără obstacole pentru navele de comerţ aparţinând celor două puteri contractante în toate mările ce scaldă pământurile lor"*; *„Subima Poartă acordă vaselor comerciale ruseşti (...) libera trecere prin Marea Neagră şi Marea Albă (Mediterana – n.n.) şi invers (...)"*; *„libertatea comerţului şi navigaţiei pe toate apele fără excepţie"*[545]; prin art.18, 19 şi 20 – Rusiei ţariste i se reconfirma ieşirea la Marea Neagră şi libertatea vaselor sale comerciale de a tranzita strâmtorile Bosfor şi Dardanele[546]; Rusia ţaristă (mai) obţinea şi dreptul de liberă navigaţie la Dunărea de Jos (practic controlul strategic asupra acestui segment al bătrânului fluviu).

Prin prevederile sale, tratatul de pace din 1774 a avut consecinţe importante nu numai pentru Rusia ţaristă ci şi pentru alte state din bazinul Mării Negre, în primul rând asupra Imperiului otoman care înceta de a mai deţine monopolul asupra acestei mări;apariţia şi, mai apoi, consolidarea prezenţei ruse în acest areal strategico-maritim a făcut ca Marea Neagră să înceteze a mai fi un „lac turcesc".[547]

Multiplele avantaje, economice şi strategice, pe care Imperiul ţarist reuşise să le smulgă la 1774 Imperiul otoman, au condus la devansarea Imperiului habsburgic în competiţia dintre ele.

În ceea ce-i privea pe români, interesele acestora au fost lezate din nou: Rusia ţaristă a smuls braţul Chilia iar Imperiul habsburgic partea de nord-nord-vest a Moldovei (Bucovina)[548] – ca „răsplată" pentru

---

[545] Dimitrie A. Sturza,C.Colescu-Vartic, **Acte şi documente relative la istoria renascerii României (1391-1841)**. Vol.I. Bucureşti, 1900, p.130 (vezi şi 131,art.16). Primul act juridic internaţional în care era proclamat principiul libertăţii navigaţiei, Pactul de la Ferrara, din 8 iunie 1177, privea râul Po; în ceea ce priveşte Marea Neagră, menţionăm oraşul Vizantion care, în anul 219, proclama aceste libertăţi pentru strâmtorile Bosfor şi Dardanele.

[546] Mustafa Ali Mehmed, **Istoria turcilor**, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p.288.

[547] Vezi pentru aspectele legate de prevederile citate: P.Gogeanu, **Strâmtorile Mării Negre de-a lungul timpului**,Bucureşti,1968, p.57-58.

[548] Germanul Hacquet în descrierea Bucovinei (Nürenberg, 1790-1796), în primul capitol al lucrării o numea **„Zara de Suss"**. **Bucovina** – iniţial, cu sensul de „pădurea de fag" (< slav. buk = fag) – apare atestată (ca termen comun, „bucovină", pentru o regiune împădurită pe Siret) pentru prima dată într-un act emis la 30 martie 1392, de Roman I

neutralitatea sa în timpul războiului (rapturi pe care Imperiul otoman le-a acceptat prin Convenția semnată la 7 mai 1775[549]).

„După încheierea Tratatului de la Küciüc-Kainardji dintre Rusia și Poarta Otomană (1774), Austria – scria istoricul britanic Sir **J.A.Marriott** (1940) – *s-a grăbit să se îmbogățească în defavoarea Rusiei prin ocuparea Bucovinei; astfel, printr-un simplu act de tâlhărie* (n.n.), *căruia Sultanul fu obligat să i se închine, Austria câștiga un teritoriu egal celui obținut de Rusia după șase ani de lupte înverșunate".*[550]

Atât în textul Tratatului de pace (1774) cât și în cel al Convenției (1775), Insula Șerpilor nu apare menționată!

În septembrie 1772, țarina Ecaterina a II-a a Rusiei îi propunea lui Iosif al II-lea un plan (reluat de la Napoleon!) de transformare a Principatelor Române într-un stat (sub autoritatea ei) cu numele de Dacia (cu domnie ereditară și suveran ortodox, în persoana favoritului țarinei, Potemkin, cel căruia soarta i-a hărăzit o moarte prea puțin demnă...). Aceeași belicoasă țarină a mai proiectat și împărțirea Poloniei.

Ambele proiecte au căzut datorită opoziției habsburgilor, Iosif al II-lea, într-o scrisoare trimisă țarinei, la 12 noiembrie 1792, nesfiindu-se să-i comunice că voia și el *„une partie de la Valachie"*!...

La 24 februarie 1784, Imperiul habsburgic reușea să smulgă Imperiul otoman un sened prin care i se recunoștea dreptul de liberă navigație în Marea Neagră și prin strâmtori, anulându-se pe această cale restricțiile stabilite prin textul tratatului de pace de la Passarowitz.[551] În urma păcii de la Șiștov, din anul 1791, habsburgii obțineau reducerea avansului câștigat de către rivalii lor, Imperiul țarist.

Secolele XVIII și XIX au fost cele în care s-au încheiat cele mai multe tratate de pace între puterile europene, combinațiile politico-

---

Mușat. În 1775, acest teritoriu rupt din trupul Moldovei avea 10.000 km^2, 233 de sate și 75.000 de locuitori. În anul 1774, Austria a ocupat-o sub pretextul apărării granițelor imperiale de ciumă și de pericolul unei invazii a vagabonzilor, precum și prin necesitatea de a deschide căi de comunicație între Transilvania și nou dobândita Galiție (1772). Acestui pretext i se adăuga dorința Austriei de a obține o „compensație" pentru influența rusească crescândă în Principatele Române, după războiul ce se încheiase recent.

[549] Vezi: Neculai Staicu-Buciumeni, **Basarabia, Bucovina și Ținutul Herța, străvechi pământ românesc** Editura Vasile Cârlova, București, 1999, p.14-19 (Cap.III: „Răpirea Bucovinei").

[550] Sir J.A.Marriott, **Anglo-Russian Relations 1689-1943**, 1940, p.50. O dată cu răpirea Bucovinei, prin fixarea noilor frontiere cu Imperiul otoman, Austria a mai luat și ținutul Cernei (aparținător Munteniei) pentru a-l încorpora Banatului Timișoarei, sub pretextul că este *„o mică limbă de pământ"* (n.n.).

[551] Iulian Cîrțînă, Ilie Seftiuc,op.cit. ,p.31.

teritoriale fiind extrem de variate. Argumentul vehiculat uneori în literatura de specialitate că aceste tratate au fost necesare pentru a se putea menţine echilibrul european, nu are acoperire reală, din moment ce aceleaşi tratate au stat la baza unor războaie lungi şi pustiitoare, ele fiind încălcate cu aceeaşi uşurinţă cu care au fost încheiate.

Deşi prin tratatele de la Constantinopol, din 21 iunie 1783 şi 8 ianuarie 1784, Rusia ţaristă a smuls noi avantaje, aceasta a declanşat, între 1787-1792,un nou război împotriva Imperiului otoman, demonstrând odată-n plus validitatea afirmaţiilor noastre anterioare.

În cursul operaţiunilor militare din Dobrogea, ruşii au ocupat Tulcea, Babadagul, Măcinul şi Isaccea.

Războiul s-a încheiat cu o nouă înfrângere pentru turci.

La aceasta au contribuit din plin (şi) victoriile navale obţinute în Marea Neagră de către flota rusă comandată de amiralul Feodor Feodorovici Uşakov, una dintre acestea fiind obţinută în iulie 1789, în apropierea Insulei Şerpilor.[552]

Tratatul Păcii Eterne (sic!) încheiat între cei doi adversari, a fost semnat la 29 decembrie 1791 – 9 ianuarie 1792, la Iaşi.

Prin art.III al tratatului,**Imperiul ţarist** reuşea să încorporeze teritoriul dintre Bug şi Nistru **ajungând, în premieră, cu graniţa la Nistru, învecinându-se pentru prima dată cu Moldova şi gurile Dunării,** ceea ce a făcut ca apetitului său anexionist să i se adauge noi obiective strategice, în pericol aflându-se de acum înainte atât teritoriul Moldovei, cât şi raialele otomane de la Dunăre şi de pe Nistru – Bender (Tighina), Akkermann (Cetatea Albă), Ismail şi Chilia.

Graniţa comună cu Moldova urca pe Nistru în sus în urma celei de-a doua împărţiri a Poloniei (1793), când Rusia ţaristă reuşea să obţină teritorii din Ucraina vestică (după ce intrase şi în posesia cetăţii Oceakov, situată la vărsarea Bugului în Marea Neagră).

În timp ce Occidentul european era marcat de lupta pentru hegemonie desfăşurată între Bourboni şi Habsburgi, în sud-estul continentului lua naştere şi evolua aşa numita **„problemă orientală"**[553], definită, în general, ca *„o problemă de moştenire pusă de decăderea Imperiului otoman, care nu a putut fi rezolvată prin procedeul*

---

[552] Nicolae Bârdeanu, Dan Nicolaescu, op.cit., p.95.

[553] Pentru definirea ei, vezi: A.D.Xenopol, op.cit., p.256; Lt.col. Ioan Munteanu, **Consideraţii de ordin geostrategic asupra evoluţiei Dobrogei în cadrul "problemei orientale"**, în: "Anuarul Institutului de Studii Operativ - Strategice şi Istorie Militară", Editura Vasile Cârlova,Bucureşti,1996, p.62-63.

compensaţiilor, din cauza imposibilităţii de a stabili părţi echivalente între pretendenţii la moştenire".[554]

Devenirea „problemei orientale" o problemă de „succesiune", s-a datorat şi victoriilor obţinute de prinţul Eugeniu de Savoia, care au evidenţiat Europei declinul Imperiului otoman.

Din momentul în care Rusia ţaristă i-a învins pe suedezi, apoi pe polonezi, fixându-şi ca obiectiv prioritar moştenirea Imperiului otoman, această „problemă" a luat forme acute.

Începând cu secolul al XVIII-lea, decăderea Imperiului otoman, simultan cu creşterea puterii imperiilor ţarist şi habsburgic – o reală ameninţare pentru echilibrul de forţe (balance of power) de pe continent - , au făcut ca „problema (criza) orientală" să devină principala problemă a diplomaţiei europene, „nodul gordian" al geopoliticii est-europene.

Evoluţia evenimentelor a dus la prefigurarea a două formule diplomatice (din care se vor inspira mai apoi toate celelalte soluţii de reglementare a succesiunii la „moştenirea" Imperiului otoman): Rusia (iniţial şi Imperiul habsburgic) urmărea împărţirea „moştenirii" Imperiul otoman, în timp ce Franţa şi Anglia au fost promotoarele menţinerii integrităţii acestuia (la această poziţie aderând mai apoi şi Prusia). Menţinerea integrităţii Imperiului otoman (susţinută pentru prima dată de către Franţa), apărea ca o necesitate militaro-strategică de ordin european, veleităţile ruse de a-l elimina şi a i se substitui (în Europa), deveniseră un mare pericol pentru celelalte puteri europene.

Miza cea mare, valoarea „moştenirii" otomane, era dată în principal de posesia Constantinopolului şi a strâmtorilor Bosfor şi Dardanele, acestea constituind componentele de fond ale „problemei orientale".

În acest context geopolitic, rolul Dobrogei, al Principatelor Române în general, va creşte sensibil, ele devenind o adevărată piatră de încercare a raporturilor dintre marile puteri europene, interesate în soluţionarea problemei „omului bolnav" (Imperiului otoman).

Intuind din timp evoluţia evenimentelor din această parte a lumii, Franţa, interesată, a făcut paşi importanţi în vederea obţinerii unor poziţii strategice cât mai favorabile. Astfel, prin tratatul franco-rus, din 25 iulie 1802, ea obţinea libertatea de navigaţie în Marea Neagră, vaselor militare fiindu-le interzisă staţionarea în această mare sau tranzitarea strâmtorilor.

Anglia, care urmărea să stopeze realizarea obiectivelor strategice ale ţarismului în Marea Neagră, şi ale cărei raporturi cu Rusia ţaristă se răciseră sensibil după acordul comercial franco-rus din anul 1787, a devenit o asiduă susţinătoare a integrităţii Imperiului otoman, consolidându-şi poziţiile economice şi militare atât în imperiu, cât şi în bazinul Mării Negre.

Deşi Rusia ţaristă încercase fără succes, în anul 1774, să obţină dreptul de a avea flotă de război în Marea Neagră şi de a tranzita cu

---

[554] Apud Lt.col..dr.Ioan Munteanu, op.cit., p.35 (expresia „**problema orientală**" s-ar părea că a fost utilizată pentru prima dată în anul 1822, la Congresul de la Verona; în anul 1842 la Paris a apărut lucrarea „Episode de la Question de l'Orient. Russie – Valachie – Moldaviae") .

vasele militare strâmtorile, ea a reuşit atingerea acestor obiective abia după încheierea tratatelor de alianţă cu Imperiul otoman, din 1798 şi 1805.[555]

În anul 1806, într-o conjunctură externă nefavorabilă, Imperiul otoman s-a văzut silit să restituie Moldovei raialele Ismail, Akkermann, Bender, precum şi raiaua mai nouă a Hotinului – acte în urma cărora Moldova era reîntregită, aducând aminte de perioada glorioşilor domni din secolele XV-XVI.

Fidelă politicii sale de a obţine cu orice preţ supremaţia în bazinul Dunării şi al Mării Negre, Rusia ţaristă a declanşat, între 1806-1812, un nou război împotriva Imperiului otoman. Surprinzându-şi adversarul total nepregătit în zona de operaţii de la Dunărea de Jos, Cetatea Albă, Tighina (raiaua Bender, începând din 1538) şi Chilia, au fost ocupate de ruşi[556] relativ uşor, încă o dovadă a faptului că războiul se derula în favoarea lor. Că aşa stau lucrurile, o demonstrează, pe lângă cele arătate mai sus, faptul că începând cu 23 decembrie 1806 Rusia ţaristă a ocupat Principatele Române, pe 27 martie 1807 ocupând şi cel mai important centru comercial al Deltei, Sulina – localitatea românească cea mai apropiată de Insula Şerpilor.

„*Războiul* – nota istoricul **A.A.Iordanskii** – *a fost extrem de extenuant nu numai pentru Turcia ci, în mai mare măsură* (n.n.), *pentru Principatele dunărene (...)*".[557]

Implicarea lui Napoleon (1769-1821) – împărat al Franţei între 1804-1814 şi 1815 – în evenimentele în curs de derulare, se va solda cu răsturnări spectaculoase.

Atât la Tilsit (25 iunie/7 iulie 1807) cât şi la Erfurt (30 septembrie / 12 octombrie 1808), după înfrângerea armatei ruse la Friedland (în Lituania, la 14 iunie 1807),Alexandru I s-a aflat alături de Napoleon I în împărţirea sferelor de influenţă în Europa, alianţa ruso-franceză prevăzând Occidentul pentru Franţa şi Orientul pentru Rusia ţaristă.

La întrevederea de la Erfurt (toponim a cărui ultimă silabă, pare predestinată a sugera „caracterul" actului preconizat!...), Napoleon I i-a dat ţarului Alexandru I (1801-1825) consimţământul său pentru a anexa, după încheierea păcii, Moldova, Ţara Românească şi Finlanda, în schimbul recunoaşterii de către acesta a fratelui împăratului ca rege al Spaniei.

În postura de campion al împărţirii Imperiului otoman, Napoleon a mers până acolo încât a sugerat Porţii otomane să renunţe la Principatele

---

[555] Leonid Boicu, **Diplomaţia europeană şi cauza română (1856-1859)**, Editura Junimea, Iaşi,1978, p.29. Reconfirmat, într-o formă mai largă, prin Tratatul de la Unkiar-Skelessi din anul 1833; renunţând la acest drept în anul 1841, sub presiunea Angliei, Rusia îl va redobândi sau pierde din nou prin tratatele ulterioare, ajungându-se în cele din urmă la formula stipulată în Convenţia de la Montreaux, din 20 iulie 1936.

[556] La 14 noiembrie 1806 ministrul de externe al Rusiei declarase oficial că ţarul *„nu are nici o intenţie de a face cuceriri pe seama turcilor"!...*

[557] Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, **De la statul geto-dac la statul român unitar**, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică,Bucureşti,1983, p.200.

Române[558] (aflate sub ocupaţie rusească, ruşii ocupând în anul 1808 şi Finlanda).

În ianuarie 1809, pentru a preîntâmpina cererile ruseşti, sultanul Mahmud a încheiat cu Anglia un tratat, acesta fiind exact contrariul celui semnat cu Rusia ţaristă în anul 1805 (care reînnoia vechiul tratat defensiv din 1798, iar printr-un acord secret se asigura libertatea de tranzitare a strâmtorilor pentru flota de război rusă, drept interzis oricăror alte puteri!).

Schimbarea politicii napoleonene – ca urmare a deteriorării relaţiilor franco-ruse, în urma războiului încheiat cu înfrângerea Franţei -, rezistenţa Imperiului otoman (sprijinit masiv de Anglia) faţă de cererile exagerate ale Rusiei ţariste (în anul 1810, ca să citãm o dovadă în acest sens, aceasta făcea Porţii propuneri de pace, cerând să i se cedeze, pentru a le alipi „pe veci", Moldova, Ţara Românească, Basarabia ş.a.), va pune Rusia ţaristă în situaţia de a grăbi încheierea păcii şi de a ceda, treptat, la masa tratativelor de pace (Giurgiu, 19 octombrie 1811, continuate apoi la Bucureşti, în 1812), ceea ce smulsese prin intermediul forţei armelor.[559]

După şase ani de război purtat pe pământ românesc, după tratative preliminare, la 16/28 mai 1812, la Bucureşti (în incinta Hanului lui Manuc), era semnat tratatul de pace (16 articole + alte 2 articole secrete).[560] A fost semnată o pace favorabilă Rusiei ţariste – care confirma în plan juridic internaţional lanţul de nedreptăţi puse la cale la Tilsit! -, autorul ei fiind un „artizan" de talie, generalul Kutuzov, cel care a pregătit-o, prin toate mijloacele posibile, pe durata celor 6 ani cât Principatele s-au aflat sub ocupaţie rusească.

Omiţând – din nou!... – că era vorba de un teritoriu românesc, ultimul paragraf al art.IV al tratatului de pace prevedea că *„Înalta Poartă*

---

[558] În anul 1805, Talleyrand – care spera la îndepărtarea ruşilor din zona Deltei Dunării – sugera lui Napoleon „să ofere" cele două Principate Române Austriei imperiale şi pe această cale să se creeze un imperiu tampon de-a lungul Dunării, de la Marea Neagră la izvoarele fluviului. Intenţia lui Talleyrand era de a întrerupe expansiunea rusă spre Constantinopol, opunând imperialismului rus pe cel austriac. În ceea ce privea Principatele Române, el dorea să stopeze intenţiile ruse de a le transforma într-o colonie a lor.

[559] Mustafa Ali Mehmed, op.cit., p.303-304.

[560] Vezi: Ion Jarcuţchi, Vladimir Mischevca, **Pacea de la Bucureşti**, Chişinău, 1993, p.174; A.D.Xenopol , op.cit., p.20-21 (textul tratatului); Prof.univ.dr. doc. Ion Ionaşcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, **Tratatele internaţionale ale României. 1354-1920. Vol.I,** Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975, p.143-144 (Nr.386); *** **Documente turceşti privind istoria României. Vol.III .1791-1812**, Editura Academiei, Bucureşti, 1986; p.361-366 (textul tratatului); Radu Rosetti, **Acţiunea politicii ruseşti în Ţările Române**. Ediţia a 2-a, Bucureşti, 1914, p.16; *** **Acte şi documente relative la istoria renascerei României,** publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A.Sturdza şi Dimitrie C.Sturdza, Vol.I, Bucureşti, 1888, p.296-302 (Nr.57).

renunță la drepturile sale (sic!) *asupra teritoriului situat pe malul stâng al Prutului și îl cedează Curții imperiale a Rusiei dimpreună cu toate fortificațiile, orașele și așezările ce se află acolo, precum și jumătatea râului Prut care formează frontiera între cele două imperii*"[561]. Prin acest articol al tratatului, granița dintre Rusia țaristă și Imperiul otoman a fost fixată pe Prut, de la intrarea acestuia în Moldova și până la vărsarea lui în Dunăre și de acolo, pe malul stâng al fluviului, până la Chilia (cel mai important braț al Dunării), respectiv vărsarea lui în Marea Neagră.[562]

În acest mod, pe aceste căi, în urma smulgerii brațului Chilia, Rusia țaristă devenea – pentru prima dată! – riverană la Dunăre, luând sfârșit o epocă în care Imperiul otoman a fost singurul stăpân al gurilor Dunării.

Art.V al tratatului de pace de la București, stipula ca „*Maiestatea sa împăratul întregii Rusii cedează și restituie Sublimei Porți otomane* (sic!) *acea parte a Moldovei care este situată pe malul drept al Prutului, ca și marea și mica Valahie, cu toate fortărețele în starea lor actuală, orașele, târgușoarele, satele, diferitele așezăminte și tot ceea ce cuprind aceste previziuni în vecinătate cu insulele Dunării, cu excepția a ceea ce este menționat în articolul IV al prezentului tratat*"[563].

(Asemenea târguri greu de calificat, patronate de marile puteri ale epocii, au fost transformate cu timpul, de către puterile expansioniste interesate, în „drepturi istorice"!...).

În urma celor două articole (IV și V) ale tratatului de pace (1812), Basarabia – străvechi teritoriu românesc, situat între Prut și Nistru – era ruptă cu brutalitate din trupul Moldovei și anexată de Rusia țaristă, Alexandru I putându-se mândri, în fața supușilor săi cu faptul că, la fel ca predecesorii săi, a extins și el granițele imperiale ruse. Jumătatea de

---

[561] Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.158. Vezi și: *** România în relațiile internaționale. 1699-1939 ...op.cit., p.66. Stăpânirea rusească asupra Basarabiei a cuprins două epoci: prima (1812-1871), când Basarabia a fost „oblastie" (provincie autonomă); a doua (1871-1918), când ea a fost „gubernie" (înglobată în Imperiul țarist). Încă de la început, „politica" rusă a vizat colonizarea cu neamuri străine, respectiv rusificarea blocului românesc. În legătură cu adevărul privind actul din 1812, iată ce scria generalul A.Kuropatkin (fost ministru de război al țarului Nicolae al II-lea): „*Anexarea Basarabiei de către Alexandru I n-a fost întâmpinată de populația românească a acestei provincii cu bucurie* (n.n.). *Dimpotrivă, (...). Populația românească din Basarabia anexată acum o sută de ani trăiește încă astăzi aparte, parcă izolat de populația rusă*" (A.Kuropatkin, **Problemele armatei ruse**, Petersburg, 1910, p.502).

[562] Vezi și: Principele Gh. Bibescu, **Istoria unei fruntarii. România pe malul drept al Dunării**, București, 1883, p.157. La Karlowitz, în1699, cu prilejul încheierii păcii, Imperiului otoman a respins cererile poloneze de cedare a Principatelor Române, motivând refuzul cu argumentul că nu poate face cesiuni teritoriale privind Principatele, întrucât potrivit capitulațiilor avea obligația de a apăra frontierele și drepturile acestora!

[563] Neculai Staicu – Buciumeni, op.cit., p.25.

răsărit a Moldovei, încorporată de Rusia ţaristă – fără a avea vreun drept istoric asupra ei, fără să-i fi aparţinut vreodată – nu avea la 1812 un apelativ de sine stătător. Numele de „Basarabia", dat după numele domnitorului Nicolae Alexandru Basarab, cel care a eliberat acest teritoriu de sub stăpânirea tătară, integrându-l Ţării Româneşti, l-a purtat Bugeacul timp de două secole şi jumătate, cât timp s-a aflat sub stăpânire otomană.[564] Pentru a putea eluda prevederile tratatului de la Tilsit (prin care Rusia ţaristă era obligată să evacueze Principatele), aceasta a extins denumirea de „Basarabia" de la partea de sud la întreg teritoriul dintre Prut şi Nistru, susţinând că Basarabia constituia un teritoriu aparte de cel al Moldovei! Din păcate, astfel de „şiretlicuri" au fost acceptate de marile puteri cu indiferenţă, fiind vorba de teritorii şi locuitori situaţi în zone în care interesele lor directe nu erau afectate, aceleaşi puteri reacţionând însă cu violenţă când astfel de lucruri s-au încercat (produs) în sferele lor de influenţă, acolo unde interesele lor erau puse în pericol.

În 1812 a început tragedia Moldovei de peste Prut, acum apare numele de „Basarabia" în înţelesul actual, dar greşit, extins de ruşi din Bugeac până în Hotin; acum începe istoria Basarabiei, cu înţeles regional, al Moldovei de răsărit.Conceptul de „Basarabia" a devenit leit-motivul tuturor demersurilor ruse în direcţia fixării cadrului viitoarelor raporturi cu Franţa napoleoniană şi Imperiul otoman.

Prin ruşinoasa pace de la Bucureşti, din anul 1812 – când la fel ca şi cazul Bucovinei, în 1775, în „joc" a intrat puterea banului (delegaţii otomani au fost mituiţi prin intermediul lui Manuc-bey, iar fraţii Dumitrache şi Panait Moruzi au trădat interesele românilor, tăinuind sultanului scrisoarea prin care Napoleon îi aducea la cunoştinţă declanşarea campaniei militare împotriva Rusiei ţariste ş.a.) -, Poarta otomană şi-a încălcat grav – din nou! – obligaţiile pe care şi le asumase prin tratatele cu Ţările Române, violând statutul lor de autonomie (ele se aflau sub suzeranitatea sultanului, nefiind cucerite şi înglobate în cadrul Imperiului otoman)! Poarta nu era îndrituită să cedeze ceea ce nu era el ei, Rusia ţaristă, la rândul ei, nu putea anexa un teritoriu contestat, care nu aparţinea de drept şi de fapt Imperiului otoman. „Înţelegerea" ruso-turcă, în aceste condiţii, a fost şi este, ab initio, nulă şi neavenită potrivit normelor dreptului internaţional.

Numeroase au fost vocile care au confirmat de-a lungul timpului acest adevăr juridico-istoric, condamnând Imperiul otoman pentru faptul că a cedat un teritoriu care nu-i aparţinea, încălcând grav prevederile

[564] *** **Geopolitica**, Vol.I, Iaşi, 1994, p.204. Vezi şi : *** Documente privind istoria României. Veacurile XIII-XV, op.cit., p.51.

vechilor „capitulații" (în terminologia europeană, în cea otomană ele purtând numele de „ahdname").[565]

Umanistul italian **Filippo Buonaccorsi-Callimachus** (în calitate de trimis al regelui Poloniei la curtea lui Ștefan cel Mare), descriind în mod corect relațiile româno-otomane, arăta că *"Românii (Vlachii), după ce au respins cu armele și încercările ei* [militare] ***s-au învoit prin tratate nu ca învinși, ci ca învingători"***[566]

În capitulația din 1511, încheiată între Bogdan al II-lea și sultanul Baiazid al II-lea – ca să citâm câteva dovezi elocvente -, se prevedea: „Art.I. *Poarta recunoaște Moldova drept o țară liberă și necucerită*". Prin art.II *„Poarta se angajează să apere Moldova față de orice eventuală agresiune și* ***să o păstreze în starea în care se afla înainte, fără a i se face cea mai mică nedreptate și fără a suferi nici cea mai mică pierdere din teritoriul său"*** (n.n.).

Într-o altă capitulație, din anul 1529, încheiată de domnitorul Petru Rareș și sultanul Soliman I, în art.V se stipula faptul că ***„Frontierele Moldovei vor fi păstrate intacte în toată întinderea lor"*** (n.n.).[567]

Lipsa oricărui temei de drept internațional al anexării Basarabiei la 1812, a fost incriminată (și) de **Karl Marx** (1818-1882), care în manuscrisele B85 și B91 arăta că: „(...) ***Turcia nu putea ceda ce nu-i aparținea, pentru că Poarta otomană n-a fost niciodată suverană asupra Țărilor române.*** *Poarta însăși recunoscuse acest lucru, când la Karlovitz, presată de poloni să le cedeze Moldo-Valahia, ea răspunse că*

---

[565] Vezi : M.Maxim, **Din istoricul relațiilor româno otomane. Capitulațiile**, în „Anale de istorie", XXVIII, 1982, nr.6, p.34-68. Concluziile acestui autor sunt categorice: *„... în fața acestor dovezi de primă mână, în cea mai mare parte provenind din arhivele Istambulului, orice istoric serios și de bună credință va admite, ca un fapt incontestabil existența acestor acte vechi, care garantau continuitatea statală a principatelor românești, integritatea lor teritorială și autoconducerea potrivit legilor proprii în schimbul unor obligații politice, financiare și militare față de Poartă... Vechile „capitulații" nu se prezentau sub forma unor acte bilaterale de tip modern, ci sub forma unor diplome sau hrisoave de privilegii ... Indiferent de forma și de numirea lor, vechile acte puteau servi țărilor române drept pavăză politico juridică împotriva încercărilor de răsluire a teritoriului lor și de amestec în treburile interne"* (p.64-65); Giurescu C., **Capitulațiile Moldovei cu poarta otomană**, București, 1908; Neculai Staicu – Buciumeni, op.cit., p.8-13; Florin Constantiniu, **O istorie sinceră a poporului român**,București,1997, p.86 (și 81).

[566] Șerban Papacostea, **Tratatele Țării Românești și Moldovei cu Imperiul Otoman în secolele XIV-XVI : ficțiune politică și realitate istorică**,în (Vol.):*** Stat, societate, națiune, Cluj-Napoca, 1982, p.98.

[567] Nicolae Arnăutu, op.cit., p.24 (și p.23, pentru capitulația din 1511).

nu are dreptul de a face vreo cesiune teritorială, deoarece capitulațiile nu-i confereau decât un drept de suzeranitate".[568]

Elias Regnault (în lucrarea „Mistere diplomatice pe malurile Dunării") scria că *„El* (țarul – n.n.) *s-a mulțumit cu Basarabia, iar Turcia a cedat, fără să aibă dreptul, un lucru (teritoriul – n.n.) care nu-i aparținea".*[569]

În cadrul discuțiilor diplomatice, purtate la Moscova, la 18 februarie 1929, între M. Litvinov și **C. Davila** (diplomatul român de la Varșovia), atunci când reprezentantul U.R.S.S. i-a spus că Moscova dorește plebiscitul în problema Basarabiei, reprezentantul român i-a replicat diplomatic că *„actul din 1812 nu are valoare legală, căci Turcia nu era îndreptățită să cedeze ce nu era al ei".*[570]

Istoricul **Nicolae Iorga** nota și el că la 1812 *„turcii cedau un teritoriu care nu le aparținea și care făcea parte dintr-o țară căreia ei se angajează să-i respecte integritatea".* Dacă Imperiul otoman nu putea ceda un teritoriu care nu-i aparținea, nici Imperiul țarist nu putea pretinde că a stăpânit Basarabia conform Dreptului Ginților, ci numai prin forță și teroare (aspect valabil și pentru stăpânirea Bucovinei de către habsburgi, între 1775-1918).

În luările de poziții în chestiunea Basarabiei, mai vehement dar și mai la obiect a fost marele diplomat român **Nicolae Titulescu**, care sublinia faptul că prin art.IV al tratatului de pace din 1812, Imperiul otoman *„a violat pur și simplu contractul său de vasalitate; Rusia a devenit complicele violării unui contract de drept internațional. Ori, **complicitatea la violarea unui contract de drept internațional nu poate crea dreptul**".*[571]

Același patriot român, într-un memoriu adresat regelui Carol al II-lea, afirma: *„a cere recunoașterea rusă a acestei anexiuni înseamnă a renunța la 2000 de ani de posesiune, înseamnă ratificarea noastră a violării contractului internațional, comisă de Turcia în 1812, înseamnă recunoașterea noastră a complicității ruso-turce ca sursă de drept".*[572]

---

[568] Karl Marx, **Însemnări despre români (Manuscrise inedite)**. Publicate de acad. A.Oțetea și S.Schwann, Editura Academiei,București, 1964, p.108.

[569] *** Românii la 1859...Vol.II, op.cit., p.122.

[570] Apud: „R.I.M.", 3(9), 1981, p.8.

[571] Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.16.

[572] Valeriu Florin Dobrinescu, **Bătălia diplomatică pentru Basarabia.1918-1940**, Editura Junimea, Iași,1991, p.74. Vezi și: Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.46; Nicolae Titulescu, **Basarabia pământ românesc**, București, 1992, p.12 (Nicolae Titulescu, Memoriu trimis regelui Carol al II-lea la începutul anului 1940, p.5).

Apelând la mijloace şi căi condamnate în dreptul internaţional, Rusia ţaristă a reuşit să-şi anexeze Basarabia, încălcând până şi tratatele internaţionale semnate de ea cu românii în 1656 şi 1711!

În art.IV al tratatului semnat la Moscova, la 17/27 mai 1656, de trimişii domnului Moldovei Gheorghe Ştefan – Ghedeon, mitropolitul Moldovei şi logofătul Grigorie Neaniul -, se preciza: *„Noi, împreună cu toţi câţi lăcuiesc în aceea ţară mai rugăm pe Măria Ta pentru câteva cetăţi care sunt la hotarul ţării noastre şi pe care le ţin acum păgânii* [turcii] *sub cârmuirea lor. Cetăţile acelea să ne miluieşti Măria Ta să fie iarăşi în **hotarele ţării noastre, precum au fost dintru început la domnii vechi** (n.n.) înainte de a le fi luat turcii şi să fie cu porunca Măriei Tale să punem oamenii din ţara noastră în acele cetăţi, **precum au fost şi mai înainte** (n.n.) şi să avem ordin şi poruncă de la Măria Ta, că putere avem să luăm cetăţile acelea din mâinile turcilor şi tătarilor"*.

În tratatul de la Luţk, semnat la 13/24 aprilie 1711[573], între Petru cel Mare şi domnul Moldovei Dimitrie Cantemir, în art.XI se făceau următoarele precizări: *„Pământurile Principatului Moldovei, după vechea hotărnicie moldovenească, asupra cărora* [Domnul] *va avea drept de stăpânire, sunt cele cuprinse între râul Nistru[574], Cameniţa, Bender, cu tot ţinutul Bugeacului, Dunărea, graniţele Ţării Româneşti şi ale Transilvaniei şi marginile Poloniei, după delimitările făcute cu aceste ţări"*. Interesant rămâne şi faptul că ţarul recunoştea drepturile românilor asupra acestor teritorii *„pentru totdeauna"*!.

(În fapt, Basarabia s-a aflat sub ocupaţie rusească între anii 1812-1924, sub titulatura de „Gubernia Basarabia", respectiv sovietică, între 1924-1991, cu o revenire în hotarele fireşti de 25 de ani, între 1918-1944, întreruptă şi aceasta timp de un an, între 1940-1941).

Prin tratatul de pace de la Bucureşti, din 1812, Rusia ţaristă obţinea şi un regim de liberă navigaţie pe Dunăre, navele de război fiind excluse de la aceasta (cele ruseşti având totuşi libertatea de a urca pe Dunăre până la vărsarea Prutului).

Ce s-a întâmplat în anul 1812 cu Insula Şerpilor? - iată o întrebare legitimă, la care vom căuta să răspundem în continuare.

Cu ani în urmă, atât Mihai Drăghicescu cât şi Al. G. Gălăşescu, după ce au remarcat, cu justeţe, că Insula Şerpilor a urmat „soarta" Deltei

---

[573] Vezi: *** Acte şi documente relative la istoria renascerei României....Vol.I, op.cit., p.15-21 (Nr.7).

[574] Nicolae Ciachir, **Basarabia sub stăpânire ţaristă (1812-1917)**, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1992, p.14. Vezi şi: „Magazin istoric", Bucureşti, Nr.10, 1973, p.12-15.

Dunării, au subliniat faptul **că în anul 1812 insula a fost ocupată de către ruşi, rămânând sub ocupaţia acestora până în anul 1854.**[575]

Acest punct de vedere se regăseşte şi la alţi autori.[576]

Un specialist de marcă, o reală autoritate ştiinţifică românească în materie de frontiere, dr.Grigore Stamate, scria (1997) următoarele: **„În fapt, Rusia anexează** [1812] **teritoriul din estul Moldovei, situat între Prut, Dunăre, Marea Neagră şi Nistru, inclusiv Insula Şerpilor** (n.n.).[577]

Fără a comenta afirmaţiile autorilor citaţi, a căror claritate este evidentă, **precizăm faptul că în tratatul de pace semnat la Bucureşti în anul 1812** – în articolele IV şi V, privitoare la problemele teritoriale şi de frontieră – **Insula Şerpilor nu apare menţionată!**

Referitor la insulele de pe Dunăre, care apar consemnate generic, în textul tratatului se menţiona următorul lucru: *„insulele mici de aici, nepopulate înainte de război, **să nu fie ocupate şi luate în stăpânire de nici unul dintre state** (n.n.), iar de acum încolo, neconstruindu-se pe aceste insule nici un fel de fortificaţii şi întăriturii, ele să fie lăsate deşerte [goale, nepopulate], (...)".*[578]

În 1812, Poarta otomană a fost *„mulţumită că nu era silită să dea în întregime Moldova şi Muntenia, aşa cum fusese sfătuită, mai înainte, de mediatorii francezi".*[579]

Ocuparea de către Rusia ţaristă, cu de la sine putere, a Chiliei, Ismailului (raia otomană din 1595) şi a insulelor dintre ele, adăugându-se celorlalte rapturi citate, a dus la modificarea substanţială a situaţiei geopolitice în această parte, de acum înainte fiind ameninţat direct un alt teritoriu străbun, aflat încă sub dominaţie otomană, Dobrogea.

Studiul atent al textului tratatului de pace din 1812, coroborat cu analiza altor surse documentare care se referă la acest eveniment sau perioadă, relevă fără putinţă de tăgadă că **în anul 1812 Insula Şerpilor nu a fost cedată oficial de Imperiul otoman Rusiei ţariste printr-un act (tratat) juridic internaţional!**

Făcând uz (abuz!) de statutul său de învingătoare, de dreptul forţei, hulpava Rusie ţaristă a pus Poarta, dar şi pe celelalte puteri europene, în faţa faptului împlinit, **ocupând şi anexând Insula Şerpilor, singura**

---

[575] Vezi: Lt.col. M.Drăghicescu, Dunărea de la Orşova la Mare...op.cit., p.248; Al.G.Gălăşescu, op.cit., p.154.

[576] Vezi: C-dor ®Constantin Necula, op.cit., p.13; „Curierul Românesc", decembrie 1994, p.19; ş.a.

[577] Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.46.

[578] *** Documente turceşti privind istoria României. Vol.III .1791-1812... op.cit., p.362.

[579] N.Daşcovici, op.cit., p.59.

noastră insulă din Marea Neagră, considerând-o fără nici un drept ... posesiune rusească!...[580]

"Legea junglei"(dreptul forţei) a triumfat şi de această dată![581]

Anexarea acestei insule a fost – şi rămâne în timp dar şi în dreptul internaţional – un act de forţă, scandalos şi imoral, un act lipsit de orice temei juridic sau drept istoric. Acest (nou) rapt în dauna românilor, nu poate fi în timp generator de drepturi câştigate, deoarece „*Nemo sue jure mali uti debet*"!...

2.Insula Şerpilor sub ocupaţie ţaristă (1813-1856)

După înfrângerea lui Napoleon, în încercarea de a supune Europa din nou forţelor conservatoare, de a supraveghea continentul şi de a reprima militar orice tentativă de schimbare a statu-quo-ului socio-politic existent, Rusia, Austria şi Prusia – la iniţiativa ţarului Alexandru I – au pus bazele Sfintei Alianţe (26 septembrie 1815).

(Sultanul nu a fost invitat, fiind musulman, noua alianţă pre onizându-se a se baza pe principiile moralei creştine).

În cadrul alianţei, Rusia ţaristă şi-a arogat un „droit de regard" asupra zonei de sud-est a Europei, ţinta urmărită rămânând, în continuare, Constantinopolul, strâmtorile, în general vorbind, „moştenirea" Imperiului otoman.

Anglia, aflată în afara alianţei, sprijinitoare a Imperiului otoman, veghea cu atenţie ca nu cumva Alexandru I să ia locul lui Napoleon I, iar Austria, membră a alianţei, veghea ca Peninsula Balcanică să nu ajungă sub control rus.

În anul 1817, Rusia ţaristă, la aceea dată cea mai puternică putere de pe eşichierul politico-militar european, a cerut Imperiului otoman mutarea graniţei dintre cele două imperii mai la sud, de pe braţul Chilia (Canalul Oceakov), pe braţul Sulina, această cerere fiind motivată prin aceea ca cele opt guri ale Chiliei îşi schimbau cursul în mod imprevizibil, ceea ce făcea ca graniţa dintre ele să fie incertă.

---

[580] În virtutea acestui fapt, ruşii au trecut în scurt timp la cercetarea sistematică a insulei, la însuşirea în ritm alert a comorilor arheologice aflate pe solul şi în subsolul acesteia!

[581] Vezi pentru aceste aspecte : **Pădureanu Dominuţ, Insula Şerpilor între forţa dreptului şi dreptul forţei**, în: "Buletinul Marinei Militare", Constanţa, 1,1995, p.77-94.

Atât cererea în sine cât şi pretextul invocat de către partea rusă, iniţial au fost respinse de către Imperiul otoman. Ambasadorul rus la Constantinopol, Strogonov, mandatat să reitereze cererea rusă, să facă presiuni şi, în caz de nevoie, chiar ameninţări, a reuşit în cele din urmă să determine Poarta să cedeze, ajungându-se astfel la încheierea unui protocol preliminar.

Dincolo de obiectivul direct urmărit,acesta a contribuit,indirect,şi la înstăpânirea şi mai accentuată a Rusiei ţariste asupra Insulei Şerpilor.

Subliniem faptul că atât în 1812 cât şi în 1817, Insula Şerpilor nu a făcut obiectul tratativelor ruso-otomane şi nu a apărut menţionată în documentele încheiate între cele două imperii.

Deşi Imperiul otoman nu şi-a dat acordul în legătură cu anexarea insulei de către ruşi, aceştia - în virtutea „câştigurilor" din 1812 şi 1817 - au apreciat că ea le aparţine implicit,integrând-o de facto Imperiului ţarist.

Şi de această dată (1817) – şi nu va fi ultima oară când se va întâmpla acest lucru! -, cele două imperii au ajuns să se târguiască asupra a ceva ce nu le aparţinea, ambele încălcând, din motive diferite, drepturile istorice, legitime, ale românilor.

Convenţia ruso-turcă, semnată în anul 1826 la Akkermann (Cetatea Albă), confirma protocolul amintit, consemnându-se astfel un nou rapt teritorial rus în dauna intereselor româneşti.

Prin convenţia din 1826, Rusia ţaristă a pus Imperiul otoman în poziţia de a reconfirma prevederile tratatului de pace din 1812, turcii obligându-se să asigure libertatea de navigaţie pentru vasele aflate sub pavilion rusesc, pe întinsul tuturor apelor controlate de turci.Practic,Rusia ţaristă a ajuns să controleze accesul navelor dinspre mare spre Dunăre.

Însuşirea de către Rusia ţaristă a Deltei Dunării şi a principalului braţ navigabil al Dunării (Sulina), datorită poziţiei geografice a acestora, a consolidat ocupaţia ruşilor asupra Insulei Şerpilor, ei considerând-o, în continuare, posesiune a Rusiei, cu toate că nici aceste ultime „acte" (protocolul şi convenţia ruso-turcă) nu o menţionau explicit.

Răpită şi anexată de ruşi în 1812, Insula Şerpilor era deţinută şi controlată de către aceştia, în virtutea dreptului forţei, fiind vorba de o stăpânire de facto, nu de jure!

Ţarul Alexandru I, la aceea dată cel mai puternic suveran al Europei, a apreciat că atât mijloacele şi pârghiile de care dispunea, cât şi conjunctura externă, erau favorabile trecerii la adjudecarea a noi părţi din „moştenirea" balcanică a „omului bolnav".

Neputând recurge la calea războiului, întrucât sistemul Sfintei Alianţe îl excludea ca mijloc de rezolvare a diferendelor între marile

puteri, Rusia ţaristă a apelat la un nou mijloc, insidios, compatibil cu „noua ordine europeană" stabilită după 1815, respectiv stimularea mişcărilor de emancipare naţională a popoarelor din sud-estul Europei, aflate sub dominaţie otomană, după izbucnirea acestora Rusia rezervându-şi dreptul de a interveni pentru restabilirea ordinii.

Existând unele convergenţe între interesele ruse şi aspiraţiile la independenţă şi dezvoltare de sine stătătoare a popoarelor din această parte a continentului, cărora se adăugau comunitatea de confesiune ortodoxă, prezenţa militară rusă în Balcani ş.a., Rusia a considerat că deţinea suficiente atuuri pentru a trece la tranşarea „problemei orientale" în favoarea sa.

Agravarea „problemei orientale" la începutul secolului al XIX-lea, politica acestui urmaş al lui Petru cel Mare – atât la tron cât şi ca ţeluri expansioniste – au dus la declanşarea unui nou război ruso-turc, între anii 1828-1829.

Apreciat de analiştii militari ca unul dintre cele mai pustiitoare războaie dintre cele desfăşurate între cele două imperii, el s-a desfăşurat în principal pe teritoriul Dobrogei, având grave urmări umane şi materiale pentru această parte a pământului românesc.

Dispunând de forţe militare considerabile, după forţarea Dunării în sectorul Brăila – Satu Nou şi ocuparea cetăţii Brăila (17 iunie 1828), ruşii au cucerit în scurt timp Tulcea, Hârşova, Constanţa ş.a., până la 5 iulie 1828 întreaga parte de nord a Dobrogei intrând sub ocupaţie rusă. Câteva zile mai târziu, la 11 iulie 1828, era cucerită Silistra, ultimul dintre bastioanele otomane din partea de sud a acestui teritoriu.

Aflată în defensivă militară, într-un context uşor previzibil, Imperiul otoman a decis că cel mai pragmatic lucru este să ceară pace.

Tratatul de pace ruso-turc s-a semnat la 2/14 septembrie 1829, la Adrianopol (azi Edirne).[582]

Dintre prevederile sale, reţinem următoarele: graniţa dintre cele două imperii era fixată pe Prut, de la intrarea acestuia în Moldova, până la confluenţa cu Dunărea, graniţa pe fluviu devenind braţul Sfântu Gheorghe, până la vărsarea acestuia în mare; raialele Turnu, Giurgiu şi Brăila, care timp de peste două secole au constituit o piedică serioasă în

---

[582] Vezi: *** Acte şi documente relative la istoria renascerii României ...Vol.I,op.cit.,p.318-325; Prof.univ.dr.doc. Ion Ionaşcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, op.cit., p.147-148 (nr.392); Nicolae Ciachir, Gheorghe Bercan, **Diplomaţia europeană în epoca modernă**, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică,Bucureşti,1984, p.294.În anul 1829 au fost semnate trei documente: Tratatul de pace (16 art.); Actul separat relativ la principatele Moldova şi Transilvania – 14 septembrie 1892 (parte integrantă a celui anterior) şi Actul separat referitor la îndemnizaţiile de comerţ şi război şi la evacuarea Principatelor Moldova şi Ţara Românească.

dezvoltarea marinei, a navigaţiei autohtone, au fost desfiinţate, cele trei cetăţi-porturi redevenind parte integrantă a Ţării Româneşti; navigaţia pe Dunăre şi Marea Neagră a fost declarată liberă, aceasta din urmă încetând a mai fi un „lac turcesc" (faptul dovedind încă odată că regimul de navigaţie al acestei mări a variat în timp în funcţie de raportul de forţe existent la un moment dat între statele interesate de acest areal maritim, raport oglindit în urma fiecărui conflict militar ce a avut loc, în prevederile tratatelor şi convenţiilor încheiate); vasele tuturor statelor în stare de pace cu Imperiul otoman erau libere să facă comerţ în Marea Neagră şi să tranziteze Bosforul şi Dardanelele; Principatele Române obţin autonomie administrativă, garantându-li-se totodată libertatea comerţului şi deschiderea porturilor lor de la Dunăre; ş.a.

Este evident faptul că mare parte a acestor prevederi au avut un caracter benefic pentru evoluţia generală ulterioară a Principatelor.

După desfiinţarea monopolului comercial otoman, relaţiile politice ale Principatelor Române cu Imperiul otoman încetau a mai fi o problemă bilaterală, conţinutul lor îşi schimba radical caracterul, drepturile suzerane otomane rămânând mai mult teoretice, lipsite de conţinut. (acest proces a fost accentuat de noile reglementări semnate între ruşi şi turci la Unkiar-Skelessi – 8 iulie 1833 şi Petersburg – 17 ianuarie 1834).

Tratatul de pace din anul 1829, care i-a propulsat pe ruşii lui Nicolae I (1825-1855) cu încă un pas în drumul acestora spre mult visatul Constantinopol, conţinea şi o serie de prevederi care lezau interesele Principatelor: Imperiul otoman a consimţit ca în contul datoriilor de război faţă de Rusia ţaristă (10 milioane de ducaţi), aceasta să ocupe Principalele până în anul 1834[583]; în urma acestei „înţelegeri" nefaste pentru români (care, peste ani, în 1878, se va repeta, modificându-se doar obiectul „tranzacţiei"), Rusia ţaristă a instituit asupra Principatelor (şi Serbiei) un protectorat absolut[584], chiar dacă el era dublat, formal, de suzeranitatea otomană asupra acestora; **în decurs de 17 ani, Rusia ţaristă a reuşit să smulgă Imperiului otoman – şi aceasta a fost de acord, cedând ceva ce nu-i aparţinea – cele trei braţe ale Dunării (Chilia – 1812, Sulina – 1826 şi Sfântu Gheorghe – 1829), devenind stăpâna gurilor Dunării[585], a Deltei Dunării şi ostroavelor sale.**

---

[583] Administraţia rusă, guvernatorul Pavel Kisselef şi o parte a armatei ruse – au fost retrase în 1834, restul trupelor fiind retrase abia în anul 1836.

[584] Vezi : Apostol Stan, **Protectoratul Rusiei asupra Principatelor Române.1774 - 1856. Între dominaţie absolută şi anexiune,**
Editura Saeculum I.O.,Bucureşti,1999.

[585] Pe bună dreptate Jean Bart (pseudonimul scriitorului E.P.Botez) considera gurile Dunării *„Poarta Europei Centrale"*, spunând că cel care deţinea cheia acesteia, putea domina zona cu lejeritate.

Cele trei momente importante-Bucureşti-1812, Akkermann-1826 şi Adrianopol-1829 - au marcat fixarea Imperiului ţarist ca factor de putere în zonă (până la războiul Crimeii).

În ceea ce priveşte Insula Şerpilor, aceasta nu apare menţionată nominal (nici) în textul tratatului de pace din 1829[586].

Deşi tratatul nu a pomenit-o, în conjunctura geopolitică de atunci, în condiţiile în care Rusia ţaristă controla autoritar braţele Sulina şi Sfântu Gheorghe, Insula Şerpilor, situată în faţa şi apropierea primului braţ, a rămas de facto în posesia (sub ocupaţia) ei.

În formularea punctelor de vedere privind legătura dintre momentul 1829 şi Insula Şerpilor, opiniile susţinute de către diverşi autori variază, susţinându-se că insula a fost luată în stăpânire de Rusia ţaristă[587], că ea „revine Rusiei"[588], respectiv că a fost încorporată de Rusia.[589]

Delegaţia sovietică participantă la a VI-a rundă de negocieri cu partea română (Moscova, 20-25 ianuarie 1986),privind delimitarea platoului continental în Marea Neagră, între altele a afirmat şi faptul că *"insula a trecut la Rusia la 1829"*.

Adevărul este că la 1829 insula se afla deja în posesia Rusiei ţariste, fiind ocupată şi anexată de aceasta în anul 1812. Rusia învingătoare în război, pentru a nu crea noi susceptibilităţi pe plan european, a fost interesată şi a reuşit ca insula să nu apară nominalizată în textul tratatului de pace, sperând că timpul şi tăcerea asupra ei va lucra în favoarea sa. Posesia rusă asupra acesteia, dreptul forţei folosit de Rusia ţaristă la 1812 şi la 1829, conjuncturaeuropeană favorabilă acestei puteri imperiale, dezinteresul şi tăcerea Imperiului otoman în legătură cu insula, au fost realităţi pe care abila Rusie ţaristă a ştiut să le speculeze în favoarea sa.

Un alt fapt interesant, care vine în sprijinul afirmaţiilor noastre, priveşte hărţile ruse ale acelor ani: în harta statistică rusă privind Dobrogea, alcătuită chiar în timpul războiului din 1828-1829, precum şi

---

[586] Cu toate acestea, nu lipsesc opiniile contrare. Iulian Anghel (**Un teritoriu răpit : Insula Şerpilor**,în:"22",Bucureşti,An 7,Nr.7, 14-20 februarie 1996,p.6) scrie că: *"În urma tratatului de la Adrianopol (2-14 septembrie 1829) Insula Şerpilor revine Rusiei"!*

[587] Nicolae Bârdeanu, Dan Nicolaescu, op.cit., Vol.I, p.120.Vezi şi :Comandor (r) Toader Ion-Dănuţ,op.cit.,p.6.

[588] Vezi: Dr. A.P.Mătăsaru, **Forţa cinismului şi cinismul forţei,** Bucureşti, 1995, p.96; Dr. Grigore Stamate, op.cit., op.cit., p.46 – face precizarea că art.3 al Tratatului de pace din 1829 nu a nominalizat insula (care, în citatele celor doi autori citaţi mai sus,apare totuşi menţionată!).

[589] Vezi: *** Acte şi documente relative la istoria renascerei României...Vol.I, op.cit., p.318-325.

în harta rusă a Deltei Dunării, alcătuită la sfârșitul anului 1828 (sau începutul anului 1830), Insula Șerpilor nu a fost consemnată cartografic!

„Succesele" Rusiei țariste din perioada 1828-1829, au alarmat mai întâi Austria (interesată direct în regiunea Dunării maritime, devansată și complexată de „realizările" și avansul de putere obținut de mai vechea ei rivală), dar și Anglia și Franța, fiecare din motive proprii.

Noile poziții politico-militare obținute de Rusia țaristă, loviturile date Imperiului otoman, interesele divergente ale marilor puteri europene în această zonă, au avut darul de a adânci antagonismele dintre ele. Pentru a putea stopa înaintarea rusă spre Constantinopol, pentru a-și salva propriile interese, puterile europene au reușit să treacă, pentru moment, peste ceea ce le despărțea, pregătind o alianță politico-militară antirusă.

„Problema românească" va reintra pe „ordinea de zi" a Europei – ca de atâtea ori până atunci și de atâtea ori și după aceea – în urma unui nou conflict militar, respectiv războiul Crimeii (1853-1856).

Constituind, în ultimă instanță, punctul culminant al luptelor duse în prima jumătate a secolului al XIX-lea de către marile puteri europene pentru obținerea supremației în Marea Neagră, controlul asupra Dunării și gurilor sale, asupra Bosforului și Dardanelelor, războiul Crimeii – o ecuație politico-militară în care elementele cheie au fost „problema Dunării" și „problema orientală" – a făcut ca soarta Principatelor Române să (re)intre în combinațiile de culise ale „concertului european", conturând atitudinea marilor puteri față de situația și viitorul politico-administrativ al acestora.

Aprecierea istoricului american **T.W.Riker**, potrivit căreia războiul Crimeii *„a făcut din cauza moldo-vlahilor o problemă europeană"*[590], a fost confirmată de evenimentele perioadei 1853-1857.

În situația complexă dar și explozivă din Europa deceniului al șaselea al secolului al XIX-lea, Rusia țaristă a fost puterea care a preluat inițiativa, grăbind declanșarea unui război deja bine profilat la orizont.

La 21 iunie / 13 iulie 1853, trupele ruse au trecut granița Prutului, fără ca în prealabil, așa cum era statornicit în codul uzanțelor diplomatice ale vremii, în practica războiului, să declare război Imperiului otoman, puterea suzerană asupra Principatelor.

Trupele ruse au invadat și ocupat Principatele (octombrie 1853 – septembrie 1854).Nesocotirea autonomiei acestora, acțiunea militară brutală, eludarea unor norme bine statuate în practica diplomatică internațională ș.a., au contribuit la accentuarea contradicțiilor dintre

[590] T.W.Riker, **Cum s-a înfăptuit România**, București, 1940, p.41.

Rusia țaristă și celelalte puteri europene, care se opuneau politicii și planurilor ruse în bazinul Mării Negre.

Conflictul militar, intrat în istorie sub numele de „războiul Crimeii", a avut ca pretext imediat încălcarea de către Sublima Poartă a tratatelor ruso-turce, persecutarea ortodocșilor din acest imperiu, precum și refuzul categoric al Porții de a accepta cererile ruse de „protectorat" asupra creștinilor aflați sub dominație musulmană.

În realitate, adevăratele cauze ale acestui al șaptelea război dintre ruși și turci, complexe și vechi, au fost rezultatul evoluției „problemei orientale", luptei dintre marile puteri pentru „moștenirea" otomană, continuării politicii ruse de transpunere în practică a poruncilor testamentare rămase în urma lui Petru cel Mare.

Războiul Crimeii, declanșat efectiv la 4/16 octombrie 1853, a cunoscut în desfășurarea sa, două faze distincte dar complementare: prima, a războiului ruso-turc (1853-1854), iar cea de-a doua, de după intervenția puterilor europene în favoarea Porții, a războiului ruso-european (1854-1856).

În primăvara anului 1854 trupele ruse au forțat Dunărea pe la Galați, Brăila și Ismail; în luna martie au reușit să cucerească Măcinul, Iaccea, Tulcea și Hârșova; până în luna mai teatrul de operațiuni militare s-a redus la spațiul Cadrilaterului[591], unde forturile Silistra, Arab-Tapia și Ordu-Tapia s-au dovedit inexpugnabile.

La 12 martie 1854, Anglia și Franța, pe de o parte, Imperiul otoman, pe de cealaltă parte, au semnat un tratat de alianță, în baza căruia, la 28 martie, cele două puteri vest-europene au declarat război Rusiei.

Ca urmare a intrării Franței și Angliei în război, a scăderii presiunii asupra Imperiului otoman, acesta a găsit de cuviință să încheie cu Austria o convenție – Boyadji-Köy, la 2/14 iunie 1854 – prin care aceasta se obliga să obțină, fie pe cale pașnică, fie, după epuizarea acestei căi, pe cale militară, evacuarea Principatelor de trupele ruse de ocupație. Cu alte cuvinte, Austria era mandatată să înlocuiască ocupația rusă cu cea austriacă; fapt ce s-a și întâmplat de altfel, aceasta durând între 1854 – martie 1857, totul sub pretextul neutralizării acestei zone și al despărțirii

[591] Noțiunea de „**Cadrilater**", intrată în terminologia militară începând cu secolul al XVIII-lea, desemna zona puternic fortificată, încadrată într-un patrulater cu cele patru puncte fortificate. Autoritățile militare otomane au luat măsuri de întărire a apărării dinspre nord a Peninsulei Balcanice, fortificând Cadrilaterul, acesta fiind alcătuit din teritoriul de la sud de Dunăre, sprijinit pe cetățile Rusciuk, Silistra, Varna și Șumla. Prin intermediul Cadrilaterului, Imperiul otoman a urmărit întârzierea direcției de pătrundere peste cursul inferior al Dunării, spre Constantinopol.

beligeranţilor. În realitate, derularea faptelor a fost influenţată de acostarea flotei aliate în Dobrogea, ceea ce a silit armatele ruse să părăsească Principatele, trupele austriece luându-le locul cu repeziciune şi cu speranţa unei stăpâniri statornice asupra Principatelor.

Desfăşurarea conflictului ruso-turc în prima fază, fără succese notabile pentru nici una dintre părţi, epidemia de ciumă care lovise Dobrogea şi care tindea să se extindă, intrarea Angliei şi Franţei în război de partea turcilor, venirea flotei aliate în zona Dobrogei ş.a., au fost tot atâtea elementele care au silit Rusia ţaristă să bată în retragere, să părăsească Principatele, să se replieze în arealul Crimeii, unde se vor desfăşura ultimele operaţii militare ale acestui război.

În noul context strategico-militar, adversarii Rusiei ţariste – Imperiul otoman, Anglia, Franţa şi Regatul Sardiniei – îşi fixaseră drept obiective principale debarcarea în Crimeea (considerată de ruşi ca inexpugnabilă), cucerirea Sevastopolului, cel mai important punct strategic naval al Rusiei ţariste la Marea Neagră, precum şi anihilarea eventualelor tentative militare ruse de a pătrunde în Peninsula Balcanică.

Până la intrarea flotelor aliate în Marea Neagră şi angajarea lor în „bătălia Sevastopolului", Rusia ţaristă a deţinut supremaţia navală în această mare, la câştigarea acestei poziţii contribuind şi zdrobirea flotei otomane, de către flota rusă comandată de amiralul Nahimov, în bătălia de la Sinope.

La 14 septembrie 1854, flota anglo-franco-turco-piemonteză (360 de vase, dintre care multe cu aburi) a debarcat în partea de sud a Peninsulei Crimeea, ocupând portul Eupatoria, victorie ce punea în pericol posesiunile ruse din Crimeea, Georgia, Circazia ş.a.

Transferarea teatrului de operaţiuni militare chiar pe teritoriul Rusiei ţariste – stat cu aspiraţii de hegemonie asupra întregii Europe – a urmărit, dincolo de interesele strategico-militare, (şi) latura psihologică.

După ocuparea portului Eupatoria, coaliţia antirusă şi-a îndreptat trupele pe direcţia sud, vizând cucerirea portului militar Sevastopol.

Rusia ţaristă, posesoarea unei flote formate din vase cu pânze, inferioară din acest punct de vedere flotelor aliate cu care urma să lupte, conştientă de situaţie, de pericolul în faţa căruia se afla, a decis că soluţia cea mai practică la care putea face apel era de a-şi saborda flota în faţa Sevastopolului, în speranţa că astfel vasele duşmane vor fi împiedicate să intre în rada acestuia.

Puternica blocadă aliată, atacurile dese şi viguroase asupra Sevastopolului, au făcut ca acesta să cadă, Rusia fiind silită să ceară pace.

În ceea ce priveşte **situaţia Insulei Şerpilor în cursul războiului Crimeii**, reţin atenţia câteva momente semnificative.

Mai întâi, **la 8 septembrie 1854, în apropierea Insulei Șerpilor a avut loc reunirea escadrelor aliate:**[592] 2 escadre franceze, conduse de viceamiralii Hamelin și Bruat; escadra engleză, condusă de amiralii Dundas și Llyons, și escadra turcă (8 vase de linie), condusă de Căpitan Pașa. În aceeași zi, la bordul navei turcești „Caradoc", comandanții escadrelor aliate au purtat discuții în legătură cu coordonarea acțiunilor navale și terestre, efectuarea unor misiuni de recunoaștere în teritoriul inamic, găsirea celui mai bun loc de debarcare, în zona cuprinsă între Capul Chersonez (Sevastopol) și Eupatoria[593] (ca loc de debarcare a fost aleasă plaja de la Old-Fort) ș.a. Preconizată confruntare navală nu a mai avut loc, rușii sabordându-și întreaga flotă navală din acest areal maritim.

Al doilea moment, privește sfârșitul primei perioade de dominație (ocupație) samavolnică rusă asupra Insulei Șerpilor.

Al.G.Gălășescu a fost de părere că Insula Șerpilor, *„Smulsă de la turci în 1812, a rămas în stăpânirea rușilor până la 1854"*[594], „(...) *când* – continua ideea **Mihai Drăghicescu** – *austriecii o ocupară militărește"*.[595]

Așa cum vom vedea pe parcurs, ambii autori s-au înșelat, ocupația rusă a insulei nu s-a încheiat în 1854, iar cea austriacă nu s-a materializat în anul citat.

Războiul Crimeii, sfârșit cu înfrângerea Rusiei țariste, prin urmările sale complexe și de durată, a modificat profund întregul context politico-strategic european, victoria coaliției anglo-franco-turco-piemonteze aducând cu sine un nou raport de forțe în Europa, Rusia fiind lipsită de acum încolo de mijloacele de intervenție în Principatele Române.

După 1856 statutul juridico-politic al Principatelor a devenit parte inseparabilă a stabilității echilibrului european.

Pentru încheierea oficială a conflictului, semnarea păcii și fixarea juridică a noului cadru politico-militar european, a fost convocat congresul de pace de la Paris (1856) – care alături de congresul de

---

[592] Vezi: Al.G.Gălășescu, op.cit., p.154 : *„La Insula Șerpilor, s-au reunit în 1854 escadrele (...) puterilor, care declaraseră război Rusiei"*; Lt.col. Mih[ai] Drăghicescu, Insula Șerpilor...op.cit., p.493.

[593] Vezi: Lt.col.Mih[ai] Drăghicescu, op.cit., p.493; Căpitan rangul 1(rezervă) Nicolae Marcu, op.cit., p.19. În ceea ce privește orașul-port Eupatoria, el a fost construit în anul 107 î.Hr., de Mithridates Eupator, la confluența Irisului (Ieșil Irmak) cu Lycos (Kelkit); același întemeietor l-a distrus în anul 70 î.Hr. pentru că a deschis porțile lui Lucullus; a fost reclădit de Pompei, în anul 64 î.Hr., sub numele de Maynopolis; astăzi doar ruinele dintre cele două râuri mai amintesc de Eupatoria de altădată.

[594] Al.G.Gălășescu, op.cit., p.154.

[595] Lt.col.M.Drăghicescu, Dunărea de la Orșova la Mare ...op.cit., p.237.

dinainte, de la Viena, din 1815, şi de cel de după, de la Berlin, din 1878, au dominat viaţa politică a Europei secolului al XIX-lea.

Cele şase puteri participante la congres – Anglia, Franţa, Sardinia, Imperiul otoman şi Austria, pe de o parte, în tabăra învingătorilor, şi Rusia lui Alexandru II (1855-1881), de pe altă parte, ca putere învinsă[596] - şi-au început activitatea la 13/25 februarie, pentru ca la 18/30 martie 1856 să se ajungă la faza semnării tratatului de pace şi prietenie (sic!) între statele beligerante.[597]

Abordarea chestiunilor referitoare la viitorul Principatelor Române a avut loc într-un context deosebit, în care *„problema românească"* era o adevărată *„cheie de boltă"* a echilibrului european, o veritabilă *„piatră de încercare"* pentru divizată dar şi cointeresată diplomaţie europeană.

Preşedinte al congresului de pace a fost desemnat ministrul de externe al Franţei, Alexandre Walewski (1810-1868)[598], unul dintre oamenii politici europeni care a susţinut unirea Principatelor.

Referitor la Principatele Române, congresul de pace de la Paris din 1856, a hotărât următoarele: înlăturarea protectoratului rus, Principatele rămânând sub suzeranitatea otomană, dublată (cf.art.XXII-XXVII) de garanţia comună a marilor puteri europene; deşi nu le-a fost acordată independenţa, le-a fost atribuit dreptul la o deplină autonomie, la *„o administraţie independentă şi naţională"*, ferindu-le de o *„protecţie exclusivă"*, ceea ce, practic, împiedica imixtiunile unilaterale ale puterilor europene, mai ales ale imperiilor vecine (otoman, ţarist şi austriac); două divanuri ad-hoc urmau a fi convocate pentru a se pronunţa asupra viitoarei organizări a Principatelor; refacerea integrităţii teritoriale a Dobrogei la frontiera de nord pe braţul Chilia; îndepărtarea Rusiei de la gurile Dunării (lipsirea acesteia de accesul la cea mai importantă cale de navigaţie a Europei) prin retrocedarea către Principatul Moldova (art.XX) a Deltei Dunării şi a sudului Basarabiei (judeţele Cahul, Ismail şi Bolgrad)[599]; Basarabia era deci *„întrupată cu acest Principat, sub*

---

[596] Spre sfârşit, la congres a luat parte şi Prusia, cu toate că aceasta, la fel ca şi Austria, nu luase parte la război!!

[597] Vezi şi: Prof.univ.dr.doc. Ion Ionaşcu, Petre Bărbulescul, Gheorghe Gheorghe, op.cit., p.161-162 (Nr.426); *** **Conferinţa de la Paris**, Bucureşti, 1856, p.1-4.

[598] Franţa avea suficiente motive pentru a jubilia: din învinsă în 1814-1815, acum se numără printre învingători; nepotul marelui exilat din insula Elena, era împărat al Franţei; imperiul lui Napoleon al III-lea avea să fie forţa precumpănitoare pe continent.

[599] Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, op.cit., p.271. Vezi şi: P.Teulescu, **Congresul din Paris. Protocoale şi Tratatul de pace**. Publicat după Monitorul francez, Bucureşti, 1856, p.112 (art.XXI); *** Acte şi documente relative la istoria renascerei României...Vol.I, op.cit.,, p.251; I.Lupaş, **Istoria unirii românilor**. Ediţia a II-a, Bucureşti, 1993.

suzeranitatea Porții"; *„Este important de relevat că Basarabia* – după cum remarca marele diplomat român **Nicolae Titulescu** – *cedată ilegal* (subl.ns.) *de Turcia în 1812 Rusiei, a început să fie restituită parțial la 1856 de către concertul european, Principatelor (...) și nu Turciei"*[600] (subliniem și faptul că preluarea celor trei județe de la administrația imperială rusă nu s-a putut face decât abia în 1857/1858!); Rusiei i se interzicea dreptul de a mai avea o flotă de război în Marea Neagră, fiind obligată (art.XXXIII) să-și lichideze toate fortificațiile și să nu construiască nici un obiectiv militar pe Insula Aaland (sub numele de Ahvenanmaa, astăzi aparține Finlandei); insulele aflate la nord de brațul Sulina reveneau Principatului Moldova; libertatea navigației pe Dunăre (art.XV), fără nici o piedică sau plată vreunei taxe; neutralitatea Mării Negre (art.XI); înființarea (art.XVI) Comisiei Europene a Dunării (C.E.D.), cu durata de doi ani[601], alcătuită din reprezentanții a patru state neriverane (Anglia, Franța, Prusia și Sardinia) plus a altor trei state (considerate) riverane (Rusia, Turcia și Austria), scopul inițial al comisiei (unul tehnic) era de a asigura libera circulație pe Dunăre, respectiv de a curăța porțiunea navigabilă de la gurile Dunării, ulterior fiind învestită cu noi și noi atribuții, transformând-o într-un adevărat stat în stat, nefiind supusă suveranității României care, în această etapă, deși era țară riverană, nu a fost inclusă între membrii acesteia[602]; art.XX al tratatului

---

[600] Nicolae Titulescu, op.cit., p.12 (și p.53).

[601] Mandatul său a fost succesiv prelungit, devenind,în fapt, permanentă; competența sa teritorială a fost extinsă de la Isaccea (1856), la Galați (1878), api până la Brăila (prin Tratatul de la Londra,din anul 1883).

[602] *„Comisiunea Europeană s-a născut din neputința Turciei* [care până la 1829 stăpânise gurile Dunării] *de a le întreține navigabilitatea și de a se opune încercărilor Rusiei de a le închide, pentru a-și proteja traficul portului Odesa și pentru a înăbuși din germene cele două Principate la stăpânirea cărora visa".* Dr.Gr.Antipa, autorul constatării de mai sus, completa ideea arătând că *„Această instituție, cu puteri de stat însă fără teritorii, îndeplinea rolul de stat-tampon între România și Rusia, între toate statele ale căror interese găseau aici un colț de frecare. Aceste motive au fost pentru care Comisiunea Europeană înființată la 1856 numai pentru doi ani, s-a prelungit mereu (...)* [până în anul 1947 – n.n.]". Vezi: Dr. Grigore Antipa, **Dunărea și problemele ei științifice, economice și politice,** București, 1921, p.112.
Istoricul Florin Constantiniu (op.cit., p.229), arată că *„libertatea de navigație pe Dunăre, pusă sub control internațional, a îndeplinit o funcție esențială în crearea statului român modern".* În continuare (p.230) istoricul face apel la felul în care Grigore Gafencu a fixat, cu adâncimea și claritatea care l-au caracterizat, raporturile de determinare cauzală dintre războiul Crimeii – statutul Dunării – apariția României moderne: *„Războiul Crimeii avusese drept scop să stabilească în Răsărit o ordine și o limită. Tratatul de la Paris a fixat această limită la Dunărea de Jos: Dunărea, fluviu european, trebuia să aparțină în întregime Europei; Basarabia, pământ moldovenesc, urma să revină statului, care asigura libertatea Dunării (de fapt, numai partea sa*

atribuia C.E.D.-ului drepturi depline asupra întregii Delte, aspect ce urmărea, între altele, blocarea intenţiilor Rusiei ţariste de a deveni stăpâna exclusivă a gurilor Dunării; ş.a.

Prin prevederile Tratatului de la Paris din 1856,Principatele Române rămâneau pe mai de parte la cheremul puterilor europene cu interese geopolitice şi geostrategice în zonă care,pentru o perioadă de timp,au urmărit slăbirea poziţiilor şi influenţei Rusiei la Dunăre şi,totodată,menţinerea Imperiului otoman ca factor de echilibru,ca o contrapondere la tendinţele expansioniste ruseşti spre Balcani.

În legătură cu statutul Insulei Şerpilor, tratatul de pace de la Paris, din 1856, nu face nici o referire explicită la acesta.[603]

(Trei răsunătoare tratate internaţionale – 1812,1829 şi 1856[604] – nu atestă juridic nici un drept al Rusiei ţariste asupra Insulei Şerpilor şi cu toate acestea hrăpăreaţa putere de la răsărit, sfidând normele dreptului internaţional, întreaga Europă, s-a înstăpânit cu forţa, în mod ilegal, asupra acestei palme de pământ românesc).

Întrucât în literatura de specialitate s-au făcut dese referiri la statutul insulei, respectiv la art.XXI al tratatului din anul 1856, pentru a înlătura orice echivoc, iată conţinutul acestuia: *„Le territoire cédé par la Russie sera annexé à la Principauté de Moldavie, sous la suzeranité de la Sublime-Porte".*[605]

Cu toată claritatea textului, unele surse documentare au consemnat că la 1856 insula a fost atribuită Principatului Moldova.

---

sudică – n.n.); Principatele dunărene trebuiau să se bucure, la fel ca şi Dunărea, de garanţia Europei. Aceste condiţii justificau şi asigurau constituirea României, unită şi liberă. Noul stat, care urma să se nască, avea drept bază un act ce stabilea un echilibru. Destinul să era legat de acest echilibru, după cum acest echilibru depindea de existenţa lui".

[603] O informaţie neconfirmată şi de altă surse, ne este furnizată de Nicolae I. Arnăutu (op.cit.,p.116): *„Tratatul nu menţionase Insula Şerpilor (...). **Marinarii ţarului şi soldaţii sultanului îşi menţineau prezenţa şi două pavilioane fluturau pe această stâncă atât de contestată".***

[604] Lt.col.Mih[ai] Drăghicescu scria (Insula Şerpilor...op.cit.,p.494):*"La 1856 (...) insula a fost dată Rusiei.Un şurub diplomatic a făcut ca ,împreună cu Delta Dunării, să fie date Turciei(...)".*

[605] *** **Acte şi documente relative la istoria renaşterei României.Vol.II**, Bucureşti, 1889, p.1081. Mircea Muşat şi Ion Ardeleanu (op.cit., p.271) au susţinut – prin completarea într-o paranteză explicativă – un alt conţinut al art.XXI: *„Teritoriul cedat de Rusia (sudul Basarabiei – Judeţele: Cahul, Ismail şi Bolgrad, Delta Dunării şi **Insula Şerpilor**) va fi anexat la Principatul Moldovei, sub suzeranitatea Sublimei Porţi".*

Al.G.Gălășescu a scris că *„Deși tratatul de la Paris din 1856 o dete Moldovei, dar ea intră în posesiunea turcilor (...) până la 1878".*[606]

Același punct de vedere îl regăsim consemnat și de către Mihai Drăghicescu: „(...) ***tratatul de la Paris reîncorporând-o Moldovei*** *(...)".*[607]

Alte surse scriu că în anul 1856 insula a devenit *„proprietate turcească".*[608]

Congresul și tratatul de pace din 1856, au făcut ca importante părți ale pământului românesc (Dobrogea, Delta Dunării cu numeroasele sale ostroave ș.a.) să rămână sub controlul Imperiului otoman, fapt care l-a îndreptățit pe **Louis Thouvenel** să aprecieze aceste aspecte ca pe *„o soluție favorabilă ei* [Porții]", același autor apreciind tratatul de pace de la Paris din 1856 drept *„cel mai favorabil tratat dintre toate care s-au încheiat pentru Turcia".*[609]

În a doua jumătate a anului 1856, între marile puteri europene au izbucnit grave disensiuni din cauza interpretării și, mai ales, executării prevederilor tratatului de pace.

Între chestiunile în dispută, cele mai multe erau legate de Principatele Române: nerespectarea de către Rusia țaristă a prevederilor teritoriale ale tratatului de pace; necedarea Bolgradului în favoarea Principatului Moldova; necedarea, tot de către Rusia, a Deltei Dunării și a **Insulei Șerpilor** către Imperiul otoman; neevacuarea de către Austria a Principatelor (nu voia să ducă la îndeplinire această prevedere din tratat până ce Rusia nu-și îndeplinea obligațiile teritoriale); nepărăsirea Mării Negre de către flota engleză, lucru pe care Anglia nu se grăbea să-l ducă la îndeplinire atât timp cât „problemele" aliatului său, Imperiul otoman, nu erau rezolvate; ș.a.[610]

Soluționarea practică a acestor probleme era complicată și greu de rezolvat, întrucât ele se aflau într-o strânsă interdependență, în timp ce interesele marilor puteri erau divergente, fiecare lăsând pe cealaltă să facă pasul așteptat.

---

[606] Al.G.Gălășescu, op.cit., p.154. Vezi și: Pop Adrian, **Controversa sovieto-română și politica de "independență" a României,** în: „Revista română de studii internaționale", Anul XXVI, Nr.2(118), martie-aprilie 1992, p.107.

[607] Lt.col.Mih[ai] Drăghicescu, op.cit., p.494. Vezi și: Viceamiral (r) Constantin Iordache, **Unele aspecte ale problematicii maritime și fluviale românești,** Constanța, 2001, p.182.

[608] George Popa –Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.416 ;Idem, Insula Șerpilor...op.cit., p.287.

[609] *** Românii la 1859.... Vol.II,op.cit., p.261.

[610] Ibidem, p.132.

În legătură cu problema rectificării liniei frontierei Basarabiei (art.XX), fraza care a iscat un adevărat scandal diplomatic a fost următoarea: *„frontiera va trece la sud de Bolgrad"*. Existând însă două localităţi cu acelaşi nume[611], chestiunea care se punea era care dintre ele trebuia avută în vedere la delimitarea liniei frontierei?

Întrucât Franţa sprijinea poziţia Rusiei – încercând pe această cale să-şi asigure aderenţa acesteia la politica sa europeană, la strădaniile ei de a diminua influenţa engleză în orientul european -, iar Anglia sprijinea cu hotărâre poziţiile şi interesele Imperiului otoman, conflictului de interese ruso-turc i se asocia şi cel franco-englez.

François Charles-Roux constata, pe bună dreptate, că *„între Franţa şi Anglia totul este materie de conflict: Bolgrad, **insula Şerpilor**, Delta Dunării, Principatele (...)"*.[612]

La 10 noiembrie 1856, **Eduard-Antoine Thouvenel** (1818-1866), ambasadorul Franţei la Constantinopol (între 1855-1860), îi scria contelui Vincent Benedetti (1817-1900), director al afacerilor politice în Ministerul Afacerilor Externe francez, că în foarte scurt timp urma ca să ceară guvernului otoman să răspundă la trei întrebări, prima dintre ele fiind următoarea: *„Turcia vrea să vină la conferinţă sau preferă să schimbe îndată Bolgradul contra **Insulei Şerpilor** şi Deltei Dunării"*?[613]

Insula Şerpilor a constituit în acest context unul dintre motivele importante de discordie între marile puteri europene.

Iată ce scria în acest sens publicistul francez **Gaston de Monicault**: *„**Alt motiv de discuţii: la vărsarea Dunării se afla o mică insulă, Insula Şerpilor**, rusească înainte de război* (sic!) *şi **despre care tratatul nu vorbea; trebuia să fie anexată de Moldova?** În fine, tratatul nu specifica nimic cu privire la Delta Dunării care, după cât se părea, trebuia să fie inclusă în teritoriile cedate, dar pe care Turcia o reclama în virtutea unor consideraţii istorice potrivit cărora Delta nicicând n-a făcut parte din Basarabia. **Rusia s-a declarat gata să renunţe la ultimele două chestiuni în litigiu, dacă i se da dreptate în prima problemă, adică în privinţa Bolgradului**"*.[614]

---

[611] Ibidem, p.260.*"Ruşii,viitorii inventatori ai "satelor lui Potemkin", creaseră de la o zi la alta, un nou oraş Bolgrad pe malurile Dunării ,pentru necesităţile cauzei lor(...)"*. Vezi: Nicolae I.Arnăutu,op.cit.,p.116.

[612] Ibidem, Vezi şi: *** România în relaţiile internaţionale. 1699-1939, op.cit., p.152.

[613] *** Românii la 1859.... Vol.II,op.cit.,p.265.

[614] Ibidem, p.354. În ceea ce ne priveşte, nu putem fi de acord cu impreciziile conţinute într-una din paginile valoroasei lucrări dedicate anului 1859 (Ibidem, p.260 - subsol **), în flagrantă contradicţie cu drepturile istorice şi juridice ale românilor : *„Insula Şerpilor aşezată între gurile Dunării, Chilia şi Sulina, **răpită prin Tratatul de la Paris Rusiei***

Încă de la 27 octombrie 1856 Rusia, printr-un memorandum, a făcut *„o declarație în legătură cu cedarea Bolgradului și evacuarea **Insulei Șerpilor**, asigurând prin aceasta puterile adversare despre intențiile sale pașnice”*.[615] Totodată, aceeași putere, a trimis o circulară puterilor semnatare ale tratatului de pace de la Paris, în care declara răspicat că *„**nu acordă Insulei Șerpilor nici o importanță politică, nici militară** (sic!)”*.[616]

La 31 decembrie 1856 a avut loc a doua consfătuire a puterilor semnatare ale tratatului de pace, reprezentate la nivel de ambasadori, prilej cu care a fost elaborat și aprobat un protocol, potrivit căruia *„**Insula Șerpilor și Delta Dunării reveneau direct Turciei**”*.[617]

Un alt motiv de serioase disensiuni între marile puteri, privea evacuarea Principatelor Române de către trupele străine, precum și evacuarea Mării Negre de către flota engleză.

Subliniem faptul că potrivit convenției austriaco-turce din 2/14 iunie 1854, fusese stabilit ca cele două puteri să ocupe în comun Principatele, ceea ce s-a și întâmplat, trupele austriece fiind conduse de I.B.A. Coronini-Cromberg, iar cele otomane de Omer pașa. Urma, potrivit textului convenției, ca trupele austriece să rămână în Principate doar până la semnarea păcii generale, evacuarea în sine urmând a fi stipulată într-o nouă înțelegere între cele două părți.

La rândul lor, flota engleză și franceză urmau să părăsească Marea Neagră până la data de 27 octombrie 1856.

După congres, chestiunea românească care a preocupat intens marile puteri europene în cel mai înalt grad, a fost cea a viitorilor domnitori în Principate, fiecare dintre acestea căutând să-și impună propriul candidat. La rândul său, Poarta a hotărât să numească în Principate doi caimacami, soluție agreată în cele din urmă și de către marile puteri europene.

În aceste condiții, evacuarea Principatelor de trupele străine și a Mării Negre de către flota engleză, erau chestiuni de stringentă actualitate, a căror rezolvare o doreau, pe lângă români, și unele puteri europene prounioniste (acestea erau pentru evacuările citate, în timp ce puterile antiunioniste se împotriveau acestor evacuări!...).

(sic!), a fost și ea pretextul celor mai amare reproșuri din partea Turciei, care a obținut câștig de cauză în această privință”.

[615] Ibidem, p.132.

[616] Ibidem.

[617] Ibidem, p.133.

Franţa şi Rusia au găsit repede un limbaj comun, ambele puteri dorind să-i vadă pe austrieci şi pe englezi părăsind cât mai grabnic, primii Principatele, ultimii, Marea Neagră.

Francezilor nu le-a fost greu să constate că prezenţa flotei engleze în Marea Neagră reprezenta un argument convingător pentru Imperiul otoman în alinierea lui politică, concomitent cu scăderea influenţei franceze la Constantinopol. Francezii se simţeau apoi frustraţi şi de faptul că ei evacuaseră teritoriul otoman încă din august 1856, în timp ce celălalt aliat vest european, staţiona încă în Marea Neagră, fapt ce constituia un atu în plus pentru această putere în competiţia dintre ele.

Consecventă cu scopurile urmărite, Franţa nu şi-a slăbit presiunile asupra Imperiului otoman, forţând-o, în cele din urmă, să ceară Austriei, la 10 octombrie 1856, să evacueze Principatele, ceea ce aceasta nu s-a grăbit s-o facă, mai ales că spera să ajungă sa n-o facă niciodată, ea ştiindu-se încurajată şi sprijinită de Anglia care, la rândul ei, era interesată într-o staţionare în Marea Neagră cât mai îndelungată, pentru a avea timpul necesar consolidării orientării proengleze a Sublimei Porţi. Într-un anume sens, se poate afirma că ocupaţia austriacă şi cea engleză se condiţionau reciproc.

Interesele dar şi aroganţa l-au făcut pe **Buol**, la o conferinţă ţinută în luna noiembrie 1856, să afirme că *„atât timp cât nu se va încheia delimitarea graniţei, Austria nu va evacua Principatele şi nici flota engleză nu va părăsi Marea Neagră"*.[618]

„Problema" evacuării Principatele a ajuns să fie discutată până şi de către Camera Lorzilor care, dacă iniţial a fost în favoarea evacuării, a sfârşit prin a susţine prelungirea ocupaţiei austriece în Principate.

Cum austriecii persistau în intransigenţa şi aroganţa lor, lipsindu-le orice flexibilitate diplomatică, s-a ajuns până la fluturarea (la Paris, într-o scriere oficială) posibilităţii unui război franco-austriac.

Că acestea au fost „jocurile" şi că situaţia Principatelor era complicată de politica divergentă a marilor puteri europene, o demonstrează un raport al lui **Blondel van Coelebroeck,** ministrul rezident al Belgiei la Constantinopol, datat 14 octombrie 1856, adresat lui Charles Vilain, ministrul afacerilor externe al Belgiei, în care arăta că amiralul Llyons (fost comandant secund al flotei engleze în timpul războiului Crimeii) i-a declarat că aştepta întăriri navale, că flota engleză nu va părăsi apele Bosforului ***„decât după înapoierea Insulei Şerpilor"*** *[„qu après la restitution de l'Île des Serpents"]*.

[618] Leonid Boicu, op.cit., p.101 .

„Les anglais – declara amiralul **Llyons** - *n' entendent pas que cette restitution soit encore discutée ils n'admettent même pas qu'elle se fasse par voie diplomatique, ils trouvent qu'elle doit être exigée de fait en exécution du traité de Paris qui cependent n'en partes pas*" (*„Englezii nu înţeleg această înapoiere să mai fie discutată, ei nu admit nici ca ea să se facă pe cale diplomatică, ei consideră că ea trebuie să decurgă din faptul punerii în aplicare **a Tratatului de la Paris care, cu toate acestea, nu vorbeşte nimic despre ea***"- n.n.).

„La Petersburg – continua Blondel van Coelebroeck – *nu se înţelege aşa, iar evacuarea este întârziată la nesfârşit. Austriecii nu vor pierde această ocazie de a o întârzia pe a lor şi problema Principatelor rămâne amânată".*[619]

Principatele rămâneau aşadar după 1856 la cheremul puterilor europene cu interese geopolitice şi geostrategice în zonă, ele urmărind, în acest context, slăbirea influenţei ruse la Dunăre şi menţinerea Imperiului otoman ca factor de echilibru şi contrapondere faţă de tendinţele expansioniste ţariste spre sud.

Se poate afirma, fără teama de a greşi, că (nici) tratatul de pace de la Paris (1856) nu a rezolvat contradicţiile existente între marile puteri în „problema orientală", nu a rezolvat nici alte aspecte litigioase de pe continent şi, în special din această zonă sud-est europeană, dimpotrivă, încă din 1856, el a devenit „sursa" unor conflicte viitoare.

[619] *** Românii la 1859...Vol.I, op.cit., p.77-78.

3. Insula Şerpilor sub dominaţie otomană (1857-1878)

Congresul de pace de la Paris şi Tratatul de pace încheiat la finele acestuia (1856), au lăsat – în ceea ce privea pământul românesc – o serie de „probleme" nerezolvate care, mai apoi, au sensibilizat sau acutizat raporturile dintre puterile europene: nu a fost stabilită linia de frontieră dintre Rusia şi Imperiul otoman în Basarabia (fapt ce a încurajat Austria să amâne retragerea trupelor sale din Principate, ceea ce a impietat cursul firesc al luptei românilor pentru unire); nu a fost clarificat statutul juridic al Insulei Şerpilor; ş.a.

Aceste chestiuni şi divergenţele pe care ele le-au creat în cadrul comunităţii europene, tendinţele unora dintre puterile europene de a ajunge la preponderenţe exclusive în zona gurilor Dunării sau în Principate, explică în bună măsură bogata activitate politico-diplomatică europeană de după 1856.

Poziţiile statelor europene faţă de aceste chestiuni, gruparea lor în alianţe de moment sau de perspectivă, a cunoscut un curs sinuos, dar şi salturi bruşte, preponderente, în toate cazurile, rămânând interesele fiecărei puteri.

Franţa a sprijinit Rusia, având nevoie de aderenţa acesteia atât la politica franceză în Europa, cât şi în sprijinirea eforturilor de a diminua influenţa engleză în aceasta parte a continentului.

Anglia, din start împotriva oricăror iniţiative sau cereri ruse, sfătuia Austria să-şi prelungească ocupaţia militară în Principate, îndemn receptat cu satisfacţie la Viena, dar respins cu vehemenţă de Paris şi St.Petersburg.

Imperiul otoman, care avea în Anglia un serios sprijin militaro-diplomatic, se situa pe poziţii antiruse şi, prin natura situaţiei, pe poziţii antiromâneşti.

Congresul de pace de la Paris (1856), printr-o omisiune astăzi greu de înţeles, nu a clarificat statutul juridic al Insulei Şerpilor, nemenţionând-o în nici un fel!

„Problema" insulei nu a lipsit însă din culisele diplomaţiei pariziene, Imperiul otoman folosindu-se de ocazie pentru a se opune ca insula să fie reunită cu Moldova, invocând în sprijinul pretenţiilor sale pretinse *„drepturi istorice"* asupra acesteia!

Acesta a fost contextul internaţional care explică de ce alături de trasarea liniei frontierei ruso-turce în Basarabia, statutul Deltei Dunării şi al Insulei Şerpilor s-au transformat rapid în *„chestiuni europene"*.

Thouvenel (implicit cabinetul francez) era pentru trecerea Deltei Dunării în stăpânirea Moldovei.

Gorceakov, iniţial de acord ca doar Delta Dunării să fie cedată Imperiului otoman, şi-a reconsiderat rapid opţiunea, îmbrăţişând punctul de vedere francez.

Anglia, adversara celor două în această privinţă, milita pentru cedarea atât a Deltei Dunării cât şi a Insulei Şerpilor Imperiului otoman, punct de vedere căruia, mai apoi, i s-a raliat şi Prusia.

Austria, care iniţial fusese de părere că Delta Dunării trebuia să treacă la Moldova, şi-a reconsiderat opţiunea, ajungând să pledeze pentru cedarea acesteia către Imperiul otoman.

„Jocurile" din culisele diplomaţiei europene erau ceva mai vechi, Franţei şi Rusiei aparţinându-le „meritul" iniţierii primelor demersuri legate de destinul acestor teritorii româneşti.

Astfel, încă din luna noiembrie 1856, ambasadorii celor două puteri la Constantinopol – dispuşi la orice „troc" favorabil politicii şi intereselor lor, chiar dacă la mijloc era vorba de teritorii româneşti! -, au înaintat guvernului turc o notă care încă din primul său punct cerea Porţii să se pronunţe asupra uneia din următoarele variante: ori lasă delicata şi greaua „problemă" a trasării graniţei ruso-turce în Basarabia pe seama viitoarei Conferinţe de pace (preconizată a se ţine la Paris), ori acceptă pretenţiile ruse legate de Bolgrad, în schimbul garantării posesiunii turce asupra Deltei Dunării şi Insulei Şerpilor.

Deşi, în cele din urmă, Poarta a optat pentru prima dintre variantele care i-au fost propuse, interesele marilor puteri, precum şi consecinţele jocurilor din culisele diplomatice, au condus la hotărâri care au lezat drepturile istorice şi interesele românilor.

Conferinţa de la Paris – a puterilor semnatare a Tratatului de pace din 1856 – s-a încheiat cu Protocolul din la 6 ianuarie 1857, prin care se hotăra ca Austria să-şi retragă trupele din Principate până cel târziu la 30 martie 1857, ceea ce de altfel sa şi petrecut.

Faptul în sine constituia o dovadă grăitoare că începuseră să prindă viaţa „Instrucţiunile" secrete ale ţarului către ofiţerii ruşi din comisia pentru delimitarea graniţei basarabene, instrucţiuni care stipulau că *„Principalul nostru ţel consta în curăţirea Principatelor de armatele austriece şi Marea Neagră şi Bosforul de corăbiile engleze"*.[620]

În „**Protocole relatif aux limites de la Rusie et de la Turquie vers Bolgrade et l'Ile des Serpents**" (semnat în capitala Franţei, la **6 ianuarie 1857**) – **primul document de drept internaţional care se referea în mod expres la Insula Şerpilor!**... -, se specifica că: *„Le présent Protocole aura même force et valeur que s'il avait été revêtu de*

[620] *** România în relaţiile internaţionale. 1699-1939 ... op.cit.,p.152. Vezi şi: Leonid Boicu, op.cit., p.104.

la forme d'une Convention; mai il est entendu que, quand la Commission de délimitation aura terminé ses travaux, il sera signé, entre les hautes Parties contractantes, une convention consacrant la frontière telle qu'elle aura été établie par les Commissaires et les résolutions prises au sujet ***d'île des Serpent set*** *du delta du Danube".*[621]

Protocolul în discuţie preciza apartenenţa (dependenţa) Insulei Şerpilor la (de) Delta Dunării: *„Les plenipotentiaires reconnaisent outre, que le traité de Paris ayant, comme les traités conclus antérieurement entre la Russie et la Turquie,* ***gardé le silence sur le sort de l'île des Serpents, il convient de considerer cette île comme une dépendance du Delta du Danube et qu'elle doit, en conséquence, en suivre la destination".***[622]

Ultima parte a prevederii din acest Protocol, demonstrează fără echivoc faptul că marile puteri, în ciuda evidenţelor, a drepturilor noastre istorice, legitime, au dat câştig de cauza Imperiului otoman: deţinând Delta Dunării, pe cale de consecinţă, turcii au intrat automat şi în posesia Insulei Şerpilor.[623]

Poarta a mai primit din partea plenipotenţiarilor aflaţi la Paris şi insulele cuprinse între diferitele braţe ale Dunării, precum şi pe cele de la gurile acestui fluviu.

În privinţa disputei legate de Bolgrad, în cele din urmă câştig de cauză a avut poziţia susţinută de Anglia şi Austria, Bolgradul revenind Moldovei, care a fost obligată să cedeze Rusiei câteva mici localităţi.

Jumătate de an mai târziu, la 7/19 (stil vechi/stil nou) iunie 1857, tot la Paris, era semnat **Tratatul dintre Austria, Franţa, Anglia, Prusia, Rusia, Sardinia şi Imperiul otoman, relativ la delimitarea Basarabiei, Insula Şerpilor şi Deltei Dunării:**

„Art.1. *Le tracé de la frontière de la Russie et de la Turquie en Bessarabie est et demeure déterminé conformément à la carte topographique dressée par les commissaires délimitateurs à Kischenew, le 30 Mars 1857; la carte est annexée au présent traité, après avoir été paraphée.*

Art.2. *Les Puissances contractantes conviennent que les îles comprises entre les différents bras du Danube à son embouchure et formant le delta de ce fleuve, ainsi que l'indique le plan joint au Protocole du 6 Janvier 1857, au lieu d'être annexées à la principaté de*

---

[621] *** Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei... op.cit., p.146.

[622] Apud Dr.Grigore Antipa, op.cit., p.189. Vezi şi: Dr.Grigore Stamate, op.cit., p.169-170.

[623] Vezi: *** **Politica externă a României. Dicţionar cronologic**, Bucureşti, 1986, p.13.

Moldavie, comme le stipulait implicitement l'article 21 du traité de Paris, seront replacées sous la souveraineté immédiate de la Sublime Porte, dont elles ont relevé anciennement.

Art.3. ***Le traité du 30 Mars, ayant, comme les traités conclus antérieurement entre la Russie et la Turquie, gardé le silence sur l'île des Serpents, et les H.P.C. ayant reconnu qu'il convenait considérer cette île comme une dépendance du delta du Danube, sa destination reste finée suivant les dispositions de l'article précédent".***[624]

Tratatul semnat la 7/19 iunie 1857 la Paris, reconfirma drepturile Moldovei asupra sudului Basarabiei (judeţele Cahul, Ismail şi Bolgrad).

În ceea ce privea Delta Dunării, dată în 1856 Moldovei, acum era luată acesteia şi pusă *„sub suveranitatea imediată a Sublimei Porţi"!*

În privinţa Insulei Şerpilor, stabilindu-se mai întâi că ea era o dependenţă a Deltei Dunării, apoi că cine stăpânea Delta Dunării stăpânea şi insula, aceasta a fost făcută „cadou" (indirect) de către marile puteri Imperiului otoman.

Acest tratat, în ultimă instanţă, nu a făcut altceva decât să valideze hotărârile luate de către Conferinţa din 6 ianuarie 1857!

Ca fapt pozitiv, remarcăm conţinutul art.15, prin care Dunărea devenea complet liberă, *„nesupusă la nici o piedică şi nici o taxă".*

Aşa cum se cunoaşte, Congresul de pace de la Paris (1856) nu a rezolvat problema reorganizării principatelor, a unirii acestora; deşi nu a clarificat pe deplin poziţiile puterilor garante faţă de aspiraţiile legitime ale românilor, ca fapt pozitiv menţionăm că a fost creat un cadru diplomatic favorabil desfăşurării acţiunilor energice ale patrioţilor români în vederea realizării unui vis secular – unirea într-un stat naţional.

Convenţia de la Paris, din august 1858 – prilej cu care marile puteri europene şi-au demonstrat încă o dată incapacitatea de a înţelege şi sprijini aspiraţiile românilor spre unitate, de a ajunge la un punct de vedere comun în privinţa viitorului Principatelor, a căutat, forţată şi de hotărârile Adunărilor ad-hoc, găsirea unei soluţii de compromis -, a afirmat totuşi dreptul Principatelor la o deplină autonomie, ceea ce a deschis şi mai larg drumul românilor spre unire.

Începutul anului 1859, avea să fie hotărâtor pentru destinele românilor, căci prin dubla alegere – la 5 şi 24 ianuarie – a colonelului Alexandru Ioan Cuza ca Domn, „nodul gordian" al Unirii Principatelor a fost tăiat chiar de către români, Europa fiind pusă în faţa faptului împlinit,în situaţia de a consacra în plan juridic internaţional ceea ce românii înfăptuiseră deja.

---

[624] *** Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei... op.cit., p.146.

„Unirea cea mică" din 1859, act de demnitate națională, act istoric major, cu consecințe benefice și durabile pentru viitorul românilor, a deschis perspective spre înfăptuirea unui alt mare deziderat național - independența.

În epocă n-au lipsit mințile lucide care au înțeles legătura organică dintre unire și independență. Relevantă în acest sens, ne apare sublinierea diplomatului belgian **J.B.Nothomp**: *„Dubla alegere echivalează cu Unirea Principatelor, Unirea Principatelor înseamnă independența lor".*

Unirea din 1859 și reformele înfăptuite în cei 7 ani de domnie ai lui Cuza, au pus bazele României moderne, aflate și după 1866 pe o linie ascendentă de dezvoltare economică, socială și politică, ceea ce marca un parcurs necesar pentru atingerea următorului obiectiv național-independența. Pe bună dreptate, marele poet **Mihai Eminescu** sublinia realitățile acestei epoci în termeni sugestivi: *„Toate atributele unei neatârnări reale s-au câștigat de către Vodă Cuza, exceptând firma acestei realități".*

Adoptarea Constituției din 1/13 iulie 1866, firmanul de învestire a lui Carol I de Hohenzoleern (1866-1914)[625] - emis de către sultan la 11/23 octombrie 1866 (prin care Poarta recunoștea unirea perpetuă a celor două Principate, renunțându-se astfel la „Nota restrictivă" din 20 noiembrie / 2 decembrie 1861) - ș.a., au fost noi și importanți pași întreprinși de statul român pe calea câștigării și consacrării juridice internaționale a independenței sale (a „firmei" la care se referea „Luceafărul" poeziei românești).

La 4/16 ianuarie 1876, **Lascăr Catargi** – șeful guvernului și ad interim la Ministerul de Externe – trimitea tuturor agenților diplomatici ai României din străinătate, o notă circulară în care, cu un înalt simț al demnității, în termeni fermi, era precizată situația juridică a României privind legăturile sale cu Imperiul otoman :*„Europa știe că România nu a fost nici cucerită, nici părăsită la bunul plac al Turciei... Punându-se sub protecția Imperiului otoman, ea* [România] *nu a înțeles niciodată să renunțe la suveranitate. Când românii au contractat cu turcii, ei au făcut o convenție cu îndatoriri reciproce, prin care aceștia s-au obligat să-i apere pe primii la nevoie, în schimbul unui tribut anual. Dar acest tribut nu atinge cu nimic suveranitatea noastră"* [626].

[625] Domnitor (1866-1881) și rege al României (1881-1914).

[626] N.Corivan, **Lupta diplomatică pentru cucerirea independenței României**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p.29.

Cauzele precum și desfășurarea noului război ruso-turc din 1877-1878[627] la care România a luat parte activă, având o importantă contribuție la obținerea victoriei -, sunt astăzi lucruri bine cunoscute și ca atare nu vom stărui asupra lor, tratarea subiectului de față impunând abordarea prioritară a problemelor și aspectelor de natură juridico-teritorială, cu referiri speciale la Insula Șerpilor.

În septembrie 1876, la Livadia (în Crimeea), între reprezentanții Rusiei și ai României (care căutau evitarea unei noi ocupații ruse), au avut loc tratative în legătură cu tranzitarea trupelor ruse prin România, spre Peninsula Balcanică.

La 4/16 aprilie 1877, la București, Mihail Kogălniceanu, ministrul de externe al României, și baronul Dimitri Stuart, consilier de stat, agent diplomatic și Consul general al Rusiei, au semnat Convenția ruso-română, având caracter politic și vizând tranzitarea teritoriului românesc de către trupele ruse.[628]

Dintre prevederile acesteia, deosebit de importante rămân cele înscrise în art.2, privitoare la obligațiile asumate de către Rusia față de statul român: *„Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerii trupelor ruse pe teritoriul său, **guvernul Majestății sale imperatorul tuturor Rusiilor se obligă a menține și face respectate drepturile politice ale Statului Român, astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum și de a menține și apăra integritatea actuală a României**".*[629]

Art.3 stipula că problemele de detaliu vor constitui obiectul unei Convenții militare speciale – semnate în aceeași zi, cuprinzând 26 de articole[630]- iar art.4 consemna obligația asumată de către statul român de a supune textele ambelor convenții ratificării Parlamentului, pentru a deveni executorii în cel mai scurt timp posibil.

Convenția din 4/16 aprilie a fost votată de Camera Deputaților, pe 16 aprilie (85 voturi pentru, 26 contra) iar de Senat pe 17 aprilie (41 voturi pentru, 10 contra). La 23 aprilie 1877 Convenția a fost ratificată și de Rusia, aceasta (re)angajându-se la *„respectarea și execuția întocmai a stipulațiilor cuprinse în această convenție și articolele adiționale".*

Semnarea celor două convenții, intrarea trupelor ruse pe teritoriul României a descurajat Imperiul otoman, făcând să cadă intențiile acestuia

---

[627] "Replica" rusească la Convenția de la Paris din 1858, care trecuse Rusia pe un plan secundar al eșichierului politic european.

[628] „Monitorul Oficial al României", nr. 91, din 22 aprilie/4 mai 1877, p.2671-2672. Vezi și: Prof.univ.dr.doc. Ion Ionașcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, op.cit., p.219-220.

[629] „Monitorul Oficial al României", op.cit., p.2672. Vezi și: *** **Diplomația română în slujba independenței,** București, 1977, p.144.

[630] „Monitorul oficial al României", nr.91, 22 aprilie/4 mai 1877, p.2672-2675.

de a ataca România, cadrul nou creat permițând acesteia să facă pregătirile necesare de război.

Convenția din 4/16 aprilie 1877, dincolo de aspectele pur tehnice, are câteva semnificații speciale: după 166 de ani, de la semnarea tratatului dintre Dimitrie Cantemir și Petru cel Mare, trupele ruse aveau să calce pe pământul românesc nu în calitate de ocupant militar, ci cu consimțământul guvernului român, în condițiile riguros reglementate; România și Rusia au contractat reciproc angajamente ca state libere și egale în drepturi (Rusia fiind prima mare putere europeană care a încheiat un tratat cu România, pe bază de egalitate, recunoscând de facto independența acesteia); în fine, Rusia, practic stat aliat, și-a asumat printr-un act cu valoarea juridică internațională, obligația de a respecta rânduielile politice interne, precum și integritatea teritorială a partenerului.

La 10/22 aprilie 1877, România a întrerupt relațiile diplomatice cu Imperiul otoman.

În scurt timp, la 29 aprilie / 11 mai, datorită acțiunilor agresive turcești, Parlamentul României a declarat stare de război cu puterea suzerană.

La 9/21 mai 1877, de la înalta tribună a Adunării Deputaților, întrunită în ședința extraordinară, ministrul de externe al României, Mihail Kogălniceanu rostea istoricele cuvinte: ***„Suntem independenți; suntem națiune de sine stătătoare (...) nu am cea mai mică îndoială și frică a declara în fața reprezentanțiunii naționale că noi suntem o națiune liberă și independentă"***.[631]

După proclamarea oficială a independenței de stat, sarcina istorică care stătea în fața României (cu această titulatură începând din 24 ianuarie 1862) era aceea de a o consfinți pe câmpurile de luptă de la sud de Dunăre, de a pune marile puteri doar în situația de a consacra în plan juridic internațional un fapt ce constituia, în exclusivitate, meritul încercatului dar curajosului popor român.

Cooperarea militară româno-rusă până la Dunăre, pe Dunăre și, mai ales, la sud de fluviu, bătăliile de la Plevna (patru la număr)[632], Rahova, Vidin, Smârdan ș.a., jertfele umane și materiale aduse de România la obținerea victoriei, dovedeau Europei că noi înșine ne-am câștigat independența, că aceasta nu ne-a fost „oferită" de nici una dintre puterile vremii.

---

[631] Ibidem, nr.118, din 27 mai/8 iunie 1877, p.3452.În timpul unei întrevederi dintre țarul Nicolae și Sir George Hamilton, ambasadorul Angliei la Petersburg, în timp ce discutau eventualitatea împărțirii Imperiului otoman, țarul i-a spus interlocutorului său că *"Principatele sunt de fapt un stat independent"*! Neculai Staicu-Buciumeni, op.cit., p.12.

[632] Pentru textul disperatei telegrame a marelui duce Nicolae, adresată (marți, 19/31 iulie 1877, 3 ore 35, seara) prințului Carol, vezi: *** 1878-1928. Dobrogea...op.cit., p.355; Constantin Căzănișteanu, Mihail E.Ionescu, **Războiul neatârnării României. Împrejurări diplomatice și operații militare. 1877-1878**, Editura Științifică și Enciclopedică,București,1977, p.152; Despre bătălia de la Plevna cunoscutul istoric englez A.J.P.Taylor, spunea că este *„una din puținele bătălii care au schimbat cursul istoriei"* (Apud Florin Constantiniu, op.cit., p.243).

Pe timpul desfăşurării operaţiunilor militare, Insula Şerpilor nu a fost implicată în conflict, evenimentele militare directe ocolind-o, singura ciocnire militară serioasă desfăşurându-se însă la mică distanţă de insulă.

În acest sens poate fi citată bătălia navală din 9-10 iunie 1877,în care s-au angajat nava"Constantin",2 torpiloare şi 4 şalupe ruseşti,contra a 4 torpiloare otomane (bătălia terminându-se indecis).

Oraşul - fort Sulina – cu regim de „porto-franco"din 1870[633] – principala gură a Dunării, ocupa în planurile strategilor militari ruşi un loc important: deţinerea ei asigura trupelor ruse flancul stâng, blocându-se accesul navelor otomane pe fluviu.

După ce Sulina a fost complet blocată (flota rusă concentrându-se pe braţul Chilia, la Periprava), la 8 octombrie a fost declanşat asediul rus asupra acesteia, principalele bombardamente, în special asupra fortului Sulina, având loc în zilele de 12, 13 şi 14 octombrie, de ambele părţi pierderile fiind mici.

La câteva zile, acţiunile militare ruse împotriva Sulinei au încetat brusc, Rusia nedorind să aibă complicaţii din partea C.E.D.- ului, care încă de la declanşarea războiului adoptase o poziţie de strictă neutralitate.

Portul Sulina a intrat sub controlul ruşilor, turcii – care practic abandonaseră Dobrogea, ceea ce din punct de vedere militaro-strategic se va dovedi a fi fost o mare şi scump plătită eroare – au părăsit Sulina în februarie 1878 (de abia la 30 noiembrie/12 decembrie 1878 instituindu-se aici autoritatea românească asupra acestui oraş).

Deşi navele otomane şi cele ţariste s-au aflat, fiecare la momentul său, în imediata apropiere a Insulei Şerpilor, micile tatonări şi ciocniri navale dintre cei doi beligeranţi nu au afectat insula.

După 28 februarie 1878, asemenea Sulinei, Insula Şerpilor va intra pentru scurt timp sub incidenţa administraţiei militare ruse.[634]

La sfârşitul războiului,odată cu obţinerea victoriei împotriva Imperiului otoman, Rusia îşi va „răsplăti" fostul aliat cu ingratitudine, cinism şi brutalitate, în totală contradicţie cu realităţile de pe câmpurile de bătălie, cu contribuţia adusă de România la obţinerea acestei victorii, în contradicţie cu conţinutul documentelor oficiale bilaterale, cu cele mai elementare norme ale dreptului internaţional.

Mai mult, aşa cum o vor dovedi-o evenimentele ulterioare, România va fi (şi de această dată!) nu doar „prada" ci şi „moneda de

---

[633] Vezi:Petru Zaharia, **Sulina – Porto-franco (1870-1939)**, în: "Peuce", Tulcea, VIII,1980, p.515-529.

[634] Pentru aceste aspecte, vezi: Dr.Ioan Munteannu, op.cit., p.60-61; N.Herjeu, **Operaţiile fluviale şi maritime din războiul ruso-româno-turc**. Vol.I, 1905; Cpt. M.D.Ionescu, op.cit., p.624; ş.a.

schimb" în „tranzacțiile" dintre marile puteri,confirmând,odată-n plus,validitatea afirmațiilor cronicarului Grigore Ureche (1590-1647),potrivit cărora ne-am aflat *„în calea răotăților"*.

Cooperarea cu Rusia s-a dovedit, și de această dată, traumatizantă pentru România.

Preliminariile păcii ruso-turce s-au desfășurat între 5/17 ianuarie – 19/31 ianuarie 1878 la Kazanlâk, în ultima lor zi semnându-se, la Adrianopol, armistițiul dintre cele două imperii.

Rusia nu și-a consultat foștii aliați – România, Serbia și Muntenegru – neadmițând participarea acestora la negocieri și la semnarea Tratatului.

România (reprezentată de col. Eraclie Arion) a fost respinsă de către Rusia pe motiv că independența ei nu era încă recunoscută pe plan internațional, Rusia declarând că în calitate de „aliat" îi va reprezenta interesele în mod corect.

După preliminarii, Rusia a cerut României, pe un ton ultimativ, să-i cedeze cele trei județe din sudul Basarabiei,motivându-și cererea cu următoarele „argumente": necesitatea refacerii demnității Imperiului țarist; că Rusia luase Basarabia de la Imperiul otoman (nu conta că era vorba de un pământ românesc!); că în urma Congresului de pace de la Paris (1856) cele trei județe (Cahul, Ismail și Bolgrad) au fost integrate Moldovei, dar după unirea din 1859 prevederea din 1856 era caducă; că armata rusă ar fi fost primită de către populația din sudul Basarabiei în mod favorabil; ș.a.

Rațiunile strategico-militare și economice ale acestui demers – coparticiparea la controlul Dunării și al gurilor sale – erau trecute sub tăcere, deși ele erau evidente pentru toată lumea.

La telegrama lui Iancu Ghica care informa autoritățile române de la București despre intențiile și cererile ruse, Mihail Kogălniceanu îi răspundea îndurerat și dezamăgit: *„Deci, noi am vărsat sângele nostru, ne-am secătuit țara nu pentru a câștiga, nici măcar pentru a păstra, ci pentru a pierde"!*[635]

Lipsită de argumente istorico-juridice serioase, dar tenace și brutală în atingerea scopurilor urmărite cu o dibăcie machiavelică, văzând că pe cale „amiabilă" nu are sorți de izbândă, Rusia țaristă a schimbat paleta procedurală, trecând la amenințări grave la adresa României.

Demersul brutal al generalului Ignatiev la București s-a soldat însă cu un eșec,conducerea României având, în continuare, o atitudine demnă.

[635] N.Corivan, op.cit., p.157.

Câtă dreptate avea marele nostru poet **Mihai Eminescu** când scria că *"Nu știi când ești prieten cu Rusia : atunci când te strânge în brațe cu dragoste sau când te strânge în brațe cu ură"*!...

Pentru a încheia aspectele legate de Convenția de la Kazanlâc, menționăm faptul că art.3 stipula faptul că *„l'indépendance de la Roumanie et de la Serbie sera reconnue. Un dédommagement territorial suffisant sera assuré à la première et une rectification de frontière à la seconde"*.

La inițiativa Rusiei, în art.5 a fost înserată prevederea că despăgubirile care se cuveneau Rusiei (1,41 miliarde ruble) să poată îmbrăca atât forma financiară, cât și teritorială (adevăratul scop urmărit de Rusia!).

După cum se poate ușor constata, „armistițiul" din 19/31 ianuarie 1878 era un tratat în toată regula.

Condițiile impuse (dictate) de Rusia Imperiului otoman (*„o supunere totală adevărată"* a acestuia)[636], temerea puterilor europene că rușii ar putea pune mâna pe Constantinopol, Bosfor și Dardanele, au făcut ca adversitățile antiruse să se activeze, evenimentele să se precipite: flota engleză intra în Marea Neagră; guvernul austro-ungar anunța (28 februarie 1878) că va trece la mobilizarea generală (care nu a mai avut loc, deși Anglia promisese finanțarea acestei operații) ș.a.

Presată de împrejurări, de un context internațional defavorabil, Rusia țaristă s-a grăbit să semneze cu Imperiul otoman, la San Stefano – azi Yeşilköy, în apropiere de Istanbul -, la 19 februarie / 3 martie 1878, Tratatul preliminar de pace, al cărui text a fost făcut public în martie 1878, în paginile ziarului „Journal de St. Petersburg".

La scurt timp, agentul diplomatic al României al St. Petersburg, generalul, omul politic și scriitorul Iancu Ghica, trimetea la București ziarul cu pricina și astfel *„am aflat și noi de cuprinsul lui* [tratatului]".[637]

Din cele 29 de articole ale Tratatului de la San Stefano, 6 se refereau direct la România, alte 8 articole având tangențe cu interesele sale.[638]

Art.5 stipula că: *„**La Sublime Porta reconnait l'indépendance de la Roumanie**, qui fera valoir ses droit à une indemnité a débatre entre les deux parties. Jusqu'à conclusion d'un traité direct entre Turquie et la Roumanie, les sujets roumains jouiront en Turquie de tous les droits garantis aux sujets des autres Puissances européennes"*.

Art.19 – cel mai important pentru România, în care apare nominalizată și Insula Șerpilor – avea următorul conținut: „(...). *Prenant*

---

[636] Mustafa Ali Mehmet, op.cit., p.349.

[637] Romulus Seișanu, op.cit.,p.181.

[638] Vezi: Prof.univ.dr.doc. Ion Ionașcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Ghe., op.cit., p.224; *** **Documente privind istoria României. Războiul pentru independență**. Vol.IV, București, 1955, p.360.

en considération les embarras financiers de la Turquie, et d'accord avec le désir de S.M. le Sultan, l'Empereur de Russie consent à remplacer le paiement de la plus grande partie des sommes par les cessions territoriales suivantes:

a) *Le Sandjak de Toultcha c'est-à-dire les districts (cazas)*[639] *de Kilia, Soulina, Mahmoudié, Isaktcha, Toultcha, Matchin, Babadagh, Hirsovo, Kustendjé et Medjidié, ainsi que les îles du Delta* ***et l'île des Serpents.***

Ne désirant pas s'annexer ce territoire et les îles du Delta, la Russie se réserve la faculté de les échanger (sic!) ***contre la partie de la Bessarabie détachée par le traite de 1856*** *et limitée au Midi par le thalweg du bras de Kilia et l'embouchure du Stary-Stamboul. La guestion du partage des eaux et des pêcheries devra être réglée par une Commission russo-roumain dans l'espace d'une année après la rectification du Traité de paix".*[640]

Revoltat de situaţie dar îndreptăţit de realităţi, **Romulus Seişanu** conchidea: *„se poate spune, în realitate, că nu Turcia învinsă este aceea care plăteşte Imperiului rus cheltuieli de război reprezentate prin Delta Dunării, ci România".*[641]

Guvernul României aprecia că prin conţinutul lor, art.8 (prin care trupele ruse îşi păstrau căile de comunicaţie prin România) şi art.19, lezau grav independenţa României – recunoscută de acelaşi Tratat, în art.5!... -, încălcându-se, totodată, prevederile Convenţiei ruso-române din 4/17 aprilie 1877.

În deplin acord cu întreaga opinie publică românească – profund nemulţumită de faptul că ni se impusese în lipsa noastră cedarea unei părţi din trupul ţării în schimbul unui alt teritoriu, tot românesc (anexat de Imperiul otoman în sec.XV) -, Parlamentul României a adoptat o Moţiune prin care erau respinse prevederile articolelor 8 şi 19, cerându-se marilor puteri europene respectarea drepturilor legitime ale poporului român, drepturi care nu puteau face obiectul unor tranzacţii între cele două imperii.

---

[639] Din punct de vedere administrativ, Imperiul otoman era organizat în provincii mari (**vilalete**), care aveau în subordine provincii mai mici (**sangeacuri**), acestea, la rândul lor, fiind subdivizate în unităţi administrativ-judiciare numite **cazale.**

[640] *** Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei ..., op.cit., p.438. Vezi şi: Sturdza D., **Recueil de documents relatifs à la liberté de navigation du Danube,** publiés par ....,Berlin,1904, p.110-111.

[641] Romulus Seişanu, op.cit., p.181-182.

Pe aceeași linie și relevanță se înscrie și luarea de poziție a ministrului român de externe, marele om politic **Mihai Kogălniceanu**: *„Dispunând de noi fără noi și împotriva noastră, guvernul și națiunea l-au declarat [tratatul] din capul locului* ***lipsit de orice valoare obligatorie pentru România***".[642]

Reacția opiniei publice românești, Moțiunea adoptată de către Parlamentul României, poziția tranșantă făcută publică de către ministrul de externe român, împreună, au agravat mult raporturile ruso-române, acestea devenind în scurt timp foarte tensionate.

Practic, peste noapte, din aliați am devenit dușmani!

A.M.Gorceakov a mers până acolo încât i-a transmis oficial prințului Iancu Ghica (20 martie / 2 aprilie), reprezentantul diplomatic al României, că: „(Țarul) *l-a însărcinat să-i spuie, dacă Guvernul român va protesta sau se va opune la articolul menționat* [art.8], *el* (țarul) *va ocupa România și va dezarma armata română*"!...

La această amenințare, mostră de trufie imperială, de cinism fără margini, care leza demnitatea țării, Mihail Kogălniceanu a transmis rapid (2 aprilie) reprezentantului României la St.Petersburg ca la prima întrevedere cu Gorceakov,să-i spună din ordinul Principelui că : „*O armată care a luptat la Plevna sub ochii împăratului Alexandru al II-lea, va putea fi strivită, dar nu se va lăsa niciodată să fie dezarmată*"![643]

Amenințările lui Gorceakov nu erau un bluf: trupe ruse au fost amplasate în jurul Bucureștiului; rușii tipăriseră (!) un Decret – în limbile română, rusă și franceză, prin care era introdusă starea de asediu în capitală – și o Proclamație către bucureșteni, ambele urmând a fi făcute publice după ocuparea Bucureștiului.

Forțate de împrejurări, trupele române s-au văzut silite să ocupe un dispozitiv pe linia Calafat-Craiova-Slatina-Pitești-Târgoviște, pregătindu-se să facă față conflictului militar care apărea ca iminent.

Confruntarea militară ce se apropia a luat sfârșit datorită unui context internațional favorabil României.

Ca urmare a nemulțumirilor Angliei – cabinetul britanic a fost principalul inițiator al cenzurării Tratatului de pace de la San Stefano[644], dictat Porții de către generalul-conte N.Ignatiev, aghiotantul țarului – și Austro-Ungariei, ale căror interese fuseseră încălcate, periclitate sau omise, acestora adăugându-se firesc nemulțumirile, nu puține, ale

---

[642]*** **Documente oficiale. Din corespondența diplomatică de la 2/14 septembrie 1877 până la 16/28 iulie 1880**, București, 1880, p.130.

[643] N.Corivan, op.cit., p.169.

[644] Vezi: Șerban Rădulescu-Zoner, **Dunărea, Marea Neagră și puterile centrale. 1878-1898**, Cluj-Napoca, 1982, p.11; Nicolae Ciachir, Gheorghe Bercan, op.cit., p.394.

popoarelor din Peninsula Balcanică, foste aliate ale Rusiei, dar care s-au văzut trădate de aceasta, cu drepturile legitime încălcate, puse în situația de a face sacrificii teritoriale ș.a., marile puteri europene au ajuns la concluzia că situația a ajuns de netolerat, că dictatului rus de la San Stefano, precum și încălcării Tratatului de la Paris (1856) și a Convenției de la Londra (1871), trebuia să i se pună capăt de îndată, sens în care au anunțat convocarea unui Congres european de pace, la Berlin, în perioada 1/13 iunie-1/13 iulie 1878 (era cea de-a treia mare întâlnire politică a secolului al XIX-lea,după Viena -1815 și Paris -1856).

Constrânsă de situația pe care singură a creat-o, într-un context internațional în care tensiunile dintre principalele capitale europene și St. Pettersburg ajunseseră la cote explozive, nefiind în măsură să facă față unui conflict deschis cu Anglia (a cărei deviză era *„război sau congres"*) care, sigur, s-ar fi transformat într-un nou război european, Rusia a fost nevoită să accepte organizarea Congresului de la Berlin (era singura soluție de evitare a unui deznodământ pe calea armelor).

În viziunea puterilor europene, Congresul urma să revizuiască drastic prevederile Tratatului (dictatului) de la San Ștefano, care marcau apogeul politicii țariste de expansiune și dominare în sud-est-ul Europei, să stopeze înaintarea rusă spre Constantinopol, Bosfor și Dardanele, să oprească procesul de consolidare a puterii ruse în Peninsula Balcanică (prin crearea unei „Bulgarii mari", cât mai aproape de Constantinopol), să stabilească a nouă configurație geopolitică în partea de sud-est a Europei ș.a.

Cererea guvernului român ca România să fie și ea reprezentată la lucrările Congresului de la Berlin a fost respinsă; după stăruitoare intervenții, în cele din urmă s-a admis ca primul ministru și ministrul de externe român - să fie *„auziți dar nu ascultați"* –, să expună punctul de vedere oficial al României în legătură cu problemele care o priveau (pe prim plan situându-se chestiunile teritoriale).

La 26 mai/7 iunie 1878, Consiliul de Miniștri – prin jurnalul său – a desemnat împuterniciții României pentru Congresul de la Berlin, al căror mandat era de a reprezenta România *„înaintea Congresului, spre apărarea drepturilor și intereselor Națiunii, în conformitate cu voturile Corpurilor legiuitoare"*. Pentru această grea misiune internațională au fost desemnați Ion I.Brătianu (1821-1891) – proeminent om politic, prim-ministru între anii 1876-1888 – și Mihail Kogălniceanu (1817-1891) – *„cea mai mare minte în epoca de regenerare a poporului său"* (cf. Nicolae Iorga); *„una dintre acele naturi alese, ce cu greu încap câte două alături în un veac"* (cf. A.D.Xenopol) -, ministrul Afacerilor Străine , doi dintre arhitecții României moderne.

Încă înainte de sosirea împuterniciţilor români la Berlin, Rusia şi Germania au prezentat României două alternative: *„sau de a refuza retrocedarea celor trei districte din Basarabia, sau de a consimţi la inevitabilul fapt, primind însă o mare compensaţie teritorială şi financiară. Bismarck* – scria **Titu Maiorescu** în a sa „Istorie contemporană" – *ne sfătuia să ne hotărâm pentru a doua alternativă. În acest caz, chiar Rusia scăpând de imputarea ingratitudinii şi răstălmăcirii convenţiei de la Livadia (Crimeia) din 4/16 aprilie 1877 cu „integritatea teritoriului", ne-ar fi ajutat să obţinem o foarte largă despăgubire (se vorbea de atribuirea Dobrogei cu teritoriul de la sud-vest până la Varna-Rusciuk şi de 200 de milioane de franci). Principele Carol pare a fi înclinat spre această soluţiune; şi Kogălniceanu ar fi preferat-o. Dar Ion Brătianu a stăruit cu toată puterea în sensul celălalt şi, astfel, memoriul cerea de la Congres ca nici o parte a teritoriului actual al ţării să nu fie dezlipit de România".*[645]

Într-un context politic guvernat de filosofia echilibrului prin compensaţii,în ciuda repetatelor intervenţii şi presiuni venite din partea Rusiei şi Germaniei, Parlamentul României a adoptat, cu unanimitate de voturi, o poziţie principială, conformă deziderateloor noastre naţionale de moment şi de perspectivă: *„Senatul şi Camera deputaţilor declară că sunt hotărâte a menţine integritatea teritoriului ţării şi a nu admite o înstrăinare din pământul ei, sub nici o denumire şi pentru nici o compensaţiune teritorială sau dezdăunare".*[646]

Poziţia României – cererile sale în legătură cu problemele care o priveau – a fost sintetizată şi înserată într-un „Memoriu" special, la redactarea căruia principala contribuţie şi-a adus-o Mihail Kogălniceanu.

La 12/24 iunie 1878, plenipotenţiarii români au înaintat Memoriul României lui Otto von Bismarck („cancelarul de fier")[647], preşedintele Congresului de la Berlin, formulând *„speranţa că nu va fi luată o decizie în privinţa României înainte ca ei să fie ascultaţi".*[648] Semnatarii acestui

---

[645] Dr.Aurel Preda Mătăsaru, op.cit., p.98.

[646] Ibidem.

[647] **Bismarck-Schönhausen, Otto Eduard-Leopold prinţ von** (1815-1898) om politic, ministrul regelui Prusiei, Wilhelm I, unul dintre fondatorii unităţii germane; după cucerirea de la Danemarca a provinciilor Schleswig şi Holstein (1864), înfrângerea Austriei la Sadowa (1866) şi a Franţei (1870-1871), a fost cancelar al Imperiului german (1871-1890); a fost iniţiatorul „Alianţei celor trei împăraţi" (Germania, Austro-Ungaria şi Rusia), încheiată în 1873 (reînnoită în 1881 şi 1884).

[648] *** **Documente oficiale din corespondenţa diplomatică de la 5/17 octombrie 1877 până la 15/27 septembrie 1878. Prezentate Corpurilor legiuitoare în sesiunea 1880-1881**, Bucureşti, 1880, p.167.

important document românesc, arătau că în el *„sunt rezumate punctele pe care România le solicita"*[649] a fi adoptate de Europa.

Memoriul României conţinea 5 cereri:

„1. Nici o parte a teritoriului actual să nu fie desprinsă de România;

2. Pământul românesc să nu fie supus unui drept de trecere în profitul armatelor ruse;

*3. **Principatul, în virtutea titlurilor sale seculare, să reintre în posesia insulelor şi gurilor Dunării, inclusiv Insula Şerpilor;***

4. Ea să primească, proporţional cu forţele militare pe care le-a trimis în luptă, o despăgubire, într-o formă apreciată ca mai folositoare.

5. Independenţa sa să primească consacrarea definitivă şi teritoriul său să fie declarat neutru".[650]

Tot în ziua de 12/24 iunie 1878, în cadrul lucrărilor Congresului, au fost abordate o serie de chestiuni care vizau România.

Şeful delegaţiei britanice, lordul **Beaconsfield** (Disraeli) a declarat cu acest prilej că *„a văzut cu cel mai mare regret stipulaţiile articolului XIX al Tratatului de la San Stefano relativ la Basarabia"* ca fiind contrare Tratatului de pace de la Paris, din 1856[651]. A adăugat însă că întrucât ceilalţi semnatari ai Tratatului din 1856 n-au intervenit, el *„n-ar putea consilia guvernul Reginei să întrebuinţeze forţa ca să menţină stipulaţiile Tratatului, dar protestează contra acestui schimb".*[652]

În cuvântul său, **Alexandr Mihailovici Gorceakov** (1798-1883) – ministrul de externe (din 1856), Cancelar al Imperiului ţarist, şeful delegaţiei ruse la Congresul de la Berlin – a susţinut stipulaţiile Tratatului de la San Stefano referitoare la schimbul teritorial care îi fusese impus României, declarând (ca justificare) că în anul 1856 Basarabia a fost dată Moldovei, când Principatele erau separate. Speră – continua el – că lordul Beaconsfield *„nu va persista în obiecţiile sale când Excelenţa Sa va recunoaşte că libertatea Dunării nu va avea nimic de suferit prin retrocedarea Basarabiei".*[653]

Sesizând şubrezenia „argumentului" invocat de către şeful delegaţiei ruse, **Şuvalov** l-a completat, arătând că *„problema Basarabiei"* se reduce pentru Rusia la *„o chestiune de onoare"*!

---

[649] Ibidem.

[650] Ibidem. Vezi şi: *** **România în războiul de independenţă. 1877-1878**, Bucureşti, 1977, p.382.

[651] *** **Affaires étrangères. Documents diplomatiques. Affaires d'Orient. Congrès de Berlin**, Paris, 1878, p.157.

[652] Ibidem.

[653] Ibidem, p.158.

Luând din nou cuvântul, Gorceakov a insistat asupra „avantajelor" pe care urma să le obțină România (Dobrogea, străvechi teritoriu românesc – n.n.), în schimbul teritoriului cedat[654], nepomenind nimic despre faptul că în spatele acestor „avantaje" se aflau, în fapt, tot teritorii românești!

Intervenind în discuții, **Bismarck**, președintele Congresului, a pus că în privința libertății navigației pe Dunăre *„e de acord cu reprezentanții Angliei, dar că nu găsește nici o legătură între libertatea Dunării și retrocedarea Basarabiei"*.

El a propus apoi, *„să se amâne continuarea discuției până când reprezentanții români nu vor fi audiați în ședința de lunea viitoare"*.[655]

Pentru a fi *„auziți dar nu ascultați"* împuterniciții statului român, fusese stabilită ziua de 19 iunie / 1 iulie 1878, orele 14,30.

În dimineața zilei de 19 iunie / 1 iulie, Mihail Kogălniceanu a dat curs invitației lui **Bülow**, cu care a avut „o lungă întrevedere". În cursul ei, Bülow a căutat să-l convingă de necesitatea acceptării hotărârilor eventuale ale Congresului. Mai apoi, plenipotențiarii români au fost primiți de către lordul **Beaconsfield,** care s-a mărginit la a-i asculta cu atenție, apoi – potrivit instoricului **R.W.Seton-Watson** – i-a consolat pe români printr-o condamnare morală a ingratitudinii Rusiei (față de ajutorul militar român, care a salvat armatele ruse din Bulgaria de a fi aruncate în Dunăre de către Osman Pașa, apărătorul Plevnei), afirmând că: *„În politică ingratitudinea este adesea recompensa* [răsplata] *celor mai mari* [bune] *servicii"*![656]

La momentul stabilit, plenipotențiarii români au fost conduși în sala de ședințe a Congresului de către secretarul general Radowitz. Era pentru prima dată când România lua parte, ca stat independent, la areopagul european, rezervat până atunci doar marilor puteri.

Primul a luat cuvântul **Mihail Kogălniceanu** care, într-o elegantă formă de exprimare, clar și fără echivoc a rezumat cererile României cuprinse în Memoriul din 12/24 iunie; a menționat prevederile Convenției din 4/16 aprilie 1877, subliniind garanțiile guvernului rus privind integritatea teritorială a României; a cerut ca țara noastră să nu fie supusă la un drept de trecere *„cât timp va ține ocupațiunea trupelor ruse în Bulgaria"*; a cerut ca ***România „să reintre în posesiunea insulelor și***

---

[654] Ibidem, p.159-160.

[655] Ibidem, p.160.

[656] R.W.Seton-Watson, **Histoire des Roumains. De l'époque roumaine à l'achèvement de l'unité**, Paris, 1937, p.383. Vezi și: Constantin Căzănișteanu, Mihail E. Ionescu, op.cit., p.294.

a gurilor Dunării, inclusiv Insula Șerpilor";[657] România să primească o despăgubire de război în proporția contigentului ei militar; să i se recunoască independența și să i se acorde *„garanția reală a neutralității sale* (...)".[658] Elocvența cu care a vorbit ministrul de externe român, l-a făcut pe Bismarck să exclame: *„La Roumanie a ses hommes"*!

A urmat o scurtă intervenție a lui **Ion C. Brătianu**, care a declarat că *„despuierea noastră de o porțiune din patrimoniul nostru nu ar fi numai o durere adâncă pentru națiunea română ci ea ar dărâma în sânul ei orice încredere în tăria tractatelor și în sfânta pază, atât a principiilor de dreptate absolută, cât și a drepturilor scrise"*.[659] *„Chiar dacă Europa toată ar hotărî să ni se ia Basarabia* – continua primul ministru în cuvântul său -, *noi vom protesta căci nimeni nu poate să dispună de o parte din pământul nostru"*. Cele trei județe din sudul Basarabiei erau apărate de marele om politic ca *„parte integrantă a spațiului geografic național, ca patrimoniu inalienabil"*.[660]

După cele două intervenții ale reprezentanților statului român, **Bismarck** a declarat oficial că forul internațional de la Berlin *„va examina conștiincios observațiile prezentate de delegația României"*, Kogălniceanu și Brătianu retrăgându-se.

Următoarea zi, 20 iunie/2 iulie, în dezbaterea Congresului au intrat articolele 12 și 13 ale Tratatului de la San Stefano. Sarcina de a formula principiile juridice referitoare la Dunăre, care urmau a fi supuse aprobării Congresului, spre a servi la discutarea și modificarea celor două articole, a revenit Austriei. Președintele – după cum arată Protocolul nr.11 din 2 iulie 1878 – citi articolul 12, după care baronul **Haymerle** a prezentat următorul proiect de redactare a acestui articol: *„Afin d'asurer, par une nouvelle garantie, la liberte de navigation sur le Danube, toute partie de fleuve, à partir des Portes-de-Fer jusqu'aux embouchures dans la mer Noire, **est déclarée neutre. Les îles situées dans ce parcours et aux embouchures (les îles des Serpents) ainsi que les bords de la rivière, sont compris dans cette neutralité**"*.[661]

Două zile mai târziu, 22 iunie / 4 iulie 1878, Mihail Kogălniceanu scria la București, arătând că plenipotențiarilor români li s-a cerut să

---

[657] *** **Congresul din Berlin. Acte și discursuri ale plenipotențiarilor înălțimii sale Carol I, domnul României,** București, 1878, p.10. Vezi și: *** **Acte și documente din corespondența diplomatică a lui Mihail Kogălniceanu relative la resboiul independenței României. 1877-1878**, București, 1893. Vol.I, Partea I, p.203.

[658] *** Congresul din Berlin ..., op.cit., p.11.

[659] Ibidem, p.12.

[660] Apud: "R.I.M.", 10, 1991, p.3.

[661] *** Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei ..., op.cit., p.441. Vezi și: Dimitrie S.Nenițescu, op.cit., p.79.

declare că se supun verdictului Congresului, dar că ei au refuzat, neluând *„nici un angajament şi ţara are întreaga libertate de a se pronunţa"*. El informa şi asupra faptului că li s-a comunicat că termenul *„schimb sau compensaţie este cu grijă înlăturat din text"*.[662]

În cadrul discuţiilor care au avut loc în Congres în legătură cu România, plecându-se de la premisa că *„Europa singură are dreptul de a sancţiona independenţa"* acestei ţări, preşedintele Congresului a întrebat delegaţii prezenţi în ce condiţii se va lua *„această importantă decizie"*[663], întrebare la care **Waddington** – vădit înţeles cu Bismarck şi cu alţi participanţi la Congres – a propus ca independenţa României să fie supusă aceloraşi condiţii puse în cazul independenţei Serbiei[664] (drepturile politice şi civile să nu fie condiţionate de cultul religios). **Bismarck, Beaconsfield** şi **Corti** s-au asociat imediat propunerii făcute de reprezentantul Franţei. **Şuvalov,** intervenind, a cerut Congresului ca independenţa României să fie condiţionată (şi) de satisfacerea cererilor teritoriale ale Rusiei.

În final, **Bismarck** (a cărui idee machiavelică era ca între România şi Rusia să existe o problemă teritorială, care să silească România în viitor să se situeze de partea frontului german!...) declara că *„Înalta Adunare recunoaşte independenţa României cu condiţia ca România să accepte în schimbul Basarabiei, Dobrogea"*.[665]

Aderând la cererea Rusiei, **Waddington** a conchis că totuşi *„românii au fost puţin cam aspru trataţi"!*[666]

Waddington, Andrássy şi **Corti** şi-au declarat acordul privind revenirea Dobrogei la ţara mamă[667], fapt ce a făcut ca în cele din urmă **Şuvalov** să accepte, propunând o linie de frontieră pornind de la Rasova în direcţia Silistra, punctul de graniţă în Marea Neagră să nu depăşească Mangalia, propunere acceptată de Congres.

Salisbury a cerut, iar plenipotenţiarii ruşi au fost de acord, ca Insula Şerpilor să rămână în componenţa teritorială a României.[668]

Alte chestiuni, de amănunt, au fost lăsate pe seama Comisiei de redactare a Tratatului.[669]

Pe timpul Congresului, aşa cum era normal, **Kogălniceanu** a avut convorbiri şi cu şeful delegaţiei Rusiei, **Gorceakov**. Argumentele

---

[662] *** Documente oficiale din corespondenţa diplomatică de la 5/17 octombrie 1877 până la 15/27 septembrie 1878... op.cit., p.176.
[663] *** Affaires étrangères. Documents diplomatiques ... op.cit., p.166.
[664] Ibidem.
[665] Apud "R.I.M." 3 (9), 1991, p.40.
[666] *** Affaires étrangères. Documents diplomatiques ... op.cit., p.168.
[667] Ibidem, p.168-169.
[668] Vezi şi: *** Diplomaţia română în slujba independenţei, op.cit., p.224.
[669] Ibidem, p.170.

reprezentantului român – de natură istorică, de drept internațional și chiar de natură etică – l-au lăsat pe acesta rece, el declarând cu cinism (legat de „garanțiile" ruse din Convenția ruso-română din 4/16 aprilie 1877): ***„Este adevărat scumpul meu ministru că v-am garantat la Livadia integritatea teritorială a țării dumneavoastră, dar ar fi absurd desigur, ca această garanție să fie opozabilă și în ceea ce privește Rusia"!...***[670]

Același machiavelic om politic, reconfirma aroganța și cinismul imperial rus, disprețul față de forța dreptului și inflexibilitatea în diferendele teritoriale ruso-române, afirmând că *„Oricare ar fi argumentele dumneavoastră, ele nu pot modifica prin nimic hotărârea noastră; ea este de neclintit"*![671]

Iată doar câteva din „elementele" care l-au determinat pe istoricul **A.D.Xenopol** să scrie (1880) că „(...) *o alianță cu rușii în orice împrejurare, o încredere în cuvântul sau semnătura lor va fi totdeauna o nebunie scump plătită"*.[672]

În ciuda justeții și principialității poziției României, a dreptului istoric și legitimității cererilor adresate Congresului de la Berlin, constrângerile și presiunile externe repetate, pericolele reale care decurgeau din continuarea menținerii stării de opoziție față de cererile adresate de marile puteri ș.a., au silit România să cedeze și să accepte hotărârile acestui for internațional.

Dintre cele 64 de articole ale Tratatului de pace de la Berlin (1/13 iulie 1878), cele mai importante pentru destinele României au fost (rămân) articolele 43, 45, 46, 53, 56 și 63.[673]

Art.XLIII recunoștea independența României; potrivit art.XLIV – care condiționa această recunoaștere – *„deosebirea condițiilor religioase și a confesiunilor nu va putea fi opusă nimănui ca motiv de excludere sau*

---

[670] Studiul prof.dr. K.Schaefer, publicat în „Deutsche Revue", nr.14, Berlin, 1896, p.33. Același Gorceakov, la fel de cinic, la 5 mai 1878, la St.Petersburg, îi spunea prințului Ghica (care acuza nerespectarea clauzelor Convenției din 4/16 aprilie 1877, privitoare la respectarea integrității teritoriale a României): *„Atunci când Rusia a încheiat convenția în vederea unui război cu turcii, ea s-a obligat prin acest articol să apere pământul românesc împotriva turcilor. Prin urmare dispozițiile art.II din Convenție nu se referă deloc la Rusia, nici la relațiile sale cu România"*. (Apud Nicolae I.Arnăutu, op.cit., p.130). Vezi și: N.Corivan,op.cit.,p.168.

[671] Apud Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, op.cit., p.309.

[672] A.D.Xenopol, **Resboalele dintre ruși și turci și înrâurirea lor asupra țărilor române.** Vol.II, Iași, 1880, p.378.

[673] Vezi și: *** **Documente privind istoria României. Războiul pentru independență.** Vol.IX, București, 1955, p.370-385

incapacitate în ceea ce priveşte bucurarea de drepturi civile şi politice".[674]

Art.XLV: *„La Principauté de Roumanie* ***rétrocède*** *a S.M. l'Empereur de Russie la portion du territoire de la Bessarabie [judeţele Cahul, Ismail şi Bolgrad*[675]*] détachée de la Russie en suite du Traité de Paris de 1856 limitée a l'ouest par le thalweg du Pruth, au midi par le thalweg du bras de Kilia et l'embouchure de Stary-Stamboul".*[676]

Art.XLVI: *„Les îles formant le delta du Danube ainsi que* ***l'île des Serpents,*** *le sandjak de Toulcha comprenant les districts (cazas) de Kilia, Soulina, Mahmoudié, Isaktcha, Toultcha, Babadagh, Hirsovo, Kustendjé, Medjidié* ***son réunis à la Roumanie****. La Principauté reçoit en outre le territoire situé au sud de la Dobroudja jusqu'à une ligne ayant son point de départ à l'est de Lilistrie et aboutissant à la mer Noire au sud de Mangalia.*

Le tracé de frontière sera fixe sur les lieux par la Commission européenne insitituée pour la délimitation de la Bulgarie".[677]

Art.LIII: *„La Commission européenne du Danube, au sein de laguelle la Roumanie sera représentée est maintenue dans ses foctions, et les exercera dorénavant jusqu'à Galatz, dans une complète indépendance de l'autorité territoriale. Tous les traités, arrangements, acte set décisions relatifs à ses droits, privilèges, prérogatives et obligations, sont confirmés".*[678]

Art.LVI: *„La Commission européenne du Danube s'entendra avec qui de droit pour assurer du phare sur* ***l'île des Serpents****.*

---

[674] *** Affaires étrangères. Documents diplomatiques ...op.cit., p.290-291. Independenţa României era recunoscută, dar României i sau pus două condiţii: acceptarea încorporării de către Rusia a sudului Basarabiei, respectiv acordarea cetăţeniei române şi celor ce nu erau creştini, adică evreilor. Vezi: Florin Constantiniu,op.cit.,p.245.

[675] În ordine,10.664,3 km²,1.032,6 km² ,respectiv 3.891,4km².

[676] *** Affaires étrangères. Documents diplomatiques ... op.cit., p.291. Vezi şi: *** Commission Européene du Danube... op.cit., p.426; *** Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei ...op.cit., p.456.Rusia obţinea din nou accesul la Dunăre!

[677] *** Commission Européene du Danube ...op.cit., p.426. Vezi şi: Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei...op.cit., p.456; *** Documente privind istoria României. Războiul de independenţă, Vol.IX, op.cit., p.382-383.*Kazalele* - era plase sau districte turceşti conduse de kadii.

[678] Vezi Iulian Cîrţînă, Ilie Seftinc , op.cit., p.63-65. Vezi şi: *** Commission Européene du Danube ...op.cit., p.426;*** Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei ...op.cit., p.456.

Art.LXIII: *„Le Traité de Paris du 30 mars 1856 ainsi que le Traité de Londres du 13 mars 1871*[679] *sont maintenus dans toutes celles de leurs dispositions qui ne son pas abrogées ou modifiées par les stipulations qui précèdent".*[680]

Articolele citate, la care se adaugă şi alte prevederi din acest Tratat de pace, atestă fără dubii faptul că **Bismarck** şi „aliaţii" săi au transformat în realitate punctul de vedere al preşedintelui Congresului de la Berlin, potrivit căruia ***„Macht geht von recht"*** (***„Puterea are precădere în faţa dreptului"***)!

Neacceptând cele două „alternative" oferite de către Rusia şi Germania, prin poziţiile sale principale, în deplin acord cu sacrele sale drepturi istorice, România a făcut ca nu Rusia ci Europa să-i recunoască drepturile legitime asupra Dobrogei şi Insulei Şerpilor, lăsând intacte pentru generaţiile viitoare drepturile ţării asupra Basarabiei.

Lucid şi vizionar, **Ion I.C.Brătianu** (viitor prim ministru), în studiul său „România şi chestia Orientului" sublinia faptul că ***„România n-a voit să primească Dobrogea şi Insula Şerpilor de la Rusia, drept compensaţie, ci de la Congres, ca o restabilire a unei străvechi stăpâniri*** *şi drept consacrare a unui interes european la gurile Dunării. În ceea ce priveşte Basarabia, a vrut să constate că ceda cu protestare numai înaintea forţei şi a hotărârilor Puterilor".*[681]

Principele Carol, într-o scrisoare (23 iulie 1878) către tatăl său (principele Anton de Hohenzollern) exprima un punct de vedere similar: *„Teritoriile de dincolo de Dunăre nu ne sunt date ca şi compensaţie pentru Basarabia, le luăm pentru că Europa ni le-a dat din iniţiativa ei".*[682]

La 28 septembrie 1878, Senatul României a votat o Moţiune cu privire la Tratatul de pace de la Berlin, în care se arăta că a luat la cunoştinţă *„cu adâncă mâhnire"* de hotărârile puterilor europene care *„prin voinţa lor unanimă au impus*

---

[679] Războiul franco-prusian (1870-1871) – încheiat cu înfrângerea Franţei – a readus în atenţia Europei problema regimului Dunării şi a gurilor sale. Rusia s-a folosit de noul context internaţional, pentru a încerca să lichideze consecinţele Tratatului din 1856, restricţiile impuse în ceea ce privea regimul de navigaţie în Marea Neagră. Conferinţa de la Londra (7 ianuarie – 14 martie 1871) – cu aceleaşi părţi contractante ca şi în 1856 (Paris) – a fost finalizată prin semnarea la 13 martie 1871 a Tratatului de la Londra, prin care: era anulată neutralitatea Mării Negre; flotele de război ale statelor riverane primeau libertatea de mişcare pe această mare; navigaţia pe Marea Neagră şi prin strâmtorile ei devenea liberă; ş.a..Rusia şi Austro-Ungaria puteau jubila, îşi atinseseră scopurile! Vezi pentru aceasta, Iulian Cârţână, Ilie Seftinc,op.cit., p.50 .

[680] *** La Commission Européene du Danube ...op.cit., p.427.

[681] Apud Dr.Ioan Munteanu, op.cit., p.75. Vezi şi: Ion I.C.Brătianu, **Războiul neatârnării. 1877-1878**. Universitatea Liberă. Conferinţe ţinute la Ateneul Român, Bucureşti, 1897, p.108-109.

[682] Romulus Seişanu, op.cit., p.183-184.

României dureroase sacrificii". Senatul autoriza, în final, guvernul român să se conformeze prevederilor Tratatului.[683]

A doua zi, 29 septembrie 1878, Camera Deputaților adopta o Moțiune referitoare la „*grelele sacrificii la care țara este îndatorată prin hotărârile Tratatului de la Berlin, Camera, însă, autoriza guvernul de a accepta hotărârile Congresului de la Berlin care în condițiile istorice date a adoptat și dreapta hotărâre de* ***reunire*** ***cu țara mamă a străvechiului teritoriu românesc dintre Dunăre și Marea Neagră – Dobrogea, împreună cu Delta Dunării și Insula Șerpilor***".[684]

La 6/18 noiembrie 1878, în ședința Consiliului de Miniștri, a fost aprobată Comisia pentru instalarea administrației civile în teritoriile românești reunite cu țara.Două zile mai târziu, comisia condusă de Nicolae Catargi, sosea la locul misiunii sale.

La 14/26 noiembrie 1878 – în chiar ziua revenirii oficiale a Dobrogei între granițele istorice firești[685] -, erau făcute publice „Proclamația domnitorului către dobrogeni" și „Înaltul ordin de zi către armată", al aceluiași Carol I.[686]

În „Proclamația domnitorului către dobrogeni", Principele Carol I arăta că Dobrogea „*revine și va rămâne țară românească*".

Între 14-18 noiembrie 1878 Dobrogea a trăit momente istorice înălțătoare, instalarea administrației românești în această parte a pământului românesc transformându-se într-o adevărată sărbătoare cu caracter național.

La 23 noiembrie/5 decembrie 1878 autoritățile române au preluat oficial administrația Dobrogei (trupele ruse staționate între Dunăre - Marea Neagră, ostile noii administrații, rămânând pe loc după semnarea păcii de la Berlin; retragerea lor, începută la 6/18 februarie 1879, încheindu-se la sfârșitul lunii aprilie 1879, când flota rusă a părăsit Tulcea...).

Formalitățile oficiale de reunire a Insulei Șerpilor cu România au avut loc în ziua de 12 aprilie 1879, în fruntea delegației române care a oficiat acest act aflându-se ministrul de război, generalul Dabija.[687]

---

[683] Ion C.Brătianu, **Acte și cuvântări, publicate de N.Georgescu-Tistu. Vol.IV (1 mai 1878 – 30 aprilie 1879)**, București, p.362-363.

[684] Ibidem, p.366. Vezi și: Romulus Seișanu, op.cit., p.184;*** **Memoriile regelui Carol I al României**. Vol.IV, Ediție îngrijită de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1994, p.79-80.

[685] Ziarul „Românul" (19 august 1878) numea Dobrogea drept „*România transdanubiană*"!Ea avea 14.758 km²,respectiv (1880) 139.671 locuitori.

[686] „Monitorul Oficial", nr.236, 1878, p.7161-7162. Vezi și (Vol.): ***1878-1928. Dobrogea. Cincizeci de ani de viață românească...,op.cit., p.608-610.

[687] Vezi: George Popa –Lisseanu, ΛΕΥΚΗ...op.cit., p.416; Cpt.M.D.Ionescu, op.cit., p.318;Lt.col.Mih[ai] Drăghicescu, op.cit.,p.494.

Restabilirea unității istorice a statului român - prin reunirea Dobrogei, Deltei Dunării și Insulei Șerpilor cu țara-mamă – a însemnat atât încheierea unei noi etape în construcția de stat la români (a doua unire după cea din 1859,premergătoare celei din 1918), cât și refacerea spațiului de securitate românesc la Gurile Dunării (după inspirata expresie folosită de istoricul Gheorghe I. Brătianu) - ceea ce a avut serioase implicații asupra gândirii și artei militare românești moderne[688].

Intervalul de timp asupra căruia ne-am oprit (1857-1878) – de după Congresul de pace de la Paris (1856) până la Congresul de pace de la Berlin (1878) -, a adus cu sine mutații spectaculoase, serioase modificări de forțe pe bătrânul continent, cu implicații la scară planetară.

Dintre evenimentele „cheie" ale acestei zbuciumate perioade, amintim: făurirea statului național român modern (1859); desăvârșirea statului italian (1870); unificarea Germaniei (constituirea celui de-al II-lea Reich – 1871); căderea Porții otomane de la rangul de putere europeană la cel de putere regională, dispariția ei definitivă din „concertul" marilor puteri (1878); „problema orientală" cunoaște punctul său final (1878); Imperiul austro-ungar intra într-un declin care se va încheia în cele din urmă cu dispariția sa de pe harta politică a Europei (1918); victorioasa Rusie țaristă în războiul din 1877-1878 pierdea la masa negocierilor, revenind la granițele din 1812, cu influența știrbită în bazinul Mării Negre și arealul Peninsulei Balcanice; în afara Europei încep să se afirme cu pregnanță S.U.A. și Japonia; ș.a.

Congresul de pace de la Berlin (o ultimă lovitură dată Tratatului de la Paris din anul 1856) și documentele care i-au urmat, au demonstrat – ceea ce puterile europene s-au străduit zadarnic să ascundă, în timp ce președintele Congresului, Bismarck, nu s-a sfiit să-l lase să se înțeleagă – faptul că statele mici ale Europei depindeau de cele mari, de voință, interesele și, cel mai adesea, de rivalitățile dintre acestea.

Până și **W.N.Medlicott** – care a căutat să justifice, măcar parțial, politica marilor puteri europene pe timpul Congresului, motivând-o cu argumentul că în conjunctura europeană de atunci nu se puteau găsi alte soluții...! - s-a văzut silit să recunoască că interesele statelor mici din sud-estul Europei au fost desconsiderate, că unele hotărâri ale Congresului au fost foarte fragile[689], conturând – am adăugat noi – focarele unor tensiuni și ciocniri viitoare (prin crearea „problemei" bosniace, a cele macedonene ș.a.).

Congresul de pace de la Berlin îndepărtând pentru un timp spectrul războiului, a retrasat zonele de influență și sferele de putere pentru următoarele aproape două decenii.

---

[688] Vezi: Dr.Ioan Munteanu, op.cit., p.131.

[689] W.N.Medlicott, **The Congress of Berlin and after. A diplomatic History of the Near Eastern Settlement 1878-1880**, Londra, 1963, p.133-135.

În ceea ce privea România, se poate spune că forumul de la Berlin i-a rezervat atât nedreptăți și insatisfacții, cât și unele împliniri și satisfacții.

O mare nedreptate făcută de către Congres României a constat în smulgerea din trupul țării[690] a celor trei județe din sudul Basarabiei (Cahul, Ismail și Bolgrad) și cedarea acestora Rusiei țariste (violatoarea Convenției din 4/16 aprilie 1877).

Singura dreptate – care s-a adăugat satisfacției recunoașterii de către Congres a independenței de stat – făcută României, în ciuda opoziției Rusiei, a constat în aprobarea reunirii cu țara mamă a districtului Mangalia și a Insulei Șerpilor.

Reunirea Dobrogei[691] cu România[692], act just, de reparație istorică față de poporul român, a marcat nu numai eliberarea primei provincii istorice românești de sub ocupația străină, obținerea ieșirii la Marea Neagră, ci și crearea unei fericite „punți" (trepte) între 1859 și 1918, un nou și important pas pe drumul făuririi statului național unitar român.

Nevoită să suporte racilele noii „ordinii" politice instituite pe bătrânul continent,ca țară europeană și pe deasupra implicată activ în evenimentele în derulare, România n-a putut evita totuși postura de victimă a politicii de compensații practicată de marile puteri ale timpului.

Punând la temelia tuturor demersurilor sale interesul național, ea a refuzat cu demnitate condiția de „țară a compensațiilor", context în care,prin tenacitate,unitate și rafinament,diplomația românească a reușit,in extremis, să evite soluția compromițătoare a „schimbului teritorial" prestabilită la San Stefano.

Reacțiilor emoționale de moment - făcute publice în presă sau de la tribuna Parlamentului român - i-au urmat,în chip firesc,analizele lucide și pertinente, care au permis găsirea celor mai bune soluții pentru viitorul României, slujirea acestora în plan internațional cu profesionalism, cu demnitate, cu dragoste profundă față de țară și viitorul ei.

Cei 21 de ani de istorie românească, la care am făcut referire, au fost denși, încununați de două mari izbânzi naționale: făurirea statului național român modern, respectiv câștigarea independenței de stat și intrarea cu drepturi depline în concertul european.

„Cu sânge și cu lacrimi ne-am plătit fiecare clipă de bucurie – scria Alexandru Vlahuță -, *rari scăpări, o, așa de rari, în noaptea durerilor noastre! Și lucrul acesta nici un român n-ar trebui să-l uite"!...*

---

[690] Unul din cele 33 da rapturi teritoriale de care a avut parte poporul român - care a trăi „asediat"(conform lui Simion Mehedinți) - de la Burebista și până în anul 1948.

[691] *„O adevărată sinteză de viață românească"*,cum o caracteriza Vasile Pârvan.

[692] Mihai Eminescu, pe atunci redactor la cotidianul „Timpul", în articolele publicate, demonstra apartenența Dobrogei la România, subliniind că în fapt nu era vorba de o „anexare" – termen uzitat în presa vremii în locul celui real de reintegrare (reunire) – ci era o **„unire a Dobrogei cu România"**. Vezi: „Timpul", An III, Nr.182, 19 august 1878, p.1-2.

4. Insula Şerpilor între graniţele fireşti (1879-1947)

Sulina a fost părăsită de către turci la 28 februarie 1878, în locul acestora instituindu-se administraţia rusă.

La 14/26 noiembrie 1878 a avut loc ceremonia trecerii armatei române în Dobrogea, în prezenţa lui Carol I (de la 9/21 septembrie Alteţă Regală), act ce marca, oficial, reunirea Dobrogei cu ţara-mamă.

La 18 noiembrie 1878, la Bucureşti, s-a publicat „Regulamentul pentru împărţirea şi organizarea administrativă a Dobrogei", prin care fostul sangeac otoman[693] era împărţit în 3 judeţe - Tulcea, Constanţa şi Silistra-Nouă.

Administraţia românească s-a instalat oficial la 23 noiembrie 1878.

Prefect al noului judeţ Tulcea a fost desemnat, prin decret regal, Gheorghe M.Ghica (fost prefect al Poliţiei Capitalei).

În conformitate cu noua organizare administrativ-teritorială, judeţul Tulcea[694] era constituit din următoarele ocoale (plăşi): Babadag, **Sulina (care avea inclusă în cadrul ei şi Insula Şerpilor)**, Măcin şi Tulcea.

Fapt mai puţin cunoscut, pentru scurt timp (aprilie-mai 1879), ca administrator al plăşii Sulina (inclusiv al Insulei Şerpilor) a fost numit, prin decret regal, în subordinea prefectului judeţului, poetul Alexandru Macedonski.[695]

La 9/21 martie 1880, a fost promulgată „Legea pentru organizarea Dobrogei" – „*Constituţie a Dobrogei*", cum a denumit-o Mihail Kogălniceanu -, care stabilea că teritoriul românesc dintre Dunăre şi Marea Neagră era organizat din punct de vedere administrativ în două judeţe: judeţul Tulcea – cu 4 plăşi (Babadag, Tulcea, Măcin şi Sulina) şi judeţul Constanţa – 5 plăşi (Constanţa, Hârşova, Medgidia, Mangalia şi Silistra Nouă). **Insula Şerpilor, potrivit acestei legi, făcea parte, în continuare, din judeţul Tulcea, plasa Sulina.**

Integrarea definitivă a acestei vechi provincii româneşti în structurile organizatorice ale ţării mamă, a fost consfinţită juridic, cu titlu definitiv, la 8/20 iunie 1884, când prin art.1 al Constituţiei revizuite se

---

[693] Potrivit împărţirii administrativ-teritoriale otomane din anul 1864, Dobrogea forma o unitate aparte - Sangeacul Tulcei, în cadrul Vilaetului Dunării (Tuna Vilayeti).Sangeacul era împărţit în 8 cazale, între care şi Sulina (Sünne), de care depindea şi Insula Şerpilor.

[694] Cuprindea 7 aşezări de tip urban şi 56 de comune rurale.

[695] Vezi şi : Iosif Culcer, Viorel Măgureanu, **File din istoria Dobrogei** , Tulcea, 1998,
p.155.

statua că *„Regatul României cu judeţele sale din dreapta Dunării constituie un singur stat indivizibil"*.

Reunirea şi integrarea Dobrogei, a Insulei Şerpilor, în componenţa teritorială a României ultimului sfert de veac al secolului al XIX-lea a pus în evidenţă, odată-n plus, filiaţia lor intimă şi diacronia fenomenului naţional.

Constituind pentru România un important atu economic, politic şi geostrategic, Dobrogea a adus cu sine 15.623 km^2, o lungime a litoralului de 220 km, un spor demografic românesc semnificativ; ulterior acestora li sau adăugat linia ferată Constanţa-Cernavodă, două şosele (Tulcea-Constanţa, Tulcea-Isaccea), care asigurau legăturile terestre cu ţara, podul de la Cernavodă (4 km, cel mai lung din Europa acelor vremuri, inaugurat la 14/26 septembrie 1895) şi portul Constanţa (a cărei panglică a fost tăiată la 27 septembrie/10 octombrie 1909).[696]

După 1878, în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, paza militară a Insulei Şerpilor a revenit Campaniei a 2-a Sulina.[697]

O serie de manevre navale şi deplasări ale navelor româneşti din acea perioadă, prin modul de concepere şi aria de desfăşurare, au pus în lumină, dintr-un unghi particular, apartenenţa teritorială şi juridică a insulei la România.

În campania de instrucţie dintre 11 mai-18 iunie 1887, legendarul bric „Mircea"a efectuat exerciţii cu velele, între punctele Sulina-Insula Şerpilor-Constanţa-Varna.[698]

La 18 mai 1888 Bricul"Mircea" a navigat din nou în zona Insulei Şerpilor.[699]

Între 15 mai-15 iulie 1894, legendarul bric „Mircea" – având la bord un echipaj format din 6 ofiţeri şi 75 de militari, sub comanda mr. Eustaţiu - a navigat în zona Insulei Şerpilor de două ori.

În luna iulie, torpiloarele „Năluca" şi „Sborul" (aflate sub comanda cpt.Spiropol) – aparţinând de apărarea mobilă -, au ieşit în mare pe braţul Sulina, în cursul marşului ajungând până la Insula Şerpilor.

În septembrie 1894, în rada portului Sulina s-au adunat crucişătorul „Elisabeta", bricul „Mircea", canonierele „Bistriţa", „Griviţa" şi

---

[696] La construirea ultimelor două obiective contribuţia lui Anghel Saligny a fost şi rămâne una emblematică.

[697] *** Documente privind istoria militară a poporului român. Iulie 1891 – decembrie 1894, op.cit., p.458.

[698] Valentin Ciorbea, p.38.

[699] Ibidem, p.43.În iunie 1902 - conform „Istoricului bricului"Mircea" - în cadrul unei ieşiri pe mare de 78 de ore, el a parcurs traseul Constanţa-Sf.Gheorghe-Insula Şerpilor-Stari Stambul-Sulina-Sf.Gheorghe-Constanţa.-vezi : Ibidem, p.114.

„Alexandru cel Bun", torpiloarele „Năluca" şi „Sborul", precum şi vaporaşul „Prutul"; în cadrul programului de manevre navale, desfăşurate sub comanda generalului Murgescu, navele din „Diviziunea de mare" au navigat până în apropierea insulei.

La 10 iulie 1896, **G.Wiet**, consulul francez la Galaţi, raporta superiorului său, Hanotaux, ministrul de externe al Franţei, că *„La douăzeci şi opt iunie trecut, orele patru dimineaţa, nave ale Diviziei de mare* („Elisabeta", „Mircea", „Năluca" şi „Smeul" – n.n.) *au plecat din Galaţi pentru a executa manevre navale în Marea Neagră. Prima serie a campaniei de evoluţii şi exerciţii pe mare cuprindea recunoaşterea coastelor europene ale acestei mări, precum şi vizitarea Insulei Şerpilor şi a porturilor Sulina, Mangalia, Odesa şi litoralul".*[700]

Decenii la rând, fără a fi confruntată cu situaţii sau momente deosebite, viaţa insulei a decurs normal, instalaţiile sale tehnice făcându-şi datoria faţă de vasele care brăzdau apele vestice ale Mării Negre.

După războiul de independenţă, la jumătatea celor şapte decenii cât insula a aparţinut statului român – Marele Dicţionar Enciclopedic rus (St.Petersburg, 1894), confirmând faptul că ea aparţinea României[701] - la orizont începuse să se profileze încet dar sigur un nou război între statele europene.

Lupta pentru reîmpărţirea sferelor de influenţă, intrată în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea într-o fază acută, va duce la apariţia pe pământul bătrânei Europe a două blocuri militare opuse: Tripla Alianţă (Puterile Centrale, 1882) – cuprinzând Germania, Austro-Ungaria şi Italia, respectiv Antanta (definitivată în cursul anului 1907) – cuprinzând Anglia, Franţa şi Rusia (iar mai apoi Italia, S.U.A. şi România).

La începutul secolului XX, războiul era iminent, context în care atentatul de la Sarajevo (15/28 iunie 1914) n-a reprezentat decât pretextul aşteptat, scânteia care a dat foc Europei.

Odată cu declanşarea războiului, poziţiile Rusiei ţariste s-au radicalizat, factorii politici de la St.Petersburg declarând răspicat că *„dobândirea strâmtorilor constituia un interes vital pentru imperiu, care primează pe lângă celelalte avantaje teritoriale (...). Constantinopolul trebuie să fie un oraş rusesc (...). **Marea Neagră trebuie să devină un lac rusesc,** Moscova, Petersburgul oraşul lui Petru şi oraşul lui Constantin, sunt cele trei capitale sfinte ale imperiului rus".*[702]

---

[700] *** **Documente privind istoria militară a poporului român. Ianuarie 1895 – decembrie 1896**, Bucureşti, 1980, p.482.

[701] Apud Gh. Fecioru, **Insula Şerpilor-străvechi pământ românesc**, în: "Democraţia", Bucureşti, Anul II, nr.65, din 4 aprilie 1991, p.8.

[702] Vezi : *** România în relaţiile internaţionale. 1699-1939, op.cit., p.384-387.

Între anii 1914-1916 – cu toate că România era legată printr-un tratat secret de Germania și Austro-Ungaria[703] -, la Consiliul de Coroană de la Sinaia, din 3 august 1914, România a adoptat hotărârea de a păstra o neutralitate armată.

Supusă unor insistente și puternice presiuni din partea ambelor tabere, într-o perioadă și conjunctură când în joc era însăși viitorul țării, după o dreaptă cumpănire, guvernul a hotărât ca România să se alăture Antantei , care promitea satisfacerea deziderateloг sale teritorial-naționale. La 4/17 august 1916, avea loc semnarea Tratatului de alianță și a Convenției militare dintre România, pe de o parte, și Rusia, Franța, Anglia și Italia, pe de altă parte.

Primul război mondial este astăzi un eveniment bine cunoscut atât specialiștilor cât și publicului larg, beneficiind de o literatură bogată și diversă, motiv pentru care nu vom stărui asupra acestuia decât tangențial, atunci când evoluția conflictului militar a avut, direct sau indirect, legătură cu Insula Șerpilor și instalațiile sale tehnice.

Evenimente deosebite în bazinul vestic al Mării Negre – care în faza inițială a războiului nu a fost inclusă ca un posibil teatru de acțiuni navale de anvergură[704] - cu influențe majore asupra insulei, nu sunt de consemnat; amintim totuși că în cadrul operațiunilor navale desfășurate în lunile septembrie-octombrie 1916, submarinele germane UB_{42} și U_{14} care au acționat în arealul Mării Negre, s-au mărginit la a supraveghea cu atenție ruta navală Constanța - Insula Șerpilor-Odesa-Sevastopol.

În perioada spetembrie - decembrie 1916, trupele bulgaro–germano-turce au reușit să înfrângă rezistența trupelor ruso-româno-sârbe din Dobrogea, pe care o cuceresc. După ocuparea Constanței, la 9 octombrie 1916, de către trupele bulgaro-germane (orașul și populația acestuia având parte apoi de un adevărat coșmar!), la 2 noiembrie 1916 el a fost bombardat de către flota rusă din Marea Neagră.

În planul de campanie al Puterilor Centrale pentru anul 1917, între obiectivele urmărite sau numărat: ocuparea întregului teritoriu al

---

[703] Tratatul a fost cunoscut – până în 1914 – doar de rege, prim-ministru și ministrul de externe! Aducerea lui la cunoștința opiniei publice din România a declanșat un adevărat scandal. *„Era un tratat secret, încheiat fără participarea reprezentanților legali ai țării, fără știrea și consimțământul ei. Alianța cu Austro-Ungaria era o alianță făcută de nevoie, antipatică poporului; ea nu a străbătut niciodată mai jos de straturile subțiri ale „oficialității". Masele populare o ignorau, conștiința națională luminată o respingea"*. (Constantin Kiriţescu, **Istoria războiului pentru întregirea României. 1914-1919**. Vol.I., Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p.74).

[704] Vezi: Valentin Ciorbea, **Cu privire la confruntările navale din Marea Neagră în anii primului război mondial**, în (vol.): *** **România și primul război mondial**, Focșani, 1998, p.83.

României; deschiderea drumului spre Ucraina și porturile ruse de la Marea Neagră;ș.a.Atingerea acestui din urmă obiectiv a atras în vâltoarea evenimentelor, pentru scurt timp, și Insula Șerpilor.

Pentru a preîntâmpina posibilitatea ca forțele militare ruse să preia inițiativa în bazinul vest-pontic și profitând și de timpul favorabil (lună plină), Comandamentul flotei germano-turce a ordonat crucișătorului „Breslau" (4.450 t; 27 Nd; 12 tunuri de 105 mm; 373 de marinari la bord) să lanseze mine în fața gurilor Dunării și să distrugă stația radiotelegrafică de pe Insula Șerpilor.[705]

În noaptea de 23/24 iunie 1917, în zona cuprinsă între brațul Sulina – gura de vărsare Ociakoff a brațului Chilia, au fost plantate (ancorate) 70 de mine. În continuarea acțiunii, comandantul crucișătorului „Breslau", căpitanul de corvetă von Knorr, a decis să întreprindă un atac prin surprindere asupra Insulei Șerpilor, scopurile urmărite fiind scoaterea din funcțiune a instalațiilor tehnice de navigație și militare de pe insulă, sechestrarea mijloacelor de semnalizare și a codurilor de cifrare, capturarea de prizonieri de la care să poată obține informații cu caracter militar ș.a.

La orele 03, 00 s-a lansat la apă o ambarcațiune pusă sub comanda locotenentului de vas von Keller; după debarcarea desantului german pe insulă, au fost luați 11 prizonieri (majoritatea militarilor staționați aici anterior, evacuaseră deja insula), capturate 11 puști și o mitralieră, alte 2 tunuri de 77 mm fiind distruse cu ajutorul unor cartușe explozive; nu au fost capturate coduri de cifrare sau aparatură militară.

În momentul lansării la apă a ambarcațiunii de pe crucișător, stația radio de pe insulă a schimbat un semnal cu o altă stație radio care, la rândul ei, a contactat submarinul „Nerp" (părăsise zona i nsulei la 23 iunie, îndreptându-se spre Bosfor), semnalizare ce a fost sesizată și de către specialiștii germani de pe crucișător.

La orele 04, 55 gruparea germană comandată de lt.von Keller a

[705] Vezi : Marian Sârbu, **Marina română în primul război mondial. 1914-1918**, Editura Academiei Navale "Mircea cel Bătrân"- Constanța, 2002, p.92-93.

revenit la bază, operațiunea împotriva insulei încheindu-se prin lansarea la apă a încă 10 mine.[706]

În circumstanțele arătate, comandantul crucișătorului, von Knorr a decis bombardarea Insulei Șerpilor cu ajutorul artileriei de la bordul crucișătorului, bombardament care a provocat grave distrugeri clădirii

(După Dr. Marian Sârbu)

[706] În timpul primului război mondial un torpilor rus a fost distrus de mine germane în apropierea coastelor nordice ale insulei. În anul 1931, încă mai puteau fi observate resturi ale acestuia. (S-ar putea să fie vorba de contratorpilorul rus „St.Sazaremy" - 650 t - care, conform unui comunicat oficial al guvernului rus din 7 iulie, a sărit în aer din cauza unei mine lansate anterior de crucișătorul „Breslau". (n.n.) Vezi: Călinescu R.I., op.cit., p.50; Gen.C.Găvănescu, I.Monolescu, **Războiul cel Mare**, Vol.I, București, 1924, p.275.

farului şi instalaţiilor de pe insulă.

Contactele radio dintre cele două staţii, alarmarea submarinului „Nerp", pericolele potenţiale cu care putea fi confruntat crucişătorul, l-au determinat pe comandantul acestuia să ordone drum de întoarcere.[707]

Bilanţul acţiunilor crucişătorului „Breslau" împotriva Insulei Şerpilor s-a soldat cu distrugerea clădirii farului şi a instalaţiilor acesteia, distrugerea staţiei radiotelegrafice, luarea unui număr de prizonieri[708], minarea traseelor maritime ce puteau asigura legăturile între Insula Şerpilor şi Sevastopol ş.a.

Provocând popoarelor lumii grave pierderi umane şi materiale, o enormă suferinţă psihică şi fizică, prima mare conflagraţie mondială s-a încheiat cu victoria Antantei, odată cu încetarea operaţiunilor militare de către Germania şi semnarea de către această putere, la 29 octombrie / 11 noiembrie 1918, a armistiţiului din pădurea de la Compiégne.

Între 18 ianuarie 1919-21 iunie 1920, la Paris a avut loc Conferinţa de pace[709], la ea luând parte 10.000 de delegaţi şi experţi, reprezentând 27 de ţări.

Toate problemele importante ale Conferinţei deschise la palatul Versailles, intrau în competenţele „Consiliului celor patru" (preşedintele S.U.A., plus prim-miniştrii Franţei, Marii Britanii şi Italiei).

Ion Rusu Abrudeanu, caracterizând Conferinţa drept o *„nouă Sfântă Alianţă"*, nota că *„cei 4"* – asemenea celor 4 monarhii în 1815, la Viena – *„aveau să hotărască soarta lumii spre folosul celor mari şi pe spinarea celor mici"*.[710]

Într-adevăr, Wilson, Clemenceau, Lloyd George şi Orlando alcătuiau instanţa supremă, ei hotărând totul.

În afară de clasificarea în state mari – state mici, la sugestia lui David Lloyd George a mai apărut una, puteri cu interese generale – puteri cu interese limitate.

---

[707] Pentru aceste aspecte vezi: Lt.cdor.drd. Sârbu Marian, Lect.univ.drd. Petru Maria, **Incursiunea crucişătorului „Breslau" împotriva Insulei Şerpilor – iunie 1917,** în (vol.): A XXVIII-a sesiune de comunicări cu participare internaţională organizată cu ocazia sărbătoririi a 50 de ani de înfiinţarea Academiei Tehnice Militare, Bucureşti, 1991, p.89-91. Pentru fotografia insulei şi a farului după bombardamentele crucişătorului „Breslau", vezi: ***Comisia Europeană a Dunării (1856-1949)... op.cit., p.28.

[708] În lucrarea: *** **Operaţiunile pe apă de pe toate teatrele de operaţiuni navale din 1914-1918**, Bucureşti, 1924, p.89, se face sublinierea că alături de bombardarea farului şi a staţiunii, au fost luaţi ca prizonieri militarii postului rus (temporar) de pază.

[709] Vezi: Constantin Botoran, Ion Calafeteanu, Eliza Campus, Viorica Moisiuc, **România şi Conferinţa de pace de la Paris (1918-1920). Triumful principiului naţionalităţilor**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983.

[710] I[on] Rusu Abrudeanu, **România şi războiul mondial**, Bucureşti, 1921, p.328.

După eforturi stăruitoare depuse de membrii delegației Române (Ion I.C.Brătianu, N.Mișu, Alexandru Vaida-Voievod, Victor Antonescu, C.Diamandy ș.a.), s-a reușit ca România să fie acceptată la Conferința de pace în calitate de aliată (sub formula „statelor secundare aliate și beligerante").

La 1 februarie 1919 Ion I.C.Brătianu a prezentat Memoriul intitulat „România în fața Conferinței de pace", în care au fost incluse toate cererile și revendicările teritoriale a căror împlinire poporul român o aștepta.

Nu fără greutăți, după îndelungi dezbateri și negocieri, au fost semnate Tratatele de pace: la 28 iunie 1918 (Versailles), cu Germania; la 10 septembrie 1919 (Saint Germaine), cu Austria - consacra în plan juridic internațional unirea Bucovinei cu România; la 27 noiembrie 1919 (Neuilly sur-Seine), cu Bulgaria – confirma drepturile României asupra Dobrogei, frontiera româno-bulgară rămânând cea stabilită prin Tratatul de la București, din 1913[711]; la 4 iunie 1920 (Trianon), cu Ungaria[712] - confirma în plan juridic internațional actul de la 1 Decembrie 1918 (făurirea statului național unitar roman); la 10 august 1920 (Sevres), cu Turcia.

Rusia sovietică (din 30 decembrie 1922 – U.R.S.S.) nu și-a trimis – deliberat! – reprezentanții la Conferința de pace sub pretextul că la Paris se punea la cale o mare „tâlhărie imperialistă"! În realitate, ea a dorit să-i rămână mâinile libere, să aibă astfel posibilitatea ca ulterior să-și impună interesele – ieșirea la gurile Dunării, Basarabia, strâmtorile Mării Negre ș.a. – prin șantaj, amenințarea cu forța sau folosirea forței.

Acesta a fost cadrul politico-diplomatic extern în care, la 28 octombrie 1920, a avut loc semnarea Tratatului de pace de la Paris. Întrucât nu s-a ajuns la încheierea unui tratat între România și Rusia Sovietică, s-a ajuns la tratatul mai sus amintit, el fiind semnat de către Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia, pe de o parte, și România, pe de altă parte, prin el recunoscându-se suveranitatea României asupra teritoriului dintre Prut, Nistru și Marea Neagră:

„Art.1. Înaltele Părți Contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la gura

---

[711] Cadrilaterul era parte a României, litoralul românesc spre sud ajungând până la Ecrene, incluzând Balcicul și Caliacra.

[712] *** **Traité de Trianon 4 juin 1920. Frontière entre la Roumanie et la Hongrie. Procés-Verbal definitif de délimitation**, Cluj 1925. Reprezentantul României în Comisia de delimitare a fost gen. C.S. Dumitrescu. Tratatul a fost ratificat de România prin Legea nr. 3702/30 august 1920.

sa până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar dintre Bucovina şi Basarabia, şi acest vechi hotar".

*„Art.9. Înaltele Părţi Contractante vor invita Rusia să adere la Tratatul de faţă, de îndată ce va exista un guvern rus recunoscut de ele. Ele îşi rezervă dreptul de a supune Arbitrajului Consiliului Societăţii Naţiunilor toate chestiunile ce ar putea fi ridicate de guvernul rus cu privire la detaliile acestui Tratat, **fiind bine stabilit că fruntariile definite prin acest Tratat, precum şi suveranitatea României asupra** **teritoriilor** **pe care le cuprinde*** (inclusiv Insula Şerpilor – n.n.), ***nu vor putea fi puse în discuţiune*** (...)".[713]

Partea sovietică avea un alt punct de vedere privitor la tratatele de pace, exprimat de **Vladimir Ilici Lenin:** *„Când Rusia sovietică se va întări, praf şi pulbere se va alege de tratatele de la Versailles"*![714]

Conferinţa de pace de la Paris a recunoscut suveranitatea României şi asupra insulei Ada-Kaleh de pe Dunăre[715], care apăra şi proteja oraşul-port Orşova şi Porţile de Fier, o bijuterie a naturii, dispărută sub apele Dunării ca urmare a programului hidroenergetic legat de apele bătrânului fluviu.

Unirea Basarabiei (27 martie 1918), Bucovinei (15/28 noiembrie 1918) şi a Transilvaniei (1 Decembrie 1918) cu ţara mamă, realizarea României Mari în vechile hotare (295.049 km^2 cu o lungime a frontierelor de 3.686, 5 km - 454 km litoral maritim - şi peste 14.700.000 locuitori - în 1919), a fost – după o fericită formulare aparţinând lui **Emmanuel de Martonne**, mare geograf european, expert de profil al Conferinţei de pace de la Paris – *„o mare victorie a geografiei asupra istoriei nedrepte"*!

Constituţia din anul 1923, stipula (Titlul I, art.1) că *„Regatul României este un stat naţional unitar şi indivizibil"*, următorul articol (2) făcând precizarea că teritoriul său *„ este nealienabil"*![716]

Ca parte integrantă a Regatului României, Insula Şerpilor a cunoscut – în perioada dintre Marea Unire şi declanşarea celui de-al doilea război mondial – un curs firesc. Remarcăm totuşi că, datorită problemelor economice, sociale, politice, militare şi diplomatice cu care s-a confruntat ţara, Insula Şerpilor n-a beneficiat de o atenţie deosebită

---

[713] Ioan Scurtu, Gheorghe Z.Ionescu, Eufrosina Popescu, Doina Smârcea, **Istoria României între anii 1918-1944. Culegere de documente**, Bucureşti, 1982, p.36-37. Vezi şi : „Monitorul oficial", nr.100, din 8 august 1922.

[714] V.I.Lenin, **Opere**. Vol.41, Bucureşti, 1966, p.356.

[715] Sherman David Spector, **România la Conferinţa de Pace de la Paris**, Iaşi, 1995, p.277-278.

[716] Aceleaşi precizări apar stipulate şi în Constituţia din 1866 (Titlul I, art.1, 2).

din partea guvernelor care s-au perindat la cârma țării, ea intrând în atenția opiniei publice românești îndeosebi cu prilejul unor evenimente speciale.

Un asemenea moment l-a constituit vizita din septembrie 1936 a I.P.S.S. Cosma, Episcopul Dunării de Jos, care, pe lângă cunoașterea acestei palme de pământ românesc, a urmărit înălțarea – în premieră! – a unui schit (ortodox) și a unei stații de salvare.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române – marcând prima vizită a unui sobor de preoți români în insulă! - , în total 12 persoane, a fost transportată la insulă cu o navă a C.E.D. Transbordarea și debarcarea înalților prelați, a membrilor delegației, s-a făcut sub atenta îngrijire a lt.comandorului Aurelian Păunescu, comisar maritim și căpitan al portului C.E.D. Sulina, *„care a ținut să facă onorurile insulei, pentru **primul ierarh bisericesc care pune[a] piciorul pe pragul ei**"*.

„Pe insulă – relata „Marea Noastră", revista Ligii Navale Române – *se va înălța un paraclis, la care se va adăuga un schit călugăresc, care pe lângă proslăvirea celor cerești se va îngriji și cu alinarea navigatorilor, pescarilor, refugiaților - ori care ar fi ei – de furiile vremelnice ale mării*". Schitul era preconizat să fie *„înzestrat și cu un spațiu arhondaric, care va servi ca adăpost*" pentru năpăstuiții furtunilor din Marea Neagră. *„Arhondaricul* – sublinia revista și un alt scop al acestuia – *va servi și de primire celor ce se vor duce la insulă ca să se îmbie de frumusețile înconjurătoare ale mării*".

Postul de salvare preconizat pentru pescari ș.a., urma să fie dotat de către Salvamar cu două bărci și o cală de lansare la apă, precum și cu hrană și apă potabilă, împrospătate permanent.

Întrucât cele două proiecte necesitau mulți bani, s-a făcut apel la subscripția publică: *„Cerem de la frații noștri obolul în numele celor ce se vor bucura de această înfăptuire măreață*".

Cu prilejul vizitei **I.P.S.S. Cosma, Episcopul Dunării de jos**, acesta a binevoit să scrie în „Cartea de aur" a insulei, câteva rânduri: *„Sâmbătă 5 septembrie 1936, cu voia lui Dumnezeu vizitat-am insula Șerpilor. Aici cu însoțitorii noștri semnați mai jos, am ținut sfatul fericit în stabilirea locului în care să putem înălța un paraclis, unde să fie slăvit Dumnezeul părinte, cu al cărui ajutor s-a înfăptuit darul neamului, unirea tuturor românilor unit în puternic mănunchi în anul mântuirii 1918. S-a ales partea de insulă de către Răsărit și nu vom da ochilor noștri somn nici genelor noastre dormitare, până nu vom vedea înfăptuit dorul sufletului nostru. Mulțumiri și arhierești binecuvântări Onor. Comisiunii Europene a Dunării, care ne-a pus la dispoziție mijlocul de a vedea frumusețile din tot drumul nostru și putința de a hotărî în viitorul*

apropiat al paraclisului și schitului care să fie podoabă creștină și românească în frumoasa insulă".[717]

Un alt moment deosebit pentru viitorul Insulei Șerpilor l-a reprezentat semnarea, la 18 august 1938, de către Marea Britanie, Franța și România a „Aranjamentului de la Sinaia"[718] (23 de articole) și a unui Protocol final, explicativ. Cele două documente reprezentau punctul final al Conferinței internaționale de la Sinaia, convocată pentru a modifica regimul Dunării maritime.

Negocierile între cele trei state s-au purtat între 8-17 august 1938, lucrările încheindu-se cu „Aranjament"-ul citat, act prin care puterile europene au satisfăcut cea mai mare parte a cererilor formulate de către România, mare parte a atribuțiilor care până atunci reveniseră C.E.D., trecând în sarcina țării noastre.

Art.10. al „Aranjamentului de la Sinaia" prevedea următoarele *„Comisia europeană a Dunării pune la dispoziția guvernului român, în deplină libertate și în conformitate cu interesele navigației, toate bunurile sale mobile, imobile, aparate, nave, drage, instalații, ateliere, precum și farurile din Insula Șerpilor, de la Sulina și Sfântu Gheorghe".*[719]

Prevederile art.10, revenirea competențelor privind Dunărea maritimă înăuntrul suveranității țării noastre, faptul că, în sfârșit, ni se făcea și nouă dreptate în această privință, că după aproape un secol de dezbateri și jocuri de culise, lucrurile reintrau în firescul lor, au fost primite de opinia publică din România cu satisfacție.

La 5 ianuarie 1939, la București, reprezentanții guvernelor de la Berlin și Roma au făcut cunoscut public adeziunea acestora la prevederile Aranjamentului de la Sinaia.

La 1 martie 1939, la București, a fost semnat un Acord suplimentar, care consacra oficial atât intrarea Germaniei în C.E.D.((își finaliza astfel eforturile de accedere în C.E.D.)) cât și adeziunea Italiei la Aranjamentul din 18 august 1938.

Materializarea noului statut juridico-fluvial al României a avut ca punct culminant ceremonia desfășurată la Sulina - 17 mai 1939 - când pavilionul C.E.D.-ului a fost coborât, în locul lui fiind înalțat pavilionul

---

[717] Vezi: *** **Insula Șerpilor. Vizita I.P.S.S. Episcopul Dunării de Jos. Proiectul de înălțare a unui schit și al unei stații de salvare**, în: "Marea Noastră". Revista Ligii Navale Române, Nr.10, Octombrie 1936, Anul V, p.185.

[718] Aranjamentul de la Sinaia (18 august 1938), Acordul de la București (1 august 1939) și Aranjamentul de la Viena (12 septembrie 1940), formează un corp comun de dispoziții, prin el urmărindu-se stabilitatea unei noi reglementări juridice a regimului navigației pe Dunăre. Vezi și: G.C.Florescu, op.cit., p.172.

[719] Paul Gogeanu, op.cit., p.245. Vezi și: Iulian Cîrțînă, Ilie Seftiuc, op.cit., p.32.

românesc.Cel puţin formal, era pentru întâia oară când România şi-a dobândit suveranitatea la Dunărea maritimă.

Efectele Conferinţei internaţionale de la Sinaia şi a documentelor semnate la finalul acestei reuniuni, nu şi-au găsit cuvenita împlinire decât ceva mai târziu, din cauza schimbărilor politice ce au avut loc în Europa centrală şi de sud-est (Acordul de München din 28 septembrie 1938 şi Arbitrajul de la Viena din 2 noiembrie 1938, ambele pecetluind soarta Cehoslovaciei).

În cursul anului 1939 Liga Navală Română, prin filialele sale din teritoriu, a continuat organizarea de excursii vizând cunoaşterea pământului românesc, cultivarea pasiunii pentru călătoriile pe apă.

Un exemplu în acest sens îl constituie activitatea Filialei Chişinău a L.N.R., condusă de gen. Cristache Popescu. Pentru membrii filialei, între 22-26 iunie 1939 a fost organizată o excursie – descrisă de revista „Marea Noastră"[720] – pe următorul traseu: Chişinău-Galaţi-Tulcea-Sulina-Insula Şerpilor-Sulina-Vâlcov-Chilia-Bolgrad-Chişinău.[721]

Perioada de după Conferinţa de pace de la Paris a fost caracterizată prin agravarea tendinţelor revanşarde şi revizioniste, accentuarea pretenţiilor teritoriale şi a rivalităţii cu privire la hegemonia în Europa şi Orientul Apropiat, toate împreună demonstrând şubrezenia tratelor de pace încheiate sub egida acestei conferinţe. Sfârşitul acestei perioade, (1938-1939) a marcat atât în istoria Europei cât şi în cea a României, ani de grea cumpănă, marile evenimente ale acestei perioade având consecinţe durabile, unele resimţindu-se până în zilele noastre.

Destinul politic şi traiectoria externă a României acelei perioade au fost influenţate major de cele trei centre de putere care dominau bătrânul continent – U.R.S.S., Germania şi blocul Anglia-Franţa.

Anglia şi Franţa, în calitate de învingătoare în primul război mondial, erau considerate drept garantele statu-quo-ului interbelic. Ele au fost cele care, în vederea contractării expansiunii U.R.S.S.-ului şi Germaniei, au creat în centrul şi sud-estul Europei un sistem complex de alianţe, care au inclus România, Polonia, Jugoslavia, Turcia şi Grecia.

Treptat, anglo-francezii au adoptat o politică de „conciliere", de cedare în faţa presiunilor (cererilor) statelor revizioniste, momentul „cheie" – cu adevărat dramatic – constituindu-l „Acordul" (Pactul) de la München, din 29 septembrie 1938, când împreună cu Germania şi Italia au mutilat teritorial Cehoslovacia. Era o dovadă elocventă nu numai a slăbiciunilor care măcinau democraţiile occidentale, dar şi a incapacităţii

[720] Vezi: „Marea Noastră", Anul IX, Nr. 2-3, Februarie - Martie 1940, p.63.
[721] Marius Bejan, op.cit., p.43.

acestora de a-și asuma responsabilitatea unei confruntări directe cu o Germanie nepregătită încă pentru un război direct.

Pentru țara noastră, care își întemeiase întreaga politică externă pe colaborarea cu Anglia și Franța, cu țările membre ale Micii Înțelegeri și Înțelegerii Balcanice, pozițiile externe adoptate de Anglia și Franța („cazul" München), au constituit o lovitură dureroasă. Mica Înțelegere s-a destrămat, odată cu aceasta îngustându-se substanțial posibilitățile ca țara noastră să se folosească de sistemul de alianțe pe care își sprijinea securitatea și integritatea teritorială.

Intuind dramele de care urma să aibă parte România, **Nicolae Iorga** (1872-1940), cu luciditatea cunoscătorului istoriei și a învățămintelor acesteia, avertiza (1938): *„Fereşte-te popor al meu, căci mari primejdii ți se pregătesc"!*

În a doua parte a anului 1939, eșichierul politic european era clar departajat, numărând nu mai puțin de trei grupări de state: prima grupare – cuprindea Marea Britanie și Franța care, după eșecurile repetate din perioada 1936-1938, încercau să contracareze pericolele care planau asupra lor; a doua grupare – cuprindea Germania, U.R.S.S.- ul, Italia, Ungaria și Bulgaria, state revizioniste și revanșarde, care căutau modificarea radicală a statu-quo-ului fixat prin tratatele de pace din 1919-1920; a treia grupare – cuprindea țările din estul și sud-estul Europei, aflate sub "umbrela" Londrei și Parisului; situate geografic departe de cele două state vest-europene, dar între Germania și U.R.S.S., soarta României, Poloniei, țărilor baltice, Jugoslaviei și Greciei oscila între a fi înghițite fie de nazism, fie de comunism.

Prin „Acordul de la München", Anglia și Franța au dat „undă verde" celui de al doilea război mondial, care a și fost declanșat la 1 septembrie 1939[722].

Dezmembrarea Cehoslovaciei și transformarea Boemiei și Moraviei în protectorat, ocuparea orașului Memel de către Germania nazistă, urmată de invadarea și anexarea Albaniei de către Italia fascistă, demonstrau eșecul lamentabil al politicii müncheneze, mutațiile produse în raportul de forțe pe plan european.

În sud-estul Europei țara de care erau interesate cel mai mult atât Germania nazistă, cât și U.R.S.S.- ul, era România.

---

[722] Declanșat vineri 1 septembrie 1939, orele 4, 45 și încheiat marți 8 mai 1945, orele 23, 01; România a participat la această conflagrație între 22 iunie 1941 și 12 mai 1945, fiind a patra putere a coaliției antihitleriste; pierderile armatei române au fost de 794.562 oameni (morți, răniți, bolnavi și dispăruți), din care : 624.740 pe frontul de Est și 169.822 pe frontul de Vest (Vezi pentru detalii: Florin Constantiniu, op.cit., p.466).

Pe lângă o poziție geostrategică de excepție, România, putea deveni pentru Germania un furnizor de bază de petrol, grâne, alimente ș.a., acestea fiind atuu-uri majore pentru creșterea potențialului de război german. Prin urmare, pentru realizarea acestor planuri strategice, tactica de subordonare economică, politică și militară a României de către Germania nazistă s-a bazat – asemenea cazului altor țări intrate în vizorul acesteia – pe presiuni economice și politice, încheierea unor documente bilaterale, pe o abilă propagandă în care au fost antrenate și unele forțe politice interne (Garda de Fier ș.a.).

Tratativele pentru colaborarea economică germano-română pe termen lung, începute în toamna anului 1938 și reluate cu vigoare în februarie 1939, s-au finalizat prin semnarea Tratatului economic româno-german din 23 martie 1939, o expresie a planului de vasalizare a unei țări europene. Relevant pentru acest lucru, rămâne una dintre declarațiile lui **Hitler**: *„România ar trebui să facă bine să renunțe, pe cât posibil la ideea de a avea o industrie proprie. Ea ar trebui să dirijeze bogățiile pământului spre piața germană"!*

Semnarea acestui document înrobitor, a marcat începutul intrării României în ordinea europeană dictată de Berlin.

U.R.S.S.- ul, tributar cerințelor politicii inaugurate de Petru cel Mare, a urmărit cu tenacitate spargerea izolării în care intrase după primul război mondial, divizarea statelor vest europene până la conflict deschis, precum și anexarea, atunci când conjunctura s-ar fi dovedit favorabilă, a teritoriilor care fuseseră sub stăpânirea vremelnică a Rusiei țariste, între acestea numărându-se și Basarabia.

La 21 august 1939, la Berlin, a fost semnat tratatul economic sovieto-german.

U.R.S.S.- ul a colaborat activ, inclusiv în plan militar, cu Germania nazistă – cele două mari „proscrise" ale sistemului de la Versailles -, momentul culminant al acestei colaborări constituindu-l semnarea celebrului „Pact Ribbentrop-Molotov", unul dintre cele mai importante documente internaționale ale secolului XX, ale cărui urmări se resimt și în secolul XXI.

La 20 august 1939, Iosif Vissarionovici (Djugașvili) Stalin (1879-1953)[723], a răspuns afirmativ mesajului primit de la Adolf Hitler (1889-1946), prin care era anunțat oficialcă o delegație germană în frunte cu Joachim von Ribbentrop (1893-1946) va sosi la Moscova la 22 august și

[723] Vezi: Michael Lynch, **Stalin și Hrusciov: U.R.S.S., 1924-1964**, București, 1994.

că Ribbentrop era *„învestit cu toate împuternicirile extraordinare în vederea semnării pactului de neagresiune".*[724]

Delegația germană alcătuită din 30 de persoane a fost primită la aeroportul din Moscova (pavoazat cu drapele hitleriste) de Vladimir P.Potemkin, locțiitorul comisarului pentru Afaceri Străine. La orele 15, 30 Ribbentrop era primit la Kremlin de Stalin, cu care a avut o scurtă întrevedere.

Deși inițial se obligaseră să respecte art.10 al Pactului Societății Națiunilor – care stipula că *„Membrii Societății se angajează să respecte și să mențină contra tuturor agresiunilor exterioare integritatea teritorială și independența politică prezentă a tuturor membrilor Societății"* – U.R.S.S.- ul și Germania nazistă (în 1939 nu mai era membră a acestei organizații) erau în poziția de a semna un document bilateral al cărui obiect și scop erau îndreptate împotriva independenței și integrității teritoriale a unor state terțe. Urmărind astfel de obiective – contrare normelor și principiilor fundamentale ale dreptului internațional -, el era lovit de nulitate ab initio.

Pactul de neagresiune dintre Germania și Uniunea Sovietică – intrat în literatura de specialitate sub numele de *„Pactul Ribbentrop-Molotov"* – a fost semnat de către cei doi miniștri de externe, Joachim von Ribbentrop și Viaceslav Mihailovici Molotov (adevăratul său nume era Skriabin; 1890-1986)[725], în prezența și în biroul personal al lui Stalin[726], în noaptea de 23/24 august orele 02, 00, purtând însă pe el consemnată data de 23 august 1939.

„Pactul" germano-sovietic cuprindea două părți (documente) esențiale – *Tratatul de neagresiune* (pe 10 ani, cu prelungirea automată pentru încă 5 ani dacă nici una dintre părți nu îl denunța cu un an înaintea termenului de expirare) și *Protocolul adițional secret* (mult mai

---

[724] Ioan Talpeș, **Diplomație și apărare. Coordonate ale politicii externe românești. 1933-1939**, București, 1988, p.317.

[725] Om politic sovietic n.1890 la Kukarka-m.1986, Moscova. Decembrie 1930-Mai 1941 – președintele Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S.; 1941-1942 și 1946-1953 – locțiitor al Președintelui Consiliului Comisarilor Poporului și prim-locțiitor între 1942-1946 și 1953-1957; mai 1939 – martie 1949 – Comisarul Poporului pentru Afacerile Externe ale U.R.S.S.; 1939-1949 și 1953-1956 – ministru al Afacerilor externe; fidel al lui Stalin, a ajuns la conflict deschis cu Nikita Hruşciov (1957), fiind exclus din Prezidiul C.C. al P.C.U.S.; 1962 – exclus din partid, pensionat; restabilit în calitatea de membru de partid în anul 1984, cu doi ani înainte de deces. A făcut enorm de mult rău (teritorial, politic ș.a.) României, aflându-se inclusiv în spatele ocupării militare și anexării Insulei Șerpilor printr-un protocol și un proces verbal impuse forțat!

[726] În același birou, la 27 septembrie 1939, Ribbentrop mai semna cu omologul său și *Protocolul* prin care se stabileau noile granițe între cele două state dictatoriale.

important)[727], rezultatul convorbirilor strict confidențiale privind delimitarea sferelor de interes ale celor două puteri în Europa de est, stabilirea unei noi ordini politico-teritoriale între Marea Baltică și Dunăre, cu efecte majore asupra situației internaționale, asupra României în special.

Protocolul adițional secret conținea următoarele 4 articole:

„1. În cazul unei transformări teritoriale și politice a teritoriilor aparținând statelor baltice (Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania), frontiera nordică a Lituaniei va reprezenta frontiera sferelor de interes, atât ale Germaniei, cât și ale U.R.S.S.

În legătură cu aceasta, interesul Lituaniei față de teritoriul Vilno este recunoscut de ambele părți.

2. În cazul unei transformări teritoriale și politice a teritoriilor aparținând statului polonez, sferele de interes, atât ale Germaniei, cât și ale U.R.S.S. vor fi delimitate aproximativ pe linia fluviilor Narev, Vistula și San.

Problema dacă interesele ambelor părți fac ca menținerea unui stat polonez independent să fie de dorit și modul în care vor fi tratate frontierele acestui stat, poate fi determinată în mod definitiv numai în cursul evenimentelor politice ulterioare.

În orice caz, ambele guverne vor rezolva această problemă pe calea unei înțelegeri prietenești.

*3. **În privința Europei sud-estice, partea sovietică accentuează interesul pe care-l manifestă pentru Basarabia. Partea germană își declară totalul desinteressement politic față de aceste teritorii.***[728]

*4. **Acest Protocol va fi considerat de ambele părți ca strict secret**".*[729]

Formularea ambiguă a art.3 din Protocolul secret – în care nu era nominalizată decât Basarabia[730], pentru ca în finalul frazei să apară

---

[727] Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.55. Vezi și: Florin Constantiniu, **Între Hitler și Stalin. România și Pactul Ribbentrop-Molotov**, București, 1991, p.108-109 și 110.

[728] „3. Hinsichtlich des Südostens Europas wird von sowjetischer Seite das Interesse an Bessarabien betont. Von Jeuscher Seite wird das völlige politische Desinteressement an diesen Gebieten arklärt". Apud Nicolae Titulescu, B, op.cit., p.106. Pentru traducerea acestui articol de către specialiștii străini, pentru micile diferențe lingvistice, vezi: Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.88 (n.123); Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.201; Florin Constantiniu, op.cit., p.110 (în loc de „teritorii", traduce cu „regiuni").

[729] Apud Nicolae Titulescu, op.cit., p.107. Vezi și: Gh. Buzatu, **România cu și fără Antonescu**, Iași, 1991, p.22. Dr.Aurel Preda Mătăsaru, op.cit., p.138.Vezi și: Emilian Bold, Ilie Seftiuc, **Pactul Ribbentrop-Molotov. Antecedente și consecințe**, Institutul European, 1998.

menţionate „aceste teritorii"(regiuni) -, lăsa să se înţeleagă dezinteresul politic al Germaniei faţă de întregul sud-est european.A fost o mişcare abilă, un act intenţionat, întrucât la 24 iunie 1940 Ribbentrop arăta că Hitler îl împuternicise să declare *„dezinteresul german faţă de teritoriile Europei Sud-Estice – inclusiv până la Constantinopol şi strâmtori"*; era vorba de un dezinteres politic, în acelaşi text el arătând că a subliniat clar interesele economice ale Reichului în această parte a Europei).[731]

Pactul Ribbentrop-Molotov a fost dezbătut şi aprobat de Sovietul Suprem al U.R.S.S. la 31 august 1939, iar de Reichstagul german la 1 septembrie 1939. Protocolul adiţional secret – al cărui text a fost destinat să rămână o mare taină a cabinetelor totalitare de la Moscova şi Berlin şi care a ajuns cunoscut lumii în urma unei hotărâri a Congresului S.U.A.![732] – nu a fost supus ratificării odată cu Tratatul de neagresiune, motivul nefiind greu de înţeles.

Conflictul germano-sovietic început la 22 iunie 1941 a făcut acest document secret să devină nul prin forţa lucrurilor, cum nule au devenit toate documentele bilaterale din perioada 1939-1941.

Intuiţia lucidă a marelui diplomat român **Nicolae Titulescu** – cel care în 1940 scria că *„Intagibilitatea lor* [frontierelor româneşti] *este unica preocupare a vieţii mele"*[733] – privind evoluţia lucrurilor în Europa, s-a dovedit şi de această dată corectă.

Convins de necesitatea unui tratat româno-sovietic, Titulescu a semnat la 21 iulie 1936 la Montreux cu Maksim Maksimovici Litvinov (Vallah Max; 1876-1951) un Protocol în 4 puncte, care urma să stea la baza unui viitor tratat bilateral de asistenţă mutuală, tratat care nu s-a mai

---

[730] Pentru a induce în eroare autorităţile române şi a ascunde adevaratele intenţii sovietice, la 17 septembrie 1939, deci la scurt timp, Molotov scria urmatoarele :*"URSS va duce o politică de neutralitate în relaţiile dintre URSS şi România"*.
Vezi : ***** Probleme de politică externă a României. 1918-1940. Culegere de studii.** Vol.II, Editura Militară, Bucureşti,
1977, p.402.

[731] Florin Constantiniu, O istorie sinceră...op.cit., , p. 365-366.

[732] Publicat în anul 1948, după copia găsită în arhivele germane – arhive ridicate de americani în timpul războiului, microfilmate, prelucrate şi publicate de către Departamentul de Stat al SUA în vol.:*****"Relaţiile sovieto-naziste în 1939-1941"**.Vezi şi:*****Documents an german Foreign Policy 1918-1945**.Series D.Vol.VII, London, 1956, doc.nr.226. "Tinerama"(Nr.43, 6-12 septembrie 1991, p.11) a lansat o altă versiune:copia în posesia căreia au intrat americanii, le-a fost predată de generalul conte Karl von Lösch! Tiberiu Tudor (**Istoria dramatică a teritoriilor româneşti ocupate.Tratatul cu Ucraina-1997**, Bucureşti, 2000, p.149) scrie că existenţa Protocolului secret a fost mereu contestată de URSS, inclusiv de Gorbaciov, căruia cancelarul Kohl i-a trimis copia microfilmului păstrat în arhivele germane!

[733] Nicolae Titulescu, op.cit., p.63.

semnat niciodată întrucât Carol al II-lea, nemulţumit de politica ilustrului diplomat, l-a înlăturat din guvern la 29 august 1936.

Nicolae Titulescu, cunoscând necesitatea încheierii unui astfel de tratat înainte ca Germania să pornească un atac împotriva U.R.S.S., sau ca cele două să se înţeleagă între ele, rostea următoarele cuvinte profetice: *„(...) acest tratat trebuie să fie făcut în timp util, altfel apropierea ruso-germană se va face împotriva noastră"*![734]

Fără a scoate un cuvânt despre Protocolul adiţional secret din 23 august 1939, în discursul pe care **Molotov** l-a rostit în faţa Sovietului Suprem, acesta a spus că *„ziua de 23 august (...) trebuie considerată ca o dată de mare importanţă istorică. Pactul de neagresiune constituie un punct de cotitură în istoria Europei şi nu numai a Europei (...).*[735] Cu o uşoară notă de cinism, la 31 august 1939, el continua ideea, subliniind că *„Potrivit Pactului sovieto-german (...), Uniunea Sovietică nu este obligată să lupte nici de partea Marii Britanii, nici de partea Germaniei. Uniunea Sovietică îşi urmează propria ei politică, care este determinată numai de interesele popoarelor U.R.S.S. şi nu de altceva".*[736]

„Pentru Stalin – scrie istoricul **Florin Constantiniu** -, *perspectiva unui conflict generalizat în lumea capitalistă însemna împlinirea unui obiectiv de mult timp urmărit. El se afla în situaţia avantajoasă de a fi solicitat de ambele părţi aflate în confruntare. Spre deosebire de Marea Britanie şi Franţa, care nu ofereau, practic, nimic în schimbul participării la războiul împotriva Germaniei şi încă pentru a apăra ţări – ca Polonia sau România – considerate de Moscova ca duşmani, Germania se declara dispusă să facă însemnate concesii teritoriale U.R.S.S. ca ea să rămână în afara conflictului.* ***Pentru Stalin, alegerea se impunea de la sine „dând „lumină verde" planurilor de război ale lui Hitler, dictatorul sovietic deschidea calea celui de-al doilea război mondial.*** *În timp ce Germania, Italia, Marea Britanie şi Franţa aveau să-şi sleiască forţele, Armata Roşie urma să-şi întărească şi sporească puterea, pentru a interveni şi a dicta combatanţilor epuizaţi o* ***pax sovietica***".[737]

Consecinţele Pactului Ribbentrop-Molotov asupra Europei[738] au fost grave, complexe şi de durată: declanşarea celui de-al doilea război

---

[734] Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.117.

[735] Emilian Bold, Ilie Seftiuc, op.cit., p.152.

[736] Alexandr Werth, **Un englez pe frontul de est**, Bucureşti, 1970, p.55

[737] Florin Constantiniu, op.cit., p.365 *„Ne vom angaja ultimii* – spunea **Stalin** – *pentru a arunca în talgerul cântarului greutatea capabilă să încline cumpăna".* Vezi şi: Titu Georgescu, op.cit., p.111.

[738] Emilian Bold, Ilie Seftiuc, op.cit.(n.31).

mondial prin atacarea, urmată la scurt timp de împărţirea între cei doi dictatori, a Poloniei; crearea unor avantaje politico-militare considerabile pentru U.R.S.S., care fără a se implica în război putea trage maximum de foloase posibile; anexarea de către U.R.S.S. a statelor baltice, a Basarabiei, Bucovinei de Nord, Ţinutului Herţei şi a altor teritorii româneşti; trecerea la refacerea conducerii armatei sovietice[739];împărţirea Europei şi Peninsulei Balcanice în noi "sfere de influenţă"; ş.a.

Germania nazistă, asigurându-se că U.R.S.S.- ul nu o va ataca, a declanşat al doilea război mondial, atacând Polonia, îndreptându-se apoi spre vest.[740]

U.R.S.S.- ul, la rândul său, profitând de conjunctura favorabilă, de prevederile Protocolului adiţional secret, a trecut la atacarea Poloniei, la 17 septembrie 1939 trupele sovietice intrând şi ocupând cu forţa partea răsăriteană a acestei ţări (40% din suprafaţa ei).

La începutul anului 1940, trupele germane au invadat Danemarca, Norvegia şi Luxemburg, ofensiva germană declanşată pe frontul occidental la 10 mai 1940 a dus, rapid, la zdrobirea Olandei şi a Belgiei, la 14 iunie 1940 era ocupat Parisul, opt zile după aceea Franţa capitulând.

La 30 noiembrie 1939 trupele sovietice care atacaseră Finlanda, au suferit grele înfrângeri, abia la 12 martie 1940 această ţară curajoasă putând fi îngenunchiată (atacarea Finlandei a constituit motivul pentru care la 14 decembrie 1939 Consiliul Ligii Naţiunilor a adoptat Rezoluţia prin care URSS- ul a fost declarat "stat agresor" şi exclus din Liga Naţiunilor – organism internaţional care avea drept scop menţinerea păcii internaţionale, îngrădirea recurgerii la război, garantarea statu quo-ului stabilit prin tratatele de la Versailles şi respectarea normelor dreptului internaţional).

La 3, 5 şi 6 august 1940, din ordinul lui Stalin, armata sovietică a anexat Lituania, Letonia şi Estonia, comunicatul Moscovei, care falsifica grosolan lucrurile, făcea cunoscut lumii faptul că Sovietul Suprem a satisfăcut "*rugămintea Lituaniei, Letonei şi Estoniei de a intra în componenţa URSS*"!

În strategia anexionistă sovietică, Basarabia urma să fie înglobată U.R.S.S.- ului înainte de atacarea Finlandei, desfăşurarea evenimentelor impunând amânarea temporară a atingerii acestui proiect.

---

[739] Între 1937-1939, din ordinul lui Stalin au fost executaţi: mareşalul Tuhacevschi – ministrul apărării, 13 din cei 15 comandanţi de armate, 3 din 5 mareşali, 330 din 600 de generali, 80% din numărul coloneilor ş.a.

[740] **Troţki,** în 1936, arăta că „*Fără Stalin n-ar fi existat Hitler*"! Acelaşi, în 1938, remarca că „*Stalin i-a dezlegat definitiv mâinile lui Hitler, ca şi adversarilor lui, spre a împinge Europa în război*". Apud Titu Georgescu, op.cit., p.111-112.

La câteva săptămâni după înfrângerea Finlandei, intenţiile sovieticilor de a anexa Basarabia au fost făcute publice pentru prima dată – după 1924! -, la 29 martie 1940 când, la sesiunea Sovietului Suprem, **V.M.Molotov** declara: *„Printre ţările meridionale vecine este una cu care noi nu avem un pact de neagresiune, România. Aceasta explică existenţa unei chestiuni litigioase nerezolvate, aceea a Basarabiei, a cărei anexare de către România (sic!) nu a fost niciodată recunoscută de Uniunea Sovietică, cu toate că aceasta n-a pus niciodată chestiunea înapoierii Basarabiei pe cale militară".*[741]

Discursul lui Molotov confirma faptul că nu numai gentleman's agreement-ul Litvinov-Titulescu, dar nici măcar obligaţiile care decurgeau din pactul Briand-Kellogg[742] semnat la Paris la 27 august 1928 sau din Convenţia de la Londra din 24 mai 1933 (conţinând clauzele de bază ale Ligii Naţiunilor), nu aveau, în ansamblul lor, pentru U.R.S.S., sensul unui pact bilateral de neagresiune.

Aflat în audienţă la Molotov (care cumula funcţia de ministru de externe cu cea de premier al guvernului sovietic), ambasadorul român la Moscova, Gheorghe Davidescu l-a informat (3 aprilie 1940) în legătură cu dezamăgirea Bucureştiului faţă de discursul din 29 martie, l-a care acesta i-a declarat oficial *"am spus ce trebuia să spun"!*

Pe 9 aprilie 1940, Molotov l-a convocat la Kremlin pe ambasadorul român, prilej cu care i-a remis un memoriu privind unele incidente de frontieră provocate de români (ulterior, verificându-se s-au dovedit a fi mincinoase, lucrurile stând exact invers!), avertizându-l că *„incidentele depăşesc orice limită"* şi că *„guvernul sovietic nu poate permite repetarea unor astfel de cazuri"*.

Terenul pentru anexarea propriu-zisă a Basarabiei era pregătit de către U.R.S.S. pas cu pas, cu o minuţiozitate diabolică.

Eşuarea tratativelor anglo-franco-sovietice de la Moscova, Pactul Ribbentrop-Molotov ş.a. au schimbat radical poziţiile politico-militare ale României, constituind factorii decisivi ai izolării sale pe plan internaţional. Practic, după 23 august 1939, România s-a găsit singură în faţa U.R.S.S.- ului şi a Germaniei, prima vizând anexarea provinciilor sale estice, cea de-a doua, dacă se putea pe cale paşnică, restul!

„România – scria **Grigore Gafencu** – *nu mai era înconjurată ca înainte de două imperii rivale care nu îi mai cereau decât neutralitatea,*

---

[741] Serghei Hacman, **Aspecte diplomatice ale problemei Basarabiei şi Bucovinei în relaţiile internaţionale (1940)**, în: „APVLVM"(Alba Iulia), XXXIV, 1997, p.611.

[742] „Tratatul general de renunţare la război ca instrument al politicii naţionale".

ci de doi parteneri care nu îi mai cereau nimic, decât să se supuie cu docilitate noii ordini pe care o vor stabili de comun acord".[743]

În practica sovietico-germană a vremii, fiecare noua încălcare a statu-quo-ului politic şi teritorial, fiecare nouă agresiune, era precedată de o amplă pregătire politico-diplomatică ce viza atât dislocarea sistemelor de alianţă, cât şi izolarea victimei prin asigurarea aliaţilor acesteia; de fiecare dată, obiectul agresiunii era prezentat ca un ultim obiectiv, de atingerea acestuia depinzând însăşi soarta păcii europene...

Conflictul militar din vest, dintre Germania nazistă şi Anglia şi Franţa, mobilizând forţele armate ale celor trei puteri, a lăsat estul continentului într-o situaţie care asigura U.R.S.S.- ului deplina libertate de acţiune. Acestei conjuncturi favorabile i se adăuga faptul că eventualele acţiuni germane împotriva U.R.S.S. erau blocate de existenţa Pactului Ribbentrop-Molotov.

Acesta a fost cadrul relaţiilor bilaterale şi contextul internaţional în care U.R.S.S.- ul s-a decis să treacă la transpunerea în practică a art.3 al Protocolului adiţional secret din 23 august 1939 (anexarea Basarabiei), pentru atingerea acestui obiectiv sovieticii fiind decişi să folosească toate mijloacele posibile.

La 23 iunie 1940, contele Friedrich Werner von Schulenburg, ambasadorul Germaniei la Moscova a fost invitat la Kremlin de către **Molotov** care – aşa cum arăta informarea ambasadorului către Berlin – i-a spus următoarele: *„Rezolvarea problemei basarabene nu mai suferă nici o amânare. Guvernul sovietic se mai străduieşte încă să realizeze o soluţionare paşnică a acestei probleme, însă este hotărât să folosească forţa în cazul în care guvernul român refuză o înţelegere paşnică. Cererea sovietică se extinde şi asupra Bucovinei, care are populaţie ucraineană* (sic!)". Pentru a-şi justifica poziţiile, Molotov a mai adăugat că *„deşi a trecut mult timp de la declaraţia pe care a[m] făcut-o în Sovietul Suprem* (29 martie 1940 – n.n.), *România nu a făcut nimic pentru realizarea unei soluţionări paşnice a problemei basarabene. În consecinţă, va trebui să facem ceva acum".*[744]

Extinderea pretenţiilor sovietice şi asupra Bucovinei – ceea ce era mai mult decât prevedea „târgul" germano-sovietic din 1939 – a provocat la Berlin nedumerirea dar şi furia căpeteniilor naziste.

Nemulţumirea lui Hitler nu pleca de la faptul că Bucovina aparţinuse între 1775-1918 Austriei – a cărei „moştenire istorică" o

---

[743] Grigore Gafencu, **Preliminaires de la querre à l'est. De l'accord de Moscou (23 âout 1939) aux bostilités en Russie (22 Juin 1941)**, Fribourg, 1944, p.261-262.

[744] Dr. Mircea Muşat, **1940, Drama României Mari**, Bucureşti, 1992, p.61.

„preluase"(1938) cel de-al III-lea Reich în urma Anshluss[745]-ului, că aici trăia o minoritate germană, că avea o anumită importanță strategică -, furia conducerii germane avea un cu totul alt motiv: în urma evenimentelor de pe frontul de vest, deși victorioasă, armata germană se resimțea, neputând acționa în est și, lucrul cel mai important, Germania nu dorea ca România, o importantă furnizoare de petrol și materii prime să devină teatru de război (*„noi acordăm un interes deosebit faptului că România să nu devină un teatru de război"*).

Răspunsul iritat al Berlinului, consemna acordul Germaniei pentru anexarea Basarabiei, dar aprecia revendicarea Bucovinei ca pe „o noutate" față de art.3 al Protocolului adițional secret.

Stalin și Molotov preocupați să nu deterioreze relațiile sovieto-germane, dar nici să nu lase impresia unei slăbiciuni și să renunțe complet la Bucovina, au considerat că diplomatic era să-și reducă pretențiile anexioniste doar la nordul Bucovinei.

În după amiaza zilei de 26 iunie 1940, Molotov l-a convocat pe Schulenburg la Kremlin, solicitându-i să comunice Berlinului următoarele: *„Guvernul sovietic a hotărât să-și limiteze cererile asupra părții nordice a Bucovinei împreună cu orașul Cernăuți. La declarația mea* – relatează ambasadorul german – *că s-ar putea ajunge la o soluționare pașnică mult mai ușor în cazul în care guvernul sovietic ar înapoia rezerva de aur a Băncii Naționale a României, rezervă care a fost transferată pentru păstrare la Moscova, în cursul primului război mondial, Molotov a răspuns că această problemă nici nu se mai pune, deoarece România a exploatat un timp destul de îndelungat Basarabia* (sic!)".[746]

Iată o „probă" de cinism monstruos, dublat de aberații dintre cele mai grosolane!

În fond, îndreptățiți să ceară despăgubiri materiale și morale erau românii: pentru cele 12 războaie purtate de ruși pe teritoriul lor; pentru cele 8 ocupări samavolnice ale Principatelor; pentru rapturile de teritorii românești și ceea ce au făcut românilor din aceste teritorii; pentru reținerea ilegală a tezaurului României ș.a.m.d.!

În seara zilei de **26 iunie 1940 (orele 22, 00)** - după definitivarea tranzacției cu Reichul german și după încheierea procesului de desfășurare la granița cu România a unor forțe militare impresionante[747] -

---

[745] *Anshluss* – alipire .

[746] Ibidem, p.63.

[747] 32 div.inf., 2 div.inf.motorizată, 6 div.cavalerie, 11 brigăzi de tancuri, 3 brigăzi de desant aerian, 16 reg.de art., 14 reg.de corp și 4 divizioane de artilerie (de peste 3 ori față de potențialul militar românesc!....)

ambasadorul român la Moscova, Gheorghe Davidescu a fost convocat la Kremlin, prilej cu care **șeful diplomației sovietice** i-a comunicat că l-a chemat *„într-o chestiune de importanță principială pentru dezvoltarea relațiilor sovieto-române"*, după care **a dat citire următoarei note cu caracter ultimativ**:

„În anul 1918, România, folosindu-se de slăbiciunea militară a Rusiei, a desfăcut de la Uniunea Sovietică (Rusia) o parte din teritoriul ei – Basarabia (sic!), călcând prin aceasta unitatea secular a Basarabiei, populată în principal cu ucraineni, cu Republica Sovietică Ucraineană.

Uniunea Sovietică nu s-a împăcat niciodată cu faptul luării cu forța a Basarabiei, ceea ce guvernul sovietic a declarat nu o singură dată și deschis în fața întregii lumi. Acum când slăbiciunea militară a U.R.S.S. a trecut în domeniul trecutului, iar situația internațională care s-a creat cere rezolvarea rapidă a chestiunilor moștenite pentru a pune, în fine, bazele unei politici solide între țări, U.R.S.S. consideră necesar și oportun ca în interesul restabilirii adevărului (sic!) să pășească împreună cu România, la rezolvarea imediată a chestiunii înapoierii Basarabiei Uniunii Sovietice.

Guvernul sovietic consideră că chestiunea interesând Basarabia este legată în mod organic cu chestiunea transmiterii către U.R.S.S. a acelei părți a Bucovinei a cărei populațiune este legată, în marea sa majoritate, cu Ucraina sovietică prin comunitatea soartei istorice, cât și prin comunitatea de limbă și compoziție națională. Un astfel de act ar fi cu atât mai just cu cât transmiterea părții de Nord a Bucovinei către U.R.S.S. ar putea reprezenta, este drept, că numai într-o măsură neînsemnată un mijloc de despăgubire a acelei mari pierderi care a fost pricinuită U.R.S.S. și populațiunei Basarabiei prin dominația de 22 de ani a României în Basarabia (sic!).

Guvernul U.R.S.S. propune Guvernului Regal al României:

1).Să înapoieze cu orice preț Uniunii Sovietice Basarabia;

2).Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei potrivit cu frontiera, potrivit cu harta alăturată.[748]

Guvernul sovietic își exprimă speranța că guvernul român va primi propunerile de față ale U.R.S.S. și că aceasta va da posibilitatea de a se rezolva pe cale pașnică conflictul prelungit dintre U.R.S.S. și România.

---

[748] **Molotov** i-a înmânat lui Davidescu și o hartă, pe care noile frontiere erau marcate cu o linie groasă, trasă cu creionul roșu, urma creionului acoperind o porțiune corespunzătoare unui teritoriu lat de 7 mile, astfel că unele localități nu se putea ști de partea cui cad.

Guvernul sovietic așteaptă răspunsul Guvernului Regal al României în decursul zilei de 27 iunie curent".[749]

Această notă ultimativă semnată de Molotov, expresie tipică a politicii de forță și dictat în relațiile dintre țări și popoare, de cinism diplomatic și falsitate istorică, prin care România era somată în mod ultimativ să renunțe la părți din teritoriul național (Basarabia și Bucovina de Nord), a întrunit condițiile unei declarații de război autentice!

Gheorghe Davidescu a declarat că fără să prejudicieze cu nimic decizia Bucureștiului, considera de datoria sa ca ambasador al României să declare că *„argumentele înserate în notă sunt cu totul lipsite de temei"*[750], după care a expus poziția și argumentele României privind drepturile istorice legitime asupra Basarabiei și Bucovinei, precum și legitimitatea actelor de unire din 1918, sancționate în plan juridic internațional de Conferința de pace de la Paris.

V.M.Molotov a respins toate argumentele părții române ca necorespunzând *„evoluției istorice, nici situației de fapt"*, a contestat autoritatea Sfatului Țării (1918), despre Tratatul de pace de la Paris (1920) afirmând că, în opinia sa, nu are nici o importanță internațională! În ceea ce privea Bucovina, Molotov a declarat că nu era vorba de întreaga Bucovină, ci numai de partea nordică a acesteia, în care majoritatea *populației este ucraineană*[751] (sic!), *că guvernul sovietic cere această parte a Bucovinei ca despăgubire pentru dominația românească de 22 de ani în Basarabia.*[752] *Nota* – declara Molotov – *dovedește că guvernul său voiește să rezolve chestiunea pe cale pașnică".*

Gheorghe Davidescu a răspuns „argumentelor" lui Molotov, în final apreciind că termenul de 24 de ore pentru evacuarea celor două provincii i se părea mult prea scurt pentru ca guvernul său de la București să poată lua o hotărâre atât de importantă pentru țară.

Molotov a respins absolut totul, încheind calm cu cuvintele: *„va judeca istoria"*!

Situația era și dramatică dar și clară: dacă nu se accepta ultimatumul, în seara zilei de 27 iunie 1940 România urma să aibă de

---

[749] Vezi: Dr. Aurel Preda Mătăsaru, op.cit., p.138-139; Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.217-218.

[750] Ibidem p.152 (vezi și p.217-218).

[751] **„Osservatore Romano"**, jurnalul oficial al Vaticanului, în numerele din 1 și 2 iulie 1940 prezenta date istorice, demografice și etnografice despre Basarabia, concluzionând că pretențiile U.R.S.S.- ului de a anexa Basarabia și Bucovina de Nord sunt *„În afara celor istorice, în afara tratatelor și în afara rațiunilor etnografice"*. Vezi: Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, **Anul 1940. Drama românilor dintre Prut și Nistru,** București, 1992, p.43.

[752] Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.153.

înfruntat atacul militar al U.R.S.S.- ului, caz în care era posibil ca noua frontieră să nu mai ajungă a fi fixată pe Prut, ci pe Carpații Orientali!

Consultarea guvernului german, italian, turc, grec și iugoslav, a primit un singur răspuns: cedați! Wilhelm Fabricius, comunica la 27 iunie lui I. Giugurtu, ministrul Afacerilor Străine, o notă verbală din partea lui Ribbentrop în care era subliniat faptul că *„acceptarea ultimatumului dat de guvernul U.R.S.S. este singurul lucru ce rămâne de făcut"!*

La 27 iunie, orele 16.00, Schulenburg a cerut lui Molotov extinderea termenului în care guvernul român urma să dea răspunsul la nota ultimativă sovietică, cerere la care Molotov a răspuns că *„în lipsa unui răspuns pozitiv, trupele sovietice vor începe operațiunile la miezul nopții"*.

În aceeași zi, regele Carol al II-lea[753] a semnat Decretul de mobilizare generală a armatei române, concomitent cu o febrilă activitate politică (răstimpul de până la darea răspunsului se scurtase la doar 16 ore, întrucât timp de 8 ore sovieticii au întrerupt legăturile telefonice și telegrafice dintre Ambasada României și București!).

La Consiliul de Coroană (27 iunie, orele 12, 00) prezidat de rege, alături de care participa Gheorghe Tatarescu – prim ministru și Ion Giugurtu – ministrul de externe, 6 din cei 26 de membrii ai Consiliului (**N.Iorga**[754], **V.Iamandi, S.Dragomir, Tr.Pop, Șt.Ciobanu și E.Urdăreanu) s-au pronunțat pentru rezistență armată** – gest care l-a făcut pe rege să noteze în „Memoriile" sale că *„Numele lor merită să fie înscrise cu litere de aur în cartea demnității românești"*.[755]

Concepția majorității membrilor Consiliului de Coroană din ziua dramatică de 27 iunie 1940, a fost sintetizată de **Gheorghe Tatarescu** în următoarele cuvinte: *„Trecutul istoric stă mărturie că actele de cotropire săvârșite împotriva neamului nostru n-au lăsat urme durabile pe pământul românesc și întreaga noastră istorie ne-a învățat că procesele deschise prin forța asupririi nu se sfârșesc decât prin triumful Dreptului, iar izbânzile silnice nu au fost decât popasuri trecătoare, care au pregătit izbânda cea de pe urmă a Dreptății"*[756].

Cu 20 de voturi pentru, s-a hotărât acceptarea ultimatumului.

---

[753] Ultimatumul sovietic a surprins forurile conducătoare din România, inclusiv pe rege care va declara: *"Această știre m-a trăsnit ca o lovitură de măciucă și m-a revoltat în cel mai înalt grad. Este un lucru așa de oribil, încât nici o minte românească nu poate s-o conceapă"! (Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, **România după Marea Unire.Vol.II, partea a II-a, noiembrie 1933-septembrie 1940**, București, 1988, p.1114).*

[754] Nicolae Iorga declara: *„Ne batem, blestem pe noi dacă nu ne batem"!*

[755] Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.159.

[756] Apud Dr. Mircea Muşat, 1940.Drama României Mari ...op.cit., p.76.

În noaptea de 27/28 iunie 1940, Gheorghe Davidescu, ambasadorul României la Moscova, a înmânat lui V.M.Molotov răspunsul guvernului român:

„Guvernul U.R.S.S. a adresat guvernului român o notă care a fost remisă la 26 iunie 1940 la ora 10 seara, de către Excelența Sa domnul Molotov, Președintele Comisarilor Poporului al Uniunii Sovietice și Comisar al Poporului pentru afacerile străine, excelenței Sale domnul Davidescu, ministrul României la Moscova.

Fiind însuflețiți de aceeași dorință ca și guvernul sovietic de a vedea rezolvate prin mijloace pacifice toate chestiunile care ar putea să producă o neînțelegere între U.R.S.S. și România, guvernul regal declară că este gata să procedeze imediat și în spiritul cel mai larg la discuțiunea amicală și de comun acord a tuturor propunerilor emanând de la guvernul sovietic.

În consecință, guvernul român cere guvernului sovietic să binevoiască a indica locul și data ce dorește să fixeze în acest scop. De îndată ce va fi primit un răspuns din partea guvernului sovietic, guvernul român își va desemna delegații și nădăjduiește că conversațiile cu reprezentanții guvernului sovietic vor avea ca rezultat să creeze relațiuni trainice de bună înțelegere și prietenie între U.R.S.S. și România".[757]

În opinia istoricului german **A.Hillgruber**, răspunsul *„nu însemna acceptarea ultimatumului sovietic, dar nu putea fi privit nici ca un refuz".*

Era, în ultimă instanță, o abilă încercare diplomatică de a câștiga timp, în speranța – iluzorie! – că Germania, celelalte state occidentale, vor lua poziție, se vor opune actului Moscovei, partea română neexcluzând din calcule eventualitatea unor negocieri bilaterale cu agresorul de la răsărit.

După primirea răspunsului de la București, **în aceeași noapte de 27/28 iunie 1940 Molotov a remis ambasadorului român a doua notă ultimativă,** cu următorul conținut:

„Guvernul U.R.S.S. consideră răspunsul guvernului regal al României din 27 iunie ca imprecis, deoarece în răspuns nu se spune direct că el primește propunerea guvernului sovietic de a-i restitui neîntârziat Basarabia și partea de nord a Bucovinei. Însă cum ministrul României la Moscova, domnul Davidescu, a explicat că răspunsul menționat al guvernului regal al României înseamnă accedarea la propunerea guvernului sovietic, guvernul sovietic, primind această explicație a domnului Davidescu, propune:

---

[757] Dr. Aurel Preda Mătăsaru, op.cit., p.139.

1. În decurs de patru zile, începând de la ora 14, după ora Moscovei, la 28 iunie, să se evacueze teritoriul Basarabiei şi Bucovinei de trupele româneşti.

2. Trupele sovietice în acelaşi timp să ocupe teritoriul Basarabiei şi partea de nord a Bucovinei.

3. În decursul zilei de 28 iunie, trupele sovietice să ocupe următoarele puncte: Cernăuţi, Chişinău, Cetatea Albă.

4. Guvernul regal al României să ia asupra sa răspunderea în ceea ce priveşte păstrarea şi nedeteriorarea căilor ferate, parcurilor de locomotive şi vagoane, podurilor, depozitelor, aerodromurilor, întreprinderilor industriale, uzinelor electrice, telegrafului.

5. Să numească o comisie alcătuită din reprezentanţi ai guvernului român şi U.R.S.S., câte doi din fiecare parte, pentru lichidarea chestiunilor în litigiu în legătură cu evacuarea armatei române şi instituţiilor din Basarabia şi partea de nord a Bucovinei.

Guvernul sovietic insistă ca guvernul regal al României să răspundă la propunerea sus-menţionată nu mai târziu de 28 iunie, ora 12 ziua (ora Moscovei)".[758]

La **28 iunie 1940**, orele 11, 00, ambasadorul român primea la Moscova **răspunsul guvernului român**, pe care acesta l-a, înmânat pe cale diplomatică lui Molotov:

„Guvernul român pentru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgerea la forţă şi deschiderea ostilităţilor în această parte a Europei, se vede silit [759] ***să primească condiţiile de evacuare specificate în răspunsul sovietic.***[760]

Guvernul român ar dori totuşi ca termenele de la punctul unu şi doi să fie prelungite, deoarece evacuarea teritoriilor ar fi foarte greu de

---

[758] Ioan Scurtu, Gheorghe Z.Ionescu, Eufrosina Popescu, Doina Smârcea, op.cit., p.409. Vezi şi: Dr. Aurel Preda Mătăsaru, op.cit., p.139-140.

[759] **Gheorghe Tatarescu** declara la 2 iulie 1940 că*"(...) am luat această hotărâre sub presiunea forţei, într-unul din cele mai grele momente ale istoriei noastre (...);* la sfârşitul lunii iunie 1940, ambasadorul Germaniei la Roma îi declara lui Raoul V.Bossy, ministrul României în Italia că *"Toată lumea ştie că cedaţi în faţa unor forţe covârşitoare şi numai spre a evita măceluri şi distrugeri zadarnice".* Vezi: Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, România după Marea Unire. Vol.II, partea a II-a, op.cit., p.1136, respectiv 1122.

[760] Falsificând adevărul istoric, **Andrei Gromîko** şi **Boris Ponomariov** scriau (1976) că *"La sfârşitul lunii iunie 1940, Guvernul sovietic a reuşit să rezolve paşnic problema înapoierii Basarabiei către Uniunea Sovietică(sic!)"!* Vezi: Andrei Gromîko, Boris Ponomariov, **Istoria vneşnei politiki SSSR 1917-1975.T.I 1917-1945**, M.Nauka, 1976, p.411.

adus la îndeplinire în patru zile din pricina ploilor şi inundaţiilor care au stricat căile de comunicaţie.

Comisiunea mixtă, instituită la punctul cinci, ar putea discuta şi rezolva această chestiune. Numele reprezentanţilor români în această comisiune vor fi comunicate în cursul zilei".[761]

Terminologia diplomatică a avut şi are subtilităţile ei.

Termenul *„evacuare"* din „Răspunsul guvernului român, nu era (şi nu este) sinonim cu *„cedare"*! Pe această cale, se preîntâmpina ca pe viitor U.R.S.S.- ul să-şi aroge (făurească) „drepturi istorice" pe motivul că la 28 iunie 1940 ar fi fost vorba de o cedare de teritorii româneşti de către Guvernul Regal al României (articolul 2 al Constituţiei din 27 februarie 1939, în anul 1940 în vigoare, prevedea imperativ că *„Teritoriul României este inalienabil"*, că nimeni nu avea dreptul să înstrăineze nimic din teritoriul ţării!).

Istoricul **A.Boldur** – care îşi încheia „Istoria Basarabiei" cu cuvintele: *„Basarabia este şi rămâne pururi românească"*! -, referindu-se la notele ultimative sovietice, aprecia că *„Mişeleşte, pândind momentul de strâmtoare externă a României, comunismul rusesc ne-a răpit din nou Basarabia, Basarabia voievozilor Moldovei, acel colţ al pământului românesc, unde fiece piatră vorbeşte de trecutul lui".*[762]

Cele două note ultimative sovietice nu pomeneau în nici un fel Insula Şerpilor!

Prin „dictatul de la Moscova" România a pierdut Basarabia[763]**, partea de nord a Bucovinei**[764] **şi Ţinutul Herţa**[765]**, respectiv 50.762 km^2 şi 3.900.000 locuitori.**[766].

---

[761] Dr. Aurel Preda Mătăsaru, op.cit., p.140.

[762] A.Boldur, op.cit., p.524.

[763] Vezi pentru acest subiect: Nicolae Titulescu, op.cit.; Ciachir Nicolae, op.cit., ; Mihail Bruhis, **Rusia, România şi Basarabia. 1812-1918, 1924, 1940,** Chişinău, 1992; ş.a.

[764] Vezi: Ion Nistor, **Istoria Bucovinei,** Bucureşti, 1991; Ciachir Nicolae, **Din istoria Bucovinei (1775-1944),** Bucureşti, 1993; ş.a.

[765] **Ţinutul Herţei** (compus din târguşorul Herţa şi alte 9 comune locuite numai de români), cu o suprafaţă de cca.400 km^2, a aparţinut dintotdeauna Moldovei şi cu toate că nu a apărut menţionat în art.3 al Protocolului adiţional secret Ribbentrop-Molotov şi nici în cele două note ultimative sovietice din iunie 1940, U.R.S.S.- ul, cu de la sine putere, l-a anexat!...

[766] Florin Constantiniu, op.cit., p.376.

(După vol.*** Geopolitica, vol, I)

Ziua de 28 iunie 1940 rămâne – ca să-l parafrazăm pe cronicarul Miron Costin – una de *"cumplită cumpănă a pământului nostru şi nouă"*.

În ziua de 28 iunie, trupele Armatei a 9-a sovietice au trecut Nistrul prin 5 puncte, începând ocuparea teritoriilor româneşti menţionate.

Nordul Bucovinei, **Ţinutul Herţa (anexat deşi acesta nu apărea consemnat în notele ultimative sovietice!)** şi partea de nord şi de sud a Basarabiei au fost încorporate de Moscova R.S.S.Ucrainene (devenită peste noapte riverană Dunării); restul Basarabiei a fost unit cu o parte a R.S.S.Moldoveneşti, din stânga Nistrului (cealaltă parte a fost şi ea integrată Ucrainei) şi au constituit R.S.S.Moldovenească (2 august 1940), act ce marca dezmembrarea Basarabiei, care-şi pierdea astfel unitatea teritorială.

Sursele documentare aflate la dispoziţie, atestă faptul că după cele trei rapturi teritoriale, U.R.S.S.- ul era decis să atace şi să ocupe întregul

teritoriu al României, dorind să aplice şi aici „modelul" ţărilor baltice, România urmând „ca de bună voie" să devină o nouă republică unională a colosului sovietic.[767]

Dreptul forţei (sovietice) a triumfat şi de această dată asupra forţei dreptului (internaţional).

Rapturile sovietice din iunie 1940 au avut consecinţe dramatice asupra României: au dezorganizat-o din punct de vedere economic; au slăbit capacitatea de apărare a ţării; devenind riverană Dunării, U.R.S.S.-ul va căuta să-şi consolideze poziţiile în această zonă pe toate căile, inclusiv prin noi rapturi teritoriale; au declanşat procesul de dezmembrare teritorială a României Mari; ş.a.

De ce nu s-a opus rezistenţă militară?- iată o întrebare legitimă, la care s-au dat răspunsuri şi pro şi contra.

Adepţii rezistenţei armate, consideră că fie ea şi de scurtă durată, ar fi avut în timp valoare de simbol, ar fi demonstrat unitatea şi coeziunea întregului popor român.

Adversarii acestui punct de vedere, mai numeroşi şi mai realişti, iau în calcule poziţia şi situaţia geopolitică a României anului 1940, subliniind că adoptându-se această cale s-a evitat distrugerea statului român şi a armatei sale, păstrându-se intacte speranţele că viitorul va permite refacerea României Mari.[768]

O rezistenţă armată în acele grele condiţii ar fi dus, cu certitudine, la sfâşierea teritorială a României de către vecinii săi revizionişti (U.R.S.S., Ungaria şi Bulgaria) iar ulterior, de asemenea cert, refacerea teritorială a ţării ar fi fost sub 237.500 km^2!

România anului 1940 s-ar fi putut apăra de un atac, fie şi concomitent, ungaro-bulgar, cu condiţia ca acestea să nu fi beneficiat de sprijinul direct al Germaniei sau U.R.S.S.- ului, dar nu şi unei agresiuni convergente, pe trei sau mai multe direcţii.

Tâlhăria teritorială la care s-au pretat sovieticii, înainte ca România să fi fost antrenată în cel de-al doilea război mondial, ne-a aruncat printre victime, nu în rândul vinovaţilor. Precedentul sovietic a avut darul să incite şi să încurajeze cercurile politice revizioniste de la Budapesta şi Sofia, în a anexa şi ele părţi din teritoriul României.

În cadrul acestor demersuri, un rol şi o contribuţie nefastă a revenit Germaniei naziste şi Italiei fasciste, cointeresate de Ungaria şi Bulgaria să le sprijine în demersurile lor anexioniste.

---

[767] Vezi: „R.I.M.", Bucureşti, 1(29), 1995, p.10.

[768] Vezi şi: Constantin I.Stan, **Ultimatumul sovietic din iunie 1940, prolog al dictatului de la Viena**, în: „Acta Musei Napocensis" (Cluj Napoca), 32. Istorie. II. 1996, p.336.

La 15 iulie 1940, Hitler îi adresa regelui Carol al II-lea o scrisoare ultimativă, prin care îi cerea cu brutalitate ca România să se încadreze definitiv pe linia politică a Reichului și să consimtă la cedări teritoriale în favoarea Ungariei și Bulgariei.

Dintre statele revizioniste vecine, un apetit anexionist deosebit a manifestat Ungaria horthystă.

La 14 martie 1940 a ocupat și anexat Ucraina Subcarpatică, ceea ce nu a îndrăznit să facă și în cazul Transilvaniei, întrucât armata română, net superioară, ar fi înfrânt din față o astfel de încercare.

În ședința guvernului ungar din 27 iunie 1940, s-a hotărât să se acționeze pe toate căile pentru ca România să fie *"constrânsă să satisfacă pretențiile teritoriale ungare"*; la rândul său, Consiliul Suprem al Apărării Naționale a declarat mobilizarea generală, deplasând mari unități militare spre granița ungaro-română.

Cum o tentativă militară nu avea sorți de izbândă, revizioniștii unguri au apelat la revizioniștii germani și italieni – emblematici pentru Europa acelui timp - care, prin presiuni deosebite asupra României au reușit s-o determine (forțeze) să înceapă „tratative" cu Ungaria horthystă.

„În dorința de a se ajunge la reglementarea pacifică a tuturor problemelor care pot să despartă România de vecinii săi, și în nădejdea de a crea în această parte a lumii o așezare politică nouă, bazată pe o conviețuire și colaborare prietenească a tuturor popoarelor, România a hotărât să deschidă discuțiuni cu Ungaria".[769]

Comunicatul oficial din 16 august 1940, prin care se anunța începerea tratativelor româno-ungare de la Turnu Severin, preciza că ele vor demara în dimineața acelei zile, cele două părți fiind reprezentate de Andre Hory, consilier intim și ministru plenipotențiar, respectiv Valer Pop, ministru plenipotențiar și fost ministru secretar de stat. Ce nu putea el preciza era faptul că aceste tratative erau rodul jocurilor ungare pe lângă Hitler, respectiv presiunilor infernale ale Germaniei asupra României, aceasta fiind somată să cedeze în fața pretențiilor anexioniste ale protejaților lor.

La 24 august 1940, printr-un alt comunicat oficial, guvernul român făcea publică întreruperea acestor „tratative" – avuseseră loc trei runde de convorbiri, pe 16, 19 și 24 august - *„Deoarece nu s-a putut găsi o bază comună pentru tratative"*.[770] În realitate, dincolo de motivația diplomatică unei atari situații, cauza întreruperii tratativelor au constituit-o pretențiile exagerate formulate de către partea ungară (69.000 km^2, cu o populație de 3.900.000 locuitori, din care peste 2.200.000 erau români!).

[769] Ioan Scurtu, Gheorghe Z.Ionescu, Eufrosina Popescu, Doina Smârcea, op.cit., p.410.
[770] Ibidem, p.411-412.

Sigură că evenimentele vor evolua în favoarea sa, aroganta Ungarie horthystă a pus capăt tratativelor, concomitent cerând Berlinului să intervină în favoarea sa.

În timp ce aceste evenimente se derulau, la granița de est sovieticii au masat noi unități militare care s-au pretat la dese provocări în zona de graniță; concomitent, la granița de vest avea loc masarea de trupe ungare, care s-au pretat și ele la provocări la adresa statului român.

În seara zilei de 27 august 1940, ministrul de externe al României, Mihail Manoilescu, a primit invitația de a se prezenta pe 29 august 1940 la Viena, având depline puteri din partea guvernului român. El era invitat pe un ton ultimativ să accepte „arbitrajul", în caz contrar România urma să devină obiectul unei agresiuni armate, finalizată prin invadarea și ștergerea ei de pe harta Europei! Cu același prilej, germanii promiteau că dacă România accepta „arbitrajul" germano-italian, cele două puteri vor fi cele care vor garanta noile frontiere.

Tot pentru ziua de 29 august a fost invitat la Viena și ministrul de externe al Ungariei.

Germania nazistă și Italia fascistă și-au asumat funcția de „arbitru" – fără a fi solicitate expres în acest sens de către nici una dintre părți! -, Joachim von Ribbentrop și Galeazzo Ciano constituindu-se peste noapte într-un „tribunal arbitral", un organism fără temeiuri juridice internaționale.

La 29 august, la Viena, Manoilescu i-a comunicat lui Ribbentrop că România n-a cerut și nici nu primește un arbitraj într-o problemă atât de importantă, la care ministrul de externe al Reichului i-a răspuns că este autorizat de Hitler să comunice că în cazul în care România refuza să accepte „arbitrajul", aceasta va fi considerată dușman al Axei.

În noaptea de 29/30 august 1940, orele 03, 00, Consiliul de Coroană a acceptat (cu 21 de voturi pentru, 10 contra și o abținere) dictatul fascist de la Viena. Dintre cei care au luat cuvântul cu acest prilej, merită a fi citat **Al.Vaida-Voievod**: „*Să nu ne facem iluzii, suntem la cheremul lui Hitler și al lui Mussolini și apoi al lui Stalin. Și atunci domnilor, oricât de greu îmi cade* (era originar din Transilvania, participant activ la făurirea României Mari – n.n.), *oricât sunt de mâhnit și de zguduit, pledez ca, fără amânare și cât se poate mai curând din punct de vedere tehnic, să ne pronunțăm, ca nu cumva să venim cu întârziere și după aceea să ispășim*".[771]

La 30 august 1940, orele 15, 00, în palatul „Belvedere" din Viena, Ribbentrop, în numele puterilor Axei, a impus României

[771] Titu Georgescu, op.cit., p.152.

semnarea unui document numit în mod oficial „arbitraj", în realitate un veritabil dictat, [772] **în urma căruia Ungaria horthystă a anexat partea de nord-vest a României – o suprafaţă de 43.492 km² cu 2.667.007 locuitori**[773]**(peste 1, 9 milioane fiind români).**

Aşa zisul „Arbitraj de la Viena" – care nu a avut (nu are) nimic comun cu instituţia bine cunoscută şi respectată a arbitrajului internaţional! -, a fost, în fapt, un act de dictat[774] politic, de tip fascist, o măsură samavolnică întreprinsă de Ungaria şi aliaţii ei împotriva ţării noastre, aflate într-un moment de grea cumpănă.

„Ungurii – relatează **Galeazzo Ciano** referindu-se la „ceremonia" semnării dictatului -, *văzând harta geografică, nu mai pot de bucurie. Rezultatul obţinut, depăşea cele mai optimiste aşteptări ale revizioniştilor horthyşti".*[775]

La rândul său, reputatul istoric englez **Seton Watson,** în emisiunea din 30 august 1940 a postului de radio Londra, arăta că *„Ziua de astăzi poate să fie considerată ca o zi a patimilor pentru neamul românesc, una din zilele cele mai negre prin care a trecut ţara. Azi s-a săvârşit la Viena o nouă şi monstruoasă ciuntire a frontierelor României prin dictatul puterilor Axei".*[776]

În timp ce în Ungaria horthystă se jubila, în Transilvania aveau loc mari demonstraţii, la care se striga: *„Jos cu Hitler", „Jos cu Mussolini", „Nu dăm Transilvania"*! Unităţile militare române de pe graniţa de vest, potrivit informaţiilor serviciului de spionaj german, *„nu vor să părăsească poziţiile şi cer să lupte".*[777]

Nici U.R.S.S.-ul, stat revizionist, duşman declarat al României, nu a fost străin de cele întâmplate, încurajând şi incitând Ungaria horthystă împotriva ţării noastre. La 5 iulie 1940, ca să menţionăm o dovadă în acest sens, Molotov declara reprezentantului diplomatic al Ungariei horthyste la Moscova că *„el considera revendicările Ungariei la adresa*

---

[772] Vezi: A[urică] Simion, **Dictatul de la Viena**, Editura Dacia, Cluj, 1972; Mihail Manoilescu, **Dictatul de la Viena. Memorii. Iulie-August 1940**, Bucureşti, 1991. Pentru textul dictatului din 30 august 1940, vezi: Ioan Scurtu, Gheorghe Z.Ionescu, Eufrosina Popescu, Doina Smârcea, op.cit., p.412-413; Dr. Traian Bunescu, **Lupta poporului român împotriva dictatului fascist de la Viena (august 1940)**, Bucureşti, 1971, p.111-112.

[773] Vezi: Florin Constantiniu, op.cit., p.379; Dr. Traian Bunescu, op.cit., p.121 (1.307.903, respectiv 50, 2% români); ***Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul Transilvaniei, septembrie 1940 – octombrie 1944**, Bucureşti, 1985, p.17.

[774] Vezi, pe larg: A.Simion, op.cit.(n.72).

[775] Apud Al.Gh.Savu, **Dictatura regală (1938-1940)**, Bucureşti, 1970, p.413.

[776] *** Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul Transilvaniei, septembrie 1940 – octombrie 1944, op.cit., p.36.

[777] Titu Georgescu, op.cit., p.153.

României tot așa de juste ca [și] revendicarea de către ruși a Basarabiei (sic!)".[778]

Legat de dictatul fascist de la Viena, pertinente și lucide corelații istorice făcea americanul **Milton G. Lehrer,** un atent observator al realităților europene ale timpului: *„problema Transilvaniei a fost definitiv soluționată prin Tratatul de la Trianon, care obliga deopotrivă pe români ca și pe unguri".*

Deși semnatară a Tratatului de la Trianon (4 iunie 1920), Ungaria, care l-a contestat, fără întrerupere, din chiar ziua semnării sale, n-a făcut economie nici de bani, nici de mijloace, pentru a ajunge în cele din urmă la revizuirea acestuia și a granițelor României.

După anexarea părții de nord-vest a Transilvaniei, Ungaria horthystă a insaturat în acest teritoriu românesc o teroare cruntă, ținta predilectă a acesteia reprezentând-o românii și evreii. Timp de 4 ani de zile aici a funcționat cea mai cruntă dintre terorile lumii![779]

„Programul" de exterminare fizică a populației românești din acest teritoriu răpit, a fost teoretizat într-o broșură intitulată *„Nincs Kegyelem"* (*„Fără îndurare"*!), apărută încă din 1939, având ca autor semnat pe un anume **Dücső Csaba.**

Iată câteva dintre confesiunile și „îndemnurile" acestui autor pentru conaționalii săi: *„Eu nu aștept să vină răzbunarea. Nu aștept! Voi suprima pe fiecare valah ce-mi iese în cale! Pe fiecare îl voi suprima! Nu va fi îndurare. Voi aprinde satele noaptea – satele valahe! Voi trage în sabie toată populația; voi otrăvi toate fântânile și voi ucide până și copii din leagăn (...).Nu va fi pentru nimeni nici o milă .(...) nici pentru mama care va naște un copil.(...)".*[780]

Aceasta a fost una dintre mințile bolnave ale Ungariei horthyste, dar ceea ce a urmat în partea de nord-vest a Transilvaniei – astăzi fapt bine probat documentar – a fost o nebunie și mai mare, redarea acesteia făcând să plângă până și hârtia pe care au fost așternute dovezile acestor fapte abominabile.

Încurajată de „succesele" revizionismului sovietic și ungar, Bulgaria – cel de-al treilea stat limitrof revizionist – a considerat că

---

[778] Dr.Mircea Mușat, op.cit., p.100.

[779] Vezi pe larg: ***Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul Transilvaniei, septembrie 1940 – octombrie 1944, op.cit. ; Conf.univ.Mihai Fătu, **Biserica românească din nord-vestul țării sub ocupația horthystă.1940-1944.** Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 1985; ș.a.

[780] Düscő Csaba, **Nincs kegyelem-Atila, Almos, Arpád ivadeka fel az új honfoglalásra**!, Budapest, 1939, tavasza, p.156.

sosise momentul pentru a formula (și ea) revendicări teritoriale la adresa României.

În atingerea obiectivului său, Bulgaria a fost sprijinită de alte două puteri revizioniste fruntașe în Europa acelor vremuri, U.R.S.S.- ul și Germania nazistă.

Încă din octombrie 1939, **Molotov** – într-o discuție purtată la Moscova cu ministrul de externe al Turciei, Saracioglu -, făcându-i cunoscute acestuia pretențiile teritoriale sovietice față de România, a adăugat că țara sa *„propune Bulgariei să pretindă întreaga Dobroge de la România, căci ea o va susține"*.[781]

Într-un articol publicat de "Pravda", la 13 august 1940, se aprecia că revendicările Bulgariei sunt juste și de deplin fundamentate, recunoscându-se pe față că *"Uniunea Sovietică a stat întotdeauna și continuă să stea pe poziția sprijinirii acestor cereri ale Bulgariei față de România"*.

Legația română din Sofia, într-o sinteză privind perioada 1940-1944, concluziona că erau destule referirile *"din care rezulta că URSS a sugerat guvernului bulgar să revendice întreaga Dobroge, pentru a ajunge astfel la o graniță comună"*.[782]

La 4 mai 1940, în timpul convorbirilor cu Carl Clodius – împuternicitul economic al Reichului pentru Europa de sud-est -, **Boris al III-lea al Bulgariei**, după ce i-a făcut cunoscută convingerea că țara sa își va putea îndeplini *„obiectivele naționale"* numai alături de Germania nazistă, în final a ținut să-și facă publică speranța *„că acest război nu se va termina fără ca Bulgaria să-și fi realizat cel puțin una din aspirațiile sale naționale, și anume Dobrogea de Sud"*.[783]

La 26 iunie 1940 țarul Boris al III-lea se adresa direct Berlinului, arătând că guvernul său dorește să primească sudul Dobrogei de la Germania și, dacă nu se va putea pe această cale, atunci de la U.R.S.S.!

Premierul Bogdan Filov s-a adresat și el atât Germaniei cât și U.R.S.S.- ului, ținta acestui demers fiind tot Dobrogea de sud (județele Durostor și Caliacra).

La scurt timp după impunerea dictatului de la Moscova și a celui de la Viena, la 19 august 1940, la Craiova, au început tratative româno-

---

[781] Dr. Mircea Mușat, op.cit., p.47.

[782] Dr.Marian Cojoc, **Repere cu semnificație geostrategică în ținutul românesc dintre Dunăre și Mare, după al doilea război mondial,** în: "A.M.M.R.", 2001, Tom IV, Constanța, 2002, p.325.Vezi și : *** **Armata română în al doilea război mondial. Volumul I. Eliberarea Basarabiei și a părții de nord a Bucovinei (22 iunie-26 iulie 1941)**, Editura Militară, București, 1996, p.33.

[783] Ibidem, p.57.

bulgare[784], ca rezultat al somării de către Hitler (la sfârşitul lumii iunie 1940) a României, de a preda Bulgariei întregul Cadrilater, inclusiv oraşele Silistra şi Balcic.

Constrânsă şi atacată din toate părţile, lipsită de aliaţi, România a fost silită, în cele din urmă, să cedeze Bulgariei întreaga Dobroge de Sud, prin aceasta sperând ca măcar la graniţa de sud să-şi asigure liniştea.

La 7 septembrie 1940 la Craiova, Georges Meitani, din partea română, şi Th.Papazoff, din partea bulgară, au semnat tratatul dintre cele două ţări (cuprinde 7 articole).

Era pentru a treia oară în ultimele două luni şi jumătate când dreptul forţei învingea forţa dreptului, era pentru a treia oară când România pierdea din teritoriul său ca urmare atât a presiunilor revizioniştilor vecini, cât şi ca urmare a amestecului în aceste chestiuni a Germaniei naziste şi Italiei fasciste, de fiecare dată în detrimentul României.

Noua frontieră bulgaro-română, declarată „definitivă şi perpetuă", a fost stabilită astfel încât urma traseul pe care la avut în 1912.

În art. II părţile contractante declarau în mod solemn că pe viitor nici una dintre ele nu va mai formula pretenţii teritoriale la adresa celeilalte.

În art. III se stipula că în termen de trei luni de la ratificare (România a făcut acest lucru la 10 septembrie 1940) să înceapă – procesul urmând a dura un an – schimbul obligatoriu între populaţia românească din sudul Dobrogei (judeţele Durostor şi Caliacra) şi cea bulgară din judeţele Constanţa şi Tulcea (alte articole din tratat priveau bunurile rurale ş.a.).

În urma Tratatului de la Craiova din 7 septembrie 1940, România a pierdut Cadrilaterul[785], Bulgaria fascistă primind sudul Dobrogei (judeţele Durostor şi Caliacra) în suprafaţă de 7.726 km², cu o populaţie de 425.000 locuitori (40% români, cca . 30% bulgari, restul procentelor fiind acoperite de turci ş.a.).[786]

În luna ianuarie 1941, **Bagreanov**, ministrul agriculturii în guvernul bulgar, recunoştea deschis că *"în timpul tratativelor de la Craiova, am fost mereu presaţi din partea Rusiei să nu fim indulgenţi şi*

---

[784] Ioan Scurtu, Gheorghe Z.Ionescu, Eufrosina Popescu, Doina Smârcea , op.cit., p.411.

[785] **Cadrilaterul** – partea de sud a Dobrogei - a fost atribuit prin Tratatul de la San Stefano (1878) României, pentru ca în acelaşi an, Congresul de pace de la Berlin să-l atribuie Bulgariei! În anul 1913 Cadrilaterul (7.609 km² şi 289.131 locuitori) a revenit României – ca un fel de garanţie faţă de faptul că Bulgaria revendica întreaga Dobroge! -, "problema" acestuia înveninând relaţiile româno-bulgare decenii la rând.

[786] Titu Georgescu, op.cit., p.153.

să cerem chiar ca frontiera noastră cu România să fie la Tulcea și Sulina", ajungându-se la o frontieră directă între Bulgaria - URSS.[787]

Între 26 iunie – 7 septembrie 1940, pe durata a doar 74 de zile, România a devenit o țară schilodită teritorial, pierzând în cascadă: Basarabia – 44.442km^2 și 3.190.000 locuitori, Nordul Bucovinei - 5.220 km^2 și 596.000 locuitori, nord-vestul României (Transilvaniei) - 42.350 km^2 și 2.600.000 locuitori și Dobrogea de Sud (Cadrilaterul) - 7.726 km^2 și 425.000 locuitori. Total pierderi: 99.738 km^2 și 6.811.000 locuitori (ajungându-se de la 295.649 km^2 și 20.050.000 locuitori în anul 1918, la 195.911 km^2 și 13.239.000 locuitori în anul 1940!), ceea ce însemna 33, 73% din teritoriu și 33, 97% din populația României Mari.[788]

Anul 1940 a fost și rămâne unul dintre anii cerniți ai istoriei României!

„Meritul" acestor „realizări istorice" revine U.R.S.S.- ului, Germaniei naziste, Italiei fasciste, Ungariei horthyste și Bulgariei fasciste , respectiv dictatelor de la Moscova (26/28 iunie 1940), Viena (30 august 1940) și Craiova (7 septembrie 1940) – "acte" care rămân în istoria relațiilor internaționale ca „modele" ale politicii brutale, de forță și dictat, de încălcare grosolană, fără scrupule, a normelor și relațiilor normale dintre statele și popoarele lumii.

După 7 septembrie 1940, România Mare ca realitate geografică, etnică, politică și economică, a încetat să mai existe!

În contextul dramatic în care se afla România în toamna anului 1940, îngrijorată de soarta acesteia, **Martha Bibescu** nota în „Jurnalul" său: *„Ce va mai rămâne din țara asta? Deocamdată este un trunchi schilodit. Să credem în bulbul din care va răsări stejarul".*[789]

Evenimentele anterioare și ulterioare lunii septembrie 1940, au confirmat – din nefericire – spusele istoricului **Ranke**: *„Într-o viață plină de mari încercări, se ivesc și mari nenorociri"*!

Calvarul pierderilor teritoriale nu luase sfârșit, pierderile din toamna anului 1940 – spre deosebire de cele din iunie, august și septembrie – fiind considerabil mai mici ca suprafață, însă din aceeași categorie cu cele citate.

---

[787] Dr.Marian Cojoc, op.cit., p.326.

[788] Vezi și : Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.71; Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.7 (Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herței – 50.762 km^2 și 3.915.000 locuitori); *** **Anuarul statistic al României**, București, 1940, p.30-32 (50.500 km^2 și 3.700.000 locuitori); alte surse scriu : 34, 3% din teritoriu și 33, 3% din populație.Vezi pentru alte detalii vol.VIII (p.589) al Istoriei Românilor (99.926 km^2 și 6.829.547 locuitori).

[789] Apud Dr. Mircea Mușat, op.cit., p.176.

Toate ciuntirile teritoriale cărora România le-a căzut pradă (victimă) între 7 septembrie 1940 – 23 mai 1948 au fost „opera" U.R.S.S.- ului, [790] stat pentru care „politica" lui Petru cel Mare şi a urmaşilor săi referitoare la Dunăre şi gurile sale, a revenit în toamna anului 1940 între preocupările prioritare sovietice în această parte a Europei. Anexarea gurilor Dunării, urmărită cu o perseverenţă diabolică (şi) de către guvernul sovietic, va cunoaşte în toamna anului 1940 o accelerare a evenimentelor, dovedind că de această dată Moscova era decisă să nu rateze ocazia, pentru atingerea acestui scop fiind dispusă la folosirea oricăror mijloace.

Între 28 iunie-3 iulie 1940, trupele Armatei Roşii au ocupat şi anexat teritoriul românesc dintre Prut - Nistru, partea de nord a Bucovinei şi ţinutul Herţa.Ca urmare a acestor pierderi teritoriale, în raporturile româno-sovietice a mai apărut o problemă – delimitarea frontierei dintre cele două state.

La 29 iunie 1940 – a doua zi după răspunsul guvernului român la cea de-a doua notă ultimativă sovietică – la Odesa şi-a început lucrările Comisia mixtă sovieto-română care urma să soluţioneze aspectele legate de evacuarea de către trupele române a Basarabiei şi Bucovinei de Nord.

Încă de la primele discuţii, generalul A.Aldea, preşedintele delegaţiei române, a încercat să pună problema purtării de negocieri şi în legătură cu delimitarea liniei de demarcaţie româno-sovietice de după 28 iunie 1940, demers pe care delegaţia sovietică l-a respins, motivând că *„problema hotarelor nu ţine de competenţa comisiei de la Odesa"*.[791]

După ce delegaţia română s-a întors în ţară (7 iulie), în mod unilateral, sovieticii au stabilit linia de frontieră cu România pe braţul Chilia şi vărsarea braţului Musura în mare!

Anexiunile citate, pasul unilateral al sovieticilor în zona braţului Chilia, demonstrau fără echivoc faptul că U.R.S.S.- ul avea deja pregătit

---

[790] Amintim şi faptul că la începutul anului 1945, minoritarii ucrainieni – sprijiniţi de cei maghiari şi cu acordul tacit al trupelor sovietice din zonă! – au încercat să impună încorporarea Maramureşului la R.S.S. Ucraineană. Această tentativă a eşuat datorită reacţiei viguroase a populaţiei româneşti. Vezi: Florin Müller, **Tentative de rapt teritorial şi de sovietizare a regiunii Maramureş în anii 1944-1945,** în: „Revista istorică" (Bucureşti), Nr.7-8, 1993, p.699-709.

Aceasta, practic, a fost a doua tentativă, întrucât în luna ianuarie 1919, Maramureşul a fost invadat de trupele ucrainiene (au ocupat Valea Tisei, Sighetul şi zona din dreapta Vişeului până mai sus de Leordina); la 17 ianuarie 1919 armata română zdrobea forţele ucrainene şi ocupa cele două maluri ale Tisei. Vezi: Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.88.

[791] Ion Şişcanu, **Traseul frontierei pe Dunăre – obiectivul tratativelor româno-sovietice de la Moscova, 1940,** în: „Revista istorică", Bucureşti, Tom VI, Nr.5-6, Mai-Iunie 1995, p.477.

și al doilea "pas" – intrarea în stăpânirea gurilor Dunării și a strâmtorilor Mării Negre, pentru ca pe această cale să devanseze planurile germane, să domine Peninsula Balcanică, Marea Neagră, să-și deschidă larg drumul spre Marea Mediterană.

La 17 august 1940, V.Decanozov, comisar adjunct la Comisariatul Afacerilor Externe al Uniunii Sovietice, i-a transmis lui Grigore Gafencu, ministrul român la Moscova, dorința guvernului sovietic ca o „*comisiune mixtă să se întrunească cât mai curând la Moscova pentru delimitarea noilor frontiere*".

Guvernul României a acceptat propunerea, astfel că la 5 septembrie 1940 delegația română, condusă de generalul Constantin Sănătescu, a plecat la Moscova pentru „*a stabili definitiv pe hartă traseul frontierei dintre U.R.S.S. și România*", luând în calcule „linia Molotov" din harta anexă ce însoțea ultimatumul din 26 iunie 1940.[792]

Conform instrucțiunilor date de ministrul de externe Mihail Manoilescu la 3 septembrie 1940, delegația română era mandatată să ajungă cu partea sovietică la semnarea unui protocol și la stabilirea măsurii ca în viitor o comisie tehnică mixtă să traseze pe teren linia de frontieră.

Cele două delegații – care au purtat convorbiri, cu unele întreruperi, între 6 septembrie – 24 octombrie 1940 – au căzut de acord să poarte discuții separate privind linia de frontieră în sectorul terestru din Nordul Bucovinei, în sectorul de pe râul Prut, respectiv sectorul de pe Dunăre, Chilia și brațul Vechiul Stambul.

Negocierile s-au dovedit din start dificile, întrucât partea sovietică, arogantă și rigidă, respingând din start toate argumentele juridice, istorice și tehnice prezentate de partea română, s-a prezentat la negocieri cu pretenții inadmisibile, vizând excluderea României de la folosirea brațului Chilia.

Din start poziția delegației sovietice a fost șocantă dar și relevantă pentru cele ce aveau să urmeze : "*românii au două ieșiri la Mare* [Sulina și Sf.Gheorghe] *și este drept ca sovieticii să fie stăpâni pe a treia* [Chilia]"!

La 27 septembrie 1940, dezvăluind obiectivele Moscovei, **Mihail Sturdza** informa guvernul de la București că aceasta „ *ne contestă granița stabilită la 1877 și 1918 la gurile Dunării, încât practic brațul Chilia nu mai poate fi utilizat*", sovieticii apelând – concomitent cu negocierile! – la provocări în acest areal maritim.[793]

---

[792] Ibidem.

[793] Nicolae Ciachir, op.cit., p.271 (și 478).

În ciuda situației tensionate – la care a contribuit și faptul că sovieticii interziseseră ca peste 20.000 de români din Basarabia să se întoarcă în țară, tot ei fiind cei care cereau ca 250 de comuniști aflați în închisorile românești să fie eliberați pe motivul (fals) că ar fi originari din teritoriile pe care le anexaseră de la români -, partea română și-a păstrat buna credință, disponibilitatea pentru un dialog principial, constructiv.

Dacă problemele liniei de frontieră în cadrul primelor două sectoare au fost rezolvate cu greu, maniera de a pune problemele de către partea sovietică în legătură cu cel de-al treilea sector, s-a dovedit insurmontabilă, ducând în cele din urmă la eșecul negocierilor.

Pentru descrierea frontierei pe brațul Chilia – de aici începând marile diferende între cele două delegații -, partea română a venit cu o propunere pertinentă, în sensul că *„Între Pardina și Vâlcov, frontiera să urmeze mijlocul talvegului principal de pe Brațul de Mijloc al Chiliei, lăsând ostroavele Câșlița, Catenca, Mașinca, Solomonov și Ermacov de partea U.R.S.S.; ostroavele Salangic, Dalerul Mic, Dalerul Mare, Tătarul, Maican, Babina și Cerneovca de partea României".*[794] Această propunere *„era unica formulă logică, dreaptă și naturală; care respecta în mod egal interesele de navigație ale ambelor părți și care era indicată în mod precis în ultimatumul sovietic, acceptat de România".*[795]

Un alt segment al acestui al treilea sector era cel de la gurile Dunării – adevărat „cui" al negocierilor de la Moscova -, în special porțiunea unde brațul Vechiul Stambul se vărsa în Marea Neagră.[796]

Delegația sovietică a cerut – cu o insistență bătătoare la ochi! – ca linia de frontieră din această porțiune să treacă pe brațul Musura.

La 27 septembrie 1940, generalul Constantin Sănătescu – care, la fel ca generalul Aurel Aldea, a refuzat utilizarea expresiei *„frontiera de stat româno-sovietică"*, obligându-i pe sovietici să o accepte pe cea de *„linie de demarcație româno-sovietică"*! – făcea cunoscut delegației sovietice imposibilitatea guvernului român de a accepta propunerea sovietică, partea română motivându-și refuzul cu următoarele argumente: acceptându-se nota ultimativă sovietică din 26 iunie 1940, acest fapt implica anexarea de către sovietici a Basarabiei în limitele sale de dinainte de anul 1918, revenindu-se astfel la situația stipulată în Tratatul de pace de la Berlin, din 1878 (art.XXXXV stipula fără echivoc că linia

---

[794] Ion Șișcanu, op.cit., p.486.

[795] Ibidem. Vezi și: Idem, *** **Uniunea Sovietică-România. 1940 (Tratative în cadrul Comisiei mixte)**, Chișinău, 1995, p.81-102.

[796] Vezi pentru aceste aspecte: Căpitan-comandor Ion Ionescu, **Episodul Stari-Stambul: o tentativă de violență a granițelor României**, în : „R.I.M.", 2 (48), 1998, p.40-42; Gr. Antipa, op.cit., p.145-183.

frontierei urma „gura Vechiului Stambul", **braţul Musura neexistând la 1878!...)**

Eventuala mutare a frontierei dintre cele două state pe braţul Musura – act ce ar fi contravenit atât prevederilor Tratatului de la Berlin (1878) cât şi notelor ultimative sovietice (26 şi 28 iunie 1940) -, ar fi avut urmări grele pentru România, atât în plan economic cât şi militar: s-ar fi lezat interesele navigaţiei României, tăindu-se posibilitatea navelor româneşti de a mai ajunge să navigheze pe braţul Chilia, apoi, se pierdea un important avantaj strategic în cazul în care între cele două state s-ar fi ajuns la un conflict militar ş.a.

În baza unor solide consideraţii juridico-istorice şi de natură navală, partea română a venit cu următoarea propunere: *„Traseul frontierei la vărsarea Vechiului Stambul în mare va urma linia talvegului principal al acestui braţ".*[797]

Refuzând cu duritate propunerea părţii române, **generalul M.Malandin**, conducătorul delegaţiei sovietice, declara (24 octombrie 1940): *„Aceste pretenţii ale delegaţiei sovietice* (frontiera pe braţul Musura, apartenenţa insulei Limba la U.R.S.S., neefectuarea altor măsurători privind linia talvegului în zonă ş.a. – n.n.), *corespundeau ambelor părţi, deoarece frontiera propusă dă posibilitatea României, având braţul Sulina, să-şi asigure completamente navigaţia pe Dunăre".* Continuându-şi declaraţia, pe un ton insinuant, în flagrantă contradicţie cu situaţia de fapt, cu prevederile actelor juridice internaţionale la care România era parte, el a spus că România având braţele Sulina şi Sf.Gheorghe, *„nu are dreptul, în general, să aibă pretenţii asupra braţului Chilia (sic!). Acesta din urmă, în baza dreptăţii, trebuie să fie completamente dat U.R.S.S.".* El şi-a încheiat declaraţia oficială subliniind că era sigur (!) că delegaţia română *„va înţelege toată raţiunea cerinţelor delegaţiei sovietice şi, fără a pierde de prisos timpul, va ajunge la o hotărâre justă, propusă de delegaţia sovietică".*[798]

Declaraţia era elocventă nu numai pentru „ce" urmărea partea sovietică, dar şi pentru cele ce urmau să aibă loc.

În acel moment (24 octombrie 1940), în faţa delegaţiei române existau trei posibilităţi, trebuind ca în foarte scurt timp să se oprească

---

[797] Ion Şişcanu, Traseul frontierei pe Dunăre...op.cit., p.490.Informativ, amintim faptul că în nota pe care **Mihail Kogălniceanu** a trimis-o la 16 iunie 1877 agenţiilor diplomatice române din străinătate, între drepturile revendicate faţă de Imperiului otoman, la pct.4 se cerea *"Inviolabilitatea teritoriului român şi delimitarea insulelor Dunării"*, iar prin pct.7 cerea *"Fixarea graniţei între România şi Turcia la gurile Dunării, luând ca bază calea navigabilă (thalweg) a braţului principal al acestui fluviu* [Chilia]".Vezi: Constantin Căzănişteanu, M.E.Ionescu, op.cit., p.69.

[798] Ibidem, p.494.

asupra uneia dintre ele: să refuze încheierea unui protocol final până ce guvernul sovietic nu va recunoaşte poziţia României în legătură cu frontiera în sectorul Chilia şi Vechiul Stambul; să cedeze în faţa pretenţiilor sovietice în acest sector, ceea ce constituia, în fapt, o nouă răpire de teritorii româneşti, peste cele consemnate în ultimatumul din 26 iunie 1940 şi harta anexă a acestuia şi acceptat în final de România; în fine, să încheie totuşi un protocol final în care să se consemneze poziţia României faţă de frontiera în acest sector.

Evident, din considerente pragmatice, strategico-diplomatice, s-a optat pentru această a treia variantă, care corespundea cel mai bine intereselor noastre naţionale.

De bună credinţă, delegaţia României a cerut delegaţiei U.R.S.S.-ului să se treacă la redactarea protocolului final, în care să se consemneze linia de frontieră pentru sectoarele unde se ajunsese la un acord, rămânând ca pentru sectorul în litigiu fiecare parte să-şi înscrie poziţia şi punctele de vedere.

Iritată de poziţia delegaţiei române, inflexibilă în ceea ce privea cererea acesteia, delegaţia sovietică a anunţat că răspunsul în legătură cu redactarea unui protocol final îl va da în următoarea şedinţă comună, a cărei dată o va anunţa telefonic până la 25 octombrie 1940.

Sovieticii nu şi-au onorat promisiunea; ei nu au notificat părţii române nici reluarea, nici încheierea discuţiilor din cadrul Comisiei mixte.

Desfăşurarea sinuoasă şi greoaie a lucrărilor comisiei, punctul de vedere sovietic exprimat de generalul M.Malandin, cele întâmplate ulterior cu obiectivele ce compuneau al treilea sector din cursul negocierilor, demonstrează cu claritate că delegaţia sovietică a avut un mandat imperativ: anexarea insulelor de pe braţul Chilia, smulgerea şi anexarea de la România a acestui braţ al Dunării, respectiv mutarea liniei de frontieră pe braţul Musura. Nu conta că erau încălcate drepturile legitime ale României, că se încălcau în picioare prevederile dreptului internaţional, contau doar interesele U.R.S.S.!

Aşa se explică de ce odată cu suspendarea unilaterală a negocierilor de la Moscova, sovieticii au trecut la realizarea prin forţă a obiectivelor pe care nu le putuseră atinge prin negocieri.

În noaptea de 25/26 octombrie 1940 (orele 01, 00) – dată la care tratativele sovieto-române se aflau, din punct de vedere oficial, în curs de derulare...! -, trupe sovietice debarcate de pe 4 monitoare au ocupat cu forţa ostroavele Dalerul Mare (3, 5 km^2) şi Salangic (după luptele scurte care au avut loc, forţele sovietice fiind superioare numeric, partea română

a avut morţi şi prizonieri - 5 marinari şi un grănicer român)[799]; pe 26 octombrie, tot prin forţă, trupele sovietice au ocupat insulele Tătarul Mare (7, 5 km^2), Dalerul Mic (2, 5 km^2)[800] şi Maican (0, 25 km^2); pe data de 5 noiembrie, în acelaşi mod a fost ocupată şi insula Limba (10 km^2) – situată între braţul Starîi Stambul şi Musura.[801]

Acestea au fost noile teritorii româneşti (peste 23, 75 km^2) pe care sovieticii le-au ocupat şi anexat cu forţa în toamna anului 1940.

Pentru România conta atât pierderea acestor insule, consecinţele acestor noi rapturi teritoriale, cât şi maniera agresiv-grosolană în care fuseseră realizate. Era – „pe viu" – un semnal de alarmă pentru apetitul anexionist sovietic care, în ceea ce privea România, nu se va opri aici!

Anexarea acestor insule, a braţului Chilia (cel mai important din cele trei braţe ale Dunării, deţinând 62, 5% din debitul fluviului) şi mutarea liniei de frontieră, unilateral, pe braţul Musura, totul realizat prin intervenţia brutală a trupelor sovietice, dovedea că Moscova călca în picioare nu doar tratatele internaţionale aflate în vigoare, ci şi propriile declaraţii oficiale , documentele juridice la care era parte!

Acesta a fost contextul în care România a apreciat ca întrerupte definitiv negocierile de la Moscova, **anexările teritoriale sovietice arătate făcând ca ţara noastră să nu accepte, semneze sau ratifice niciodată protocoalele 6, 7 şi 8, întocmite de sovietici şi discutate în cadrul Comisiei mixte de la Moscova!**

În memoriile sale, generalul **Constantin Sănătescu**, fost şef al delegaţiei române în Comisia mixtă de delimitare a frontierei dintre cele două state, nota următoare: *„(...) **lucrurile mergeau greu de tot din cauza relei credinţe a ruşilor**, care nu voiau să respecte înţelesul notei ultimative acceptate de guvernul român. **Intenţiile ruse erau să ne îndepărteze complet de braţul Chiliei**, al cărui talveg, fusese pe vremuri frontiera dintre cele două state. În luna octombrie, a fost nevoie să ne deplasăm în Delta Dunării pentru a face unele sondaje relativ la talvegul braţului Chiliei şi, deşi toate măsurătorile dovedeau teza susţinută de noi, nu am putut ajunge la un rezultat, din care cauză nu am vrut să*

---

[799] Jipa Rotaru, Ioan Damaschin, **Glorie şi dramă.Marina regală română.1940-1945**, Bucureşti, 2000, p.29.

[800] Vezi şi: Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, **Complot împotriva României. 1939-1947**, Bucureşti, 1994, p.25.

[801] Nicolae Ciachir, **Din istoria Bucovinei (1775-1944)**, Bucureşti, 1993, p.133. Vezi şi: Idem, Marile puteri şi România ..., op.cit., p.262.

închei un protocol scris. Am stat la Moscova până la 16 decembrie, fără a putea să-mi îndeplinesc misiunea".[802]

Grigore Gafencu, ministrul român la Moscova, a înaintat în numele guvernului român (13 noiembrie 1940), un protest pe lângă guvernul sovietic, împotriva noilor rapturi teritoriale sovietice, catalogând actul de forţă sovietic drept *„procedeu inadmisibil, tinzând a crea un fapt împlinit înainte ca discuţiile comisiunii mixte să fie terminate".*[803]

În răspunsul dat de către vice-comisarul sovietic pentru afaceri străine, **Andrei Ianuarevici Vîşinski** era exprimată speranţa că *„România nu va stărui în protestul său, pe care guvernul sovietic nu-l poate accepta"*! Potrivit comisarului adjunct al Afacerilor Externe sovietice ocuparea şi anexarea insulelor de pe braţul Chilia nu însemna un gest inamical, o nesocotire a drepturilor sau independenţei României. El aprecia că insulele în cauză nu au nici o importanţă pentru ţara noastră, care rămânea posesoarea braţelor Sulina şi Sf.Gheorghe. *„Pentru U.R.S.S.* – sublinia Vîşinski – *întărirea poziţiilor sale pe braţul Chilia prezintă un interes însemnat. Este vorba de un interes defensiv date fiind împrejurările, situaţia internaţională şi unele aspecte ale stărilor politice din vecinătate, ca şi unele legături de prietenie cu Germania"* (se referea la „prietenia" româno-germană – n.n.).[804]

Ocupând prin forţă braţul Chilia, U.R.S.S.- ul devenea o putere dunăreană care, în scurt timp, va formula pretenţii privind participarea ei la o nouă reglementare a navigaţiei pe bătrânul fluviu.

Nu putem încheia consideraţiile noastre legate de activitatea Comisiei mixte de delimitare a frontierei româno-sovietice de după nota ultimativă din 28 iunie 1940, fără a face precizarea că pe întreaga durată a negocierilor de la Moscova (6 septembrie – 24 octombrie 1940), **Insula Şerpilor nu a constituit subiectul nici unei runde de discuţii, ea neapărând nominalizată în nici unul dintre actele convenite în Comisie, fapt ce conduce la o concluzie clară: Insula Şerpilor rămânea pe mai departe pământ românesc, aflat sub suveranitatea României!**

Recunoaşterea acestui fapt de către partea sovietică era, de această dată, una implicită.

Confruntările (diplomatice) româno-sovietice privind zona Dunării de Jos, au continuat şi în intervalul 29 octombrie – 20 decembrie 1940,

---

[802] Constantin Sănătescu, **Jurnal**, Bucureşti, 1993, p.23.
[803] Ion Şişcanu, op.cit., p.495.
[804] Ibidem.

ocazia oferind-o Conferința de la Viena privind o nouă reglementare a navigației pe Dunăre.

La conferință au luat parte Germania, Italia, Bulgaria, Ungaria, România, Jugoslavia și Slovacia.

Inițiată de Berlin, ea a reprezentat o ilustrare vie a rivalității sovieto-germane privind arealul sud-estic al Europei.

Germania a propus desființarea Comisiei Internaționale a Dunării (cu sediul la Belgrad), fapt transpus în practică rapid; prin această manevră Berlinul a reușit să înlăture definitiv prezența anglo-franceză din zona Dunării fluviale, demersul german atrăgând imediat proteste din partea Moscovei.

V.M.Molotov, invocând faptul că în urma anexării Basarabiei U.R.S.S.- ul devenise stat riveran Dunării, a subliniat că țara sa nu poate admite ca interesele ei la gurile Dunării să fie ignorate, demnitarul sovietic nepierzând ocazia de a profera amenințări directe la adresa României. Moscova nu s-a mărginit doar la atât, ci a cerut Reichului german să fie de acord cu suprimarea Comisiei Europene a Dunării (cu sediul la Galați), preconizând ca pentru Dunărea maritimă să fie constituită o singură comisie.

Hitler, urmărind să aplaneze pentru moment fricțiunile sovieto-germane, să tergiverseze transpunerea în practică a propunerii sovietice, a fost de acord să fie convocată o conferință pregătitoare, ca loc de desfășurare a acesteia fiind stabilită capitala României.

Încă din ziua deschiderii Conferinței de la București (29 octombrie 1940), Germania, Italia și România au prezentat un proiect comun (viza desființarea C.E.D. și crearea unui Consiliu al Dunării maritime, compus din România, Italia, Germania și U.R.S.S.) ceea ce nu a convenit Moscovei care, la scurt timp, a venit cu un contraproiect (viza excluderea Germaniei din comisia ce urma a fi înființată, înființarea unei administrații sovieto-române de la Brăila în aval, cuprinzând și întreaga Deltă a Dunării, până la Marea Neagră, recunoașterea pentru vasele de război sovietice a dreptului de a circula pe Sulina până la Brăila ș.a.) – scopul acestuia fiind crearea condițiilor de a rămâne singura mare putere în zona gurilor Dunării, ceea ce ar fi făcut ca suveranitatea României asupra Deltei Dunării să devină iluzorie, periclitându-se grav posibilitățile de apărare a țării la granița de est.

Prin manevre diplomatice abile sovieticii încercau să adauge ultimatumului din 26 iunie 1940 noi reușite economice și strategice.

Delegatul României (Vespasian Pella) a declarat că guvernul român nu poate accepta propunerile sovietice, în timp ce reprezentantul

U.R.S.S. (Arcadii Sobolev) s-a arătat intransigent, cerând adoptarea punctului de vedere formulat de guvernul său.

La 15 noiembrie 1940 Conferința de la București și-a întrerupt lucrările, urmând ca acestea să fie reluate la 5 decembrie 1940.

După reluarea lucrărilor, la 11 decembrie 1940, delegatul român a reafirmat cu fermitate punctul de vedere al guvernului său, sovieticii postându-se pe vechile lor poziții. Încercările delegației sovietice de a atrage de partea sa delegația României – la doar câteva luni după atâtea rapturi din teritoriul românesc – au constituit o naivitate, fiind sortite eșecului din start.

Bucureștiul, cu concursul Berlinului, a reușit să pună capăt acestei conferințe, fără ca ea să se încheie cu rezultate concrete. Pretextul invocat de București a fost necesitatea unei perioade de timp pentru a face o justificare amănunțită a poziției guvernului român, lucru pe care Berlinul l-a sugerat să-l facă și guvernul sovietic.

Deteriorarea raporturilor germano-sovietice a făcut ca această conferință să eșueze, lucrările ei nemaifiind reluate după aceea.

Privită global, Conferința internațională de la București a demonstrat încă o dată politica agresivă a Moscovei îndreptată constant împotriva României.[805]

Această politică antiromânească, dorința de a mai răpi ceva din teritoriul României, sunt relevate și de vizita pe care Anthony Eden, șeful Foreign Office-ului a făcut-o la Moscova în cursul anului 1941.

Cu acest prilej, Stalin, secondat de Molotov, a avansat lui Eden o propunere (mai puțin cunoscută) – „Treaty of Estabilshment of Mutual Agreement Between the U.R.S.S. an the Great Britain in the Solution of Post-War-Questions and on their joint Actions to Maintain Security in Europe after the termination of the War with Germany". În art.9 al Protocolului adițional (ce purta sigla „Confidențial"), **Stalin cerea în mod expres *„transferul către U.R.S.S. a Deltei Dunării și al celor trei brațe ale sale"*** („9. *În respect of Romania i tis found expedient: a) four the purpose of ensuring the U.R.S.S.'s security* ***to transfer to the Soviet Union the teritory of the Danube estuary and it's three arms;...")!***[806]

În perioada de până la 22 iunie 1941, pe linia de demarcație a Prutului și în Delta Dunării, trupele sovietice, în mod deliberat, au comis aproape zilnic acte agresive împotriva statului român, soldate cu morți și

---

[805] Vezi pe larg : Dr.Constantin Botoran, **Confruntări româno-sovietice la Dunărea de Jos (29 octombrie – 20 decembrie 1940)**, în: „R.I.M., 2(54), 1994, p.25-28; Luminița Giurgiu, **Uniunea Sovietică revendică și gurile Dunării**, în: „R.I.M." , 2(13), 1992, p.14-15.

[806] Dr. Marian Cojoc, op.cit., p.240 .

răniți; aceste incidente au fost folosite de sovietici ca pretext pentru a menține în zonă o situație tensionată, care să le permită să amenințe România că nu vor ezita să „reacționeze" folosind forța.

Pentru această situație întreținută unilateral de către sovietici, relevant este memoriul mareșalului **Ion Antonescu** (1882-1946), înaintat la 15 mai 1946 Tribunalului Poporului: *„Stâlpii graniței provizorii, stabilite după acceptarea ultimatumului erau zilnic deplasați; se schimbau zilnic focuri; după urma lor cădeau morți și răniți; avioanele ruse făceau zilnic incursiuni până la Carpați* (au violat spațiul românesc de 265 de ori – n.n.). *Dl.* [Anatoli I.] *Lavrentiev* [ministrul U.R.S.S.- ului la București, între iunie 1940 – iunie 1941] *mi-a cerut un condominium la Dunărea Maritimă și dreptul pentru vasele de război ruse de a pătrunde până la Brăila (...); s-au ocupat cu forța insulele din brațul Chilia (...) și s-a încercat să se pătrundă cu forța în canalul Sulina la 2 ianuarie 1941"*[807] (nouă nave sovietice au încercat să ocupe canalele Starîi Stambul și Bistia, acțiune eșuată ca urmare a focului deschis de o baterie de 101 mm aparținând Detașamentului maritim nr.1 – n.n.).

În vederea stopării unor astfel de acțiuni în viitor și ca protest pentru cele deja întâmplate, în luna noiembrie 1940, Mihai Antonescu, ministru de externe ad-interim, a înaintat Moscovei o notă de protest, dar aceasta a rămas fără răspuns; mai mult, în această perioadă sovieticii și-au dublat efectivele militare la granița sovieto-română (de la 18-22 mari unități, ajungându-se rapid la 29-35 mari unități), ceea ce dovedea că ei nu considerau încheiat conflictul cu România.

Într-un studiu apărut în periodicul moscovit „Voenno-istoriceskii jurnal", intitulat *„Fapte încăpățânate de la începutul războiului"*, se dezvăluie faptul că în vara anului 1941 Armata Roșie se pregătea asiduu să atace România.[808]

La 22 iunie 1941[809] – într-un context general cunoscut – **Ion Antonescu** a dat celebrul Ordin de zi: *„Ostași, /Vă ordon:/Treceți*

---

[807] Jipa Rotaru, Ioan Damaschin, op.cit., p.31; Vezi și: „Viața Armatei", Nr.6, 1992, p.18.

[808] Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, p.25. După ce în 1927 prevăzuse ca inevitabil un nou război mondial, în anul 1928 **Stalin** mărturisea că războiul a devenit pentru Uniunea Sovietică o *„necesitate absolută"*, mareșalul **Voroșilov** anunțându-l ca *„apropiat"*, precizând totodată că prima lovitură va fi dată României, în termen de două săptămâni! Vezi: *** Geopolitica. I, op.cit., p.139.

[809] Dl.general de corp de armata(r)**Ion Șuța** scrie în legătură cu această dată următoarele: *"Se continuă să se ignore faptul că la 22 iunie 1941 România se găsea în stare de război cu Uniunea Sovietică încă de la 28 iunie 1940"*; la 22 iunie 1941 s-a trecut la o nouă formă a acțiunilor militare și anume la ofensiva eliberatoare a teritoriilor răpite în iunie 1940;*"Prin urmare, data de 22 iunie 1941 nu poate fi considerată data declanșării războiului, ci data trecerii armatei române de la defensiva strategică de pe*

Prutul/Zdrobiţi duşmanul din Răsărit şi Miază-Noapte/Dezrobiţi de jugul roşu al bolşevismului pe fraţii noştri cotropiţi...".[810]

Obiectivul urmărit prin intrarea României în război era de a recupera teritoriile româneşti anexate de U.R.S.S. în vara şi toamna anului 1940.

Aflat în audienţă la Molotov, **Grigore Gafencu** prezenta acestuia (la 24 iunie) cea mai exactă motivaţie a actului din 22 iunie : "*Prin politica ei urmată în timpul din urmă U.R.S.S.- ul nu a făcut nimic pentru a împiedeca, între ţările noastre, durerosul deznodământ de azi. Prin brutalul ultimatum din anul trecut, prin care ni s-a cerut nu numai Basarabia, dar şi Bucovina, şi un colţ din vechea Moldovă, prin încălcările teritoriului nostru, care au urmat de atunci, prin actele de forţă ce au intervenit pe Dunăre – chiar în timpul negocierilor pentru stabilirea liniei de demarcaţie – **Uniunea Sovietică a distrus în România orice sentiment de încredere şi de siguranţă şi a trezit îndreptăţita teamă că însăşi fiinţa statului român e în primejdie.** Am căutat atunci un sprijin în altă parte. Nu am fi avut nevoie de acest sprijin şi nu l-am fi căutat, dacă nu am fi fost loviţi şi dacă nu ne-am fi simţit ameninţaţi".*[811] (13 noiembrie 1940)

Războiul cu U.R.S.S.- ul ar fi fost, oricum, inevitabil. Chiar dacă România nu ar fi intrat în război, sovieticii ar fi fost cei care ar fi atacat România, pentru a lovi în primul rând în germani, căutând să le distrugă sursele de aprovizionare cu petrol (Valea Prahovei), cereale, alimente ş.a. Acestui fapt i se adăuga onoarea întinată a armatei române în cursul dramaticului an 1940, care trebuia spălată prin sânge şi foc, moralul ei şi al întregului popor român trebuind a fi refăcut. Prin urmare – aşa cum subliniază istoricul **Florin Constantiniu** – decizia României a fost una corectă![812]

Nu pot fi trecute cu vederea nici acţiunile Armatei Roşii din vara anului 1941[813], după declanşarea operaţiunilor armatei române, în zona de legătură a Dunării cu Marea Neagră, când forţe sovietice de desant au ocupat câteva sate din Delta Dunării (Lascăr Catargiu, Pardina şi Chilia Veche). Reacţia armatei române a fost una pe măsură, patru zile mai târziu inamicul fiind înfrânt şi satele eliberate.

După data de 21 iulie 1941 unităţi militare române aparţinând de Divizia 10 infanterie au trecut Dunărea, intrând în scurt timp în Ismail, Chilia Nouă şi Vâlcov, până la 26 iulie ajungându-se în Cetatea Albă, act

---

Prut la ofensiva strategică în cadrul stării de război existente". Vezi: Ion Şuţa, **România şi pactul Ribbentrop-Molotov**, Bucureşti, 1997, p.129 şi 131.

[810] Jipa Rotaru, Alexandru Duţu, Florica Dobre, **Campania din est în ordine de zi (1941-1944)**. Vol.I, Bucureşti, 1993, p.26 (şi 27). Mareşalul Ion Antonescu a rămas singurul om politic român care, din 1940 şi până astăzi, a încercat să refacă România Mare (statul naţional unitar român, în graniţele sale fireşti).

[811] Apud *** Armata română în al doilea război mondial...op.cit., p.46.

[812] Florin Constantiniu, op.cit., p.398.

[813] Între 22-26 iunie 1941, din aer şi de pe mare, sovieticii au bombardat Constanţa.

ce marca eliberarea sudului Basarabiei de sub sovietici.[814] Eliberarea teritoriilor românești anexate de sovietici, ajungerea la Nistru a armatei române (la 26 iulie 1941), au marcat atingerea obiectivului legitim pentru care România intrase în război.

Redobândirea Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herței – arată istoricul **Florin Constantiniu** – *„era la fel de îndreptățită ca și redobândirea nord-vestului Transilvaniei, iar continuarea operațiunilor militare dincolo de Nistru a fost tot atât de necesară, sau chiar mai necesară-având în vedere primejdia reprezentată de forța militară a U.R.S.S. – decât continuarea operațiilor militare, dincolo de frontiera de vest a României".*[815]

Nu vom stărui asupra desfășurării războiului – eveniment ce beneficiază de o literatură diversă și bogată, dar nici nu vom ocoli acele evenimente sau operațiuni militare în care Insula Șerpilor a fost implicată (direct sau indirect).

În primăvara și vara anului 1941, Insula Șerpilor a reprezentat, din punct de vedere strategic, un punct important pentru operațiunile militare vizând bazinul nord-vestic al Mării Negre și gurile Dunării.

După 22 iunie 1941 (1 august 1941?), Insula Șerpilor a intrat în subordinea Comandamentului german al Mării Negre (Admiral Schwerzes Meer), personalul militar de pe insulă ajungând la valoarea unui pluton și al unei secții de artilerie.[816]

Pe durata *operațiunilor de convoiere* (escortarea navelor care transportau muniții, carburanți, hrană ș.a. pentru front) insula apare menționată în mai multe rânduri.

La 9 noiembrie 1941, în rada portului Sulina, s-a format un convoi compus din navele „Ungvar" și „Tisza", care urmau să transporte muniții. Gruparea a fost escortată de nave ale Forțelor Navale Maritime (gruparea de siguranță-compusă din distrugătoarele „Regele Ferdinand" și „Regina Maria" – condusă de comandorul August Roman) și deși în zona Insulei Șerpilor au fost semnalate submarine sovietice, gruparea a ajuns cu bine la Bugaz.[817]

La începutul lunii decembrie 1941, un alt convoi cu muniții și carburanți, a fost atacat în mai multe zone (Șabla, Sf. Gheorghe), inclusiv în zona Insulei Șerpilor, pagubele suferite de convoi fiind, în final, minore.[818]

Necesitatea creșterii siguranței transporturilor și a numărului de operațiuni de convoiere în vederea aprovizionării frontului, au constituit motivele pentru care, la 20 martie 1942, Grupul de Marină Sud (german) a propus Comandantului Marinei Regale Române amplasarea unui baraj

---

[814] Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, op.cit., p.47.

[815] Florin Constantiniu, op.cit., p.466.

[816] Comandor (r) Ion-Dănuț Toader , op.cit., p.8.

[817] Jipa Rotaru, Ioan Damaschin, op.cit., p.65.

[818] Ibidem. Pentru scufundarea unui submarin sovietic M-58 în baia de la Jibrieni, la nord de Insula Șerpilor, în data de 17 decembrie 1941, vezi: Comandor (r) Raymond Stănescu, **Operația de convoiere „Carpați"**, în: „R.I.M.", 1(12), 1992, p.32.

de mine în zona Constanța – Insula Șerpilor – Bugaz. Întrucât propunerea corespundea intereselor românești, a fost acceptată, operațiunea fiind realizată practic de nave aparținând Grupării de Minare „Locotenent comandor Alexandru Dumbravă", în zilele de 28 martie și 2 aprilie 1942.[819]

În lunile septembrie și octombrie 1942, submarinele sovietice au devenit foarte active în zona gurii brațului Sulina și pe traseul spre Odesa. Pentru contracararea acestor pericole, la 1 noiembrie 1942 a fost înființată Flotila de Siguranță a Sectorului Sulina (ca parte a Detașamentului Tactic nr.1 – Sulina). Între misiunile speciale care au revenit acestei formațiuni navale, s-a numărat și apărarea navelor care aprovizionau Insula Șerpilor împotriva atacurilor submarinelor sovietice.[820]

Sovieticii nu au utilizat în arealul Insulei Șerpilor doar submarinele și aviația, ci și navele de suprafață. Astfel, la 1 decembrie 1942, o grupare navală sovietică, formată din crucișătorul „Voroșilov", liderul „Harkov" și distrugătorul „Soobrazitelnâi", au intrat în apele Insulei Șerpilor, având misiunea de a bombarda Sulina, Insula Șerpilor și Bugazul. Pentru început s-au apropiat de Insula Șerpilor – au încercat chiar debarcarea unui desant maritim pe insulă[821] -, trăgând asupra acesteia câteva salve de artilerie, moment în care artileria de coastă și două monitoare românești au ripostat cu foc. Pe timpul misiunii de luptă, la prova crucișătorului „Voroșilov" au avut loc două explozii, situație în care comandantul grupării navale sovietice a ajuns la concluzia că zona este minată, și ca urmare a dat ordinul de întoarcere, fără a putea îndeplini misiunea primită.[822] (Concomitent cu cele relatate, sovieticii au pus la cale și o diversiune în zona Mangalia, unde două submarine au lansat câteva torpile asupra digului de protecție).

Insula Șerpilor reapare menționată în legătură cu operațiunile de convoiere din luna decembrie 1942.

Legat de convoiul din 5-6 decembrie 1942, este de menționat faptul că în dreptul Insulei Șerpilor, nava „Țar Ferdinand" care avea o viteză mai mică și îngreuna marșul convoiului, făcându-l vulnerabil, a fost scoasă din convoi și trimisă la Sulina, ceea ce a permis convoiului să crească viteza de înaintare, reducându-se posibilitățile de a fi interceptat și lovit de submarinele sovietice.

În cadrul misiunii de convoiere din 15-16 decembrie 1942, navele din compunere care transportau o încărcătură de 9.000 t. (în special muniții), au fost atacate în baia Jibrieni, la nord de Insula Șerpilor, torpilele submarinelor sovietice căutând în special distrugătorul „Regele

---

[819] Jipa Rotaru, Ioan Damaschin, op.cit., p.117-128.

[820] Ibidem, p.127.

[821] Dorin Mara, **Marina Regală a României în cel de-al doilea război mondial**, București, 2000, p.66.

[822] *** **Veteranii pe drumul onoarei și jertfei (1941-1945). De la Stalingrad la bătălia Moldovei**, București, 1997, p.568.

Ferdinand", un adversar redutabil, care încurca planurile sovietice de distrugere a convoaielor care aprovizionau frontul.[823]

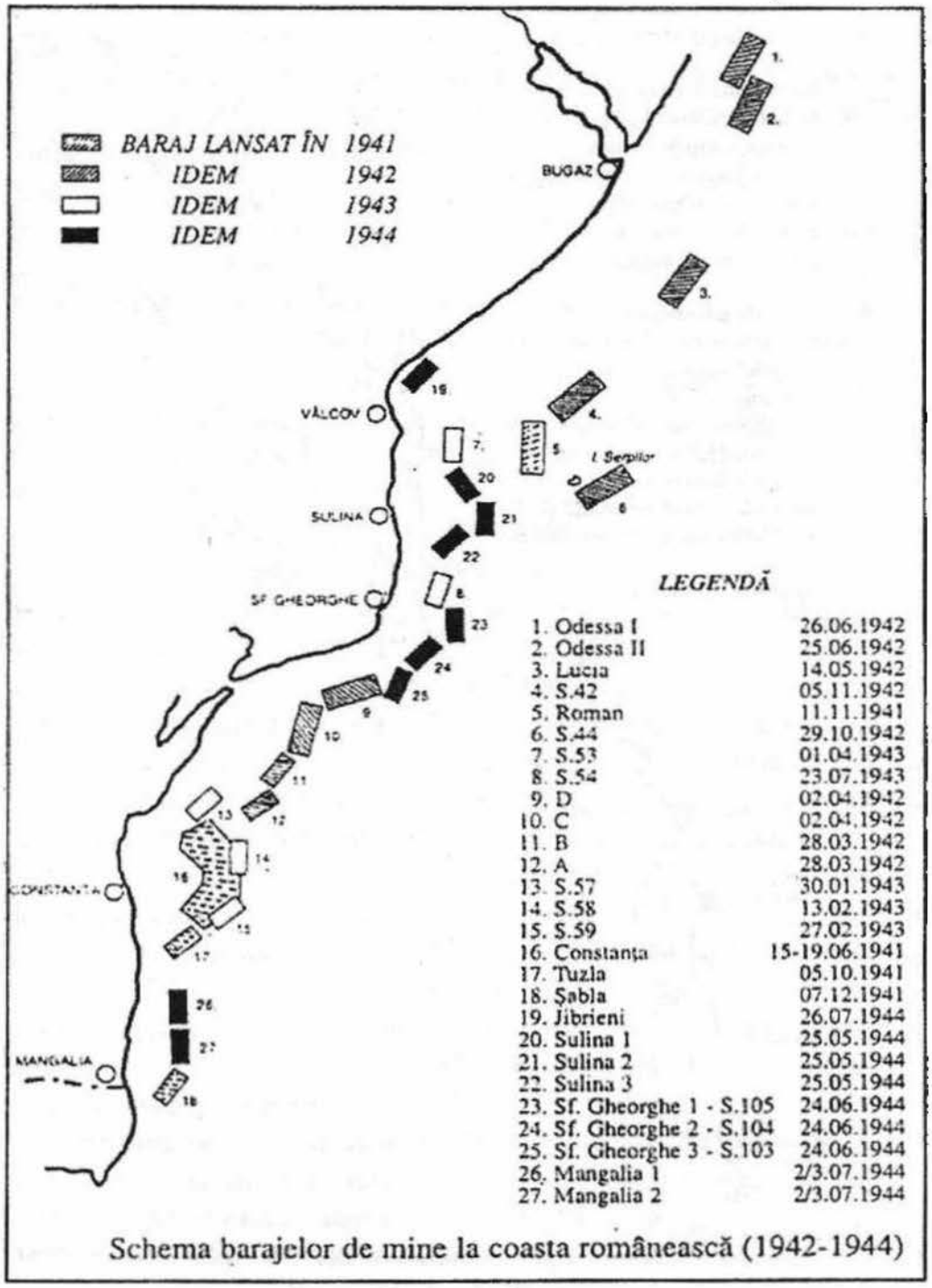

Schema barajelor de mine la coasta românească (1942-1944)

(După Koslinski N., Stănescu R.)

Câteva zile mai târziu (19 decembrie 1942), marina sovietică

[823] Dorin Mara, op.cit., p.65.

pierdea nava SC-212 (Sciuka), aceasta lovindu-se, lângă Insula Șerpilor de una dintre minele barajului din apropiere.[824]

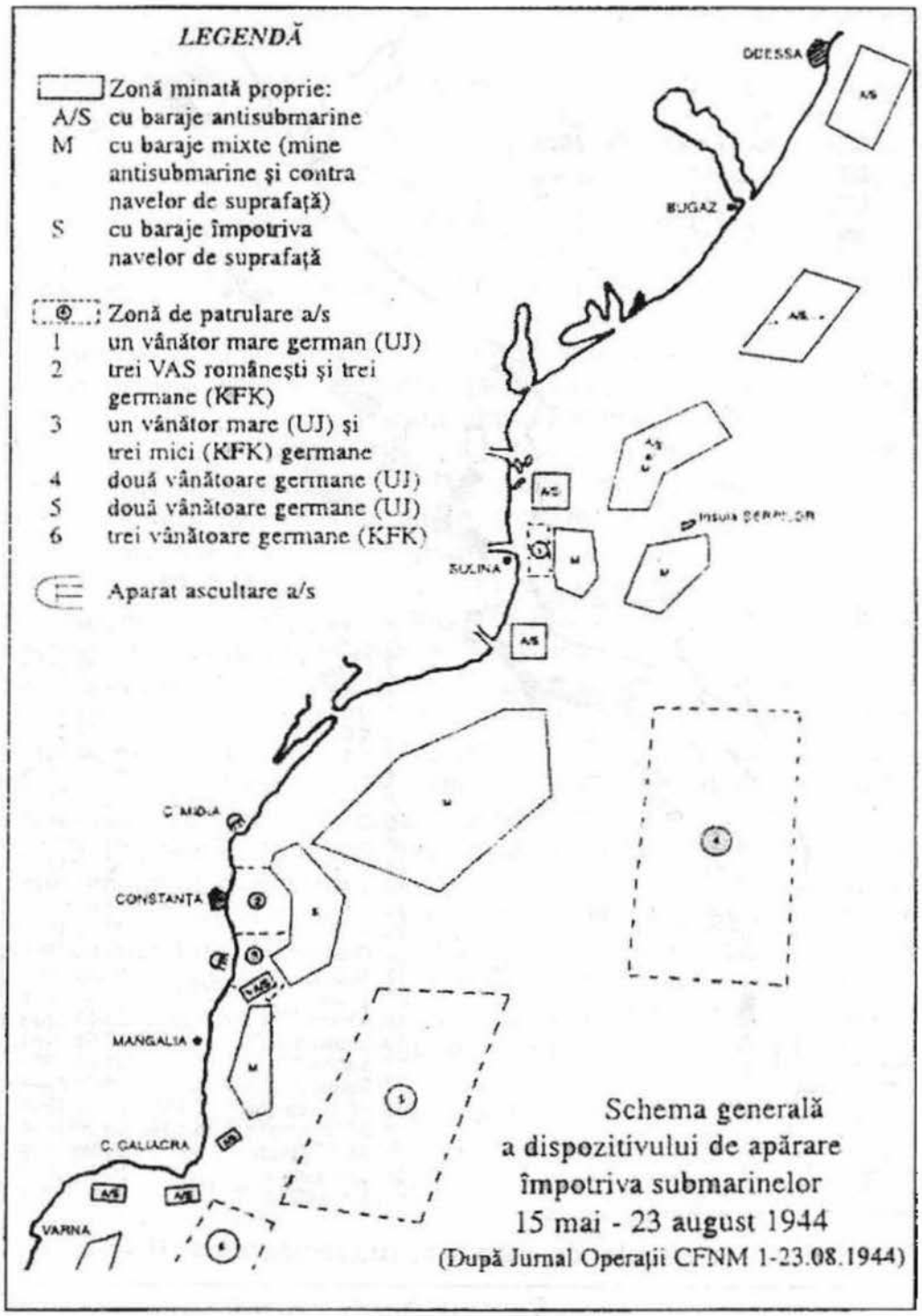

(După Koslinski N., Stănescu R.)

[824] Căpitan comandor (r)Nicolae Koslinski, Comandor (r)Raymond Stanescu, **Marina Română în al doilea război mondial (1939-1945). Vol.III (1944-1945)**, București, 1998, p.36.

Eficiența barajelor de mine amplasate în bazinul vestic al Mării Negre și la gurile Dunării, nevoia de a crește în continuare siguranța operațiunilor militare proprii în acest bazin, au impus cu necesitate refacerea barajelor de mine amplasate anterior, precum și montarea de noi baraje de mine. Operațiunea s-a desfășurat sub comanda căpitan-comandorului Arpad Gheorghe (comandantul distrugătorului „Regele Ferdinand"), la ea luând parte mai multe nave. Un astfel de baraj de mine, cu o lungime de 5, 4 Mm (200 de mine împotriva navelor de suprafață și submarinelor, amplasate la o adâncime de 3 m), a fost instalat până la 30 octombrie 1943 în zona de sud a Insulei Șerpilor. În urma unei noi operațiuni, la 5 noiembrie 1943, a fost instalat încă un baraj de mine la cca. 10 Mm nord de Insula Șerpilor. Potrivit aprecierii specialiștilor, barajele de mine pomenite au contribuit la creșterea siguranței transporturilor pentru front, atacurile navelor și submarinelor sovietice diminuându-se.[825]

În primăvara și vara anului 1944, rolul și importanța Insulei Șerpilor în derularea operațiunilor militare ce vizau gurile Dunării, bazinul vestic al Mării Negre, a crescut considerabil, insula devenind un important punct strategic.

În primăvara anului 1944, ofensiva sovietică de pe frontul de est a impus intensificarea măsurilor de creștere a puterii de apărare a insulei. Aici a fost adusă o companie de peste 100 de infanteriști marini, comandată de un căpitan ce avea în subordine câțiva maiștri militari și subofițeri. Insula a fost dotată cu o stație radio modernă, plus mijloace luminoase de comunicație, specifice marinei.[826] Pentru creșterea puterii de foc pe insulă a fost instalată o baterie A.A. de 37 mm.[827] Au mai fost aduse și instalate tunuri de 121, 9 mm și 76, 2 mm (capturate anterior, de la sovietici), realizându-se astfel un adevărat „triunghi de foc" între Sulina-Jibrieni-Insula Șerpilor, acestei puteri de foc adăugându-se și cea a artileriei de pe monitoarele „Catargi" și „Brătianu" (aparținând de Detașamentul Tactic Vâlcov).[828]

Operațiunile de construire a amplasamentelor pentru tunuri și mitraliere – precum și de reface clădirea din incinta farului, deteriorată de bombardamentele aeriene sovietice - au căzut în sarcina unei subunități specializate cantonate la Sulina. *„Sorții* – scrie maiorul (r) **Silviu Ștefănescu** – *au desemnat plutonul meu* (aparținând Companiei a 5-a

[825] *** Veterani pe drumul onoarei și jertfei ..., op.cit., p.568.
[826] Comandor (r) Ion-Dănuț Toader, op.cit., p.8.
[827] Nicolae Koslinski, Raymond Stanescu, op.cit., p.58.
[828] Jipa Rotaru, Ioan Damaschin, op.cit., p.105.

Sulina, comandată de căpitanul Gheorghe Sacerdoțeanu – n.n.) *și în ziua de 8 iunie 1944, ne-am îmbarcat cu scule, unelte și materiale pe nava P.T.A. (Ponton Transport Armat) 404. Noaptea, la orele 24, 00 însoțiți de remorcherul „Rândunica" am ridicat ancora cu destinația Insula Șerpilor. Dimineața la ora 9, 00 – 9, 30 am ajuns pe insulă. Eram complet izolați de restul lumii. Pe insulă nu aveam decât un singur post telegrafic fără fir, de la care aflam foarte puține vești"*. Cei cca. 50 de geniști din pluton, au avut parte de momente grele, descrise de același martor ocular: *„Am stat aici până în ziua de 20.08.1944, când printr-o radiogramă am anunțat că nu mai avem mâncare, dar în special apa se va termina în scurt timp, lucru pentru care am dispus raționalizarea ei"*. În ziua de 22 august 1944 – continuă Silviu Ștefănescu – *„a sosit la insulă nava P.T.A.404 însoțită tot de remorcherul „Rândunica", pentru a ne transfera la Sulina, la bază. Am încărcat totul, și în seara zilei de 22.08.1944, la orele 24, 00 navele au ridicat ancora (...). În drum, dimineața pe la 5, 00-5, 30 am fost atacați de aviație. La ora 9, 00-9, 30 ajungeam la Sulina"*.[829]

Navele P.T.A. („papuci" cum erau denumite de marinarii români), pe lângă misiunile de veghe și ascultare antisubmarină în zona gurilor Dunării, o aveau și pe cea de aprovizionare a Insulei Șerpilor, operațiune la care au mai luat parte de-a lungul timpului și remorcherul armat „Mântuirea" (acesta, având un tanc de balast în prova, transporta apă pentru băut), nava „Mureșul" ș.a.[830]

În luna august a anului 1944, situația în zonă s-a înrăutățit datorită întețirii bombardamentelor aviației sovietice. La 19 august, portul și orașul Sulina au fost bombardate intens; la 20 august Sulina a fost din nou bombardată, de această dată de două ori; în aceeași zi, un submarin sovietic „de buzunar" (fost italian) a patrulat în imersiune, supraveghind zona din jurul Insulei Șerpilor.[831]

Legăturile dintre Insula Șerpilor și Sulina au fost întrerupte, insula scăpând însă de bombardamente.

La 23 august 1944, România – ca urmare a evenimentelor interne – a încetat de facto orice acțiune militară îndreptată împotriva U.R.S.S.-ului, implicit împotriva celorlalte Puteri Aliate și Asociate. Cursul războiului purtat de România s-a modificat începând cu data de 24 august 1944 ora 4 a.m., când țara noastră a trecut de partea coaliției antihitleriste.

România a fost prima țară ocupată de către Armata Roșie!

---

[829] Maior ® Silviu Ștefănescu, op.cit., p.48.
[830] Nicolae Koslinski, Raymond Stanescu, op.cit., p.70 și 106.
[831] Ibidem, p.104.

Imediat după 23 august 1944, grănicerii sovietici *„au ocupat toate insulele situate la sud de șenalul navigabil principal al brațului Chilia, care au aparținut României"*[832]. Ocupate de sovietici în lunile octombrie-noiembrie 1940, eliberate și reintegrate României după 22 iunie 1941, acum au fost din nou ocupate cu forța de către sovietici, urmările acestui act resimțindu-se și astăzi în ceea ce privește frontierele României, delimitarea apelor teritoriale și a platoului continental în Marea Neagră ș.a.

Intervalul de timp cuprins între 23 august-12 septembrie 1944, a marcat o cotitură și în privința situației și viitorului Insulei Șerpilor.

La 24 august orele 08, 55 – se arată în raportul comandorului **Constantin Ulic** (din Detașamentul Maritim Sulina) – la orizont au apărut câteva nave sovietice; timp de o oră și jumătate au staționat pașnic, după care s-au retras pe direcția nord-est, fără ca forțele române să deschidă focul asupra lor.[833]

În ziua de 25 august 1944, germanii aflați în misiune pe Insula Șerpilor au părăsit-o, alipindu-se navelor germane care în aceeași zi au părăsit Sulina, navigând în amonte pe Dunăre.

Pe 25 august, între orele 09, 00-11, 00 Sulina a fost atacată violent de aviația sovietică, forțele române neripostând. După orele 11, 00, timp de 45' Sulina a fost atacată din nou, la acest bombardament luând parte 60 de bombardiere sovietice, trupele române neripostând nici de această dată!

Aceste bombardamente, pregătitoare pentru ocuparea militară a zonei, au încetat după data de 26 august 1944, după ce între militarii români și cei sovietici au avut loc primele contacte.

Contactul cu primii militari sovietici a avut loc în dimineața zilei de 26 august 1944, pe malul stâng al canalului, când o patrulă sovietică a intrat pe traseul Letea-Sulina. Declarând că *„nu au cunoștință de vreun armistițiu și nici de o linie de demarcație pentru care să se oprească, dar[că au fost] informați că nu vor fi primiți cu foc ci ca trupe aliate, sovieticii au intrat la ora 17, 30 cu un batalion în Sulina"*[834].

Trupele sovietice de uscat au ajuns la Sulina tot pe 26 august.

Pe 28 august - când gruparea P.T.A., remorcherele de transport ș.a.(la bord având evacuați) părăsiseră deja portul, deplasându-se în

[832] Ion Șuța, op.cit., p.196-197.
[833] Nicolae Koslinski, Raymond Stanescu, op.cit., p.108.
[834] Ibidem, p.140.

amonte pe Dunăre –, în portul Sulina au intrat primele unități navale ușoare ale flotei sovietice.[835]

Un aspect controversat în legătură cu Insula Șerpilor, este legat de ziua (data) la care a fost ocupată militar de către forțele navale sovietice .

O primă opinie, susținută de **Constantin Necula** și **C.Enăchescu** precizează faptul că *„la 26 august 1944, odată cu ocuparea portului Sulina și Tulcea, s-a produs și ocupare militară a Insulei Șerpilor"*[836].

Tot **Constantin Necula**, care face precizarea *„sunt adevăruri trăite de mine"*, este autorul și a celei de-a doua opinii: *„Începând cu data de 28 august 1944, odată cu sosirea primelor nave sovietice în portul Sulina, operațiunea de asigurare a funcționării farului a fost preluată de marina sovietică, care a interzis accesul navelor noastre la insulă (...) cele câteva unități ușoare ale Flotei sovietice au fost așteptate, întâmpinate și pilotate în portul Sulina de nave românești. În drumul lor spre Sulina unitățile sovietice au debarcat și ocupat Insula Șerpilor cu un mic efectiv de marinari. Pe insulă nu se afla nici un om de-al nostru. Astfel, această operațiune de ocupare cu forța militară de către U.R.S.S. a micuței insule românești s-a realizat fără nici un foc de armă. Față de această răpire partea română nu a reacționat în nici un fel"*.[837]

O a treia opinie îl are ca autor pe comandorul(r) **Ion-Dănuț Toader**, care scrie: *„La 29 august 1944 (dată la care flota sovietică intra și în portul Constanța – n.n.), pe insulă debarcă, fără a li se răspunde cu foc, efective sovietice (...). Personalul românesc este făcut prizonier (deși eram aliați și nu ne-am opus debarcării pe insulă) și internat în lagărul intermediar improvizat în clădirea spitalului din Sulina.*[838]

În legătură cu acest ultim aspect, **Nicolae Koslinski** și **Raymond Stănescu** au un alt punct de vedere: *„Refuzând cooperarea românilor, sovieticii s-au mulțumit deci cu păstrarea armamentului acestora dar le-au îngăduit să plece la reședința unității lor fără a-i considera prizonieri*

---

[835] Ibidem, p.191. Un alt martor ocular, motoristul de pe nava „Albatros" – capturată de sovietici în postul Sulina – arată ca aceasta avea misiunea *„să aprovizionăm cu alimente și apă pe marinarii militari sovietici de pe Insula Șerpilor* (...). Tot el precizează că *„Personal românesc n-am văzut pe insulă"!* Vezi: „Jurnalul Național", 16/17 septembrie 1995, p.10.

[836] *** **Adevăruri despre ... în: „Marea Noastră", Nr. 23, aprilie-iunie, 1997, p.11.**

[837] Constantin Necula, op.cit., p.13. Vezi și: „Formula As", 15-22 ianuarie, 1996, p.8.

[838] Comandor (r) Ion-Dănuț Toader, op.cit., p.8; Maior(r) Silviu Ștefănescu (op.cit., p.48) scrie că românii făcuți prizonieri au fost internați în cazarmă „Carantina" (clădire ce a aparținut C.E.D.); sub pază sovietică *„zilnic erau numărați de câte 2-3 ori, pe grade și arme"*.Dl.Constantin Necula a susținut (și) data de 29 august 1944!...Vezi în : TIMONA, Constanța, Anul VIII, Nr.86, decembrie 2003, p.2.

ca la Chilia. Tratamentul aplicat şi personalul român de pe Insula Şerpilor, sosit în după amiaza zilei de 30 august la Sulina sub comanda unui subofiţer şi care a plecat de asemenea spre Tulcea fără armament şi provizii".[839]

Acestea sunt opiniile unor veterani şi ofiţeri de renume ai Marinei Militare a României.

Deşi sunt diferenţe vizibile privind data (ziua) ocupării militare de către forţele navale sovietice a insulei[840] - 26, 28, 29 şi 30 august 1944 -, deşi unele contradicţii sunt evidente, **rămân certe câteva concluzii : Insula Şerpilor a fost ocupată cu forţa de către unităţi ale Marinei Militare sovietice; acest act de ostilitate împotriva României (aliate!) a avut loc în ultimele zile ale ultimei decade ale lunii august 1944**;ş.a.

Cele cinci zile diferenţă între prima şi ultima opinie, ca de altfel şi alte mici inadvertenţe, vor putea fi lămurite în timp, prin consultarea a noi documente şi opinii care, suntem siguri, vor apare. Perioada scursă de la evenimente până astăzi, mai bine de o jumătate de secol, a atras după sine, în chip firesc, mici imprecizii de datare[841], deşi pe fond, subliniem acest fapt, opiniile autorilor citaţi coincid.

---

[839] Ion Şuţa, **România la cumpăna istoriei. August 1944,** Bucureşti, 1991, p.287. Pentru modul „cum" s-a negociat armistiţiul, vezi: Gheorghe Buzatu, România cu şi fără Antonescu, op.cit., p.259-271.

[840] Să fi uitat sovieticii că *„Nullum violentum diuturnum"* ?!

[841] Comandor (r)ing.**C.Enăchescu**, este autorul următoarei relatări: *"În luna octombrie, pe când eram ofiţer cu navigaţia pe distrugătorul "Mărăşeşti" , am staţionat câteva zile în portul Sulina. Am avut ocazia ca împreună cu comandantul distrugătorului , locotenent comandor Ionescu Jeanot, să discut cu doi dintre cei 6 farişti de serviciu la farul Insula Şerpilor. Unul dintre ei era fiul unui fost negustor de vinuri, Barba Marulis, cu locuinţa pe strada a II-a din Sulina.Dumnealui, îmi relata că, într-o dimineaţă de august 1949 pe insulă erau de serviciu la far 3 farişti, ceilalţi 3 [fiind] în tura liberă la Sulina, [când] am zărit un număr mare de nave militare sovietice la orizont. Două nave s-au apropiat de insulă, iar cu şalupe cu motor au debarcat ofiţeri şi soldaţi bine înarmaţi, care i-au somat să se predea. Au primit aprobarea de a-şi lua cu ei strictul necesar [apoi] au fost transportaţi la Sulina fără a li se explica ceva. Speriaţi că nu vor mai avea serviciu, [că] nu vor mai primi salariu, s-au plâns autorităţilor. Au primit sfatul să păstreze tăcere, să nu comenteze nimic dacă vor să mai fie în libertate.(...).Aşa a fost ocupată Insula Şerpilor".* Vezi:C.R.1(r)C.Enăchescu, **Insula Şerpilor – străvechi pământ românesc**, în : "Democraţia", Bucureşti, Anul II, Nr.68, din Mai 1991, p.8.

Exceptând anul citat, întreaga descriere coincide cu opiniile deja menţionate privind ocuparea insulei în august 1944! În opinia noastră s-ar putea ca interlocutorul citat să fi făcut involuntar confuzie. Pentru acest fapt pledează o serie de argumente greu de trecut cu vederea: după 23 august 1944 întreaga Românie a fost ocupată militar de sovietici, inclusiv insula noastră; dacă am admite, teoretic, varianta august 1949, ar însemna că la o dată neprecizată, situată între august 1944-august 1949, insula a fost părăsită de sovietici, fariştii români s-au reîntors pe ea, sovieticii reocupând-o în august 1949,

După 23 august 1944, în noua conjunctură internă și internațională, în fața României se aflau o mulțime de probleme de rezolvat.

La 25 august 1944, printr-o notă, Alexandru Cretzeanu, îl informa pe ambasadorul sovietic în Turcia, că guvernul român dorește să semneze armistițiul cu Puterile Aliate.

După o serie de condiționări venite din partea sovieticilor, din care unele fără obiect, dar mai ales după întâlnirea de la Moscova, din 26 august 1944, dintre V.M.Molotov, reprezentantul U.R.S.S. și ambasadorii S.U.A. (Averell Harriman) și Marii Britanii (Sir Archibald Clark Kerr), s-a stabilit ca tratativele în vederea semnării armistițiului dintre România și cele trei puteri să se desfășoare la Moscova.

În dimineața zilei de 29 august 1944, delegația guvernamentală română condusă de Lucrețiu Pătrășcanu, s-a deplasat în capitala sovietică, unde, la 10 septembrie au început discuțiile pe marginea Proiectului Convenției de armistițiu (elaborat de cei trei)[842]. Textul său (înmânat delegației române chiar în dimineața începerii discuțiilor!...) cuprindea 20 de articole, un protocol și 6 anexe, prin care se definea statutul juridic internațional al României până la semnarea tratatului de pace, relațiile ei cu U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie, Convenția conținând și numeroase clauze de natură militară, economică, financiară și administrativă.

În timpul tratativelor de la Moscova, Molotov care prezida lucrările întâlnirii – după cum nota ambasadorul **Averell Harriman** într-o telegramă datată 15 septembrie 1944 – *„nu a analizat în detaliu nici un argument și nici o propunere avansată de români"*!

Forțată de împrejurări, în condițiile în care Molotov a impus un adevărat dictat, acceptat de cei doi ambasadori, în noaptea de12/13 septembrie 1944 delegația română a semnat Convenția de armistițiu, document care consacra în plan juridic internațional încetarea ostilităților dintre România și U.R.S.S., respectiv participarea noastră la război (a patra putere) în tabăra coaliției antihitleriste.

Acest document - prin care România a devenit o țară ocupată prin și cu tratat!- a stat la baza statutului juridic al țării noastre până la încheierea păcii.

---

fariștii români fiind expulzați de pe insulă din nou...;în august 1949 o mare grupare de nave sovietice în apele insulei nu apare consemnată, în timp ce în august 1944 apare; unde au pus piciorul sovieticii, rar au fost scoși sau au plecat de bunăvoie, după decenii și decenii, dar nu imediat...;în fine, citarea lunii august 1949 vine în contrazicere flagrantă cu "actele" sovietice din 4 februarie și 23 mai 1948!

[842] Vezi : "Proces verbal al tratativelor de armistițiu cu România desfășurate la Moscova între 10 și 12 septembrie", în: Gh.Buzatu, **Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial.Vol.I,** București, 1988, p.336-345.

Nu vom intra în detaliile acestei Convenţii de armistiţiu, oprindu-ne, pe scurt, doar asupra clauzelor teritoriale, unde „cei trei" au fost nedrepţi cu România.

Art.4 (reluat aidoma şi în viitorul Tratat de pace din 1947!) avea următorul text: *"Se restabileşte frontiera de stat între URSS şi România, stabilită prin Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940"(un document inexistent!...).*

În art.1[843] se stipula că hotărârile „Arbitrajului" de la Viena din 30 august 1940 sunt nule şi inexistente, prevăzându-se - printr-o formulare echivocă! – că în viitor României îi va fi restituită Transilvania fie in integrum, fie parţial! Partea română a protestat împotriva acestei formulări incerte, dar fără rezultat.

Raporturile teritoriale sovieto-romane, în urma rapturilor sovietice din iunie, octombrie şi noiembrie 1940, respectiv august 1944, erau tacit tensionate, sechelele din sufletele românilor fiind încă vii şi dureroase.

Pentru a ameliora raporturile dintre cele două ţări şi pentru a linişti opinia publică din România, **Molotov** a găsit de cuviinţă să declare, la **2 aprilie 1944**, că *„Guvernul sovietic (...) nu are ca scop ocuparea vreunei părţi a teritoriului românesc sau să schimbe în vreun fel regimul social existent în România".*[844] După 23 august 1944, **Molotov** a considerat necesar să reînnoiască această declaraţie, astfel că la **25 august 1944** el preciza următoarele: *„Având în vedere situaţia din România guvernul Uniunii Sovietice socoteşte de datoria sa să reînnoiască declaraţia pe care a făcut-o în luna aprilie, potrivit* căreia **armata şi guvernul sovietic nu au intenţia de a anexa nici o parte a teritoriului român, oricare ar fi ea**, sau de a schimba regimul politic sau social al României, sau de a aduce vreo *atingere independenţei României (...)".*[845]

(Ce valoare avea această dublă declaraţie o relevă faptul că la câteva zile după ce a fost făcută, trupele sovietice au ocupat militar insulele de pe braţul Chilia şi Insula Şerpilor!...)

La această ultimă declaraţie sovietică au aderat şi cei doi ambasadori, Kerr transmiţându-i lui Molotov, la 27 august 1944, o scrisoare prin care îi făcea cunoscut acceptul de principiu al guvernului englez faţă de declaraţiile făcute.[846]

---

[843] Aurică Simion, op.cit., p.283.

[844] Constantin Vişoianu, **Misiunile mele (culegere de documente)**, Bucureşti, 1997, p.243.Vezi şi : *** **Politica externă a României**, Bucureşti, 1986, p.244.

[845] *** **23 August 1944. Documente 1939-1943**. Vol.I, Bucureşti, 1984, p.142

[846] Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.36.

La 29 august 1944, **secretarul de stat american**, în instrucțiunile pe care le-a trimis ambasadorului Harriman, îl informa confidențial că *„Departamentul de Stat al S.U.A. ar dori (...) amânarea hotărârii definitive asupra disputelor teritoriale până după sfârșitul războiului în Europa, aplicat și la Basarabia și Bucovina de Nord. Dar guvernul sovietic a adoptat o poziție fermă că aceste provincii se află în cadrul frontierei de stat sovietice, stabilite în 1940 prin tratatul (sic!) între Uniunea Sovietică și România, iar de partea românilor se manifestă o dispoziție de a privi pierderea acestor provincii ca inevitabilă (...)* (sic!)".[847]

În Convenția de armistițiu de la Moscova, din 12 septembrie 1944, „problema" Basarabiei și Bucovina de Nord a fost expediată într-o singură frază (respectiv art.4): *„Se restabilește frontiera de stat între U.R.S.S. și România, stabilită prin acordul* (sic!) *sovieto-român, din 28 iunie 1940".*[848] Convenția de armistițiu, reconfirmând prevederile art.3 al Protocolului adițional secret (Ribbentrop-Molotov) și nota ultimativă sovietică din 26 iunie 1940, făcea o mare nedreptate României; contrasemând Convenția de la Moscova, S.U.A. și Marea Britanie au legalizat rapturile teritoriale sovietice în dauna teritorială a României.

Legat de art.4 al Convenției de armistițiu, la care ne-am referit mai sus, adăugăm și faptul că acesta nu preciza linia frontierei dintre U.R.S.S. și România; frontiera pe brațul Chilia și viitorul regim al Dunării maritime, au rămas și ele neprecizate.

Despre insulele de pe brațul Chilia și despre Insula Șerpilor, ocupate cu forța de către sovietici în august 1944, Convenția de armistițiu nu sufla o vorbă.

Calvarul teritorial, economic, politic și militar nu luase încă sfârșit pentru România, dimpotrivă, el intra într-o nouă fază extrem de periculoasă pentru viitorul țării și al poporului român, la trecerea la această fază rolul decisiv având-l Sir Winston Spencer Churchill (1874-1965), [849] respectiv nefastul „Acord de procentaj" („naughty paper" - „hârtia murdară"), a cărui inițiator a fost.

---

[847] Ion Șuța, op.cit., p.281.

[848] Gheorghe Buzatu, România cu și fără Antonescu, op.cit., p.275. Vezi și: *** **România marele sacrificat al celui de-al doilea război mondial. Documente.** Vol.I, București, 1994, p.311.

[849] Prim-ministru între 1940-1945 și 1951-1955, laureat al Premiului Nobel (1953).Discursul aceluiași, rostit la 5 martie 1946 la Fulton, în care a formulat acuzații grave la adresa URSS- ului, a tendințelor sale expansioniste, a marcat începutul **"războiului rece"**!...(Președintele Truman, în 1946, declara și el că *"De la Stettin la Baltica la Triest pe Adriatica o cortină de fier a căzut asupra continentului"!).* Între altele, *"războiul rece"* inițiat de Vest urmărea stoparea pașnică a expansiunii sovietice.

La 9 octombrie 1944, la expirarea acordului de 3 luni dintre U.R.S.S. şi Marea Britanie privind delimitarea sferelor de interes în Europa de sud-est, Churchill sosea la Moscova, unde a fost primit de Molotov şi alte înalte oficialităţi sovietice cu toate onorurile.

În aceeaşi zi **(la orele 22, 00) la Kremlin a avut loc o primă întrevedere importantă, la care au luat parte Churchill, Eden şi mr. Birse (interpretul), respectiv Stalin, Molotov şi Pavlov (omologul lui Birse).**

„(...) *cum momentul era propice pentru business* [delimitarea sferelor şi procentelor de interes occidental şi sovietic în sud-estul Europei] – scrie **Churchill** -, *am zis: Hai să aranjăm afacerile noastre în Balcani. În ceea ce priveşte Marea Britanie şi Rusia, ce-ai spune dacă ţi-ar reveni 90% predominare, control în România, iar noi am avea 90% influenţă şi control în Grecia şi am merge 50/50 în Iugoslavia?*

În timp ce propunerea mea era tradusă am luat o jumătate de coală de hârtie *[intrată în istorie sub denumirea de **"Acordul de procentaj"**]* şi am scris:

România: Rusia 90 la sută – ceilalţi 10 la sută.

Grecia: Marea Britanie 90 la sută (în acord cu U.S.A.) – Rusia 10 la sută.

Iugoslavia: 50 / 50 la sută.

Ungaria: 50 / 50 la sută.

Bulgaria: 75 la sută Rusia – ceilalţi 25 la sută.

Am împins această hârtie lui Stalin, care, între timp asculta traducerea. A urmat o scurtă pauză. Apoi Stalin a luat creionul său albastru şi a făcut un large tick, un mare O.K. şi mi-a restituit hârtia. Totul s-a tranşat (sic!) *în mai puţin decât ar fi fost necesar să te aşezi pe un scaun.*

După aceea a urmat o lungă pauză. Hârtia stătea în mijlocul mesei. În cele din urmă, rupând tăcerea, am zis: Nu va părea oare prea cinic dacă se va afla că am dispus de soarta a milioane de oameni într-o manieră atât de neobişnuită? Hai să ardem această hârtie. Nu, mi-a răspuns Stalin, ţine-o la dumneata".[850]

Propunerile lui Churchill au constituit subiectul negocierilor anglo-sovietice, în final stabilindu-se următoarele procentaje: România – 90%

---

[850] Dr. Mircea Muşat, op.cit., p.250. Vezi şi: Horia Brestoiu, **Memoria frontului secret**. Vol.I, Bucureşti, 1991, p.11-13; Florin Constantiniu, op.cit., p.443; Serge Berstein, Pierre Milza, **Istoria Europei. Vol.V. Secolul XX (din 1919 până în zilele noastre)**, 1998, p.211.

URSS; Grecia – 90% Marea Britanie;Iugoslavia – 50%-50%; Ungaria – 80% URSS; Bulgaria – 80% URSS.[851]

Sir Archibald Clark Kerr, ambasadorul Marii Britanii în Uniunea Sovietică, relatează: *„Primul ministru a scris atunci ceea ce el a numit **«un document indecent» («a noughty document»)**, cuprinzând o listă a ţărilor balcanice şi proporţia de interes, în privinţa lor, al Marilor Puteri. El a spus că americanii ar fi şocaţi dacă ar vedea cât de brutal a făcut-o".*

Churchill a făcut aceste propuneri, acest „târg" incalificabil, fără să fi fost constrâns sau obligat de cineva sau de ceva, din proprie iniţiativă. În felul acesta cei doi dictatori - au pecetluind soarta poporului român – şi a altor popoare din această parte a Europei – pentru multe decenii după aceea!...[852]

La 27 octombrie 1944 în Camera Comunelor, **Churchill** spunea – despre convorbirile din octombrie de la Moscova – că *„sunt interese în zona Mării Negre şi interese mediteraneene ce trebuie luate în consideraţie"*. Era clar că se referea la o delimitare precisă: Marea Neagră U.R.S.S.- ului, Marea Mediterană – Marii Britanii.

Nota redactată de către Churchill pentru informarea unui cerc restrâns de colaboratori – membrii Cabinetului de Război – reţine esenţa înţelegerii de la Moscova:

„10 Downing Street

12.10.1944

Whitehall

Memorandum al primului ministru

1. Sistemul de procentaje ... este menit să exprime interesul şi sentimentul cu care guvernele britanic şi sovietic abordează problemele acestor ţări, astfel încât să-şi dezvăluie unul altuia gândurile proprii într-un mod inteligibil.

*2. **În mod foarte firesc, Rusia Sovietică are interese vitale în ţările care mărginesc Marea Neagră... România şi Bulgaria. Marea Britanie consideră just să arate un respect aparte pentru punctele de vedere ruseşti privind aceste două ţări şi pentru dorinţa sovietică de a prelua conducerea într-un mod efectiv, pentru a le ghida în numele cauzei comune.***

---

[851] Vezi: Florin Constantiniu, **România şi originile războiului rece**, în: "R.I.M.".Nr.1-2 (69-70), 2002, p.63.Vezi şi : R.J.Crampton, Europa răsăriteană în secolul al XX-lea...şi după, Bucureşti, 2002, p.239-240.

[852] Situaţia din 1945 (când nu s-a ştiut de Acordul Churchill-Stalin) se va mai repeta în...1997 (când nu sau cunoscut conţinutul acordurilor Bush-Gorbaciov de la Malta, din 1989, respectiv Clinton-Elţîn, de la Helsinki, din 1997)!

3. În mod similar, Marea Britanie are o lungă tradiție de prietenie ***cu Grecia, o interesează direct, ca putere mediteraneană****, viitorul ei... și dorește să joace un rol conducător în călăuzirea Greciei în a depăși actualele greutăți... Înțelegem prin aceasta că* ***Marea Britanie va prelua conducerea în sens militar... Rusia Sovietică ar fi gata să conceadă această poziție și funcție Marii Britanii, în același mod în care Marea Britanie ar recunoaște relația intimă dintre România și Rusia.****(...).*

5. Având în vedere faptul că armatele sovietice obțin controlul asupra Ungariei, ar fi natural ca o proporție însemnată de influență să le aparțină lor, aceasta din urmă, desigur, urmând a fi aprobată de Marea Britanie și Statele Unite, care, deși nu acționează acum în Ungaria, o văd probabil ca un stat central european și nu unul balcanic."

Din punctul de vedere al moralității și al încălcării normelor de drept internațional, nu există nici o deosebire între *Protocolul Secret* semnat la 23 august 1939 de către Joachim von Ribbentrop la Moscova și *Acordul Secret* dintre Sir Winston Churchill și Stalin, de la 9 octombrie 1944. Cinismul ambelor este completat în aceasta din urmă cu ... perfidia Albionului.

„Lunga tradiție de prietenie cu Grecia" a Marii Britanii și *„dorința acesteia de a juca un rol conducător în călăuzirea Greciei în a depăși actualele greutăți"* însemna, în termeni strategici, fundamentalul interes colonial britanic în păstrarea controlului asupra Suezului și Mediteranei. Prin renunțarea la debarcarea aliată în Balcani („varianta Churchill") și după actul de la 23 august 1944, calea Armatei Roșii spre Grecia era deschisă. *„Acordul de procentaj"* încheiat la 9 octombrie 1944 a realizat pe cale diplomatică ceea ce „varianta Churchill" preconiza a fi realizat pe cale militară. Rezistența comunistă din Grecia și rezistența anticomunistă din România au fost zdrobite; o țară cu vocație de stânga – Grecia - a fost silită să-și păstreze forma de guvernământ monarhică, iar o țară de vocație anticomunistă – România – a fost silită să renunțe la forma de guvernământ monarhică și să se comunizeze, pentru că așa o cereau interesele imperiale ale Uniunii Sovietice și ale Marii Britanii. **Trocul politic zonal: România contra Greciei.**

Procedura instaurării „influenței" britanice în Grecia nu a fost diferită, în esența ei, de cea a instaurării „influenței" sovietice în România:

„Churchill a ordonat armatei britanice să suprime rezistența armată a stângii împotriva Casei Regale de la Atena... Stalin și-a onorat înțelegerea sa cu Churchill și a păstrat tăcerea asupra Greciei... Când Stalin a intervenit în România, în februarie 1945, pentru a instala acolo

un guvern dominat de comuniști, Churchill nu a intervenit" – scrie istoricul american **Albert Resis**.

Memoriile lui Churchill și documentele acelei perioade ne dezvăluie pragmatismul (corect: perfidia și cinismul!) politicii anglo-americane privind sud-estului Europei și Balcanii:

„Ținând seama de modul în care rușii ne-au sprijinit în ceea ce se întâmplă în Grecia, ceea ce le pune la grea încercare atât sentimentele cât și structurile, ***consider că nu este cazul să ne amestecăm prea mult în România. Amintiți-vă de procentajele pe care le-am pus pe hârtie."*** *(12 noiembrie 1944, Winston Churchill către Antony Eden)*

„Sunt, de asemenea, foarte conștient că avem în mâinile noastre problema mult mai importantă a Poloniei și, prin urmare, ***nu doresc să fac în privința României nimic care ar putea prejudicia perspectivele noastre de a ajunge la un acord pentru Polonia."*** *(18 martie 1945, Churchill către Roosevelt).*[853]

Cinismul său față de România era mai vechi, fapt pe care-l demonstrează din plin memoriile sale de război: *„Niciodată n-am simțit că relațiile noastre din trecut cu România (...) ar putea să justifice un gest sau un sacrificiu din partea noastră"!...*

La rândul său, **Stalin** își făcea cunoscute adevăratele intenții în ianuarie 1945, la întâlnirea pe care a avut-o cu delegația iugoslavă condusă de I.B.Tito:*"Acest război nu este precum acela din trecut.* ***Oricine ocupă un teritoriu impune și propriul său sistem social. Fiecare impune propriul său sistem social până unde armata lui poate ajunge"!***[854]

Prin vizita lui Churchill în Grecia (decembrie 1944-februarie 1945) și schimbările politice impuse în această țară (guvernul condus de generalul Nikolaos Plastiras), respectiv impunerea de către Stalin a guvernului condus de dr.Petru Groza (6 martie 1945), cei doi n-au făcut altceva decât au tradus în practică acordul de procentaj asupra căruia conveniseră în octombrie 1944 – Churchill mai moderat, Stalin mai brutal.

Dintre evenimentele internaționale ale acelei perioade, cu mare impact asupra lumii, menționăm Conferința de la Yalta (Crimeea), desfășurată între 4-11 februarie 1945 – cea mai importantă dintre cele trei mari conferințe: Teheran, Yalta și Postdam -, la care a luat parte cei „Trei Mari" – I.V.Stalin (U.R.S.S.), W.Churchill (Marea Britanie) și F.D.Roosevelt (S.U.A.). Aceasta a fost conferința care urma să fixeze

[853] Tiberiu Tudor, op.cit., p.154-156.
[854] Ibidem.

(dicteze) soarta Europei, a lumii în general, pentru o lungă perioadă postbelică.

Mai vechea opinie potrivit căreia soarta României ar fi fost decisă la Yalta (România inclusă în *„zona de influență rusească"*), trebuie părăsită fără remușcări, ea fiind eronată! „Soarta" României nu a fost nici discutată nici hotărâtă la Yalta (România apărând abia în documentul final unde era vorba de despăgubirile engleze pentru instalațiile petroliere din România, demontate și transportate în U.R.S.S.!), soarta României fiind decisă, în realitate, înainte de Yalta, referirile noastre anterioare fiind suficient de clare.[855]

Iată contextul internațional în care, după desprinderea de Germania, în urma actului de la 23 august 1944 – act care a scurtat războiul cu cel puțin 6 luni de zile!- , câteva luni mai târziu, a urmat demararea procesului de satelizare a României față de Moscova[856], "meritul" Occidentului, în primul rând al Marii Britanii, pentru această nenorocire ce a căzut peste români, fără știrea și împotriva voinței acestora, neputând fi contestat sau minimalizat!

Încurajată de atitudinea Marii Britanii, a Occidentului în general, U.R.S.S.- ul a trecut la realizarea în practică a „Acordului de procentaj" referitor la România – care se suprapunea perfect peste planurile sovietice referitoare la țara noastră! -, încredințând misiunea de satelitizare a României în orbita Moscovei lui **Andrei Ianuarevici Vâșinski** (1883-1954) - prim-adjunct al comisarului poporului pentru Afacerile Străine, o persoană obedientă față de Stalin și Molotov, care se bucura de o încredere deosebită din partea acestora.[857]. La 27 februarie 1945 acesta sosea la București.

La 1 martie 1945, Vâșinski – confirmând încă o dată câtă „valoare" au avut declarațiile oficiale făcute de Molotov la 2 aprilie și 25 august 1944 – l-a informat pe rege că **Petru Groza** (1884-1958) *„adjunctul lui Rădescu și candidatul de încredere al rușilor"*, era *„alegerea sovietică"*. La scurt timp, pe 5 martie, reprezentantul Moscovei în România îi comunica regelui că dacă nu era acceptat un guvern Groza, *„nu mai putea răspunde pentru existența în continuare a României ca stat independent"*.[858]

---

[855] Vezi : Dr. Mircea Mușat, op.cit., p.251; *** Geopolitica, I, op.cit., p.456; ș.a.

[856] Între 1945-1949, în Polonia, Bulgaria, România, Ungaria, Cehoslovacia și zona de Est a Germaniei au fost impuse regimuri similare regimului sovietic, devenind "sateliți" ai Moscovei (singurele excepții – Jugoslavia și Albania!).

[857] Vezi: *** **Misiunile lui A.I.Vâșinski în România. (Din istoria relațiilor româno-sovietice. 1944-1946). Documente secrete**, București, 1997.

[858] Denis Deletant, **România sub regimul comunist**, București, 1997, p.50 (și 51).

La 6 martie 1945 guvernul dr. Petru Groza[859] era declarat oficial ales (fiind în funcţie până la 24 ianuarie 1953), sovieticii atingându-şi unul dintre principalele obiective privind România.

La 8 mai 1945 era semnat Acordul de colaborare economică dintre România şi U.R.S.S., act prin care economia românească era inclusă în sfera de interese sovietice; s-au înfiinţat „sovromurile", societăţi mixte prin intermediul cărora sovieticii au jefuit pur şi simplu bogăţiile României; la 19 iulie 1945 era semnată la Bucureşti Convenţia privind înfiinţarea Societăţii sovieto-române de navigaţie; ş.a.

Prezenţa armatei sovietice ca armată de ocupaţie în România, făcea realizabil orice proiect sovietic antiromânesc.

În plan internaţional, Moscova şi-a apărat marionetele de la Bucureşti cu fermitate, fapt pe care îl ilustrează şi ordinul lui Stalin (12 septembrie 1945) către Molotov – aflat la Conferinţa de la Londra a miniştrilor de externe -: *„nici o concesie în privinţa României"*![860] Molotov a respectat cu sfinţenie ordinul lui Stalin, dar nici occidentalii n-au manifestat un interes deosebit pentru a se schimba starea de lucruri instaurată de Moscova în România.

În toamna anului 1945, Insula Şerpilor era din nou obiect al raporturilor româno-sovietice.

Comandamentul Litoralului Maritim şi Fluvial din Constanţa, l-a trimis la Sulina pe ofiţerul **Constantin Necula**[861] pentru a asista la operaţiunea de fixare a frontierei maritime dintre România şi U.R.S.S.

*"În toamna anului 1945 (...) am fost trimis la Sulina pentru a asista la operaţiunea de fixare a frontierei maritime româno-sovietice. Ajuns la Sulina am identificat **doi ofiţeri hidrografi sovietici care, de pe platforma portului, mi-au arătat o geamandură ancorată la circa 1 km nord de căpitănia portului, spunându-mi că frontiera urmează la nord braţul Musura, la sud de geamandură şi apoi spre est".***

„Am asistat – declară acest preţios martor ocular – ***la fixarea unilaterală a frontierei de către cei doi ofiţeri hidrografi sovietici, fără a fi consultat şi fără a semna vreun document". Traseul frontierei*** – arată Constantin Necula – braţul Musura - o geamandură ancorată la cca. o milă marină spre nord de portul Sulina şi apoi spre est ***„era astfel fixat,***

---

[859] Preşedinte al Consiliului de Miniştri între 6.III.1945-2.VI.1952.

[860] Florin Constantiniu, **Dol ori dol fac şalsprezece. A început Războiul Rece în România?**, 1997, p.153.

[861] Dl.comandor inginer a fost comandant al Flotilei de Dunăre, apoi şef al Direcţiei Hidrografice (octombrie 1954 – octombrie 1958). La aceea dată era comandant al navei „Istria", de ascultare submarină, supraveghere şi control al sistemelor de semnalizare şi balizaj. Vezi şi: Cristian Ionescu, op.cit., p.5.

ca Insula Şerpilor să rămână la nordul liniei ce pleca de la geamandură spre est, deci în zona sovietică. În tot timpul întâlnirii de la Sulina nu s-a pomenit nimic despre insulă!...

Am plecat spre Constanţa şi am raportat cele întâmplate, atrăgând atenţia asupra faptului că linia de la geamandură spre est trece pe la sud de Insula Şerpilor, care rămâne astfel în zona maritimă sovietică. Atât şefii mei, cât şi eşaloanele superioare militare şi politice, au evitat orice discuţie şi orice reacţie faţă de acest mod de răpire samavolnică a insulei"...[862]

Ţara se afla la discreţia ocupantului (militar) sovietic, insula fusese deja ocupată militar, partea română ce ar mai fi putut face?

Subliniem că cele întâmplate, după ocuparea militară a insulei, în ultima decadă a lunii august 1944, constituiau **un nou şi important pas spre anexarea „oficială" a acesteia, în cursul anului 1948!**

La întoarcerea din misiunea de la Sulina, ofiţerul român a raportat şefilor săi noua „manevră" sovietică în legătură cu Insula Şerpilor, dar şefii săi nu s-au pronunţat în nici un fel, sugerându-i tacit discreţie în legătură cu acest nou rapt teritorial. România nu s-a pronunţat oficial în legătură cu acest rapt sovietic înainte de anii '58 ai secolului trecut. Nu era nici „cum" şi nici „cine" s-o facă, ţara noastră trecând în continuare prin momente foarte grele.

Conjunctura a fost nefavorabilă „soartei" Insulei Şerpilor, dar foarte favorabilă planurilor sovietice privind România, gurile Dunării şi ţărmul vestic al Mării Negre.

Într-o situaţie extrem de grea – armată de ocupaţie sovietică, participarea la război, onorarea clauzelor Convenţiei de armistiţiu, problemele legate de viitorul postbelic ş.a. -, guvernul de la Bucureşti a „scăpat" deliberat din vedere ce se întâmpla cu Insula Şerpilor, nedorind o iritare a raporturilor cu U.R.S.S.- ul. Guvernul de la Bucureşti era dispus la noi concesii, în speranţa că acestea vor contribui la uşurarea drumului spre împlinirea unora dintre deziderateleă pentru care de fapt intrasem în război.

La Conferinţa de la Postdam (17 iulie – 2 august 1945) s-a dezbătut (şi) problema încheierii tratatului de pace cu România.

Sarcina încheierii acestuia – şi a altora – a revenit Conferinţei de pace de la Paris (29 iulie – 15 octombrie 1946), eveniment major în viaţa politică internaţională.[863]

---

[862] „*** Adevăruri despre ... op.cit., p.11. Vezi şi: Cpt.R 1 (r) Constantin Necula, Aşa a fost răpită ...op.cit., p.19.

[863] „la 29 iunie 1946, F.Brovko, preşedintele Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S.Moldoveneşti, a semnat documentul „*Cu privire la reuniunea întregului popor*

Desfășurată „sub umbra Yaltei", Conferința de pace de la Paris, a fost condusă la Consiliul miniștrilor de externe (S.U.A., Marea Britanie, U.R.S.S., Franța și China).

În afară de „cei 21", la lucrările Conferinței au luat parte ca invitați și reprezentanții țărilor cu care urma să fie încheiate tratate de pace (Italia, România, Bulgaria, Ungaria și Finlanda).

Pentru discutarea tratatului de pace cu România au fost constituite trei comisii, cea mai importantă fiind **Comisia politică și teritorială** - compusă din reprezentanții S.U.A., Indiei, Australiei, Noii Zeelande, Bielorusiei, Cehoslovaciei, Canadei, **Ucrainei**, Franței, **U.R.S.S.-ului**, Marii Britanii și Uniunii Sud - Africane -, **prezidată de reprezentantul Ucrainei, M.D.Manuilski**.

Pentru o mai bună desfășurare a lucrărilor, delegația României, a fost împărțită pe comisii, în Comisia politică și teritorială intrând Pătrășcanu, Voitec și Franasovici.

Încă de la început, delegația română s-a confruntat cu o serie de probleme nodale: teritoriale, intrarea noastră în războiul antihitlerist (12 septembrie 1944, ziua semnării Convenției de armistițiu, așa cum preconizau Puterile Aliate, sau 24 august 1944 ora 4 a.m. așa cum o demonstrau faptele), problema cobeligerantei ș.a.[864]

În cadrul Comisiei politice și teritoriale, delegația sovietică a prezentat ca document de lucru o hartă („Karta Rumânii") tipărită la

---

moldovenesc într-un stat sovietic moldovenesc unitar", prin care se propunea *„să se pună în fața C.C. al P.C. (b) din U.R.S.S., a guvernului Sovietic Unional și tovarășului Stalin problema reuniunii poporului moldovenesc și pământurilor sale străvechi într-un stat moldovenesc unitar, eliberându-l de sub jugul boierilor și capitaliștilor români"*. **În concepția sovieticilor, *„statul moldovenesc unitar" trebuia să cuprindă „Moldova de peste Prut cu județele Covurlui, Tecuci, Putna, Bacău, Tutova, Fălciu, Vaslui, Roman, Neamț, Iași, Baia, Botoșani, Dorohoi, cu o populație de aproape 2, 5 milioane de locuitori; toată Bucovina cu județele Suceava, Câmpulung, Rădăuți, Storojinet și Cernăuți cu o populație de 853.009 locuitori, județele Maramureș și Năsăud din Transilvania de nord cu o populație de 305.706 locuitori care constituia leagănul populației moldovenești".***

Readucerea în atenția cercurilor politice de la Chișinău a ideii de dezmembrare a statului român, lansată de Stalin încă din anul 1943, în momentul finalizării documentelor Tratatului de Pace nu urmărea impunerea unor noi rășluiri din teritoriul național, ci stoparea oricărei inițiative a delegației române la Conferința de Pace, vis-a-vis de problema teritoriilor anexate în vara anului 1940. Înțelegerile dintre Marile Puteri privind aranjamentele teritoriale și sfera de influență în Europa erau deja încheiate." Vezi: Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, **Complot împotriva României. *** Basarabia, Nordul Bucovinei și Ținutul Herța în vâltoarea celui de-al doilea război mondial**, București, 1994, p.196.

[864] Vezi: Ștefan Lache, Gheorghe Țuțui, **România și Conferința de pace de la Paris din 1946**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p.254.

Moscova, la scara de 1/1.500.000 (la această scară 1 mm de pe hartă corespundea cu 1, 5 km de pe teren!) care, așa cum au demonstrat experții români (mr. I.Vasiliu Răşcanu ș.a.) avea mai multe „nepotriviri" care acopereau, în principal, porțiunile din teritoriul românesc luat de U.R.S.S. în nord-estul țării și în Delta Dunării după anul 1944. Harta cuprindea și alte „nepotriviri".

În consecință, delegația română a adresat Secretarului general al Conferinței o notă (nr.102) în care era exemplificată doar o eroare la granița cu Iugoslavia (Ostrovul Corbu, de la sud de Turnu Severin) nepomenind nimic de „nepotrivirile" din partea de nord-est și din Delta Dunării! Demersul românesc a avut drept rezultat retragerea de către sovietici a primei hărți; au venit cu o nouă hartă, tot la scara 1/1.500.000, care corecta doar „nepotrivirile" de la granița româno-iugoslavă, restul frontierei rămânând neschimbată, fără ca delegația română să protesteze!

Potrivit acestei hărți, Insula Șerpilor era, în continuare, parte a teritoriului românesc.

La 26 septembrie 1946, orele 21, 30, într-o sală aproape goală, în cadrul Comisiei teritoriale, s-a discutat harta ce trebuia să însoțească tratatul de pace.

Delegația engleză a subliniat, în mod pertinent, că „nepotrivirile" de la granița româno-iugoslavă au fost într-adevăr corectate, dar cele din zona frontierei româno-sovietice nu. Delegația australiană, realistă, a scos în relief faptul că pentru indicarea exactă a liniei frontierei româno-sovietice era necesară o hartă la o scară mai mare. Luând cuvântul pe marginea celor două obiecții, reprezentantul U.R.S.S.- ului (Bogomolov) a susținut că harta în cauză reprezintă clar frontierele românești existente la 1 ianuarie 1941 (minus frontiera româno-ungară). *„Frontiera româno-sovietică* – declara el – *a fost fixată prin acordul sovieto-român din 1940 (sic!) și traseul stabilit prin acest acord a fost acceptat de Consiliul celor patru. Pe de altă parte, nici delegația română n-a ridicat nici o obiecție"!...*[865]

În judecarea observației acestuia, a celor ce aveau să urmeze, trebuie avut neapărat în vedere că activitatea delegației române s-a desfășurat în limitele permise de sovietici (de Molotov în primul rând)! Molotov a mers până acolo încât i-a convocat pe I.Gh.Maurer și Al.Bârlădeanu spunându-le că fără acceptul Moscovei delegația română să nu mai aibă nici un fel de contracte cu delegațiile occidentale și, în primul rând, cu cele ale S.U.A. și Marii Britanii...!

[865] Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, op.cit., p.200.

Atât dr. Petru Groza cât și Gheorghe Tatarescu, au evitat abordarea spinoaselor probleme teritoriale româno-sovietice.[866] Dacă Groza spera că în schimbul insulelor de pe brațul Chilia sovieticii ne vor restitui Ținutul Herței și localitățile pe unde trecea linia de cale ferată Siret - Halmei, șeful diplomației române, la rândul său, spera ca România să-și recapete insulele luate de către sovietici cu forța în toamna anului 1940, reluate prin aceleași mijloace imediat după 23 august 1944. Nici unul dintre cei doi n-a ridicat oficial aceste chestiuni, ele rămânând dorințe tacite, speranțe nerostite, care în aceea conjunctură internă și internațională nu aveau cum să se îndeplinească!

Consiliul miniștrilor de externe ai celor patru state – spune Molotov – a pregătit tratatele de pace, proces de elaborare la care U.R.S.S. *„a luat cea mai activă parte"*.[867] Despre Tratatul de pace cu România, același Molotov a spus că *„are o mare importanță pentru întreaga problemă a restabilirii păcii în est și, în special în partea sud-estică a Europei"*, a evidențiat contribuția României la războiul antihitlerist și necesitatea unei rezolvări juste a problemei părții de nord-vest a Transilvaniei ș.a., dar despre „problemele" teritoriale bilaterale nu a suflat nici o vorbă!

Rezultat al contribuției decisive a marilor puteri, Proiectul Tratatului de pace dintre Puterile Aliate și România a fost publicat simultan la Paris, Londra, Moscova și Washington, la 31 iulie 1946, câteva zile mai apoi (3 august 1946) el fiind adus la cunoștința opiniei publice din România de către presa din capitală.

La 6 august 1946, pe masa Conferinței de pace a fost depus Memoriul general intitulat *„România în fața Conferinței de pace"* – redactat în engleză și franceză, însoțit de 4 anexe și 6 hărți (cele cu nr.5 și 6 referindu-se la Delta Dunării, respectiv Insula Șerpilor). După o amplă introducere privind perioada 1877-1946, în Memoriu erau abordate concret o serie de probleme ca aceea a frontierelor României în zonele de nord-vest, de est și de sud a țării (...)".[868] La 9 august 1946 acest document românesc a fost înmânat reprezentanților statelor participante la Conferința de pace.

La 11 august 1946, delegația României – 73 de membrii, 13 delegați principali, 22 de consilieri tehnici, cărora li s-au adăugat secretari, cartografi și ziariști -, în frunte de Gheorghe Tatarescu a plecat la Paris.

---

[866] Ibidem, p.196.

[867] Valeriu Florin Dobrinescu, **România și organizarea postbelică a lumii (1945-1947)**, București, 1988, p.178.

[868] Ștefan Lache, Gheorghe Țuțui, op.cit., p.250.

La 14 august 1946 Gheorghe Tatarescu rostea în fața reprezentanților celor 21 de state participante la Conferința de pace de la Paris, cuvântarea intitulată „România și Tratatul de pace" (ideile de bază ale acestei cuvântări regăsindu-se și în expozeul pe care acesta l-a făcut mai apoi în fața Comisiei politice și teritoriale).[869]

Tot el este cel care l-a informat pe șeful guvernului român despre începerea lucrărilor Comisiei politice și teritoriale pentru România (lucrările propriu-zise au început pe 24 august, odată cu începerea analizării Preambulului viitorului Tratat de pace cu România).

Discuțiile generale asupra Tratatului de pace cu România s-au desfășurat pe 10 octombrie 1946, în cea de-a 37-a ședință plenară a Conferinței – prezidată de șeful delegației sovietice, V.M.Molotov! -, după care s-a trecut la votarea lui pe articole (lucrările s-au desfășurat între orele 10, 05-01, 40 cu unele întreruperi). În final, Tratatul de pace cu România cuprindea un Preambul, 40 de articole (grupate în 8 părți) și 6 anexe.

Odată finalizat, Tratatul de pace dintre Puterile Aliate și România a fost dat publicității mai întâi la Washington, la 17 ianuarie 1947, pe 20 ianuarie el fiind semnat de către J.F.Byrnes, din partea Departamentului de Stat al S.U.A. La 29 ianuarie el era semnat de V.M.Molotov în numele U.R.S.S., iar la 4 februarie era semnat și de Bevin, șeful Foreign Office-ului.

La 24 ianuarie 1947, J.P.Bancour, reprezentantul Franței la București, a remis primului ministru invitația guvernului său pentru delegația română care urma să fie abilitată să semneze Tratatul de pace.

Prin Decretul regal nr.129/30 ianuarie 1947, au fost desemnați plenipotențiarii români împuterniciți să semneze în numele României acest Tratat de pace: Gheorghe Tatarescu – vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, Ministrul Afacerilor Străine și Ministrul de Finanțe ad-interim, Lucrețiu Pătrășcanu – Ministru Justiției, Ștefan Voitec – Ministrul Educației Naționale și generalul Dumitru Dămăceanu – subsecretar de stat la Departamentul Războiului.

După 10 luni de discuții și incertitudini, la 1 februarie 1947 Guvernul României a decis să semneze Tratatul de pace, cu toate că acesta conținea multe nedreptăți și inexactități.

Ceremonia semnării Tratatului de pace a avut loc în după amiaza zilei de 10 februarie 1947. La orele 15, 10 secretarul Conferinței de pace. Duparc, a invitat delegația României în sala Orologiului de la Quai d'Orsay, unde prezida G.Bidault, ministrul de externe al Franței. La orele

[869] Gheorghe Tatarescu, **Mărturii pentru istorie**, București, 1996, p.401-408 și 409-429.

15, 20 a venit rândul delegaţiei române să semneze Tratatul. Trei minute mai târziu[870], şedinţa a fost ridicată.

Pe Tratatul de pace dintre Puterile Aliate şi România, alături de semnăturile delegaţilor români, **se regăsesc semnăturile reprezentanţilor următoarelor state: U.R.S.S.**, Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord, S.U.A., Republica Sovietică Socialistă a Bielorusiei, Canada, Cehoslovacia, India, Australia, Noua Zeelandă, **Republica Sovietică Socialistă a Ucrainei** şi Uniunea Sud-Africană.

Tratatul de pace a fost ratificat de Adunarea Deputaţilor – cu unanimitate de voturi (224) – la 23 august 1947[871] **(Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S.-ului ratificându-l la 29 august 1947).**

Partea I-a (Frontiere) – articolele 1 şi 2 privind problemele teritoriale -, conţine mai multe vicii juridice, precum şi unele aspecte discutabile.

Spre deosebire de fazele pregătitoare ale altor tratate de pace, Conferinţa de pace de la Paris, în ceea ce privea frontierele României, a marcat un pas înapoi[872], întrucât probleme atât de importante pentru poporul român şi viitorul acestuia, au fost expediate în mod inexplicabil în doar 2 articole, care făceau trimitere la un „acord" (din 28 iunie 1940) inexistent, ceea ce marca o nouă şi mare nedreptate făcută ţării noastre.

În loc să fie amendate consecinţele teritoriale ale art.3 al Protocolului adiţional secret (Ribbentrop - Molotov) – acesta din urmă prezida chiar lucrările Comisiei care discuta frontierele României!... -, Conferinţa de pace de la Paris dimpotrivă, le-a confirmat, dându-le gir juridic, ceea ce ridică mari semne de întrebare în cel puţin două privinţe: cum a fost posibil să se confirme (indirect, este adevărat) consecinţele unui Protocol secret, pe care sovieticii nu l-au ratificat niciodată, apoi, Germania nazistă odată învinsă, nu era normal ca toate Protocoalele şi Pactele secrete ori nesecrete să fie anulate şi să se revină la situaţia anterioară semnării lor?!

Nu trebuie scăpat din vedere nici faptul că, în practica juridică internaţională era în uz includerea – în cazul tratatelor prin care se stipulau sau recunoşteau modificări de teritorii – unor precizări absolut

---

[870] Ştefan Lache, Gheorghe Ţuţui, op.cit., p.302 (scriu că ceremonia a durat 23', între 15, 00 – 15, 23).

[871] Ratificarea s-a făcut prin Legea nr. 304/25 august 1947, promulgată cu nr.1786 şi publicată în „Monitorul Oficial" nr.199/30 august 1947.

[872] Tratatele de pace încheiate la sfârşitul primului război mondial cuprindeau o descriere amănunţită a graniţelor României (şi a altor state), în timp ce Tratatul de pace din 1947 expedia acest lucru prin **trimiterea la un document inexistent**, la "Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940", în realitate un ultimatum formulat în baza Pactului Ribbentrop-Molotov!...

necesare: privind noua frontieră; schimbările de naționalitate (dreptul de opțiune); soarta bunurilor publice și private; drepturi și servituți de drept public și privat; repartizarea datoriei publice; reglementarea afacerilor oficiale; regimul apelor; transferul arhivelor, al registrelor cadastrale ș.a., în scopul de a pune statul în cauză precum și individul la adăpost de arbitrariul celui căruia i s-a dat câștig de cauză. În cazul Tratatului de pace cu România, în cuprinsul art.1 și 2 aceste precizări lipsesc!...

Rapturile U.R.S.S.- ului, în baza notelor ultimative (dictatului) din iunie 1940, a folosirii forței în octombrie-noiembrie 1940, respectiv august 1944, în cazul insulelor de pe brațul Chilia, au fost omise complet, rămânând intangibile!

În Partea I-a (Frontiere), art.1, Tratatul de pace din 10 februarie 1947[873] stipula următoarele: „*Frontierele României indicate pe harta anexată Tratatului de față* (Anexa 1 – Harta frontierelor României – n.n.) *vor fi cele care erau în ființă la 1 ianuarie 1941, cu excepția frontierei româno-ungare care este definită în art.2 al Tratatului de față.* ***Frontiera sovieto-română este astfel fixată în conformitate cu Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940*** (sic!) ***și cu acordul sovieto-cehoslovac din 29 iunie 1945***".[874] (în urma căruia Cehoslovacia a pierdut teritoriul cunoscut sub numele de Ucraina subcarpatică iar fosta frontieră româno-cehoslovacă devenise frontiera româno-sovietică – n.n.).

Art.1 este discutabil din mai multe motive.

Trimiterea la frontierele „*care erau în ființă la 1 ianuarie 1941*" este total eronată întrucât la 10 februarie 1947 nu exista nici un document oficial româno-sovietic în care să apară precizat traseul liniei de frontieră dintre cele două state (lucrările Comisiei mixte fuseseră întrerupte, sine die, la 23 septembrie 1940).

Linia de demarcație între România și U.R.S.S. a fost numită pe nedrept și în mod fals frontieră de stat („*Frontiera sovieto-română*..."),

---

[873] Pentru textul tratatului, vezi : Prof.univ.dr.Dumitru Mazilu, **Tratat privind teoria și practica negocierilor**, București, 2002, p.294-313.

[874] Gheorghe Gheorghe, **Tratatele internaționale ale României. 1939-1965**. III. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p.100-110 (Nr.65); Ștefan Lache, Gheorghe Țuțui, op.cit., p.325. Vezi și: Nicolae Ciachir, op.cit., p.359. Dr.Aurel Preda, Mătăsaru (op.cit., p.115), subliniază că: „*Nedorind să apară în fața opiniei publice internaționale și a «proletarului mondial» ca stat anexionist, care-și adjudecă printr-un tratat de pace teritorii aparținând unui stat învins, în cazul de față, România.* ***U.R.S.S.*** *- «primul stat al muncitorilor și țăranilor»,* ***principalul arhitect al acestui Tratat*** *– recurge la metoda bine cunoscută în drept a trimiterii la un acord anterior, la un pretins acord, care s-ar fi încheiat între U.R.S.S. și România, la 28 iunie 1940, și căruia rușii au voit, în redactarea art.1, alineat 2, să-i dea caracterul unei înțelegeri clasice, liber consimțite".*

justificarea (motivarea) că guvernul român a recunoscut-o printr-un „acord" („... *Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940...*") denaturează realitatea, este o minciună vicleană, o monstruozitate juridică întrucât nu au avut loc tratative bilaterale pentru stabilirea frontierei, iar un Acord, convenţie sau Tratat nu a existat (semnat) la data menţionată; în *„Răspunsul guvernului român din ziua de 28 iunie 1940" se specifica clar că „(...) **pentru a evita gravele urmări** pe care le-ar avea recurgerea la forţă şi deschiderea ostilităţilor în această parte a Europei, **se vede silit să accepte condiţiile** (...)" de evacuare a* unor părţi a pământului românesc; prin urmare, referirea la „acordul" din 28 iunie 1940 era lovită de nulitate absolută, întrucât actul juridic de care se face vorbire nu exista, ceea ce face calificarea unui răspuns oficial drept Acord juridico-diplomatic drept caducă, în contradicţie cu normele dreptului internaţional.

La Paris, atât în cursul lucrărilor Conferinţei de pace, cât şi al redactării textului Tratatului de pace, s-a „scăpat" faptul că Basarabia, Nordul Bucovinei, Ţinutul Herţei – care nici nu apărea menţionat în notele ultimative sovietice din 26 şi 28 iunie 1940!... -, respectiv insulele de pe braţul Chilia, braţul în sine şi mutarea liniei frontierei în mod unilateral pe braţul Musura ş.a., au intrat în posesia U.R.S.S.- ului nu în urma unui acord liber negociat, ci în urma unui dictat sovietic (ultimatum, declaraţie de război în toată regula) respectiv prin ocuparea cu forţa în octombrie-noiembrie 1940 şi reocuparea prin aceleaşi mijloace în perioada de după 23 august 1944. Ori, folosirea forţei sau ameninţarea cu forţa, sunt procedee incriminate în dreptul internaţional, contravenind dreptului poporului român de a dispune în mod liber de teritoriile strămoşeşti. „Pretenţiile" sovietice asupra acestor teritorii româneşti anexate cu forţa, erau lipsite de legitimitate deoarece (repetăm!) *nemo suo jure male uti debet*!

Americanii, britanicii ş.a., ştiau foarte bine că semnarea Tratatului de pace la 10 februarie 1947 s-a făcut în timp ce România se afla sub ocupaţie militară sovietică, că semnarea era făcută de către un guvern impus de ocupant, un guvern nereprezentativ, rezultat în urma falsificării alegerilor din 1946 ş.a., caz în care ar fi trebuit ca în virtutea normelor juridice internaţionale în uz, să invoce cel puţin viciul de consimţământ!

Evident că n-au făcut nimic, lucru ce era de aşteptat încă de la început dacă avem în vedere că Molotov a fost învestit să prezideze tocmai Comisia teritorială în care se analizau frontierele României! Semnatar al Pactului Ribbentrop-Molotov, el era semnatar şi al Tratatului din 10 februarie 1947!

Este ştiut apoi faptul că un tratat de pace există cu adevărat doar atunci când el are la bază şi respectă principiile de justiţie internaţională.

Tratatul din 10 februarie 1947 trebuia, obligatoriu, să respecte şi să includă în cuprinsul celor două articole invocate, prevederile teritoriale cuprinse în Charta Atlanticului (14 august 1941), Declaraţia Naţiunilor Unite (1 ianuarie 1942) şi Charta Naţiunilor Unite.

Liderii americani şi britanici – ca să ne referim doar la Charta Atlanticului – şi-au asumat obligaţia de a nu tolera *„nici o modificare teritorială care să nu fie de acord cu voinţele liber exprimate ale popoarelor interesate"*.[875] Din păcate în cazul României acest lucru a fost trecut cu vederea în mod deliberat, întrucât Marile Puteri doreau cointeresarea şi cooperarea sovieticilor la edificarea securităţii generale postbelice.

La 10 februarie 1947 între România şi U.R.S.S. nu exista nici un acord privind trasarea liniei de frontieră. În consecinţă, acest lucru implica nevoia unei hărţi (invocată textual în art.1, fără să se spună că era la scara 1/1.500.000) la o scară mult mai mare, iar trasarea liniei de frontieră trebuia stabilit să fie realizată sub egida unei comisii internaţionale, nu bilaterale. Consiliul miniştrilor de externe ar fi trebuit să nu admită ca Molotov, semnatarul Pactului Ribbentrop-Molotov (şi al Protocolului adiţional secret), în baza cărora noi am pierdut teritorii din trupul ţării, să conducă tocmai Comisia teritorială care trebuia să analizeze şi clarifice aceste chestiuni (şi alte rapturi de teritorii româneşti). De ce nu s-a dorit înlăturarea suspiciunilor şi a abuzurilor?[876]

Recunoscând anexarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord – ilegalitatea răpirii de către sovietici a Ţinutului Herţei nici măcar n-a fost discutată! -, Puterile Aliate, în primul rând S.U.A. şi Marea Britanie, au comis o mare şi gravă eroare, recunoscând pe această cale dreptul U.R.S.S.- ului de a beneficia în continuare de consecinţele teritoriale ale art.3 al Protocolului adiţional secret (Ribbentrop-Molotov) şi ale acordului de procentaj Churchill-Stalin, din octombrie 1944. Ceea ce, culmea, Moscova a evitat să ratifice, au ratificat (indirect) Puterile Aliate, ceea ce constituia o nedreptate (teritorială) făcută României, o nedreptate (politico-juridică) făcută lumii postbelice, prin nesancţionarea drastică a Pactului Ribbentrop-Molotov (Hitler-Stalin) lăsându-se deschise răni sângerânde la scara Europei, România – ca să citărn un exemplu tipic – având şi astăzi de suferit de pe urma greşelilor Puterilor Aliate.

---

[875] Gheorghe Buzatu, **Secretele Protocolului secret von Ribbentrop-Molotov**, în (revista): „Moldova" (Iaşi), Anul II, Nr.3(8), Iunie 1991, p.4-5.

[876] Vezi, pe larg: Valeriu Florin Dobrinescu, op.cit., p.135-137 ş.u.

Din cele trei dictate din vara anului 1940, doar unul singur, cel de la Viena din 30 august 1940, a fost anulat (nu trebuie scăpat din vedere că la 25 octombrie 1944 trupele române eliberaseră teritoriul românesc al Transilvaniei).

Art.2 al Tratatului de pace stipula că: „*Hotărârile Sentinței* (o „imprecizie" de formulare, documentul purtând titulatura de „arbitraj", în fapt un dictat din toate punctele de vedere – n.n.) *din 30 august 1940 sunt declarate nule și neavenite. Frontiera dintre România și Ungaria este restabilită prin articolul de față, astfel cum exista la 1 ianuarie 1938*"[877] (așa cum fusese stabilită prin Tratatul de pace din 4 iunie 1920, de la Trianon).

În ceea ce privea „tratatul" de la Craiova, din 7 septembrie 1940, prevederile sale au rămas în vigoare (așa cum se stabilise și pe 8 mai 1946, la Conferința miniștrilor de externe), ceea ce însemna validarea de către Puterile Aliate a unei hotărâri luate sub presiunea Axei, inițiată de Hitler!

În afara problemelor teritoriale, Tratatul de pace cu România, din 10 februarie 1947, conținea și alte neajunsuri.

În Preambul – unde se proclama încetarea stării de război cu Națiunile Unite, sprijinul pentru intrarea României în O.N.U. (înființată în 4 aprilie 1949, România a fost admisă ca membru șase ani mai târziu, la 15 decembrie 1955), dreptul său ulterior de a adera la orice convenție încheiată sub auspiciile Organizației mondiale, acestea constituind hotărâri juste, pozitive – nu se consemna declarația de război făcută de România Ungariei horthyste la 7 septembrie 1944 și, mult mai grav, alăturarea României coaliției antihitleriste era fixată începând cu data de 12 septembrie 1944, data semnării Convenției de armistițiu, și nu cu ziua de 24 august 1944 ora 4 a.m., așa cum o demonstrau faptele, de altfel bine cunoscute de toți cei în cauză.

O altă hotărâre injustă la adresa României a privit cobeligeranța acesteia, deși într-o primă fază ea fusese recunoscută oficial prin

[877] Aurică Simion, op.cit., p.283. Menționăm faptul că plecând de la modul de formulare a problemei Transilvaniei în Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944, la Conferința de pace de la Paris Ungaria a formulat cererea de a i se atribui 22.000 km^2 din teritoriul românesc. Guvernul Groza, de acum recunoscut de S.U.A. și Marea Britanie, aflat (și) în fata organizării alegerilor parlamentare, cum era și firesc, a respins hotărât această cerere aberantă. Ungaria s-a repliat, reformulându - și cererea, noile revendicări teritoriale vizând de această dată doar 4.000 km^2 (care includeau orașele Arad, Oradea, Carei și Satu Mare). Și această cerere a fost respinsă, nord-vestul Transilvaniei, anexat samavolnic la 30 august 1940 fiind reintegrat României.

articolele 1, 11 și 19 ale Convenției de armistițiu![878] Deși în Preambul apărea consemnată starea de război dintre România și Germania nazistă, iar în art.8 și starea de război dintre România și Ungaria horthystă (fapt ce trebuia să figureze tot în Preambul!), deși nu exista absolut nici un motiv de a nu se recunoaște cobeligeranța, în cele din urmă cobeligeranța nu ne-a fost recunoscută începând cu ziua de 24 august, aceasta fiind o altă mare nedreptate făcută țării noastre!

Se repeta situația de la Congresul de pace de la Berlin când, după o campanie victorioasă, ca „recompensă" România a ajuns să fie amputată teritorial cu girul marilor puteri, care au avut însă grijă să-și adjudece rapid avantajele și atuurile de învingătoare, inclusiv pe seama statelor mai mici, fie ele chiar aliate.

Faptele, singurele în măsură să probeze veridicitatea oricărei afirmații, dovedesc că Puterile Aliate se deciseseră să „trateze" România ca pe o țară învinsă (despăgubirile de război stabilite în sarcina României erau enorme, iar maniera de onorare a acestora înrobitoare...), călcându-și astfel în picioare nu numai promisiunile, ci și numeroasele declarații oficiale[879] (unele de răsunet – România era a patra țară a coaliției antihitleriste, prin contribuția ei războiul s-a scurtat cu cel puțin șase luni de zile ș.a.).[880]

„*Când va lua cunoștință de Tratat, în ansamblul său* – conchidea cu amărăciune Grigore Gafencu în documentul „*Observațiuni asupra Tratatului de Pace cu România*", remis Conferinței de pace la 7 octombrie 1946 -, *poporul român nu va găsi motive pentru a se bucura. El va constata cu regret că tratamentul care i-a fost aplicat depășește în severitate pe acela rezervat altor state învinse și că nimic nu-l pune la adăpostul amenințărilor care apasă asupra independenței sale, amenințări care l-au scos deja, odată, de pe drumul normal al politicii sale*".[881]

---

[878] „Art.1:"*Cu începere de la 24 august 1944 ora 4 dimineața, România [...] a rupt relațiile cu Germania și sateliții săi, a intrat în război și va duce războiul alături de Puterile Aliate împotriva Germaniei și Ungariei [...]*; Art.19 [...] *Guvernul sovietic este de acord ca forțele sovietice să ia parte, în acest scop, în operațiuni militare, conjugate cu România, contra Germaniei și Ungariei [...]*". Asemenea prevederi nu se regăsesc în nici una din convențiile de armistițiu încheiate de Națiunile Unite cu țările foste în Axă !

[879] Vezi: *** 23 August 1944. Documente. 1939-1943. Vol.I, op.cit., p.LI, LII ș.a.

[880] Pentru România cel de-al doilea război mondial a luat sfârșit **de facto** la 26 septembrie 1945, odată cu revenirea tuturor trupelor române în țară. **De jure** starea de război pentru armata română a încetat la 15 septembrie 1947 când, prin Decretul nr.34 (nr.961)/22 mai 1948 s-a precizat că „*întreaga armată de uscat, aer și marina se demobilizează și trece pe picior de pace*". Vezi: Ion Șuța, op.cit., p.359.

[881] Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, op.cit., p.201.

Acum ca și altădată, la fel ca și în cazul altor popoare mici sau mijlocii, de câte ori a ajuns la o răscruce a istoriei sale, poporul român nu s-a aflat în situația de a-și hotărî singur soarta, trebuind de fiecare dată să tragă consecințele jocurilor de interese ale marilor puteri.

Recunoscând importanța și rolul pe care Tratatul de pace din 10 februarie 1947 l-au avut pentru destinele ulterioare ale României, nu cădem în greșeala de a-l fetișiza, de a-l considera tabu; a-i sublinia limitele sau neajunsurile, cu obiectivitate, sine ira et studio, este o necesitate istorică impusă de însăși mersul lucrurilor. A critica ceva din el, a nu fi pur și simplu de acord cu anumite prevederi, nu înseamnă a-l nega in integrum, ci a da dovadă de luciditate, a fi ancorat în realitate, a fi constructiv în numele viitorului, pentru ca atât noi cât și alții de după noi să nu mai ajungem (ajungă) în situația de a greși sau de a suporta greșelile altora!

În ceea ce privea Insula Șerpilor, ea nu a făcut obiectul discuțiilor în Comisia politică și teritorială, nu a apărut menționată expres nici în documentele Conferinței de pace și nici în art.1 și 2 ale Tratatului de pace din 10 februarie 1947.

Ea apare înscrisă în Anexa nr.6 a Memoriului României înaintat Conferinței de pace și în Anexa nr.6 a Tratatului de pace, documente care făceau (și fac!) dovada întinderii drepturilor teritoriale ale României.

Pe harta la care face referire art.1 al Tratatului de pace (Anexa 1), frontiera dintre România și U.R.S.S. în sudul Basarabiei era fixată pe brațul Chilia până la vărsarea acestuia în Marea Neagră, apoi în largul mării la nord de Insula Șerpilor, ceea ce constituia o recunoaștere juridică internațională a faptului că Insula Șerpilor era parte integrantă a teritoriului României. Practic, se menținea, în continuare, statutul ei juridic stabilit prin Tratatul de pace de la Berlin (1878), recunoscut prin Tratatul de pace de la Paris (1920), nemodificat în urma celor două note ultimative sovietice (26 și 28 iunie 1940), care nici măcar nu o menționau.

Semnarea Tratatului de pace din 10 februarie 1947 de către România, pe de o parte, și Puterile Aliate, pe de altă parte – între acestea numărându-se U.R.S.S. și Ucraina! -, ratificarea acestui Tratat de către Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S.- ului, precum și de către celelalte state semnatare ale Tratatului, **sunt tot atâtea recunoașteri ale**

faptului că în anul 1947, de jure, Insula Şerpilor aparţinea României.[882]

Aceasta era situaţia *de jure* a Insulei Şerpilor, de facto, între august 1944 – februarie 1947 insula s-a aflat sub ocupaţie militară sovietică, fapt pe care delegaţia României la Conferinţa de pace de la Paris – având în vedere statutul U.R.S.S.- ului în cadrul Conferinţei, presiunile făcute asupra delegaţiei române, jocul pro-Moscova făcut de americani şi britanici (în special), ocupaţia militară sovietică asupra României, tratarea noastră între învinşi nu între învingători ş.a. – nu l-a ridicat oficial (având multe alte lucruri, realmente mai importante, de rezolvat), şi chiar dacă l-ar fi ridicat („soarta" Basarabiei, Nordul Bucovinei, Ţinutul Herţei, braţului Chilia şi a insulelor de pe acest braţ ş.a. fiind elocventă pentru modul „cum" au rezolvat Puterile Aliate „problemele" teritoriale româno-sovietice), tot nu ar fi obţinut câştig de cauză!

Zarurile fuseseră deja aruncate, istoria îşi urma cursul său inexorabil...

5. Anexarea Insulei Şerpilor de către U.R.S.S. în anul 1948 – un nou rapt teritorial în dauna României

Harta care însoţea Tratatul de pace din 10 februarie 1947 – Anexa nr.1 (Harta frontierelor României) -, nu preciza în detaliu ci la modul general traseul frontierei de stat dintre România şi U.R.S.S., ceea ce constituia o lipsă gravă, care impunea cu necesitate precizarea şi descrierea amănunţită a acesteia printr-un document oficial bilateral.

În practica internaţională stabilirea traseului frontierei de stat constituie un dintre cele mai complexe şi pretenţioase operaţiuni de evidenţiere a teritoriului de stat, acest lucru realizându-se prin tratative bilaterale complexe, finalizate printr-un document acceptat de comun acord.

Întrucât Tratatul de pace intrase deja în vigoare (la 15 septembrie 1947), prevalându-se de art.1 al acestuia, sovieticii s-au grăbit să încheie cu partea română un Protocol privind precizarea parcursului frontierei de stat dintre cele două părţi.

---

[882] Vezi şi: Dumitru Mazilu, **Insula Şerpilor: statut juridic, evoluţii istorice, implicaţii în delimitarea spaţiilor maritime**, în: „Azi", Bucureşti, sâmbătă-duminică, 28-29 octombrie 2000, Seria 4, nr.2284, p.10.

În urma invitației Kremlinului, o delegație română condusă de primul ministru dr. Petru Groza[883], a purtat negocieri la Moscova între 2-4 februarie 1948.

La 3 februarie 1948, între Stalin (*„omul de oțel"*) și dr. Petru Groza (*„rumânski pervîi papușcik"*, cum îl numea cu ironie Stalin) a avut loc o convorbire ale cărei detalii nu sunt cunoscute nici astăzi, cert rămânând, după părerea noastră, că între subiectele abordate nu puteau lipsi tocmai cele pentru care delegația română se afla în capitala U.R.S.S.- ului.

În cadrul discuțiilor dintre cele două delegații – la baza cărora a stat conținutul art.1 al Tratatului de pace -, partea sovietică a invocat cu insistență includerea în discuții a Protocoalelor nr.6/14 septembrie 1940, 7/16 septembrie 1940 și 8/19 septembrie 1940 – în fond doar proiecte de Protocoale, elaborate de către sovietici și care, datorită faptului că prin conținutul lor lezau interesele României, nu au fost acceptate, semnate sau ratificate de către partea română niciodată! -, demers care contravenea normelor dreptului internațional.

Dacă la data semnării Tratatului de pace (10 februarie 1947) între România și U.R.S.S. ar fi existat unul sau mai multe documente oficiale care să ateste parcursul exact al frontierei de stat sovieto-române, atunci cu siguranță că acest lucru și-ar fi regăsit reflectarea și în art.1 al Tratatului de pace, fapt ce ar fi făcut inutile tratativele de la Moscova.

Invocarea repetată de către partea sovietică a Protocoalelor nr.6, 7 și 8/1940, nu constituia o eroare, ci o abilă și deliberată manevră juridică, sugestivă pentru „rezultatele" cu care sovieticii erau decișI să încheie aceste tratative.

Contextul intern și internațional în care se desfășurau aceste tratative de la Moscova, era favorabil U.R.S.S.-ului și net defavorabil României: la cârma țării se afla un guvern marionetă, impus de sovietici și aservit în totalitate acestora; ministru de externe era Ana Pauker (Hannah Rabinsohn) – agentă a N.K.V.D.-ului, agenta nr.1 a Kremlinului în România -, *"una dintre figurile politice cele mai detestate de poporul român, cu o răspundere personală și decisivă pentru comunizarea României și transformarea țării într-un satelit al U.R.S.S."*[884], caracterizată de **Reuben H.Markham** drept *„O evreică slujind Moscova împotriva României"*[885]; România se afla sub ocupație militară sovietică;

---

[883] Prim-ministru între 6 martie 1945-24 ianuarie 1953.

[884] Gheorghe Buzatu, **România. Războiul mondial din 1939-1945**, Iași, 1995, p.316.

[885] Reuben H.Markham, **România sub jugul sovietic**, Fundația Academică Civică, București, 1996, p.161.Vezi și : Adrian Pandea, **Passionaria din Codăești**, în : Document.Buletinul Arhivelor Militare Române, Anul III, Nr.3 (!!), 2000, p.40-44.

„specialiștii" sovietici împânziseră țara, subordonând-o, pe toate planurile, intereselor Moscovei; U.R.S.S.-ul, aureolat de statutul de martir dar și de prim învingător în război, după ce primise „cadou" de la Occident răsăritul Europei, continua în pas grăbit opera de sovietizare și satelitizare a țărilor din acest areal geografic, sub ochii neputincioși ai foștilor aliați; Occidentul, interesat de participarea U.R.S.S.-ului la realizarea unei noi securități postbelice, n-a fost preocupat (decât formal) de drama ce se petrecea cu popoarele din această parte a lumii, sacrificându-le fără scrupule de altarul propriilor interese; ș.a.

Ce ar fi putut face România într-o atare conjunctură?

De bună credință și fideli Tratatului de pace din 10 februarie 1947, românii s-au simțit îndreptățiți să spere că măcar noile granițe de stat, așa ciuntite cum fuseseră fixate de către Conferința de pace de la Paris, vor rămâne intangibile, la adăpost de noi rapturi teritoriale.

Din nefericire, în contextul intern și extern arătat, cu un vecin așa cum era imperiul sovietic, speranțele românilor erau iluzorii, soarta ne fusese pecetluită, în atingerea noilor (vechilor!) obiective teritoriale sovieticii nevăzând nici un impediment din încălcarea grosolană a proaspătului Tratat de pace.

În plus, la aceea dată, U.R.S.S.-ul acumulase o „tehnică" și o viclenie practică care îi permitea să ocolească cu abilitate sau, dacă nu izbuteau pe această cale să-și atingă „obiectivele", să încalce tratatele existente, fără ca Occidentul să reacționeze major.

Acesta a fost contextul în care U.R.S.S.- ul, fără a o declara deschis, a trecut la transpunerea în practică a operației de anexare a Insulei Șerpilor, singura insulă a României în Marea Neagră.

Deși posedau o mulțime de insule de-a lungul țărmurilor, sovieticii au râvnit și nu s-au lăsat până nu au smuls românilor singura lor insulă maritimă.

La baza acestui nou rapt teritorial n-a stat numai arhaica lăcomie teritorială a urmașilor lui Petru cel Mare, a cărui „politică" o continuau la o altă scară dar cu aceleași mijloace brutale, ci și o serie de noi interese strategice, politice, militare și economice, pe termen mediu și lung.

„Tratativele" de la Moscova, desfășurate într-un ritm alert, sub bagheta unui maestru internațional al rapturilor teritoriale, V.M.Molotov, erau „fațada" oficială în spatele căreia românii erau puși în fața unui nou dictat, în situația de a accepta fără crâcnire satisfacerea rapidă a pretențiilor teritoriale ale U.R.S.S.- ului.

În condițiile unor presiuni infernale făcute de puternica dictatură stalinistă, ca urmare a vicleniei diplomației sovietice (să ne reamintim de „replica" lui Gorceakov făcută plenipotențiarilor români la Berlin, în anul

1878, când aceştia au invocat înțelegerile oficiale dintre români şi ruşi!...) dar şi a trădării intereselor teritorial-naționale ale României de către guvernanții de la București („uneltele" docile în slujba Moscovei), s-a ajuns ca în foarte scurt timp să se semneze un **Protocol** care poate fi numit, fără rezerve, **„al trădării naționale"!**

La 4 februarie 1948, la Moscova, cele două delegații au semnat două documente oficiale.

Primul dintre ele a fost **„Tratatul de prietenie, colaborare şi asistență mutuală dintre Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste şi Republica Populară Română"**, valabil timp de 20 de ani.[886] (Nu a fost singurul tratat de acest gen, în cursul aceluiaşi an U.R.S.S.- ul semnând tratate similare şi cu celelalte țări comuniste „frățeşti", respectiv cu Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia şi Ungaria, documente care au marcat un prim şi important pas în înregimentarea României şi a celorlalte țări citate, din punct de vedere militar şi economic, în blocul sovietic).[887]

Al doilea document – pregătit de V.M.Molotov împreună cu Ana Pauker, ministrul de externe al României[888]!... -, document care a marcat apariția pe harta politică a Europei a primului stat postbelic revizionist (U.R.S.S.), a fost un **„Protocol referitor la precizarea parcursului liniei frontierei de stat între Republica Populară Română şi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste"**, act pe care-l redăm în continuare în extenso, mot à mot:

„În conformitate cu art.1 al Tratatului de pace cu România, intrat în vigoare la 15 septembrie 1947, Guvernul Republicii Populare Române, pe de o parte, şi Guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, pe de altă parte, au convenit asupra celor ce urmează:

1. Frontiera de stat între România şi U.R.S.S. indicată pe hărțile anexate la prezentul Protocol (Anexele I şi II), are următorul parcurs

a. Conform Anexei I:

de la punctul de întâlnire a frontierelor U.R.S.S., României şi Ungariei până la muntele Stog urmează linia fostei frontiere româno-cehoslovace;

de la muntele Stog până la borna de frontieră Nr.56, a fostei frontiere româno-polonă, ce se află la 4, 9 km, la sud de izvoarele râului Ceremuşul Negru, urmează linia fostei frontiere dintre România şi Polonia;

---

[886] Vezi: ***** Relațiile internaționale postbelice. Cronologie diplomatică. 1945-1964**, București, 1984, p.72.

[887] Denis Deletant, op.cit., p.64.

[888] Vezi: Gheorghe Buzatu, **Românii în arhivele Americii**, Iaşi, 1992, p.32-36 (*„Caré-ul trădătorilor: Pauker, Groza, Dej, Bodnăraş"*).

de la borna de frontieră Nr.56 a fostei frontiere româno-polone până la râul Prut, la marginea de vest a localității Orofteana-De-Sus, trece astfel cum e convenit și descris în Protocolul Nr.6 al Comisiei Centrale Mixte Sovieto-Române de la 14 septembrie 1940; de-a lungul râului Prut până la vărsarea în Dunăre și mai departe pe Dunăre până la localitatea Pardina trece astfel cum este convenit și descris în Protocolurile nr.7 din 16 septembrie și Nr.8 din 19 septembrie 1940 ale Comisiei Centrale Mixte Sovieto-Romane.

b. Conform Anexei II:

de-a lungul fluviului ***Dunărea, de*** *la Pardina la Marea Neagră, lăsând insulele Tătaru Mic, Daleru* ***Mic*** *și Mare, Maican și Limba de partea Uniunii R.S.S., iar insulele Tătaru Mare, Cernovca și Babina-de partea României;* ***Insula Șerpilor, situată în Marea Neagră, la răsărit de gurile Dunării, intră în cadrul Uniunii R.S.S.***

2. În caz de neconcordanță între descrierea frontierei din text și cea din hărți, descrierea din text va fi considerată cea justă.

3. Pentru demarcarea frontierei în conformitate cu punctul 1 al Protocolului de față, va fi instituită o Comisie Mixtă Sovieto-Română de Frontieră, cel mai târziu în termen de o lună din ziua semnării Protocolului.

4. Prezentul Protocol intră în vigoare în ziua semnării sale.

Întocmit în două exemplare, ambele în limbile română și rusă, cele două texte având putere egală.

Moscova, 4 Februarie 1948".[889]

DIN ÎMPUTERNICIREA GUVERNULUI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

DIN ÎMPUTERNICIREA GUVERNULUI UNIUNII REPUBLICILOR SOCIALISTE SOVIETICE

Deși Protocolul făcea referire la Tratatul de pace din 10 februarie 1947, el modifica situația teritorială a României consemnată de acesta, stabilind fără nici o bază sau legitimitate istorico-juridică, că Insula Șerpilor *„intră în cadrul Uniunii R.S.S."*!

---

[889] *** **Culegere de tratate. Convenții, acorduri, înțelegeri și protocoale încheiate între Republica Socialistă România și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste privind regimul frontierei de stat**, București, 1977, p.11-12.

O ilegalitate flagrantă a fost ridicată la rangul de legalitate!

Deși aveau rang diplomatic diferit și potrivit uzanțelor internaționale și unei minime morale ar fi trebuit să fi fost scutiți de o nouă umilință, Moscova a decis ca Protocolul să fie semnat de către **dr. Petru Groza** (1884-1958) – **prim ministru al României**[890] și **V.M.Molotov – ministrul de externe al U.R.S.S.-ului** (între 1939-1949).

I.V. Stalin

V.M.Molotov

Petru Groza

Petru Groza a fost mâna care l-a semnat, în virtutea calității oficiale în care fusese numit[891], dar el nu a putut decide nimic, supunându-se unei hotărâri a Biroului Politic al C.C. al P.C.R. – format din 4 persoane: Hannah Rabinsohn (Ana Pauker), Luka Lasló (Luca Vasile), Burach Tescovici (Theohari Georgescu) și Gheorghe Gheorghiu Dej-, hotărârile luându-se cu majoritate de voturi, primii trei membrii citați fiind totodată cei mai importanți agenți ai Comintemului în România! Faptul că a semnat Protocolul, chiar în circumstanțele arătate, nu-l absolvă de vina în sine, la aceasta adăugându-se faptul că în calitate de „om al Moscovei", el a știut bine „cine" a hotărât totul, „ce" a hotărât, „de ce" a hotărât astfel, în favoarea/defavoarea „cui"!...

Ceea ce nu reușiseră să obțină (rușii) sovieticii în cele șapte decenii anterioare, în urma a două conflagrații mondiale, în urma a două note ultimative, prin Convenția de armistițiu, la Conferința de pace de la Paris (unde însuși Molotov condusese lucrările Comisiei teritoriale ce fixase granițele României, în cadrul cărora Insula Șerpilor rămânea în continuare pământ românesc!), în urma Tratatului de pace de la Paris

[890] Președinte al Consiliului de Miniștri între 6.III.1945 - 2.VI.1952).

[891] *"Groza* – scria Reuben H.Markham – *îl slujea pe Stalin în România cu atâta supunere, de parcă ar fi fost pus să conducă o întreprindere sovietică"*. Vezi: Reuben H.Markham, op.cit., p.131.

(art.1), au reușit să obțină foarte rapid și ușor, prin șantaj, constrângere politico-militară și trădarea unei conduceri de partid și de stat iresponsabile (instalate la București de Moscova, formate în mare parte din străini – și de neam și de interesele României).

Cu prilejul ceremoniei oficiale care a urmat după semnarea Protocolului (și a amintitului tratat bilateral), **V.M.Molotov**, ministrul de externe al U.R.S.S.-ului, l-a felicitat călduros pe *„domnul Prim-Ministru"* Groza, după care, cu nedisimulată satisfacție, a subliniat că *„În țara noastră toată lumea vede în aceasta un nou succes al politicii externe staliniste (...)"*.[892]

„Cadoul" făcut de Groza & co., reprezenta – chiar sub masca unui document bilateral – o nouă anexare de teritorii românești, un nou „succes" al politicii stalinisto-molotoviste, care se adăuga celorlalte „cadouri" pe care sovieticii și le făcuseră singuri, prin forță, din trupul României, în iunie 1940, toamna lui 1940 și august 1944.

La mai puțin de patru luni (109 zile), **la 23 mai 1948, era semnat** – ironia soartei! – **chiar pe pământul Insulei Șerpilor, un proces verbal de predare-primire a insulei**. Semnatarii acestui „act" au fost **Eduard Mezincescu** - ministru plenipotențiar, reprezentantul Ministerului Afacerilor Străine (un nume parcă predestinat pentru aceea perioadă: prin componență, dar mai ales prin „politica" dusă, acest minister a fost într-adevăr al „afacerilor străine" de România!) și **Nicolai Pavlovici Șutov** – prin secretar al Ambasadei U.R.S.S.- ului la București, în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Străine al U.R.S.S.

Acest document cu caracter tehnic avea (are) următorul conținut:

„Anul 1948, luna Mai, ziua 23.

Noi subsemnații Nicolai Pavlovici Șutov, Prim Secretar de Ambasadă, în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Străine al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste și ***Eduard MEZINCESCU****, Ministrul Plenipotențiar, în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Străine al Republicii Populare Române, în virtutea și în executarea Protocolului Sovieto-Român semnat la Moscova la 4 februarie 1948,* ***am încheiat prezentul proces verbal, constatând că astăzi la ora 12 (ora locală)*** ***Insula Șerpilor*** *sau Zmeinâi, situată în Marea Neagră la 45 grade, 15 minute, 18 secunde latitudine Nord și 30 grade, 19 minute, 15 secunde longitudine Est de Greenwich,* ***a fost***

[892] V.M.Molotov, **Probleme de politică externă. Discursuri și declarații. Aprilie 1945 – Iunie 1948**, București, 1951, p.597.

înapoiată Uniunii Sovietice de către Republica Populară Română şi încadrată în teritoriul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste[893].

Prin semnarea prezentului Proces - Verbal s-au îndeplinit formele legale de predare a insulei.

Făcut pe insula Zmeinâi în două exemplare, fiecare în limbile rusă şi română".[894]

Prin acest proces-verbal, formularea din 4 februarie 1948, *„intră în cadrul Uniunii U.R.S.S."* a fost înlocuită cu o alta, *„înapoiată Uniunii Sovietice"*, o formulare incredibilă, fără acoperire juridică sau legitimitate istorică, menită să genereze credibilitate şi legitimitate ulterioară (noi n-am anexat, am primit înapoi...).

Prin acest „referat de cedare" - cum îl caracteriza (16 februarie 2004) istoricul (senatorul) Gheorghe Buzatu - nu era vorba de o punere în posesie! Acest teritoriu a fost pur şi simplu luat printr-un act revizionist, de către primul stat revizionist postbelic.

Dincolo de pierderea de noi teritorii, Protocol din 4 februarie 1948 era un act de trădare naţională, iar în ceea ce-i priveşte pe sovietici, el constituia un nou rapt teritorial din trupul României.

Curioasă dar şi deranjantă ne apare „reacţia" lui Eduard (Mezinger) Mezincescu, la un articol publicat în presa postdecembristă (1990), purtând semnătura bine informatului Neagu Cosma.[895]

Mezinger, corelegionar, mâna dreaptă şi omul de casă a lui Hannah Robinsohn, cel care după evenimentele din decembrie 1989 reuşise să se strecoare chiar în C.P.U.N., astăzi se află în Israel.

Deşi n-a scăpat „ocazia" de a-l ataca dur pe mareşalul Ion Antonescu, [896] despre faptele sale din anul 1948 – şi nu numai despre acestea! – nu a găsit de cuviinţă să scrie (fapt explicabil!) decât tangenţial şi atunci când s-a simţit „atins" de aspectele consemnate în amintitul articol la adresa sa.

„Rolul meu – scria Mezinger în articolul replică, căutând să se disculpe – *a fost să asist în calitate de Secretar General al Ministerului Afacerilor Externe (corect: Străine! – n.n.) pe Ministrul Lucrărilor Publice, profesorul Profiri, încredinţat de guvern cu misiunea de a preda*

---

[893] Nu se putea **înapoia** unui stat un teritoriu care nu i-a aparţinut niciodată, asupra căruia acesta nu a avut nici un titlu juridic!

[894] *** Culegere de tratate..., op.cit., p.13. Vezi şi: Ion Şuţa, op.cit., p.267-168 (Anexa nr.5); Dr.Florian Tucă, prof. Nicolae Ionescu, prof. Romulus Raicu, **2000 de ani de statalitate, creştinism şi cultură în spaţiul românesc. Vol.2. Repere cronologice,** Bucureşti, 2000, p.205.

[895] „Zig Zag", Bucureşti, Nr.35, din 5-11 noiembrie 1990, p.1.

[896] Eduard Mezincescu, **Mareşalul Antonescu şi catastrofa României,** Bucureşti, 1993.

insula reprezentanţilor guvernului sovietic şi să contrasemnez procesul verbal întocmit în primăvara anului 1948, când s-a efectuat predarea".[897]

Din păcate Eduard Mezinger (Mezincescu) escamotează adevărul, rolul şi contribuţia pe care a avut-o în actul de trădare naţională în urma căruia României i-a fost răpită Insula Şerpilor, pozând, după 42 de ani, într-o biată victimă a împrejurărilor, când, datorită funcţiei deţinute ar fi avut doar rolul decorativ de a asista la acest rapt teritorial sovietic şi de a-l contrasemna.

Simpla lectură a textului procesului verbal din 23 mai 1948 limpezeşte lucrurile, nominalizat apărând Eduard Mezincescu şi nu profesorul Profiri! Apoi, nu trebuie scăpat cu vederea, faptul că în dreptul semnăturii lui Nicolai Pavlovici Şutov, ca primă semnătură, apare cea lui Mezincescu!

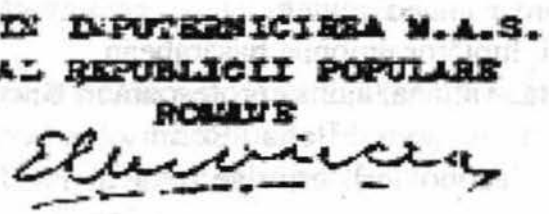

Neasumarea răspunderii reale pentru faptele săvârşite, după trecerea a mai bine de patru decenii, perioadă în care nu a suportat în nici un fel consecinţele faptelor(actelor) sale, ducând-o mersi bine, ni se pare o laşitate, o atitudine dezonorantă, care ne scuteşte de alte comentarii.

În legătură cu actul de forţă al anexării Insulei Şerpilor de către U.R.S.S., în literatura de specialitate sunt vehiculate alte încă câteva opinii, pe care le vom menţiona din dorinţa de a informa cât mai corect.

O primă opinie susţine că actul prin care U.R.S.S.- ul a răşluit România de insulă, a fost semnat de către malefica **Ana Pauker**[898], aserţiune care, pe baza documentelor aflate la dispoziţie şi menţionate în lucrare, o putem aprecia ca neavând acoperire. Are Ana Pauker „meritele" sale incontestabile în răşluirea pământului românesc în anul 1948, dar de semnat nu a semnat nici unul dintre cele două documente citate.

[897] „Zig Zag", Bucureşti, Nr.36, din 12-18 noiembrie 1990, p.2.
[898] Vezi: Gheorghe Fecioru, op.cit., p.7.

Venind vorba de această persoană, credem că sunt necesare câteva precizări privind omul Ana Pauker, cât și activitatea antiromânească pe care aceasta a desfășurat-o în România.

Ana Pauker (Hannah Robinsohn, numită de către Centrala Cominternului și „*Dolores Ibarruri a României*"), s-a născut la 1/13 decembrie 1893 în comuna Codăești, județul Vaslui și a murit la 3 iunie 1960 la București, fiind înmormântată în cimitirul evreiesc din capitală. Părinții săi au fost Sura (n. Sofer) și Herș Kaufmann Robinsohn (Rabinovici). De profesie croitoreasă, a avut o viață aventuroasă, în cursul căreia a contractat mai multe căsătorii, cea mai cunoscută fiind cea cu ing.Marcel Pauker (la 1 iunie 1921, la Zürich, în Elveția), căruia i-a luat nu numai numele dar și zilele (l-a denunțat ca trotkist, fiind împușcat în 1938 din ordinul lui Stalin!).Ambii au fost activiști ai Internaționalei Comuniste.

În 1936 a fost condamnată în România la 10 ani închisoare;a scăpat în urma unui acord româno-sovietic, fiind schimbată cu Ion Codreanu arestat de sovietici, luptător unionist basarabean.

Au avut o fată, Tatiana, ajunsă profesoară în București.

Hannah avut o soră, Bella Robinsohn, căsătorită cu Seno Iakobovits (Eugen Iacobovici), prim secretar al P.C.R. între anii 1934-1936.

Ca femeie i-a plăcut foarte mult viața, biograful ei Marius Mircu scriind despre ea, între altele, că era „*deosebit de elegantă, căci se îmbrăca la Paris (și se dezbrăca la București)...*".[899]

A urmat școala de cadre „V.I.Lenin" a Cominternului, fiind membră a Biroului Politic al P.C.R."*de peste hotare*".

A jucat un rol important în formarea diviziei „Tudor Vladimirescu"(din prizonierii români aflați în lagărele sovietice)

Făcută colonel al armatei sovietice de către „țarul roșu" de la Kremlin, ea a venit în România împreună cu armata sovietică de ocupație (16 septembrie 1944), ajungerea sa la București coincizând cu începutul unei fulminante cariere politico - diplomatice.

În timpul crizei interne din februarie-martie 1945, împreună cu Vasile Luca, s-a adăpostit în clădirea reprezentanței sovietice de la București.[900]

Din ordinul lui Stalin și Molotov – ambii având pentru aceasta o mare slăbiciune[901] -, Vâșinski a introdus-o în guvernul instalat de sovietici la 6 martie 1945.[902]

---

[899] Marius Mircu, (în colaborare cu Mihai Stoian), **Dosar Ana Pauker**, București, 1991, p.125.

[900] *** Misiunile lui A.I.Vâșinski în România ... op.cit., p.126.

Tot pe linie de stat, între 6 noiembrie 1947 – 11 iulie 1952, a fost pusă în fruntea Ministerului Afacerilor Străine[903] (prima femeie din lume ajunsă ministru de externe![904]), în locul înlăturatului Gheorghe Tatarescu.

În această funcţie a avut ca „adjuncţi" pe Grigore Preoteasa, Nicolae Cioroiu (ambii cu soţii evreice) şi Eduard Mezinger, corelegionar; toţi cei 11 directori din minister erau evrei, aduşi fie din U.R.S.S., fie din Occident. Ca secretară particulară a avut-o pe Ilka Wassermann (cu putere de decizie în minister!), de ajutat în îndeplinirea sarcinilor primite de la Moscova ajutând-o Ghizela Voos (şefa secţiei „Externe" din C.C. al P.C.R.) şi Ida (Szillagy) Felix (şefa de cadre a ministerului). În câteva luni, Ana Pauker şi ajutoarele sale au adus în minister, numai pe funcţii de conducere, 112 evrei (peste 50% din aparatul instituţiei).[905] Practic, întreaga politică externă a României se afla pe mâna Anei Pauker, în cele din urmă a Moscovei!

Ea s-a aflat în permanentă legătură cu Kremlinul, fiind singura persoană din România care putea comunica prin telefon direct cu Stalin.[906]

În fine, tot pe linie de stat, Ana Pauker a fost pusă în funcţia de al doilea vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, funcţie pe care a ocupat-o între 16 aprilie 1949 – 24 noiembrie 1952.

Pe linie politică, graţie tot Moscovei, lucrurile au stat şi mai bine.

Ana Pauker a fost o proeminentă agentă a N.K.V.D.- ului, implicit a Comitemului (1919-1943) – un partid al partidelor comuniste, un mod de a întrebuinţa şi exploata partidele comuniste din diversele ţări ale lumii potrivit intereselor de mare putere şi ţelurilor imperiale urmărite de U.R.S.S. încă de la constituirea sa. S-a dorit să fie aşa ceva şi a ajuns, în cele din urmă, o filială a Partidului Comunist (b).

Pe timpul *„ţarului roşu"* Cominternul devenise *„Stalintern"*.[907]

---

[901] După mărturia lui Dej, ea se bucura de *"mare încredere şi simpatie (...) în special din partea lui Molotov"*. Vezi: V.Frunză, **Istoria stalinismului în România**, Humanitas,
Bucureşti, 1990, p.404.

[902] Reuben H.Markham, op.cit., p.160.

[903] Între 22 ianuarie 1862-13 aprilie 1948 a purtat denumirea de Ministerul Afacerilor Străine, apoi Ministerul Afacerilor Externe.

[904] Marie Costin, **În spatele Cortinei de fier – Prima femeie ministru de externe: Ana Pauker, aşa cum am cunoscut-o**, în: (Vol.): Gheorghe Buzatu, op.cit., p.37-42 (Cap.III).

[905] Apud Neagu Cosma, **Dominaţia comunistă. 1944-1989. I. Contribuţia unor minorităţi naţionale la bolşevizarea României**, 1996, p.40.

[906] Gheorghe Buzatu, op.cit., p.40.

[907] Jacques de Launay, **Istoria secretă a Cominternului. 1919-1943. Eşecul unei speranţe**, Bucureşti, 1993, p.11.

N.K.V.D.- ul (din 1954 – K.G.B.) era instrumentul prin care U.R.S.S.- ul era condus iar politica externă înfăptuită (pe durata existenței sale, Cominternul a fost doar o agentură a organizației de spionaj sovietice). În perioada la care ne referim, Ana Pauker s-a aflat (și) în subordinea lui Lavrenti Pavlovici Beria (a condus N.K.V.D.-ul între 1938-1953).

Ana Pauker, pion esențial al Moscovei în România, fost „aleasă" în Biroul Politic al C.C. al P.C.R. alături de Luka László, Burach Tescovici și Gheorghe Gheorghiu Dej.

Ce rol a avut Ana Pauker în cadrul P.C.R. ne spune fostul rabin șef **Mozes Rosen**: „(...) *Dej și Luca erau socotiți formal, primii, [însă] toată lumea știa că ea era numărul unu (...)*".[908] Acest fapt îl confirmă și fișa pe care i-a întocmit-o **Vladimir Lesakov**, supervizor de la Moscova, venit în control la București, în care se specifică că „*ea conduce toată activitatea generală a C.C. al P.C.R.*".[909]

Între Dej și grupul alogenilor a fost o continuă rivalitate, fiecare căutând să se afle în grațiile lui Stalin. Edificator în acest sens este rivalitatea dintre Dej – Ana Pauker pentru funcția de secretar general al P.C.R. Cu toate că Molotov o sprijinea pe Ana Pauker, **Stalin** i-a spus acestuia, într-un moment când la Moscova se afla și Dej, următoarele: „*Dragă Viaceslav Mihailovici, Ana este o tovarășă bună, de încredere, dar vezi tu, ea este evreică și de origine burgheză, iar partidul din România are nevoie de un conducător din rândurile clasei muncitoare, un adevărat român*". După care, Stalin s-a apropiat de Gheorghe Gheorghiu Dej, i-a strâns mâna și i-a spus: „*Am decis. Îți urez succes, tovarășe secretar general*"![910]

Deși ajuns în această înaltă funcție pe linie de partid, întrucât în Biroul Politic hotărârile se luau cu majoritate de voturi, Dej nu a putut avea cuvântul hotărâtor, „tripleta" Hannah Robinsohn-Luka László-Burach Tescovici având câștig de cauză, în cadrul acesteia „tovarășa Ana" fiind cea care conducea și dirija totul!

Din 1946, în repetate rânduri, Dej a încercat să o înlăture, dar fără succes, voința lui necoincizând cu cea a Moscovei.

Atât pe linie politică cât și pe linie de stat, ca om de bază al Moscovei în România, Ana Pauker a fost „*un agent de execuție extraordinar, ca o mașină infernală*".[911]

---

[908] Apud Neagu Cosma, op.cit., p.10.

[909] Gheorghe Buzatu, România și războiul mondial din 1939-1945, op.cit., p.277.

[910] Florin Constantiniu, op.cit., , op.cit., p.451-452.**Dej** a fost secretar general al PCR între 1945-1954, respectiv prim-secretar al CC al PCR între 1955-1965.

[911] Gheorghe Buzatu, Românii în arhivele Americii, op.cit., p.33.

Aflată în aceste înalte funcţii de partid şi de stat, *„cu armata sovietică în ţară şi cu poliţia organizată în manieră teroristă, nu avea de ce să se teamă şi putea trece în mod deschis, la acţiune. Putea demonstra, prin politica sa, faptul că era înainte de toate* ***patrioată sovietică*** *şi că U.R.S.S.- ul şi expansiunea acesteia erau mai importante decât teoriile comuniste şi mai ales decât aspiraţiile* ***românilor, pe care îi ura în mod deschis, fapt pe care nu căuta să-l ascundă".***[912]

În luna mai 1952 – cu acordul lui Stalin care declanşase campania antisemită! – Ana Pauker (Hannah Robinsohn), Luca Vasile (Luka László) şi Theohari Georgescu (Burach Tescovici) au fost înlăturaţi din funcţiile deţinute pe linie de partid şi de stat. Era târziu, până la acea dată „cei trei" făcuseră enorm de mult rău ţării şi poporului român.

A fost arestată în februarie 1953 dar a scăpat cu viaţă în urma morţii lui Stalin;nu a mai revenit pe scena politică niciodată, în ultimii ani ai vieţii fiind doar o colaboratoare a Editurii Politice (pentru traducerile din clasicii marxism-leninismului).

Aceasta a fost Ana Pauker[913], cea care din umbră s-a aflat în spatele rapturilor sovietice din anul 1948.

Potrivit unei alte opinii, **Corneliu Mănescu** ar fi relatat cu câţiva ani în urmă, că **în anul 1950**, în urma repetatelor cereri adresate de ambasadorul U.R.S.S.- ului la Bucureşti guvernului român, între cele două state comuniste „surori" **s-ar fi încheiat un Tratat secret** *„prin care România ceda Uniunii Sovietice Insula Şerpilor, fără nici un fel de compensaţie sau pretenţie în viitor".* Aceeaşi sursă afirmă că acest ipotetic (deocamdată!) tratat a fost semnat de către adjuncţi ai miniştrilor de externe ai celor două state, el *„urmând să intre în vigoare după ratificarea sa de Marea Adunare Naţională şi Sovietul Suprem. Din motive neclare tratatul nu a mai fost înaintat spre ratificare, nici de partea română, nici de partea sovietică, iar instrumentele de ratificare nu au mai fost schimbate".*[914]

Dacă informaţia este adevărată (?), atunci concluzia de fond se degajă cu uşurinţă: conştienţi de „fragilitatea" şi ilegalitatea Protocolului din 4 februarie 1948 şi dorind să păstreze în continuare Insula Şerpilor, sovieticii au căutat să „legalizeze" anexarea acestei insule printr-un tratat secret!

---

[912] Ibidem.

[913] Vezi: *** **Evreica Ana Pauker în faţa Justiţiei Militare**, Bucureşti, 1936, p.80; Marius Micu (în colaborare cu Mihai Stoian), Dosar Ana Pauker, op.cit. (n.16); Gheorghe Buzatu, op.cit., p.33-42 ş.a.; Idem, **Comuniştii din România în slujba organismelor sovietice secrete**, în : „R.I.M.", 1(47), 1998, p.24-29; ş.a.

[914] Apud Adrian Brişcă, op.cit., p.4.

De ce un nou „tratat" şi de ce unul secret, nu este greu de răspuns!

Revenind asupra *Protocolului de la Moscova* (4 februarie 1948)[915] şi asupra *procesului verbal de predare-primire de pe Insula Şerpilor* (23 mai 1948), prezentăm în cele ce urmează consideraţiile noastre în legătură cu legalitatea şi validitatea celor două documente.

Mai întâi câteva cuvinte despre **denumirile şi locul unor astfel de documente în practica dreptului internaţional.**

Art.2. al Convenţiei de la Viena (1969) a stabilit că **prin tratat se înţelege** *„un acord internaţional încheiat în scris între state şi guvernat de dreptul internaţional, fie că este consemnat într-un instrument unic, fie în două sau mai multe instrumente conexe şi oricare ar fi denumirea sa particulară"*[916].

Specialistul britanic **Mc.Nair** menţiona că expresia **„tratat"** *„desemnează un genus care include mai multe nume ale unor instrumente, prin care statele sau şefii de guvern şi de stat sau departamentele guvernamentale încheie acorduri internaţionale".*[917]

În practica dreptului internaţional *„sunt utilizate numeroase denumiri pentru a desemna tratatele internaţionale", între care amintim: tratat, convenţie, pact, acord, declaraţie, **protocol**, schimb de note, compromis, modus vivendi, act general (act final), statut, carta, gentleman's agreement, comunicat comun ş.a.".* Aceste denumiri – apreciază dr. **Grigore Geamănu** – nu reprezintă semnificaţie juridică specială şi n-au nici un fel de influenţă asupra forţei juridice a tratatelor".[918]

Din cele arătate se poate constata cu uşurinţă că **procesul verbal** de predare-primire (a Insulei Şerpilor) nu face parte din categoria tratatelor internaţionale, nefiind altceva decât un simplu act, cu caracter tehnico-administrativ, în completarea unui act anterior.

*"(...) este important să fie reţinută ideea pe care o relevă **Lauterpacht**, în sensul că un tratat, fiind un contract, **nu trebuie să fie confundat** cu diverse documente care au o legătură cu tratatele dar care*

---

[915] La aplicarea lui s-a trecut începând cu ziua de 12 februarie 1948.

[916] Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, **Dreptul tratatelor**, Bucureşti, 1995, p.14.

[917] Ibidem, p.16. Vezi şi : *** **"Convenţia de la Viena cu privire la dreptul tratatelor"** (semnată la 23 mai 1969) - art.2, pct.1 lit."a";*** **Dictionnaire de la terminologie de Droit international**, Paris, 1960, p.607; Prof.univ.dr. Dumitra Popescu, Conf. univ.dr.Adrian Năstase, Lect.univ.Florian Coman, **Drept internaţional public**, Ediţie revăzută şi adăugită, Bucureşti, 1994, p.205; ş.a.

[918] Dr. Grigore Geamănu, **Dreptul internaţional contemporan**, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1965, p.463.

nu sunt ele însele tratate, şi anume un memoriu, o propunere, o notă verbală ***sau un proces verbal***"[919].

În ceea ce priveşte termenul juridic **„protocol"**, în dreptul internaţional *„este o denumire fără un conţinut precis, aplicată celor mai diferite acte şi înţelegeri internaţionale.* ***În general, protocolul este un act accesoriu la un tratat preexistent***[920]*, în scopul de a-l aplica, de a-l prelungi, de a-l interpreta, de a-l completa sau de a-l modifica. Termenul de protocol poate desemna însă şi o înţelegere de sine stătătoare între state (...). În afară de aceasta, în practica conferinţelor internaţionale se dă denumirea de protocol unor procese verbale privind dezbaterile conferinţei, dacă aceste procese verbale sunt semnate de participanţii la conferinţe. Termenul de protocol este folosit şi pentru constatarea schimbului sau depunerii instrumentelor de ratificare, alternând (sinonim – n.n.) cu expresia proces verbal"*[921] sau minuta.

Dr. Grigore Geamănu, Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu ş.a., subliniază faptul că „protocolul", în practica dreptului internaţional, este un accesoriu al unui tratat preexistent.

Analiza situaţiei Protocolului de la Moscova, din 4 februarie 1948, demonstrează fără echivoc, faptul că el nu a fost accesoriul nici unui tratat bilateral preexistent. În consecinţă, în lumina sublinierilor anterioare, el poate fi apreciat ca o înţelegere bilaterală , cu precizarea: impusă României de către sovietici.

În dreptul şi practica internaţională, astăzi fapt arhicunoscut, tratatul internaţional trebuie să conţină serie de elemente esenţiale – de fond şi de formă – indispensabile pentru validitatea sa juridică, elemente care, la rândul lor, trebuie să îndeplinească o serie de condiţii.

În doctrina şi practica statelor, pentru încheierea de tratate sau înţelegeri bilaterale, era (este) necesar să fie îndeplinite toate procedurile stipulate în dreptul internaţional şi aflate în uz, pentru ca acestea să devină obligatorii între părţi şi să intre în vigoare. Aceste **proceduri obligatorii (condiţii esenţiale de validitate) erau: negocierea, exprimarea consimţământului (voinţei) părţilor, obiectul tratatului, ratificarea, schimbul instrumentelor de ratificare şi înregistrarea oficială la Secretariatul General al O.N.U.**

În cazul Protocolului de la Moscova, din 4 februarie 1948, nu se poate vorbi de o negociere reală (adevărată, în sensul prevăzut de dreptul internaţional), de la guvern la guvern, ci de o negociere pur formală, menită să salveze aparenţele (rezultatele erau hotărâte şi cunoscute pe

[919] Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, op.cit., p.15.
[920] Ibidem, p.17.
[921] Dr. Grigore Geamănu, op.cit., p.465.

partea sovietică, înainte de a începe „negocierea" din 2-4 februarie 1948!).

Echipa de „negociatori" români era condusă de dr. Petru Groza (omul Moscovei, *„alegerea sovietică"* – după cum declara Vâşinski la 1 martie 1945), primul ministru al unui guvern impus românilor de către sovietici, guvern în care cele mai importante funcţii erau deţinute de alogeni impuşi de Moscova prin presiuni, şantaj şi ameninţare cu forţa; Ministerul Afacerilor Străine era condus de cea mai importantă agentă a N.K.V.D.- ului şi Kremlinului în România, Ana Pauker, care îi ura pe români în mod deschis şi fără fereală; România se afla sub ocupaţie militară sovietică; ca urmare şi a „Acordului de procentaj" Churchill - Stalin, România era o ţară abandonată de Occident în braţele imperiale sovietice; negocierile se purtau la Moscova, cei numiţi de Moscova la Bucureşti veniseră în capitala sovietică pentru a „trata" cu cei care îi numiseră [922]; ş.a.

Judecând cu obiectivitate condiţiile interne şi externe din aceea perioadă, natura raporturilor dintre Moscova - Bucureşti ş.a., concluzia care se degajă este clară: **nu a fost vorba şi nici n-au avut loc negocieri adevărate,** aici desfăşurându-se un simplu şi rapid simulacru de negocieri, o mascaradă diplomatico-juridică, dincolo de care trebuie să decelăm duritatea şi consecvenţa poziţiilor sovietice, faptul că nu şi-au abandonat vechile proiecte teritoriale, urmărindu-le cu perseverenţă şi îndeplinindu-le în cele din urmă, indiferent prin ce mijloace. La Moscova delegaţia română s-a aflat în ingrata poziţie de a accepta fără comentarii tot ceea ce fusese stabilit deja de partea sovietică.

Delegaţia română condusă de primul ministru dr. Petru Groza a fost invitată (chemată) deliberat la Moscova, dar ea a ajuns acolo fără a avea autorizarea Parlamentului României de a face cesiuni teritoriale. Dr. Petru Groza a semnat Protocolul, deşi Constituţia ţării prevedea obligaţia de a-l supune discuţiilor şi ratificării parlamentare.[923]

„Un tratat – subliniază dr. **Ion M.Anghel** – *nu este obligatoriu pentru părţile contractante decât atunci când a fost încheiat de organele competente şi, când toate dispoziţiunile de drept constituţional care*

---

[922] Gh.Buzatu, op.cit., , p.263: la 1 august 1946 într-un studiu-sinteză întocmit pentru Departamentul de Stat al S.U.A. şi preciza: *„Guvernul actual al României (guvernul dr. Petru Groza, impus de sovietici, care a fost caracterizat de către Statele Unite şi Anglia drept* < **nedemocratic şi nereprezentativ** > şi care a rămas în aceeaşi postură, **e liber să facă tot ce vrea în interesul unilateral al Puterii care l-a impus României (U.R.S.S.)** ..."

[922] Dr. Ion M.Anghel, **Dreptul tratatelor.**Vol.I, Bucureşti, 1993, p.2.

[923] Ibidem, p.232.

guvernează încheierea tratatelor au fost observate".[924] Completând ideea, dr. **Grigore Geamănu** precizează că *„un tratat încheiat fără respectarea procedurii constituţionale interne nu poate produce efecte pe plan internaţional şi nici nu poate angaja statul parte".*[925]

Că a fost vorba de negocieri formale şi în fugă, o demonstrează şi alte elemente: Protocolul de la Moscova, din 4 februarie 1948, la clauzele finale, nu are fixată durata de valabilitate (fără durată de valabilitate nu erau decât tratatele de pace!), o prevedere „clasică" pentru orice tratat încheiat cu bună credinţă, prin exprimarea liberă a voinţei părţilor; nu cuprinde nici un fel de clauze privind condiţiile de cesiune (cu sau fără despăgubiri) ş.a.

„Scăpările" sovietice din Protocol – acestea nefiind singurele, la altele ne vom referi în continuare – s-au datorat, în opinia noastră, nu atât „vitezei" cu care s-a „negociat", cât mai ales euforiei postbelice care cuprinsese vârfurile conducătoare de la Kremlin, care călcau în picioare prevederile dreptului internaţional ori de câte ori interesele lor o impuneau. Dreptul forţei şi nu forţa dreptului prima la Kremlin în 1948! Apoi, convinşi că „noua ordine" din răsăritul Europei, peste care tronau dictatorial, va dăinui cât lumea, nu-şi făceau procese de conştiinţă din încălcarea legislaţiei şi tratatelor internaţionale în vigoare, unele aspecte – tratate ca „amănunte" nesemnificative – neglijându-le în mod deliberat.

În literatura juridică de specialitate, fie română, fie străină, se specifică faptul că prima condiţie a validităţii unui tratat internaţional o constituie **existenţa voinţei părţilor**, exprimată fără echivoc, **tratatul trebuind să fie liber consimţit.**

Se poate vorbi în cazul Protocolului de la Moscova de respectarea acestei cerinţe fundamentale a dreptului internaţional?

Răspunsul este, desigur, negativ, în formularea lui avându-se în vedere condiţiile obiective şi subiective în care au avut loc „negocierile", „unde" s-au purtat, „cine" cu „cine" a negociat, „obiectul" negocierilor ş.a.

Protocolul de la Moscova nu a fost încheiat în condiţii de deplină viabilitate. Voinţa reală a ţării noastre nu a fost nici solicitată şi nici exprimată, documentul în sine neexprimând voinţa liber consimţită a părţii române, ci doar pe cea a părţii sovietice. În ultimă instanţă, Protocolul a fost o „afacere" între Moscova şi oamenii numiţi de ea să conducă o ţară aflată sub ocupaţia militară a aceleiaşi Moscove. Indiferent de context şi de cele întâmplate atunci la Moscova, un lucru rămâne mai presus de toate: drepturile istorice ale fiecărui popor rămân imprescriptibile!...

---

[924] Ibidem, p.231.

[925] Dr. Grigore Geamănu, op.cit., p.492.

Protocolul de la Moscova a fost **un act ilegal**, pe cale de consecință *nule-quod ab initio nullum producit effectum.* Nulitatea unor astfel de documente - care rămâne imprescriptibilă și, ca atare, ea nu poate fi acoperită prin scurgerea timpului - este efectul[926] firesc al manierei și contextului în care au fost impuse, constrângerii țării noastre, lipsei voinței poporului român; prin acest Protocol, o parte (U.R.S.S.) obținea numai avantaje, în timp ce cealaltă parte (România) obținea numai dezavantaje (teritoriale, economice, strategice ș.a., atât de moment cât, mai ales, în perspectivă).

Orice convenție sau înțelegere contrară unui comandament al dreptului internațional imperativ este, prin definiție, nulă, deoarece este ilicită, obiectul său fiind ilicit.

Contextul și condițiile interne și internaționale, „maniera" de negociere și semnare a Protocolului, unde și cine l-au semnat, reprezentau un grav viciu de consimțământ, care, în practica internațională, a atras după sine, în mod automat, nulitatea înțelegerii parafate.

În literatura de profil se precizează clar faptul – valabil și pentru situația României anul 1948 – ca un viciu de consimțământ este constrângerea exercitată asupra statului, *„când statul învins este nevoit să accepte anumite clauze impuse de statul învingător".*[927]

În art.49 al Convenției de la Viena cu privire la dreptul tratatelor (semnată la 23 mai 1969 și intrată în vigoare la 27 ianuarie 1980) – principalul izvor al dreptului tratatelor[928] - se stipulează că dacă un stat a fost pus în situația de a încheia un tratat prin comportamentul fraudulos al altui stat, tratatul poate fi invalidat.

Analiza pertinentă a tuturor circumstanțelor în care s-a ajuns la parafarea Protocolului de a Moscova, dovedește faptul că partea sovietică a avut o atitudine frauduloasă, determinând delegația română se semneze un document ale cărui clauze fuseseră prestabilite de Moscova! (însăși discuția în doi, Stalin-Groza, ale cărei detalii nu se cunosc nici astăzi,

---

[926] În literatura de profil, între cauzele nulității (lipsirii de validitate) sunt citate : caracterul ilicit, caracterul inegal, vicierea consimțământului unei din părți, nerespectarea voinței unui popor, dolul (datorat conduitei frauduloase a uneia dintre părți), coruperea reprezentantului uneia din părți, constrângerea uneia dintre părți ș.a.

[927] Ibidem, p.479.

[928] Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, op.cit., p.13: „Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor" (semnată la 23 mai 1969; a intrat în vigoare la 27 ianuarie 1980, după ratificarea ei de 35 state; în 1991 66 state deveniseră părți la Convenție); potrivit art.4 (op.cit., p.164) , Convenția se aplică exclusiv tratatelor încheiate între state după intrarea ei în vigoare față de aceste state!

poartă amprenta fraudei, întrucât fiind vorba de soarta poporului român, discuţiile şi hotărârile secrete prestabilite trebuiau să lipsească).

Partea sovietică invocând în Protocol art.1 al Tratatului de pace a avut, din start, un comportament dolosiv, apelând cu viclenie la un act şi procedeu inacceptabil între părţi de bună credinţă; a invocat Anexa 1 (Harta frontierelor României) care nu era decât harta sovietică (la dolosiva scară de 1:1.500.000), prezentată de delegaţia sovietică pe timpul Conferinţei de pace şi însuşită de Comisia teritorială care fixa graniţele României, comisia condusă de acelaşi V.M.Molotov care acum „negocia" cu partea română!

Este indubitabil că Protocolul a fost nul ab initio şi dintr-un alt motiv: s-a „negociat" şi semnat sub ameninţare militară, în condiţiile în care ţara se afla sub ocupaţie sovietică, aceasta fiind cealaltă parte contractantă. Apoi, primul ministru conducea un guvern impus de Moscova prin şantaj şi ameninţarea cu forţa, peste o ţară care se afla la discreţia Armatei Roşii. În aceste condiţii, nulitatea absolută a Protocolului nu mai trebuia invocată pentru a-l lipsi de validitate, el fiind ilegal din chiar momentul semnării lui.

În „cazul" 4 februarie 1948 nu se poate vorbi de voinţa liber exprimată a poporului român, după cum nu se poate vorbi nici de buna credinţă a părţii sovietice, ceea ce făcea ca Protocolul de la Moscova să fie lipsit de forţă juridică.

Protocolul de la Moscova – în aceeaşi situaţie aflându-se şi procesul verbal din 23 mai 1948! – **a avut un caracter profund ilicit**, întrucât prin conţinutul lui, prin anexarea de către sovietici a Insulei Şerpilor şi a unor insule de pe braţul Chilia, s-a încălcat grav textul şi spiritul Tratatului de pace din 10 februarie 1947, act cu mare forţă juridică internaţională, aflat în uz şi astăzi; ca atare Protocolul de la Moscova, prin prevederile teritoriale menţionate, trebuie văzut şi judecat ca fiind un act contrar, incompatibil, cu Tratatul de pace de la Paris.[929]

Caracterul său ilicit este scos în evidenţă şi de un alt fapt: în Protocol sunt incluse (punctul 1, litera „a", alin.3) ca „argumente" de bază privind traseul frontierei de stat dintre U.R.S.S. şi România, proiectele protocoalelor nr.6, 7 şi 8/septembrie 1940 care, aşa cum am subliniat, nu au fost acceptate, semnate sau ratificate de către partea română! În context, în mod mincinos se specifică (de două ori!) *„cum e convenit şi descris"* traseul frontierei, când, în fapt, în septembrie 1940 între U.R.S.S. şi România nu s-a convenit nimic oficial!...

---

[929] Vezi: Dr.doc.Alexandru Bolintineanu, Conf.univ.dr. Adrian Năstase, **Dreptul internaţional comparat**, Bucureşti, 1995, p.39.

La scurt timp după semnarea Tratatului din 10 februarie 1947 (inclusiv de către U.R.S.S.!) S.U.A. a acuzat statele de democraţie populară că nu execută în mod corect prevederile acestuia, la care port drapelul noului „sistem", U.R.S.S.- ul, a atestat *expressis verbis* că dimpotrivă, aceste state le execută cu scrupulozitate! Cinismul proverbial al acestei puteri primea o nouă confirmare.

Un principiu fundamental al dreptului internaţional era (este) *„Pacta sunt servanda"*, el obligând toate statele să respecte riguros prevederile tratatelor şi convenţiilor internaţionale, în caz contrar viaţa internaţională ar deveni dominată de haos, dezordine şi instabilitate.

Protocolul de la Moscova a fost, totodată, un act contrar dreptului internaţional imperativ, al cărui concept de bază ***jus cogens*** are ca efect nulitatea înţelegerilor internaţionale incompatibile cu normele sale. **Un tratat devine nul *ab initio* dacă el conţine obligaţii (clauze) contrare celor stipulate în alte tratate internaţionale**.

Punctul 1 litera „b" din Protocolul de la Moscova, din 4 februarie 1948 – prin care U.R.S.S.- ul smulgea şi anexa de la România Insula Şerpilor ş.a. – era contrar clauzelor teritoriale referitoare la Insula Şerpilor, insulele de pe braţul Chilia ş.a., prevăzute în tratatele de la Berlin – 1878 şi Paris – 1920 şi 1947. Noile rapturi sovietice veneau în contradicţie şi cu obligaţiile pe care U.R.S.S.- ul şi le asumase semnând la 10 februarie 1947 Tratatul de pace de la Paris, respectiv ratificându-l la 29 august 1947.

Teritoriul României, atât cât rămăsese după 10 februarie 1947, nu putea constitui obiect de tratative, indiferent cine şi la ce nivel de reprezentare le-a purtat. În consecinţă, orice „protocol" („aranjament", prin care se trădau interesele naţionale, se încălca Constituţia ţării, se răşluia pământul românesc) este şi rămâne neconstituţional, fiind lovit de nulitate absolută.

Dr. Petru Groza, primul ministru al României – inclusiv Eduard Mezincescu – în mod direct, iar Gheorghe Gheorghiu Dej, secretarul general la P.C.R. şi dr. Constantin I.Parhon, preşedintele R.P.R. (între 30 decembrie 1947 – 12 iunie 1952)[930] – indirect, tacit, , au încălcat prevederile constituţionale române: Constituţia din 28 martie 1923 – promulgată prin Decretul din 28 martie 1923 şi publicată în „Monitorul Oficial" nr. 282/29 martie 1923 -, era structurată în 8 titluri, primul dintre ele fiind „Despre teritoriul României", care era declarat sacru şi intangibil(art.2 - „nealienabil"); suspendată prin Constituţia lui Carol al

[930] La 4 februarie 1948 ministru al apărării era gen.Emil Bodnăraş (23.XII.1947-3.X.1955), iar ministru de interne Teohari Georgescu (6.III.1945-28.V.1952).

II-lea din anul 1938[931] și mai apoi prin normele cu putere constituțională din septembrie 1940, ea a fost repusă în vigoare prin Decretul nr.1626/31 august 1944; Legea nr.363/30 decembrie 1947 – de înlăturare a monarhiei și proclamare a Republicii Populare Române – nu a modificat Titlul I referitor la teritoriul național; Legea nr. 364 din aceeași zi, a consacrat numirea membrilor Prezidiului R.P.R., Parlamentul României având pentru prima oară calitatea de organ suprem al puterii de stat.

Subliniem încă o dată faptul, deosebit de important, că delegația condusă de dr. Petru Groza la Moscova, nu a avut aprobarea Parlamentului României de a face cedări din trupul țării.

Potrivit art.8 al Convenției de la Viena (1969) – faptul fiind perfect valabil și pentru dreptul internațional aflat în uz la 1948 – dacă un tratat este (a fost) semnat de o oficialitate cu depline puteri, acesta trebuie (trebuia) aprobat apoi de statul care a mandatat oficialitatea respectivă să-l semneze, **înainte** ca tratatul să devină obligatoriu pentru acel stat, ratificarea fiind un act intern, de suveranitate a statului (dreptul său constituțional).

Ratificarea, *„este actul organului de stat competent prin care acesta conferă forță juridică obligatorie tratatelor semnate de plenipotențiarii săi (...). Prin urmare numai ratificarea tratatelor în condițiile arătate le conferă acestora eficacitate juridică. **Până la ratificare, ele nu au decât valoarea unor simple proiecte**"*![932]

În practica dreptului internațional a existat (există) un principiu unanim admis – ratificările și nu simpla lor semnătură dau tratatelor valoare juridică.[933] Altfel spus, ratificarea are în vedere un tratat care nu a intrat încă în vigoare. El intră în vigoare nu de la data negocierii și semnării lui, ci de la data ratificării.

Întrucât obiectul și subiectul Protocolului din 4 februarie 1948 îl reprezenta frontiera de stat dintre U.R.S.S. și România, respectiv modificarea teritorială a uneia dintre părțile contractante, se impunea cu necesitate ca el să fie ratificat de Marea Adunare Națională și Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S.-ului, să fie înregistrat la Secretariatul

---

[931] Titlul I („Despre teritoriul României")art.1.preciza că *„Regatul României este un stat național, unitar și indivizibil"*, iar art.2 - că acest teritoriu este*"inalienabil"*.

[932] Dr. Grigore Geamănu, op.cit., p.502. Vezi și: Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, op.cit., p.33. **Charles Rousseau** definea ratificarea ca fiind *„aprobarea dată unui tratat de către organele interne competente pentru angajarea internațională a statului"*. Apud Prof.univ.dr.Marțian I. Niciu, **Dreptul internațional public**, București, 1997, p.36.

[933] Amintim că obligația ratificării apare înscrisă încă din tratatul din 561, dintre împăratul bizantin Justinian cu Chosroes regele Persiei;la nivelul Țărilor Române este de menționat tratatul din 1389 dintre Mircea cel Bătrân și regele polon Vladislav:ș.a.

General al O.N.U. și publicat de acest organ, pentru a fi cunoscut de opinia publică internațională.

Deși România era condusă de un guvern obedient față de Moscova, acesta a avut in extremis descernământul de a nu supune spre ratificare Parlamentului țării acest Protocol.

Protocolul de la Moscova, din 4 februarie 1948, prin care U.R.S.S.- ul ne-a smuls și anexat Insula Șerpilor, nu a fost dezbătut niciodată în Parlamentul României; acest Protocol nu a fost ratificat nici de Parlamentul român și nici de Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S.-ului!

Curtea Internațională de Justiție, încă de la 1 iulie 1952, a adus la cunoștința tuturor statelor lumii că *„ratificarea nu este o simplă formalitate, ci un act de importanță esențială"*.[934]

În baza celor deja subliniate, se poate constata că **Protocolul de la Moscova a rămas un simplu proiect**. Nefiind ratificat niciodată, el nu beneficiază de recunoaștere internațională, condiții în care anexarea și deținerea Insulei Șerpilor de către sovietici a fost un act ilegal, în contradicție cu normele dreptului internațional.

Pe lângă ratificare, procedura de intrare în vigoare a tratatelor cuprindea și **schimbul instrumentelor de ratificare** între părțile contractante.

„Pentru a produce efecte pe plan internațional, actul de ratificare adoptat de organul competent, potrivit Constituției statului care ratifică tratatul, se încorporează într-un instrument de ratificare ce se comunică, se schimbă sau se depune".[935]

Date fiind circumstanțele arătate, este evident faptul că în cazul Protocolului de la Moscova, din 4 februarie 1948, nu s-a comunicat, schimbat sau depus nici un instrument de ratificare! Logic, neratificându-se niciodată, nu se puteau schimba instrumentele de ratificare.

Din aceste motive evidente și din altele subînțelese, **Protocolul de la Moscova nu a mai ajuns să fie înregistrat la Secretariatul General al O.N.U.**, obligație stipulată în art.102 din Carta ONU (potrivit ei numai între 1945-1978 au fost înregistrate 25.000 de tratate).

Instituția înregistrării tratatelor de către organizațiile internaționale este anterioară anului 1945, drumul fiind deschis prin art.18 din Pactul Ligii Națiunilor – conform căruia tratatele se înregistrau într-un registru special, apoi publicate prin grija secretarului general al Ligii. În cazul

---

[934] Vezi: Dr.Ion M.Anghel, op.cit., p.387; Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, op.cit., p.34.

[935] Dr.Grigore Geamănu, op.cit., p.502. Vezi și: Prof.univ.dr. Dumitra Popescu, Conf.univ.dr.Adrian Năstase, Lect.univ.Florian Coman, op.cit., p.207.

neînregistrării unui tratat în sistemul Pactului, consecinţele erau foarte grave, tratatul în cauză neputând deveni obligatoriu înainte de a fi înregistrat.[936]

După înfiinţarea ONU (1945), printr-un regulament adoptat de către Adunarea Generală în anul 1946, a fost instituită obligaţia statelor de a înregistra tratatele internaţionale la Secretariatul General al acestei organizaţii mondiale.

Înregistrarea tratatelor după 1946 era o operaţiune extrem de importantă sub aspectul publicităţii şi opozabilităţii faţă de terţi a textelor cuprinse în tratatele internaţionale; totodată, tratatele înregistrate şi publicate de către Secretariatul General al ONU, permitea un control al opiniei publice mondiale privind legalitatea şi validitatea tratatelor, dacă respectau sau încălcau normele dreptului internaţional şi tratatelor existente.[937]

Art.102 din Cartea ONU prevede obligaţia statelor membre – obligaţia regăsindu-se şi în art.80 punctul 1 al Convenţiei de la Viena (1969) – de a trimite spre înregistrare tratatele şi acordurile internaţionale la Secretariatul General al ONU, obligat la rândul lui a le publica.

Protocolul de la Moscova, din 4 februarie 1948, nu a fost înregistrat la Secretariatul General al ONU! Nu numai că nu a fost publicat, dar el a fost ţinut secret![938]

Potrivit art.102 punctul 2 din Carta ONU, neînregistrarea tratatelor nu afectează, sub nici o formă, forţa lor obligatorie pentru părţi, ci le lipseşte de opozabilitate faţă de organele ONU, în sensul că un tratat neînregistrat nu va putea fi invocat în faţa vreunui organism al ONU.

Punctul 2 al articolului menţionat, face răspunzător U.R.S.S.- ul pentru încă două încălcări ale normelor dreptului internaţional: mai întâi, este de observat că U.R.S.S.- ul a încălcat cu bună ştiinţă obligaţia stabilită de Adunarea Generală a ONU în anul 1946, referitoare la înregistrarea tratatelor la această organizaţie mondială; în al doilea rând,

---

[936] Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, op.cit., p.53.

[937] Ibidem, p.52.

[938] *În luna august 1948* , declară motoristul şi în acelaşi timp comandantul cuterului Rompescaria nr.2 (de fabricaţie suedeză), având 3 bărci la remorcă, am ieşit la pescuit de calcan în mare. Am plecat noaptea (la sugestia unui pescar) spre Insula Şerpilor unde credeam că vom găsi mai mult calcan; farul nu se vedea; am ancorat totuşi pe la mijlocul nopţii, adâncimea apei fiind propice. Dimineaţa ne-am trezit cu o şalupă cu grăniceri şi marinari sovietici lângă noi. Au controlat cuterul dar n-am găsit nimic deosebit.

M-au întrebat dacă cunoşteam că Insula Şerpilor a devenit sovietică. Le-am răspuns că am fost pe mare de o lună şi că n-am aflat că Insula Şerpilor a fost cedată lor.

Am fost luat pe insulă, 3 zile şi 3 nopţi am stat (în detenţie!) în far, apoi am fost atenţionat ca pe o rază de 12 Mm să nu mai intru în apele teritoriale ale Insulei Şerpilor. Vezi; "Jurnalul Naţional", din 16/17 septembrie 1995, p.10.

prin actul său U.R.S.S. a ocolit deliberat ONU, pentru că opinia publică mondială să nu ia cunoștință de anexarea Insulei Șerpilor, să nu cunoască această gravă încălcare a Tratatului de pace de la Paris, din 10 februarie 1947 (la mai puțin de un an de la semnarea acestuia...).

Să se fi gândit U.R.S.S.- ul la lipsirea în timp a României de posibilitatea de a apela la un organism al ONU, respectiv Curtea Internațională de Justiție? Teoretic este posibil, practic mai puțin probabil din moment ce nici una dintre părți nu l-a ratificat.

Toate celelalte tratate sovieto-române de după 1948, care sau referit direct sau indirect la Insula Șerpilor, au fost acte subsecvente unui „act"(4 februarie 1948) lipsit de validitate, lovit de nulitate absolută ab initio.

Oricât ar părea de incredibil, „lanțul" abuzurilor și anexărilor sovietice din trupul României nu a luat sfârșit odată cu 4 februarie sau 23 mai 1948!

Dacă ne oprim asupra lor în continuare o facem nu numai pentru că ne obligă faptele, ci și pentru a reliefa, odată în plus, varietatea mijloacelor și procedeelor prin care U.R.S.S.- ul ne-a răpțuit teritoriul național; ne oprim apoi asupra acestor aspecte, întrucât ele sunt strâns legate de „soarta" Insulei Șerpilor, a insulelor de pe brațul Chilia, a brațului citat.

Ca urmare a punctului 3 al Protocolului din 4 februarie 1948, între 24 octombrie – 29 decembrie 1948, la București, la Oficiul hidrografic și aerofotogrametric – compartiment al Ministerului Aerului și Marinei – s-a constituit Comisia mixtă sovieto-română (însăși denumirea acesteia încălca vizibil regulile convenționale și de protocol!), care avea ca sarcină delimitarea frontierei dintre cele două state, în zona brațului Chilia și la Marea Neagră.

.Comisia mixtă sovieto-română avea două subcomisii de lucru: subcomisia nr.1, care urma să delimiteze frontiera de stat pe brațul Chilia[939] și pe Dunăre, între membrii acesteia numărându-se, din partea română, și comandorul Ovidiu Limbide, șeful Serviciului Hidrografic Maritim[940] (între noiembrie 1939 – noiembrie 1949); subcomisia nr.2, care avea sarcina de a stabili frontiera pe Prut, între membrii acesteia, din partea română, aflându-se și căpitanul locotenent Gheorghe Ion. În cadrul

---

[939] În judecarea acestei probleme trebuie avut în vedere și faptul că în urma Convenției de la Belgrad (1948), URSS - ul a reușit să scoată de sub regimul internațional brațul Chilia, rămânând internaționalizat (cf.art.1) doar brațul Sulina, care curgea exclusiv pe teritoriul României! Vezi: Nicolae Ciachir, op.cit., p.118-119.

[940] La 23 februarie 1926 prin Decizia Ministerială nr.126 – emisă în baza prevederilor Legii de organizare a Marinei din anul 1898 și ale art.1 din Regulamentul de funcționare a Marinei Militare din anul 1912 – se înființa **Serviciul Hidrografic Maritim**. La 11 noiembrie 1955, prin H.C.M. al R.P.R. nr.2444, Serviciul Hidrografic Maritim a fost reorganizat în **Direcția Hidrografică Maritimă**, preluând și semnalizarea maritimă cu faruri. Pentru trecutul și prezentul acestei instituții, pentru problemele actuale și de perspectivă , vezi interviul dat de șeful D.H.M., dl.comandor dr.Aurel Constantin, în : "Observatorul militar" Nr.4, 27 ianuarie-2 februarie 2003, p.11.

primei subcomisii, comandorul Ovidiu Limbide s-a ocupat de partea „Amonte" a brațului Chilia, iar **căpitanul comandorul Constantin Copaciu**, șeful Oficiului hidrografic și aerofotogrametric, de partea „Aval" a aceluiași braț, care cuprindea și o porțiune „sensibilă", respectiv Gârla Musura-Ostrovul Dalnic.

În cadrul lucrărilor subcomisiei nr.1, din rândul delegației române s-a remarcat, printr-un înalt profesionalism, competență, probitate, principialitate și atașament pentru cauza țării sale, căpitan comandorul Constantin Copaciu.

În intervențiile sale pertinente, prin apelul la argumentele istorice și probele juridice (Tratatul de pace de la Berlin – 1878, Tratatul de pace de la Paris – 1920 și 1947), el a demonstrat părții sovietice că insulele (Tătaru Mare, Daleru Mare, Daleru Mic, Maican și Limba) invocate de partea sovietică, erau pământ românesc, aparțineau României. Același specialist de talie internațională făcea cunoscut părții sovietice maniera corectă de lucru, principiile științifice și modalitățile practice care trebuiau să stea la baza stabilirii frontierei de stat dintre cele două părți în zona Mării Negre.

„Drama" căpitan comandorului Constantin Copaciu – care era în fapt drama întregului popor român, excepție făcând de la aceasta un număr redus de persoane, majoritatea dintre aceștia aflați în conducerea superioară de partid și de stat a României!... – a constat în faptul că el nu a cunoscut existența Protocolului din 4 februarie 1948 și a procesului verbal de predare-primire a Insulei Șerpilor din 23 mai 1948!

Ca în orice furt, lucrurile erau ținute secrete!

Ofițerul de marină român, expert hidrograf de mare prestigiu intern și internațional, nu a cunoscut deci punctul 1 litera „b" a Protocolului de la Moscova, prin care cele cinci insule de pe brațul Chilia și Insula Șerpilor fuseseră anexate „de partea U.R.S.S.". În consecință, plecând de la faptul că el știa că insulele erau parte componentă a teritoriului României și de jure și de facto, a avut o poziție corectă și principială, susținând drepturile României cu probitate și argumente indubitabile.

Nu știm dacă comandorul Eugeniu Săvulescu sau viceamiralul Emil Grecescu, comandanții Marinei Militare între anii 1946-1948, respectiv 1949-1952, au cunoscut sau nu existența Protocolului și procesului verbal, știm sigur însă că ofițerii de marină care au condus Serviciul Hidrografic Maritim au aflat despre ele destul de târziu, primul dintre comandanții acestei instituții care a aflat de existența celor două documente, detalii despre ele, fiind dl.ing.C.Enăchescu, *„care a luat la cunoștință de ele de la Ministerul Afacerilor Externe, atunci când a participat ca specialist la tratativele cu partea sovietică pentru delimitarea platoului continental din Marea Neagră a celor două țări"*.[941]

În cadrul discuțiilor din Comisia mixtă sovieto-română, la un moment dat delegația sovietică a înaintat părții române o „minută" a

[941] *** Adevăruri despre ... op.cit., p.11.

frontierei pe gârla Musura, pe „mijlocul geometric" al suprafeţei apei, lucru respins de către partea română întrucât se încălcau normele juridice internaţionale în uz; în practica timpului, în astfel de situaţii frontiera fixându-se pe talweg. Căpitan comandorul Constantin Copaciu, respingând punctul de vedere sovietic (propunerea avansată), cu eleganţă şi tact diplomatic a informat partea sovietică că în această chestiune va solicita decizia expresă a guvernului român precum şi agrementul Comisiei Internaţionale a Dunării, al cărui membru era în calitate de expert hidrograf.

Două săptămâni mai târziu, în ianuarie 1949, când s-a trecut la delimitarea apelor teritoriale la mare, delegaţia sovietică a prezentat o hartă (întocmită încă din 1948!) în care Insula Şerpilor apărea incorporată între graniţele U.R.S.S.- ului, având totodată stabilită o limită a apelor teritoriale de 12 Mm!... Căpitan comandorul Constantin Copaciu a văzut-o dar a refuzat să o analizeze, rămânând să facă sau nu acest lucru în viitor, în funcţie de decizia pe care o va lua guvernul român, pe care urma să-l solicite şi în această chestiune importantă; în acelaşi timp, făcând recurs la drepturile istorice şi juridice ale poporului român asupra Insulei Şerpilor, el a relevat părţii sovietice că aceste drepturi fuseseră recunoscute juridic pe plan internaţional prin Tratatele de pace din 1878, 1920 şi 1947, că primul şi ultimul dintre ele fuseseră recunoscute (semnate) şi de către partea rusă/sovietică.

Ca urmare a incidentului apărut în legătură cu Insula Şerpilor, s-a intrat într-un mare impas, care a dus în cele din urmă la suspendarea lucrărilor Comisiei mixte sovieto-române, aceasta amânându-şi lucrările pentru un viitor neprecizat.

Situându-se ferm pe poziţiile arătate, dând dovadă de probitate, în încercarea de a obţine un punct de vedere oficial privind chestiunile în litigiu cu partea sovietică, el s-a adresat printr-un raport Ministerului Afacerilor Străine, cerând precizări în legătură cu pretenţiile sovietice şi limita apelor teritoriale de 12 Mm anunţată de sovietici ş.a. Evident, nu a primit nici un răspuns, pe care nu-l putea primi dealtfel din partea Anei Pauker, a lui Eduard Mezincescu & co.

Gh. Gheorghiu Dej şi Ion Gh. Maurer primindu-l pe U. Thant, secretarul general al O.N.U., la Palatul Consiliului de Stat din Bucureşti

Ca „răsplată" pentru activitatea şi poziţiile avute în cadrul Comisiei mixte sovieto-române până la suspendarea sine die a lucrărilor acesteia, pentru verticalitatea şi principialitatea de care a dat dovadă, pentru modul exemplar în care a ştiut să apere interesele teritoriale ale României, la 5 martie 1949 căpitan comandorul de marină Constantin Copaciu a fost arestat[942]. Fără să fi fost judecat vreodată (!), a executat 16 ani de închisoare, din „periplul" ce i-a fost oferit de către autorităţile promoscovite ale timpului nelipsind Serviciul de Informaţii al armatei, Malmaison, Ministerul de Interne, Jilava, precum şi „tratamentul" administrat celor aduşi aici ca adversari ai Moscovei.

La 30 iulie 1964, la cererea lui U.Thant, Secretarul General al ONU – solicitat să intervină în favoarea ofiţerului hidrograf român de către prinţul Principatului Monaco -, a fost eliberat din închisoare.Cu acordul guvernului român - dat ca urmare a împrejurărilor speciale generate de intervenţia liderului ONU -, căpitan comandorul Constantin Copaciu a părăsit România, stabilindu-se în Principatul Monaco, la Monte Carlo, unde s-a bucurat de sprijinul şi respectul princiar, acolo stingându-se din viaţă în urmă cu puţini ani.[943]

Încă din luna martie 1949, în cercul celor apropiaţi şi avizaţi a existat convingerea că acest brav ofiţer român – catalogat datorită convingerilor sale, punctelor de vedere exprimate, drept „antisovietic"! – a fost arestat abuziv pentru că a „deranjat" pe sovietici, care-l voiau în continuare cât mai departe de lucrările Comisiei mixte sovieto-române. Referindu-se la acele momente tragice pentru destinul omului, ofiţerului şi hidrografului Constantin Copaciu, comandorul(r) ing.**C.Enăchescu**, are următoarea opinie: *„Apreciez că partea sovietică, nefiind mulţumită de eşuarea tratativelor din ianuarie-martie 1949 datorită exigenţei şi competenţei căpitanului comandor Copaciu Constantin, a aşteptat până s-au întocmit alte documente, de alte comisii care să recunoască (legalizeze) graniţa pe Musura, ocuparea celor cinci insule, ocuparea Insulei Şerpilor şi fixarea graniţei la mare care dezavantajează enorm partea română"*.[944]

Lucrările Comisiei mixte sovieto-române de demarcare a liniei frontierei de stat dintre U.R.S.S. şi România, desfăşurate pe parcursul anilor 1948-1949, s-au încheiat la 27 septembrie 1949, la 25 noiembrie 1949, la Moscova – tot la Moscova!... – semnându-se *Tratatul asupra regimului frontierei de stat sovieto-române* şi *Convenţia de frontieră dintre guvernul U.R.S.S. şi R.P.R.*[945]

În sectorul maritim, la cca. 750 m de stâlpul de frontieră 1437/1, în prelungirea canalului Musura, pe direcţia sud-est, a fost plantată în mod

---

[942] Comandorul Limbide a avut mai mult noroc, fiind trecut în rezervă...!

[943] Vezi şi: Dominuţ I.Pădureanu, **Rapturile teritoriale sovietice şi drama căpitan-comandorului Constantin Copaciu**, în : „R.I.M.", 1(41), 1997, p.40-41.

[944] C.R.1(r) ing.C.Enăchescu, op.cit., p.8.

[945] Cristian Popişteanu, **Cronologie politico-diplomatică românească. 1944-1974**, Bucureşti, 1976, p.102.

arbitrar o geamandură care avea să devină semnul de frontieră 1438 („micile ciupeli" teritoriale au fost practicate de ruşi/sovietici cu orice prilej de acest gen!). Între semnul 1438 şi 1439 (o baliză, distrusă în timp de valurile mării şi aruncată aiurea...), lungimea tronsonului de frontieră s-a fixat la 21, 750 km (de ce nu 12 Mm x 1852 m/mila = 22, 224 km?...), cu orientarea generală pe azimutul 102°30' (de ce nu 90°?).

Insula Şerpilor era anexată teritoriului U.R.S.S.- ului (apele teritoriale ale insulei însumând cca. 1090 km^2), membrii celei de-a doua Comisii mixte sovieto-române evitând cât mai mult apropierea de Insula Şerpilor, respectiv „iritarea" Moscovei.[946]

În cursul anului 1949 U.R.S.S.- ul a testat „vigilenţa" şi „reacţia" organismelor maritime internaţionale, apelând la un mic vicleşug: a trimis acestora noile hărţi ale U.R.S.S.- ului (întocmite încă din cursul anului 1948!...), care consemnau două lucruri grave: încălcarea grosolană a literei şi spiritului Tratatului de pace de la Paris, respectiv modificarea frauduloasă a frontierelor României prin anexarea Insulei Şerpilor, a celor cinci insule de pe Chilia, a graniţei pe braţul Musura ş.a.

Deşi lumea europeană asista la o încălcare brutală a dreptului internaţional, a dreptului natural şi istoric al poporului român, nu a existat nici o reacţie internaţională, jocul diabolic al sovieticilor având câştig de cauză şi de această dată!

"Cazul" 1948 dovedeşte posterităţii faptul că URSS - ul nu a avut nici un fel de scrupule în atingerea "ţintelor" sale, chiar bătându-şi joc de obligaţiile ei internaţionale, conjunctura internaţională a vremii favorizând realizarea planurilor sale teritoriale, fără teama unei "reacţii" din partea Occidentului.

În acelaşi timp, cele petrecute cu Insula Şerpilor în cursul anului 1948, demonstrează fără echivoc consecinţele ocupaţiei militare sovietice asupra României, ce „performanţţe" putea atinge un guvern obedient în cel mai înalt grad posibil faţă de Moscova, faptul că trădarea intereselor naţionale pe altarul prieteniei faţă de URSS, dorinţei de a nu o irita, era trecută în categoria faptelor firesti.

Trădarea naţională era ridicată la rangul de politică de stat, urmările acestor două acte nefaste (februarie şi mai 1948) consemnând nu doar un act de revizionism clasic, ci şi încălcarea deliberată a Tratatului de pace din 1947.

Urmările acestei mari potlogării comuniste s-au resimţit din plin începând cu 1948, s-au accentuat după 1964, s-au acutizat după 1968, au cunoscut o întorsătură spectaculoasă după 1991, astăzi şi în perspectivă ele făcându-se simţite din ce în ce mai acut.

---

[946] Vezi: Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.133; Comandor (r) Ion-Dănuţ Toader, op.cit., p.7; *** Cartea pilot ...op.cit., p.126; ş.a.

VII. INSULA ŞERPILOR – ÎNTRE FORŢA DREPTULUI ŞI DREPTUL FORŢEI

1. Insula Şerpilor – bază militară sovietică (1948-1991) şi ucraineană (după 1991).

Între întrebările legitime pe care şi le poate pune orice om de bună credinţă în legătură cu Insula Şerpilor, nu pot lipsi următoarele : "de ce" a dorit atât de mult U.R.S.S.- ul să-şi anexeze insula încât, pentru atingerea acestui obiectiv, a trecut peste toate obstacolele istorice, juridice, diplomatice şi morale ?; "de ce" a ţinut U.R.S.S.-ul să anexeze fraudulos unica insulă a României în Marea Neagră, o insulă mică, aridă, lipsită de apă potabilă, nelocuită, greu abordabilă de pe mare, neexploatabilă din punct de vedere economic ? ; "de ce" U.R.S.S.- ul a încălcat cu brutalitate nu numai interesele legitime ale României – proprietarul de jure şi de facto al insulei -, ci şi Tratatul de pace din 1947, pe care nu se uscase încă semnătura pe care sovieticii (şi ucrainenii!) şi-o puseseră...?

Între motivele acestui demers, în afara apetitului anexionist rus/sovietic, trebuie menţionat şi faptul că Stalin[947] voia cu orice preţ ca U.R.S.S.-ul să dispună de un „brâu" de securitate care să cuprindă Finlanda, ţările baltice, aceea parte a Poloniei anexată în septembrie 1939 şi România (împreună cu Insula Şerpilor).

Călcând în picioare cu brutalitate forţa dreptului, utilizând cu predilecţie dreptul forţei, sovieticii au ocupat şi anexat abuziv Insula Şerpilor în cursul anului 1944, după care au căutat să-şi "legitimeze" raptul în plan internaţional, (re)anexând-o "oficial", la 4 februarie 1948.

Anexând fraudulos insula, sovieticii i-au îndepărtat pe români de pe ea şi din arealul ei maritim, românii fiind puşi în trista situaţie de a nu se mai putea apropia de ea, de a nu o mai putea vizita fizic!

Aşa au ajuns românii, din foşti proprietari, "străini" faţă de propria lor insulă!

[947] Decedat la 5 martie 1953, ca urmare a unei hemoragii cerebrale.

Dintr-o insulă legendară, paşnică - o oază de linişte şi pace, un adevărat "paradis" al păsărilor migratoare -, insula a fost deturnată de la scopurile ei firești, dintr-un punct de reper maritim ea a fost transformată într-un puternic şi performant complex militar[948].

Ulterior anului 1948, între importanţa militară a insulei şi suprafaţa sa a fost, constant, o flagrantă disproporţie!

După abuzurile şi ilegalităţile săvârşite de sovietici în cursul anilor 1944 şi 1948, după ce interesele de moment şi de perspectivă ale României au fost grav lezate, forţa – sub multiplele ei aspecte – a fost cea care a dominat destinul insulei, sovieticii transformând-o rapid într-o bază militară cheie pentru sistemul lor geostrategic.

Această transformare, realizată în mod sistematic, într-un ritm alert, a avut consecinţe dureroase pentru oricine se apropia voit sau fortuit de insulă - era rapid reperat, apoi interceptat de vedetele militare rapide aparţinând pazei grănicereşti, care somau cu duritate, fiind gata să deschidă focul în orice moment.

Considerând insula un pământ anexat pentru vecie, tot ceea ce au făcut sovieticii în plan militar pe insulă, l-au făcut de pe poziţiile de mare putere militară a lumii, de principală forţă în cadrul Tratatului de la Varşovia.

Astăzi este absolut cert că în anul 1948 sovieticii au urmărit, în primul rând, interese strategico-militare, fără a neglija, aşa cum vom arăta pe parcurs, interesele economice de perspectivă.

Retrospectiva perioadei 1948-2004 demonstrează fără echivoc faptul că importanţa militaro-economică a Insulei Şerpilor a cunoscut mutaţii semnificative, definitorii: importanţa militară mare în trecut a devenit ceva mai redusă astăzi, în timp ce importanţa sa economică, simbolică în trecut, a devenit foarte mare în zilele noastre!...

Beneficiind de o poziţie geografică şi strategică de excepţie – pentru zona gurilor Dunării, pentru bazinul nord-vestic al Mării Negre, pentru această mare în ansamblul său -, importanţa militară a insulei, în deceniile care au urmat după anexarea ei, a sporit continuu, acest proces cunoscând o oarecare diminuare abia în ultimii ani.[949]

---

[948] Cu mai puţin de un secol în urmă, Rusia declara oficial că nu acordă. *"nici o importanţă (...) militară (...)"* acestei insule, declaraţie în totală contradicţie cu politica ei ulterioară faţă de acest colţ de pământ românesc! Vezi :*** Românii la 1859...op.cit., Vol.II, p.132.

[949] Potenţialul militar al insulei rămâne, indiferent de instalaţiile militare sau lipsa acestora de pe arealul ei;poziţia geostrategică a insulei fac ca potenţialul său militar latent să poată fi valorificat, la nevoie, rapid şi eficient.

La creșterea spectaculoasă a importanței militare a insulei au contribuit îndeosebi radarele (radiolocatoarele) de mare putere, cu rază mare de acțiune, precum și alte tipuri de instalații militare de dirijare și control a armamentului clasic și convențional, amplasate de sovietici pe suprafața sa.

Luând în calcule interesele economice de moment și, mai ales, pe cele de perspectivă, fără a purta tratative sau consultări cu România, ale cărei interese militaro-economice se aflau în joc, în cursul anului 1949[950] sovieticii au fixat unilateral limita apelor teritoriale ale Insulei Șerpilor la 12 Mm.

Întrucât între țărmul românesc și Insula Șerpilor distanța era de cca.22 Mm, prin actul unilateral al sovieticilor, țara noastră a pierdut din apele sale teritoriale cca.3 Mm!

Pe de altă parte, anexarea insulei și fixarea apelor sale teritoriale la 12 Mm, i-au apropiat militar pe sovietici mult prea mult de țărmul românesc[951].

Este drept că din anul 1948 până în anul 1958, când trupele sovietice de ocupație au părăsit România, consecințele strategice ale noului statut juridic al insulei s-au resimțit mai puțin asupra țării noastre.

Având în vedere rolul ulterior al insulei, se poate aprecia că ceea ce au făcut sovieticii în legătură cu insula în anii 1948-1949, a fost un pas extrem de benefic pentru ei și, în același timp, o grea pierdere pentru noi.

În opinia noastră, după ocuparea și anexarea prin forță a Insulei Șerpilor, fixarea limitei apelor teritoriale ale acesteia la 12 Mm, a fost a doua mare "lovitură" pe care sovieticii au dat-o României în cursul anilor 1948-1949.

Insula Șerpilor, devenită peste noapte un important obiectiv militaro-strategic sovietic, tot peste noapte a devenit un mare "ghimpe" în coasta estică a României. Această garanție de securitate în plus pentru sovietici, a devenit pentru țara noastră un motiv de insecuritate, de serioasă îngrijorare.

În primele două decenii după anexarea insulei, când importanța sa economică nu devenise încă un element de dispută între proprietarul de drept și cel care se voia proprietar, interesul sovieticilor față de aceasta a fost (și a rămas) preponderent militar.

Apariția postbelică a celor două blocuri militare opuse, controlul Mării Mediterane de către N.A.T.O și al Mării Negre de către Tratatul de

---

[950] Rusia și-a stabilit limita apelor sale teritoriale la 12 Mm încă din 1909;abia peste 21de ani, la Conferința de la Haga (1930)...a susținut adoptarea limitei de 12 Mm!

[951] Distanța dintre Sevastopol – Sulina este de 175 Mm, iar cea dintre Sevastopol – Constanța de 210 Mm.

la Varşovia, în mod practic de către S.U.A. şi U.R.S.S., poziţia geografică şi potenţialul militar al statelor celor două blocuri militare, planurile geostrategice ale acestora, declanşarea şi exacerbarea războiului "rece" şi, nu în ultimul rând, a cursei înarmărilor[952], au fost factori care au contribuit la creşterea simţitoare a importanţei strategico-militare a insulei, a importanţei geopolitice a Mării Negre şi zonelor sale adiacente.

Această mică insulă stâncoasă din arealul vestic al Mării Negre, n-a rămas în afara cursei înarmărilor ci, dimpotrivă, dată fiind poziţia şi rolul ei geostrategic, a devenit un obiectiv militar "cheie" din cel puţin două motive : mai întâi, deţinerea acestei insule bine echipată militar cu instalaţii de urmărire aero-navală, de dirijare a zborurilor militare şi a altor categorii de armament de la bazele din partea de sud a actualei Ucraine, permitea urmărirea atentă a mişcărilor aero-navale din flancul sudic al N.A.T.O, mişcările adversarului în bazinul sud-estic al Mării Negre (Turcia şi Grecia au devenit membre ale pactului la 18 februarie 1952); în al doilea rând, deţinând acest veritabil cap de pod, sovieticii controlau coastele estice ale României, Bulgariei , respectiv bazinul vestic al Mării Negre, gurile Dunării şi întregul trafic de pe bătrânul fluviu.

Napoleon aprecia Dunărea (2862 km, al doilea fluviu ca lungime din Europa, ce traversează 10 ţări) drept "*regele fluviilor europene*" fiind de părere că "*cine stăpâneşte gurile Dunării, stăpâneşte întregul fluviu*"!

Importanţa acestui segment al fluviului, a fost subliniată şi de către istoricii **C.C. Giurescu** şi **Dinu C. Giurescu** :"*Cine stăpâneşte Dunărea în bazinul ei inferior şi mai ales gurile ei, acela joacă un rol şi are o răspundere nu numai în istoria locală, dar şi în cea continentală*".[953]

Potrivit unor informaţii recente – care, din păcate, nu au putut fi verificate - după anexarea abuzivă a insulei, sovieticii au distrus cea mai mare parte a clădirii farului şi a construcţiilor anexe, nu din considerentul că erau "româneşti", ci datorită distrugerilor pe care le suferiseră în timpului celui de-al doilea război mondial (autorii acestora, în cea mai mare măsură, fiind tot sovieticii!), precum şi din considerentul că nu corespundeau proiecte militare sovietice referitoare la locul şi rolul geostrategic al acesteia.

Între anii 1950-1960, sovieticii au construit şi amplasat pe insula un radar de mare putere, dotat tehnic de-a lungul timpului cu tot ceea ce era

---

[952] La 29 august 1949 sovieticii au detonat prima bombă atomică, reducând avansul luat de americani în acest domeniu.

[953] C.C. Giurescu şi Dinu C. Giurescu, **Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi**, Bucureşti, 1971, p.22.

mai nou şi mai performant în domeniu; pe insulă au fost amplasate staţii de bruiaj şi staţii de ascultare a convorbirilor (în sistem fonic şi cele prin cablu); au montat un cablu telefonic subacvatic între insulă şi Odesa; au construit un chei pentru acostarea navelor uşoare de patrulare; au curăţat o porţiune din zona imersă din apropierea coastelor insulei cu ajutorul scafandrilor militari, asigurând astfel o cale de acces din larg spre cheiul insulei.

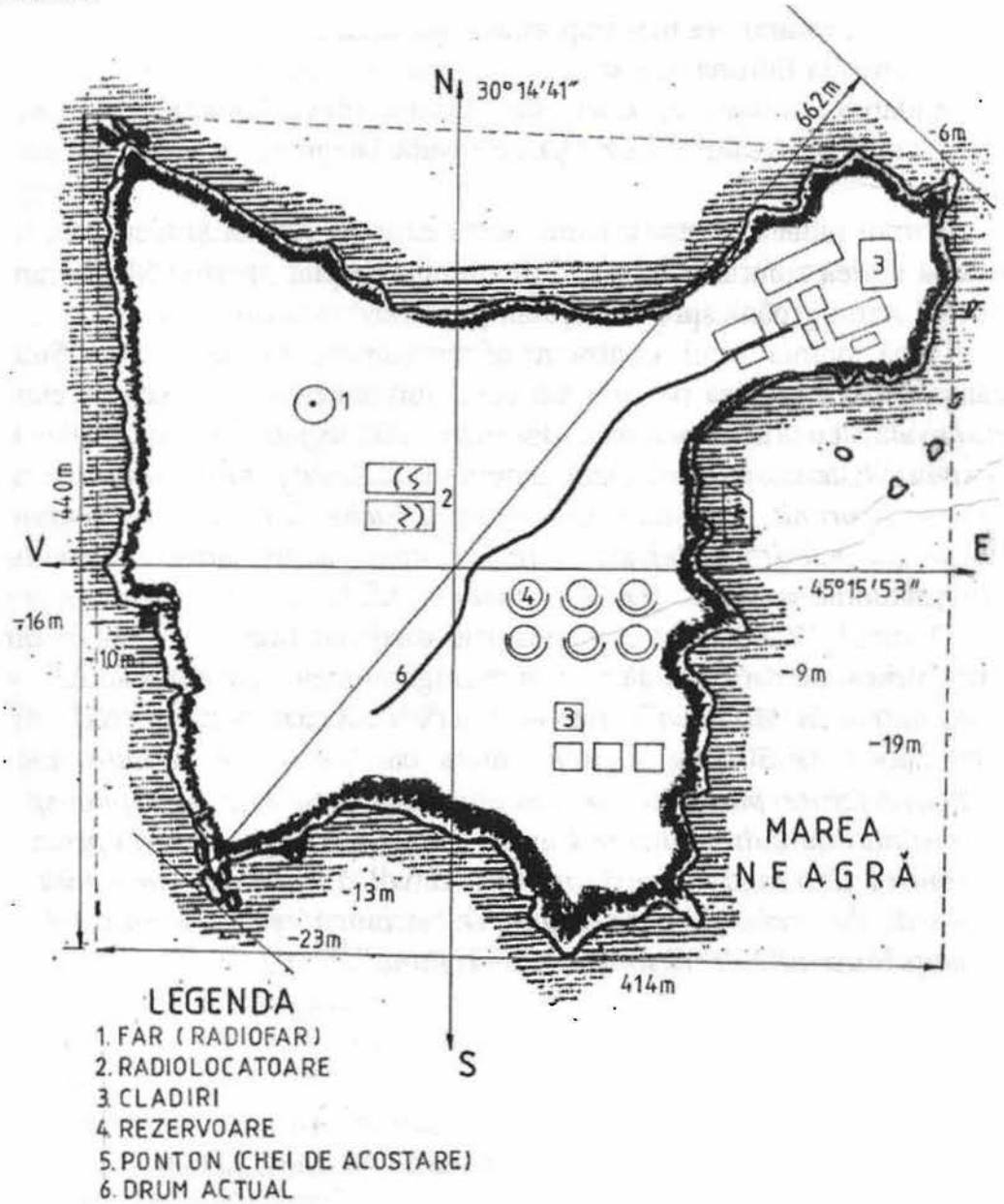

La toate obiectivele militare, precum şi la construcţia infrastructurii din insulă (clădiri, anexe, căi de acces ş.a.) au fost folosiţi, în principal, deţinuţi din batalioanele disciplinare.

În deceniul al şaptelea al secolului trecut, sub directa supraveghere a K.G.B.-ului, insula a fost integrată într-un proiect militar secret de experienţe cu delfini, program care a funcţionat până în anul 1991, când Ucraina a anunţat oficial stoparea lui.

Potrivit unor informaţii (de după 1990), la o dată neprecizată, pe insulă a fost amplasat un al doilea radar, cu performanţe tehnico-militare deosebite, insula fiind înglobată în sistemul unic de apărare antiaeriană sovietic[954], devenind cel mai important centru de ascultare al U.R.S, .S.-ului din întreaga Europă de Est.

Radarele sovietice erau de tipul celor folosite de către S.U.A.(National Security Agency) pe insula Diego Garcia din Oceanul Indian.

Primul radar sovietic urmărea zona Europei de Est şi Centrale, iar cel de-al doilea zona Balcanilor, Orientului Apropiat , parţial Mediterana şi nordul Africii (până spre Libia)[955].

După opinia unui cunoscut ofiţer român, dl.gen.(r) Ion Şuţa, aceasta a fost structura pe care s-a constituit sistemul unic de cercetare aero-navală, cu radiolocatoare de mare putere, al Tratatului de la Varşovia. "*Este posibil* – declară generalul citat – *ca staţiile din această insulă să fi primit şi misiuni de dirijare a rachetelor intercontinentale, ceea ce a conferit insulei un mare rol strategic în cadrul sistemului militar al statului sovietic şi al Ucrainei (...)*".[956]

Domnul "V.Z.", fost comandant al unui batalion de voluntari din Transnistria – care a cerut să nu i se divulge numele "*cât timp K.G.B.-ul este la putere în Moldova*"-, într-un interviu acordat ziarului "NU" din Cluj Napoca, la 30 august 1993, arăta că "*pe insulă se află două emiţătoare foarte puternice de radiolocaţie. Unul este îndreptat spre Africa, altul este îndreptat spre Europa, de pe insulă fiind ţinută practic, sub control, întreaga Europă, în special valea Dunării. Unii militari consideră că centrul de dirijare electronică şi sistematizare a informaţiilor se află în subsolul cetăţii Tighina*".[957]

---

[954] Vezi:Ion Şuta, op.cit., p.202.

[955] Apud Vladimir Alese , **Cu mai bine de 70 de ani în urmă, Kremlinul punea la punct planul unei Cecenii în Dobrogea,** în : "România liberă", Nr.2388, 4 februarie 1998, p.2.

[956] Ibidem.

[957] Apud Prof.Petre Dogaru, **Insula Şerpilor în calea rechinilor,** în: "Formula AS", Bucureşti, Anul IV, Nr.111 (12), Martie 1994, p.9.Acest fapt, continuitatea lui în timp, ar fi o explicaţie forte a faptului că sovieticii ţin atât de mult să aibă sub controlul lor Transnistria, că nu se grăbesc să evacueze Armata a XIV-a din această enclavă.

Potrivit aceluiaşi interlocutor, instalaţiile militare de pe insulă, deosebit de puternice şi performante, pot contribui (şi) la dirijarea *"rachetelor balistice în capul oricui"*.

Din punct de vedere geostrategic, Insula Şerpilor a fost o componentă de bază a sistemului militar subteran ascuns de sovietici (Armata a 14-a) sub cetatea Tighina, sistem din care mai fac parte bazele militare speciale de la Artaz şi Tiraspol.

Sub cetate se află situat un centru de dirijare a rachetelor balistice pe direcţia flancului sud-estic al NATO, spre Balcani, Turcia, Grecia ş.a.

Rolul strategic al instalaţiilor militare de pe insulă este de a urmări şi, la nevoie, de a alerta sistemele de rachete strategice ascunse în arealul Tighinei.

Reprezentând un obiectiv strategic important, insula a fost (este) bine apărată militar, atât de aproape (câteva submarine uşoare, nave tip fregată şi de patrulare, vedete grănicereşti ş.a.), cât şi de departe (unităţile speciale de la uscat, aviaţie, rachete ş.a.).

Aprovizionarea insulei cu materiale şi echipamente militare, carburanţi, alimente, apă ş.a., era (este) făcută curent, fie pe calea apei, cu navele, de la Odesa sau Sevastopol, fie pe calea aerului, cu elicopterele.

După ce albanezii au reuşit performanţa de a evacua submarinele atomice sovietice staţionate în portul Vlora, importanţa strategică a Insulei Şerpilor a devenit şi mai mare.

Întrebat ce relaţii directe poate avea insula şi instalaţiile ei militare cu uscatul, amintitul domn"V.Z.", în interviul citat, declara: *"Eu cred că relaţii bine puse la cale între insulă şi unitatea militară cu destinaţie specială de la Bolgrad* [Cetatea Albă], *care avea ca obiectiv Balcanii, Africa şi Orientul Apropiat. Fiind vorba de o divizie de trupe speciale, ea trebuie prima aruncată în luptă. Această divizie înarmată până-n dinţi, fiind dotată cu renumita maşină de luptă a paraşutiştilor, B.M.B., numită "Bateria a II-a" cu şenile şi cu tunul automat NONA, de calibrul 32, o armă "foarte scârboasă", care-şi lărgeşte şi schimbă la comandă diametrul, care poate trage şi cu rachete şi cu obuze de diferite calibre".*[958]

Pentru a complica şi mai mult lucrurile, eventualitatea restituirii insulei către România, sovieticii au făcut militarilor care au deservit puternicele radiolocatoare de pe insulă şi paznicilor de la far, *"buletine*

[958] Ibidem..

de Insula Șerpilor", pentru ca pe această bază să poată susține că insula era locuită.[959]

Din momentul ocupării și anexării oficiale a insulei și până la destrămarea U.R.S.S.- ului, insula a fost încorporată administrativ în granițele acestui conglomerat multinațional și integrată sistemului militar sovietic.

Până în decembrie 1991, exceptând litoralul sudic al Mării Negre, controlat de Turcia[960] (stat membru al NATO), Marea Neagră a fost controlată militar de U.R.S.S.

Dispariția U.R.S.S.- ului de pe harta politică a lumii (8 decembrie 1991) a avut consecințe teritoriale inclusiv asupra României întrucât, după ce Federația Rusă a anunțat dreptul la "succesiune", o serie de teritorii românești – sudul Basarabiei, nordul Bucovinei, ținutul Herța și Insula Șerpilor – au ajuns (1991) sub stăpânirea Ucrainei – cel mai mare și mai puternic dintre actualii noștri vecini.

Rapturilor teritoriale sovietice din perioada 1940-1948, în loc să li se pună capăt, să se facă dreptate istorică, în loc ca teritoriile răpuite românilor să fie restituite României (*restitutio in integrum*), au fost preluate în mare fugă de Ucraina, transferul lor implicând și transferul de responsabilitate istorico-juridică aferentă.

„Proprietarul" unui bun furat devine copărtaș la acel furt, cu toate consecințele juridice ce decurg din acest act condamnabil. Furtul rămâne furt în orice împrejurări iar bunul, la rândul său, rămâne *de jure* al celui de la care a fost furat.

După destrămarea U.R.S.S.-ului, între Federația Rusă și Republica Ucraina a avut loc o aprigă și lungă dispută vizând, între altele, împărțirea "moștenirii" lăsate de fostul imperiu în arealul Mării Negre (cea mai importantă mare pentru Rusia europeană, care îi deschide calea spre sud, spre centru Europei prin intermediul Dunării, singura dintre mările controlate de fosta U.R.S.S. care nu îngheață niciodată, în arealul căreia această mare putere deținuse porturi militare strategice, Insula Șerpilor ș.a.).

În anul 1992 la Dagomis (aproape de Soci), în 1993 la Moscova, în 1994 la Yalta (în Crimeea) și în 1995 la Soci, între Ucraina și Federația Rusă au avut loc runde de negocieri privind împărțirea flotei sovietice din

---

[959] Petre George, **Eseu despre ieșirea la Mare – Insula Șerpilor; proprietatea Românlei asupra platoului continental**, în: "Marea Noastră", An 7, Nr.22, ianuarie-martie 1997, p.11.

[960] Existența a 3 flote puternice (rusă, ucraineană și turcă) constituie un factor de echilibru pentru arealul Mării Negre, la stabilitatea acestui raport de forțe aducându-și contribuția și flotele română și bulgară.

Marea Neagră (cea mai importantă dintre flotele deţinute de fosta U.R.S.S.).

Interesantă şi semnificativă este (şi) ştirea apărută în ziarul moscovit "Sevodnia" din 2 noiembrie 1996 care, citând surse confidenţiale ale Statului Major al flotei militare ruse, a dezvăluit faptul că în timpul ultimei runde de negocieri ucraineano-ruse privind împărţirea flotei Mării Negre, Ucraina a solicitat un important număr de vedete rapide purtătoare de rachete, *"cerere al cărui scop este constituirea unei flote militare de intimidare a României"*.[961]

În acelaşi sens, este specificată chiar o declaraţie a viceamiralului ucrainean **Vladimir Bezkorovonîi**, făcută în cursul negocierilor, care menţiona că *"vedetele rapide de tip R-109 sunt necesare flotei ucrainene deoarece constituie cel mai eficient mijloc de intimidare a României, stat care, în opinia ofiţerului ucrainean, are pretenţii teritoriale asupra Insulei Şerpilor din Marea Neagră"*.[962]

Un prim acord, de principiu, a fost stabilit la Yalta (1994): Federaţiei Ruse i-a revenit 85% din flotă, iar Ucrainei 15%, însă "problema" controlului portului Sevastopol, revendicat atât de Moscova cât şi de Kiev, a făcut să nu se ajungă la un acord definitiv.

La Soci, în iunie 1995, s-a ajuns la un nou acord, cele 833 de nave (din care 300 de mare tonaj[963]) fiind împărţite astfel: 81, 7% au revenit Federaţiei Ruse, iar 18, 3% Ucrainei (se stipula că navele care reveneau acestui stat vor *"staţiona separat"*, fără a se face precizarea în care port anume).[964]

În 1996 Leonid Kucima, preşedintele Ucrainei - în ciuda unei puternice opoziţii interne -, a plecat într-o vizită la Moscova, întâlnindu-se cu omologul său rus, cu care a discutat probleme legate de semnarea Tratatului de prietenie şi colaborare. Preşedintele Ucrainei, declara ulterior că a fost o vizită utilă şi că speră ca problema flotei Mării Negre să fie rezolvată cât de curând.

La scurt timp după demersul ucrainean, la Kiev era aşteptat să sosească Victor Cernomîrdin, primul ministru al Federaţiei Ruse.

Legat de această vizită, **Vladimir Gorbulin** declara că *"Toate problemele privind Flota Mării Negre , în afară de împărţirea infrastructurii şi a unor detalii în principiu, sunt convenite"*(deci până la

---

[961] Apud "Jurnalul Naţional", joi 14 noiembrie 1996, p.16.

[962] Ibidem.

[963] Valoarea estimată a Flotei Mării Negre era de cca.150 miliarde $, din care 70-80 miliarde $ reveneau celor aproape 300 de nave principale citate, celelalte 70-80 miliarde $ reprezentând contravaloarea bazelor navale şi costul întreţinerii acestora.

[964] "Cotidianul", Bucureşti, Anul V, Nr.134 (1179), Luni 12 iunie 1995, p.7.

aceea dată, părțile ajunseseră la o anume înțelegere). Atât Leonid Kucima cât și Vladimir Gorbulin, au subliniat, în mai multe rânduri, că fără compromisuri această problemă nu va putea fi rezolvată.

"Ce" anume era dispusă Federația Rusă să cedeze, nu se știa încă precis.

În ceea ce privea Ucraina, era cunoscută doar concesia propusă de **Constantin Zatulin** într-un interviu acordat ziarului "Deni": *"Sevastopolul, de-jure, este oraș ucrainean, de facto, oraș rusesc, cu plată simbolică pentru arendă".*

La 31 mai 1997, președinții Federației Ruse și Ucrainei au semnat *Tratatul de bază* dintre cele două state, precum și *Acordul privind partajarea flotei Mării Negre.*

Acordul bilateral (pe 20 de ani) privea condițiile de dislocare și mărimea unităților militare ruse dislocate în Ucraina. Acordul stipula că flota rusă urma a fi bazată în Sevastopol (principala bază militară sovieto/rusă) și golful Karantinaia, golful Streletskaia urmând a fi folosit în comun. În afara bazelor din Crimeea, flota rusă mai deține bazele de la Teuriuc și Novorissisk.

Pentru a fi o putere globală, Federația Rusă are nevoie de ieșirea la Marea Neagră, acest obiectiv strategic fiind urmărit cu prioritate și perseverență.

Compunerea flotei Ucrainei era următoarea: submarine - 3; nave de luptă : 4 fregate (1 Krivak II, 2 Krivak III, 1 Petya), nave de patrulare – 9 (3 tip Grișa, 1 Pauk, 4 Matka, 1 Sokol), nave dragoare – 3 (2 tip Yurka, 1 Ievghenia), nave amfibii – 7 (1 tip Aligator, 1 Ropucia, 4 Pomornik, 1 Plosni); nave auxiliare: nave de cercetare – 3 (Kamciatka), nave de aprovizionare – 5 (2 tip Vitegrales II, 1 Lama, 1 Moma, 1 Primore), navă instalare geamanduri – 1 (Kastan); aviație maritimă: 32 MIG 29, 69 SU-17, 44 SU-25, 39 TU-22 M; batalioane de infanterie marină – 2 (1250 militari); ș.a.

Forțelor militare ucrainene citate li se adaugă și unitățile marinei ucrainene grănicerești afectată zonei maritime. Paza în acest sector este îndeplinită cu ajutorul navelor de pază costiere (Brigada maritimă Odesa), elicopterelor, aviației de cercetare și stațiilor de radiolocație amplasate pe litoral.

Conducerea forțelor maritime și fluviale este asigurată de un comandament unic, cu specificarea faptului că la nivelul Comitetului de

Stat pentru problemele pazei de frontierei de stat funcționează o Direcție maritimă.[965]

Ucraina deține în Marea Neagră următoarele baze navale: Sevastopol, Donuzalov, Odesa[966], Nikolaev, Feodosia, Izmail, Balaklava, Kerci și Insula Șerpilor.

Întâlnirile bilaterale, ucraineano-ruse la nivel înalt, au continuat, un loc aparte în cadrul acestora ocupându-l chestiunile de natură economică.

După temeinice pregătiri, între 26 februarie-1 martie 1998, a avut loc vizita oficială a președintelui Ucrainei în Federația Rusă, prilej cu care a fost semnat *"Acordul privind cooperarea economică dintre Federația Rusă și Ucraina în perioada 1998-2007"*, precum și câteva protocoale anexă.

În opinia analiștilor s-a creat un spațiu economic comun ruso-ucrainean, iar în opinia președintelui **Boris Elțîn**, *"Rusia și Ucraina au depășit faza cea mai dificilă încă de anul trecut, cu ocazia semnării Tratatului de bază și a Acordului privind partajarea Flotei Mării Negre"*.

Împărțirea fostei flote sovietice din Marea neagră, mărimea părții care a revenit Federației Ruse din aceasta, dislocarea unităților de marină pe teritoriul noii Ucraine, în arealul Mării Negre, poziția rușilor față de extinderea NATO spre Est ș.a., sunt suficiente elemente care demonstrează fără echivoc că regiunea Sud-Est europeană a rămas vitală din punctul lor de vedere, în păstrarea minimului necesar de prerogative de mare putere. Este ca atare de presupus că plecând de la această bază, Federația Rusă va căuta ca prin utilizarea a diverse forme, căi și metode – inclusiv a "armei" economice (petrol, gaze naturale, materii prime și materiale, armament ș.a.) - să-și extindă "armonica" rusă din nou.

"Detaliile" disputei dintre cele două protagoniste privind "moștenirea" militară sovietică, dat fiind obiectul secret al acesteia, nu ne sunt cunoscute în întregime, cunoscut rămânând faptul că între problemele în dispută s-a numărat și cea a Insulei Șerpilor, că în final aceasta a revenit, cu acordul Federației Ruse, Ucrainei!

Asemeni secolului al XIX-lea, când în dispută s-au aflat Imperiul țarist cu cel otoman, și acum ca și atunci "târgul" s-a făcut cu pământ românesc.

S-a hotărât ceva fără noi, cu ceva ce era al nostru!

---

[965]Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr.Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf.univ.dr.Gheorghe Marin, op.cit., p.109.

[966] Odesa este fostul port Kociubei, întemeiat de lituanieni la sfârșitul secolului al XIV-lea.

Federaţia Rusă, falsa posesoare a Insulei Şerpilor (în anul 1948 insula a fost răpită şi anexată ilegal de către U.R.S.S., nu de Federaţia Rusă!), nu putea ceda Ucrainei un străvechi pământ românesc, asupra căruia nu avea nici un titlu istoric sau juridic!

Nici Ucraina, în condiţii normale politico-juridice, nu putea accede la ceva ce nu i-a aparţinut niciodată, la ceva ce ştia că nu aparţinuse fostei U.R.S.S. şi cu atât mai puţin noii Federaţii Ruse!...Ucraina acceptând să intre în posesia unui pământ smuls de către sovietici de la români printr-un abuz, a devenit complicea acestui act fraudulos.

Aşa a ajuns Ucraina (1991) stăpână pe Insula Şerpilor.

În anul 1996 (dacă nu cumva şi anterior acestui an) Ucraina a executat pe Insula Şerpilor o serie de lucrări de reconstrucţie, din cauza – după cum s-a comunicat oficial – uzurii falezelor şi a diferitelor mijloace de tehnice aflate pe insulă, toate calificate de oficialii ucraineni (**Oleksandr Cealîi**, ambasadorul Ucrainei la Bucureşti) drept simple lucrări de reparaţii impuse de deteriorarea infrastructurii din insulă.[967]

Valerii Şmarov, ministrul apărării din Ucraina – în cadrul discuţiilor avute la Suceava (1996) cu Gheorghe Tinca, ministrul apărării din România -, declara între altele că *"în sensul militar, toate obiectivele existente în insula Şerpilor sunt destinate culegerii şi transmiterii de informaţii precum şi apărării antiaeriene* [a hotarului sudic al Ucrainei]. *Nu s-au făcut alte investiţii sau măriri de efective, care să schimbe situaţia din Insula Şerpilor"*[968].

Geografic România se situează în sud-estul Europei Centrale, la limita de nord a Peninsulei Balcanice[969], între 43°15′07"- 48°15′07" lat.N şi 20°15′44"- 29°41′24"long.E. Suprafaţa sa (237.500 km²[970], cca.22 mil. locuitori) situând-o pe locul 73 în lume, respectiv 11 în Europa.

Având ca puncte de reper Dunărea inferioară (1075 km), litoralul vestic al Mării Negre (245 km), Munţii Carpaţi (950 km lungime pe teritoriul românesc), România are o lungime totală a frontierelor de 3159, 9 km, repartizate după cum urmează : la E, N-E şi N - 245 km, cu Marea Neagră;la E şi N - 1328, 8 km, cu Republica Moldova şi Ucraina;la V - 442 km, cu Ungaria şi, la S - 590, 9 km, cu Bulgaria.

Potrivit schemei analitice geostrategice elaborate de către Harfold Mac Kinder, România se află situată la răscrucea marilor zone geografice

---

[967] Vezi : "Ziua", nr.531, din 15 martie 1996, p.4.

[968] Vezi : "Baricada", din 23 aprilie 1996, p.26.

[969] Cu sens geografic, termenul de Peninsula Balcanică a fost folosit pentru prima dată de către geograful german Adolph Zeune, în anul 1808.Cea mai potrivită şi obiectivă denumire este însă cea de „Europa de sud-est"!

[970] Între 1 decembrie 1940-30 august 1940 suprafaţa sa a fost de 295.049 km².

mondiale - o zonă de contact între Europa şi Asia, între Occident şi Orient, între creştinism şi islamism -, iar din punct de vedere politico-economic, la intersecţia sferelor de interese ale puterilor bătrânei Europe.

Elementele geografice definitorii pentru statutul geopolitic actual al României sunt : lanţul Munţilor Carpaţi, gurile Dunării şi litoralul său vest-pontic (ultimele două definind spaţiul dobrogean).

Ultimul dintre elementele citate, evocat înainte de 1989 mai mult ca o simplă sintagmă geografică, a devenit în ultimul deceniu o realitate cu un mare potenţial politic, economic şi militar, aceasta, la rândul ei, influenţată major (şi) de relaţia Dunăre-Marea Neagră.[971]

Posedând gurile Dunării, România - un producător şi furnizor de stabilitate europeană - facilitează comerţul pe apă înspre şi dinspre ţările central - europene riverane Dunării. Realizarea legăturii pe Dunăre cu Marea Nordului, prin canalul Rhin-Main şi, în viitor, cu Marea Baltică, prin canalul Main-Elba, creşte considerabil rolul Mării Negre, implicit al României, ca zonă de acces a statelor occidentale spre pieţele asiatice şi nu în ultimul rând spre zona petrolieră a Mării Caspice.

Poziţia geografică şi deopotrivă oportunităţile complexe oferite de zona Mării Negre, au atras şi atrag din ce în ce mai mult interesul organizaţiilor europene şi transoceanice, consecinţa directă a acestui fapt constituind-o o mai atentă analiză a situaţiilor din zonă, mai întâi de către statele riverane, apoi şi de către statele care prin interesele lor geostrategice sunt legate de această zonă.

Acest interes este motivat de următorii factori obiectivi: "zona Mării Negre" se afla situată la interferenţa a trei zone "cheie" pentru securitatea şi stabilitatea lumii (Europa de Est, Balcanii şi Orientul Mijlociu); este situată totodată în extremitatea nordică a flancului sud-estic al NATO[972], fiind totodată un segment al graniţei sudice a Federaţiei Ruse; este străbătută de mai multe rute pentru transportul petrolului şi gazelor naturale între Marea Caspică/Asia Centrală şi Occident; include trasee pe care se transportă stupefiante (din Asia Centrală şi Orientul Mijlociu), arme (din statele ex-sovietice) şi emigranţi (din Est către Vest); posedă cel mai important port comercial al Mării Negre ; dispune de un litoral cu un potenţial turistic ridicat (chiar dacă insuficient pus deocamdată în valoare), de mari şi complexe bogăţii submarine, ceea ce-i măreşte atractivitatea economică, facilităţile de cooperare în viitor având un mare grad de atracţie; reprezintă o zonă

[971] Vezi pe larg: Dr.Ioan Munteanu, op.cit., p.4 ş.u.

[972] Este de reţinut că din aprilie 2004 România este stat membru NATO, cu toate consecinţele care decurg din acest statut.

importantă pentru extinderea cooperării dintre statele din acest areal cu NATO și S.U.A., facilitând un parteneriat complex; ș.a.

În acest cadru general trebuiesc incluse și judecate și consecințele noului statut juridico-militar al Insulei Șerpilor, consecințele militare și, mai ales, economice ale acestui statut, asupra României, relațiilor sale externe dar și intereselor geostrategice în Marea Neagră.

Ucraina, unul dintre noile state independente apărute pe "ruinele" fostei U.R.S.S., dispune de un mare potențial uman (peste 52.000.000 locuitori) și o suprafață apreciabilă (603.700 km^2). Datorită acestor realități, precum și armamentului nuclear moștenit (la un moment dat a fost a III-a putere nucleară a lumii), Ucraina a beneficiat de substanțiale ajutoare și concesii din partea Occidentului, de un interes aparte atât din partea statelor vest-europene cât și a S.U.A.

Pentru exemplificare amintim faptul că în anul 1994 Ucraina, Federația Rusă, S.U.A. și Marea Britanie, au semnat un Acord multilateral, în baza căruia sau înființat mecanisme politice în vederea folosirii lor pentru reglementarea pașnică a unor posibile conflicte. Acordul stipulează faptul că Ucraina poate iniția un ciclu de consultări cu participarea tuturor părților în cazul apariției vreunui pericol (în primul rând rus!...) pentru securitatea sa.

Capacitatea flotei militare ucrainene era de natură (încă din perioada 1997-1998) să țină sub control marea teritorială, să impună respectarea drepturilor suverane în marea exclusivă. Intransigența constantă a Ucrainei de a discuta statul Insulei Șerpilor până în 1997 și, cu atât mai mult după aceea, lăsa încă de pe atunci loc să se întrevadă că Ucraina va căuta să-și consolida prezența militară în Insula Șerpilor[973] și zona adiacentă.

În loc ca insula – o relicvă a "războiului rece"- să fie demilitarizată, lucrurile au luat o turnură opusă, Ucraina fiind încurajată (indirect) de atitudinea binevoitoare de care s-a bucurat - la un moment dat - din partea Occidentului, a NATO și a altor organisme internaționale.

În perioada de după 1991, pe Insula Șerpilor s-a aflat o garnizoană militară, cu mai multe subunități independente (antiaeriană, grăniceri, radiolocație ș.a.).Insula a avut în dotare : un far, stații puternice de radiolocație, stații de bruiaj și ascultare a convorbirilor fonice și a celor prin cablu, un heliodrom, un miniport militar, depozite, instalații energetice ș.a. Numărul real al militarilor de pe insulă nu se cunoaște, el fiind ținut secret.

---

[973] Vezi pe larg: Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr.Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf.univ.dr.Gheorghe Marin, op.cit., p.209-210, 213.

Încă din anul 1995, înainte cu doi ani de semnarea Tratatului cu România, Ucraina intenţiona să-şi consolideze infrastructura din Insula Şerpilor ceea ce, logic, presupunea şi mărirea efectivelor staţionate aici.[974]

Că aşa stăteau lucrurile, o confirma postul de televiziune NTV – citat de Mediafax – care, într-o emisiune din noaptea de vineri 1 martie 1996 însera şi informaţia potrivit căreia Ucraina intenţiona să-şi suplimenteze trupele staţionate pe Insula Şerpilor.

În urmă cu ceva timp, în Insula Şerpilor a sosit în vizită un grup de personalităţi politice şi militare ucrainene – numit de presă "*un veritabil comando*" - care, dincolo de obiectivele specifice unei astfel de vizite, au dorit să sublinieze apartenenţa teritorială a insulei la Ucraina

Cum Ucraina se află într-o zonă tampon, între două mari alianţe politico-militare – alianţa euro-atlantică (NATO) şi cea euro-asiatică, reprezentată de Federaţia Rusă şi aliaţii ei – se poate spune că Insula Şerpilor a ajuns o componentă importantă a sistemului de securitate al Ucrainei[975].

Anul 2002 a fost unul relativ bogat în privinţa informaţiilor militare legate de insulă, de perspectivele ei în acest domeniu.

Într-o conferinţă de presă, **Evgheni Marciuk** – secretarul Consiliului Securităţii şi Apărării Ucrainei – a făcut cunoscut faptul că în viitor **insula va fi demilitarizată, urmând ca trupele şi materialul militar aferent să fie retrase.** Între trupele existente pe insula, oficialul ucrainean a menţionat şi o companie de artilerie antiaeriană. La finalul conferinţei de presă, Evgheni Marciuk a ţinut să sublinieze că Insula Şerpilor constituie într-adevăr o "*problemă strategică*" dar că – în opinia sa – "*nu vor exista probleme cu România în această privinţă*".[976]

După cum vom vedea pe parcurs, oficialii militari ucraineni care au abordat subiectul "Insula Şerpilor" s-au contrazis între ei, deliberat sau nu , lăsând în urma intervenţiilor lor mai multe confuzii.

Nikolai Litvin – preşedintele Comitetului de Stat pentru securitatea frontierei Ucrainei -, tot într-o conferinţă de presă, a ţinut să sublinieze (în contrazicere cu predecesorul său care anunţa demilitarizarea insulei!) că "*Totuşi, **trupele de grăniceri vor rămâne** pe loc (...) Insula Şerpilor reprezintă un teritoriu transfrontalier, **este o insulă ucraineană, pe care***

---

[974]Vezi şi : "Adevărul", joi 21 decembrie 1995, p.10.

[975] În Acordul conex (1997), art.3 se stipulează că "*Ucraina se va angaja să nu amplaseze mijloace militare ofensive pe Insula Şerpilor, (...)*".

[976] Lilia Traci, **Mirosul de petrol al Insulei Şerpilor**, în : "Lumea magazin", Bucureşti, An X, Nr.10(114), 2002, p.11.

noi am efectuat şi vom efectua în continuare serviciul de apărare a graniţei".

Acelaşi înalt oficial ucrainean a arătat că **în conformitate cu o decizie adoptată nu de mult de Rada Supremă de la Kiev** (Parlamentul Ucrainei), **Insulei Şerpilor i-a fost atribuită calitatea de unitate administrativ-economică în cadrul raionului Chilia, regiunea Odesa!...**

Potrivit lui Litvin, documentul privind demilitarizarea insulei era deja finalizat, forţele artileriei antiaeriene urmând a fi retrase de pe insulă.

El a mai anunţat că **pe insulă se amenajează (2002) un nod de telecomunicaţii**, că la ţărmul insulei **va fi construit un miniport** prin care se va face aprovizionarea cu toate cele necesare, inclusiv cu apă potabilă (recunoscându-se deci că insula nu are surse de apă potabilă!...)

Dincolo de contrazicerile evidente între cei doi oficiali ucraineni, conferinţa de presă ţinută de preşedintele Comitetului de Stat pentru securitatea frontierei Ucrainei este relevantă pentru eforturile pe care Ucraina le face de a prezenta această insulă – practic nelocuită!- drept o unitate economico-administrativă, pentru a evita şi pe această cale aplicarea prevederilor Convenţiei de la Montego Bay (1982) care precizează clar că insulele care nu au populaţie stabilă şi nu îndeplinesc condiţiile pentru a fi locuite, care nu au surse proprii de apă potabilă, care nu au viaţă economică proprie, nu beneficiază de platou continental.

Un alt înalt oficial militar ucrainean, **Pavel Şişolin** – adjunctul preşedintelui Comitetului pentru frontiera de stat şi şeful Statului Major al trupelor de grăniceri din Ucraina – a consolidat confuziile anterioare, adăugându-le altele noi.

El a anunţat că în paralel cu demilitarizarea insulei, **efectivul grănicerilor de pe insulă se va mări** la 50 de militari, întrucât actualul lor număr este insuficient pentru apărarea graniţei sudice a Ucrainei!

Pe lângă aceştia – îl completa şeful său direct, Nikolai Litvin – **pe insulă vor rămâne şi alţi militari pentru *"îndeplinirea unor funcţii specifice"***(formulare care în opinia ziarelor independente din Ucraina înseamnă acţiuni de spionaj!).

Ulterior, preşedintele Comitetului pentru frontiera de stat a Ucrainei a revenit asupra celor declarate până atunci, dând asigurări că de pe insulă **au fost retrase trupele de artilerie antiaeriană**.

Serghei Azîrkin - şeful serviciului de presă al Forţelor antiaeriene ucrainene - informa opinia publică că pe insulă rămăsese o companie de radiolocaţie care, până la sfârşitul anului 2002, urma a fi redislocată pe continent, **sistemul de radiolocaţie din insulă urmând a fi demontat** !

Unitatea de radiolocație din Insula Șerpilor – declara Azîrkin –" *a îndeplinit sarcini specifice când Ucraina a oferit coridor aerian pentru intervenția în Afganistan*".

El a nuanțat apoi declarațiile anterioare, precizând că din insulă vor fi retrase *"doar unitățile ale căror funcții se suprapun*". Iată dovada clară a faptului că oficialitățile ucrainene intenționează să mențină în continuare trupe pe insula declarată de ele "*demilitarizată*".[977]

Kievul a (mai) anunțat că intenționează să transforme insula într-un obiectiv turistic!

O serie de observatori au văzut în aceste declarații o "stratagemă" ucraineană menită să temporizeze demersurile României legate de această insulă.

Practica de până acum lasă să se întrevadă faptul că aceste declarații nu au fost conjuncturale, că proiectul Insula Șerpilor – obiectiv turistic va fi susținut de partea ucraineană nu doar până la momentul când va vedea semnat (și) Tratatul privind frontiera cu România.

Poate fi vorba de turism pe această insulă aflată – potrivit declarațiilor oficialilor ucraineni – în curs de demilitarizare, pe care rămân totuși, în continuare, trupe și armament ucrainean ?

În ceea ce ne privește avem serioase rezerve privind adevăratele intenții ucrainene, pentru că faptele acestora de după 1997 dovedesc că una spun și alta fac!

Abordarea acestor probleme este o chestiune delicată, iar informațiile vehiculate au în ele o anumită doză de aproximare – obligatoriu mai mică decât realitatea!...-, totul generat de faptul că acest domeniu este supus secretului militar, intoxicării cu informații nereale ș.a. Prin urmare, în afara chestiunilor de principiu, care își păstrează întreaga valabilitate, alte chestiuni care privesc de exemplu numărul de subunități, elemente de tehnică militară, ele pot să nu fie exacte sau actuale (2004). În aceste circumstanțe au fost scrise rândurile de mai sus, autorul luându-și cuvenitele precauții, explicând totodată cum stau lucrurile, pentru a nu fi interpretat greșit.

Rămâne ca pe viitor noi date și informații - care se vor aduna ca urmare a unor comunicate oficiale ucrainene, a lucrărilor de specialitate care vor apare, a informațiilor care vor fi vehiculate de mijloacele mass-media din cele două țări ș.a. - să completeze sau să clarifice aspectele prezentate în acest subcapitol, pe care l-am caracteriza "delicat" prin însăși natura sa

[977] Ibidem.

(După ziarul „Ziua", 24 iunie 2003)

2. Legislaţia internaţională şi românească referitoare la marea teritorială, zona contiguă, platoul continental şi zona economică exclusivă. Insula Şerpilor şi implicaţiile statutului său juridic asupra drepturilor economice ale României în Marea Neagră.

Date istorico-statistice privind situaţia lăţimii mării teritoriale româneşti în perioada dintre anexarea Dobrogei de către Imperiul otoman (1484) şi anexarea Basarabiei de către Imperiul ţarist (1812), nu se cunosc.

Între 1812-1856 cele două imperii îşi stabiliseră lăţimea mării teritoriale la 6 Mm (11, 112 km).

În anul 1856, odată cu retrocedarea sudului Basarabiei (Cahul, Izmail şi Bolgrad) Moldovei, aceasta a devenit riverană la mare – între lacul Burnaz - canalul Starâi Stambul -, la teritoriul ei adăugându-se pe lângă cu cele trei judeţe şi o fâşie a mării teritoriale lată de 6 Mm, corespunzătoare litoralului de sud-est a Bugeacului.

Prin Protocolul reprezentanţilor puterilor semnatare ale Tratatului de pace de la Paris, din 6 ianuarie 1857, era recunoscut faptul că Insula Şerpilor era o dependenţă a Deltei Dunării, fapt cu consecinţe deosebite asupra limitelor mării teritoriale româneşti.

În urma hotărârilor Congresului de la Berlin, din 1878, României i s-a luat pentru a doua oară, de către Rusia ţaristă, sudul Basarabiei şi marea teritorială corespunzătoare acesteia, dar a reintrat în posesia Dobrogei şi implicit a mării teritoriale corespunzătoare - situată între Vama Veche şi canalul Starâi Stambul (de pe braţul Chilia), precum şi în jurul Insulei Şerpilor -, lăţimea ei de 6 Mm fiind cea stabilită anterior de către cele două imperii.

În luna noiembrie 1896 marele savant dr. Grigore Antipa termina elaborarea lucrării *"Dunărea şi problemele ei ştiinţifice, economice şi politice"* în care, se ocupa atât de delimitarea mării teritoriale, cât şi de modul cum trebuia făcută aceasta[978].

Tratatului de pace de la Bucureşti, din 10 august 1913, a făcut ca lungimea mării noastre teritoriale să se extindă către sud, odată cu litoralul dobrogean, până la 6 mile travers Ecrene.

În urma unui plebiscit (1918), Basarabia s-a unit cu ţara mamă (act recunoscut de Puterile Aliate şi Asociate prin Tratatul încheiat la Saint Germain en-Laye, la 10 septembrie 1919), ca urmare marea teritorială a

[978] Dr.Grigore Antipa, op.cit., p.183-185, respectiv 185-191.

României s-a extins către nord-est până la 6 mile travers de gura limanului Nistrului.

Între 1918-1940 lungimea frontierei maritime a României a fost de 500, 224 km (11, 112 km cu Bulgaria și Uniunea Sovietică, 80 km în jurul Insulei Șerpilor, la 6 Mm distanță de marginile ei, și 398 km cu marea liberă).

Prin Decretul nr.296 din 28 februarie 1934, s-a stabilit că lățimea oficială a mării noastre teritoriale să fie de 6 Mm.

Pierderile teritoriale din vara-toamna anului 1940, au atras după sine pierderea mării teritoriale corespunzătoare litoralului dintre vărsarea canalului Starâi Stambul în Marea Neagră - gura limanului Nistrului și a litoralului dintre Ecrene-Vama Veche.

Insula Șerpilor, cu pertinențele ei marine, a rămas în marea teritorială a României.

După încheierea celui de-al doilea război mondial și semnarea Tratatului de pace de la Paris (10 februarie 1947), în urma Protocolului de la Moscova, din 4 februarie 1948 – una dintre concretizările politicii "micii ciupeli" practicată de colosul de la răsărit de-a lungul frontierelor sale - marea teritorială a României a suferit noi amputări (o fâșie din partea sa nordică), frontiera fiind mutată mai la sud, de pe brațul Starâi Stambul pe canalul Musura, acum pierzându-se și Insula Șerpilor cu spațiile sale marine adiacente![979]

Lezată grav teritorial și juridic prin răpirea și anexarea frauduloasă a Insulei Șerpilor, actul abuziv al U.R.S.S.- ului nu era din păcate sfârșitul unui calvar ci începutul altuia, ale cărui urmări sau resimțit imediat după nefastul an 1948, se resimt și astăzi și, cu certitudine, se vor resimți și în viitor!

Între aceste urmări nefaste pentru România, se numără în primul rând cele juridico-economice legate de marea teritorială, zona contiguă, platoul continental și zona economică exclusivă.

La scurt timp după anexarea insulei (1948), în cursul anului 1949 sovieticii au făcut României o nouă (a doua) mare nedreptate fixând limita apelor teritoriale ale insulei la 12 Mm[980]. Întrucât distanța Sulina - Insula Șerpilor era de cca.22 Mm, România a fost frustrată fățiș în ceea ce privea marea sa teritorială (de 6 Mm), ajungându-se la anormala

---

[979] Vezi: Sever Neagoe, **Teritoriul și frontierele în istoria României**, Editura Ministerului de Interne, București, 1995, p.151-152 ; Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr. Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf.univ.dr.Gheorghe Marin , op.cit., p.161-162.

[980] Această practică a fost uzitată de Rusia țaristă încă din anul 1909!

situaţie în care o mică insulă nelocuită avea ape teritoriale mai mari ca ale ţării căreia, de jure, îi aparţinea (12 Mm, respectiv 9 Mm)!...

Până după cel de-al doilea război mondial, dacă trecem cu vederea încercarea nereuşită de delimitare după al doilea război balcanic (1913), România nu a stabilit, de comun acord, cu nici unul dintre vecinii săi, limitele mării teritoriale, traseul maritim al frontierei de stat, iar de fixarea în teren a liniei acesteia nici n-a fost vorba.

Conceptul de mare teritorială a fost codificat prin Convenţia de la Geneva din 1958[981], aceasta constituind, pentru întâia oară, prima instituţie a dreptului mării.

Potrivit dreptului maritim, **marea teritorială**[982] este aceea zonă maritimă care se întinde de-a lungul litoralului unui stat şi este supusă suveranităţii sale; lăţimea ei (de 12 Mm – 22.224 m) *"măsurată de la liniile de bază, considerate ca fiind liniile celui mai mare reflux de-a lungul ţărmului sau, după caz, liniile drepte care unesc punctele cele mai avansate ale ţărmului"*[983].

În practica statelor, lăţimea mării teritoriale a variat de la 3 - 200 Mm[984] (la 1 ianuarie 1997 existau 16 state care aveau pretenţii la o mare teritorială de peste 12 Mm: Angola - 20 Mm; Nigeria şi Togo - 30 Mm; Siria - 35 Mm; Camerun - 50 Mm; Benin, Congo, Ecuador, Salvador, Liberia, Nicaragua, Panama, Sierra Leone, Somalia şi Uruguay - 200 Mm).

Începând cu prima Conferinţă ONU asupra dreptului mării[985]

---

[981] Ratificată de România prin Decretul 253/1961, publicat în : "Buletinul Oficial", nr.25/1961.

[982] Această noţiune a apărut prin secolele XIII-XIV.

[983] Prof.univ.dr.Dumitra Popescu , Conf.univ.dr.Adrian Năstase, Lect.univ.Florian Coman, op.cit., p.148.

[984] Discutarea şi acceptarea noţiunii de mare teritorială datează din Evul Mediu.Primele criterii privind delimitarea mării teritoriale faţă de marea liberă au apărut în secolul al XVI-lea, când lăţimea preconizată a mării teritoriale era de 60 Mm; în secolul al XVII-lea această limită s-a redus la 30 Mm; în secolul al XVIII-lea criteriile de bază au variat: "bătaia tunului" (menţionat de juristul, diplomatul şi filosoful Hugo de Groot, zis şi Grotius;în „Mare liberum"-1609), "linia orizontului", regula celor 3 Mm (stabilită în 1782, de Ferdinand Galiani); Conferinţa de la Haga (1930) şi cele două conferinţe de la Geneva (1958 şi 1961) n-au reuşit să soluţioneze aceste chestiuni, ele fiind soluţionate abia în anul 1982.

[985] I-a Conferinţă s-a desfăşurat la Geneva, între 24 februarie-27 aprilie 1958 (86 de state participante); a II-a a avut loc tot la Geneva, între 17 martie-26 aprilie 1960 (88 de state participante); a III-a – s-a ţinut între anii 1973-1982 - (150 de state participante, dintre care 132 semnatare, între ele numărându-se şi România); a fost convocată de ONU în 1970 (Rezoluţia Adunării Generale a ONU nr.2570/C/XXV) care, până în anul 1980 a avut (la Geneva şi New York) 8 sesiuni (1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, ce-a de-a VIII-a ţinându-se la New York, în iulie-august 1979). Această a treia conferinţă de codificare a dreptului mării s-a încheiat (**Montego Bay** - Jamaica) prin

(UNCLOS I[986]) de la Geneva, din 24 februarie - 27 aprilie 1958[987], continuând[988] cu Convenţia Naţiunilor Unite asupra Dreptului mării, semnată de la Montego Bay (Jamaica), la 10 decembrie 1982[989] (art. 2-32, 47-49, 121-122), au fost adoptate documente maritime de o deosebită importanţă juridică şi practică în domeniu.

Art.2/2 al Convenţiei din 1982 stipulează că suveranitatea statului riveran *"se întinde asupra spaţiului aerian de deasupra mării teritoriale, precum şi asupra fundului acestei mări şi subsolului ei"*.

Potrivit art.3 *"Orice stat are dreptul de a fixa lăţimea mării sale teritoriale; această lăţime nu depăşeşte 12 mile marine, măsurate de la liniile de bază stabilite în conformitate cu prezenta Convenţie"* (în baza acestor prevederi s-a ajuns ca la 31 decembrie 1990, 105 state să aibă o mare teritorială de 12 Mm).

Următorul articol (4) precizează lăţimea exterioară a mării teritoriale : *"Limita exterioară a mării teritoriale este constituită de o linie având fiecare punct la o distanţă egală cu lăţimea mării teritoriale, din punctul cel mai apropiat al liniei de bază"*.[990]

Art.15, referitor la delimitarea mării teritoriale dintre statele care au ţărmurile adiacente sau faţă în faţă, stipulează că *"În cazul în care ţărmurile a două state sunt adiacente sau situate faţă în faţă, nici unul dintre aceste state nu are dreptul, în lipsa unui acord contrar între ele,*

---

adoptarea la **10 decembrie 1982** a **"Convenţiei Naţiunilor Unite asupra dreptului mării"**- un adevărat "Cod al mării" (320 de articole şi 9 anexe cu numeroase articole).

[986] UNCLOS II, deschisă în martie 1960 a eşuat în încercarea de a rezolva problemele rămase nerezolvate în legătură cu marea teritorială şi pescuitul.

[987] Cu acest prilej (29 aprilie 1958) au fost adoptate 4 convenţii internaţionale de codificare a dreptului mării, în uz şi astăzi, şi anume: *"Convenţia asupra mării teritoriale şi zonei contigue"*, *"Convenţia asupra platoului continental"*, *"Convenţia asupra largului mării"* şi *"Convenţia asupra pescuitului şi conservării resurselor vii ale largului mării"*. România a ratificat primele două convenţii, prin Decretul nr.253 din 31 august 1961.

[988] Eforturile internaţionale reunite de a rezolva chestiunile de drept al mării rămase nerezolvate de UNCLOS I ŞI II, au început cu adevărat în decembrie 1973, după 9 ani de negocieri UNCLOS III a ajuns la un consens, concretizat în Convenţia ONU din 1982 asupra dreptului mării (LOSC a intrat în vigoare la 16 noiembrie 1994; la 1 ianuarie 1997 era deja semnat de 110 state).

[989] Vezi art.2-32, 47-49 şi 121-122.România a semnat Convenţia de la Montego Bay la 10 decembrie 1982.Intrată în vigoare în anul 1994; ratificată de peste 60 de state.; ratificată şi de România şi devenită normă de drept intern prin Legea nr.110/10 octombrie 1996;adoptată de Senat la 27 iunie 1996 şi de Camera Deputaţilor la 23 septembrie 1996; promulgată prin Decretul nr.492 din 10 octombrie 1996, ea a fost publicată în : "Monitorul Oficial", nr.300/21 noiembrie 1996.

[990] Marin Voicu, Maria Veriotti, **Convenţii maritime internaţionale la care România a aderat sau pe care le-a ratificat**. Vol.II, Editura Ex Ponto, Constanţa, 1999, p.19.

să-şi extindă marea sa teritorială dincolo de linia mediană ale cărei puncte sunt la distanţe egale de punctele cele mai apropiate ale liniilor de bază de la care se măsoară lăţimea mării teritoriale a fiecăruia dintre cele două state. Această dispoziţie nu se aplică totuşi în cazul în care, din cauza existenţei unor titluri istorice sau a altor împrejurări speciale, este necesar ca marea teritorială a celor două state să fie delimitată în alt mod".

În teorie toate bune şi frumoase, în practică lucrurile dovedindu-se a fi mult mai complexe, delimitarea propriu-zisă a limitelor mării teritoriale – îndeosebi între statele aşezate faţă în faţă, limitrofe sau concomitent în ambele situaţii – a generat discuţii, controverse, nemulţumiri, avantajarea unora în detrimentul altora ş.a.

Era (este) încă o dovadă a faptului că nu o dată practica dezice teoria, în cadrul căreia este totuşi conturată opinia (a se vedea art.12 din Convenţia de la Geneva din 1958 şi art.15 din Convenţia de la Montego Bay, din 1982, citat anterior) că "*În cazul în care coastele a două state sunt aşezate faţă în faţă sau sunt limitrofe* (cazul României – n.n.), *nici unul dintre acestea nu are dreptul, în lipsa unui acord între ele, să-şi extindă marea teritorială peste linia mediană, ale cărui puncte sunt la distanţe egale de punctele cele mai apropiate ale liniilor de bază de la care se măsoară lăţimea mării teritoriale a fiecăruia dintre cele două state".*[991]

În ceea ce priveşte Insula Şerpilor, cu o grabă suspectă – dar calculată! -, cu aproape un deceniu înainte de amintita conferinţă de la Geneva, sovieticii, în mod unilateral, fără nici un fel de consultări (măcar formale, că tot era România o ţară sub ocupaţia militară a U.R.S.S.- ului), au fixat, aşa cum menţionam, limita apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor la 12 Mm. Subliniem faptul că în Protocolul sovieto-român din 4 februarie 1948 (de procesul verbal din 23 mai 1948 nici nu poate fi vorba), nu s-a consemnat nimic în legătură cu limita apelor teritoriale ale insulei, sau limita apelor teritoriale dintre cele două state" frăţeşti"; în perioada 1948-1949, între cele două ţări nu s-a semnat nici un acord în această privinţă şi, dacă avem în vedere că în acest interval de timp limita apelor teritoriale ale României era fixată la 6 Mm, este limpede că demersul sovietic a fost unul deliberat, de natură să dezavantajeze România.

România şi-a fixat limitele apelor teritoriale la 12 Mm (22, 224 km) pentru prima dată prin Decretul nr.41 din 14 februarie 1950 şi Decretul nr.176 din 29 septembrie 1951.Aceeaşi lăţime a mării teritoriale a fost

[991] Vezi: Dr.Grigore Stamate, op.cit., p.131; Dumitru Mazilu, **Dreptul Internaţional Public**, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2001, p.31 (vezi şi p.26-28).

prevăzută şi prin Decretul nr.39 din 28 ianuarie 1956 (art.1) :"*Apele teritoriale ale României se întind pe o lăţime de 12 mile marine (22.224 m) de la ţărmul mării spre largul ei*".[992]

Legea nr.17 din 7 august 1990 (prin care a fost abrogat Decretul nr.39/1956 precum şi orice alte dispoziţii contrare în materie), precizează regimul juridic al apelor maritime interioare, al mării teritoriale şi al zonei contigue a României:

"Art.1. *Marea teritorială a României cuprinde fâşia de mare adiacentă ţărmului ori, după caz, apelor maritime interioare, având lăţimea de 12 mile marine (22, 224 km) măsurată de la linia de bază.*

Liniile de bază sunt liniile celui mai mare reflux de-a lungul ţărmului sau, după caz, liniile drepte care unesc punctele cele mai avansate ale ţărmului, inclusiv ale ţărmului dinspre larg al insulelor, ale locurilor de acostare, amenajărilor hidrotehnice şi ale altor instalaţii portuare permanente.

Coordonatele geografice ale punctelor între care sunt trasate liniile de bază sunt prevăzute în anexă.

Limita exterioară a mării teritoriale este linia care are fiecare punct situat la o distanţă de 12 mile marine, măsurată de la punctul cel mai apropiat al liniilor de bază.

Art.2.Marea teritorială a României se delimitează de marea teritorială a statelor vecine prin înţelegeri cu fiecare dintre aceste state, în conformitate cu principiile şi normele dreptului internaţional.

Art.3.Limitele exterioare şi laterale ale mării teritoriale, stabilite conform prevederilor art.1 şi 2, constituie frontiera de stat maritimă a României.

Art.4.Suprafeţele de apă situate între ţărmul mării şi liniile de bază stabilite în art.1 constituie apele maritime interioare ale României".

Liniile de bază (art.1, alin.2) sunt liniile celui mai mare reflux de-a lungul ţărmului sau, după caz, liniile drepte care unesc punctele cele mai avansate ale ţărmului, inclusiv ale ţărmului dinspre larg al insulelor, ale locurilor de acostare, amenajărilor hidrotehnice şi ale altor instalaţii portuare permanente. În determinarea acestora, ţara noastră a ţinut cont de art.14 al Convenţiei din 1982, de la Montego Bay, care precizează că "*Statul riveran poate determina liniile de bază în mod alternativ, prin oricare dintre metodele menţionate, după împrejurări*".

Potrivit Legii nr.17/1990, România a optat pentru metoda liniei celui mai mare reflux şi metoda liniilor drepte stabilind 9 puncte, cu coordonatele lor geografice şi rectangulare între care s-au trasat 8

[992] Dr.Ionel Cloşcă, **Războiul naval şi legile lui**, Bucureşti, 1991, p.81-82.

segmente ale liniilor de bază (A, B, C, D, E, F, G, H) de unde s-a măsurat lăţimea mării teritoriale. Stabilirea celor 9 puncte – care au la bază calcule recunoscute şi acceptate de principiile şi normele dreptului internaţional – sunt foarte importante în stabilirea liniei exterioare a mării teritoriale, care nu este altceva decât traseul dinspre larg al liniei frontierei de stat maritime (art.3 al legii mai sus amintite precizează faptul că *"limitele exterioare şi laterale ale mării teritoriale, ...constituie frontiera de stat maritimă a României"*).

În ceea ce privea marea teritorială a României, art.2 al Legii 17/1990 stipula că ea urma să se delimiteze de marea teritorială a statelor vecine prin înţelegeri cu fiecare dintre aceste state, respectându-se cu stricteţe principiile şi normele dreptului internaţional.

După anul 1990 nu s-a putu ajunge cu statele vecine la stabilirea limitelor laterale ale mării teritoriale, motiv pentru care în vigoare a rămas situaţia existentă până la aceea dată.

În ceea ce priveşte marea teritorială a României, aceasta se desparte la nord de apele teritoriale ale Ucrainei conform liniei convenţionale stabilite cu fosta U.R.S.S. prin Protocolul semnat la Moscova, la 4 februarie 1948. În mai 1948, Comisia mixtă sovieto-română a trecut la demarcarea frontierei maritime, *"stabilind traseul liniei de frontieră în prelungirea canalului Musura către sud-est, la 750 m (linie dreaptă cu orientarea pe 162°40') de stâlpul de frontieră 1437/1 unde s-a plantat semnul de frontieră 1438 (geamandură). De la semnul de frontieră 1438 linia de frontieră este dreaptă (cu orientare pe unghiul de 102°30'), parcurgând o distanţă de 21.750 m până la semnul de frontieră 1439(baliză). De la acest semn de frontieră, traseul liniei de frontieră româno-sovietice parcurge un itinerar circular al limitei mării teritoriale sovietice de 9.950 m spre direcţia sud-est, după care, revine coincidentă limitei exterioare a propriei mări teritoriale în punctul de unde, perpendicular pe linia de bază, are distanţa de 22.224 m (dar totalul lungimii frontierei maritime cu Ucraina este de 31.700 m)"*[993].

La sud, frontiera maritimă româno-bulgară nu a fost şi nu este delimitată şi demarcată. Încercarea făcută în anul 1993 la Sofia, a eşuat, întrucât România a susţinut şi argumentat ca delimitarea să se facă prin metoda perpendicularei pe linia generală a ţărmului, metodă recunoscută în dreptul internaţional şi practicată de o serie de state, în timp ce Bulgaria a susţinut metoda paralelei geografice din punctul în care a fost plantată o geamandură în 1956 – act abrogat de ambele părţi în anul 1978

[993] Gheorghe Carp, Victor Aelenei, Gabriel Dârmon, Bogdan Ţonea, **Dreptul frontierei de stat**.Vol.I, Bucureşti, 1999, p.47-48.

– şi nu din punctul de contact al frontierei de uscat cu coasta mării, cum ar fi fost firesc.

Fiecare stat riveran are dreptul la: explorarea şi exploatarea tuturor resurselor naturale (inclusiv pescuitul), reglementarea navigaţiei, luarea măsurilor de securitate necesare, a celor de protecţia mediului, de control vamal, fiscal şi sanitar, dreptul de control al emigrării ş.a., totul în conformitate cu legislaţia internă dar şi cu cea internaţională, cu convenţiile internaţionale la care este parte, ţinând seama de principiile şi normele dreptului maritim internaţional. Fiecare stat exercită în marea sa teritorială drepturile care decurg din propria suveranitate. Aceste drepturi sunt concomitente cu o serie de obligaţii corespunzătoare.

Situaţia creată de sovietici în anul 1949, în mod deliberat, care s-a perpetuat de-a lungul timpului până în zilele noastre, ne-a dezavantajat şi ne dezavantajează în continuare, întrucât stabilirea unilaterală de către U.R.S.S. a limitelor apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor la 12 Mm, a făcut ca ţara noastră să nu poată beneficia de prevederile art.4 şi 8 ale Convenţiei de la Geneva din anul 1958, articole care *"îndrituiesc statele să înceapă măsurarea lăţimii mării teritoriale de la liniile de bază drepte care unesc punctele cele mai înaintate în larg ale coastei, suficient legate de domeniul terestru sau de instalaţiile permanente care fac parte integrantă din sistemul portuar şi care înaintează cel mai mult spre larg"*.[994]

Demersul sovietic din 1949, a creat o situaţie complet nefirească : stabilind Insulei Şerpilor o limită a apelor teritoriale de 12 Mm, când aceasta se afla la cca. 22 Mm de ţărmul românesc, România – care şi-a fixat limita apelor teritoriale ulterior – a fost pusă practic în situaţia de a avea o limită reală mai mică decât cea fixată de sovietici insulei! În unele porţiuni, apele teritoriale româneşti ajung la doar 8-9 Mm, fiind mai mici cu 3-4 Mm faţă decât era normal şi firesc, faţă de prevederile dreptului maritim internaţional. Aceasta face anacronică reglementarea românească prin amintitul decret din 28 ianuarie 1956 – dat în primul rând ca urmare a "pasului" făcut de către sovietici...-, statul român fiind prejudiciat în realitate cu peste 900 km^2 de ape bogate în resurse naturale şi minerale care, în baza Convenţiilor de la Geneva (1958) şi Montego Bay (1982), ar trebui să aparţină, de drept, României.

Dincolo de marea teritorială sau sub aceasta, se află situate o serie de spaţii în care, având la bază prevederile dreptului internaţional,

[994] Dr.Ionel Cloşcă, op.cit., p.82.

statele exercită în mod individual, drepturi suverane. Aceste spații sunt : zona contiguă, platoul continental și zona economică exclusivă.

Zona contiguă – o zonă intermediară între marea teritorială și zona economică exclusivă – un spațiu de mare care se întinde în larg după limita exterioară a mării teritoriale, adiacent acesteia, până la o distanță de 24 Mm (44, 47 km), măsurată de la liniile de bază de la care se măsoară lărgimea mării teritoriale. Apariția istorică a unor asemenea zone are la bază necesități de ordin strategic, economic, politic, social ș.a.

O primă reglementare internațională a fost stabilită cu prilejul Convenției de la Geneva (1958) – ratificată de România prin Decretul nr.253/1961 - când, în art.2 s-a stipulat că zona contiguă se poate întinde 12 Mm, măsurate de linia de bază a mării teritoriale.

Convenția din 1982, luând în calcul faptul că majoritatea statelor riverane își stabiliseră lățimea mării lor teritoriale la 12 Mm, a lărgit zona contiguă până la 24 Mm de la linia de bază a mării teritoriale.

Art.24 al acestei Convenții, consacră juridic următoarele :

"1.*Pe o zonă a mării libere contiguă mării sale teritoriale, Statul riveran poate exercita controlul necesar în scopul :*

a) de a preveni contravențiile la legile sale de poliție vamală, fiscală, sanitară sau de imigrare pe teritoriul său sau în marea sa teritorială;

b) de a reprima contravențiile la aceste legi comise pe teritoriul său sau în marea sa teritorială;

2.Zona contiguă nu se poate să se întindă peste 12 mile pornind de la linia de bază care deservește ca punct de plecare în măsurarea lățimii mării teritoriale".[995]

Zona contiguă nu face parte din teritoriul statului riveran, acesta bucurându-se în zonă de anumite drepturi suverane.

România și-a instituit zona sa contiguă prin Legea nr.17 din 7 august 1990[996] (documentele românești anterioare privind dreptul mării neconsemnând-o) :

"*Art.6.Zona contiguă a României este fâșia de mare adiacentă mării teritoriale care se întinde spre largul mării până la distanța de 24 mile marine, măsurată de la liniile de bază stabilite în art.1.*

---

[995] Marin Voicu, Maria Veriotti, op.cit., p.219.Vezi și : Dr.Ionel Cloșcă, op.cit., p.85.Prof.univ.dr.Dumitru Mazilu, **Dreptul mării. Concepte și instituții consacrate de Convenția de la Montego Bay**, Lumina Lex, București, 2002, p.54.

[996] Legea nr.17 din 7 august 1990 privind regimul juridic al apelor maritime interioare, al mării teritoriale și al zonei contigue, publicată în "Monitorul Oficial" nr.99 din 9 august 1990.

Art.7.În zona sa contiguă, România exercită controlul pentru prevenire și reprimarea încălcărilor, pe teritoriul său, a legilor și reglementărilor sale din domeniul vamal, fiscal, sanitar și al trecerii frontierei de stat".

O altă mare problemă cu care ne-am confruntat și ne confruntăm în continuare, strâns legată de celelalte două deja pomenite, privește stabilirea limitelor **platoului continental românesc.**

Platforma continentală înregistrează în sectorul românesc al Mării Negre o suprafață de 23.000 km². Desfășurarea ei în spațiu se face până la izobata de 50 m în nord și 40 m în sud; șelful exterior se extinde până la izobata de 70 m; în zona Deltei Dunării, platforma continentală ajunge să coboare ușor până la adâncimea de 200m; ea înregistrează o lățime maximă de 200 km (în dreptul Portiței); ea se continuă cu taluzul continental până la adâncimea de cca. 1500 m, prezentându-se, în general, accidentat; pe această platformă continentală se află situată și Insula Șerpilor[997].

Necesitatea unei reglementări juridice internaționale a aspectelor legate de platoul continental – o problemă deosebit de importantă a lumii contemporane – a apărut după al doilea război mondial , în condițiile în care între anii 1945-1947 S.U.A., Argentina, Chile, Peru, apoi Ecuador ș.a., și-au proclamat suveranitatea asupra platoului continental.

La prima Conferință ONU asupra dreptului mării, ținută la Geneva, la 29 aprilie 1958, a fost adoptată *"Convenția cu privire la platoul continental"*[998], la care România a aderat prin Decretul nr.253/1961[999].La conferințele asupra dreptului mării din 1958 (art.76-85) și1982 s-a conturat și definiția juridică a platoului continental al statelor riverane.

Convenția asupra dreptului mării de la Geneva din 1958 a definit platoul continental ca fiind *"fundul mării și subsolul regiunilor submarine, situate dincolo de marea sa teritorială, pe toată întinderea prelungirii naturale a teritoriului terestru al acestui stat, până la limita externă a marginii continentale*[1000] *sau până la o distanță de 200 mile*

---

[997] Ioan Popovici, Grigore Mihai, Marin Ion, Velcea Ion, op.cit., p.67-68.

[998] Vezi și : Roxana Munteanu, **Probleme actuale în delimitarea pe plan internațional a platoului continental**, în (Vol.):*** Tendințe actuale în regimul juridic al mărilor, București, 1974, p.46-55.

[999] Publicat în : Bul.Of.al MAN, 10, Nr.25, 14 octombrie 1961.Vezi și: N.Andone, **Platoul continental**, în: "Justiția nouă", București, Nr.6, 1959, p.1018-1033.

[1000] **Marginea continentală** este prelungirea sub apă a masei terestre a statului riveran; ea este constituită din fundul mării corespunzător platoului, pantei și povârnișului, ca și din subsolul acestora (Cf.Art.76/3 al Convenției de la Geneva/1958).

marine[1001] *de la liniile de bază de la care se măsoară lăţimea mării teritoriale, atunci când limita exterioară a marginii continentale se află la o distanţă inferioară"*[1002] (era înlocuit criteriul de delimitare vertical - înălţimea coloanei de apă de deasupra lui - cu criteriul orizontal, stipulând că platoul continental se poate întinde până la limita externă a marginii continentale, sau până la 200 Mm, de la linia de bază a mării teritoriale).

Cu alte cuvinte, largile drepturi ale statului riveran îşi află geneza atât în unitatea morfologică cu aria continentală a statului, cât şi în continuitatea geologică.

În cadrul conferinţelor asupra dreptului mării –1958 (86 de state participante), 1960 (88 de state participante) şi 1970 (ultima ţinându-şi deja 8 sesiuni, după 1973 câte una anual, până la cea din 1979 de la New York), s-au susţinut mai multe puncte de vedere, neajungându-se la o soluţie unanim acceptată.

Pornind de la interesele majore ale comunităţii internaţionale de menţinere a patrimoniului comun al umanităţii şi de valorificare a acestuia în interesul şi folosul tuturor popoarelor, România a susţinut (1979) necesitatea ca limita exterioară a platoului continental să nu depăşească 200 Mm şi doar în cazurile particulare, dar bine justificate, să fie acceptată o depăşire rezonabilă a acesteia.

Având în vedere complexitatea dar şi importanţa acestei chestiuni, diversitatea de situaţii şi interese, consecinţele ei la scară generală dar şi particulară, la cea de-a VIII-a sesiune (a celei de-a III-a Conferinţe ONU asupra dreptului mării), din 1979 (New York) – dominată de controversele legate de stabilirea limitei exterioare a platoului continental, soluţionarea regimului insulelor ş.a.- majoritatea statelor participante au căutat să se ajungă la o delimitare corectă, la stabilirea unor criterii echitabile de fixare a limitelor platoului continental.

În toate dezbaterile internaţionale care au avut ca obiect discutarea acestei chestiuni, s-a relevat necesitatea ca delimitarea platoului continental să se facă pe bază de acorduri între statele riverane, respectându-se normele dreptului (maritim) internaţional.

[1001]Regula generală pentru delimitarea platoului continental o reprezintă distanţa de 200 Mm; criteriul special, care combină distanţa cu adâncimea, poate duce la extinderea platoului continental în detrimentul zonei internaţionale, a intereselor altor state.

[1002]Marin Voicu, Maria Veriotti, op.cit., p.47.Vezi şi: Viceamiral Muşat Ioan, Cpt.R.1 ing.Enăchescu Corneliu, Cpt.R.1.Popa Constantin, Cpt.R.1.Ţigănaş Emanoil, **Consideraţii privind platoul continental şi zonele economice exclusive în Marea Neagră,** Constanţa, 1988, p.8;Dumitru Mazilu, op.cit., p.37.

Un alt moment important în reglementarea aspectelor legate de platoul continental al statelor riverane, l-a constituit Convenţia de la Montego Bay, din anul 1982.[1003]

Aceasta, după ce (re)definea conceptul juridic de platou continental şi după ce limita platoul continental la 200 Mm (art.76/1), stabilea totodată drepturile şi obligaţiile statelor legate de el : statul riveran are drepturi suverane asupra platoului său continental, aceste drepturi fiind exclusive – în sensul că nimeni nu are dreptul de a explora sau exploata resursele naturale existente aici, nici chiar în situaţia în care statul riveran nu dispune de posibilităţi tehnico-financiare de a întreprinde astfel de activităţi (art.77 alin1 şi 2). Drepturile suverane şi exclusive ale statului riveran – precizează amintita convenţie – sunt independente de ocuparea efectivă sau fictivă a platoului său continental sau de orice proclamaţie expresă cu privire la acesta.

Obiectul drepturilor suverane (cf.art.77) îl constituie explorarea şi exploatarea resurselor minerale, a altor resurse aflate pe fundurile marine şi subsolul acestora, a organismelor vii care aparţin speciilor sedentare.

Având drepturi exclusive asupra tuturor bogăţiilor cuprinse în aria platoului continental, statul riveran are drept de jurisdicţie exclusivă, putând emite acte normative privind respectivul platou continental. Statul în cauză poate permite fie propriilor cetăţeni fie străinilor (persoane fizice sau juridice) să participe la explorarea-exploatarea platoului, păstrându-şi deplinul control asupra tuturor acţiunilor desfăşurate, dreptul de a reprima eventualele infracţiuni.

Potrivit dreptului internaţional al mării (parte a dreptului internaţional public), statul în cauză are dreptul de a construi, întreţine şi folosi tehnica necesară explorării şi exploatării resurselor naturale, putând stabili chiar o zonă de securitate de maximum 500 m în jurul instalaţiilor utilizate. Toate acestea trebuie obligatoriu să corespundă în totalitate normelor dreptului internaţional în vigoare, să nu contravină în nici un fel dreptului general al mării.

Este de menţionat faptul că statul nu exercită suveranitate, ci drepturi suverane, că acesta nu face parte din teritoriul naţional, ci reprezintă o prelungire naturală a acestui teritoriu, că drepturile statului riveran asupra platoului continental nu pot aduce atingere regimului apelor de deasupra şi nici spaţiului aerian.

[1003] Vezi: Marin Voicu, Maria Veriotti, op.cit., p.47-51.

România a aderat la Convenţia de la Geneva (1958) asupra platoului continental prin Decretul nr.257/1961[1004]; sub aspectul reglementării juridice, platoul continental al României este guvernat de Decretul nr.142 din aprilie 1986, iar în legea nr.17/1990 se regăsesc prevederi ale Convenţiei de la Montego Bay privind această instituţie a dreptului mării.

Dreptul mării, practica juridică internaţională, atestă că pentru delimitarea platoului continental, se folosesc următoarele metode : criteriul distanţei, continuitatea structurii geologice, echitatea şi semiefectul, linia perpendiculară, proporţionalitatea, circumstanţele speciale şi circumstanţele pertinente[1005].

Convenţia din anul 1982 a renunţat la linia echidistantă – consacrată de Convenţia de la Geneva (1958) -, legiferând faptul că delimitarea platoului continental între statele cu ţărmuri limitrofe sau faţă în faţă se va face prin acorduri între statele interesate (art.83, pct.1), echitabil şi în conformitate cu dreptul internaţional în vigoare.

Dacă *"într-un termen rezonabil"*(art.83 alin.2) - lăsat la aprecierea părţilor! - nu se ajunge la un acord, atunci statele interesate vor putea recurge la procedurile prevăzute în partea referitoare la rezolvarea diferendelor.

Convenţia arată (art.83 alin.3) că până la semnarea unui acord între părţi, ele vor putea încheia, prin înţelegere şi colaborare, *"aranjamente practice provizorii"*, care nu vor afecta cu nimic delimitarea finală.

Probleme deosebite în cazul delimitării platoului continental se ridică în cazul existenţei unor insule.

Insulele situate în imediata apropiere a litoralului unui stat, fac parte din teritoriul de stat, situaţii în care delimitarea în exterior a platoului continental se face de la linia de bază trasată de-a lungul litoralului.[1006]

În conformitate cu art.121(alin. 3)) al Convenţiei din 1982, stâncile şi insulele mici care nu sunt locuibile şi nu au o viaţă economică proprie, nu au nici zonă economică exclusivă şi nici platou

---

[1004] În campaniile din vara anilor 1898-1899, realizate cu bricul "Mircea" şi şalupa "Rândunica", în vederea redactării de către Cătuneanu a primei hărţi române de navigaţie pe mare (vezi cap.III), ofiţerii români de marină ambarcaţi pe cele două vase au făcut cercetări hidrografice în premieră atât pe litoral cât şi pe platoul continental al ţărmului românesc (inclusiv zona Insulei Şerpilor).

[1005] Vezi şi : Dumitru Mazilu, op.cit., p.42-44.

[1006] Astfel s-a procedat în cazul acordurilor dintre Jugoslavia - Italia (1968) privind insulele adiacente coastei iugoslave, în cazul acordului dintre U.R.S.S. - Finlanda (1957), în legătură cu insulele din Golful Finic.

continental.[1007](*"Stâncile care nu sunt propice locuirii umane sau unei vieţi economice proprii nu au zonă economică exclusivă şi nici platou continental"*)[1008].

În ceea ce priveşte diferendele, conferinţele internaţionale asupra dreptului mării, alte manifestări internaţionale de profil, au statuat obligaţia soluţionării acestora potrivit procedurilor stabilite de Convenţia din 1982 (partea a XV-a), prin apelul la *"Comisia pentru delimitarea platoului Continental"*, prin mijloace exclusiv paşnice, indicate de Carta ONU.

Strâns legată de problema mării teritoriale si a platoului continental, este problema **zonei economice exclusive.**

Zona economică exclusivă este o instituţie juridică nouă a dreptului mării, cristalizată pe durata desfăşurării lucrărilor Comitetului pentru utilizările paşnice ale solului şi subsolului marin dincolo de limitele jurisdicţiei naţionale a statelor, şi consacrată în Convenţia Naţiunilor Unite asupra dreptului mării, Montego Bay (Jamaica), din 10 decembrie 1982 (Partea a V-a, art.55-75).

Potrivit art.55 *"Zona economică exclusivă este o zonă situată dincolo de marea teritorială şi adiacentă acesteia, supusă regimului juridic special stabilit prin prezenta parte, în virtutea căreia drepturile şi jurisdicţia statului riveran şi drepturile şi libertăţile celorlalte state sunt guvernate de dispoziţiile pertinente ale prezentei convenţii"*.

În baza acesteia, statul riveran are dreptul să-şi lărgească jurisdicţia într-o zonă aflată dincolo de marea sa teritorială şi adiacentă acesteia, întinderea zonei (art.57) nedepăşind 200 Mm calculate de la liniile de bază de la care se măsoară lăţimea mării sale teritoriale.[1009]

Zona economică exclusivă a apărut ca o extindere a noţiunilor de platou continental şi *"zonă de pescuit rezervată"*, în scopul de a asigura

---

[1007] În cazul insulelor populate şi care au o viaţă economică proprie, acestea au platou propriu dar acest lucru poate crea o serie de dificultăţi şi inechităţi atunci când insulele sunt situate în apropierea coastei unui stat, dar aparţin altui stat, situaţie în care s-au aflat : Grecia - Turcia în Marea Egee, URSS - Suedia în Marea Baltică ş.a..Vezi : Prof.univ.dr.Dumitra Popescu, Conf.univ. dr.Adrian Năstase, Lect.univ.Florian Coman, op.cit., p.193-194.

[1008] Art.2 de care mai apoi s-a prevalat delegaţia sovietică pe parcursul derulării negocierilor româno-sovietice dintre 1967-1987, sună astfel: *"Sub rezerva paragrafului 3, marea teritorială, zona contiguă, zona economică exclusivă şi platoul continental al unei insule sunt delimitate , conform prezentei convenţii aplicabile altor întinderi terestre"*.

[1009] Vezi şi : Marin Voicu, Maria Veriotti, op.cit., p.36-47.

statelor riverane stăpânirea tuturor resurselor naturale existente în spaţiul marin adiacent coastelor lor[1010].

Zona economică exclusivă (apa mării, solul şi subsolul ei marin) nu face parte din teritoriul statului riveran, dar este supusă jurisdicţiei acestuia şi drepturilor sale suverane economice.

Potrivit Convenţiei de la Montego Bay, statul riveran are în zona sa economică exclusivă, următoarele drepturi suverane (art.56) : dreptul de a explora, exploata, de conserva şi administra a resursele naturale, biologice şi nebiologice; dreptul de a construi sau autoriza construcţii în zonă; dreptul de a reglementa construirea, exploatarea şi folosirea insulelor artificiale din zonă – care nu pot avea mare teritorială în jurul lor; dreptul de a stabili volumul, de pescuit în zonă; dreptul de jurisdicţie asupra instalaţiilor şi folosirii insulelor artificiale, asupra cercetărilor ştiinţifice şi apărării mediului marin al zonei. Aceluiaşi stat riveran îi revin însă şi o serie de îndatoriri între care, pe prim plan se situează cea de a ţine seama de drepturile şi obligaţiile altor state riverane.

Zona economică exclusivă are ca specific şi unele aspecte de mare liberă (având deci un regim juridic mixt) : libertatea de navigaţie, de survol şi de aşezare a cablurilor şi conductelor submarine ş.a.

Rezultă aşadar că zona economică exclusivă, o instituţie a dreptului mării, este legată organic nu numai de particularităţile fizico-geografice ale mărilor şi oceanelor, ci şi de interesele economice ale statelor riverane. În ultimă instanţă, este vorba de o afirmare a ponderii pe care o au elementele economice în epoca contemporană în exercitarea drepturilor suverane în spaţii maritime.

România şi-a stabilit zona sa economică exclusivă prin Decretul Consiliului de Stat nr.142 din 26 aprilie 1986 :

"Art.1. "*În spaţiul marin al ţărmului românesc la Marea Neagră, situat dincolo de limita apelor teritoriale şi adiacent acestora, se instituie zona economică exclusivă a Republicii Socialiste România, în care ea exercită drepturi suverane şi jurisdicţie asupra surselor naturale ale fundului mării, subsolului acestuia şi coloanei de apă de deasupra, precum şi în ce priveşte diferitele activităţi legate de explorarea, exploatarea, conservarea şi gestionarea acestora*[1011].

[1010] În zona economică exclusivă a României se află amplasate 7 platforme de exploatare şi foraj marin (început de România în anul 1976) : Gloria, Atlas, Fortuna, Jupiter, Orizont, Prometeu şi Saturn.

[1011] Prin modificarea prevederilor Legii nr.17/1990 (a art.26 alin.5 şi a art.43), se conferă navelor şi aeronavelor M.Ap.N. – alături de cele ale M.I. – dreptul de a urmărire şi constrângere a navelor care atentează la interesele României în zona platoului continental şi a zonei economice exclusive. Singurul impediment legat de acestea este lipsa precizării limitelor lor în larg!...

Art.2.Zona economică exclusivă se întinde în partea ei exterioară până la o distanță de 200 mile marine de la linia de bază de la care se măsoară lățimea mării teritoriale; în condițiile dimensiunilor reduse ale Mării Negre, întinderea efectivă a zonei economice exclusive a R.S. România se determină prin delimitarea acesteia în cadrul negocierilor cu statele vecine ale căror țărmuri sunt limitrofe situate față în față cu țărmul la Marea Neagră. Delimitarea se va face ținând seama de legislația R.S. România , prin înțelegeri cu acele state, cu aplicarea, în funcție de circumstanțele specifice din fiecare sector de delimitat, a principiilor de delimitare general recunoscute în dreptul internațional și în practica statelor, în vederea unor rezultate echitabile".

Numărul țărilor care și-au instituit zonă economică exclusivă a trecut deja de 70.

În ceea ce privește situația din Marea Neagră, în opinia specialiștilor români, delimitarea platoului continental și a zonelor economice exclusive trebuie să se facă avându-se în vedere: particularitățile acesteia, principiile echității și circumstanțelor pertinente generate de situațiile concrete care apar în zonele de vecinătate. În principal, în vedere trebuiesc avute[1012] : configurația generală a coastelor statelor riverane; poziția coastelor limitrofe, față în față și parțial față în față; lungimea coastelor statelor riverane; evitarea în delimitare a disproporțiilor excesive între întinderea zonei de platou continental aparținând unui stat riveran și lungimea părții pertinente din litoralul său, măsurată pe direcția generală a coastei; circumstanțele proprii zonei (structura geologică, insule, drepturi istorice, configurația geomorfologică a fundului mării, dispunerea izobatelor ș.a.); situația frontierei pe uscat și intersecția acesteia cu coasta; considerații istorice și economice[1013]; ș.a.

Analizând dispunerea platoului continental în bazinul de vest al Mării Negre, respectiv configurația litoralului și distanțele dintre coastele opuse, pot fi sesizate unele elemente caracteristice : delimitarea platoului continental, care în cele mai multe cazuri depășește lățimea apelor teritoriale, impune rezolvarea complexelor situații pe care le generează acest fapt prin negocieri bilaterale sau multilaterale; configurația coastelor nord-vestice și orientarea lor este deosebită în raport cu restul mării, delimitarea urmând a fi făcută între două state cu litoral limitrof și

[1012] Viceamiral Mușat Ioan, Cpt.R.1 ing.Enăchescu Corneliu, Cpt.R.1.Popa Constantin, Cpt.R.1.Țigănaș Emanoil, op.cit., p.13-15.

[1013] Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr.Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf.univ.dr.Gheorghe Marin, op.cit., p.168.

litoral faţă în faţă, între două state cu litoral faţă în faţă , între state cu litoral limitrof, după caz.

Plecând de la realitatea că statele riverane, prin legislaţia lor internă, au declarat zonele lor exclusive cu extindere de până la 200 Mm şi că acestea – spre limitele lor exterioare – se suprapun[1014], se impune de la sine o reglementare prin negocieri bi - sau multilaterale.

Delimitarea platoului continental şi a zonei economice exclusive trebuie să pornească, în primul rând, de la direcţia în care se continuă frontierele de stat pe mare, până la limita apelor teritoriale între state limitrofe, situaţie care la nivelul Mării Negre urmează a fi rezolvată în viitor.

În opinia specialiştilor români - formulată în perioada 1967-1987 şi cristalizată într-o lucrare de sine stătătoare în cursul anului 1988 – pornindu-se de la frontiera de stat de atunci (pe uscat şi pe apă) dintre România şi U.R.S.S., de la criteriile la care ne-am referit pe parcurs, se aprecia că *"platoul continental, continuare a litoralului maritim românesc, s-ar putea delimita prin următorul contur: punctul de frontieră de pe gârla Musura - frontiera maritimă a apelor teritoriale – circumferinţa limitei apelor teritoriale de 12 Mm ale Insulei Şerpilor până la intersecţia cu paralela punctului de frontieră gârla Musura - paralela respectivă spre est, până la mediana distanţei dintre teritoriul României şi U.R.S.S.- spre sud , pe segmente de dreaptă echidistanţate faţă de litoralele celor două state, până la un punct stabilit prin înţelegeri cvadrilaterale între statele riverane (...)".*[1015]

Necesitatea unei astfel de delimitări – în opinia autorilor citaţi – lua în calcul următoarele considerente :

- platoul continental românesc constituie din punct de vedere geologic o continuare a litoralului vestic al Mării Negre;

- platoul continental al Mării Negre în partea de nord-vest constituie o unitate geologică bine conturată, fără forme de relief care să se extindă şi la suprafaţă, cu excepţia insuliţelor, bancurilor şi întinsurilor din imediata apropiere a litoralului;

- în toată partea de nord-vest a acestei mări, adâncimile cresc spre centru dinspre toate punctele litoralului mării, situaţie care confirmă existenţa litoralurilor faţă în faţă;

[1014] Un exemplu elocvent îl oferă delimitarea platoului continental şi a zonelor economice exclusive în subbazinul estic al Mării Negre, între fosta U.R.S.S. şi Turcia, prin care cele 200 Mm stabilite cu acel prilej se suprapuneau, spre exterior, peste limitele fixate de către România şi Bulgaria!...

[1015] Viceamiral Muşat Ioan, Cpt.R.1 ing.Enăchescu Corneliu, Cpt.R.1.Popa Constantin, Cpt.R.1.Ţigănaş Emanoil, op.cit., p.16.

- Insula Șerpilor constituie un simplu accident de relief, nesemnificativă ca suprafață, situată pe platoul continental al părții de nord-vest a Mării Negre; ca atare insula nu are și nu i se poate atribui platou continental;

- considerentul juridic general de declarare a apelor teritoriale ale Insulei Șerpilor, nu poate avea decât un efect simbolic limitat la cele 12 Mm din jurul insulei și nu poate afecta delimitarea viitoare a platoului continental;

- configurația părții de nord-vest a Mării Negre, platoul continental al celor trei state riverane (atunci România, Bulgaria și Turcia, astăzi – 2003 – numărul statelor riverane crescând de la 4 la 6 [1016]- n.n.), conduc, fără echivoc, la considerarea a două situații: state riverane dispuse față în față și în același timp limitrofe;[1017]

În ceea ce privea partea de sud-vest a Mării Negre, se preconiza ca platoul continental al litoralurilor celor trei state riverane (România, Bulgaria și Turcia) să fie delimitat pe baza criteriului echidistanței până la un punct orientativ A, stabilit prin înțelegere între toate statele riverane, aflate în situații diferite: față în față, limitrofe și, simultan, față în față și limitrofe.

Cele expuse în paginile anterioare conduc la următoarele concluzii:

- statutul nefiresc (juridic) al Insulei Șerpilor – pământ românesc aflat sub stăpânirea frauduloasă a U.R.S.S.- ului -, a generat – și încă generează!...- consecințe nefirești, în flagrantă contradicție cu drepturile pe care România ar fi trebuit să le aibă în Marea Neagră legat de marea teritorială, platoul continental și zona economică exclusivă;

- nedreptatea istorică a ocupării și anexării insulei de către sovietici (1948) a fost dublată rapid (1949) de încă una: fixarea unilaterală a apelor teritoriale ale insulei la 12 Mm, prejudiciind grav drepturile României (o mică insulă stâncoasă, nelocuită, a ajuns să aibă ape teritoriale mai mari ca ale României, proprietara de drept a acesteia);

- este evident că toate aceste acte antiromânești au fost făcute de către sovietici deliberat, în condițiile în care România se afla sub ocupația militară a U.R.S.S.- ului; imperiul sovietic, la curent cu problema platoului continental vehiculată la nivelul anului 1948, dar și din considerente militare, s-a grăbit, cu gândul la viitor, să răpească și să anexeze această insulă românească;

- altfel spus, această mică insulă (românească până în 1948) ne-a creat în perioada 1948-1990 mari probleme militare, politice și

[1016] România, Ucraina, Federația Rusă, Georgia, Turcia și Bulgaria.
[1017] Ibidem.

economice, şi cu certitudine, în viitor ne va crea probleme şi mai mari, de această dată economice, juridice, politico-diplomatice şi militare;

3. Locul şi rolul Insulei Şerpilor în cadrul negocierilor româno-sovietice dintre anii 1967-1987, privitoare la delimitarea platoului continental şi a zonei maritime exclusive

Importanţa juridică şi practică a aspectelor legate de platoul continental în general, implicaţiile economice de moment şi de perspectivă, practica internaţională a statelor riverane de a-şi limpezi şi preciza juridic, prin acorduri bilaterale, drepturile în acest domeniu, evoluţia dreptului mării după cel de-al doilea război mondial şi noile sale prevederi în materie, situaţia existentă în Marea Neagră în domeniu, retragerea trupelor sovietice de ocupaţie din România, raporturile româno-sovietice de după anul 1963-1964[1018] ş.a., au fost principalele elemente favorizante care au permis României să iniţieze începerea de negocieri diplomatice cu U.R.S.S.- ul, în vederea ajungerii la semnarea unui acord privind delimitarea platoului continental al celor două state .

Un atare demers nu putea fi făcut înainte ca trupele sovietice de ocupaţie să fie retrase din România, moment asupra căruia considerăm necesar să stăruim puţin.

După cum se cunoaşte, în perioada care a urmat după anexarea Insulei Şerpilor de către U.R.S.S., România a fost forţată de împrejurări să "adere" la o serie de organisme economico-militare înfiinţate şi conduse de Moscova: în anul 1949 a devenit membră a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.[1019]) - deşi era "cuprinsă" în sfera de interese economice a U.R.S.S.- ului încă din mai 1945!-; în anul 1955

[1018] La puţini ani după retragerea trupelor de ocupaţie sovietice din România (1958), a început o amplă campanie de derusificare, care a culminat în 1963 cu închiderea tuturor instituţiilor create între 1946-1948 (Institutul" Maxim Gorki, muzeul Româno-Rus, Institutul Româno-Sovietic, "Analele Româno-Sovietice", revista "Timpuri Noi", editura "Cartea Rusă"), reducerea ponderii limbii ruse în şcolile româneşti, schimbarea numelor ruseşti al străzilor, cinematografelor, instituţiilor ş.a..În primăvara lui 1964 neînţelegerile româno - ruse au devenit publice (Moscova lansa "planul Valev"...), puţin mai târziu la Bucureşti fiind făcută publică rezoluţia "istorică" a C.C."din aprilie", un document care denunţa practic relaţia de vasalitate faţă de Moscova! Rolul Bucureştiului în aplanarea diferendului chino-sovietic, a atras simpatia şi sprijinul nu numai al chinezilor (faţă de problema retrocedării Basarabiei către România), ci şi a Occidentului, care vedea în manifestările Bucureştiului o breşă în "sistemul socialist" de până atunci.

[1019] Desfiinţat în anul 1991.

a devenit membră a Tratatului de la Varşovia[1020] (în condiţiile în care, începând cu august 1944, s-a aflat sub ocupaţie militară sovietică).

Pretextul invocat de Moscova pentru staţionarea trupelor sale în România, l-a constituit menţinerea liniilor de comunicaţie cu trupele sovietice din zona de ocupaţie din Austria, totul petrecându-se cu acordul Marii Britanii şi al S.U.A.

Prin Tratatul de pace de la Paris, sovieticii se angajau oficial ca în termen de 90 de zile de la data semnării acestuia (10 februarie 1947), să-şi retragă trupele din România. Cum era de aşteptat, ei nu şi-au respectat angajamentul luat, acesta fiind pur formal, britanicii şi americanii nefăcând nimic substanţial pentru a pune capăt acestei situaţii abuzive.

Efectivele militare sovietice staţionate în România sau ridicat la mărimea a două divizii (cca.30.000 de militari), acestora adăugându-se alţi 2.000 de militari din trupele de securitate.

Prima discuţie legată de "delicata" problemă a retragerii trupelor sovietice din România, a avut loc în august 1955, între Emil Bodnăraş şi Nikita Hruşciov, care făcea o vizită în România[1021].La reşedinţa lui Dej de pe malul lacului Herăstrău, Emil Bodnăraş ("*bun prieten al Uniunii Sovietice, un vechi bolşevic*", după aprecierea lui Hruşciov), fără nici o introducere, l-a întrebat pe liderul de la Moscova, direct, în limba rusă: "*Ce aţi crede despre retragerea trupelor sovietice din România?*"[1022] Liderul de la Kremlin, neplăcut surprins de acest demers, l-a respins furios:"*Ce spui? Cum poţi sugera un asemenea lucru*?" Revenindu-şi din surprindere, Hruşciov a declarat că Moscova considera staţionarea trupelor sovietice în România o necesitate imperioasă, de această dată pretextând – pretextul "Austria" căzuse (ca urmare a Tratatului de stat pentru restabilirea unei Austrii independente şi democrate, semnat la 15 mai 1955, de SUA, URSS, Marea Britanie şi Franţa) - că "*inamicul ar*

[1020] Pactul de la Varşovia şi-a încetat activitatea începând cu data de 31 martie 1991.

[1021] El a mai vizitat România şi între 18-25 iunie 1962.

[1022]Colonel dr.Alexandru Oşca, colonel (r)dr.Alesandru Duţu, **Prima retragere a trupelor sovietice din imperiul "exterior"**, în : "R.I.M." nr.3 (71), 2002, p.24. În legătură cu intervenţiile oficialilor români pe lângă cei sovietici, se vehiculează şi alte variante, între care una este legată de Gheorghe Gheorghiu Dej. Se spune că Dej.- care inaugurase epoca "naţionalismului" ofensiv românesc, militând pentru independenţă faţă de Kremlin ("gesturi" de la care i s-a tras în cele din urmă moartea...!) - a făcut asupra lui Hruşciov un şantaj de natură emoţională spunându-i că Molotov jignise grav conducerea de partid din România în momentul când afirmase că dacă trupele sovietice părăseau România, P.M.R.- ul nu va mai rămâne la conducere nici o săptămână, ceea ce – continua Dej cu inteligenţă – nu este adevărat, partidul aflându-se la conducerea României datorită încrederii de care se bucura din partea poporului! În plină epocă a "războiului rece" stratagema lui Dej a reuşit, din iunie 1958 trupele sovietice începând retragerea din România.

putea veni oricând să invadeze România, aducând forţe de debarcare în Marea Neagră".[1023]

În "Memoriile" sale, Hruşciov declară că nimeni din conducerea de la Kremlin nu se gândise la acest pas, că dimpotrivă, U.R.S.S.- ul avea în plan noi măsuri de întărire a apărării "*graniţelor comune*"!

Angajamentul legat de cele 90 de zile fusese dat uitării de către sovietici, asupra lui impunându-se, deliberat, o tăcere generală.

Ca urmare a planurilor Kremlinului, la 15 aprilie 1957 – după 13 ani de ocupaţie militară asupra României – Moscova a impus Bucureştiului "oficializarea" continuării acestei ocupaţii, prin semnarea unui "Acord" privind staţionarea "temporară" a trupelor sale în România. Era o formalitate abilă, care viza mai multe scopuri : să legalizeze juridic prezenţa în continuare a trupelor sovietice în România; să elimine posibilitatea ca Occidentul să reproşeze ceva pe această temă U.R.S.S.-ului; să liniştească opinia publică din România în legătură cu durata acestei staţionări; să se asigure că România şi relativ schimbata conducere de le Bucureşti nu va devia de la "via" Moscova, că România va merge în continuare pe drumul prestabilit de Moscova ş.a.

La 17 aprilie 1958, Hruşciov a adresat o scrisoare lui Dej, în care, subliniind o oarecare slăbire a încordării internaţionale, precum şi capacitatea trupelor române de a da o ripostă hotărâtă "*provocărilor imperialiştilor*", îl anunţa că Moscova considera că "*nu mai este necesară şederea trupelor sovietice pe teritoriul Republicii Populare Române*", invitându-l pe liderul român la discuţii "*în timpul cel mai apropiat*".

La 23 aprilie 1958 Dej l-a informat că este gata pentru aceste discuţii.

Pe 24 mai 1958, Comitetul Politic Consultativ al statelor membre ale Tratatului de la Varşovia a avizat şi el decizia Moscovei. Imediat s-a încheiat un acord la Moscova, între Ministerele Apărării din R.P.R şi U.R.S.S, hotărându-se ca retragerea trupelor sovietice din România să aibă loc în perioada 15 iunie-15 august 1958.[1024]

Interesant rămâne pentru posteritate faptul că în momentul debarcării de la conducere a lui Hruşciov (14 octombrie 1964), acestuia i-a fost imputată deschis (şi) retragerea trupelor sovietice de ocupaţie din România!

[1023] Apud Dr.Marian Cojoc, op.cit., p.328. Subliniem faptul că datorită acestei strategii, anterioară faţă de anunţarea ei de către Hruşciov, o treime din totalul trupelor de ocupaţie sovietice din România erau cantonate în "garnizoana Constanţa".

[1024] Colonel dr.Alexandru Oşca, Colonel (r) dr.Alesandru Duţu, op.cit., p.26.

Între anii 1948-1958 Insula Şerpilor a fost un subiect "tabu" la toate nivelele din România.

În acest interval de timp, Bucureştiul nu a putut pune în nici un fel "problema" insulei întrucât ţara se afla sub ocupaţie militară sovietică, prima grijă a guvernului român era "cum" să scape de trupele de ocupaţie; la rândul lui, Kremlinul avea toate motivele şi interesul să păstreze tăcere asupra insulei, întrucât o anexase pe nedrept, încălcând grav atât Tratatul de pace de la Paris cât şi drepturile legitime ale României asupra acesteia, o transformase într-o importantă bază militară sovietică şi, în plus, sovieticii (ruşii) n-au dat niciodată înapoi, de bună voie, teritorii pe care le anexaseră cu forţa.

Slăbirea controlului sovieticilor asupra sateliţilor săi răsăriteni după moartea lui Stalin (martie 1953), după epurarea alogenilor din conducerea P.M.R.(începând încă din anul 1952) şi formarea unei baze indigene a puterii, combaterea teoriilor referitoare la apartenenţa românilor la "lumea slavă" şi accentuarea latinităţii, respingerea "planului Valev" care viza accentuarea subordonării economice a României, punerea în discuţie a actelor de forţă ale dictaturii staliniste , inclusiv a celui din 4 februarie 1948[1025] ş.a., au fost momente şi realităţi care au stimulat manifestările naţionale, odată cu acestea apărând şi accentuându-se şi neînţelegerile româno-sovietice.

Declaraţia din aprilie 1964, politica externă prooccidentală şi prochineză, refuzul de a se alătura ţărilor Tratatului de la Varşovia cu prilejul intervenţiei din 1968 în Cehoslovacia ş.a., şi-au pus amprenta asupra acestei perioade din istoria României, acum fiind create condiţiile necesare redeschiderii şi negocierii "dosarului" Insulei Şerpilor.

După câte se spune, primul oficial român care a spart gheaţa, a fost Ion Gheorghe Maurer care, în drumul spre vizita în China (2-10 martie 1964), cu prilejul scurtei escale făcute la Moscova, în discuţiile cu oficialii de la Kremlin, a ridicat "problema" Basarabiei şi Insulei Şerpilor. Şocaţi, oficialii sovietici n-au dat curs acestei probleme, ocolind-o diplomatic.

Ulterior, un ziarist american, în temă cu cele întâmplate, remarcând şi apreciind îndrăzneala lui Maurer l-a întrebat: "*Nu v-aţi temut de o arestare la Moscova* ?", la care cel în cauză a dat un răspuns antologic :"*Mi-ar fi făcut onoare*"![1026]

La 18 octombrie 1966, Ministerul Afacerilor Externe român se adresa Ambasadei sovietice din Bucureşti, cu propunerea de a se trece la începerea de discuţii bilaterale, la nivel de experţi, în vederea clarificării

[1025] Opiniile noastre privind acest act se regăsesc pe parcursa, pe larg.

[1026] "Evenimentul", Bucureşti, Nr.52, 29 aprilie-6 mai 1991, p.5.

aspectelor legate de platoul continental şi zona maritimă exclusivă a celor două ţări.[1027]

Printr-o notă verbală, din 10 decembrie 1966, partea sovietică şi-a făcut cunoscut acordul de începere a discuţiilor în legătură cu delimitarea platoului continental sovietic şi românesc.

Într-o primă etapă (1967-1974), între cele două părţi au avut loc trei runde de consultări (între experţii celor două ţări) :

- prima rundă, la Moscova, între 9-23 ianuarie 1967, delegaţiile de experţi fiind conduse de directori adjuncţi din ministerele de externe dale celor două ţări;
- a doua rundă, la Bucureşti, între 16-21 octombrie 1972;
- a treia rundă, la Moscova, între 12-19 februarie 1974;la ultimele două runde delegaţia română a fost condusă la nivelul primei runde de consultări, în timp ce delegaţia sovietică a fost condusă de către un expert-consultant din Ministerul Afacerilor Externe;

Delegaţia română, compusă din 7-9 membrii, a cuprins de fiecare dată reprezentanţi ai Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Apărării Naţionale şi Ministerului Geologiei (Gheorghe Săulescu, Costache Ciubotaru, Iftene Pop, dr.Dumitru Mazilu, Gheorghe Dolgu, comandorul Emilian Munteanu ş.a.).

La 17 noiembrie 1974, în discuţiile avute cu reprezentanţii Ministerului Afacerilor Externe român, adjunctul ministrului Afacerilor Externe al U.R.S.S.- ului, a făcut cunoscută opinia părţii sovietice ca problema delimitării platoului continental să fie abordată în viitor la nivelul delegaţiilor guvernamentale sau chiar la un nivel mai ridicat. Partea română, la rândul său, a făcut cunoscut faptul că este pregătită să poarte discuţii la nivelul adjuncţilor miniştrilor de externe; revenind, partea sovietică şi-a arătat preferinţa ca şeful delegaţiei să fie desemnat un ambasador cu însărcinări speciale.

A urmat a doua etapă (1975-1987), care a cuprins şapte runde de negocieri: Bucureşti – 28 iulie-5 august 1975; Moscova – 28 ianuarie-5 februarie 1976; Bucureşti – 25 ianuarie-5 februarie 1977; Moscova – 9-17 noiembrie 1978; Bucureşti – 15-18 mai 1980 (la aceste prime cinci runde, delegaţia sovietică a fost condusă de către un ambasador cu însărcinări speciale); Moscova – 20-25 ianuarie 1986 (la cele şase runde de negocieri, delegaţia română a fost condusă de ambasadori din cadrul Ministerului Afacerilor Externe); Bucureşti – 1-2 octombrie 1987 (la ultimele două runde de negocieri, delegaţia sovietică a fost condusă de

[1027] La elaborarea acestui subcapitol, autorul a utilizat pe larg date şi informaţii din lucrarea : Muşat Ioan, Viceamiral, Enăchescu Corneliu, Cpt.R.1 ing., Popa Constantin, Cpt.R.1, Ţigănaş Emanoil, Cpt.R.1, op.cit.(cap.VII.2. nota 49).

directorul Direcției relații economice și externe, tratate și organizații internaționale din Ministerul de Externe al U.R.S.S.- ului).

În cadrul acestor runde oficiale de negocieri, partea română a înaintat părții sovietice trei propuneri (pe 30 iulie 1975, 2 august 1975 și 26 ianuarie 1977), propuneri pe care le-a susținut cu consecvență și cu argumente solide.

Partea sovietică a avut mai multe propuneri, dar în susținerea lor a lipsit consecvența, prevalând insistența : în cadrul primei runde de negocieri, la 29 iulie 1975, a prezentat o primă propunere oficială; la a doua rundă de negocieri, pe 2 februarie 1976, partea sovietică a declarat că își retrage propunerea oficială din 1975, pentru a putea reveni la propunerea avansată la Moscova în 1967, dar și acestei propuneri i s-au adus corective; la cea de treia rundă de negocieri, la 4 februarie 1977, delegația sovietică a declarat – neoficial! – părții române că este dispusă să prezinte o nouă propunere de delimitare a platoului continental, cerând însă ca, în prealabil, partea română să vină cu o altă propunere, care să vină în întâmpinarea celei sovietice; la cea de-a patra rundă de negocieri (9-17 noiembrie 1977), partea sovietică a revenit asupra propunerii din 12 ianuarie 1967, refuzând să facă concesii chiar în legătură cu ceea ce ne aparținea de jure; practic, după 10 runde de negocieri, partea sovietică a revenit la prima ei propunere, căreia, în 20 de ani de discuții, i-a adus doar câteva mici ajustări!

Negocierile româno-sovietice dintre anii 1967-1987, privind delimitarea platoului continental românesc și sovietic din Marea Neagră, a fost nu numai îndelungi (20 de ani!) dar și anevoioase, asupra lor punându-și amprenta, în sens negativ, o serie de factori între care :

- statutul juridic injust al Insulei Șerpilor - de jure pământ românesc !- și refuzul categoric al părții sovietice de a aborda acest subiect delicat;

- apartenența României atât la "sistemul socialist" cât și la Tratatul de la Varșovia, respectiv "statutul" de lider al U.R.S.S.- ului în cadrul acestora;

- lipsa de flexibilitate a părții sovietice, care a negociat de pe poziții de mare putere, nu de la egal la egal;

- "pericolul" ca odată "limpezite" problemele Insulei Șerpilor, România dar și alte țări vecine U.R.S.S.- ului (inclusiv Japonia!), ar fi putut pune pe tapet și alte chestiuni teritoriale litigioase ș.a.;

Într-un atare context, Insula Șerpilor a devenit "cuiul" în jurul căruia s-au învârtit, direct sau indirect, toate discuțiile referitoare la delimitarea platoului continental între cele două state riverane Mării

Negre. Nesoluționându-se "problema" Insulei Șerpilor[1028], negocierile româno-sovietice au eșuat, astfel că după 20 de ani de negocieri, acordul nu a putut fi încheiat.

În perioada 1987-1990 asupra acestui aspect litigios nu s-a mai revenit.

Pozițiile celor două delegații nu sau putut armoniza de-a lungul celor două decenii de negocieri, principalul motiv – bine cunoscut de ambele delegații – constituindu-l statutul juridic al Insulei Șerpilor, precum și altor factori, legați într-un fel sau altul tot de această insulă : particularitățile geologice și geografice ale zonei; factorii istorico-juridici; evoluția dreptului mării post Geneva ; ș.a.

O primă chestiune care a diferențiat pozițiile celor două delegații, a plecat de la **modul de apreciere a litoralului Mării Negre.**

Delegația României, plecând de la o realitate greu de contestat, a susținut că litoralurile celor două țări sunt limitrofe și, în același timp, față în față; ca atare, situația concretă impunea o anumită delimitare în partea de nord, unde litoralurile erau limitrofe, și alta pentru cele situate față în față (situație generată de faptul că litoralurile celor două state se aflau între aceleași paralele, fiind dispuse pe direcția meridianelor).

Delegația sovietică a susținut că litoralurile celor două țări sunt doar limitrofe, nu și față în față și că, în ceea ce privea Convenția de la Geneva, aceasta reglementa juridic delimitarea platoului continental doar pentru situațiile în care litoralurile se aflau fie limitrofe, fie față în față, dar nu și pentru situațiile în care, se întâlneau, concomitent, ambele situații!

Fapt bine știut astăzi, nu numai de lumea juridică, orice legislație își are imperfecțiunile ei – mai mici sau mai mari -, caz în care se înscrie și cea adoptată la Geneva, în 1958, care purta totuși amprenta începuturilor de codificare în domeniul dreptului mării.

Deși realitatea contrazicea teoria, delegația sovietică s-a "agățat" de prepoziția "sau", refuzând să ia în discuții simultaneitatea de situații!

Aceeași delegație a afirmat apoi și faptul că litoralurile celor două state au forma unui semicerc, cu centrul situat la jumătatea distanței dintre Capul Sarâci (U.R.S.S.) și Vama Veche (România); că, dacă s-ar

---

[1028] Dr.Dumitru Mazilu scrie (op.cit., p.133) că între 1970-1980 diplomația română a contestat actul din 1948, ca venind în contradicție cu Tratatul din 10 februarie 1947;tot el arată că, pe baza actelor prezentate de către Ștefan Andrei, ministrul afacerilor externe, *"Nicolae Ceaușescu a pus de câteva ori în discuția organelor superioare de conducere actul dictatorial din 1948 prin care acest teritoriu românesc a fost preluat de URSS"*;cu aceste ocazii, acest act *„a fost dezaprobat și condamnat cu toată hotărârea de conducerea României din acei ani, relevându-se caracterul său nelegitim, contrar dispozițiilor Tratatului de pace din 1947"*.

presupune – refuzându-se o realitate geografico-geologică, relevată de specialişti de prim rang în domeniu, făcându-se însă construcţii teoretice ipotetice dar şi inutile...- că partea de nord a platoului ar fi adiacentă litoralului unui al treilea stat, şi că n-ar exista Insula Şerpilor, delimitarea ar trebui să ţină seama de lungimea acestui al treilea stat, iar platoul acestuia ar avea limita de sud în chiar centru semicercului.

Delegaţia română a arătat celei sovietice că în Convenţia de la Geneva s-au avut în vedere doar situaţiile tipice – litoralurile limitrofe sau cele faţă în faţă -, dar aceste prevederi nu pot conduce la concluzia că sunt excluse cazurile în care statele se pot afla, concomitent, în ambele situaţii! Delegaţia română a mai subliniat faptul că poziţia delegaţiei sovietice privind dispunerea geografică a litoralurilor, avea în vedere doar situaţia de "faţă în faţă" între litoralul românesc şi cel al Insulei Şerpilor, situând pe nedrept, pe acelaşi plan, litoralul unui stat cu cel al unei mici insule. În fine, partea română a precizat că dispunerea litoralurilor în zona ce ne interesează nu este un semicerc, ci faţă în faţă, lucru evident la o simplă privire asupra unei hărţi a zonei, că, dacă s-ar accepta totuşi ipoteza că platoul din partea de nord ar fi adiacent unui al treilea stat, iar Insula Şerpilor nu ar exista – existând totuşi, cui anume folosea o ipoteză fantezistă, contrară oricăror evidenţe!?...-, delimitarea platoului adiacent litoralului nostru cu cel al ipoteticului stat, din nou s-ar face pornind de la punctele cele mai apropiate de liniile de bază ale mării teritoriale, lipsind împrejurările speciale (linia de delimitare ar fi urmat să aibă o formă aproape dreaptă pe direcţia paralelei geografice).

O a doua chestiune în care opiniile celor două delegaţii au fost divergente, au avut ca obiect **criteriile de ordin geologic**.

Delegaţia română a subliniat că din punct de vedere geologic, avem de a face cu un platou continental neîntrerupt, în fapt o continuare a litoralurilor celor două ţări.

Delegaţia sovietică a susţinut că platoul continental din această parte a Mării Negre ar fi un masiv unic, reprezentând continuarea litoralului Crimeii, iar Insula Şerpilor ar avea un platou propriu.

Delegaţia română a arătat că nu poate fi vorba de o continuare a coastelor Crimeii, întrucât sensul de evoluţie a reliefului marin a fost de la vest către est; fiind vorba de un platou ce continuă sub apă teritoriul celor două state, nu poate fi vorba de un platou continental propriu al Insulei Şerpilor, mica insulă stâncoasă fiind situată în cadrul platoului continental al litoralului de vest al Mării Negre, că prin urmare nu se poate vorbi de un platou propriu în cazul unei (unor) insule izolate decât în acele situaţii în care între platoul litoralurilor continentale şi acesta ar

exista totuşi zone întinse cu adâncimi mari, această situaţie nefiind specifică şi Insulei Şerpilor!

O a treia chestiune litigioasă între cele două delegaţii a avut ca obiect **poziţiile celor două părţi privind lungimea coastelor.**

Delegaţia sovietică a susţinut că lungimea coastelor ar constitui o particularitate a zonei în discuţie, un factor de care trebuia să se ţină cont în delimitarea platoului continental al celor două părţi, lucru ce rezultă din interpretarea art.1 al Convenţiei de la Geneva (că între platou şi litoral există un raport de dependenţă, în sensul că la coaste mai lungi se cuvine un platou continental mai întins).Partea sovietică avea în vedere că din lungimea coastelor dintre Crimeea - Vama Veche, litoralului sovietic îi reveneau 4/5 iar celui românesc doar 1/5! Asta însemna ca din cei 52.000 km^2 câţi erau de delimitat, părţii sovietice i-ar fi revenit 39.000 km^2, iar părţii române 13.000 km^2, deci un raport de aproximativ 3/1).

Partea română a replicat că lungimea coastelor nu poate constitui un factor al delimitării platoului continental, cu atât mai mult cu cât un atare fapt lipseşte din textul Convenţiei de la Geneva; nu este corect şi echitabil ca lungimea coastelor dintr-o anumită parte a Mării Negre să-şi pună amprenta asupra delimitării platoului adiacent litoralului dintr-o altă zonă.

A patra chestiune litigioasă între cele două delegaţii a avut ca subiect **direcţia generală a litoralurilor.**

Partea sovietică a susţinut că acest lucru este o altă particularitate de care trebuia ţinut cont în delimitarea platoului continental al celor două state.

Reprezentând un "argument" pentru teoria părţii sovietice, că litoralurilor celor două state nu ar fi faţă în faţă, partea română a respins-o, pe baza mai multor considerente: nu-şi găseşte aplicabilitate în practica convenţională; nu apare menţionată în Convenţia de la Geneva; şi, chiar ca ipoteză, nu poate fi acceptată de către partea română, având în vedere consecinţele negative, inechitabile, pe care le-ar fi avut pentru România.

A cincia chestiune litigioasă între cele două delegaţii a plecat de la **factorii istorico-juridici.**

Partea română, pornind de la faptul că Insula Şerpilor nu are un platou continental propriu, a susţinut încă din anul 1967 că ceea ce nu există geologic, nu poate fi recunoscut în plan juridic. În anul 1972, la cea de-a doua rundă de consultări, a arătat că astfel de ridicături stâncoase, ca Insula Şerpilor, ar fi normal să nu aibă nici măcar ape teritoriale, că regimul juridic al acestei insule este neclar, apartenenţa ei

teritorială trebuind să fie corelată cu prevederile Tratatului de pace de la Paris, din 10 februarie 1947, nu cu alte acte ulterioare.

La a treia rundă de consultări, din 1974, partea română a susținut necesitatea reexaminării întregii situații din partea de nord-vest a Mării Negre, ca urmare a faptului că delimitarea apelor teritoriale și a spațiului maritim al Insulei Șerpilor s-a stabilit în anul 1949, când apele teritoriale ale României erau de doar 6 Mm.

Partea română a mai declarat că Insula Șerpilor este o împrejurare specială de care se poate prevala doar România (este o insulă stâncoasă, fără apă potabilă, fără viață economică și nepopulată, caracterizată de anumite considerente de natură istorico-juridică).

În cadrul celor șapte runde de negocieri oficiale (1975-1987), partea română și-a susținut pozițiile cu argumente solide : delimitarea unilaterală de către sovietici a apelor teritoriale ale Insulei Șerpilor în anul 1949, nu trebuie să aibă efecte similare și în privința delimitării platoului continental; punctul 1438 din dreptul gârlei Musura – de la care s-a pornit delimitarea apelor teritoriale – nu a fost corect ales (punctul corect de delimitare a frontierei maritime ar fi trebuit să fie confluența imediată dintre Musura și mare); următorul reper pe granița maritimă, punctul 1439 este fixat arbitrar și nu se justifică în nici un fel; faptul că Insula Șerpilor are ape teritoriale nu poate duce în mod automat și la atribuirea de platou continental acesteia; limita apelor teritoriale ale Insulei Șerpilor ar trebui repusă în discuție, în caz contrar aceasta nu pot fi luate în considerație ca punct de plecare în delimitarea platoului continental, iar dacă s-ar fi luat – cum ar fi dorit partea sovietică! – s-ar fi ajuns la o delimitare inechitabilă, în contradicție cu legislația maritimă internațională; în fine, partea română a reiterat necesitatea ca România să aibă ape teritoriale pe o întindere de 12 Mm iar Insula Șerpilor ar trebui să le respecte, raporturile fiind de la stat la o mică insulă; ș.a.

În același interval de timp și tot în legătură cu factorii istorico-juridici, partea sovietică a subliniat că întrucât Insula Șerpilor are ape teritoriale, trebuie să aibă și platou continental, iar punctul 1429 (ultimul punct al liniei de demarcare a apelor teritoriale dintre cele două state), trebuie să constituie elementul de bază, reflectarea lor trebuind să se regăsească în trasarea liniei de delimitare a platoului continental.

Referitor la Insula Șerpilor, partea sovietică s-a referit la Convenția de la Geneva, arătând că aceasta nu face distincție între coastele continentale și insule și între categorii de insule.

În legătură cu punctul de vedere exprimat de către partea română referitor la delimitarea apelor teritoriale ale Insulei Șerpilor și schimbarea apartenenței juridice a acesteia, partea sovietică a susținut că : la ultima

consultare, din 1974 și prima rundă de negocieri, din 1975, a afirmat că obiectul negocierilor se limitează strict la delimitarea platoului continental și nu are competența să discute și alte probleme (același punct de vedere, concretizat într-o declarație, va fi reafirmat și la ultimele trei runde de negocieri, din 1980, 1986 și 1987); frontiera a fost stabilită prin Tratatul de pace de la Paris, din anul 1947, prin documente bilaterale ulterioare și a fost confirmată prin procesele verbale din anii 1949, 1961 și 1962 ale Comisiei mixte de demarcare a frontierei; este nedumerită (sic!) de faptul că partea română ridică astfel de chestiuni, care vin în contradicție cu Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală din 1970 și cu Actul final al Conferinței de la Helsinki(1975); în componența U.R.S.S. intră și teritoriul insulelor, iar apele teritoriale ale Insulei Șerpilor nu sunt despărțite de apele teritoriale continentale sovietice, ele formând un tot unitar.

Legat de aceste poziții, de punctul de vedere al părții sovietice privind Insula Șerpilor, partea română a subliniat că situația creată în anul 1948 (nu din considerente de drept maritim!), nu poate deveni element central în jurul căruia să graviteze soluția delimitării, căci efectele pentru România ar fi negative și mari; în 1948, dacă s-ar fi respectat principiile de drept maritim, delimitarea ar fi trebuit să se facă printr-o linie dreaptă, apele teritoriale ale Insulei Șerpilor n-ar fi trebuit să ajungă mai mari ca ale României, spațiul maritim al Insulei Șerpilor n-ar fi trebuit să se întindă în fața platoului continental al litoralului românesc; în legătură cu modul "cum" a părăsit Insula Șerpilor teritoriul României, cu documentele bilaterale încheiate ulterior – discutabile din punct de vedere juridic -, partea română a susținut că ceea ce s-a făcut atunci și cum anume s-a făcut, nu poate constitui o "bază" pentru ceea ce urmează a fi făcut acum; delimitarea platoului continental nu poate fi abordată făcând abstracție de Insula Șerpilor!...

Al șaselea element litigios între cele două delegații l-a u constituit **divergențele dintre ele în legătură cu legislația internațională referitoare la chestiunile în discuție.**

Pornind de la realitatea că litoralurile celor două state sunt concomitent limitrofe și față în față, partea română a susținut că în ceea ce privește partea nordică a platoului continental, aceasta se încadrează în art.6 (pct.2) al Convenției de la Geneva, delimitarea urmând a fi făcută nu pornindu-se de la punctele cele mai apropiate de liniile de bază de la care pleacă apele teritoriale, ci de la orice puncte, asupra cărora, între cele două părți trebuie să se ajungă la un acord, iar în ce privea restul platoului, situația se încadra în art.6 (pct.1), delimitarea urmând a fi făcută pe mediană.

Partea sovietică a susţinut că: delimitarea trebuie să pornească de la confluenţa apelor teritoriale; art.6 pomenit de partea română se referă la delimitarea platoului continental nu a litoralului propriu-zis, deci a platoului aparţinând statelor respective şi ca atare este necesar să se aibă în vedere toate teritoriile statelor, nu numai cele continentale; deci Insula Şerpilor trebuia luată în considerare (în delimitarea platoului cu Norvegia U.R.S.S.- ul s-a situat pe poziţii exact opuse!... – n.n.).

Răspunzând "argumentelor" avansate de către delegaţia sovietică, delegaţia română a subliniat că : prevederile referitoare la Convenţia de la Geneva, invocate de partea sovietică, nu au susţinere în textul acesteia; propunerea părţii sovietice în legătură cu punctul de la care să pornească delimitarea are în vedere, în realitate, delimitarea platoului continental între litoralul României şi Insula Şerpilor.

Al şaptelea element litigios între cele două delegaţii a plecat de la **poziţiile diferite privind Insula Şerpilor ca o "circumstanţă specială".**

Încă de la începutul discuţiilor, partea română a declarat că Insula Şerpilor constituia o "împrejurare specială" – în sensul că, având în vedere suprafaţa ei mică, că nu este populată şi nu are viaţă economică, ea nu poate produce efecte în privinţa delimitării platoului continental. Delegaţia română a prezentat numeroase şi solide argumente, desprinse din lucrările pregătitoare ale Conferinţei de la Geneva, din textul Convenţiei din 1958, din practica statelor, jurisprudenţă, dezbaterile celei de-a III-a Conferinţă ONU pentru dreptul mării[1029] ş.a., toate pledând pentru ca astfel de insule să nu influenţeze delimitarea platoului continental.

Partea sovietică a venit cu următoarele considerente : Insula Şerpilor are ape teritoriale şi trebuie să aibă şi platou continental; Insula Şerpilor a servit ca punct pentru delimitarea apelor teritoriale sovietice şi trebuie să servească ca punct de plecare şi pentru delimitarea platoului continental; la 17 octombrie 1972, partea sovietică a declarat că important nu este faptul dacă Insula Şerpilor are platou continental propriu, ci să se recunoască că de la ea se măsoară apele teritoriale sovietice; Convenţia de la Geneva prevede expres că insulele au platou continental, în ea nefăcându-se distincţie între litoralurile continentale şi cele ale insulelor sau între diferitele categorii de insule; Insula Şerpilor este mică, dar ea are un far, un radiofar, o bază pentru pescari şi un punct grăniceresc şi, ca atare, nu se poate spune că este nelocuită; argumentele părţii române, decurgând din lucrările Conferinţei din anul 1958, au o

[1029] Vezi şi : D.Mazilu, op.cit., p.48-49.

semnificaţie istorică, nefiind transpuse în reguli de drept internaţional ş.a.

Ca răspuns la consideraţiile sovietice, partea română a subliniat că art.1 al Convenţiei de la Geneva asupra platoului continental nu poate fi interpretat în sensul că orice insulă are platou continental, stabilirea prezenţei sau lipsei acestuia fiind lăsate la latitudinea părţilor interesate; Insula Şerpilor nu poate avea platou continental, ea însăşi fiind un relief pozitiv al platoului continental al coastelor limitrofe; din punct de vedere juridic nu i se poate recunoaşte platou continental, căci el nu există şi din punct de vedere geologic; Insula Şerpilor are o suprafaţă foarte mică, nu este populată permanent şi nu are pe ea o activitate economică permanentă; art.6 al Convenţiei de la Geneva nu poate fi interpretat în sensul că dacă o insulă are ape teritoriale, trebuie neapărat să i se recunoască şi platou continental; în diferendul din Marea Nordului privind delimitarea platoului continental, Curtea Internaţională de Justiţie a precizat că la delimitarea acestuia nu trebuie să se ţină seama de roci şi insuliţe; eventualele spaţii maritime ale Insulei Şerpilor nu pot afecta spaţiile ce revin litoralului românesc; în timp ce Insula Şerpilor are ape teritoriale de 12 Mm, apele teritoriale ale statului român nu au o asemenea întindere (prevăzută de legislaţia internă în conformitate cu dreptul internaţional); în 1975 s-a comunicat delegaţiei sovietice că dacă Insula Şerpilor ar fi fost la o distanţă de 12 Mm, ea ar fi intrat în liniile de bază, dar acolo sunt peste 20 Mm şi cu apele teritoriale ale insulei sunt 36 Mm; când se vorbeşte de "împrejurări speciale", acestea trebuie analizate sub toate aspectele – geologic, geofizic, juridic şi istoric.

Încă de la prima rundă a consultărilor (1967), partea română a menţionat între considerentele de care trebuie ţinut cont la delimitarea platoului continental în Marea Neagră, principiile echitabile. Echitatea, în cazul în speţă, impune : recunoaşterea situaţiei de fapt, că litoralurile celor două state sunt limitrofe şi faţă în faţă; să se evite situaţia creată în 1948 în legătură cu apele teritoriale ale Insulei Şerpilor şi cu schimbarea apartenenţei teritoriale a acesteia, în sensul ca această situaţie să nu producă în continuare efecte negative, defavorabile României.

Partea sovietică a declarat că şi ea este pentru soluţionarea problemei delimitării platoului continental pe baze echitabile, că acest principiu apare şi în Tratatul de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală din anul 1970. Principiul echităţii presupune depunerea de eforturi de ambele părţi pentru a se angaja la o delimitare reciproc acceptabilă, prin concesii reciproce, că eforturile în această direcţie trebuie să fie întreprinse în mod egal de ambele părţi.

Între metodele curente de delimitare a platoului continental avute în vedere de partea română dar neacceptate de partea sovietică, s-au numărat: echidistanţa şi mediana (concomitent subliniindu-se caracterul neştiinţific şi nejudicios al punctelor convenţionale 1438 şi 1439!), paralela geografică, prelungirea frontierelor terestre perpendiculare pe coastă.

Cele arătate până aici demonstrează fără echivoc că în problema delimitării platoului continental din Marea Neagră, între România şi U.R.S.S., toate discuţiile (negocierile) s-au învârtit – direct sau indirect - în jurul Insulei Şerpilor.

"Problema" apartenenţei teritoriale a Insulei Şerpilor înainte şi după 1948, consecinţele anexării insulei de către sovietici, au marcat şi propunerile de delimitare a platoului continental avansate de cele două delegaţii.

Prima variantă posibilă de delimitarea platoului continental, prezentată de partea română la 20 ianuarie 1967, prevedea : pentru partea de nord – o linie care pornea din punctul convenţional 1439, în direcţia paralelei geografice, cu excluderea apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor, spre est limita platoului mergând până la jumătatea distanţei dintre punctele opuse cele mai apropiate de la care este măsurată marea teritorială a celor două state; pentru litoralurile opuse – linia de nord-sud porneşte din punctul aflat la distanţă egală între punctele opuse cele mai apropiate de la care este măsurată lărgimea apelor teritoriale dintre cele două state.

Prima propunere oficială, prezentată de partea română la 30 iulie 1975, prevedea că pe latura de nord, linia orizontală care porneşte de la confluenţa gârlei Musura în Marea Neagră să evite apele teritoriale ale Insulei Şerpilor după care să se continue pe paralela geografică. Pentru platoul litoralelor opuse – să se folosească mediana, ca în varianta prezentată la 20 ianuarie 1967.

A doua propunere oficială, prezentată de partea română la 2 august 1975 prevedea că "*Platoul continental al României se delimitează plecând de la punctul de frontieră Gura Canalului Musura urmând frontiera maritimă până la geamandura 1438 şi baliza 1439 (φ = 45° 09'N;λ= 29°57'E), apoi limita de 12 mile marine a apelor teritoriale ale Insulei Şerpilor până la paralele Gura Musura, extinzându-se spre est până la mediana distanţei dintre teritoriul României şi teritoriul U.R.S.S. pe această paralelă (linia mediană şi echidistanţa sunt indicate în dreptul internaţional al mării). Se coboară apoi pe medianele*

punctelor de egală măsură dintre cele două ţări până la paralela graniţei dintre România şi Bulgaria".[1030]

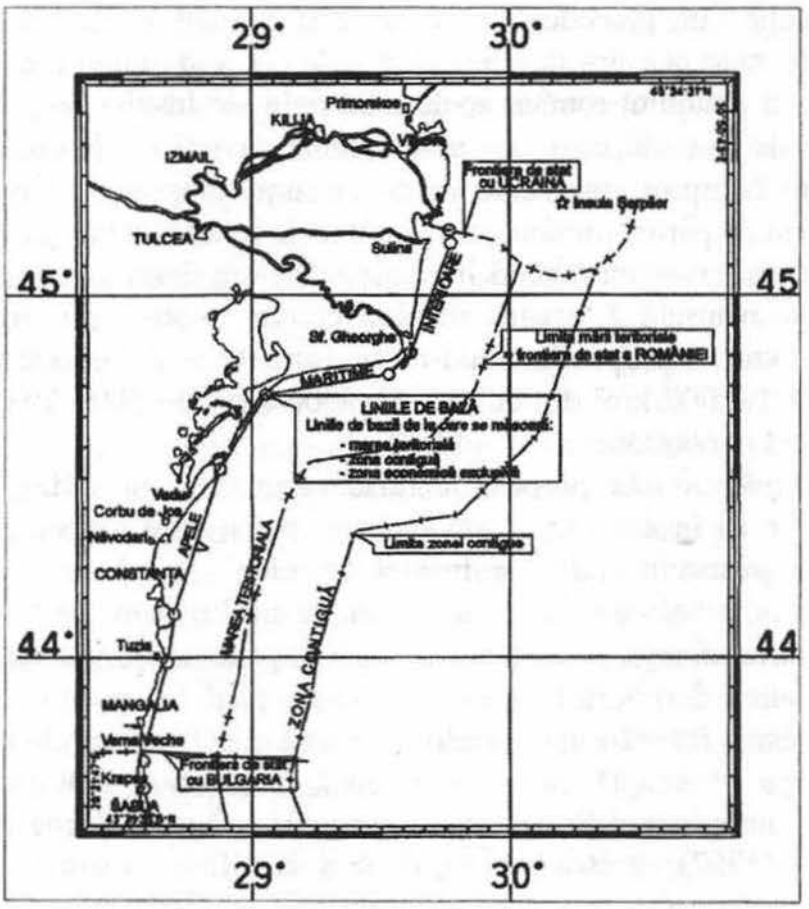

(După col.drd. Ioan Teşu)

A treia propunere oficială, prezentată la 26 ianuarie 1977, prevedea ca linia de demarcaţie să aibă fiecare punct situat la o distanţă egală cu cele mai apropiate puncte de pe litoralul sovietic şi român.

Faţă de propunerile oficiale ale părţii române, partea sovietică a prezentat următoarele considerente: propunerile părţii române din 1975 şi cele ulterioare constituie o dare înapoi faţă de varianta prezentată în faza consultărilor (cu care partea sovietică nu a fost de acord!...); delimitarea nu se poate face pe mediană, litoralurile celor două state nefiind faţă în faţă şi că, dacă totuşi ar fi vorba şi de mediană, aceasta ar avea un caracter cu totul secundar, depinzând de punctul terminus al delimitării, care porneşte de la apele teritoriale ale Insulei Şerpilor; propunerile părţii române nu au ţinut cont de particularităţile regiunii de delimitare, de atracţia masivului principal al litoralului către coasta U.R.S.S., de

[1030] Apud "Marea Noastră", Anul XII.Nr.3 (14), iulie-septembrie 2002, p.22.

configuraţia geografică a coastelor şi lungimea acestora; nu s-ar ţine seama de Convenţia de la Geneva şi de practica internaţională; stabilirea limitei platoului – potrivit variantelor propuse de partea română – ar duce la o situaţie fără precedent, când apele teritoriale ale U.R.S.S.- ului (e vorba de cele ale Insulei Şerpilor !- n.n.) s-ar alătura nu platoului sovietic, ci platoului român; apele teritoriale ale Insulei Şerpilor nu sunt separate de cele ale coastelor continentale sovietice, ele constituind un ansamblu compact, fapt care ar fi conform dreptului internaţional şi recunoscut de partea română prin documente bilaterale în vigoare.

Partea sovietică (având în vedere că între delimitarea avansată de ea şi cea avansată de partea română era un raion cu o suprafaţă de cca.7500 km^2) a propus la rându-i trei variante de delimitare a platoului continental (2000 km^2 din 6000 km^2, 3000 km^2 din 6000 km^2, respectiv 4000 km^2 din 6000 km^2).

Prima variantă, propusă la 12 ianuarie 1967, prevedea că linia de demarcaţie să înceapă de la punctul de intersectare a apelor teritoriale sovietice (respectiv cele ale Insulei Şerpilor – n.n.) cu cele române, mergând pe bisectoarea unghiului format din limita exterioară a apelor teritoriale româneşti şi tangenta la cercul apelor teritoriale sovietice din jurul Insulei Şerpilor; bisectoarea merge până la punctul aflat la o distanţă egală între Insula Şerpilor şi insula Sacalin, de unde îşi schimbă direcţia pe o dreaptă care merge până la punctul aflat la jumătatea distanţei dintre capul Sarici (sudul Crimeii) şi Vama Veche. La aceeaşi întâlnire (1967), partea sovietică şi-a rectificat poziţia, schimbând punctul de confluenţă a apelor teritoriale de la semnul de frontieră nr.1439, mai la sud-est.

A doua variantă, propusă de partea sovietică la 19 octombrie 1972, avea acelaşi punct de pornire, iar direcţia avută apoi în vedere ar reflecta concesiile făcute părţii române; faţă de prima propunere, prin aceasta platoul continental românesc urma să se mărească cu cca.1000 km^2.

A treia variantă, propusă la 20 iulie 1975, prevedea acelaşi punct de pornire şi susţinea că pe această cale platoul continental românesc era "mărit" cu alţi 845 km^2.

Necorespunzând intereselor României, partea română a respins cele trei propuneri sovietice.

La 2 februarie 1976, partea sovietică declara că îşi retrage propunerea din 20 iulie 1975 şi revine la propunerea iniţială din 12 ianuarie 1967, care ar reprezenta o delimitare echitabilă. Se anulau astfel "concesiile"(făcute din platoul continental românesc!...) în variantele propuse în anul 1972 (de 1000 km^2) şi 1975 (845 km^2).Linia de delimitare – conform acestei propunerii sovietice din 1976 "*porneşte din*

punctul de intersecţie al limitei mării teritoriale a României (determinată de la extremitatea digurilor canalului Sulina) cu apele teritoriale sovietice ale Insulei Şerpilor, urmează apoi bisectoarea unghiului format de linia limitei exterioare a apelor teritoriale româneşti şi tangenta cercului apelor teritoriale sovietice din jurul Insulei Şerpilor. Bisectoarea merge până la punctul aflat la o distanţă egală între Insula Şerpilor şi insula Sahalin, de unde îşi schimbă direcţia pe o dreaptă care merge până la punctul aflat la jumătatea distanţei dintre Capul Sarici (sudul Crimeei) şi Vama Veche".[1031]

S-a făcut o corectare a liniei iniţiale, care începea la confluenţa apelor teritoriale ale României cu cele ale Insulei Şerpilor în partea mai de sud-est a cercului apelor teritoriale ale insulei. După părerea părţii sovietice în acest mod se ţinea cont de dorinţa părţii române de a asigura litoralului român ape teritoriale de 12 Mm. Totodată, partea sovietică a reamintit că direcţia liniei de delimitare ar reprezenta echidistanţa între Insula Şerpilor şi insula Sahalin din faţa braţului Sf. Gheorghe.

Faţă de variantele propuse de partea sovietică, partea română a făcut cunoscute următoarele : variantele propuse nu au la bază principii şi criterii general acceptabile; ele nu au în vedere o delimitare a platoului pornind de la linia de bază sau puncte de pe litoral de la care s-ar măsura apele teritoriale; taie platoul care aparţine litoralului românesc; se întemeiază pe înţelegerile realizate în anul 1948 şi, de aceea, sunt defavorabile părţii române; nu ţin seama de evoluţia dreptului mării în materie de delimitare şi cu privire la insuliţe şi roci, care nu sunt puse pe acelaşi plan cu statele riverane, atunci când e vorba de spaţiul maritim; Insulei Şerpilor i s-au fixat în anul 1948 apele teritoriale la 12 Mm, dar de aici nu se poate trage concluzia că ea ar constitui punctul cel mai avansat al litoralului sovietic, insula aflându-se la peste 20 Mm de coastă; împrejurările istorice şi considerentele juridice în legătură cu schimbarea apartenenţei Insulei Şerpilor sunt elemente care pledează în sensul că ea să nu afecteze delimitarea platoului; spaţiul maritim din jurul Insulei Şerpilor afectează spaţiul ce se cuvine litoralului român şi împiedecă aplicarea echitabilă a oricărei metode de delimitare a platoului continental; în legătură cu "concesiile" părţii sovietice şi mutarea punctului de confluenţă al apelor teritoriale mai la sud, partea română a subliniat că ar fi trebuit ca cele 12 Mm pentru apele teritoriale româneşti

[1031] Ibidem.

să fie avute în vedere în linie dreaptă; în ceea ce priveşte declaraţia părţii sovietice din 1977, partea română a subliniat că dacă partea sovietică ar veni cu o propunere în care Insula Şerpilor nu ar fi luată în considerare şi s-ar ţine seama de principiile dreptului internaţional şi de echitate, partea română o va analiza cu atenţie şi va manifesta flexibilitate.

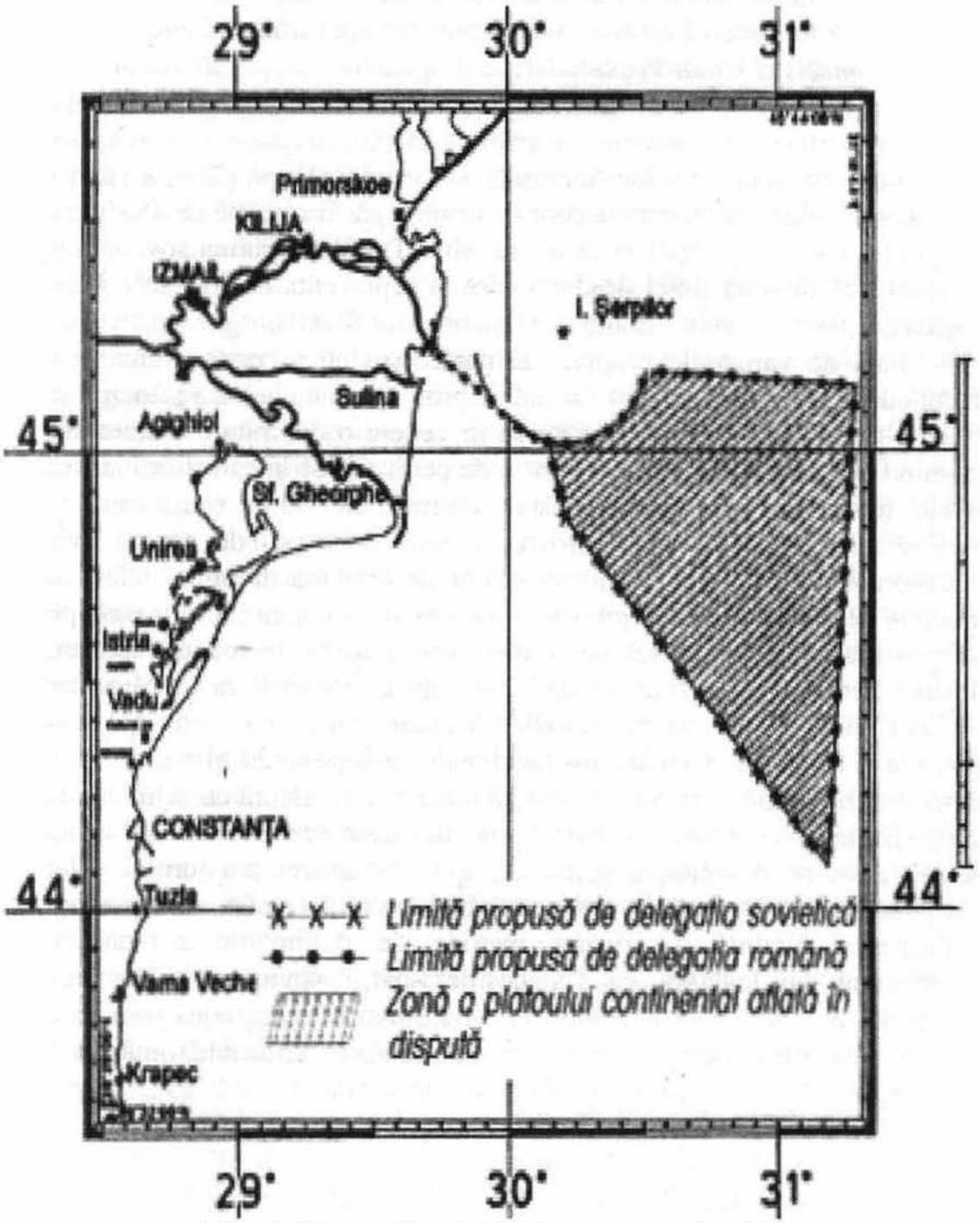

(După „Marea Noastră", iulie-septembrie 2002)

La remarcile părții sovietice că aceeași linie de delimitare s-ar justifica și fără luarea în considerare a Insulei Șerpilor, delegația română a arătat că este un fapt că toate variantele prezentate de partea sovietică pornesc de la Insula Șerpilor.

Anexarea Insulei Șerpilor de către sovietici (Protocolul din 1948 fiind în contradicție flagrantă cu Prevederile Tratatului de Pace de la Paris, din 1947!), stabilirea unilaterală a limitelor apelor teritoriale ale insulei la 12 Mm și diminuarea întinderii mării teritoriale a României, considerarea de către sovietici că insula era un teritoriu locuit și locuibil, care ar avea o economie proprie, pretenția U.R.S.S.- ului (de-a lungul celor 20 de runde de negocieri) ca delimitarea dintre cele două state să se facă nu între litoralul românesc – litoralul sovietic, ci între litoralul românesc - Insula Șerpilor, ceea ce ar fi făcut ca insula să aibă drept nu numai la cele 12 Mm, ci și la platou continental și zonă economică exclusivă.(în flagrantă contradicție cu noile prevederi ale dreptului internațional al mării[1032], pe baza căruia partea română solicita să se facă delimitarea spațiului maritim) ș.a., au fost motivele care au dus la suspendarea (eșuarea) negocierilor româno-sovietice privind delimitarea platoului continental și a zonei economice exclusive în Marea Neagră.

Nu se poate nega astăzi faptul că pe parcursul celor 10 runde de negocieri se ajunsese la o relativă armonizare a pozițiilor celor două părți, că teritoriul aflat în dispută se redusese (1987) cu cca.1/3, dar cu toate acestea până la încheierea corectă, reciproc avantajoasă, a negocierilor era încă un drum lung, iar "succesele" arătate, "rodul" a 20 de ani de eforturi diplomatice erau, totuși, mult sub nivelul așteptărilor.

"Cuiul" în jurul căruia s-au învârtit aceste negocieri, din cauza căruia în cele din urmă ele au și eșuat, l-a constituit statutul juridic al Insulei Șerpilor, pretenția sovieticilor ca delimitările spațiului maritim să aibă ca reper fundamental pentru ambele părți tocmai această insulă!...

Chintesența pozițiilor (intereselor) sovietice a fost exprimată într-o propunere făcută de delegația sovietică coparticipantă la verificarea traseului frontierei de stat dintre cele două state, în cursul anului 1982:"***Întindeți-vă cât vreți, dar să nu afectați limita mării teritoriale a insulei sovietice Zmeinâi"!...***[1033]

Până la dispariția de pe scena istoriei a U.R.S.S.- ului (8 decembrie 1991) alte tratative pe acesta temă nu s-au mai purtat, practic platoul

---

[1032] Convenția din 1982 a abrogat prevederile Convenției din 1958 care la delimitarea spațiilor maritime prevăzuse să se ia în calculele linia mediană și echidistanța față de linia de bază ale celor două țărmuri.

[1033] Dr.Grigore Stamate, op.cit., p.151 (n.10).

continental și zona economică exclusivă a celor două state rămânând nedelimitată în întreaga perioadă 1948-1991!...

Dezmembrarea U.R.S.S.- ului nu a pus capăt acestor probleme, ci doar le-a prelungit în timp.

4. Insula Șerpilor în dezbaterile Parlamentului României. Tratatul cu Ucraina – 2 iunie 1997 (Neptun) - și prevederile sale referitoare la Insula Șerpilor și frontiera româno-ucraineană

După decembrie 1989, în intervalul de timp cuprins între apariția pe scena politică a lumii a Ucrainei (1991) și semnarea de către aceasta și România a Tratatului de bază (2 iunie 1997, Neptun), "problema" Insulei Șerpilor – statut juridic, consecințele anexării sale de către U.R.S.S.(1948) și Ucraina (1991) ș.a.-, sau aflat în atenția puterii legislative (Parlamentului României), puterii executive (Guvernului) și celei de-a patra puteri în stat, presei.

În plan extern, un moment de o deosebită importanță, cu ample rezonanțe internaționale, l-a constituit **condamnarea la 24 decembrie 1989 de către Congresul al II-lea al Deputaților Poporului (Moscova), a "Protocolului adițional al Tratatului din 1939 și a altor înțelegeri cu Germania".**

Acest Congres a dat o apreciere politică și juridică diferită Pactului de neagresiune sovieto-german, respectiv Protocolului adițional secret:

"(...).3.Congresul consideră că încheierea Pactului de neagresiune nu a ieșit din cadrul normelor dreptului internațional...Însă, atât la încheierea pactului cât, în același timp cu Pactul, a fost semnat și "Protocolul adițional secret" care fixa sferele de influență ale părților semnatare, de la Marea Baltică la Marea Neagră, din Finlanda până în Basarabia (...).

5.Congresul constată că Protocolul din 23 august 1939 și alte protocoale secrete semnate cu Germania în anii 1939-1941(...) contravin, din punct de vedere juridic, drepturilor de suveranitate și independență ale unor state terțe.(...).

7.Congresul apreciază protocoalele secrete ca fiind lipsite de orice bază juridică, nule din momentul semnării lor.

Protocoalele (...) au fost utilizate de către Stalin și acoliții săi pentru acte de forță și ultimatumuri adresate altor puteri (...)".[1034]

[1034] Tiberiu Tudor, op.cit., p.149-150.

Declarând Pactul adiţional secret din 23 august 1939 nul şi neavenit ab initio, toate statele care au avut de suferit de pe urma lui, au aşteptat măsurile reparatorii impuse de această condamnare fermă, cu atât mai mult cu cât la acest Congres au luat parte toate republicile unionale care compuneau U.R.S.S.-ul, context în care răspunderea pentru această condamnare şi pentru deciziile aferente luate, era a tuturor participanţilor la acest important forum .

Participantă la cel de-al II-lea Congres al Deputaţilor Poporului de la Moscova, Ucraina şi-a asumat prin votul deputaţilor săi condamnarea oficială din 24 decembrie 1989 in integrum!

După destrămarea U.R.S.S.-ului, republicile unionale componente au devenit peste noapte state independente, ele considerându-se sine die moştenitoarele defunctului imperiu doar în acele privinţe în care erau direct interesate, fără să întreprindă nimic de natură să anuleze consecinţele Pactului Ribbentrop-Molotov, a Pactului adiţional secret, astfel că pentru unele state europene (România, Polonia şi Finlanda) Pactul adiţional secret din 23 august 1939 a rămas în vigoare!...

Deşi formal el a fost abolit, el există totuşi pentru că există încă consecinţele sale; fapt extrem de grav, condamnabil, este că statele "succesoare" fostei U.R.S.S. nu vor să renunţe la avantajele teritoriale, economice, militare ş.a., pe care le au ca urmare a celor două documente sovieto-germane din 1939; ele se comportă aşa cum au învăţat (văzut) pe timpul imperiului sovietic, încălcând grav normele dreptului internaţional.

Necesitatea anulării consecinţelor înţelegerilor dintre Stalin şi Hitler, depăşeşte aria de interese a României, interese similare având şi alte state europene, ceea ce face ca această "problemă" să fie de interes internaţional, o necesitate stringentă pentru reaşezarea relaţiilor dintre statele europene pe baze solide şi corecte.

Este evident faptul că un eveniment de importanţă politică majoră în viaţa politică europeană, cum a fost amintitul congres de la Moscova, hotărârile sale istorice, nu putea să nu fie salutat cu satisfacţie de către partea română. În **Declaraţia Ministerului Afacerilor Externe al României,** se preciza: "*Împărtăşim pe deplin Hotărârea Congresului Deputaţilor Poporului ai U.R.S.S. adoptată la 24 decembrie 1989, potrivit căreia Protocolul adiţional secret la Pactul Ribbentrop-Molotov, referitor la împărţirea "sferelor de influenţă" în Europa de sud-est, din 23 august 1939 şi alte înţelegeri secrete încheiate cu Germania, sunt*

lipsite de fundament juridic şi de valabilitate din momentul semnării lor".[1035]

Din păcate România nu a ştiut să fructifice la timp, cu operativitate şi curaj, conţinutul acestui document extrem de important. Aşa cum vom vedea, tergiversarea paşilor normali într-o astfel de conjunctură, se vor întoarce mai apoi împotriva României, alte state ştiind să fructifice cu adevărat acest moment crucial.

La **5 iulie 1990**, cu prilejul discutării în Senatul României a proiectului Legii privind regimul juridic al apelor maritime internaţionale şi al zonei contigue a României, **a fost ridicată – pentru prima oară în Parlamentul României – problema statutului juridic al Insulei Şerpilor, a consecinţelor acestui statut.** Cu acest prilej, senatorul (F.S.N.) **Romulus Vulpescu**, a declarat următoarele: *"Înainte de a trece la discutarea unor paragrafe din proiectul de lege în dezbatere, vreau să pun o întrebare preliminară, menită să-mi limpezească o nedumerire sau să-mi spulbere ignoranţa legată de o chestiune de politică internaţională, mai bine zis de drept internaţional. (...). Eu, cel de astăzi – fiind (vorba cronicarului) "supt vremi" – sunt obligat să ţin seama de nişte triste şi revoltătoare realităţi istorice. Sunt, adică, obligat să nu iau în calcul toate teritoriile răşluite de ruşi şi de bulgari, adică tot ceea ce a dispărut, tot ceea ce a fost furat. Într-o vreme, prin 1961-1962, cred, mă mândream că am găsit o formulă foarte expresivă , când spuneam că "singurul vecin în care putem avea încredere este Marea Neagră". Numai că atunci nu ştiam încă unde dispăruse Insula Şerpilor. Şi-aş vrea să aflu. Poate că întrebarea mea naivă trebuie adresată Ministerului de Externe, pentru ca acesta să dispună declanşarea unor cercetări (...) unor investigaţii (...) să afle care-i tâlharul care şi-a însuşit Insula Şerpilor".*[1036]

În aceeaşi şedinţă parlamentară, alt senator (F.S.N.), **Mihai Iacobescu**, completa: *"(...) printr-un telefon de la Moscova şi prin acceptul Anei Pauker, Insula Şerpilor a fost cedată ruşilor (...) această cucoană – adusă cum spunea Marin Preda, în "furgoanele armatei sovietice". Da, această amantă a ofiţerilor ruşi şi această transfugă, care a stat câtăva vreme acolo la Moscova, a cedat ruşilor Insula Şerpilor, fără acceptul guvernului şi fără consultarea poporului român. Şi astfel, Insula Şerpilor a fost transformată în bază militară sovietică. Ar fi spre onoarea Senatului ca în acest climat nou în care imperiul lui*

[1035] Diacon Vasile, **Reântregirea.Basarabia, Bucovina şi Insula Şerpilor în dezbaterile Parlamentului României**, Editura Unirea, Iaşi, 1992, ...p.238.Vezi şi : "R.I.M.", 4 (10), 1991, p.4.

[1036] Diacon Vasile, op.cit., p.23-24.

Stalin pârâie din toate încheieturile , să pună la Haga sau la Geneva problema retrocedării insulei, dacă este nevoie. (...) Pentru Insula Şerpilor, însă nu există nici un act istoric, este pur şi simplu un abuz, care trebuie înlăturat tocmai fiindcă ne aduce mari dificultăţi în prezent. Căci cum vom continua explorarea Mării Negre pentru obţinerea petrolului, rămânând Insula Şerpilor ca bază militară sovietică? Vom avea mari dificultăţi în apărarea propiu-zisă a teritoriului. Şi cred că domnul Romulus Vulpescu a făcut un act foarte potrivit că a ridicat această problemă"[1037].

Incitat de problema aflată în discuţie, de luările de poziţii ale colegilor parlamentari, **Romulus Vulpescu**, revenea, arătând: *"Eu cam ştiam lucrurile astea; era o întrebare retorică, pur "academică". Le ştiam foarte bine. (...) constat că frauda, escrocheria continuă şi în celălalt capăt al lumii. Se încearcă acelaşi matrapazlâc şi în chestiunea insulelor Kurile, pe care ştiţi cum le-au "rostuit"[sovieticii] de la japonezi; (...). În ceea ce ne priveşte, lucrurile ar trebui să devină clare. Trebuie să punem piciorul în prag. Pentru totdeauna. Oricum, marea şandrama pârâie, dar nu din cauza asta trebuie să fim fermi. Ci pentru că "anexarea "Insulei Şerpilor, ştergerea ei de pe hărţile româneşti, este un furt calificat. Nu pentru că celălalt - cel de la 23 august 1939 – furtul Basarabiei şi al Bucovinei – n-ar fi tot o hoţie, dar măcar a fost luat cu "acte – false! - în regulă"! După cum se vede, 23 august a cam fost malefic în istoria românească, când ne-au luat, şi-al doilea, când ne-au adus: comunismul pe tancuri"*[1038].

În cursul anului 1991, seria discursurilor parlamentare în care au fost abordate şi chestiuni referitoare la Insula Şerpilor, a debutat pe 27 martie. În aceea zi, deputatul (F.S.N.) **Diacon Vasile** arăta următoarele : *"Prin pacea de la Adrianopole din 1829 Rusia anexează Delta Dunării şi Insula Şerpilor, stabilind frontiera pe braţul Sf. Gheorghe, situaţie ce va dăinui până în 1856 (...). Insula Şerpilor care, în urma semnării Tratatului de pace de la Paris din 1947, a continuat să rămână a României. Insula Şerpilor ne-a fost luată în urma semnării la 4 februarie 1948 a Protocolului referitor la precizarea traseului liniei frontierei de stat dintre România şi U.R.S.S.. Lapidaritatea textului ne lipseşte de orice replică (...). Trebuie să facem precizarea că acest protocol nu a fost ratificat niciodată de către Parlamentul României şi, ca atare, de jure Insula Şerpilor este pământ românesc".*[1039]

[1037] Ibidem, p.24-25.
[1038] Ibidem, p.25-26.
[1039] Ibidem, p.45-46.

Tot pe 27 martie 1991, în discuţii a intervenit şi **Octavian Dan Căpăţână** : *"(...). Interesele reale ale Moscovei şi ale noastre sunt aceleaşi şi anume : raporturi sigure, durabile, prieteneşti, pentru că, pe veci, ne este dat să fim vecini* (sic!). *Or, pentru ca aceste raporturi să fie o realitate, o certitudine, este foarte important ca între aceste ţări să nu mai existe nici un motiv de neîncredere. Or, atât timp cât tezaurele României nu vor fi aduse acasă, nu se va* [re]*stabili suveranitatea asupra Insulei Şerpilor şi a Ţinutului Herţei şi nu va fi respectat dreptul moldovenilor de a hotărî singuri în Republica Suverană Moldova, aceste raporturi senine şi prieteneşti, care nu pot să aducă decât satisfacţie ambelor părţi, vor fi umbrite şi otrăvite"*[1040].

În anul 1991 Ministerul Afacerilor Externe al României a transmis părţii sovietice un **Aide-mémoire** în care a fost subliniată poziţia oficială a României privind traseul liniei frontierei de stat româno-sovietice pe braţul Chilia şi în sectorul maritim, precum şi în legătură cu viciile de consimţământ care au existat la semnarea Protocolului din 4 februarie 1948.

În cursul aceluiaşi an au avut loc, între 3-5 aprilie 1991, la Moscova, convorbiri oficiale între preşedintele României, **Ion Iliescu**, şi preşedintele U.R.S.S.-ului, Mihail Gorbaciov, a căror moment culminant l-a constituit semnarea "Tratatului de bună vecinătate, colaborare şi amiciţie" dintre cele două state.

Cu acest prilej – precum şi cu prilejul întâlnirilor dintre miniştri de externe ai celor două părţi – a fost abordată oficial, între alte chestiuni, şi "problema" Insulei Şerpilor. Mihail Gorbaciov a declarat că nu este la curent cu problemele respective, dar sa angajat să le studieze cu obiectivitate în ideea degajării unei soluţii convenabile ambelor părţi.

Partea sovietică – şi apoi cea rusă – a declarat ulterior, constant, că nu a studiat "problema", evitând astfel "diplomatic" discuţiile pe fond privind Insula Şerpilor, tezaurul României, arhivele româneşti ş.a.

Câteva zile mai târziu, la 10 aprilie 1991, problema Insulei Şerpilor a constituit subiectul unei noi intervenţii parlamentare, din partea senatorului **Romulus Vulpescu**: *"Şi acum să revin la întrebarea cu pricina. (...): dacă mai stăm mult pe gânduri ca să denunţăm Pactul Ribbentrop-Molotov, pentru că, din câte sunt eu informat, guvernul sovietic acasă la el l-a denunţat. În ori ce caz Guvernul Republicii Moldova a făcut-o! Şi noi ce aşteptăm? Guvernul nostru ce aşteaptă? (...) pactul trebuie denunţat pentru că este o ruşine. Şi legat de aceasta, dacă vă amintiţi că anul trecut printre primele întrebări pe care le-am*

[1040] Ibidem, p.49-51.

pus eu aici, în această sală, am întrebat : cine este hoţul care a furat Insula Şerpilor şi atuncea am făcut aluzie şi la Kurile, la japonezi s.a.m.d. Iată că japonezii nu încheie tratatul de pace cu Uniunea Sovietică până când nu rezolvă chestiunea Kurile-lor şi ruşii or să dea înapoi Kurilele, ştiţi că asta este situaţia! Noi ce păzim cu Insula Şerpilor (...). Insula Şerpilor este pur şi simplu furată, adică şterpelită ca de nişte borfaşi ordinari. Aceasta este întrebarea!".[1041]

Cu o întârziere condamnabilă – de peste un an şi jumătate!...- , după pierderea unui moment deosebit de important pentru viitorul românilor (Hotărârea Congresului al II-lea al Deputaţilor Poporului, fusese luată la Moscova, la 24 decembrie 1989!) perioadă în care scăpându-se din vedere prioritatea imperativului unităţii naţionale, românii au fost orbiţi de lupta pentru putere, împuşcându-se, la Bucureşti, între ei, marile imperative naţionale fiind trecute pe locul secund! -, **la 24 iunie 1991** – Doamne cât de târziu, când primul nostru act de politică externă ar fi trebuit să-l constituie condamnarea Pactului adiţional secret din 23 august 1939, ralierea fermă la Hotărârea de la Moscova, din 24 decembrie 1989!...-, a fost făcută publică **"Declaraţia Parlamentului României privind Pactul Ribbentrop-Molotov şi consecinţelor acestuia pentru ţara noastră"**, document pe care îl redăm in extenso:

"Evocăm în aceste zile momentele tragice trăite de România în iunie şi august 1940, la numai două decenii după împlinirea aspiraţiei de veacuri a poporului român – reîntregirea neamului prin Marea Unire din 1918 şi crearea Statului naţional unitar român în hotarele lui fireşti, din punct de vedere istoric, etnic, social, politic, juridic şi cultural.

Evocăm acele dureroase evenimente, când părţi importante din trupul ţării au fost rupte cu forţa şi anexate samavolnic prin implicarea directă sau complicitatea puterilor semnatare ale pactului, a politicii lor agresive, de revizuire a tratatelor de la Versailles, de schimbare a ordinii politice europene instaurate după primul război mondial.

În contextul acestor evoluţii din Europa, de la sfârşitul deceniului al patrulea, nu doar sistemul de tratate şi alianţe ale României, construit cu migală şi inteligenţă românească de ilustrul său exponent, Nicolae Titulescu, dar şi sistemul general al Societăţii Naţiunilor s-au dovedit fragile.

În faţa forţei brutale, a politicii agresive din Est şi din Vest, încercarea de înţelegere şi de preîntâmpinare a conflictelor s-a dovedit inoperantă sau fără efect.

[1041] Ibidem, p.p.62.

Atitudinea de cedare a unor țări în fața politicii statelor agresive a făcut posibile Pactul Ribbentrop-Molotov și Dictatul de la Viena. În baza lor, Uniunea Sovietică anexa Basarabia, Ținutul Herței și Nordul Bucovinei, iar Ungaria horthystă anexa o treime din Transilvania – sfinte pământuri românești.

Prin jertfa de sânge a poporului român, unul dintre acele odioase aranjamente – Dictatul de la Viena – a fost abolit. Celelalte teritorii românești continuă să fie înstrăinate.

Nici un fel de politică, nici chiar cea stalinistă de înstrăinare a populațiilor din aceste teritorii, nu a putut anihila conștiința apartenenței Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herței la România.

Pactul Ribbentrop-Molotov, prin care U.R.S.S. și Germania își stabileau "sferele de interese" de la Marea Baltică la Marea Neagră – hotărând, cu de la sine putere, destinele unor state suverane, între care și România -, contravine în mod flagrant principiilor și normelor fundamentale ale dreptului internațional.

În consecință, ***în numele poporului român, Parlamentul condamnă acest pact ca fiind ab initio nul și neavenit. Tot astfel trebuie să fie considerată și consecința directă a acestor înțelegeri secrete dintre Stalin și Hitler – Notele ultimative ale Guvernului sovietic din 26 și 27 iunie, urmate de ocuparea cu forța la 28 iunie 1940 a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herței, împotriva voinței populației din aceste străvechi teritorii românești, acțiune care a reprezentat o încălcare brutală a suveranității, independenței și integrității teritoriale a României.***

Pactul Ribbentrop-Molotov a fost și este repudiat de cancelariile multor state. La 24 decembrie 1989, Congresul Deputaților Poporului din U.R.S.S. a condamnat "semnarea Protocolului adițional al Tratatului din 1939...și a altor înțelegeri secrete cu Germania" și a recunoscut că acestea sunt, din punct de vedere juridic, lipsite de temei și valabilitate, din momentul semnării lor", venind" în contradicție cu suveranitatea și independența unor state terțe".

Împărtășim aprecierea din Hotărârea Congresului Deputaților din U.R.S.S., potrivit căreia protocoalele sovieto-germane "au fost folosite de Stalin și anturajul său pentru a da ultimatumuri și a exercita presiuni, prin recurgerea la forță asupra altor state, încălcând obligațiile juridice asumate față de acestea".

Privite retrospectiv, aceste acte constituie o pregnantă manifestare a politicii imperiale de anexiuni, a dictatului și agresiunii fățișe, expresia

cea mai gravă a încălcării moralei internaționale și a dreptului internațional, cea mai condamnabilă conduită în relațiile internaționale.

Noile realități și evoluțiile pozitive ce au loc în Europa și în lume creează premise favorabile pentru identificarea modalităților vizând înlăturarea pe cale pașnică a consecințelor nefaste ale actelor nedrepte ce au la bază protocoalele secrete ale Pactului Ribbentrop-Molotov, în consens cu principiile statuate în Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa și Carta de la Paris pentru o nouă Europă, cu normele moralei și dreptului internațional.

Parlamentul României afirmă hotărât poziția sa de a aborda cu deplină responsabilitate această problemă. În acest sens, solicită Președintelui țării, Guvernului României, tuturor forțelor politice din țara noastră să acționeze în spiritul acestei declarații, în vederea împlinirii năzuințelor legitime ale populației din teritoriile românești, anexate cu forța în urma înțelegerilor secrete stabilite prin Pactul Ribbentrop-Molotov.

Parlamentul României își exprimă convingerea că deplina afirmare a aspirațiilor legitime ale românilor – astfel cum istoria, justiția și morala le consacră de drept – trebuie să reprezinte o misiune nobilă și înălțătoare pentru toate forțele responsabile ale țării, indiferent de opțiunea lor politică".[1042]

Această declarație – semnată de președintele Senatului, academician Alexandru Bârlădeanu, și președintele Adunării Deputaților, Marțian Dan – a fost adoptată cu unanimitate de voturi, în ședința din 24 iunie 1991.

Între cei care au luat cuvântul cu acest prilej s-a numărat și actualul Prim-Ministru al României, **Adrian Năstase**. Referindu-se (și) la luările de cuvânt din Parlamanetul României de-a lungul ultimei perioade, de către unii senatori și deputați, el a spus : "*Putem înțelege abordările emoționale ale unor forțe politice de la noi, dar nu le împărtășim, deoarece implicația lor imediată este aceea de a emite pretenții teritoriale asupra Basarabiei și a celorlalte teritorii românești, considerate la timpul anului 1940. O asemenea abordare nu este în spiritul principiilor pe care le-am amintit și, mai mult decât atât, este și utopică și contraproductivă. Ea este, din punct de vedere politic cât și sub aspect concret, nerealistă.(...).*

Aș mai sublinia, în încheiere, importanța unor acțiuni concertate a forțelor politice din țară și armonizării pozițiilor lor atunci când, așa

[1042] Ibidem, p.107-110.

cum este cazul în chestiunea pe care o discutăm astăzi, este vorba de interesele supreme ale ţării şi ale poporului nostru".[1043]

Cele arătate pe parcurs ne întăresc convingerea că zarva hiperemoţională nu este productivă, dar tăcerea umilă este de-a dreptul periculoasă, cu consecinţe nevindecabile!

Între 26-28 iunie 1991, la Chişinău, a avut loc o Conferinţă internaţională pe tema "Pactul Ribbentrop-Molotov şi consecinţele sale pentru Basarabia".

În Declaraţia adoptată la încheierea lucrărilor Conferinţei, se arăta: *"Ne exprimăm totodată încrederea că procesele complexe pe care le cunosc în prezent popoarele din URSS vor asigura posibilitatea deplinei realizări a dreptului imprescriptibil de libertate şi demnitate naţională a românilor din Basarabia, Nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa".*[1044]

Legat de Pactul Ribbentrop-Molotov şi Protocolul adiţional secret, ambele semnate la Moscova, la 23 august 1939, trebuie subliniat faptul că (şi) la nivelul anului 1991 :

- erau ab initio, lovite de nulitate, fiind contrare normelor şi principiilor fundamentale ale dreptului internaţional;
- erau nule şi neavenite ipso facto că erau în conflict cu o normă imperativă de drept internaţional, jus cogens, de la care statele nu pot deroga printr-un acord inter se;
- acordul de la Moscova era (este) nul şi inexistent şi prin faptul că el încălca Pactul Societăţii Naţiunilor, Tratatul de la Paris din 27 august 1928 (Pactul Briand - Kellog) şi Convenţiile de la Londra, din 3-4 iulie 1933 – elaborate şi semnate de N.Titulescu, M.Litvinov şi reprezentanţii altor state, prin care s-a definit agresiunea şi teritoriul statului asupra căruia nu s-ar putea exercita;
- cele două documente purtând semnătura lui Molotov şi Ribbentrop, sau anulat sine die, odată cu declanşarea războiului dintre Germania-URSS;
- anexarea Basarabiei, Bucovinei de nord şi Ţinutului Herţei de către URSS în iunie 1940, reprezintă un caz tipic de folosire a forţei şi şantajului interstatal, de încălcare grosolană a acordurilor bi şi multilaterale. Dreptul internaţional nu recunoaşte nici o situaţie, nici un tratat, nici o anexiune teritorială obţinută pe căile mai sus amintite, impunându-se cu necesitate restabilirea situaţiei anterioare, "statu quo ante";[1045]anularea acordului nul şi ilicit ale cărui dispoziţii nu au forţă

[1043] Ibidem, p.77-79.

[1044] Apud "R.I.M.", 4 (10), 1991, p.41.

[1045] Dr.Ion Grecescu, **Nulitatea acordului Molotov-Ribbentrop şi a consecinţelor sale asupra Basarabiei**, în (Vol.):NicolaeTitulescu, op.cit., p.110.

juridică și a consecințelor sale este o necesitate imperioasă pentru restabilirea legalității internaționale și repararea unei vădite ilegalități juridice și nedreptăți istorice, pentru înlăturarea unor situații tensionale și desfășurarea unor relații normale și amicale între statele implicate;

- și în anul 1991 – ca și până atunci, dar și după aceea!...-, anularea Pactului de neagresiune și a Pactului adițional secret, semnate între URSS și Germania, a fost (și rămâne!) un imperativ al vieții politice internaționale, repararea unei vădite ilegalități juridice și nedreptăți istorice fiind o obligație a tuturor popoarelor iubitoare de pace, dreptate și justiție internațională; trebuiesc anulate consecințele dramatice teritoriale, demografice, economice ș.a., rezultate în urma aplicării deliberate a celor două odioase "acorduri", dintre cei doi mari dictatori ai lumii interbelice;

În cursul anului 1991, luările de poziții în Parlamentul României în legătură cu Insula Șerpilor, au continuat. Un exemplu îl constituie intervenția lui **Vasile Rădulescu** : *"Nu trebuie uitat că ceea ce discutăm astăzi este strâns legat de Tratatul româno-sovietic ce ne va fi prezentat spre ratificare și care trebuie să cuprindă obligatoriu și aspecte – dacă nu în totalitate – ale problemelor Tratatului Ribbentrop-Molotov. Declarația Parlamentului României privind Pactul Ribbentrop-Molotov și consecințele acestuia pentru țara noastră nu include nici o referire privitoare la retrocedarea teritoriilor românești, ocupate prin agresiune, către țara noastră. De asemenea, nu include nici o prevedere referitoare la încorporarea prin forță și amenințare cu forța a Deltei Chiliei, a trei grinduri pe Brațul Chilia (...). Conform tezelor Constituției noastre aprobate aici, aceste prevederi se regăsesc practic în toate constituțiile statelor, teritoriul nu este și nu poate constitui obiect de tratative la orice nivel statal de reprezentare. În consecință, orice aranjament din partea oricărui organism privitor la teritoriul țării este anticonstituțional și, deci, lovit de nulitate juridică".*

Legitimarea invocată de Uniunea Sovietică asupra teritoriilor românești ocupate prin acte de război, prin forță sau amenințare cu forța nu poate avea nici o valabilitate juridică, întrucât se invocă legitimitatea granițelor Imperiului colonial țarist, constituit tot prin acte de război și sistemele coloniale au fost și sunt declarate, prin toate reglementările internaționale, de către toate statele lumii, inclusiv de către Uniunea Sovietică, ca fiind formațiuni ce nu au nici un fel de bază legitimă și, ca atare, trebuie să fie desființate, statele constituente declarându-se independente.

De reamintit faptul că teritoriile românești încorporate prin forță de Uniunea Sovietică nu se identifică cu teritoriul Moldovei ca urmare a

ciuntirii Basarabiei, Bucovinei și ținutului Herței de către Stalin și atribuire de teritorii românești Republicii Unionale Ucrainene. În ceea ce privește populația din zonă, trebuie făcută remarca unor modificări prin acte criminale, exterminări și deportări de populație etnică românească și aducerii în zonă de populație de altă etnie.

Despăgubirile pretinse de către ruși pentru perioada – 1918-1940, perioadă invocată de Molotov! – cât România a avut în componența sa Basarabia, sunt pe cât de nejustificate, pe atât de revoltătoare. Normal, România ar trebui să pretindă despăgubiri materiale și morale pentru toate consecințele raptului de teritorii și crimelor săvârșite asupra populației românești în teritoriile ocupate și întreg teritoriul României, precum și reținerii tezaurului țării noastre în băncile ruseți"[1046]

La 21 noiembrie 1991, asupra "problemei" Insulei Șerpilor se oprește **Diacon Vasile**: *"Cu ocazia unei întâlniri neoficiale cu parlamentarii din diferite țări europene care a avut loc la Zagreb în zilele de 31 octombrie-3 noiembrie 1991, am cerut sprijinul acestora în recunoașterea dreptului poporului român asupra teritoriilor care au fost rupte din trupul țării, ca urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov, și care astăzi nu se găsesc sub jurisdicția Chișinăului, ele fiind înstrăinate prin voința criminală a Moscovei și făcute, în mod arbitrar, parte componentă a Ucrainei. Este vorba de nordul Bucovinei, ținutul Herței, Bugeacul, la care se adaugă Insula Șerpilor. Mi-a răspuns domnul deputat Vladimir Moskovka de la Kiev, care a precizat că țara sa are probleme teritoriale cu Rusia, dar nu a făcut nici o referire la problemele teritoriale cu România. Din discuțiile pe care le-am avut cu diferiți parlamentari din diverse țări, s-a degajat ideea că a sosit momentul ca Guvernul român să acționeze pe lângă Guvernul de la Kiev în sensul retrocedării teritoriilor care au făcut parte din România anului 1940 și care, în prezent, sunt încorporate de Ucraina.(...). Este de neînțeles, în acest context istoric, tendința Ucrainei, care ea însăși a avut parte de împilarea seculară a Moscovei și care acum traversează același drum ca și vecinii săi, drumul emancipării naționale și etnice. Este de neînțeles, cum am spus, domnilor, ca o fostă victimă să se erijeze în stăpân peste ceea ce nu-i aparține și procedând ca fostul împilator să refuze cu încăpățânare nu numai să retrocedeze, dar chiar să discute problematica teritoriilor incluse cu forța în componența Ucrainei, dar care aparțin de drept României, Poloniei și Cehoslovaciei. (...).*

Ce rămâne așadar de făcut ? Considerăm că este cazul să intervină Guvernul de la București pentru a obține reglementarea apartenenței

[1046] Vasile Diacon, op.cit., p.94-95.

teritoriilor respective, pentru că acest guvern, în iunie 1940, a acceptat evacuarea acestor teritorii în urma presiunilor URSS, iar, în contextul prăbuşirii imperiului sovietic, situaţia trebuie soluţionată pe cale oficială, de la stat la stat, între Bucureşti şi Moscova, sau între Bucureşti şi succesorii Moscovei, în speţă Ucraina.

Având în vedere aceste considerente, cerem guvernului român să procedeze la iniţierea tuturor acţiunilor cerute de imperativul acestui timp, a tuturor acelor demersuri diplomatice de natură să-i facă pe partenerii ucrainenii să înţeleagă că Bucureştiul nu va renunţa la teritoriile evacuate în iunie 1940 de către România sub presiunea baionetelor ruseşti. Este de datoria guvernului român să-i facă, totodată, să înţeleagă pe guvernanţii de la Kiev că stabilirea unor relaţii de bunăvecinătate, durabile, între ţările noastre nu se poate concepe fără repararea nedreptăţii istorice săvârşite în iunie 1940 de care, desigur, nu se face vinovat poporul ucrainean. Permanentizarea acestei situaţii de către conducerea actuală a Ucrainei nu ar putea fi înţeleasă de către poporul român şi ar putea să compromită, în mod inutil, cursul istoric al relaţiilor dintre cele două ţări, altminteri cu interese şi perspective comune. O asemenea acţiune a României ar trebui să fie dezvoltată şi la alte nivele cu folosirea corespunzătoare a tuturor mijloacelor : diplomatice – ONU, Curtea de Justiţie de la Haga – economice şi desigur, propagandistice, care să faciliteze în actualele condiţii de prăbuşire a imperiului sovietic, România Mare a tuturor românilor şi să dovedească lumii întregi că Bucureştiul este ferm ataşat concluziei categorice afirmate în iunie 1991 cum e pactul Hitler-Stalin este nul şi neavenit ab initio".[1047]

Cele arătate pe parcurs şi, mai ales, cele ce vor urma, necesită, credem, câteva sublinieri în legătură cu evoluţia statală a Ucrainei (denumirea "Ukraina" [1048] a fost adoptată destul de târziu, spre sfârşitul secolului al XIX-lea, de către austrieci, din considerente politice)..

La 18 ianuarie 1654 Ucraina a fost înglobată de către Rusia ţaristă, rămânând o provincie a acesteia timp de 263 de ani, până în 1917.

Între 1917-1922 ea a avut o existenţă duală, mai întâi ca Republica Sovietică Ucraineană[1049], apoi ca Republica Democratică Ucraineană.

Evenimentele din octombrie-noiembrie 1917 din Rusia sunt astăzi bine cunoscute, la fel de cunoscut fiind şi faptul că victorioasa revoluţie

---

[1047]Ibidem, p.190-193.

[1048], În legătură cu această denumire, istoricul Ion I.Nistor (**Problema ucraineană în lumina istoriei**, Rădăuţi, 1997, p.17) scria următoarele:" *"Ucraină", adică marcă de hotar, că asta înseamnă în slavoneşte Ucraina".*

[1049] Din 1940 a inclus şi Hotin, Cetatea Albă, Ismail şi nordul Bucovinei.

rusă a proclamat dreptul tuturor popoarelor din fostul imperiu la autodeterminare (samoupredlenîi), drept (re)confirmat atât la 26 septembrie cât şi la 5 decembrie 1917.

În baza acestuia, la dorinţa populaţiei Basarabiei – majoritar românească -, s-a trecut la repararea marii nedreptăţi istorice din 1812, prin care această parte a pământului românesc a fost anexată de Rusia ţaristă. La 27 martie/9 aprilie 1918, Sfatul Ţării din Chişinău hotăra unirea Basarabiei cu România, ţara-mamă.

Reacţiile Kievului şi ale Moscovei au fost prompte dar, din păcate, contrare proclamatului drept la autodeterminare.

La 2/15 februarie – 24 februarie şi 16 martie 1918 – Ucraina (Colegiul Superior autonom - Rumcerodul - din Odesa) a dat României ultimatumuri, urmate de câteva note diplomatice – 12 aprilie şi 5 mai -, al căror leit motiv era că ea nu recunoaşte actul legitim al unirii Basarabiei cu România.

La 1 mai 1919, după ce anterior rupsese relaţiile diplomatice cu România, Rusia sovietică dădea şi ea un ultimatum ţării noastre, somând-o să abandoneze Basarabia![1050]

Iată cum a privit şi primit Moscova şi Kievul dreptul popoarelor la autodeterminare, voinţa românilor dintre Prut şi Nistru de a se uni cu fraţii lor.

Ţelurile expansioniste ucrainene au avut câştig de cauză mult mai târziu, graţie tot Moscovei. Astfel, în urma notelor ultimative din iunie 1940, teritoriile luate de sovietici cu forţa – mai puţin Insula Şerpilor! -, au fost încorporate de URSS la teritoriul Ucrainei![1051]

Deşi răpirea şi anexarea acestor teritorii româneşti s-a făcut prin forţă şi şantaj, deşi nu s-a ţinut cont de voinţa românilor din aceste teritorii, deşi notele ultimative din 26 şi 28 iunie 1940 reprezentau în mod evident o încălcare gravă, flagrantă, a integrităţii, suveranităţii şi independenţei României, deşi reprezentau o expresie directă şi brutală a "dreptului forţei" în relaţiile internaţionale – la acel moment nu se putea pune problema unei opuneri militare împotriva colosului sovietic!-, deşi normele dreptului internaţional au fost călcate în picioare deliberat, nimic n-a contat în afara "obiectivului" Moscovei. De aceste teritorii a

---

[1050] Vezi.:.Valeriu Florin Dobrinescu, .op.cit., .p.74, 77 şi 79.

[1051] Interesantă este operaţia de redenumire şi redistribuire administrativă a unor teritorii de către sovietici, în intervalul 1945-1947: Basarabia şi celelalte teritorii locuite de români de la est de Nistru – au devenit Republica Socialistă Moldovenească; partea sudică a Basarabiei, de la nord de Delta Dunării, a fost încorporată la regiunea administrativă Odesa; Bucovina de Nord împreună cu Galiţia – au devenit Ucraina de vest; Rutenia subcarpatică – a devenit Ucraina Transcarpatică; Prusia de est – a devenit Provincia Kalinin; ş.a.

beneficiat ilegal Ucraina, care nu a avut nimic de zis, încorporându-le în fugă, deși nu avea nici un fel de drepturi asupra lor!

Situația acestor teritorii se va modifica din nou pe timpul mandatului președintelui Mihail Gorbaciov (1985-1991)[1052], care a contribuit decisiv la producerea de mari schimbări atât pe plan intern cât și pe plan internațional.[1053]

În martie 1990 Lituania și-a declarat independența.

Tot în martie 1990, cele trei țări baltice (Estonia, Letonia și Lituania) au boicotat referendumul organizat de Moscova, referitor la menținerea U.R.S.S.-ului.

La 16 iulie 1990, Ucraina își făcea publică Declarația de independență.

La 3 iunie 1991 doar 8 republici din cele 15 (Ucraina, Bielorusia și alte 6 republici din Asia Centrală), au acceptat să semneze cu Rusia un acord privind o uniune a Republicilor Sovietice Suverane – o ultimă tentativă a lui Mihail Gorbaciov de a păstra coeziunea blocului sovietic.

Puciul conservatorilor (19-21 august 1991) a grăbit sfârșitul U.R.S.S.-ului.

În mod paradoxal, o tentativă de lovitură de stat a conservatorilor, va conduce la venirea la putere a lui Boris Elțîn și la sfârșitul U.R.S.S.-ului. Astfel, la 19 august 1991, un "Comitet de stat" condus de vicepreședintele Ianaev a pus mâna pe putere, ținându-l prizonier pe Gorbaciov la reședința acestuia de vacanță din Crimeea; Elțîn, primul președinte al Rusiei – principala republică a U.R.S.S.-.ului -, ales prin vot universal (15 iunie 1991), a ridicat populația Moscovei împotriva puciului, care eșua în seara zilei de 21 august; această lovitură de stat marca ieșirea de pe scena politică a reacționarilor din P.C.U.S. și a K.G.B.-ului (desființat în octombrie 1991), antrenând după sine căderea lui Gorbaciov, care dizolva C.C. al P.C.U.S., din care a și demisionat. Pe 25 decembrie 1991 el demisiona și din funcția de președinte al U.R.S.S. care, practic, nici nu mai exista.

[1052] La 11 martie 1985 a fost ales secretar general al PCUS. Câteva luni mai târziu lansa un program reformist, ale cărui cuvinte cheie au fost restructurare (perestroika) și transparență (glasnost). La 15 martie 1990 este ales președinte al U.R.S.S.-ului, pentru ca un an mai târziu mandatul său să înceteze.

[1053] În urma întâlnirii istorice de la Jeleznovodsk dintre Mihail Gorbaciov și Helmut Kohl (16 iulie 1990) - urmată de convorbirile de la Geneva (din septembrie 1990)-, la 3 octombrie 1990 a fost consemnată oficial unificarea celor două state germane.

Între 20-31 august 1991, Estonia, Letonia, Bielorusia (devenită Belarus), Moldova[1054](R.S.Moldova a fost înfiinţată la 2 august 1940), Azerbaidjan, Kirghizstan şi Uzbekistan, foste republici ale URSS-ului, şi-au proclamat independenţa. A urmat Armenia, în septembrie, apoi Cecenia şi Tatarstan (foste republici autonome ale U.R.S.S.-ului).

La 8 decembrie 1991, Rusia, Ucraina şi Belarus proclamau oficial sfârşitul U.R.S.S.-ului – creaţie a "tripletei" Lenin-Troţki-Stalin –, locul ei pe harta politică a lumii luându-l ca state independente, fostele "componente" ale colosului de la răsărit.

În chiar ziua destrămării U.R.S.S.-ului, în apropiere de Minsk, preşedinţii Federaţiei Ruse (Boris Elţîn), Ucrainei (Leonid Kravciuk) şi Belarusului (Stanislav Şuşkevici) puneau bazele Comunităţii Statelor Independente (C.S.I.), concepută de ei ca o „succesoare"a fostei U.R.S.S.! La 21 decembrie 1991 (data oficială a înfiinţării, la Alma-Ata, C.S.I.) acestui organism i se alăturau alte 8 din cele 15 republici ale fostei URSS (refuzând să facă acest lucru cele trei ţări baltice - Letonia, Estonia,
Lituania - şi Georgia).

După înfiinţare sau făcut mai multe încercări de a organiza o piaţă comună a statelor comunităţii.În practică această comunitate s-a dovedit a fi mai mult o idee decât o uniune funcţională.

În plan internaţional, "politica" lui Mihail Gorbaciov a avut ca rezultat, între altele, atât unificarea Germaniei - în urma tratatului din iulie 1990, dintre Gorbaciov-Kohl - , cât şi căderea rând pe rînd a puterilor comuniste din fostele ţări satelite Moscovei.

Ucraina anului 1991 nu era alta decât fosta Republică Sovietică Socialistă Ucraineană din perioada 1922-1991, principala beneficiară a rapturilor şi anexărilor de teritorii româneşti de către sovietici.

Începând cu 1991, cu de la sine putere, Ucraina s-a considerat unic "succesor" al fostei U.R.S.S. în ceea ce privea teritoriile româneşti răpite şi anexate cu forţa de către aceasta, şi, ca atare, s-a grăbit să-şi anexeze

[1054]La 31 august 1989 limba română a fost decretată limbă de stat şi s-a reintrodus alfabetul latin; pe 27 aprilie 1990, Tricolorul a fost adoptat ca Drapel de Stat; pe 23 iunie 1990 Parlamentul Moldovei a adoptat Declaraţia de suveranitate (prin care şi-a redobândit drepturile sale legitime uzurpate şi a declanşat procedura de anulare a consecinţelor Pactului Ribbentrop - Molotov, din 23 august 1939, în conformitate cu art.65, 67 şi 69 a Convenţiei de la Viena, din 23 mai 1969);pe 3 noiembrie 1990 a fost adoptată o nouă stemă de stat cu însemnele Moldovei tradiţionale;pe 23 mai 1991 denumirea de R.S.S.Moldovenească este abolită, .adoptându-se denumirea de Republica Moldova;.la 27 august 1991, .Parlamentul de la Chişinău a proclamat independenţa Republicii Moldova.

nordul Bucovinei, sudul Basarabiei, Ținutul Herței și Insula Șerpilor, teritorii românești smulse și anexate cu forța de U.R.S.S. în cursul anilor 1940, 1944 și 1948.Iute de mână, invocând dreptul său de succesoare, Ucraina și-a anexat atât insula cât și celelalte teritorii românești fără a avea nici un titlu legal!

Legat de Insula Șerpilor, trebuie subliniat faptul că în condiții normale, de respectare a moralei internaționale, a dreptului internațional, după dispariția U.R.S.S.-ului ca subiect de drept internațional și relitate geopolitică, respectiv a Tratatului de la Varșovia (14 mai 1955-1 iulie 1991), insula trebuia să revină României, restabilindu-se situația juridică a acesteia, consacrată prin Tratatul de pace din 1947.

În presa de la Kiev, în luările de poziții ale unor oficiali ucraineni, inclusiv ale membrilor delegației ucrainene care a negociat cu partea română încheierea Tratatului de bază, s-a invocat nu odată succesiunea Ucrainei la fosta U.R.S.S., care, i-ar conferi drepturi asupra teritoriilor românești citate.

Analiza pertinentă a lucrurilor demonstrează că susținerile ucrainene sunt discutabile din următoarele considerente :

- actul care a stat la baza creării Rusiei sovietice, respectiv U.R.S.S.-ului, nu cuprinde nici o clauză de transmisibilitate de către U.R.S.S. către vreuna dintre componentele sale; lipsa unei clauze succesorale nominale face ca Ucraina să nu poată invoca nici un drept juridic în baza căruia să justifice anexarea de teritorii românești;

- odată cu destrămarea U.R.S.S.-ului – "titulara" notelor ultimative din iunie 1940, a Pactului Ribbentrop-Molotov și Protocolului adițional secret, ambele din 23 august 1939-, "acordul" dintre Stalin și Hitler a căzut, el neputând constitui o bază pentru anexarea sau revendicarea de către Ucraina a teritoriilor românești care au făcut obiectul criminalelor acte citate; astfel de "târguri" odioase între dictatori, nu pot genera "drepturi istorice" nici pentru autorii acestora și nici pentru "urmașii" lor;

- actele citate sunt nule și neavenite ab initio; nulitatea lor a fost făcută public atât de U.R.S.S. (și Ucraina, ca parte componenta a acesteia) în decembrie 1989, cât și de către România; invocarea actelor dictatoriale din 1940 și 1948 este incriminată de practica și teoria dreptului internațional;

- în anul 1991 a avut loc o schimbare radicală a condițiilor în care amintitele acte au fost semnate; potrivit dreptului internațional, orice tratat (acord, protocol ș.a.) încetează în cazul schimbării fundamentale a împrejurărilor în care au fost încheiate (clausa rebus sic stantibus); semnificația juridică a acestei clauze este următoarea : nu se poate impune menținerea unui tratat dacă împrejurările politice, economice,

sociale, existente în momentul încheierii tratatului respectiv s-au schimbat de așa natură și independent de voința părților încât, dacă noile împrejurări ar fi existat în momentul încheierii tratatului, părțile nu ar mai fi convenit la încheierea acestuia[1055];

- un tratat bilateral își încetează valabilitatea dacă una din părțile contractante dispare ca subiect de drept internațional[1056]; în dreptul internațional este stipulat clar faptul că *"toate tratatele încheiate între două state devin nule ca urmare a dispariției uneia din părțile contractante, cu excepția cazului când ele trec în sarcina statului care succede celui dispărut"*[1057];

- art.61 al Convenției de la Viena, din 23 mai 1961, stipulează faptul că *"Un tratat poate fi denunțat când condițiile se schimbă în așa fel încât aplicarea tratatului este imposibilă"*; în condițiile pierderii valabilității unui tratat (caducitate), părțile pot hotărî anularea lui, anularea fiind actul unilateral prin care un stat face cunoscut altui stat poziția lui oficială față de validitatea și valabilitatea acestuia, faptul că renunță la el; în primăvara anului 1996, dl.**Marcel Dinu**, secretar de stat în M.A.E al României, a declarat oficial că *"Încă din 1991 România s-a pronunțat față de Guvernul U.R.S.S., în ce privește Insula Șerpilor, care a devenit parte a U.R.S.S. în urma unui protocol impus"*[1058]; drepturile și revendicările României asupra Insula Șerpilor au fost aduse, oficial, la cunoștința Ucrainei, în aprilie 1993, precum și în cursul anului 1994; Convenția de la Viena – lucru știut atât de fosta U.R.S.S. cât și de către Ucraina – menționează între cauzele care duc la încetarea (suspendarea) unui tratat și lipsa expresă a prevederilor privind încetarea acestuia (situație în care se înscrie și Protocolul din 4 februarie 1948);

[1055] Dr.Grigore Geamănu, op.cit., p.531.Vezi și : Prof.univ.dr.Marțian I.Niciu, op.cit., p.46; Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, op.cit., p.92. În decursul timpului, metoda invocării schimbării fundamentale a împrejurărilor pentru a determina încetarea unor obligații convenționale, a fost folosită de numeroase țări (care au invocat sau nu în mod expres clauza *rebus sic stantibus*): nota din 19/31 octombrie 1870 a Guvernului Imperial Rus, semnată de prințul Gorceakov, adresată tuturor puterilor semnatare ale Tratatului de pace de la Paris din 30 martie 1856, susținea că datorită schimbării circumstanțelor, el se consideră exonerat de obligațiile pe care tratatul le conținea cu privire la neutralitatea Mării Negre și limitele forțelor militare pe care Rusia le putea întreține în această mare; tot Rusia, printr-un ucaz din 23 iunie 1886, a pus capăt statutului de porto franco al portului Batumi din Marea Neagră, motivând că datorită schimbărilor intervenite în comerțul din Caucaz, Batumi devenise un simplu port de import, ceea ce făcea aproape fără obiect valoarea sa pentru statele străine, creând în plus o obligație oneroasă pentru Rusia; ș.a.

[1056] Prof.univ.dr.Marțian I.Niciu, op.cit., p.47.

[1057] Mihai Ecobescu, Victor Duculescu, op.cit., p.90.

[1058] "Ziua", București, Nr.523, 6 martie 1996, p.3.

- Ucraina se consideră "moştenitoarea" Insulei Şerpilor, un titlu juridic discutabil şi, în plus, din acesta nu se poate face un izvor de alte drepturi şi obligaţii; preluarea din mers a unui act ilegal (4 februarie 1948) de către "succesoarea" Ucrainã, duce la perpetuarea abuzului şi ilegalităţilor legate de acest act, cu toate consecinţele de rigoare pentru statul "succesor";

- că în 1991 sau după aceea între U.R.S.S. (Federaţia Rusă) şi Ucraina s-a semnat un "tratat" care a vizat Insula Şerpilor şi celelate teritorii româneşti răpite de Moscova în iunie 1940, este lipsit de semnificaţii: art.34 al Convenţiei de la Viena (din 23 mai 1969) asupra dreptului tratatelor, care a confirmat normele de drept internaţional în vigoare la data încheierii acordului, invederează că :*"un tratat nu creează nici obligaţii, nici drepturi pentru un stat terţ, fără consimţământul său"!;*

- Ucraina nu putea accede la Insula Şerpilor, pe care U.R.S.S.-ul a deţinut-o de facto, de jure insula a aparţinut tot timpul României; "succesiunea" invocată de Ucraina nu poate nici consolida nici legitima ceea ce s-a preluat de la fosta U.R.S.S.; Ucraina era obligată de normele dreptului internaţional – pe care l-a invocat doar atunci când acest lucru i-a convenit şi interesele i-au cerut-o!...- , să-şi respecte semnătura de pe Tratatul de pace de la Paris, semnat la 10 februarie 1947.; declarându-se "succesoarea" unor înţelegeri care au încălcat flagrant litera şi spiritul Tratatului din 1947, Ucraina a devenit, deliberat, copărtaş la „actele" din 1948, încălcând cu bună ştiinţă principii juridice internaţionale de bază – pacta sunt servanda şi bona fide; ori, încălcarea normelor dreptului internaţional nu conferă drepturi celui ce îndrăzneşte să comită astfel de fapte blamabile ci, lucru ştiut din practica internaţională, atrage răspunderea acestuia!...;

- în fine, se scapă din vedere că U.R.S.S.-ul nu a avut un singur "succesor", ci mai mulţi; "de ce" tocmai Ucraina, un succesor ca mulţi alţii (şi nu Republica Moldova, un "succesor" cel puţin la fel de îndreptăţit ca şi Ucraina, sau Federaţia Rusă, principalul succesor al U.R.S.S.-ului ?!) s-a grăbit să se declare unic "succesor" şi să-şi anexeze toate teritoriile smulse de sovietici cu forţa de la România – în iunie 1940, în toamna lui 1940, în august 1944 şi februarie 1948 ?...; la "masa succesorală" – teoretico-juridic discutând – trebuiau să participe toţi "succesorii", altfel luatul "pe sub mână" nu are valabilitate juridică, fiind nul sine die; ş.a.

Revenind asupra chestiunilor, după cum se ştie, pentru data de 1 decembrie 1991, în Ucraina fusese preconizat să se desfăşoare un

referendum privind independența acestei țări, act pe care Parlamentul României l-a salutat.

.Avându-se în vedere faptul că Ucraina stăpânea o serie de teritorii românești, Parlamentul României și-a făcut cunoscut punctul de vedere oficial în legătură cu această posesie ilegală.

La **28 noiembrie 1991**, cu unanimitate de voturi, a fost adoptată **"Declarația Parlamentului României privind Referendumul din Ucraina, din 1 decembrie 1991"**, declarație ce are următorul conținut :

"1.Parlamentul României a luat cunoștință de hotărârea autorităților de la Kiev de a organiza la 1 decembrie 1991 un referendum asupra independenței Republicii Ucraina.

Profund atașat principiilor fundamentale ale respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și ale popoarelor de a-și hotărî soarta, Parlamentul României salută hotărârea autorităților ucrainene de la Kiev de a organiza un referendum privitor la independența Republicii Ucraina.

Având în vedere că acest referendum ar urma să se desfășoare și pe teritoriile românești – Bucovina de Nord, Ținutul Herța, Ținutul Hotin, precum și județele din sudul Basarabiei- , ***Parlamentul României declară solemn că aceste teritorii au fost rupte din trupul țării, iar Pactul Ribbentrop-Molotov a fost declarat nul și neavenit, ab initio, de URSS la 24 decembrie 1989 și de Parlamentul României la 24 iunie 1991.***

Desigur este dreptul Ucrainei să organizeze un referendum pentru independența sa, dar acest referendum nu poate avea valabilitate în privința teritoriilor românești anexate abuziv de fosta U.R.S.S., teritorii care nu au aparținut niciodată Ucrainei și sunt de drept ale României.(...).

2.Parlamentul României reiterează atașamentul față de prevederile Actului final a Conferinței C.S.C.E. de la Helsinki, care admite posibilitatea modificării frontierelor pe căi pașnice, diplomatice.

*3.**Parlamentul României declară solemn că referendumul organizat de autoritățile de la Kiev în teritoriile românești încorporate cu forța în cadrul U.R.S.S. – respectiv în Bucovina de Nord, Ținutul Herța, Ținutul Hotin, precum și în județele din sudul Basarabiei – este nul și neavenit, precum și consecințele acestuia.***

4.Parlamentul României cere parlamentelor și guvernelor tuturor statelor care vor recunoaște independența Ucrainei să declare expres că această recunoaștere nu se extinde asupra teritoriilor românești menționate.

5.Parlamentul României se pronunţă pentru începerea unui dialog cu Parlamentul de la Kiev în vederea examinării împreună, a problemelor stabilirii unor relaţii de bună vecinătate şi colaborare între România şi Ucraina şi invită, în acest scop, o delegaţie parlamentară ucraineană să efectueze o vizită la Bucureşti, cât mai curând posibil.

6.Parlamentul României solicită Guvernului ţării să înceapă de urgenţă negocieri cu autorităţile de la Kiev în problema teritoriilor româneşti anexate cu forţa de către U.R.S.S.".[1059]

Această declaraţie a fost adoptată de Parlamentul României în şedinţa din 28 noiembrie 1991, cu unanimitate de voturi.

În cursul anului 1992, problema Insulei Şerpilor a fost ridicată în Parlamentul României doar de un singur parlamentar, deputatul (P.U.N.R.) **Alin Mihai Dumitru Drugă**, la 16 martie *: "După cum se ştie, Insula Şerpilor – singura insulă a Mării Negre, aflată la circa 42 km de litoralul românesc a urmat, de regulă, soarta gurilor Dunării. Din anul 1878, Congresul de la Berlin a recunoscut că Insula Şerpilor, ca şi întreaga Dobroge sunt teritorii româneşti şi aparţin definitiv României.*

Problema Insulei Şerpilor nu a fost pusă în discuţie nici la sfârşitul primului război mondial, nici în ultimatumul defunctei U.R.S.S. din 28 iunie 1940, prin care în urma pactului sovieto-german s-a răpit României Basarabia şi Bucovina de Nord, ea fiind unanim recunoscută ca teritoriu românesc. Ca urmare, Insula Şerpilor nu a constituit obiect de discuţie nici la Conferinţa de pace de la Paris, din anul 1947.

Cu toate acestea, printr-un protocol semnat la 4 februarie 1948 de Petru Groza, primul ministru al guvernului marionetă de la Bucureşti, şi Viaceslav Molotov, ministrul de externe din aceea vreme al puternicului stat bolşevic de la răsărit, urmat de un proces verbal, semnat la 23 mai 1948, Insula Şerpilor a fost cedată, în mod abuziv, fostei U.R.S.S..

Domnule Ministru de Externe, având în vedere aceste considerente, faptul că acest teritoriu românesc, care deşi măsoară doar câteva hectare, 17 mai precis, deşi nu are o valoare economică în sine, este deosebit de important pentru securitatea maritimă a României, având în vedere şi dispariţia celeilalte părţi contractante – U.R.S.S. – cu care guvernanţii comunişti ai României au pus la cale ciuntirea teritoriului naţional, vă rog să informaţi Camera Deputaţilor, sau eventual să-mi comunicaţi în scris ce demersuri a făcut în ultimul timp Ministerului de Externe pentru ca acest teritoriu răpit din trupul ţării, prin ameninţare, dictat pe de o parte şi trădare pe de alta, să revină la România"[1060].

[1059] Diacon Vasile, op.cit., p.199-200.

[1060] Ibidem, p.201.

Pe data de 7 februarie 1993, o delegaţie a Ministerului Afacerilor Externe, conduse de şeful Departamentului Europa şi America de Nord, secretarul de stat **Ion Goriţa**, a plecat la Moscova pentru a purta convorbiri cu oficialii ruşi conduşi de Vitali Ciurkin (fostul nr.2 al diplomaţiei sovietice).

Între problemele care au făcut obiectul acestor tratative, s-au numărat : tratatul româno-sovietic de colaborare şi bună vecinătate (cea mai dificilă "problemă" a reprezentat-o reticenţa părţii ruse faţă de sintagma *"eliminarea consecinţelor Pactului Ribbentrop-Molotov"*; tratatul nu a fost supus ratificării Parlamentului român datorită principalei clauze prin care părţile se angajau să nu aibă pretenţii teritoriale una faţă de cealaltă!...); restituirea tezaurului României de la Moscova; restituirea arhivelor româneşti confiscate de sovietici din România şi aflate pe teritoriul Federaţiei Ruse şi, în fine, clarificarea statutului juridic al Insulei Şerpilor.

În legătură cu Insula Şerpilor, partea rusă a făcut cunoscut părţii române, pe un ton tranşant că *"Insula Şerpilor aparţine actualmente Ucrainei şi că orice negociere trebuie purtată exclusiv cu această republică"!...*[1061]

Adrian Moţiu, *vicepreşedintele* Comisiei senatoriale de politică externă, declara pe bună dreptate că *"Dacă va fi nevoie vom merge şi la Haga. Eventual putem avea pretenţii de la U.R.S.S. sau de la succesor să ne plătească despăgubiri pentru folosirea acestei insule atâţia ani"!*[1062]

La 4 decembrie 1995, senatorul P.N.L. **Emil Tocaci** a făcut o interpelare parlamentară pentru a afla care era atitudinea pe care şi-a propus-o diplomaţia românească în legătură cu delicatul subiect Insula Şerpilor.

La câţiva ani după apariţia pe scena politică a lumii a noului stat ucrainean, România şi-a declarat disponibilitatea (1995) de a începe negocieri în vederea semnării unui tratat privind regimul frontierei de stat, ambele părţi fiind de acord cu faptul că Tratatul încheiat cu defuncta U.R.S.S. în anul 1961, îşi pierduse orice valabilitate, că era necesară o nouă delimitare a traseului frontierei de stat între cele două state.

[1061] Andon Alexandra, **Tezaurul stă deocamdată...acolo. Insula Şerpilor tot aşa**, în : "Adevărul", Bucureşti, Anul IV, Nr.318, 16 februarie 1993, p.1.Vezi şi : .Zidaru Irina, **La consultările de la Moscova delegaţia rusă a concluzionat: Problema retrocedării Insulei Şerpilor este de competenţa Guvernului Ucrainei**, în : :"Evenimentul Zilei", Bucureşti, Anul 2, Nr.195, 15 februarie 1993, p.9.

[1062] Dan Gheorghe, **Ne vom judeca la Haga pentru Insula Şerpilor**, în: "Flacăra", Bucureşti, Anul IV, Nr.30, 28 iulie-30 august 1993, p.7.

Oficial, negocierile[1063] la nivel de experţi, între România şi Ucraina, în vederea reglementării raporturilor bilaterale, au demarat în luna martie 1995, convenindu-se asupra următoarelor documente politico-juridice : Tratatul cu privire la relaţiile de bună vecinătate şi cooperare; Declaraţia comună a preşedinţilor celor două state; Document cu privire la principiile şi liniile directoare pentru Tratatul referitor la regimul frontierei de stat comune, inclusiv pentru înţelegeri corespunzătoare pentru delimitarea spaţiilor marine.

Aceste documente bilaterale, în viziunea părţii române, trebuiau să pună în termeni reali raporturile dintre România şi Ucraina, conform dorinţei părţii române, exprimate fără echivoc încă din perioada 1990-1991.

Semnarea – pe lângă Tratatul politic de bază – unei Declaraţii comune a preşedinţilor celor două state, ar fi însemnat o modalitate de înserare în text a problemelor controversate privind frontierele şi Pactul Ribbentrop-Molotov (această Declaraţie nemaitrebuind să fie ratificată de Parlamentele României şi Ucrainei!...). Subliniem faptul că atunci când România a cerut ca în Tratatul politic de bază să fie introduse prevederi prin care să se condamne Pactul Ribbentrop-Molotov, partea ucraineană a interpretat această dorinţă legitimă drept "*pretenţii teritoriale din partea României*"!

Delegaţia ucraineană nu a dorit, opunându-se vehement, iar delegaţia română a acceptat în mod nejustificat, ca în Tratatul bilateral să nu fie denunţat expres Pactul Ribbentrop-Molotov.

Mai mult, partea ucraineană, care în final a avut câştig de cauză, prin glasul unui oficial al M.A.E. ucrainean, a afirmat că insistenţa părţii române de a se denunţa acest document nefast, ascunde pretenţiile teritoriale ale Bucureştiului asupra Bucovinei de Nord, Basarabiei de Sud (Ţinutul Herţa fiind omis cu bună ştiinţă - n.n.) şi Insulei Şerpilor, aflate la acel moment sub controlul Ucrainei.

În replică, ministrul de externe român a declarat că denunţarea Pactului Ribbentrop-Molotov nu are decât "*o valoare politică şi morală*"[1064], omiţând însă să menţioneze că teritoriile româneşti citate nu au aparţinut niciodată Ucrainei!...

[1063] Negocierile - potrivit prof.univ.dr.Dumitru Mazilu (**Tratat privind teoria şi practica negocierilor**, Bucureşti, 2002, p.46) - pot fi definite ca *„un proces complex, cu caracter competitiv, în care părţile urmăresc găsirea unei soluţii adecvate difrendului existent între ele prin convenirea unui acord corespunzător"*.

[1064] Vezi: "Cuget Liber", Constanţa, Anul VII, Nr.1473, miercuri 31 mai 1995, p.8.

Al treilea document era unul de compromis între cele două părţi, partea ucraineană dorind ca odată cu Tratatul politic să fie semnat şi un Tratat de frontieră, în timp ce partea română avea interesul ca traseul liniei de frontieră în sectorul Dunării maritime să fie menţinut pe mijlocul şenalului navigabil principal al braţului Chilia, până la vărsarea acestuia în mare, delimitarea platoului continental urmând să fie făcut în funcţie de configuraţia ţărmului propriu-zis al celor două state, cu ignorarea Insulei Şerpilor.

Încă de la începutul frenezieI ce viza încheierea acestui tratat , diverşi oameni politici, sute de intelectuali lucizi şi numeroşi ziarişti români, au atras, în repetate rânduri, atenţia preşedintelui Emil Constantinescu, premierului Victor Ciorbea şi ministrului de externe Adrian Severin, că un asemenea document, fundamental pentru interesele noastre viitoare, trebuia negociat cu maximă luciditate şi prudenţă.

Aceasta cu atât mai mult cu cât, la aceea dată, naţionalismul ucrainean era unul dintre cele mai crâncene din Europa postcomunistă, iar pe teritoriul Ucrainei locuiau numeroşi cetăţeni de etnie română.

Într-un ritm alert, care lăsa (şi a lăsat!) ca asupra lui să planeze o serie de întrebări prea puţin comode, după primele cinci runde de negocieri, experţii celor două părţi au hotărât asupra marii majorităţi a articolelor, în discuţie rămânând doar textul Preambulului, chestiunile de frontiere şi problema Pactului Ribbentrop-Molotov, altfel spus cele mai spinoase aspecte ale raporturilor dintre cele două părţi.

Negocierile care au avut drept obiect principiile şi liniile directoare referitoare la frontiere şi la delimitarea spaţiilor marine, nu au dus la nici un rezultat din cauza poziţiilor rigide şi intransigenţei părţii ucrainene, care a insistat să fie confirmate toate documentele privind traseul frontierei încheiate de România cu fosta U.R.S.S., prin care linia frontierei pe braţul Chilia a fost trasată în defavoarea României, iar Insula Şerpilor a fost anexată de Moscova!

Delegaţia română a propus ca linia frontierei pe braţul Chilia, până la vărsarea acestuia în Marea Neagră, să urmeze mijlocul şenalului navigabil al braţului principal.

Participant la negocierea Tratatului de bază dintre Ucraina - România, în calitate de şef al delegaţiei de experţi de la Kiev, **Volodimir Vasilenko** – doctor în drept, având rangul diplomatic de ambasador extraordinar şi plenipotenţiar, precum şi rolul de ambasador cu misiuni speciale în cadrul M.A.E. al Ucrainei -, considerat pe timpul fostei U.R.S.S. drept unul dintre cei mai redutabili negociatori sovietici, a avut în ceea ce priveşte România o serie de opinii care stârnesc nu doar mirarea, ci şi indignarea.

Aceste opinii și le-a expus în studiul (16 pagini) intitulat "*Ucraina și România. Dimensiunea geopolitică*", publicat de revista "Politics and the Times", editată de M.A.E al Ucrainei și care exprima deci un punct de vedere oficial.

Șochează opinia tranșantă și spațiul important din studiu acordat de Vasilenko "*expansiunii ilegale a României* "după primul război mondial, o reluare fără perdea a "tezelor" clasice ale istoriografiei staliniste: "***Folosindu-se de dezintegrarea Imperiului Austro-Ungar și a Imperiului Rus, precum și de slăbiciunea noilor state formate, (România) ocupa ilegal, în 1918, teritoriile etnice ucrainene din sudul Basarabiei și nordul Bucovinei***"!

Volodimir Vasilenko își etalează apoi "argumentația": "**La începutul anului 1918, violând regulile general recunoscute de drept internațional, România ocupă Basarabia, o parte a teritoriului etnic ucrainean, care ar fi trebuit să aparțină Ucrainei, ca succesoare a Imperiului Rus. În același an, România ocupă Bucovina de Nord neținând seama de dorința populației din zonă exprimată prin organele reprezentative Viche și Rada, încălcând înțelegerile interimare între consiliile naționale ale României și Ucrainei, a căror jurisdicție se întinde până în nordul Bucovinei, în majoritate locuită de ucraineni, și până în sudul Bucovinei, locuită în majoritate de români**".

Volodimir Vasilenko abordează și schimbările petrecute în Europa deceniului al patrulea al secolului XX, când, îndeosebi ca urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov, Ucraina își "**restabilește drepturile legitime asupra nordului Bucovinei și sudului Basarabiei**", fapt pe care Tratatul de pace de la Paris (1947) l-a legitimat.

După oficialul ucrainean, U.R.S.S.-ul care a „eliberat" în 1940 aceste teritorii, n-a întâmpinat nici o rezistență armată, ceea ce înseamnă că era în drept să o facă.

Iată o elogiere pe față a Pactului Ribbentrop-Molotov, iată o explicație a faptului că partea ucraineană la negocieri, beneficiind de serviciile acestui "expert" în istorie (stalinistă), a refuzat sistematic orice condamnare oficială în textul Tratatului de bază a Pactului dintre Hitler și Stalin!

Este de necrezut cu ce concepții – istorice, juridice, politice și diplomatice – a participat la negocierile româno-ucrainene și încă în calitate de "șef" această persoană, cum de necrezut rămâne și faptul, că asemeni bolșevicilor de altădată, fără decența minimă necesară, ne-a acuzat pe față că am fost un "*stat imperialist*", care a ocupat "*teritorii străine*"!

Volodimir Vasilenko nu şi-a dezminţit "stilul" ori "concepţiile" antiromâneşti nici atunci când, în acelaşi studiu, a abordat "problema" Insulei Şerpilor. Plecând de la idei preconcepute, diplomatul ucrainean a susţinut, ostentativ, că în 1948 s-a semnat un "*protocol sovieto-român*", care a întrunit condiţiile unui "*aranjament internaţional*", încât "*nu există temei să fie considerat nul în baza faptului că, în acel moment, România a fost sub constrângere*"! În "viziunea" acestui diplomat, "*încercările României de a declara nul amintitul "protocol" şi o înţelegere din 1961, contravin principiilor şi regulilor de drept internaţional, precum şi prevederilor Actului final de la Helsinki (...)*".[1065]

Dacă potrivit acestui punct de vedere, Ucrainei, ca succesor (de această dată) al fostei U.R.S.S., nu-i este opozabilă atitudinea abuzivă a fostei U.R.S.S. cu privire la trasarea în 1948 a liniei frontierei de stat sovieto-române, Volodimir Vasilenko ar fi trebuit să recunoască – de ştiut o ştia sigur!- că "protocolul" din 4 februarie 1948 excede cel puţin prevederile Tratatului de pace de la Paris din 10 februarie 1947, ca să nu mai invocăm pertinenţa şi respectul faţă de principiile şi normele de drept internaţional, faţă de buna vecinătate, sau faptul că ar fi trebuit să ştie că un conaţional (I.Senin), în numele Ucrainei, şi-a pus semnătura pe amintitul Tratat de la Paris!

La negocierile care au avut loc între 23-25 octombrie 1995 la Bucureşti, partea română a propus ca în Tratatul de bază să fie introdusă următoarea prevedere referitoare la frontiere :"*Părţile nu au şi nu vor avea în viitor pretenţii teritoriale faţă de frontiera comună, aşa cum este ea definită prin Tratatul de pace din 10 februarie 1947 şi Actul Final de la Helsinki din 1975*".

(Sacrificând Nordul Bucovinei, Sudul Basarabiei şi Ţinutul Herţa – prinse în Tratatul de pace din 1947 ca aparţinând URSS-ului -, România a vrut să "salveze" Insula Şerpilor, anexată fraudulos de sovietici după 1947).

Cum era de aşteptat, partea ucraineană a declarat că nu are mandat să accepte asemenea specificări, insistând ca formula să fie "*pretenţii teritoriale faţă de actualul traseu al frontierei comune*".[1066]

La 18 noiembrie 1995, după încheierea rundei de negocieri în care partea română a avut în frunte pe **Marcel Dinu**, omologul său ucrainean **Anton Buteiko** – secretar de stat în Ministerul de Externe al Ucrainei – declara : "*N-am reuşit să cădem de acord asupra tuturor formulelor* (privind condamnarea în Preambulul Tratatului a Pactului Ribbentrp-

[1065] Pentru aceste aspecte vezi : "Adevărul", Bucureşti, Nr.2453, joi 16 aprilie 1998, p.9.
[1066] "Ziua", Bucureşti, Nr.426, din 7 noiembrie 1995, p.5.

Molotov, problema minorităților, a Insulei Șerpilor – n.n.) *și de aceea nu suntem mulțumiți*"! Același oficial ucrainean declara că statutul Insulei Șerpilor nu este o problemă teritorială![1067]

Spre sfârșitul anului 1995, senatorul (P.N.L.) **Emil Tocaci** a făcut o interpelare în Parlament, legată de soarta Insulei Șerpilor.

La 4 decembrie 1995, în ședința Senatului României, **Teodor Meleșcanu**, ministrul de externe, și-a exprimat îndoiala asupra faptului că *"Insula Șerpilor ar face parte de drept și de fapt din teritoriul ucrainean"*, făcând public faptul că între România și Ucraina există discuții cu privire la apartenența și statutul juridic al acesteia, atrăgea atenția că partea română este gata *"să supună acest diferend chiar forurilor internaționale, inclusiv Curții Internaționale de Justiție"*.

Două zile mai târziu, la conferința săptămânală de presă a M.A.E. al României, consilierul ministrului de externe, **Sorin Ducaru**, explicând conținutul declarației ministrului de externe român, a ținut să sublinieze că *"În prezent nu avem pretenția ca insula să ne fie retrocedată"* dar *"România solicită rediscutarea protocolului din 1948"*. El a spus (6 decembrie 1995) că problematica Insulei Șerpilor este complexă, că acest lucru a dus la eșuarea negocierilor româno-ucrainene privind încheierea Tratatului de bază și că , în caz că nu se va găsi înțelegere din partea Ucrainei, România se va adresa Curții Internaționale de Justiție de la Haga.

Cele două declarații oficiale erau o continuare a pozițiilor României care și-au găsit reflectarea în notificările M.A.E. al României transmise anterior, în care țara noastră a declarat unilateral nevalabile Protocolul din 4 februarie 1948 și Tratatul din 27 februarie 1961 (privitor la regimul frontierei de stat româno-sovietice).

Întrucât sovieticii și mai apoi ucrainenii s-au prevalat în dese rânduri de conținutul **Tratatului privind regimul frontierei de stat româno-sovietice[1068], colaborare și asistență mutuală în probleme de frontieră, semnat la București, la 27 februarie 1961**[1069], credem necesare câteva sublinieri legate de acesta :

- art.1 stipula că linia frontierei se stabilește în conformitate cu articolul 1 al Tratatului de pace de la Paris din 10 februarie 1947 și cu Protocolul din 4 februarie 1948, semnat la Moscova; întrucât Protocolul referitor la Insula Șerpilor constituia o încălcare a prevederilor Tratatului de pace de la Paris privitoare la insulă, ce valabilitate juridică i se poate

[1067] "Evenimentul zilei", București, 20 noiembrie 1995, p.5.

[1068] Demarcarea frontierei de stat sovieto-române a mai făcut obiectul documentelor semnate la 30 iulie și 27 septembrie 1949.

[1069] Gheorghe Gheorghe, op.cit., p.316-317 (Nr.190

acorda acestui protocol?; cum a fost posibil ca în art.1 să fie menţionate două documente care se exclud reciproc, "Protocolul" sovieto-român fiind un act minor, ulterior Tratatului de pace (în uz şi astăzi);

- art.1 lit."c" preciza că linia frontierei urma a fi verificată în comun din 10 în 10 ani; limita de timp era în contradicţie cu textul său, tratatul fiind încheiat pe 10 ani (deci până în 1976), cu prelungirea pe încă 5 ani, dacă nici una dintre Părţile Contractante nu anunţa cu 6 luni înainte încetarea acestuia; caracterul echivoc al limitei de timp citate este pus în evidenţă chiar de următorul tratat bilateral, respectiv de Tratatul de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală între R.S.R şi U.R.S.S. , semnat la Bucureşti, la 7 iulie 1970;[1070]

- a intrat în vigoare la data schimbării instrumentelor de ratificare, respectiv 27 iunie 1961, la Moscova; în ziua intrării lui în vigoare îşi pierdeau valabilitatea: Tratatul şi Protocolul final, semnate la Moscova, la 25 noiembrie 1949, privind regimul frontierei de stat dintre cele două părţi, precum şi Convenţia , semnată tot la Moscova, la 25 noiembrie 1949, privind reglementarea conflictelor şi incidentelor de frontieră;

- acest tratat nu poate fi acceptat ca întemeiat juridic, întrucât a validat un Protocol ilegal (4 februarie 1948), cu consecinţe ce afectau interesele României în Marea Neagră, precum şi securitatea sa naţională (acest protocol s-a încheiat în condiţiile în care România se afla sub ocupaţie militară sovietică, la conducerea ei se afla un regim politic impus de Moscova şi aservit acesteia, context în care guvernanţii români nu şi-au putut exprima liber opţiunile teritoriale şi politice);tratatul era un act subsecvent unui protocol lovit de nulitate juridică şi, pe cale de consecinţă, era lovit şi el de nulitate în ceea ce privea Insula Şerpilor;

- întrucât acest tratat reglementa problemele de frontieră dintre R.P.R. - U.R.S.S., după dispariţia de pe scena istoriei a acesteia din urmă şi apariţia la graniţa de est a României a două noi state independente – Moldova şi Ucraina -, tratatul a devenit caduc;

- Tratatul din 1961- fapt confirmat de dr.Aurel Preda, directorul adjunct al Direcţiei juridice şi a Tratatelor din MAE (1997) - a fost declarat caduc prin notificările guvernului român adresate Kievului în aprilie 1993 şi repetate în 1994, tăindu-se astfel părţii ucrainene posibilitatea de a se declara "succesoarea" unui tratat încheiat de

---

[1070] Era pe 20 de ani; art.7 stipula – ironia soartei! – că *"Părţile declară că una dintre premisele de bază ale asigurării securităţii europene o constituie* ***inviolabilitatea frontierelor de stat, statornicite în Europa după cel de-al doilea război mondial"***!...Vezi : Dr.Gheorghe Gheorghe, **Tratatele internaţionale ale României.1965-1975**.Vol.4.Bucureşti, 1986, p.177.

predecesoarea sa; guvernul Ucrainei a acceptat acest fapt, declarându-se de acord cu începerea de negocieri în vederea elaborării unui acord bilateral în problemele de frontieră;

Revenind la declaraţiile dlui Teodor Meleşcanu şi a consilierului său Sorin Ducaru, subliniem că "reacţia" Ucrainei nu s-a lăsat aşteptată.

Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei a fost împuternicit să declare – în esenţă – următoarele :

- traseul frontierei ucraineano-române a fost stabilit în linii generale, prin Tratatul de pace de la Paris din 1947 şi precizat în Protocolul din 1948 (fostul punct de vedere sovietic este evident!);

- între timp prevederile acestui Protocol au devenit parte integrantă a tratatelor între fosta U.R.S.S. şi România privind regimul frontierei de stat din anii 1949 şi 1961, tratate care au stabilit definitiv (sic!) traseul frontierei sovieto-române şi au fost ratificate fără nici o rezervă de către Parlamentul României (lucru inexact, Protocolul din 4 februarie 1948 nu a fost ratificat niciodată de către Parlamentul României! - n.n.);

- prin ele a fost stabilită apartenenţa Insulei Şerpilor la Uniunea Sovietică;

- conform art.11 al Convenţiei de la Viena din 1978 privind succesiunea de drept a statelor, referitoare la tratate, Ucraina a moştenit linia frontierei de stat cu România care a existat în momentul destrămării U.R.S.S.- ului;

- aceeaşi situaţie este valabilă şi în legătură cu apele teritoriale din jurul Insulei Şerpilor;

- nu există nici un temei pentru diferendul privind apartenenţa teritorială a Insulei Şerpilor, la fel ca şi pentru punerea problemei apelului la Curtea Internaţională de Justiţie de la Haga;

- în legătură cu declaraţia unilaterală a României, precum că Protocolul din 1948 şi Tratatul din 1961 şi-au pierdut valabilitatea, încercările părţii române de a revizui prevederile Protocolului din anul 1948, precum şi statutul teritorial al Insulei Şerpilor, "*partea ucraineană le califică drept încercare de a înainta pretenţii teritoriale faţă de Ucraina. Ucraina nu are pretenţii teritoriale faţă de nici un stat şi respinge orice pretenţii teritoriale faţă de ea*"[1071];

În legătură cu declaraţiile M.A.E. al Ucrainei, se impun câteva observaţii :

- ele demonstrează faptul că Ucraina a continuat cu fidelitate "linia" dură, obstrucţionistă, a U.R.S.S.-ului/Federaţiei Ruse, fiecare la rândul ei refuzând sistematic, calculat, să discute chestiunea insulei,

[1071] "Azi", Bucureşti, 15 decembrie 1995, p.3.

pentru a nu se putea clarifica apartenenţa şi statutul juridic al acesteia, pentru că România ar fi avut câştig de cauză!;

- nulitatea este o sancţiune care se aplică tuturor actelor juridice care sau încheiat cu nerespectarea normelor de drept (Protocolul secret din 1939, Protocolul din 1948 ş.a.); prin urmare aceste acte fie că nu există din punct de vedere al dreptului, fie că nu au valabilitate juridică, în ambele situaţii actele subsecvente acestora nu angajează părţile în sensul prevederilor pe care le cuprind, nu pot produce efecte juridice ulterioare;

- dacă Pactul Ribbentrop-Molotov a fost declarat nul (Moscova, 24 decembrie 1989, de către Congresul Deputaţilor Poporului din U.R.S.S., între care sau numărat şi reprezentanţii Ucrainei!) şi a devenit nul pentru Ţările Baltice (Estonia, Letonia şi Lituania, sprijinite în acest sens de Occident!), pe cale de consecinţă, juridic el este nul pentru toate ţările care au avut de suferit de pe urma lui, iar Ucraina nu se poate dezice de semnătura sa din 24 decembrie 1989!;

Ghennadi Udovenko, ministrul de externe al Ucrainei, în timpul vizitei sale în China, fără a mai aştepta întoarcerea acasă, a comentat intervenţia omologului său român în Senatul României, spunând că ea *"echivalează cu emiterea de pretenţii teritoriale faţă de Ucraina"* că *"Ucraina nu va face nici un fel de concesii în legătură cu integritatea sa teritorială"*, că Ucraina consideră posesiunea sa asupra Insulei Şerpilor ca o chestiune închisă, anunţând rechemarea ambasadorului ucrainean la Bucureşti, Olexandr Cealîi, pentru consultări (un procedeu diplomatic foarte rar folosit, prin el urmărindu-se exercitarea de presiuni asupra guvernului ţării de reşedinţă, chiar o intimidare a acestuia, dovedind şi prin aceasta că sindromul obedienţei faţă de imensitatea estului supravieţuieşte! - n.n.).

Guvernul Ucrainei nu a scăpat prilejul să (re)amintească Protocolul din 4 februarie 1948 – cuvântul *"intră"*[în componenţa...] referitor la Insula Şerpilor -, precum şi faptul că dovezile arheologice din insulă îmbogăţesc muzeele ruso-ucrainene şi nu pe cele româneşti! (iată una dintre explicaţiile practicii alerte de scoatere - transportare en gros din insulă, de către/în U.R.S.S.- Ucraina, a urmelor arheologice - n.n.);se scapă din vedere, deliberat, că urmele arheologice invocate nu atestă nici un drept al ucrainenilor asupra insulei ...!;

În loc ca România (Preşedinţie, Guvern, Ministerul de Externe ş.a.) să se posteze pe poziţii ferme, principiale, de apărare hotărâtă a drepturilor teritoriale şi a intereselor naţionale, a făcut o dare înapoi, uşor jenantă, dovedind că "mişcările" strategice ale Kievului au avut rezultatul scontat de acesta!

Purtătorul de cuvânt al Preşedinţiei României, **Traian Chebeleu** a calificat poziţia ministrului de externe al României în Senat drept o "improvizaţie" (în fapt improvizaţia, la propriu, era tocmai această luare de poziţie!- n.n.), adăugând că *"din 1961(sic!), insula* [Şerpilor] *aparţine fostei U.R.S.S."*.[1072]

Pe 9 decembrie 1995, **Teodor Meleşcanu** s-a întâlnit la Londra – cu prilejul Conferinţei internaţionale privind aplicarea Acordului de pace de la Dayton – cu Ghennadi Udovenko, omologul său ucrainean. Cu acest prilej, ministrul de externe român l-a informat pe omologul său ucrainean, că ziariştii români iar fi deformat (denaturat) declaraţia făcută în Senatul României[1073], că a transmis imediat după interpelarea din Senat o stenogramă cu intervenţia sale atât Ambasadei Ucrainei la Bucureşti, cât şi Ambasadei României la Kiev. Mai mult, Teodor Meleşcanu şi-a exprimat speranţa *"ca aceste discuţii să contribuie la accelerarea negocierilor pentru definitivarea Tratatului de bază. Aşa că eu personal, aş spune că Insula Şerpilor rămâne unde a fost şi noi sperăm să mergem înainte"*.

"Întorsătura" guvernanţilor români – o mostră a modului "cum" s-a făcut politica externă în acei ani – are mai multe explicaţii : teama maladivă ca nu cumva să fim etichetaţi în Europa că emitem pretenţii teritoriale la adresa altui stat, că punem în discuţie "ordinea" postbelică ("pasul" U.R.S.S.-ului din 4 februarie 1948 cum trebuia/trebuie catalogat de opinia publică internaţională?; a susţinut cineva de peste hotare că prin aceasta U.R.S.S. a încălcat concomitent atât "ordinea" postbelică cât şi Tratatul de pace din 1947?; oare poziţia Japoniei în conflictul cu U.R.S.S./Federaţia Rusă pentru insulele Kurile a catalogat-o cineva în mod greşit? Din contră, este citată ca un exemplu de demnitate statală, de intransigenţă faţă de un abuz juridico-teritorial pe care ar fi trebuit să-l luăm ca exemplu...); poziţia dură, de mare putere nucleară a Ucrainei, care nu s-a sfiit să facă presiuni făţişe asupra României, pentru a o sili să facă paşi înapoi; raporturile bune dintre Ucraina, Marea Britanie şi S.U.A., dorinţa noastră de a nu „deranja"; faptul că rareori au fost momentele în istorie când am ştiut să ne apărăm drepturile istorice aşa cum trebuia, că am fost mereu dispuşi la concesii după concesii fără ca acestea, măcar odată, să se întoarcă în bine asupra noastră...

În timp ce noi ne jenam să spunem răspicat adevărul, atât Ucrainei cât şi întregii lumi, canalul de televiziune EURONEWS, pe 9 decembrie 1995, deci chiar în perioada în discuţie, a difuzat o ştire

[1072] "România Liberă", Bucureşti, Nr.1736, 8 decembrie 1995, p.3.
[1073] Vezi : "Adevărul", Bucureşti, 11 decembrie 1995, p.1;"Cotidianul", Bucureşti, 11 decembrie 1995, p.8.

privind chestiunea Insulei Şerpilor, arătând că aceasta şi alte teritorii româneşti, au fost acaparate brutal de către Uniunea Sovietică, în prezent aflându-se sub jurisdicţia Kievului!

În cadrul consultărilor din lunile iulie şi decembrie (la nivel de secretari de stat în M.A.E.), se conturase deja posibilitatea convenirii unor formulări de compromis (păgubitor pentru partea română!-n.n.) atât pentru textul paragrafului din Preambul, cât şi pentru articolul referitor la problema frontierelor.

În luna februarie 1996 ziarul "22" a iniţiat (prin Iulian Anghel) o anchetă privind statutul juridic al Insulei Şerpilor şi ce trebuia să facă România legat de insulă. Au răspuns anchetei Dumitru Ceauşu (Directorul Direcţiei Juridice a Tratatelor din Ministerul Afacerilor Externe), Ion Diaconescu (preşedintele P.N.Ţ.C.D.), Emil Constantinescu (preşedintele Convenţiei Democratice), Emil Tocaci (senator P.N.L.), Florin Constantiniu şi Armand Goşu (istorici, ambii de la Institutul de Istorie "Nicolae Iorga"- Bucureşti).

Pe scurt, iată principalele puncte de vedere ale celor intervievaţi.

Dumitru Ceauşu : frontiera româno-sovietică a fost stabilită prin art.1 al Tratatului din 1947; la 4 februarie 1948 URSS - ul a impus României semnarea unui Protocol prin care insula a fost anexată de sovietici, concomitent cu acest act linia frontierei de pe braţul Chilia, la vărsarea acestuia în mare, a fost deplasată de pe şenalul navigabil spre sud, pe un canal secundar nenavigabil (Musura); Parlamentul României nu l-a abilitat pe primul-ministru să semneze un acord prin care o parte a teritoriului naţional era cedată unui stat străin; Protocolul în cauză nu a fost supus spre ratificare Parlamentului român niciodată; potrivit normelor de drept internaţional, tratatele internaţionale se încheie în baza liberului consimţământ şi al bunei credinţe; *"Aceste norme au fost codificate în Convenţia de la Viena din 1969 care prevede, la art.46, că un tratat este nul dacă consimţământul unui stat, la încheierea acelui tratat, a fost exprimată cu încălcarea manifestă a unei reguli de importanţă fundamentală a dreptului intern al acelui stat. De asemenea, potrivit prevederilor articolului 52 al aceleiaşi Convenţii, este nul un tratat dacă încheierea lui s-a obţinut prin ameninţare sau prin folosirea forţei"* (România se afla sub ocupaţia armată a U.R.S.S.-ului, fiind condusă de un guvern impus de Moscova şi aservit acesteia în totalitate).

Acelaşi interlocutor mai arăta că ***"Această situaţie, care punea România în imposibilitate de a-şi exprima liber voinţa şi de a apăra drepturile şi interesele faţă de U.R.S.S., exista şi în 1961, când protocolul din 4 februarie 1948 a fost menţionat în Tratatul privind regimul frontierei de stat româno-sovietice şi s-a menţinut practic până***

la semnarea Protocolului prin care a fost desființat Tratatul de la Varșovia, alianță politico-militară prin care U.R.S.S. își exercita dominația asupra celorlalte state participante"!

Dumitru Ceaușu sublinia apoi faptul că "Ucraina a dobândit calitatea de succesor al Protocolului din 4 februarie 1948, dar **a moștenit acest document cu defectele lui congenitale, conform principiului de drept "Nemo plus juris transfere potest quam ipse habet" ("Nimeni nu poate transfera altuia mai mult drept decât are el însuși")"**!

Diplomatul român își arăta mirarea față de faptul că Ucraina refuza, de plano, eventualitatea supunerii acestui litigiu (disputa juridică româno-ucraineană legată de "valabilitatea" Protocolului din 4 februarie 1948) judecății Curții Internaționale de Justiție de la Haga.

"În această privință, este de amintit că articolul 65 al Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor prevede că statul care consideră că a fost viciat consimțământul său de a fi legat printr-un tratat poate notifica această poziție celuilalt stat semnatar. În cazul în care acesta din urmă obiectează, atunci se naște un diferend între cele două state, diferend care trebuie soluționat prin negocieri sau, în caz de eșec al acestora, prin recurgerea la mijloacele de soluționare pașnică prevăzute de articolul 33 al Cartei ONU, inclusiv, deci, prin sesizarea Curții Internaționale de Justiție".

Dumitru Ceaușu își încheia punctele de vedere cu următoarea precizare: *"Exprimarea unui punct de vedere la lipsa de valabilitate a unui document internațional nu poate fi taxată drept "pretenție teritorială". În această privință, subliniez că partea română a afirmat, în mod repetat, că România nu are nici un fel de pretenții față de teritoriul Ucrainei și că respectă și față de Ucraina frontiera stabilită prin Tratatul de pace din 10 februarie 1947".*[1074]

Din răspunsul dat de **Ion Diaconescu,** reținem câteva idei: *"după ce insula ni s-a luat pe nedrept în 1948, acum ni se iau și regiunile zonelor adiacente"; "Când însă se solicită o reparare a unei ilegalități notorii, aceasta nu este pretenție teritorială"; "rezultatele unui abuz grosolan trebuie eliminate"; "Printr-o politică externă bine gândită, care ar putea duce la rezolvarea mai multor probleme româno-ucrainene conexe de aceeași natură, luând în seamă interesul reciproc și folosind căi exclusiv pașnice, prin extinderea spre Est a valorilor și practicilor democratice, **este nu numai posibil, dar chiar și probabil ca Insula Șerpilor să ne fie retrocedată".***[1075]

[1074] Vezi: Iulian Anghel, op.cit., p.6.
[1075] Ibidem, p.7.

Emil Constantinescu a declarat, între altele, următoarele: *"nu este vorba de o revendicare sau pretenție teritorială, ci despre o reconsiderare a împrejurărilor în care Insula Șerpilor a intrat în cadrul U.R.S.S."; "restabilirea adevărului istoric este totdeauna oportună. În plus, însăși caducitatea tratatului privind regimul frontierei de stat româno-sovietice impune ca, la negocierea Tratatului de bază cu Ucraina, problema Insulei Șerpilor să fie rezolvată prin recunoașterea nulității Protocolului din 1948 și a procesului verbal de "predare a insulei" semnat de Eduard Mezincescu"; "Nici o parte a teritoriului național, fie ea și numai de 17 hectare, nu poate fi dislocată, oricât s-ar strădui ocupantul să susțină că ea ar fi prezentat un "mic cadou""; "o asemenea acțiune diplomatică trebuie demarată nu numai pentru a elucida problema Insulei Șerpilor, ci și problema celorlalte teritorii românești incluse prin forță în fosta U.R.S.S. Este o misiune dificilă, dar, cum adevărul istoric și dreptul internațional sunt de partea noastră, cred că, în final, România va avea câștig de cauză"....*[1076]

Emil Tocaci a susținut că protocolul din 1948 *"nu poate infirma un act normativ de dimensiunea Tratatului de pace, fiindu-i net inferior, cu atât mai mult cu cât în acea perioadă independența României era nulă"*. Apoi adăuga: *"Nu sper ca într-un viitor apropiat Insula Șerpilor să redevină a României. Dar chestiunea trebuie ridicată pentru ca, indiferent de efecte, să se vadă că suntem conștienți de drepturile noastre, de nedreptățile istoriei, cât și ale efectelor intereselor geopolitice prezente".*[1077]

Din intervenția istoricului **Florin Constantiniu** reținem câteva pasaje: *"în 1948, într-o perioadă când România fusese integrată zonei de dominație sovietică, Moscova a impus instrumentelor sale obediente de la București cedarea acestei insule către U.R.S.S."; "În esență – cred eu - , nu este nici o deosebire între rapturile teritoriale din 28 iunie 1940 (Basarabia, nordul Bucovinei, ținutul Herța) și anexarea Insulei Șerpilor, ca de altminteri și a insulelor Salangic, Dalerul Mic, Dalerul Mare, Maican și Musura de pe brațul Chilia, ocupate de trupele sovietice la 26 octombrie 1940. Este vorba de teritorii românești luate cu forța de U.R.S.S."; Cât despre oportunitatea revendicării Insulei Șerpilor, situația României este ilustrarea dilemei autentice, adică a alternativei ai cărei termeni sunt, ambii negativi (de tipul "Banii sau viața"). Dacă vrea integrarea în structurile, euro-atlantice, România trebuie să renunțe la teritoriile pierdute prin actul de forță al U.R.S.S.; dacă vrea să-și reafirme dreptul asupra acestor părți ale patrimoniului ei teritorial, ea*

[1076] Ibidem.
[1077] Ibidem.

*își blochează intrarea în structurile euro-atlantice"; "**A declara că renunțăm la teritoriile răpite de U.R.S.S. – inclusiv Insula Șerpilor – mi se pare un preț prea ridicat pentru obținerea unor garanții de a căror valoare mă îndoiesc".*[1078]

Armand Goșu a susținut, între altele :"***Este de presupus că Ucraina nu va ceda niciodată,** datorită faptului că este o țară fără mari resurse de petrol, și de aceea va ține dinții de orice teritoriu care i-ar putea aduce ceva"; "A avea acum revendicări, indiferent de ce natură, echivalează cu a-ți ridica în cap comunitatea internațională. Pentru că Europa Occidentală și S.U.A. au interesul să transforme Ucraina într-un stat viabil pentru a o smulge definitiv de sub influența Rusiei, făcând astfel imposibilă refacerea imperiului. Din punct de vedere al intereselor actuale ale României, definite festivist de altminteri (integrarea europeană, intrarea în NATO etc), **orice gest care ar putea fi interpretat ca revendicare teritorială face un rău imens României.** Or din moment ce acest gest a fost făcut, nu-mi rămâne să cred decât că, fie politica noastră externă este implicit greșită, fie este rău intenționată, făcând jocul Moscovei"; "Insula Șerpilor este o țintă falsă* (sic!). *Iar astfel de ținte sunt urmărite de societățile aflate în criză, cum este și a noastră".*[1079]

Autorul acestei lucrări nu este de acord cu unele dintre punctele de vedere exprimate de interlocutorii citați. Nu le-am comentat sau criticat, lăsându-le în starea lor brută, pentru ca cititorii să poată compara aceste declarații cu altele, redate de noi pe parcurs, aparținând unora dintre cei citați, să le poată compara mai ales cu ceea ce a urmat...

La începutul primăverii lui 1996, a avut loc cea de-a șasea rundă de negocieri ucraineano-române, în urma căreia **Volodimir Vasilenko**, sublinia cu satisfacție nedisimulată că: "*Putem spune că <u>suntem foarte mulțumiți</u>* (...)"! Era normal să fie foarte mulțumiți din moment ce partea română, în mod inexplicabil, renunțase la discutarea problemelor teritoriale bilaterale (în loc să însereze în textul Tratatului posibilitatea modificării frontierelor româno-ucrainene pe cale pașnică) , precum și la "aprecierea" asupra Pactului Ribbentrop-Molotov!

Partea ucraineană a respins în cursul negocierilor bilaterale până și dezideratul minim al părții române, acela de a se introduce în textul Tratatului o formulă de condamnare a Pactului Ribbentrop-

[1078] Ibidem.
[1079] Ibidem.

Molotov[1080] lucru care în unele medii politice româneşti era considerat *"o reparaţie morală oferită României"*!...Partea ucraineană a susţinut în timpul negocierilor că o condamnare politică a Pactului Ribbentrop-Molotov nu are relevanţă pentru situaţia celor două state, întrucât frontierele dintre noi şi fosta U.R.S.S. nu sunt cele stabilite în pactul citat, ci cele stabilite prin Tratatul de pace de la Paris, din 10 februarie 1947 (sic!); aceeaşi parte la negocieri, a mai susţinut că o condamnare a Pactului Ribbentrop-Molotov ar implica şi menţionarea altor momente dificile din trecut.

Dincolo de "tertipurile" specifice domeniului diplomatic, este de subliniat că refuzul părţii ucrainene de a însera în Preambulul Tratatului de bază condamnarea Pactului Ribbentrop-Molotov, în speţă a Protocolului adiţional secret, este explicabil : R.S.S.Ucraineană în trecut, Ucraina de astăzi, este principala beneficiară a politicii de forţă a U.R.S.S.- ului, politică începută şi făcută posibilă prin semnarea amintitului Protocol. Statu-quo-ul postbelic este o consecinţă a încălcării normelor de drept internaţional de către tandemul Germania - U.R.S.S., iar Tratatul de pace din 1947, din păcate, n-a făcut decât să consfinţească o stare de lucruri nefirească din acest unghi de vedere. Recunoaşterea de către U.R.S.S. a existenţei acestui Protocol secret şi condamnarea lui de către cel de-al II-lea Congres al Deputaţilor Poporului, implica reevaluarea tuturor anexiunilor realizate de către U.R.S.S. şi ar fi putut să stea la baza unui proces diplomatic care să ducă la contestarea Tratatului de la Paris din 1947.[1081]

Cel de-al II-lea Congres al Deputaţilor Poporului din fosta U.R.S.S., a consimţit că Pactul Ribbentrop-Molotov este în afara legii, Congresul recunoscând totodată că şi ultimatumurile care au decurs din el, sunt în afara legii. Ucraina, prin deputaţii săi, care şi-au pus semnătura oficială pe documentul elaborat de Congres, şi-a asumat acest document, ori, înserarea condamnării Pactului Ribbentrop-Molotov în Tratatul de bază cu România ar fi echivalat cu (re)condamnarea ultimatumului sovietic din iunie 1940, ceea ce ar fi "şubrezit" serios "drepturile" Ucrainei asupra teritoriilor româneşti.

Condamnând Pactul Ribbentrop-Molotov în anul 1989, R.S.S.Ucraineană – poate fără conştiinţa clară a consecinţelor, de care nu credem să-i fi păsat prea mult, din moment ce ea era parte (încorporată) a

---

[1080] Ucraina a condiţionat *"anularea consecinţelor Pactului Ribbentrop-Molotov, de anularea unui presupus Tratat Antonescu-Hitler, dar fără să demonstreze existenţa unui asemenea tratat* (...)"! Vezi : Ion Şuţa, op.cit., p.205-206.

[1081] Tiberiu Tudor , op.cit., p.150.

U.R.S.S. - ului - , după ce a devenit stat independent (1990) a făcut un pas înapoi, refuzând pur şi simplu să-şi respecte poziţia anterioară!

România a obţinut doar o frază de compromis, în sensul condamnării *"actelor injuste ale regimurilor totalitare şi de dictatură militară care, în trecut, au afectat în mod negativ relaţiile dintre poporul român şi poporul ucrainean..."*[1082] (în acest fel, s-a pus semnul egalităţii între ultimatumul sovietic din iunie 1940 şi ordinul de trecere a Prutului dat de către Ion Antonescu...!).

"A mai rămas – declara **Volodimir Vasilenko** – *doar articolul doi, cel referitor la recunoaşterea liniei de frontieră dintre cele două state şi declararea lipsei reciproce de pretenţii teritoriale".*

"Noi am propus – legat de Insula Şerpilor, adăuga acelaşi oficial ucrainean – *să introducem în text prevederile Actului Final de la Helsinki, ai cărui semnatari sunt atât Ucraina cât şi România. Aceasta este calea şi urmând-o, n-ar mai exista pericolul de a se ivi noi probleme".*[1083]

În momentul acestor afirmaţii credem că dl.Volodimir Vasilenko fie a avut un lapsus de memorie, fie a fost ironic: împreună cu Ucraina, România şi-a mai pus semnătura şi pe Tratatul de pace de la Paris, din 10 februarie 1947 şi totuşi, noi am avut "probleme", de cea mai evidentă dintre ele – "problema" Insulei Şerpilor – beneficiind din plin tocmai statul pe care dl.Vasilenko îl reprezenta şi-n numele căruia ne făcea amintita propunere...Să fi uitat iarăşi, dl. expert Vasilenko că în conformitate cu principiul pacta sunt servanda, tratatele în vigoare (ne referim la cel din 10 februarie 1947), adică cele care nu sunt afectate de o cauză de nulitate ori nu şi-au încetat aplicarea, trebuie aplicate de părţi cu bună credinţă, că încălcarea unui tratat (sovieticii în 1948, ucrainenii, "succesorii" lor, în 1991...) dă naştere la răspunderea internaţională a statului care a comis o astfel de încălcare ?!...

Din păcate, diplomaţii români n-au ştiut, n-au vrut sau n-au putut să "puncteze", deşi toate atuu-rile erau în mâna lor!

Pentru că a venit vorba de Actul Final de la Helsinki, al Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa, se impun câteva observaţii de principiu.

[1082] Ibidem, p.151.

[1083] "Ziua", Bucureşti, luni 4 martie 1996, p.4. **În acest Tratat - al concesiilor româneşti pe toate planurile -, negociatorii ucraineni au reuşit să impună repetarea de 5 ori a faptului că frontierele din 1997 sunt inviolabile!...**

Prin semnarea acestuia la 1 august 1975[1084], cele 35 de state participante au adoptat principiul inviolabilităţii frontierelor, care nu pot fi modificate prin forţă (Capitolul III - "Inviolabilitatea frontierelor"). Acelaşi document prevede însă posibilitatea modificării frontierelor, în conformitate cu dreptul internaţional, prin mijloace paşnice şi tratative între părţile interesate.

Faptul a fost (re)confirmat prin "Declaraţia privind reglementarea prin mijloace paşnice a diferendelor dintre state", adoptată de O.N.U. în anul 1982.

Acestea reprezintă tot atâtea confirmări ale faptului că stabilitatea tratatelor internaţionale nu exclude schimbarea paşnică, că ele nu pot fi concepute ca noţiuni rigide.

Aşa cum se arată în literatura de specialitate, *"În practica internaţională este admisă regula necesităţii adaptării tratatelor la schimbările care au loc în relaţiile dintre state, subliniindu-se că forţa obligatorie a tratatelor, respectarea principiului pacta sunt servanda şi exigenţa stabilităţii tratatelor, nu pot avea un caracter absolut"!*

Nu trebuie scăpat din vedere nici faptul că Actul Final de la Helsinki se referă la tratatele încheiate între state cu respectarea principiilor dreptului internaţional, ceea ce nu era cazul cu Protocolul din 4 februarie 1948. Altfel spus – fapt "scăpat" din vedere de Ucraina! - Actul Final de la Helsinki din 1975 a confirmat frontierele europene stabilite la Paris în 1947, nu şi pe cele stabilite fraudulos de U.R.S.S. în 1948 (neratificate de Parlamentul nici unuia din cele două state)!

Carta O.N.U., Actul Final de la Helsinki, Carta de la Paris (1990), documentele Conferinţelor de la Madrid, Stokholm şi Viena ş.a. – care statuează şi consacră principiile dreptului internaţional privind relaţiile obligatorii dintre statele europene -, sunt cele care dau cadrul şi măsura în care se poate acţiona.

În condiţiile în care U.R.S.S.-ul (inclusiv R.S.S.Ucraineană) incriminase oficial Pactul Ribbentrop-Molotov (implicit Protocolul adiţional secret, declarat nul ca act şi efecte ulterioare), după dispariţia acestui stat de pe harta politică a lumii, când între România şi "succesoarea" Ucrainã nu exista nici un tratat privind frontiera de stat, în condiţiile în care Ucraina anexase teritoriile româneşti smulse cu forţa de fosta U.R.S.S. – Nordul Bucovinei, Sudul Basarabiei şi Ţinutul Herţa, în anul 1940, Insula Şerpilor, în anul 1948 -, în condiţiile în care Tratatul de pace de la Paris, din anul 1947, fusese încălcat grav de fosta U.R.S.S.

[1084] Pentru textul în limba română, vezi : "Buletinul Oficial ", Nr.92, din 13 august 1975.

ş.a., erau întrunite condiţiile necesare ca România să fie fermă, să apeleze la instanţele internaţionale pentru a i se face dreptate istorică (teritorială)!

Din păcate nu s-a întâmplat nimic din ceea ce ar fi fost normal să se întâmple, România persistând într-o păguboasă politică de cedări pe toate planurile. Slăbiciunea guvernanţilor de atunci este cel mai bine reflectată de prevederile documentelor pe care le-au încheiat în acea perioadă. Deşi lovite de aripa doliului naţional, ele au fost prezentate opiniei publice deformat, cu surle şi trâmbiţe, ca mari "succese" diplomatice .

Oricum am privi lucrurile, dacă în judecarea lor se pleacă de la interesul naţional, de la jertfele înaintaşilor pe altarul intereselor teritoriale româneşti ş.a., concluzia este clară : România a irosit în mod nepermis un prilej deosebit de favorabil pentru închiderea "rănilor" sale teritoriale din 1940 şi 1948.

În ceea ce-i priveşte pe diplomaţii ucraineni aceştia au susţinut cu constanţă şi insistenţă interesele Ucrainei. Sugestiv din acest punct de vedere este interviul dat Agenţiei Rompres de către dl.**Oleksandr Cealîi**, ambasadorul Ucrainei la Bucureşti, în care declara răspicat că "*Nu există probleme teritoriale între Ucraina şi România, deoarece graniţele noastre au fost trasate prin acorduri internaţionale şi acest lucru se referă în opinia noastră, inclusiv la Insula Şerpilor*"[1085]

Conjunctura internaţională în care s-au desfăşurat negocierile în vederea încheierii Tratatului de bază cu Ucraina a fost, în multe privinţe, defavorabilă României, în sensul că opţiunea occidentală pro-Ucraina era bine conturată, cu consecinţele de rigoare pentru ţara noastră.

Aşa cum scria **Natalie Nougayrede** în "Le Monde", la 19 iunie 1997, pentru Occident păstrarea unei Ucraine despărţite de Rusia era o chestiune de viaţă şi de moarte.

La rândul său, **Zbigniew Brzezinski**, în lucrarea "Marea tablă de şah", considera Ucraina un element cheie în politica americană de împiedecare a unei eventuale refaceri a U.R.S.S.-ului[1086].

Este de presupus că pe altarul propriilor interese, occidentalii n-au avut reţineri în a sacrifica (indirect) interesele altor state, printre care şi ale României, încurajând Bucureştiul spre semnarea unui tratat favorabil

---

[1085] "Evenimentul Zilei", Bucureşti, Anul V, Nr.1265, miercuri 21 august 1996, p.5.

[1086] Cu astfel de semnale din partea Occidentului, reacţia ucraineană a fost una pe măsură! Astfel, ca să exemplificăm, Roman Zvarici, în ziarul "Deni" (Kiev) scria că "*Nu e de crezut că marile puteri statale membre ale NATO sau ţările membre ale G-7 ar putea fi de acord cu unele pretenţii teritoriale faţă de Ucraina din partea vecinilor*" (Cf. "Jurnalul Naţional", Bucureşti, joi 14 noiembrie 1996, p.17). Era vizată, desigur, Federaţia Rusă, dar nu numai aceasta!

Ucrainei[1087], care, în cele din urmă se va dovedi dezastruos pentru interesele noastre naţionale, iar ipoteticele avantaje (intrarea în NATO) s-au dovedit iluzorii. Occidentul ne-a cerut să încheiem tratate de pace şi cu Ungaria şi cu Ucraina, dar nu ne-au cerut să renunţăm la însemnate părţi ale teritoriului românesc!

La mijlocul lunii martie 1997, ministrul de externe al Ucrainei, **Ghannadi Udovenko**, aflat la Bruxelles - cu ocazia negocierilor dintre Ucraina - NATO, pentru stabilirea de "relaţii bilaterale speciale"-, a acuzat faptul că "*România adoptă o poziţie neconstructivă*" şi că "*subminează negocierile*" privind finalizarea Tratatului bilateral. Prevalându-se de atenţia specială pe care Occidentul o acorda ţării sale, la un moment dat a III-a putere nucleară a lumii, a profitat de situaţie şi a mers mai departe, cerând membrilor NATO să exercite o *"influenţă pozitivă asupra României, pentru ca aceasta să nu mai aibă revendicări teritoriale"*, altfel spus, ca NATO să facă presiuni asupra României, să se amestece în treburile ei interne, ceea ce potrivit dreptului internaţional – invocat de Ucraina de fiecare dată când interesele i-au cerut-o!-, era un lucru condamnabil, constrângerea de orice fel fiind incriminată în practica şi dreptul internaţional.

BBC-ul, într-o emisiune din aceea perioadă, conchidea că România nu putea ignora relaţiile tot mai strânse dintre Ucraina şi NATO, ştire căreia noi îi mai adăugăm şi faptul că între condiţiile impuse de NATO pentru aderarea la Alianţă, se număra şi aceea a existenţei unor tratate de bună vecinătate cu toate statele.[1088]

La reuniunea de la Davos – unde preşedintele **Emil Constantinescu** a pomenit pentru prima dată de nefericita sintagmă "*sacrificii istorice*"(din partea României) -, preşedintele Ucrainei **Leonid Kucima** declara : *"Avem relaţii bune cu toţi vecinii noştri, cu excepţia României, şi credem că dacă nu se semnează un tratat româno-ucrainean*

[1087] Vezi: Ion Cristoiu, **Un eşec: tratatul cu Ucraina**, în: "Cotidianul", Bucureşti, Anul VIII, nr.102(2147) sâmbătă 5-duminică 6 septembrie 1988, p.1.

[1088] Preşedintele Clinton, cu prilejul vizitei în SUA a ex-preşedintelui Kravciuk, declara că *"ţara sa sprijină integritatea teritorială a Ucrainei"*! Este adevărat că el se referea la diferendul ucraineano-rus privind Crimeea, dar în politică o astfel de declaraţie înseamnă mult mai mult. Era încă o confirmare a faptului că Occidentul democratic şi umanitar a acceptat tacit consecinţele sinistrului Pact dintre Hitler şi Stalin, în fapt o complicitate prelungită şi vinovată...La sfârşitul lunii octombrie 1995, cunoscutul om politic american Sherman Garett – principalul colaborator la fondul Carnegy "Pentru pacea internaţională" – declara : *"Eu sunt convins că frontierele din această parte a lumii trebuie să rămână nemodificate"*! (Cf."Ziua", Bucureşti, Nr.522, din 5 martie 1996, p.3).

în care să fie definită granița, România nu poate vorbi de intrarea în NATO"!...[1089]

Șantajul abil regizat, susținut de diplomații acestei țări, începuse mult mai devreme, de această dată în joc fiind implicate (de către partea ucraineană) statele occidentale membre ale N.A.T.O. Grav este nu doar faptul în sine, ci și faptul că el a adus câștig de cauză Ucrainei, în detrimentul drepturilor și intereselor legitime ale României.

Într-un interviu acordat postului de radio ucrainean NOVA MOVA, **președintele Emil Constantinescu** declara :"***Suntem dispuși să recunoaștem granițele actuale.*** *Această recunoaștere a realității va forma, întradevăr, baza tratatului"*, adăugând (bomboana de pe colivă!) că ***"Insula Șerpilor este teritoriu ucrainean"***!...Este exprimarea lipsită de orice echivoc a conținutului nefericitei sintagme, rostite de președinte la sfârșitul lui ianuarie, la reuniunea de la Davos.[1090]

Această sintagmă, a "sacrificiilor istorice", denotă cu elocvență incapacitatea puterii de la București (instaurată în noiembrie 1996) de a apăra interesele naționale ale României. Adoptarea ei a dus la perpetuarea nedreptății istorice săvârșite de U, R, S, S., a dus la perpetuarea unui statut nedrept pentru românii aflați în teritoriile românești anexate în 1940. "Sacrificiile istorice" reprezintă, în cele din urmă *"o concepție pusă în slujba menținerii efectelor actelor de forță la care a recurs Puterea de la Răsărit"*.[1091]

Tratatul dintre România și Ucraina – un document de a cărui necesitate nu se poate îndoi nimeni, îndoieli (mari!) existând în legătură cu **graba** negocierii-încheierii lui, a modului **cum** a fost negociat[1092] și **cu ce rezultate** –, a fost negociat nesocotindu-se temeiurile istorice, juridice și morale, avându-se în fața ochilor doar așa-zisul "sacrificiu istoric" ca preț al intrării României în NATO, sacrificiu care, în final, și-a dovedit inutilitatea (din primul "val" de aderare, Madrid 1997, România a lipsit...).

Tratatul bilateral româno-ucrainean a fost parafat la Kiev, la 3 mai 1997, el fiind semnat de ministrul de externe al Ucrainei

[1089] Tiberiu Tudor, op.cit., p.51-52.
[1090] Ibidem, p.148.
[1091] Prof.univ.dr.Dumitru Mazilu, op.cit., p.135.
[1092] Negocierea este o profesie dintre cele mai dificile.Negociatorului (competent!) îi trebuie inteligență și flexibilitate (cf.Niccolo Machiavelli), comportament moral și corectitudine în timpul negocierilor (cf.Harold Nicholson), calm, răbdare, perseverență și comportament diplomatic (cf.prof.univ.dr.Dumitru Mazilu).

Ghennadi Udovenko și ministrul de externe al României , Adrian Severin[1093].

La 2 iunie 1997, la Neptun[1094]**, în fosta reședință de vară a lui Nicolae Ceaușescu, președintele României Emil Constantinescu și președintele Ucrainei, Leonid Kucima, au semnat oficial Tratatul de bază dintre cele două state.**

Emil Constantinescu

Adrian Severin

În flagrantă contradicție cu poziția adoptată de România prin Declarația din 28 noiembrie 1991, duetul Constantinescu-Severin a semnat acest tratat, contrar, în mare parte, intereselor legitime românești.

Prin Tratat, semnat sub presiunea grabei, noi am lăsat Ucrainei nordul Bucovinei, sudul Basarabiei și Ținutul Herței, iar ea ne-a luat

---

[1093] Nonagenarul preot-scriitor Vasile Țepordei din Basarabia, mărturisea că *"atunci când la botezat pe tatăl ex-ministrului P.D. Adrian Severin acesta purta numele de Skvorniakov, iar bunicul său, fost coleg al celui ce îl botezase , fusese adus la Chișinău din U.R.S.S., fiind rus-rus"*.Apud Neculai Staicu-Buciumeni, op.cit., p.53.Am adăuga faptul că nu cunoaștem care au fost cunoștințele sale în domeniul istorico-juridico-diplomatic, sau cele din domeniul raporturilor teritoriale dintre România, pe de o parte, și U.R.S.S. (Federația Rusă) și Ucraina, pe de altă parte, întrucât ceea ce a făcut legat de acest "tratat" a lăsat multe și grave semne de întrebare, urmări dintre cele mai dureroase pentru prezentul și viitorul poporului român!...

[1094] Este incalificabil gestul de a minți opinia publică din România prin declararea oficială că Tratatul de bază s-a semnat la... Constanța, în loc de Neptun! Și acest fapt spune "ceva", iar pretextul menajării susceptibilității opiniei publice din România rămâne unul pueril. O "făcătură" proastă nu putea sfârși decât printr-un gest pe măsură!

nouă Insula Șerpilor. Altfel spus, noi am dat totul și nu am primit nimic, în timp ce ucrainenii nu au dat nimic și au primit totul!...[1095]

Lagat de acest momente triste din viața poporului român, istoricul **Florin Constantiniu** scrie următoarele :"*În dorința - legitimă și în perfect acord cu interesul național - de a deveni membrii ai Alianței nord-atlantice, factorii de decizie ai României au hotărât negocierea și semnarea unui tratat care să netezească drumul spre NATO.El a fost precedat de un tratat similar cu Ungaria (1996), conceput ca expresie a unei „reconcilieri istorice", de tipul celei franco-germane, dar rămas, cel puțin deocamdată, fără suportul de conștiință colectivă al celor două națiuni.*

*Tratatul cu Ucraina a fost conceput altfel : ca expresia unui „sacrificiu istoric", adică al abandonării drepturilor românești asupra nordului Bucovinei, nordului și sudului Basarabiei, ținutului Herței, insulelor de pe brațul Chilia și Insulei Șerpilor anexate de URSS în 1940 și 1948 (Insula Șerpilor).**De astă dată nu mai era vorba nici de note ultimative, nici de înfrângeri militare, nici de ocupație sovietică, nici de un guvern impus de ocupanți;Nu!Eram liberi și stăpâni pe deciziile noastre.** O negociere făcută sub presiunea nemiloasă a timpului (tratatul trebuia semnat înainte de summitul de la Madrid, care avea să decidă asupra noilor membrii), o negociere desfășurată împotriva regulilor diplomației - căci partea ucraineană știa dinainte că suntem gata să renunțăm la totul (președintele României ceruse poporului român să facă „un sacrificiu istoric") și nu ne puteam ridica de la masa tratativelor fără [să] semnăm tratatul înainte de reuniunea de la Madrid - a dat Ucrainei un avantaj considerabil și ea a avut câștig de cauză, fiindu-i recunoscute suveranitatea asupra unor teritorii pe care nu le-a stăpânit niciodată (în afara perioadei sovietice, după actul de forță stalinist din 1940). **2 iunie 1997 e o dată dureroasă în istoria României.***

Sacrificiul s-a dovedit inutil : România nu a fost admisă în NATO, iar situația românilor din Ucraina nu s-a îmbunătățit.

*Apăsat de grija traiului zilnic, românii - cei mai mulți dintre ei - nu au înțeles că s-a produs **un fapt de o excepțională gravitate** : **am renunțat - acum de bună voie și nesiliți de nimeni - la părți din patrimoniul istorico-teritorial al neamului nostru**".*[1096]

[1095] În acest caz se poate vorbi de respectarea principiilor generale fundamentale ale negocierilor (principiul reciprocității, legalității - negocierea nu se poate desfășura cu încălcarea normelor legale naționale și internaționale!-, moralității, bunei credințe - bona fides - și cooperării) !

[1096] Florin Constantiniu, O istorie sinceră ..., Ediția a III-a revăzută și adăugită, București,

În Tratatul de bază Insula Şerpilor nu apare menţionată, subînţelegându-se ca parte a Ucrainei.

În ceea ce privea frontiera de stat comună, conform art.1 *"Părţile Contractante, în concordanţă cu principiile şi normele dreptului internaţional şi cu principiile Actului Final de la Helsinki, reafirmă că frontiera existentă între ele este inviolabilă şi, de aceea, ele se vor abţine acum şi în viitor, de la orice atentat împotriva acestei frontiere, precum şi de la orice cerere sau acţiune îndreptată spre acapararea şi uzurparea unei părţi sau a întregului teritoriu al celeilalte Părţi Contractante"*

Art."2 prevedea că *"Părţile Contractante vor încheia un tratat separat privind regimul frontierei dintre cele două state (...)"*.

Potrivit art.28, Tratatul urma a fi supus ratificării conform procedurilor prevăzute de legislaţia fiecărei Părţi Contractante, el intrând în vigoare din momentul schimbării instrumentelor de ratificare.

În Comisia de politică externă a Senatului României - după cum declara Valentin Corneliu Gabrielescu (în Senat, la 7 iulie 1997)*"a fost o lungă discuţie, de ore şi ore.La sfârşitul ei - nu cu inima uşoară - majoritatea comisiei a votat pentru :8, contra 3"*;[1097]

Tratatul de bază cu Ucraina[1098] **a fost ratificat de Senatul României** (prezidat de Petre Roman-P.D[1099].) la data de 7 iulie 1997[1100] **(cu 65 de voturi pentru, 50 de voturi contra şi 3 abţineri)**.

Prof.univ.dr.**Gheorghe Dumitraşcu** (fost senator), referindu-se la cele întâmplate - *„s-a comis o mare trădare naţională"*, scrie :*"Afirm cu toată tăria că Ministrul de externe, Adrian Severin, preşedintele Senatului, Petre Roman, **au organizat acea şedinţă de ratificare ca pe un puci parlamentar.În istoria parlamentară a României din ultimii 10 ani nu au existat antecedente de o asemenea gravitate antidemocratică şi antinaţională"**.*[1101]

2002, p.514.

[1097] Monitorul Oficial al României.Partea a II-a.Dezbateri parlamentare.Anul VIII.Nr.139, Miercuri 23 iulie 1997, p.24.

[1098] Încheiat (cf.art.27) pe termen de 10 ani [2007], prevăzându-se că el *"se prelungeşte automat pe noi perioade de câte 5 ani, dacă nici una din Părţile Contractante nu va încunoştinţa în scris cealaltă parte despre intenţia sa de a-l denunţa, cu cel puţin un an înaintea expirării perioadei de valabilitate respective"*.

[1099] **Emil Constantinescu, Adrian Severin, Petre Roman, Victor Boştinaru** (ultimii trei de la P.D.) ş.a. **s-au numărat între principalii "artizani" ai acestui tratat.**

[1100] Pentru dezbaterile din Senatul României pe marginea ratificării Tratatului (şedinţa din 7 iulie 1997), vezi "Monitorul Oficial al României"...op.cit., , p.23-31.La această şedinţă de pomină a luat parte şi... ambasadorul Ucrainei la Bucureşti!(cf.op.cit., p.24).

[1101] Senator, prof.univ.dr.Gheorghe Dumitraşcu, **Unele aspecte ale relaţiilor româno-ucrainene cu specială privire la tratatul cu Ucraina din 1997**, în (vol.) : *** Omagiu istoricului militar Jipa Rotaru, Constanţa, 2001, p.385, respectiv 386.

La 14 iulie 1997 în Parlamentul României a fost adoptată Legea nr.129 pentru ratificarea Tratatului cu Ucraina.

Iată câteva opinii ale oficialilor vremii (români și străini) legate de acest Tratat:

- **Adrian Severin**, șeful diplomației române: *"Tratatul nu conține sacrificii istorice"...*;în ședința Senatului din 7 iulie 1997 el afirma cu seninătate că *„prin încheierea lui, România nu pierde nici unul dintre drepturile pe care le avea înainte ca acest Tratat să fie semnat (sic!)"*;acestor puncte de vedere le-a mai adăugat unul, cu același prilej și de aceeași „valoare": *„nu avem în acest Tratat elemente împotriva cărora să ne pronunțăm (sic!)"*;[1102]

- **Petre Roman**, președintele Senatului : *"Tratatul reprezintă o necesitate și un lucru util în perspectiva integrării României în NATO, el nu poate fi decât un compromis"*;

- **Ion Diaconescu**, președintele Camerei Deputaților: *"Semnarea actului de cooperare este cel mai înțelept lucru făcut de țara noastră. Ucraina va susține integrarea României în NATO"*;

- **Valeriu Tabără**, președintele PUNR: *"Tratatul are câteva scăpări, printre care denunțarea consecințelor Pactului Ribbentrop-Molotov. PUNR cere organizarea unui referendum național"*;

- **Romulus Raicu**, deputat PUNR: *"Tratatul în forma actuală* (...) *este una dintre cele mai negre pagini din istoria României"*; *"Guvernul a dat dovadă de iresponsabilitate în negocierea încheierii unui asemenea tratat (...)"*;

- **Nicolae Leonăchescu**, deputat (în Protestul prezentat[1103]):"(...) *tratat nedemn (...) înaltă trădare (...) crimă istorică (...) document extrem de periculos (...)"*;

- **Klaus Kinkel** (fost ministru de externe al Germaniei Federale, cu prilejul unei vizite făcute la Kiev): *„Tratatul cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare dintre România și Ucraina nu a rezolvat în mod favorabil, în 1997, intrarea României în NATO, dar a contribuit, în mod decisiv, la întărirea suveranității Ucrainei"!*[1104]

Tot la 2 iunie 1997 (Neptun) a fost semnat și așa numitul Acord conex, care nu a fost ratificat de Parlamentul României din simplul motiv că nu a fost prezentat plenului Parlamentului în cursul ședințelor de ratificare, motivându-se că *"el nu este parte a Tratatului"*; în condițiile în care art.2/2 al Tratatului stipula că *"vor*

[1102] Monitorul Oficial al României...op.cit., p.23-24.

[1103] Vezi: "Monitorul Oficial al României...op.cit., Nr.97, joi 12 iunie 1997, p.6.

[1104] Apud Constantin Corneanu, **În serviciul unui interes major**, în: "Observatorul militar", An 14, Nr.24, 18-24 iunie 2002, op.cit., p.9.

***intra în vigoare simultan cu intrarea în vigoare a prezentului tratat*", puțini parlamentari români din cei care l-au votat (65 la număr) erau la curent cu "ce" conținea Schimbul de Scrisori !**

Acest Acord conex (Schimbul de Scrisori dintre cei doi miniștri de externe) **era documentul oficial prin care se recunoșteau frontierele dintre cele două părți, el constituind, în fond, "esența", "cheia" Tratatului de bază dintre cele două state!**

Din acest Schimb de Scrisori menționăm câteva prevederi :

"(...).1.*Guvernul României și Guvernul Ucrainei* ***vor încheia, în cel mult doi ani, un Tratat privind regimul frontierei dintre cele două state****, pe baza principiului succesiunii statelor în privința frontierelor, potrivit căruia proclamarea independenței Ucrainei nu afectează frontiera de stat existentă între România și Ucraina, așa cum a fost definită și descrisă în Tratatul din 1961 privitor la regimul frontierei de stat româno-sovietice și în documentele de demarcare corespunzătoare valabile la 16 iulie 1990, data adoptării Declarației privind suveranitatea statală a Ucrainei.*

(...).3.Ucraina se va angaja să nu amplaseze mijloace militare ofensive pe ***Insula Șerpilor, care aparține Ucrainei****, potrivit punctului 1 de mai sus".*[1105]

Astfel, esența "principiilor și procedurilor convenite prin Schimbul de Scrisori" se rezumă la următoarele :

- recunoașterea dreptului de succesiune a Ucrainei asupra teritoriilor românești smulse cu forța și anexate samavolnic de fosta U.R.S.S. (Bucovina de Nord, Basarabia de Sud și Ținutul Herței – ca urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov, respectiv notelor ultimative din 26 și 28 iunie 1940, iar Insula Șerpilor – ca urmare a Protocolului din 4 februarie 1948);

- renunțarea de către România la efectele notificării din 1993 a caducității Tratatului din 1961 privind regimul frontierei de stat româno-sovietice;

- renunțarea la efectele Declarației din 28 noiembrie 1991 a Parlamentului României cu privire la referendumul asupra independenței Ucrainei;

În opinia noastră, normal ar fi fost ca acceptarea sau neacceptarea pretențiilor părții ucrainene referitoare la frontiera de stat dintre cele două țări, inclusiv recunoașterea sau nu a aprtenenței Insulei Șerpilor la Ucraina, să facă obiectul unui **referendum**, prin care poporul român, singurul în măsură să decidă, să se pronunțe.

[1105] Apud Tiberiu Tudor, op.cit., p.148.

Nu întâmplător, în acele zile triste pentru România, **academician prof.dr.Vasile Gionea** spunea : ***"Pentru toate acestea, judecata istoriei va veni oricum, dar până atunci trebuie să-i judece justiția!"***[1106]

Cei care au semnat pe 2 iunie 1997 la Neptun cele două documente, au uitat art.1 al Constituției României (***"România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil"***), art.3/1(***"Teritoriul României este inalienabil"***) și art.50/1 (***"Fidelitatea față de Țară este sacră"***)!...

Tot ei au uitat (n-au știut ?) profeticele vorbe ale lui **Mihail Kogălniceanu** :***"Dreptatea nu piere.Ca trupul lui Hristos ea se poate îngropa, dar întocmai ca și Hristos Dumnezeu, ea va reînvia"!***[1107]

Informativ dar și comparativ, prezentăm în cele ce urmează o situație asemănătoare – conflictul japonezo-sovietic (rus) în **"problema" insulelor Kurile**.[1108]

Parte a unui lanț ce se întinde din Kamceatka până în Hokkaido, insulele Kurile, cețoase și friguroase, sunt de mult timp un subiect de dispută neîncheiată între japonezi și sovietici (ruși).

Un vechi acord, din anul 1875, le-a atribuit Japoniei.

La sfârșitul anului 1945, în baza unei decizii a Conferinței de la Yalta (4-11 februarie 1945), armata sovietică a invadat și cucerit 4 insule japoneze (Etorofu, Kunashiri, Shikotan și Habomai), reprezentând partea sudică a lanțului Insulelor Kurile, aducând aici 17.000 de coloniști ruși și silind astfel populația locală să se refugieze în Japonia - mamă.

Japonia nu a renunțat la insulele Kurile (numite în actualele hărți japoneze "Teritoriile Nordice") nici după 59 de ani de la ocuparea lor samavolnică de către U.R.S.S., refuzând constant să semneze un tratat cu ocupantul acestor insule.

Pe marginea multor autostrăzi din Japonia sunt afișate pancarte uriașe, pe care apare scris: *"Dați-ne înapoi insulele pe care le-ați ocupat"*!

Hitomi Kato, unul dintre liderii campaniei de revendicare a insulelor, declara următoarele: *"Noi suntem acum o țară pașnică, dar suntem la fel de hotărâți ca și orice altă națiune să recuperăm teritoriile pierdute"*![1109]

[1106] Ibidem, p.149.

[1107] **François Jules Simon**, membru al Academiei Franței, sintetiza acest adevăr în următoarele cuvinte : *"când o cauză este dreaptă, mai curând sau mai târziu ea va învinge"*!

[1108] Liviu Voinea, **Insula Șerpilor**, în: "Tribuna economică", București, Nr.2, Joi 11 ianuarie 1996, p.11.

[1109] Liviu Voinea, op.cit., pag. 11. Premierul spaniol Jose Maria Aznar, referindu-se la (stânca) Gibraltar declara oficial : *„Niciodată Spania nu va renunța la Gibraltar"*!

Există analogii și diferențe între situația Insulei Șerpilor – Insulele Kurile ?

Răspunsul este afirmativ, în continuare iată care sunt acestea :

- în cazul românilor este vorba de o insulă, în cazul japonezilor de 4 insule;

- și Insula Șerpilor și Insulele Kurile au fost luate (anexate) de către sovietici în aceeași "manieră"- utilizând forța brutală și speculând conjunctura internațională;

- dacă în cazul Insulei Șerpilor a apărut un "succesor "surpriză (Ucraina), în cazul Insulelor Kurile a rămas aceeași Mărie, cu altă pălărie (Federația Rusă);

- dacă conducerea României din 1997 a renunțat la Insula Șerpilor, japonezii n-au renunțat la Insulele Kurile niciodată și nici n-au de gând să facă vreodată o astfel de opțiune incalificabilă, și, pentru aceasta, nimeni de pe plan internațional nu i-a acuzat că ar avea "pretenții teritoriale", dreptatea fiind de partea japonezilor;

- dacă în 1991 URSS–ul ar fi restituit Insula Șerpilor – pentru că declarația de independență a Ucrainei din 16 iulie 1990 nu le-a căzut în nici un caz bine!...- , s-ar fi creat un precedent care ar fost utilizat de către Japonia în a-și motiva în plus cererile lor drepte de restituire a Insulelor Kurile;

- în fine, noi n-am fost capabili să fim "japonezi"(sau „spanioli") nici măcar o zi!...;

"*Eu cred în lecțiile istoriei*", spunea istoricul belgian dr.**Claude Gautier**, în august 1980, la el de-al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice.

Și noi credem în ele, dar faptele istorice, cele arătate pe parcurs, ne-au întărit convingerea în adevărul celor spuse de filosoful francez **Julien Benda**, că "*experiența cuiva n-a folosit niciodată altcuiva*"!...

Rămâne pe mai departe ca axiomatic adevărul că un act abuziv , de tipul celor din 1940 și 1948, își păstrează acest caracter indiferent de fluctuațiile istorico-diplomatice ulterioare până la anularea lui juridică și restituirea teritoriilor în cauză celor cărora le aparțin "de drept".

Așa cum subliniază prof.univ.dr.**Dumitru Mazilu** – reputat jurist în drept internațional – "***Caracterul abuziv al actului în cauză nu încetează prin "preluarea acelui act de către statul succesor". Preluarea "actului respectiv de către statul succesor duce la perpetuarea abuzului și ilegalității,*** *cu toate consecințele pe care le implică relațiile dintre statele și popoarele în cauză, deoarece caracterul*

profund imoral al unui asemenea act a fost, în toate timpurile, dezvăluit și condamnat cu toată hotărârea".[1110]

Indiscutabil - sublinia (2001) un alt jurist -, actul din 1948 a fost *„un act de forță care a afectat teritoriul României și ale cărei consecințe nu au fost încă anulate.Dacă pierderea suveranității asupra Insulei Șerpilor s-a făcut ca „fapt juridic", **putem afirma că nu este necesar ca România să-și creeze un nou titlu juridic asupra acestei insule.Acesta a existat și există încâ atâta timp cât Ukraina nu ne poate opune nici unul dintre cele două elemente ale structurii diadice : titlu-izvor (negotium juris)/titlu-probă (instrumentum)"*[1111].

Prof.univ.dr.**Dumitru Mazilu,** într-o lucrare dedicată dreptului mării (2001), afirma cu convingere și hotărâre că *"**Insula Șerpilor, Bucovina de Nord, ținutul Herței, ținutul Hotin și alte teritorii "anexate abuziv de fosta URSS" sunt "de drept ale României", iar guvernanții țării au datoria să afirme aceste adevăruri și să militeze prin toate mijloacele stipulate în normele dreptului internațional pentru recunoașterea drepturilor poporului român** (...)"!*[1112]

5. Consecințele documentelor româno-ucrainene semnate la 2 iunie 1997 și ale actualului statut juridic al Insulei Șerpilor asupra intereselor geostrategice ale României în bazinul Mării Negre

Această analiză are în vedere, pe de o parte, prevederile Tratatului de bază și Acordului conex (schimbul de scrisori), semnate la Neptun, la 2 iunie 1997, iar pe de altă parte, faptul că niciodată după 1997 nu s-a adus oficial la cunoștința opiniei publice din România (cu excepția celei de-a patra puteri în stat și doar în măsura în care aceasta a dispus de datele necesare!) "bilanțul" integral al modului în care s-au îndeplinit prevederile celor două documente, cu atât mai mult cu cât art.10/1 al Tratatului de bază prevedea (indirect) această cerință :"(...).*anual vor avea loc întâlniri la nivel de șef de stat sau de guvern sau întâlniri ale miniștrilor Afacerilor Externe, cu care ocazie va fi examinată și îndeplinirea prezentului Tratat".*

Cum guvernanții care au semnat cele două documente oficiale, "anesteziați" de efectele gestului lor, timp de trei ani n-au prezentat

---

[1110] Dumitru Mazilu, Drept Internațional Public..., op.cit., p.575.

[1111] Lt.col.dc justiție, drd. Ion Tesa, **Insula Șerpilor din perspective istorice, geografice și juridice**, în (vol.) : *** Omagiu istoricului militar Jipa Rotaru, Constanța, 2001, p.393.

[1112] Apud Idem, Dreptul mării ...op.cit., p.136.

datele şi răspunsurile aşteptate de opinia publică din România, iar cei de după 2000 au făcut rareori referiri concrete la aceste aspecte (bunăoară conţinutul şi rezultatele negocierilor româno-ucrainene au rămas în bună măsură "top secret"!), ne vedem obligaţi să stăruim asupra "îndeplinirii" Tratatului, cu următoarele precizări: analiza noastră este incompletă întrucât până la ora actuală nu am avut acces la toate informaţiile şi datele pe care ni le-am fi dorit (lipsa lor influenţând nu fondul chestiunilor în discuţie, ci detaliile referitoare la acestea...); din motive uşor de înţeles, în analiza noastră ne vom opri îndeosebi asupra chestiunilor bilaterale litigioase, legate de Dunăre, Marea Neagră şi Insula Şerpilor.

Consecinţele documentelor citate, cele ale actualului statut juridic al Insulei Şerpilor, asupra intereselor geostrategice ale României în zona Mării Negre, sunt multe, complexe şi cu urmări deosebite pentru prezentul şi viitorul ţării noastre[1113].

Prezentarea principalelor consecinţe va fi aleatorie şi nu va urmări mărimea sau importanţa acestora, tratarea noastră căutând să înlăture o ierarhizare subiectivă, aptă să dea naştere la discuţii inutile.

O primă consecinţă negativă majoră constă în neîndeplinirea prevederii referitoare la încheierea în termen de doi ani a unui Tratat referitor la frontiera de stat dintre Ucraina şi România.

Analiza acestei situaţii ne obligă la câteva referiri privind linia frontierei de stat româno-ucrainene în intervalul 1991-17 iunie 2003.

Frontiera dintre România şi Ucraina – până la semnarea Tratatului privind regimul frontierei de stat (17 iunie 2003)[1114] - a avut la bază prevederile următoarelor documente (încheiate între România şi fosta U.R.S.S.!): Tratatul de pace de la Paris din 10 februarie 1947 (U.R.S.S.- ul şi Ucraina fiind cosemnatare ale acestuia) ; Protocolul referitor la precizarea parcursului frontierei de stat dintre România şi U.R.S.S., semnat la Moscova, la 4 februarie 1948; documentele de demarcare a frontierei de stat cu U.R.S.S., semnate la 27 septembrie 1949[1115]; Tratatul dintre Guvernul României şi Guvernul U.R.S.S. privind regimul frontierei de stat româno-sovietic, colaborare şi asistenţă mutuală

[1113] Vezi şi : Dr.Pădureanu Dominuţ, **Insula Şerpilor şi implicaţiile statutului său juridic**, în: "Revista Fundaţiei Colegiului Naţional de Apărare" , Bucureşti, Anul VI, Nr.1, 2000, p.57-61.

[1114] Vezi şi : General de brigadă (r) Sever Neagoe, General de brigadă (r) Ilie Tender, General de brigadă (r) dr.Gheorghe Văduva, **Istoria grănicerilor şi a începutului poliţiei de frontieră**, Bucureşti, 2003, p.501.

[1115] *"linia frontierei de stat de la semnul de frontieră nr.1438 (geamandura), trece pe Marea Neagră, în linie dreaptă pe azimutul 102°30' până la atingerea marginii exterioare a zonei de frontieră marină sovietică, de 12 Mm din jurul Insulei Şerpilor spre semnul de frontieră nr.1439 (baliză) , frontiera trece pe marginea exterioară a zonei sovietice de frontieră maritimă, lăsând Insula Şerpilor de partea U.R.S.S."*.

în probleme de frontieră, semnat la Bucureşti, la 27 februarie 1961[1116]; începând cu anul 1966 au fost încheiate noi documente privind sectorul maritim al frontierei, în această perioadă plantându-se baliza de la S.F.1439; între 1969-1973 o comisie mixtă a trecut la verificarea şi actualizarea întregului traseu al frontierei de stat (cu datele acestei comisii s-a operat până în luna iunie 2003, fiind penultimele documente de demarcare convenite oficial); ş.a.

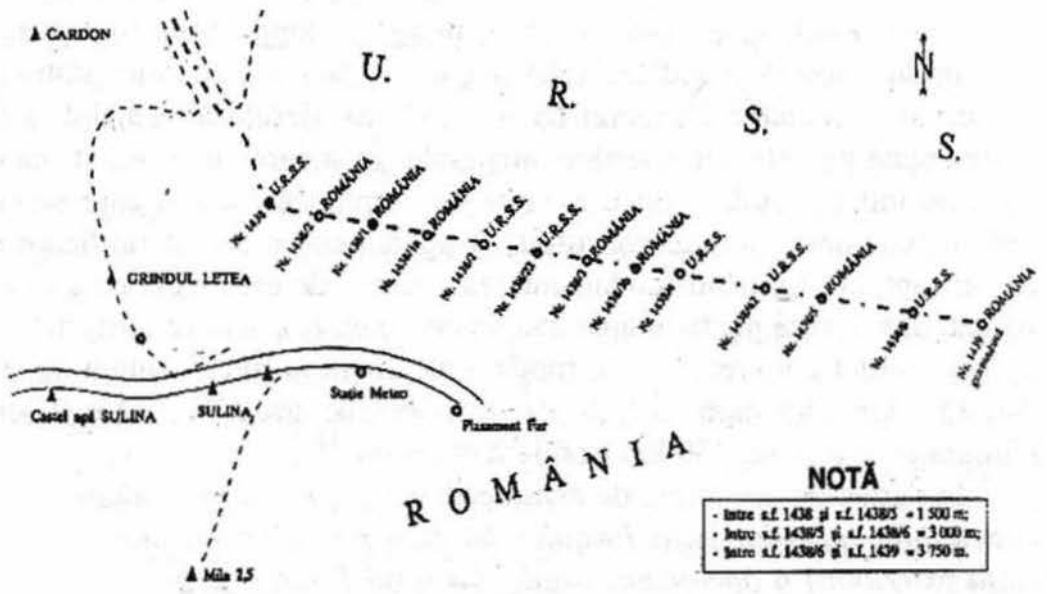

SCHIŢA DE ANSAMBLU CU MARCAREA FRONTIEREI PE MAREA NEAGRĂ PRIN SEMNE DE FRONTIERĂ INTERMEDIARĂ (GEAMANDURI) LA FRONTIERA DE STAT ROMÂNO-SOVIETICĂ ÎNTRE SEMNELE DE FRONTIERĂ NR. 1438 (GEAMANDURĂ) ŞI NR. 1439 (GEAMANDURĂ) ÎNTOCMITĂ ÎN ANUL 1967

(După dr. Gr. Stamate)

[1116] La 20 iunie 1961, prin Decretul nr.163 al Consiliului de Stat, semnat deGh.Gh.Dej, era
ratificat traseul frontierei sovieto-române potrivit căruia Insula Şerpilor intra în componenţa U.R.S.S.-ului, conform „documentelor de marcare din 1948-1949".Tot în cursul anului 1961(la începutul acestuia), Teodor Jivkov (pentru care Dunărea era un „bun comun" nu o frontieră între România şi Bulgaria), în cursul unei conferinţe bilaterale ţinute la Varna (în urma mai multor refuzuri ale părţii bulgare de a trata cu România problema frontierei pe Dunăre), a cerut „foarte stăruitor" ca România să cedeze Bulgariei cca.6000 ha.şi câteva insule din patrimoniul teritorial românesc!...Vezi : Dr.Marian Cojocaru, **Repere cu semnificaţie geostrategică în ţinutul românesc dintre Dunăre şi Mare după al doilea război mondial,** în : „Anuarul Muzeului Marinei Române".2001.Tom IV, Constanţa, 2002, p.328.

Frontiera româno-ucraineană în sectorul de sud a fluviului Dunărea şi Marea Neagră, anterioară datei semnării Tratatului româno-ucrainean din 2 iunie 1997 (Neptun), avea la bază cel de-al treilea document, perimat, care, cu cinismul specific epocii de dinainte de 1989, consemna că linia de frontieră avea la bază primele două documente .Ceea ce s-a omis să se precizeze, şi o facem noi cu acest prilej, este faptul că documentele menţionate se exclud unul pe altul din punct de vedere juridic!

Linia pe care s-a aflat frontiera româno-ucraineană între anii 1991-2003 a fost şi trebuie considerată ca o situaţie de fapt, căreia i-a lipsit o bază juridică solidă şi indiscutabilă, iar ca urmare a dispariţiei statului predecesor, problema frontierei de stat a rămas deschisă, urmând a fi reglementată pe cale negocierilor bilaterale. Încheierea unui tratat care ar prelua într-o formă juridică ceea ce s-a impus cu forţa şi care nu a avut un fundament juridic constituit, ar apărea ca un act de ratificare a acestui fapt, consolidând fundamentarea juridică de care Ucraina are, în prezent, atât nevoie pentru stăpânirea, în continuare, a acestor teritorii.

Traseul frontierei de stat româno-ucrainene a avut o lungime de 650, 150 km, din care 273, 8 km frontieră de uscat[1117], 343, 9 km frontieră pe apă şi 32, 450 km frontieră maritimă.[1118]

În partea de nord linia de demarcaţie româno - ucraineană pe mare pornea *" în larg din gura Braţului Musura până într-un punct de pe limita exterioară a apelor teritoriale din jurul Insulei Şerpilor, unde se găseşte plantată geamandura nr.1439.*

Ar fi normal ca de la jumătatea gurii canalului Musura la ieşirea în Marea Neagră, linia de frontieră să fie proiectată şi marcată către est pe direcţia 90°. Dar, pentru a rupe din teritoriul României Insula Şerpilor cu marea teritorială şi platoul continental aferente acesteia şi pentru ca marina militară sovietică să aibă posibilitatea să se apropie cât mai mult de gura Canalului Sulina în vederea ţinerii lui sub o supraveghere eficace, U.R.S.S. a impus în anul 1948 linia frontierei maritime cu ţara noastră să fie proiectată iniţial pe direcţia 162°40′ până la geamandura 1438 şi apoi pe direcţia 102°32′ pe limita

[1117] Vezi pe larg : Sever Neagoe, op.cit., p.154-155 ("a"şi"c").

[1118] Gheorghe Carp, Victor Aelenei, Gabriel Dârmon, Bogdan Ţonea, op.cit., p.71.Lungimea totală a graniţelor României este de 3.190, 313 km, din care 1961, 8 km frontieră pe apă .Vezi: Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr.Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf. univ.dr.Gheorghe Marin, op.cit., p.137.

exterioară a apelor aferente Insulei Şerpilor, fără nici un protest din partea română".[1119]

Condusă de un guvern impus direct de către Moscova, în condiţiile în care România se afla sub ocupaţia trupelor sovietice, un astfel de protest era exclus.

Trasarea frontierei de stat dintre România şi Ucraina, este o altă chestiune nereglementată prin Tratatul de bază din 2 iunie 1997.

În ceea ce priveşte **trasarea liniei de frontieră pe braţul Chilia**, nu s-a ajuns la un rezultat normal, datorită intransigenţei şi refuzului ferm al părţii ucrainene de a accepta aplicarea unui principiu de drept internaţional – mijlocul şenalului navigabil[1120] (lucru pe care predecesorii lor, sovieticii, l-au respins cu aceeaşi cerbicie).

Dintre cele trei braţe prin care Dunărea se varsă în Marea Neagră, braţul principal, Chilia, are 62, 5% din debitul de apă al Dunării (o adâncime de 50 m, ceea ce-i asigură o navigaţie normală), Sulina –15, 5% iar Sf. Gheorghe - 22%.

Cum Dunărea este un fluviu navigabil, în stabilirea frontierei pe Dunăre se aplică principiile dreptului fluvial (principiul şenalului navigabil). În situaţia în care un fluviu are mai multe braţe de vărsare în mare, situaţie în care se înscrie şi Dunărea, legislaţia internaţională precizează că la stabilirea liniei de frontieră se aplică principiul şenalului navigabil pe braţul principal al fluviului, în cazul nostru pe braţul Chilia.

Ucraina a mers până acolo încât a refuzat să recunoască faptul că braţul Chilia este navigabil, implicit aplicarea principiului de drept menţionat!

[1119] Ibidem, p.163. Vezi şi : Sever Neagoe, op.cit., p.153. Un specialist de marcă în problema frontierei de stat, dr. Grigore Stamate, vorbind de linia de frontieră în sectorul maritim , arată că ea *"(...) urmează mijlocul braţului Stari Stambul având direcţia generală sud-sud-est, lasă de partea Ucrainei insula Ostrovul Cuban, ajunge la s.f. nr.1434, unde părăseşte acest braţ şi intră pe braţul Musura urmând mijlocul acestuia, având direcţia generală sud-vest până la s.f.Nr.1435 apoi sud-sud-est, lasă insula Limba de partea Ucrainei şi intră în golful Musura, având direcţia sud, până la s.f.Nr.1438 (geamandură), punctul final al sectorului de apă. De la s.f. nr.1438 linia de frontieră intră în sectorul maritim, trece în Marea Neagră în linie dreaptă pe o lungime de 21.750, 8 metri după azimutul de 102°30´spre s.f.Nr.1439 (baliză) iar în continuare descrie un cerc lung de 9.950, 0 metri cu raza de 12 mile marine în jurul Insulei Şerpilor de pe teritoriul Ucrainei, având direcţia generală sud-est"* (Dr. Grigore Stamate, op.cit., p.267).

[1120] Pe data de 3 august 2001, senatorul P.S.D., dl.Gheorghi Prisăcaru (preşedintele Comisiei de politică externă din Senat) a afirmat că acordul de delimitare a frontierei de stat româno - ucrainene ar putea fi semnat în luna octombrie (pe Chilia linia frontierei urmând şenalul navigabil principal). Cf. "Cuget Liber" , Constanţa, sâmbătă 4 august-duminică 5 august 2001, p.2.

România s-a văzut pusă în neplăcuta situaţie de a demonstra Ucrainei că braţul Chilia este navigabil (ceea ce, metaforic vorbind, ar echivala cu o demonstrare a faptului că pământul se învârteşte...). Acest fapt a îngreunat şi lungit foarte mult negocierile bilaterale în domeniu, urmările – negative – repercutându-se doar asupra României. Este şi hilar, dar şi dramatic, este însă mai întâi de toate o dovadă până unde au putut ajunge consecinţele Tratatului de bază din 2 iunie 1997!

Un element nou introdus de partea ucraineană în cursul negocierilor, a fost "cazul" navei Rostock , eşuată la gurile Dunării în vara anului 1991.

Nefericita întâmplare[1121], a avut ca urmare scoaterea imediată din traseul navigabil a unei porţiuni din braţul Chilia (sector devenit temporar impracticabil).

Ca urmare a acestei "întâmplări"(?), tratativele româno-ucrainene legate de linia de frontieră pe braţul Chilia au decurs în defavoarea României.

Potrivit dreptului internaţional, orice accident de acest gen, care a avut la bază cauze naturale sau nu, care are drept consecinţă impractibilitatea căii de navigaţie, are ca urmare retrasarea frontierei, care se face în felul următor: frontiera , în principiu, rămâne pe locul vechii căi de navigaţie, iar fluviul devine automat apă interioară a statului pe teritoriul căruia şi-a mutat albia. Cum Dunărea a fost deviată pentru navigaţie pe teritoriul ucrainean, ea a devenit apă interioară ucraineană, unde dreptul fluvial nu operează.

Ramura extrem sudică a braţului Chilia, braţul Starâi Stambul şi gârla Musura[1122] (în partea de sud-vest), delimita, pe talvegul scurgerii naturale, graniţa dintre România şi Ucraina.

"Ca urmare a aportului de debit solid în suspensie pe braţul Chilia şi a aluviunilor vărsate în mare, se produce o blocare (acoperire) a ieşirii la mare, astfel că România pierde anual, în favoarea Ucrainei, lungimi însemnate din frontul de litoral din Marea Neagră care se cuvin, geografic, României"

Autorul acestor observaţii, ing.**Petre Covacef**, semnala că *"în anul 1930 microdelta braţului Chilia se afla la nivelul paralelei geografice a satului C.A.Rosetti. Între timp, scurgerea naturală a Dunării şi-a făcut drumul pe baza legilor naturale spre Marea Neagră, iar gârla Musura, deviată din braţul Starâi Stambul, a schimbat traseul frontierei de stat şi*

[1121] Acesteia i se adaugă abordajul navei de pasageri „Mogoşoaia"(1989), de către un convoi de nave bulgare.

[1122] , Aceasta a apărut în cursul anului 1910!

a creat premisele colmatării golfului Musura[1123] *[45°12'lat.N;23°40'long. E] de la nord de digurile Portului Sulina. Extinderea spre larg a gurii Starâi Stambul refulează aluviunile transportate în suspensie de curent în platforma continentală a României, cu efecte devastatoare mult mai la sud, pe litoral, prin depopularea de nisip a plajei Mamaia și a tuturor plajelor de pe litoral"(...). Mai departe, în același ritm de scurgeri lichide și de depuneri, se pot intersecta jetelele de la gura Sulina, urmând blocarea canalului maritim, chiar de la rădăcina lor".*[1124]

Granița fluvială cu Ucraina coboară de la Gura Prutului în aval, trece pe brațul Chilia și apoi pe canalul Musura, până la varsarea în mare.

Depunerile aluvionare fac ca Delta Chiliei să înainteze anual, către sud și est, câte 50-200 m, ceea ce poate avea drept consecință mutarea granitei fluviale a Ucrainei (gura canalului Musura) până la digul de nord al brațului Sulina, făcând statul vecin riveran la acest braț.

Iată de ce și nouă ni se pare oportună introducerea la capitolul frontiere din Constituție a noțiunii de *"fenomen natural"*, pentru ca pe această bază, statul român să poată negocia cu vecinii rectificarea liniei de frontieră (pe Tisa, Porțile de Fier, Dunărea fluvială, Delta Dunării ș.a.) prin luarea în calcul a modificărilor aduse acesteia de producerea (manifestarea) unor fenomene naturale.

În afara depunerii naturale de aluviuni, în zonă există încă un pericol care vine din partea ucraineană și care ne-ar leza interesele, provocându-ne mari pagube financiare : intențiile acestui stat[1125] de a

---

[1123] Vezi: Dr.ing.Constantin Bondar, Comandor (r) Ion Dănuț Toader, **Închiderea naturală la Marea Neagră a golfului Musura și efectele acestui fenomen (I)**, în : "Marea Noastră" , Anul XI, Nr. 3(40), iulie-septembrie 2001, p.18 – 19; **(II)**, Nr 4(41), octombrie-decembrie 2001, p.28-29, 44. Cei doi autori fac precizarea că *"Ucraina dorește internaționalizarea navigației pe brațul Chilia, în vederea dobândirii aceluiași statut ca și al canalului Sulina, stabilit prin articolul I al Convenției de la Belgrad din anul 1948 privind navigația pe Dunăre (vezi cap.VI.5 nota 49).Această dorință a Ucrainei ar aduce prejudicii României. Internaționalizarea brațului Chilia presupune efectuarea de dragaje pe traseul albiei respective și la vărsarea în Marea Neagră, care ar influența regimul hidrologic prin creșterea debitelor de apă. Pe restul celor două brațe românești acest fenomen ar duce la colmatarea albiilor respective, cu pierderea stabilității morfologice pentru navigație și alte folosințe (op.cit., I, p.19).*

[1124] Ing. Petre Covacef, **Colmatarea naturală a frontierei României**, în : "Marea Noastră" , Anul XII, Nr.3(44), Iulie - Septembrie 2002, p.24.

[1125] Bulgarii, la rândul lor, pentru a eficientiza porturile maritime Varna și Burgas, au propus în mai multe rânduri românilor, construirea unor poduri peste Dunăre, la vest de Giurgiu.Scopul urmărit era acela ca traficul rutier internațional să treacă cât mai puțin prin România, ca importanța portului maritim Constanța, implicit a canalului Dunăre-Marea Neagră, să scadă cât mai mult.

asigura tranzitul şi operarea navelor maritime pe canalul Starâi-Stanbul (o ramificaţie a braţului Chilia), intenţii nematerializate deocamdată doar datorită dificultăţilor economico-financiare prin care trece;aceste intenţii contravin proiectelor româneşti de europenizare a canalului Sulina ca ramură secundară şi a canalului Dunăre-Marea Neagră ca ramură principală a coridorului de transport naval.

Concluzionând pe marginea celor arătate pe parcurs, situaţia este foarte clară : între Ucraina şi România au existat diferenţe de principiu foarte mari privind regimul frontierei de stat, Kievul susţinând aplicarea principiului succesiunii statelor, în timp ce Bucureştiul a susţinut (susţine) principiile de delimitare general acceptate în dreptul internaţional.

În art. 1 al Acordului conex (1997) s-a stipulat că *"Guvernul României şi Guvernul Ucrainei vor încheia în cel mult doi ani, un Tratat privind regimul frontierei dintre cele două ţări (...)"*.

Termenul limită a fost 2 iunie 1999.

Adeptă fermă a aplicării principiului succesiunii, Ucraina s-a opus din răsputeri, a tergiversat nepermis de mult tratativele bilaterale, neconvenindu-i poziţia principială a României care solicita ca la trasarea frontierei fluviale şi maritime să fie aplicate principiile de delimitare general acceptate în dreptul internaţional.

Au trebuit să treacă nu doi, ci peste şase ani (!), să aibă loc 19 runde de negocieri bilaterale, pentru ca, în cele din urmă, să se poată îndeplini prevederile art.1 al Acordului conex.

(Convenţia de la Viena din 1969 privind tratatele internaţionale, la capitolul referitor la încetarea valabilităţii acestora, consemnează că dacă o parte la un acord bilateral încalcă *"o prevedere esenţială pentru îndeplinirea obiectului sau scopului tratatului"*, cealaltă parte poate denunţa tratatul sau suspenda valabilitatea sa în totalitate sau în parte!...).

Vizita premierului Ucrainei, Anatoli Kinoh la Bucureşti (29-30 ianuarie 2002) şi a preşedintelui României, Ion Iliescu la Kiev (17-19 septembrie 2002), nu au fost în măsură să urmească negocierile bilaterale din punctul mort în care ajunseseră.

În Declaraţia semnată de **preşedinţii României şi Ucrainei**

Ion Iliescu

Leonid Kucima

la sfârșitul convorbirilor oficiale, părțile **au convenit totuși asupra unui termen limită până la care să se reglementeze toate chestiunile privind frontiera comună și să se semneze un Acord privind regimul frontierei de stat între România și Ucraina, respectiv 1 iunie 2003!**

La conferința de presă care a urmat, președintele Ucrainei, Leonid Kucima a declarat că discuțiile nu au fost ușoare, că s-a înregistrat un anume progres.

Președintele României, a fost mai tranșant, exprimându-și dorința ca vizita sa să fie interpretată drept un semn pozitiv pentru relansarea relațiilor româno-ucrainene. În continuare, Ion Iliescu a ținut să precizeze că în situația în care cele două părți nu vor ajunge la un consens până la data limită convenită (1 iunie 2003), spinoasa problemă a delimitării granițelor maritime și statutul Insulei Șerpilor vor fi supuse atenției unui arbitraj internațional.

În luna ianuarie 2003, la Kiev, s-a desfășurat o nouă rundă de negocieri româno-ucrainene pentru convenirea asupra textului Tratatului privind frontiera de stat , colaborare și asistență mutuală în problemele de frontieră și a Acordului privind delimitarea platoului continental și a zonelor economice ale celor două state în zona Mării Negre; cu acest prilej partea română a înaintat părții ucrainene o nouă variantă de text a Tratatului privind regimul frontierei de stat comune, care, în opinia părții române, corespunde intereselor ambelor state; s-a sperat că pe baza acestei noi propuneri – în deplină conformitate cu Tratatul politic de bază și Acordul conex (1997), care preluau și prevederile relevante ale Tratatului privind regimul de frontieră româno-sovietic (1961) -, partea ucraineană va accepta finalizarea negocierilor.

Demersul românesc a vizat (şi) facilitarea îndeplinirii prevederilor cuprinse în Declaraţia comună semnată la 17 septembrie 2002 la Kiev de cei doi preşedinţi, respectiv de a semna – până la 1 iunie 2003! – Tratatul privind regimul frontierei de stat româno-ucrainene, inclusiv a Acordului privind delimitarea platoului continental şi a zonelor economice exclusive ale celor două state în Marea Neagră.

Legat de cel de-al doilea document, delegaţia română a prezentat, la nivel de detaliu, parametrii unei metode de delimitare a platoului continental şi a zonelor economice exclusive ale celor două state, în conformitate cu prevederile dreptului internaţional, cu practicile statelor care au rezolvat astfel de probleme bilaterale, cu jurisprudenţa C.I.J. în materie, astfel încât rezultatul final să corespundă intereselor ambelor părţi.

Un comunicat ulterior, al M.A.E. de la Bucureşti, informa asupra faptului că în ciuda eforturilor părţii române, nu au fost înregistrate progrese substanţiale, negocierile urmând să continue.

În cursul lunii aprilie 2003, cu ocazia reuniunii de la Atena, consacrată relaţiilor Uniunii Europene cu statele din vecinătatea apropiată, preşedintele României Ion Iliescu a avut o întâlnire cu preşedintele Ucrainei, Leonid Kucima. Cu acest prilej preşedintele României a anunţat că a convenit cu omologul său ucrainean ca tratatul privind regimul frontierei de stat dintre cele două ţări să fie finalizat până la 1 iunie 2003.[1126]

Nu putem să nu subliniem, ca fapt pozitiv, că ambele părţi au avut (au) interesul să gestioneze divergenţele existente între ele pe cale diplomatică – cu "mănuşi albe" -, ca relaţiile bilaterale să nu se deterioreze.[1127]

În a doua decadă a lunii iunie 2003 (vineri, 13 iunie 2003[1128]), Secretarul de stat în Ministerul român de Externe, **Cristian Diaconescu,** şi subsecretarul de stat în Ministerul ucrainean de Externe, **Oleksandr Moţik**, au parafat, la Kiev, textul Tratatului privind regimul frontierei de stat, colaborare şi asistenţă mutuală în problema frontierei, dintre România şi Ucraina.

Un comunicat al M.A.E. român a făcut cunoscut opiniei publice că prin această procedură şefii celor două delegaţii de negociatori au

---

[1126] Vezi : "Adevărul", Bucureşti, Vineri, 18 aprilie 2003, p.14.

[1127] Cooperarea economică bilaterală este singurul domeniu în care se poate vorbi de o evoluţie relativ satisfăcătoare. În 2001 volumul schimburilor comerciale a ajuns la 360.000.000$ (cu 25% mai mari ca în anul 2000), în comerţul exterior fiind menţinut un sold pozitiv. Nu trebuie scăpat din vedere faptul că Ucraina furnizează părţii române o serie de materii prime industriale, că România este implicată de ani de zile în finalizarea lucrărilor Combinatului de la Krivoi Rog ş.a.

[1128] Termenul limită (1 iunie 2003), stabilit de comun acord de preşedinţii celor două ţări, a fost depăşit şi de această dată (cu aproape 2 săptămâni), din cauza stilului şi modului de negociere al părţii ucrainene!

certificat textul asupra căruia s-a căzut de acord, documentul bilateral fiind pregătit în vederea semnării sale de cei doi șefi de stat.

La încheierea celei de-a 19-a runde de negocieri, la Kiev, purtătorul de cuvânt al Ministerului de Externe ucrainean a anunțat același lucru.

Într-un interviu acordat agenției "France Presse", Cristian Diaconescu, șeful delegației de negociatori români, a ținut să precizeze că *"este vorba de un document deosebit de important, dat fiind că frontiera româno-ucraineană va deveni cea a NATO, și, în perspectivă, cea a UE"*.[1129]

Același secretar de stat a mai precizat că în ceea ce privește stabilirea efectivă a frontierei pe brațul Chilia, o comisie mixtă va face verificările de rigoare la fața locului, la sfârșitul cărora va fi întocmit un proces verbal privind noua demarcație acolo unde situația o va impune.Este vorba de o posibilă trasare a frontierei în zona apelor celor mai adânci, în acele situații în care au avut loc modificări naturale în urma schimbărilor din zona Deltei Dunării.

Marți 17 iunie 2003, la Cernăuți, președinții României și Ucrainei, Ion Iliescu și Leonid Kucima, au semnat Tratatul privind regimul frontierei de stat dintre cele două țări.

Tratatul cuprinde 40 de articole, grupate în 7 capitole.

[1129] Dumitru Constantin, Deși n-au căzut de acord asupra delimitării platoului continental al Mării Negre și a statutului Insulei Șerpilor. **România și Ucraina au parafat Tratatul privind regimul frontierei de stat**, în: "Adevărul", Nr.4032, Luni, 16 iunie 2003, p.12.

Fiind un document tehnic, tratatul cuprinde reglementări privind: evenimentele de frontieră, controlul liniei frontierei de stat, verificările periodice şi eventualele corectări ale traseului frontierei, atribuţiile împuterniciţilor de frontieră şi ale Comisiei mixte de frontieră, acordarea de ajutor în situaţii de urgenţă, modul de returnare a bunurilor şi animalelor care au trecut accidental frontiera. Documentul reia, principiile din reglementările internaţionale în materie de frontieră pe cursurile de ape, aşa cum au fost menţionate în tratatul româno-sovietic din 1961.[1130]

În alocuţiunea sa, preşedintele României, **Ion Iliescu**, a ţinut să sublinieze că, **prin semnarea Tratatului privind regimul frontierei de stat, nu se face o fixare a frontierei, deoarece aceasta s-a făcut prin Tratatul de pace de la Paris, din 1947**, ce a fost apoi concretizată prin Tratatul de frontieră încheiat de România cu U.R.S.S., în anul 1961.

Precizăm faptul că atât în Expunerea de motive cât şi în textul Tratatului privind frontiera de stat româno-ucraineană, semnat la Cernăuţi, la 17 iunie 2003, despre Insula Şerpilor nu se vorbeşte !

La doar 48 de ore după semnarea amintitului tratat, după cum relatează ITAR-TASS, preşedintele Ucrainei Leonid Kucima a decis să viziteze Insula Şerpilor!

Aceleiaşi agenţii de ştiri (reluată de Rompres), un oficial al Ministerului ucrainean de Externe i-a declarat că Insula Şerpilor *"nu face obiectul unor negocieri"* între Ucraina şi România, că insula este parte inalienabilă a teritoriului ucrainean, încheind cu precizarea că *"Aceasta este pământ ucrainean şi aşa va fi întotdeauna"(sic!)...*[1131]

Dacă poziţiile oficiale ucrainene îşi au resorturile şi explicaţiile lor, de neexplicat rămân unele luări de poziţii ale oficialilor români.

Astfel, nu cu mult timp înainte de semnarea amintitului tratat, ministrul de externe al României **Mircea Geoană** a acordat un interviu agenţiei „Amos News", în cadrul căruia a făcut unele afirmaţii care stârnesc mirare şi serioase nedumeriri!

După ce a subliniat că „(...) *realitatea politică de după 1990 a consfinţit această insulă la Ucraina"*, ministrul de externe al României a declarat că „***Nu problema jurisdicţiei asupra insulei**, ci maniera în care*

[1130] Vezi şi: *** La Cernăuţi, **Preşedinţii Illescu şi Kucima au semnat Tratatul privind frontiera de stat româno-ucraineană**, în: "Adevărul", Nr.4034, Miercuri, 18 iunie 2003, p.9.

[1131] "Adevărul", Nr.4036, Vineri, 20 iunie 2003, p.1.

*aceasta va influenţa asupra delimitării apelor maritime a platoului continental **este importantă**".*[1132]

Din punctul nostru de vedere o astfel de afirmaţie este regretabilă şi, deopotrivă, suspicioasă, ridicând serioase semne de întrebare privind poziţia oficială a Ministerului de Externe român faţă de acest teritoriu (juridic încă!) românesc.

Din punctul nostru de vedere tocmai această problemă - a jurisdicţiei asupra insulei - este prima dintre „problemele" privind insula, este (cea mai) importantă, ea constituind „cheia" modului cum va fi rezolvată în final chestiunea platoului continental din jurul insulei!

Pe data de luni 16 februarie 2004, în Senatul României a avut loc dezbaterea Tratatului româno-ucrainean privind regimul frontierei de stat.

Cu acest prilej, istoricul şi senatorul **Gheorghe Buzatu** a rostit un discurs memorabil, din care se desprind câteva idei forţă[1133] care dau de gândit oricărui român de bună credinţă :

- între expunerea de motive şi textul propriu-zis al Tratatului există anumite contradicţii;în expunere se face precizarea că acest Tratat priveşte doar stabilirea regimului frontierei de stat continentale, că se exclude platoul Mării Negre, afirmaţie de care senatorul se îndoieşte *„Pentru că în Tratat, chiar la art.1, există un paragraf care se extinde, totuşi, la teritoriul maritim.Când e vorba de fixarea traseului, se arată că semnul de frontieră în partea de sud porneşte de la semnul de frontieră 1439 (baliza), pe"limita exterioară a mării teritoriale a Ucrainei, **din jurul Insulei Şerpilor**", până la punctul cu coordonatele 45:05:21 latitudine nordică şi 30:02:27 longitudine estică.**Aşadar cu includerea Insulei Şerpilor în spaţiul ucrainean.**Deci, o primă, cred eu, eroare : Insula Şerpilor - despre care, practic, nu se vorbeşte în expunerea de motive şi nu se vorbeşte nici în alte intervenţii - este, totuşi, cuprinsă în acest Tratat.Este adevărat că a survenit precizarea că , numai din momentul în care se semnează acest Tratat, noi putem veni cu o revendicare sau putem să ridicăm problema acestei insule, sau problemele Mării Negre la Tribunalul de la Haga.**Da, dar în momentul acesta tare îmi e teamă că, se recunoaşte în mod direct, indirect nu este posibil, că această insulă nu ne mai interesează";***

[1132] Dinu Zamfirescu, **Insula Şerpilor, pământ românesc ce nu trebule abandonat,** în : „Ziua", Anul X, Nr.2743, Marţi 24 iunie 2003, p.2.

[1133] Apud Gh.Buzatu, **Insula Şerpilor = roca noastră,** în : „România Mare", Anul XV, Nr.711, Vineri 27 februarie 2004, p.10.

- *„prin acest Tratat - culmea!- se recunoaşte seria de tratate dintre Federaţia Rusă, dintre fosta URSS şi România, din 1948, 1961 şi cedarea din 1990 de către Rusia către Ucraina.Nu este posibil aşa ceva!Nu este posibil, pentru că nu poţi să cedezi ceva care nu-ţi aparţine!Asta a făcut în 1990 fosta URSS : a cedat Ucrainei ceva care nu i-a aparţinut - Insula Şerpilor";*
- subliniind semnificaţiile economice şi , îndeosebi, cele istorice ale insulei, istoricul Gheorghe Buzatu a exprimat constatarea că *„la acest teritoriu, noi, astăzi, am impresia că renunţăm mult prea uşor";*
- autorul conchide, şi pe bună dreptate, că *„noi nu ştim să ne batem pentru această rocă"*, în comparaţie cu englezii care de peste 200 de ani se bat pentru Gibraltar, aceiaşi bătându-se şi pentru Malvine - exemplelor citate noi adăugându-l pe cel al japonezilor care se bat pentru insulele Kurile ş.a.;
- *„Este Roca* [insula] *noastră, devenită şi recunoscută a ei, a Ucrainei acum, prin acest „Tratat tehnic"de...frontieră".Pierderea este, evident, în detrimentul nostru";*
- în Tratat se face o menţiune care poate să ne sperie *„şi anume este vorba de o prevedere care, cel puţin mie, mi se pare mai mult decât stranie.Este vorba de faptul că prezentul Tratat se încheie pe un termen de 10 ani şi se va prelungi automat, pe noi perioade de câte 5 ani, dacă nici una din părţile contractante nu va informa cealaltă parte contractantă în sens contrar.Acesta este art.39.Dar penultimul alineat din acest art.39 prevede : cap.I şi VII se vor prelungi automat, pe noi perioade de 5 ani, şi nu se supun denunţării.Asta ce înseamnă ? Că situaţia aceasta poate să rămână veşnică ?";*
- senatorul citat precizează faptul că însuşi Consiliul Legislativ a dat acest avertisment, dar el nu a fost luat în considerare din simplul motiv că *„în momentul în care Consiliul Legislativ s-a referit asupra Tratatului, el fusese deja parafat, n-a mai fost timp, nu s-au mai găsit mijloace diplomatice pentru a se corecta ceea ce trebuie să se corecteze.Deci, Tratatul fusese"bătut în cuie"!...;*
- pronunţându-se împotriva proiectului de lege pentru ratificarea Tratatului dintre România şi Ucraina privind regimul frontierei de stat româno-ucrainene, istoricul şi senatorul Gheorghe Buzatu şi-a încheiat discursul spunând următoarele :*"având în vedere că acest Tratat este intim legat de Tratatul din 2 iunie 1997, care este odios, pe care fiecare dintre noi ar trebui să-l respingă, şi având în vedere prea multele imperfecţiuni - cea mai gravă, după mine, fiind aceea la care m-am referit(...) eu personal mă pronunţ împotriva acestui Tratat (...)";*

A doua consecinţă negativă majoră , cu repercusiuni dintre cele mai grave asupra României, constă în imposibilitatea încheierii unui tratat cu Ucraina privind delimitarea platoului continental şi a zonelor economice exclusive în Marea Neagră.

În art.2 al Tratatului de bază **s-a stabilit necesitatea încheierii unui tratat separat privind *"problema delimitării platoului lor continental şi a zonelor economice exclusive în Marea Neagră*** *pe baza principiilor şi procedurilor* ***convenite printr-un schimb de scrisori*** *între miniştrii de Externe, efectuat odată cu semnarea prezentului Tratat. Înţelegerile convenite în acest schimb de scrisori* ***vor intra în vigoare simultan cu intrarea în vigoare a acestui Tratat".***

Obiectivul apare înscris şi în art.1 al Acordului conex (Schimbul de Scrisori).

"Ce" s-a convenit (?), "ce" conţine acest" schimb de scrisori"(?) nu cunoaştem (decât parţial), el nefiind dat publicităţii (nu a fost aprobat de Parlamentul României)!

Ne miră extrem de mult că într-o ţară democratică (România) a fost posibil aşa ceva! Ce „secrete" cuprindea acest "schimb de scrisori" de nici măcar membrii Parlamentului român nu au avut posibilitatea să le afle la timpul cuvenit ?! La fine de secol XX, poporul român nu avea dreptul să ştie întreg adevărul în legătură cu acest document[1134] ?...

[1134]Pentru un alt tratat cu ciudăţenii, respectiv compararea situaţiilor, vezi cap.VI.4.

(După V.A. dr. Traian Atanasiu – coordonator, C.A. dr. Zamba Anatolie, Cdor. (r) prof.univ. dr. Grad Vasile, Cdor. dr. Mihai Cornel, Cdor. conf.univ.dr. Marin Gheorghe)

La scurt timp după semnarea Tratatului de către președinții celor două țări, la 7 iulie 1997, senatorul PDSR **Ghiorghi Prisăcaru** luând cuvântul în Senatul României, în ședința de ratificare a Tratatului cu Ucraina – ședință la care a luat parte și ambasadorul Ucrainei la București!...-, a declarat următoarele:*"(...) cerem Guvernului României să urgenteze negocierile cu Ucraina pentru delimitarea platoului continental, cât și problema Insulei Șerpilor, precum și cele referitoare la regimul frontierei de stat pe Brațul Chilia, de natură să permită libera trecere prin acest braț. Ne provoacă o reală preocupare acest pasaj din textul*

convenit din schimbul de scrisori dintre cei doi miniştri de externe – român şi ucrainean – potrivit căruia Insula Şerpilor ar aparţine Ucrainei".

În contrast cu cele de mai sus, înaintea senatorului citat, a luat cuvântul ministrul de externe **Adrian Severin**. Din cuvântul său – catalogat de unul dintre senatori că a cuprins "*simple platitudini*" – ne-a reţinut atenţia următorul pasaj:"*(...) la data încheierii acestui Tratat şi prin încheierea lui, România nu pierde nici unul dintre drepturile pe care le avea înainte ca acest Tratat să fie semnat sau înainte ca să înceapă negocierile pentru acest Tratat* (sic!)".[1135]

O atare poziţie, condamnabilă, este totodată şocantă, generând automat susceptibilităţi asupra gradului de responsabilitate al autorului ei, precum şi întrebarea dacă cel în cauză, ministru de externe Adrian Severin, chiar a ştiut "ce" anume a semnat , "ce" cuprindea documentul în cauză şi, mai ales, „care" erau consecinţele imediate şi de perspectivă ale acestuia asupra destinelor României ?!...

Declaraţia comună a celor doi preşedinţi, din 17 septembrie 2002, respectiv convorbirile bilaterale de la Atena, din aprilie 2003, stabilirea (de două ori!) a datei limită de 1 iunie 2003 pentru semnarea Tratatului privind regimul frontierei de stat româno-ucrainene, respectiv a Acordului privind delimitarea platoului continental şi a zonelor economice exclusive ale celor două state în Marea Neagră, nu au putut fi finalizate decât pe jumătate, ultimele două chestiuni rămânând nerezolvate!

Poziţia oficială a Ucrainei privind problema delimitării platoului continental în Marea Neagră este următoarea : Insula Şerpilor este teritoriu ucrainean şi ca atare nu se pot purta nici un fel de discuţii pe această temă[1136]; Insulei Şerpilor i se cuvin pe lângă ape teritoriale şi un platou continental **(evident în faţa ferestrei noastre maritime, în defavoarea României).**

Iată una dintre explicaţiile insistenţelor Ucrainei ca prin Tratatul de bază România să-i recunoască integritatea teritorială, inclusiv anexările de teritorii româneşti din 1991.

Cum partea română a satisfăcut toate cererile părţii ucrainene, acum suntem în perioada culegerii "roadelor" unui Tratat care a lăsat în urma lui prea multe semne de întrebare!

[1135] Pentru cele două intervenţii în şedinţa extraordinară a Senatului, vezi: "Monitorul Oficial al României". Partea a II-a. Dezbateri parlamentare. Anul VIII, Nr.139, miercuri 23 iulie 1997, p.23.

[1136] Vezi şi : Colonel drd. Ion Teşa, **Insula Şerpilor. Consideraţii istorico-juridice**, în : "A.M.M.R.", Constanţa, 2001, Tom IV, p.278.

Ambasadorul ucrainean la București, **Olexandr Cealîi**, declara (1995) corespondentului Agenției Associated Press, că numai atunci când România va oferi *"o confirmare clară a integrității teritoriale" a Ucrainei, vor putea începe negocierile privind shelful continental*.[1137]

Același, un an mai târziu, declara agenției MEDIAFAX :*"Ucraina consideră Insula Șerpilor parte inalienabilă a teritoriului său (...)Ucraina nu recunoaște existența unui litigiu în chestiunea apartenenței teritoriale a Insulei Șerpilor la Ucraina (...). Problema care într-adevăr există între Ucraina și România o reprezintă chestiunea privind precizarea liniei de delimitare ce împarte, în Marea Neagră, părțile ucraineană și românească ale zonei economice și ale platoului continental. Această problemă are un caracter obiectiv, deoarece noi, ca state vecine, avem o ieșire comună la Marea Neagră. Această problemă trebuie să fie rezolvată la masa tratativelor, prin căutarea unor reglementări de compromis.(...). Evident că* ***negocierile respective pot fi începute după*** *semnarea Tratatului politic de bază, care* ***trebuie să confirme linia existentă a frontierei de stat dintre țările noastre, atât pe uscat, cât și în apele teritoriale.*** *Fără aceasta nu pot fi determinate punctele de plecare, pornind de la care va fi posibilă declanșarea negocierilor ucraineano-române privind delimitarea zonei economice și a platoului continental în Marea Neagră"*[1138].

Unele luări de poziții, fie ele chiar oficiale, cum este cazul celor de față, sunt atât de grăitoare încât nu mai au nevoie de nici un comentariu!

Cum între România și fosta U.R.S.S. nu s-a încheiat nici un document privind delimitarea platoului continental al celor două țări în Marea Neagră, "succesoarea" acesteia ar fi trebuit să plece de la această situație și să participe constructiv, nu obstrucționist, la negocierile bilaterale.

Pentru modul "cum" au decurs cele 19 runde de negocieri româno-ucrainene de după 1997, ilustrativă este cea de-a 13-a, desfășurată la Kiev între 11-12 noiembrie 2002.

Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei a dat un comunicat, referitor la *„lipsa de voință politică a părții române privind confirmarea frontierei de stat între România și Ucraina"*, ceea ce ar fi avut ca rezultat *„tergiversarea finalizării tratatului privind regimul frontierei de stat și a platoului continental între cele două părți"*!

Față de acest comunicat, Ministerul Afacerilor Externe al României a ținut să facă cunoscute următoarele precizări : inviolabilitatea frontierei

---

[1137] "Curierul Național", București, 12 decembrie 1995, p.3.

[1138] "Azi", București, 16 februarie 1996, p.10.

de stat dintre cele două ţări a fost stabilit clar în documentele bilaterale semnate pe 2 iunie 1997 care, totodată, stabilesc şi cadrul în care urmau să se desfăşoare negocierile legate de Tratatul privind regimul frontierei de stat, respectiv Acordul de delimitare a spaţiilor maritime ale celor două părţi în Marea Neagră;în cursul dialogului bilateral româno-ucrainean - la nivel de preşedinţi, prim-miniştri şi miniştri ai afacerilor externe -, precum şi pe parcursul celor 13 runde de negocieri, s-a reafirmat cu claritate determinarea părţii române privind respectarea suveranităţii şi integrităţii teritoriale a Ucrainei, inclusiv în privinţa frontierei de stat existente între ele;M.A.E.al României doreşte să infirme categoric declaraţiile oficialilor ucraineni, astfel cum au fost ele redate de agenţiile de presă, cu privire la aşa-zisul diferend teritorial referitor la Insula Şerpilor;de altfel în cadrul rundei de la Kiev, *" partea ucraineană n-a dorit să se angajeze într-o discuţie asupra fondului privind delimitarea platoului continental şi a zonei economice exclusive a Mării Negre"*.

Ministerul nostru de Externe a respins acuzele Kievului, conform cărora propunerile României *"sunt potrivnice acordului de bună vecinătate şi cooperare"*(semnat odată cu Tratatul de bază, la 2 iunie 1997).

Comunicatul precizează faptul că *"de-a lungul dialogului bilateral, partea română a reiterat în mod clar hotărârea de a respecta suveranitatea şi integritatea teritorială a Ucrainei, inclusiv frontiera de stat între cele două ţări"*. Bucureştiul a dorit ca pe această cale, să-şi exprime poziţia faţă de Comunicatul ministerului de Externe al Ucrainei, prin care partea română fusese acuzată că *"împinge în impas tratativele privind frontiera comună"*, acuzaţie lansată la foarte scurt timp după ce cele două delegaţii abia îşi luaseră *"la revedere"...!*

În zilele următoare, partea română nu a mai avut cu cine negocia, Kievul şantajând Bucureştiul (a câta oară?) că *"are revendicări teritoriale, idee incompatibilă cu intrarea în NATO"!*[1139]

[1139] Ucraina (în consens cu Moscova) nu s-a sfiit în perioada anterioară integrării României în NATO , să facă presiuni şi chiar să pună piedici în calea aderării noastre la acest organism, speculând faptul că una dintre condiţiile de bază ale aderării era tocmai existenţa relaţiilor de bună vecinătate cu statele din jur.Acuzând România de pretenţii teritoriale (Insula Şerpilor), Ucraina a forţat un diferend teritorial cu România, ştiind că un atare fapt ar alerta NATO, făcând cu bună ştiinţă jocul Moscovei, o oponentă deschisă a extinderii NATO spre spaţiul ex-sovietic, inclusiv România (Vezi pe site-ul Ukraina.ru
al Serviciului Naţional rus de ştiri „Strana.ru", articolul „De ce are interes România pentru Insula Şerpilor ?").

Mai mult, Kievul a mers cu "jalba în mâini" la Washington şi Bruxelles, unde a primit răspunsul meritat : înapoi, este o chestiune strict bilaterală ![1140]

Interesante informaţii şi precizări privind runda în discuţie ne sunt oferite de dl. comandor dr. Laurian Eugen - expert militar în comisia română de negociere! - **, într-un interviu luat de Corneanu Constantin şi publicat în "Observatorul militar"(iunie 2002):**

- "**partea ucraineană** *a adoptat o poziţie diferită faţă de Uniunea Sovietică,* ***solicitând un spaţiu de platou continental şi zonă economică exclusivă mai întins decât cel reclamat de U.R.S.S.";***

- *"În timp ce U.R.S.S. (...) solicita o delimitare pe echidistanţa între litoralul românesc şi Insula Şerpilor,* ***Ucraina pretinde o linie de delimitare trasată mai aproape de litoralul românesc";***

- *"Văzând diferenţa de interpretare a prevederilor dreptului internaţional al mării de către cele două părţi,* ***România a cerut să se recurgă la metodologia aplicată în astfel de cazuri, de către Curtea Internaţională de la Haga.*** *Această metodologie utilizează un anumit* ***algoritm,*** *şi anume: a) se stabilesc punctele de pe litoralul celor două state de la care se măsoară marea teritorială şi de la care trebuie să se măsoare platoul continental şi zona economică exclusivă; b) în funcţie de aceste puncte, se determină pe hartă linia echidistantă atunci când ţărmurile sunt adiacente, sau linia mediană atunci când ţărmurile sunt faţă în faţă; c) se analizează care sunt circumstanţele relevante ale zonei aflate în dispută, circumstanţe care ar putea influenţa traseul liniei de echidistanţă şi se acţionează asupra liniei stabilite anterior";*

- la întrebarea reporterului dacă există astfel de circumstanţe în cazul delimitării româno-ucrainene, expertul militar român a spus: *"Desigur, existenţa Insulei Şerpilor, la nordul spaţiului maritim ce urmează a fi delimitat, reprezintă o circumstanţă relevantă ce va fi luată în calcul, în mod obligatoriu, şi ea va avea influenţă asupra liniei de echidistanţă. După ce se analizează toate asemenea circumstanţe se trasează linia de delimitare.* ***Acest algoritm a fost prezentat delegaţiei ucrainene care se menţine totuşi pe linia afişată încă de la prima rundă de negocieri";***

- la întrebarea d-lui Corneanu Constantin – *"Fiind vorba despre principii de delimitare, unanim acceptate pe plan internaţional, de ce Ucraina şi România nu convin asupra aplicării lor?"* – dl. comandor dr. Laurian Eugen a răspuns următoarele*: "Cele două ţări au convenit deja asupra principiilor încă din 1997, odată cu semnarea Tratatului politic*

[1140] Apud Dumitru Constantin, **Kievul adoptă poziţia ultimatumurilor defunctei U.R.S.S.**, în: "Adevărul", Bucureşti, joi 14 noiembrie 2002, p.9.

de bază. Printr-un Acord conex acestui tratat s-au evidenţiat aceste principii, dintre care menţionez : linia mediană, echidistanţa şi proporţionalitatea. Ceea ce diferă în poziţiile celor două părţi nu sunt principiile, ci modul de aplicare a acestora. După cum am arătat, partea română susţine aplicarea acestora în deplină conformitate cu practica şi jurisprudenţa internaţională în materie"[1141]

Legat de "problema" platoului continental al Mării Negre, subliniem faptul că doar Turcia şi-a delimitat platoul continental cu U.R.S.S.- ul în 1978, iar în 1987, în urma unui schimb de note cu acelaşi stat, şi zona economică exclusivă: după 38 de ani de negocieri între Turcia-Bulgaria, în 1997 între cele două state a fost semnat un Acord de delimitare a spaţiului maritim.

De reţinut că atât în cadrul negocierilor turco-sovietice, cât şi al celor turco-bulgare, la delimitarea spaţiului maritim s-a aplicat metoda liniei echidistante sau a liniei mediane, aşa cum solicită în prezent şi partea română la negocierile cu partea ucraineană!

În literatura de profil a ultimilor ani, au apărut mai multe luări de poziţii şi propuneri pertinente în legătură cu modul cum ar trebui făcută delimitarea acestuia, cum ar trebui rezolvată această chestiune de mare interes naţional.

Viceamiral dr.**Atanasiu Traian** (coordonator), contraamiral dr.**Zamba Anatolie**, comandor(r) prof.univ.dr. **Grad Vasile**, comandor dr. **Mihai Cornel**, comandor conf.univ.dr. **Marin Gheorghe**, autorii lucrării *"Puterea maritimă şi diplomaţia navală"*(1998), pe care-i citãm în cele ce urmează in extenso, scriu următoarele :*"Având în vedere întregul set de probleme ce decurg din particularităţile fizico-geografice ale sub-bazinului de vest al Mării Negre şi, în special, în partea de nord-vest a acestuia, exprimăm unele consideraţii asupra delimitării platoului continental şi a zonelor economice exclusive între statele riverane*[1142].

În partea de vest a Mării Negre platoul continental este continuare a litoralului bulgar şi turc. Panta continentală începe la distanţe de 20-30 Mm , cu mult dincolo de limita exterioară a apelor teritoriale.

În ce priveşte zonele economice exclusive, acestea se suprapun pe suprafeţe foarte mari. În plus. apare şi suprapunerea zonei economice exclusive a Ucrainei. Cum aminteam mai sus, limita delimitării bilaterale (turco-ruse) în sub-bazinul de est este situat în porţiunea de suprapunere.

În partea de nord-vest a Mării Negre platoul continental este o continuare a litoralului român spre sud-est şi o continuare a litoralului ucrainean spre sud şi sud-vest, depăşind cu mult limita apelor teritoriale.

[1141] Vezi ; Constantin Corneanu, op.cit., p.9.

[1142] Vezi şi : Marin Voicu, Maria Veriotti, op.cit., p.50, respectiv 46-47.

Ținând seama de frontiera de stat (pe uscat și pe apă) dintre România și Ucraina și criteriile amintite anterior, ***apreciem că platoul continental, continuare a platoului maritim român, s-ar putea delimita prin următorul contur : punctul de frontieră pe gârla Musura - frontiera maritimă a apelor teritoriale-circumferința apelor teritoriale de 12 Mm ale Insulei Șerpilor până la intersecția cu paralela punctului de frontieră gârla Musura - paralela respectivă spre est, până la mediana distanței dintre teritoriul României și Rusiei - spre sud, pe segmente de dreaptă echidistanțate față de litoralele celor două state, până la un punct stabilit prin înțelegeri cvadrilaterale între statele riverane*** *(...).*

Delimitarea de mai sus decurge din următoarele considerente :

- platoul continental român constituie din punct de vedere geologic o continuare a litoralului vestic al Mării Negre;

- platoul continental al Mării Negre în partea de nord-vest constituie o unitate geologică bine conturată, fără forme de relief care să se extindă și la suprafață, cu excepția insulițelor, bancurilor și întinsurilor din imediata apropiere a litoralului;

- în toată partea de nord-vest a Mării Negre adâncimile care cresc dinspre toate punctele litoralului mării, situație care confirmă existența litoralului față în față;

- Insula Șerpilor constituie un simplu accident de relief, nesemnificativ ca suprafață, situat pe platoul continental al părții de nord-vest a Mării Negre; ca atare, insula nu are și nu i se poate atribui platou continental;

- considerentul juridic general de declarare a apelor teritoriale ale Insulei Șerpilor nu poate avea decât un efect simbolic limitat doar la cele 12 Mm din jurul insulei și nu poate afecta delimitarea în continuare a platoului continental;

- configurația părții de nord-vest a Mării Negre, în acord cu prevederile Convenției de la Geneva, și orientarea frontierei pe uscat dintre cele două state riverane, conduc, fără echivoc, la considerarea a două situații : state riverane dispuse față în față și în același timp limitrofe".[1143]

Legat de partea sud-vestică a Mării Negre, aceeași autori, arată că platoul continental al litoralurilor celor trei state riverane (Bulgaria, România și Turcia) ***"poate fi delimitat pe baza criteriului echidistanțelor până la un punct orientativ A, stabilit prin înțelegere între toate statele***

[1143] Viceamiral drd.Traian Atanasiu (coordonator), Contraamiral dr.Anatolie Zamba, Comandor (r) prof.univ.dr.Vasile Grad, Comandor dr.Mihai Cornel, Comandor conf. univ.dr.Gheorghe Marin , op.cit., p.169-170.

riverane, aflate în situaţii diferite : faţă în faţă, limitrofe şi simultan faţă în faţă şi limitrofe".[1144]

Până la această dată, România nu a putut ajunge la delimitarea nici uneia dintre instituţiile dreptului mării (marea teritorială, platoul continental şi zona economică exclusivă), iniţial din cauza pretenţiilor U.R.S.S.- ului, iar mai apoi din cauza Ucrainei, a cărei rigiditate şi intransigenţă vine în contradicţie cu însăşi ideea de tratative diplomatice.

"Cheia" acestor nedelimitări a fost, este şi rămâne în continuare Insula Şerpilor!

"Calvarul" produs românilor de schimbarea statutului juridic al Insulei Şerpilor, a început din chiar momentul anexării frauduloase a insulei de către URSS (4 februarie 1948), el amplificându-se pe parcurs; în zilele noastre el a atins un punct critic datorită mizei economice foarte mari (mari zăcăminte de petrol şi gaze naturale descoperite în urma explorării zonei platoului continental din apropierea insulei).

Fără evaluarea corectă, principială, a "problemei" Insulei Şerpilor, a statutului juridic al acesteia între 1948 - 2004, a consecinţelor acestui statut asupra României, nu se vor putea clarifica niciodată aceste chestiuni, delegaţii după delegaţii îmbătrânind purtând negocieri : 10 runde de negocieri inutile cu U.R.S.S.- ul, în perioada 1967-1987; alte 19 runde de negocieri cu Ucraina, după 1997 (până la mijlocul lunii iunie 2003), cu acelaşi rezultat...

Nu este mai puţin adevărat că la această situaţie a contribuit şi contribuie inclusiv legislaţia internaţională în materie. Analiza atentă a dispoziţiilor Convenţiei de la Geneva din 1958, ale Convenţiei de la Montego Bay din 1982, a documentelor Curţii Internaţionale de Justiţie de la Haga ş.a., arată că acestea nu clarifică problema principiilor de stabilire a traseului frontierei în domeniul maritim, că regulile de drept în materie sunt fluctuante. Acest fapt arată cât de importante sunt voinţa părţilor, ca de comun acord, să găsească cea mai echitabilă procedură de delimitare – chiar dacă aceasta lipseşte din legislaţia internaţională, aceasta îmbogăţindu-se pe această cale cu ceva nou şi constructiv, în măsură să folosească şi altora.

Este evident faptul că o soluţie echitabilă poate fi găsită doar atunci când interesele coincid, când ambele părţi sunt înclinate spre un compromis onorabil. În caz contrar, orice extindere a Ucrainei în ceea ce

[1144] Ibidem, p.171.

privește platoul continental și zona economică exclusivă, conduce la reducerea drastică a instituțiilor similare exploatabile de România.

Datele problemei, din păcate, relevă faptul că aceste interese nu coincid, că în cazul Ucrainei (care urmărește orbește țițeiul din aceste areale maritime) nu se poate vorbi de o dorință constructivă, axată pe ideea unei soluții echitabile.

În ceea ce ne privește, ne exprimăm scepticismul că pe calea negocierilor directe, pe cale amiabilă, divergențele juridice româno-ucrainene vor putea fi rezolvate vreodată în mod echitabil!

Atâta timp cât Ucraina susține că insula este locuită, că are viață economică , că are dreptul la mare teritorială, platou continental și zonă economică exclusivă, declarând-o totodată și zonă de rezervație naturală, atâta timp cât orice invocare de către partea română a avatarurilor sau statutului juridic al acestei insule, este catalogată de către partea ucraineană "amestec în treburile interne "sau "pretenții teritoriale", atâta timp cât noi negociem corect iar ucrainenii pe teren procedează incorect, contrar celor stabilite de comun acord, atâta timp cât concepțiile antiromânești[1145] (gen Volodimir Vasilenko) mai persistă în rândul "experților" de la Kiev , ne este foarte greu să credem că aceste chestiuni vor putea fi soluționate pe cale amiabilă, în mod echitabil!...

Se ține sau nu cont de colțul de stâncă numit Insula Șerpilor în delimitarea apelor teritoriale, platoului continental și zonelor economice exclusive ale Ucrainei și României în Marea Neagră ? - iată "cuiul" în jurul căruia se învârt toate aspectele juridice și practice ale negocierilor bilaterale.

Ucraina (la fel ca altădată U.R.S.S.- ul/Federația Rusă) – a susținut insistent și rigid "da", România, în mod constant și justificat – "nu"!

Și cum nici una dintre părți nu a renunțat la pozițiile sale, lucrurile stau – era să spunem ca la început! – în realitate, cu mult mai prost ca la început!...

Și iată "de ce": dacă **sovieticii** s-au dovedit, e drept, mai greu, maleabili, cu ei s-a mai putut cât de cât negocia, la un moment dat pozițiile armonizându-se întrucâtva, iar suprafața aflată în dispută s-a restrâns cu 1/3 față de cea existentă la începutul negocierilor, partea

---

[1145] *"Cetatea Hotin a fost construită pentru apărare împotriva invadatorilor români"*- se arată (în engleză și rusă) în pliantul ce poate fi cumpărat la intrarea în cetatea moldovenească construită în sec.XV de către Domnul Moldovei Alexandru cel Bun! Cetății i-a fost rescrisă istoria, ștergându-se orice urmă a apartenenței sale la patrimoniul românesc (până și stema Moldovei, aflată secole la rând deasupra intrării în incinta fortificată, a fost smulsă, doar locul gol de pe zid mai amintind de ceea ce fusese acolo altădată...). Și "lista" unor astfel de dovezi ar putea continua ...!

sovietică reclamând o delimitare pe echidistanta între litoralul românesc şi Insula Şerpilor, negocierile **cu ucrainenii** merg foarte prost; ei se consideră "succesori" a tot ceea ce a avut U.R.S.S. - ul în Marea Neagră (Insula Şerpilor, ape teritoriale), solicitând un platou continental şi o zonă economică exclusivă mai întinse chiar decât cele solicitate de sovietici, iar linia de delimitare cer să fie trasată mult mai aproape de litoralul românesc!...

Conştienţi că ulterior integrării României în NATO România va avea mai multe atuuri în negocierile cu Ucraina, ucrainenii încearcă, forţând nota, să obţină cât mai multe şi cât mai mari avantaje până atunci.

Temporizând excesiv, prin tot felul de subterfugii, negocierile cu românii privind delimitarea platoului continental şi a mării economice exclusive, ucrainenii n-au stat pe loc ci, pragmatici, au trecut la fapte de natură să le consolideze poziţiile în Marea Neagră.

La 16 mai 1995 – la nici trei luni de la demararea negocierilor cu România în vederea semnării Tratatului de bază!...- **Ucraina şi-a stabilit o zonă economică exclusivă de 200 Mm.**

Apoi, imediat după ce Ucraina a semnat Tratatul de bază cu România (1997) - cu o grabă ce aminteşte de graba înaintaşilor lor din 1948 , care au impus limita apelor teritoriale ale insulei la 12 Mm - , printr-un decret prezidenţial semnat de Leonid Kucima **în decembrie 1998, Insula Şerpilor a fost declarată zonă de rezervaţie naturală.**[1146]

Potrivit acestui act, zona naturală ar urma să cuprindă cca.25% din suprafaţa insulei, precum şi un spaţiu maritim adiacent, în total 252 ha.[1147]

În eventualitatea unei întâlniri bilaterale, de această dată la Haga, Ucraina ar putea invoca acest pas ca argument în favoarea sa – că insula ar fi locuibilă, că ar oferi condiţii pentru turism.

Atunci când **Radu Vasile,** în calitate de prim-ministru, a purtat discuţii cu **Boris Tarasiuk** ministrul de externe al Ucrainei, în legătură cu declararea insulei ca zonă de protecţie naturală – statut ce presupune modificarea situaţiei apelor teritoriale ale Ucrainei de la 22 km la 230 km! -, acesta a afirmat că *"Insula Şerpilor este parte a teritoriului Ucrainei cu toate consecinţele ce decurg din acest lucru"!...*[1148]

[1146] Pe 5 iunie 2000, la Bucureşti, România, Moldova, Ucraina şi Bulgaria au semnat proiectul *"Coridorului Verde al Dunării Inferioare"* (având ca scop coordonarea şi consultarea dintre cele 4 ţări pentru protecţia şi refacerea câmpiilor inundabile şi a zonelor umede de-a lungul fluviului).

[1147] Apud Comandor (r) Ion Dănuţ Toader, op.cit., p.8.

[1148] "Curierul Naţional", Bucureşti, 20-21 februarie 1999, p.3.

Zona maritimă în disputa româno-ucraineană nu este mică deloc, porţiunea ei cea mai disputată fiind situată la 12 Mm est de marea teritorială a României şi la 40 Mm sud de Insula Şerpilor, zonă care, prin aplicarea corectă a principiilor internaţionale de delimitare ar trebui să revină ţării noastre. O revendică însă şi Ucraina!

Zona în cauză (platoul continental al Mării Negre, aflat în dispută şi cu sovieticii!) este extrem de importantă – conţine importante resurse de hidrocarburi, gaze naturale, acumulări importante de minereuri grele, concreţiuni feromanganoase şi fosforitice, câmpuri de alge, resurse piscicole ş.a.

Brusc importanţa economică a Insulei Şerpilor a devenit foarte mare.

Prin Tratatul din 2 iunie 1997, părţile au convenit că **nici un stat nu va exploata în mod unilateral resursele acestei zone** lăsându-se totuşi deschisă posibilitatea exploatării în comun a resurselor existente.

La cea de-a noua rundă de negocieri româno-ucrainene privind delimitarea spaţiilor maritime, cele două părţi au hotărât, de comun acord, că se vor abţine de la explorarea şi exploatarea resurselor minerale ale zonei de delimitat, până ce negocierile nu vor fi finalizate.

La scurt timp după această hotărâre principială, compania britanică JKX Oil and Gaz Plc (JKX)[1149] anunţa că a fost informată oficial [1150]de Cernomorneftegaz (o filială a companiei naţionale de gaze a Ucrainei "Neftegaz") - partenerul ucrainean în Crimean Petroleum Company (CPC) -, că în urma săpăturilor la un puţ stratigrafic, la o adâncime de 2500 m (adăugându-se că forările continuă până la 4000 m), **s-au descoperit rezerve de ţiţei şi gaze (*"extrem de importante"*!) în apropierea zonei Olimpiiskaya din Marea Neagră.**

Relatarea nu menţionează că zona în cauză face obiectul disputei româno-ucrainene, "uitând" să precizeze şi faptul că ea se află situată în partea de nord a zonei contigue a României, la cca. 12 km est de marea teritorială şi la 40 km sud de Insula Şerpilor.

Existenţa resurselor descoperite a fost confirmată şi de mijloacele mass-media ucrainene.

[1149] Compania britanică JKX, cotată la Bursa din Londra, are drepturi de licenţă în Ucraina, Georgia, Italia, SUA şi sectorul rus al Mării Caspice. Conducerea societăţii "Neftegaz Ucrainî" avea prevăzut în planurile sale de extragere a ţiţeiului din platoul ucrainean al Mării Negre, semnarea unui acord cu reputata companie braziliană "Petrobras", beneficiara unei bogate experienţe în domeniu, specializată în exploatarea de zăcăminte aflate la peste 1 km adâncime.

[1150] Acest lucru a fost adus la cunoştinţa opiniei publice din Ucraina - şi nu numai! - la 18 mai 2001, de către inginerul-şef de la Cernomorneftegaz , într-o conferinţă de presă, deci oficial (în prejma celei de-a 9-a runde de negocieri bilaterale, din iulie 2001)!

Ziarul independent din Odesa "Iug" şi-a intitulat unul dintre articole sugestiv: "*Marea e plină de combustibil*"![1151]

Concluziile se degajă de la sine: Ucraina face un joc duplicitar , una negociază (spune) şi alta face[1152]; încalcă atât normele dreptului internaţional cât şi litera si spiritul documentelor semnate cu România pe 2 iunie 1997 (a se vedea art.2 al Tratatului de bază şi art.1 al Acordului conex); Ucraina, în mod sfidător, a încălcat (încalcă) flagrant principiul care trebuia să guverneze negocierile bilaterale şi anume că până la delimitarea spaţiilor maritime, cele două părţi se vor abţine de la explorarea şi exploatarea resurselor minerale ale zonei; ş.a.

După semnarea Tratatului, România, de bună credinţă, nici nu a explorat şi nici nu a exploatat resursele de hidrocarburi ale zonei aflate în dispută; Ucraina, în schimb, a forat cel puţin două puţuri petroliere după semnarea Tratatului cu România!

Conducerea MAE a României a transmis o Notă verbală Ambasadei Ucrainei de la Bucureşti, cerând să se cerceteze dacă sunt reale cele transmise de Agenţia Interfax-Ucraina (ce emite în limba rusă) referitor la cele arătate mai sus, să se ia măsurile necesare pentru

---

[1151] Apud Dumitru Constantin, **Ucraina pune mâna pe petrolul şi gazele din Insula Şerpilor**, pe: Internet:file://A:\ insula serpilor 3.html., p.1-2.

[1152] Iată încă o ispravă ucraineană : la Mila 61, în aval de zona de competenţă a Ucrainei, în apele internaţionale ale Dunării, în dreptul localităţii Isaccea, ucrainenii au ancorat barja RS 02604 plină cu 1000 t.combustibil (motorină), ce este aprovizionată non-stop de un petrolier de la Odesa;locul de amplasare este, totuşi, de competenţa autorităţilor ucrainene care, deşi uzanţele internaţionale le-o impuneau, n-au informat autorităţile române cu privire la „bomba" de pe Dunăre pe care ei au autorizat-o;fără pavilion (doar un triunghi albastru, ce denotă un transport petrolier) ea constituie un pericol real pentru navigaţie - o furtună ar rupe singura parâmă cu care este ancorată (ea nu are propulsie proprie) consecinţele fiind greu previzibile, iar o ciocnire cu un alt vas ar duce la un dezastru ecologic de proporţii;barja nu are baraj de reţinere a reziduurilor;deşi ea aprovizionează cu motorină - fără plata taxelor de export!- nave aflate sub pavilionul Turciei, Rusiei ş.a.;datorită acestei „benzinării plutitoare" trei porturi româneşti au fost lovite în interesele lor economice, ele nemaiputând face unele operaţiuni de bunkeraj...!;poliţia română de frontieră supraveghează permanent „bomba" în discuţie;amplasarea acestei barje sabotoare a intereselor economico-turistice româneşti nu ar fi avut loc dacă comisia mixtă de control ecologic ucraineano-română şi-ar fi intrat în atribuţii...(în septembrie 2003 cele două state au făcut public acordul semnat între ministerele de resort, prin care s-a stabilit formarea unui organ de control care să supravegheze Dunărea de Jos şi Delta Dunării - cca.600.000 ha (inclusiv complexul lagunar Razelm-Sinoe), declarată de Guvernul României rezervaţie naturală în 1990, respectiv prin Legea nr.82/1993 - împotriva poluării).Apud Răzvan Popa, Riscând să transforme zona într-un lac de motorină.**Ucrainenii au pus o benzinărie plutitoare de 1000 t.în mijlocul Deltei**, în :„Adevărul", Luni 16 februarie 2004, p.10.

încetarea forărilor, urmând ca autoritățile române să fie informate în cel mai scurt timp în acest sens.

După anunțarea știrii descoperirii țițeiului (o "greșeală" strategică, informația trebuind să rămână secretă) și ca urmare și a protestului României, Nikolai Ilnițki a fost nevoit să demisioneze, postul lui fiind ocupat de Igor Franciuk. Schimbarea citată nu a dus și la sistarea lucrărilor de prospectare. Mai mult, în septembrie 2001, la forumul consacrat resurselor energetice din cadrul C.S.I., Franciuk a anunțat că firma pe care o conduce are în proiect o conductă care va transporta țițeiul din zona Insulei Șerpilor la țărmul ucrainean din regiunea Odesa.[1153]

Trecând cu vederea demersul românesc, Ucraina și-a văzut în continuare de treaba începută, punând România în fața faptului împlinit, știrbindu-i (și) pe această cale din prestigiul și credibilitatea internațională!

Conducerea politică a Ucrainei - care până în 1997 în mod calculat a minimalizat cu perseverență importanța economică[1154] și strategică a insulei -, în noul context a declarat că rezervele de petrol și gaze naturale existente în subsolul platoului continental din jurul Insulei Șerpilor, constituie rezerve strategice importante pentru suportul energetic al țării![1155]

Experții în domeniu au evaluat (preliminar) depozitele subterane (cca. 2, 5 km adâncime) la cca.10.000.000 t. țiței (cu o rentabilitate industrială de 40%) și 10.000.000.000 m.c. gaze naturale.

Din cele relatate reiese cu claritate faptul că Ucraina a sfidat deliberat înțelegerile bilaterale și tratatele internaționale, adoptând o poziție inacceptabilă, de forță, ignorând faptul că negocierile privind delimitarea platoului continental și a zonei economice exclusive erau (sunt) în curs de desfășurare.

Vom ajunge la Haga ? – iată o întrebare legitimă, care până la această dată nu a fost transpusă în practică din varii motive[1156].

[1153] Lilia Traci, op.cit., p.11.

[1154] "Emblematice" rămân cuvintele ambasadorului acestei țări la București, care declara că *"nici noi, nici dumneavoastră nu ați descoperit comori"*...Noi (românii), e drept, nu am descoperit, dar ucrainenii da: comorile arheologice ale insulei, aflate astăzi în mare parte în muzeele din Odesa și Kiev; hidrocarburile la care am făcut referire; ș.a.

[1155] Ambasadorul Ucrainei la București declara încă din 1996 că *"Pentru Ucraina Insula Șerpilor are o importanță națională din punct de vedere economic"*("Ziua", București, Nr.531, din 15 martie 1996, p.4).

[1156] Având în vedere că suntem în anul 2004, iar tratatul din 1997 cu Ucraina este pe 10 ani, prelungirea lui automată pe alți 5 ani depinzând dacă este sau nu denunțat de vreuna

Ca ţară europeană semnatară a Actului final de la Helsinki (1 august 1975), România nu are pretenţii teritoriale faţă de nici o ţară, respectând statu-quo-ul politic instituit după cel de-al doilea război mondial[1157].

În ceea ce priveşte Ucraina, diplomaţia română are o poziţie tranşantă : România nu are pretenţii teritoriale faţă de Ucraina; România a declanşat, în mod firesc, demersurile menite să înlăture sau să diminueze consecinţele negative pe care le poate avea actualul statut juridic al insulei asupra intereselor sale strategice prezente şi viitoare; România doreşte să clarifice statutul juridic al acesteia, să se ajungă ca cele două ţări să ţină cont de prevederile Tratatului de pace de la Paris, din 1947.

Pe cale de consecinţă, România este decisă să respecte prevederile art.12 din Tratat, care stipulează că *"Nici una din prevederile acestui articol nu poate fi interpretată ca implicând vreun drept de a întreprinde vreo activitate sau de a comite vreo acţiune contrară scopurilor şi principiilor Cartei O.N.U., altor obligaţii decurgând din dreptul internaţional sau prevederilor Actului final de la Helsinki*[1158] *şi ale Cartei de la Paris pentru o nouă Europă, inclusiv principiul integrităţii teritoriale"*.

Totodată, lucrul acesta ar trebui să-l înţeleagă şi vecinii noştri, ucrainenii, România nu poate aştepta la nesfârşit o reevaluare a poziţiilor Ucrainei privind locul şi rolul Insulei Şerpilor în delimitarea platoului continental şi a zonelor economice exclusive ale celor două state în

---

din părtile contractante, teoretic, în 2006 România îl poate denunta si cere încheierea unui nou tratat, de această dată de pe alte poziţii , în alte condiţii şi cu alti negociatori!

[1157] Nu putem să nu constatăm că acest document a fost încălcat în ceea ce priveşte problema frontierelor: ele au fost modificate atât pe cale paşnică (în cazul unificării Germaniei, respectiv separării Slovaciei de Cehia), cât şi pe calea războiului (în cazul dezmembrării Jugoslaviei).Acest ultim aspect a făcut ca unii specialişti să avanseze ideea caducităţii sale juridice!

[1158] Philippe Moreau Defarges (**Instituţiile europene**, Timişoara, 2002, p.30) afirma că *„Declaraţia finală - sau Acordurile - de la Helsinki (1 august 1975) nu constituie un tratat cu forţă juridică, ci un gentlemen's agreement, un document politic"*.Cele 35 de state semnatare a acestui Act final, au convenit - potrivit lui Thomas Parrish (**Enciclopedia războiului rece**, Bucureşti, 2002, p.134)*"să recunoască frontierele naţionale est-europene postbelice ca permanente (propunând astfel un tratat de pace care punea capăt celui de-al doilea război mondial) şi să se respecte şi să se protejeze drepturile omului din această regiune (...).Astfel, în timp ce punea capăt celui de-al doilea război mondial, în special prin stabilirea frontierelor Germaniei, acordurile de la*

Helsinki începeau - s-ar putea spune - lichidarea imperiului sovietic din Europa de Răsărit".

Marea Neagră, nu poate irosi ani după ani în negocieri sterile, fără perspective.

„La un moment dat va trebui să ne oprim"! - spunea (2003) secretarul de stat Cristian Diaconescu.

Potrivit legislației internaționale, diferendele dintre state trebuie soluționate pe cale pașnică[1159], fără a fi pusă în pericol pacea și securitatea internațională; în cazul în care nu se ajunge la o soluție, părțile pot să caute un mijloc reciproc acceptabil pentru a stinge diferendul.[1160]

Între mijloacele pașnice (nejurisdicționale) de rezolvare a diferendelor dintre state, se numără : negocierile directe, bunele oficii și mediațiunea, ancheta internațională (procedură folosită în diferendul dintre Suedia - Norvegia pentru insulele Aaland), concilierea internațională; dintre mijloacele jurisdicționale amintim : arbitrajul internațional, jurisdicția internațională permanentă (instanțele judiciare internaționale – Curtea Internațională de Justiție, Tribunalul pentru dreptul mării, Arbitrajul special ș.a.).

Având în vedere cele afirmate în ultimii ani de o parte a oficialilor români, se pare că, dacă va fi silită de împrejurări, România va apela în cele din urmă la Curtea Internațională de Justiție de la Haga[1161].

Această opțiune (cale) se regăsește și în textul Acordului conex la Tratatul din 2 iunie 1997, cu mențiunea că *"ambele părți pot recurge la jurisdicția Curții[Internaționale de la Haga] cu respectarea încheierii Tratatului de frontieră sau , în cazul neîncheierii lui, dacă se constată că aceasta se datorează vinei uneia dintre părți".*[1162]

Art.1 al "Convenției europene pentru reglementarea pașnică a diferendelor"(1957), a instituit obligația pentru părțile ei contractante de a supune Curții Internaționale de Justiție, toate diferendele de natură juridică care se pot ivi între ele.

Conform art.92 din Cartă, C.I.J. este organul principal judiciar al ONU - având un Statut (parte integrantă din Carta ONU) adoptat încă din 1946 -, hotărârile sale fiind obligatorii pentru părțile aflate în litigiu.

[1159] Art.3/2 al Tratatului cu Ucraina stipulează (și el) că *"Orice problemă și diferende dintre Părțile Contractante vor fi soluționate exclusiv prin mijloace pașnice, în conformitate cu normele dreptului internațional"*.

[1160] Vezi: Adrian Năstase, **Documente fundamentale ale dreptului internațional și ale relațiilor internaționale**.Ia, București, 1997, p.131.

[1161] Pentru declanșarea procedurilor și judecarea cauzei, vezi pe larg : Prof.univ.dr. Marțian I.Niciu, op.cit., p.353-359.

[1162] Constantin Corneanu, op.cit, p.9.

Semnalele româneşti, în sensul că la nevoie se va face apel la Curtea Internaţională de Justiţie de la Haga au fost timpurii, partea ucraineană exprimându-şi şi ea punctul de vedere.

Încă din anul 1995, **Teodor Meleşcanu**, ministrul de externe de atunci, anunţa, în principiu, că *"partea română, la rigoare, s-ar putea adresa Curţii Internaţionale de Justiţie de la Haga"* [1163], dar aceasta numai *"după epuizarea tuturor eforturilor părţii române"*.

Olexandr Cealîi, ambasadorul Ucrainei în România, declara (1996) că ţara sa *"nu va fi de acord cu examinarea acestei chestiuni* [apartenenţa Insulei Şerpilor şi a litigiului generat de aceasta] *de către Curtea Internaţională de justiţie a ONU sau de către orice alt organ de arbitraj internaţional "*!

Acelaşi diplomat ucrainean, legat de problema delimitării prin tratative şi compromis a platoului continental şi a zonei economice exclusive, la un moment dat a susţinut contrariul: *"(...) din punct de vedere teoretic nu este exclus ca, în cazul în care nu vom ajunge la un compromis la nivel bilateral, cu acordul reciproc părţile ar putea să se adreseze Curţii Internaţionale de Justiţie a ONU. Aceasta reprezintă o formă pe deplin civilizată"*. [1164]

Apelul la această instanţă internaţională este o soluţie civilizată la care au făcut apel diverse state aflate în litigiu - SUA-Canada (diferendul legat de golful Maine), Malta-Italia, Malta-Libia, Bahrain-Qatar, Tunisia-Jamahiria Arabă Libiană ş.a. - fără ca prestigiul internaţional al acestora să aibă de suferit; dimpotrivă, ele şi-au rezolvat problemele, ajungându-se la stingerea unora dintre litigii. În toate aceste diferende, C.I.J. a judecat procesele făcând apel la metoda echidistanţei şi a circumstanţelor relevante!

În opinia noastră, probabilitatea de a se ajunge la Curtea Internaţională de Justiţie de la Haga este foarte mare şi va creşte sau nu în funcţie de rezultatele viitoarelor tratative bilaterale; dacă se va ajunge totuşi la apelul la această instanţă internaţională, acest lucru nu se va datora părţii române, ci părţii ucrainene, poziţiilor rigide adoptate de aceasta în problemele aflate în dispută, la care se adaugă, de la sine, miza economică considerabilă aflată în joc.

Până la eventualul apel la C.I.J., apreciem că trebuie negociat cu multă luciditate şi atenţie, depuse eforturi stăruitoare pentru găsirea unor soluţii corecte, evitate alte greşeli !

Problema trebuie prezentată Ucrainei în aşa manieră încât aceasta sa cadă de acord asupra faptului că este vorba de o problemă de bună

[1163] "Adevărul", Bucureşti, 7 decembrie 1995, p.8.
[1164] "Azi", Bucureşti, 16 februarie 1996, p.10.

vecinătate, că relaţiile bilaterale, interesul comun şi colaborarea multilaterală în zona Mării Negre, impun părăsirea oricăror poziţii obstrucţioniste, dorinţa şi efortul de a găsi o soluţie amiabilă, echitabilă.

Rezolvarea bilaterală a diferendelor juridice româno-ucrainene ar fi în folosul stabilităţii în zonă şi a celei internaţionale, ar contribui, cert, la creşterea prestigiului ambelor state.

Cu prilejul semnării de către preşedinţii Ion Iliescu şi Leonid Kucima, la 17 iunie 2003, a Tratatului privind regimul frontierei de stat dintre cele două ţări, ei au ţinut să sublinieze că semnarea acestuia reprezintă un moment istoric, exprimându-şi speranţa că pe baza prevederilor sale, va putea fi finalizat, în cursul anului 2004, Acordul pentru delimitarea spaţiilor maritime ale României şi Ucrainei.

Preşedintele Ion Iliescu a precizat că rămân a fi negociate problemele legate de delimitarea platoului continental şi a zonelor economice exclusive, precum şi faptul că România vede în semnarea Tratatului privind frontiera de stat româno-ucraineană un factor favorizant pentru găsirea unui consens în aceaste chestiuni sensibile, pentru impulsionarea negocierilor bilaterale, pentru reducerea tensiunilor generate de disputele legate de aceste probleme delicate dar extrem de importante pentru ambele părţi.

Preşedintele României a menţionat şi faptul că, în caz de nevoie, există posibilitatea tehnică de a sesiza Curtea Internaţională de Justiţie de la Haga pentru delimitarea spaţiilor maritime ale celor două ţări dacă nu se va ajunge la un consens prin negocieri directe.

Această soluţie juridică a fost apreciată de Ion Iliescu, ca fiind contraproductivă.

Următoarea rundă de negocieri româno-ucrainene, privind Acordul pentru delimitarea spaţiilor maritime – document în cadrul căruia a fost analizată şi problematica relevanţei juridice a Insulei Şerpilor –, a avut loc în luna septembrie 2003, ea fiind precedată de întâlniri ale grupurilor de experţi ai celor două delegaţii, prima dintre ele desfăşurându-se în luna iulie 2003, în România.

Şi de această dată rezultatul negocierilor a fost sub aşteptări.

Dacă în cele din urmă problemele bilaterale nu vor putea fi rezolvate pe cale amiabilă, prin negocieri directe, şi se va ajunge la Haga, bătălia decisivă se va purta în legătură cu a demonstra dacă Insula Şerpilor **este sau nu este locuită** (aşezări rurale/urbane stabile, locuire în sens clasic, nu formal), **dacă are sau nu viaţă economică proprie, dacă are sau nu surse proprii de apă dulce**, de soluţia (răspunsurile) la aceste probleme (întrebări) depinzând dacă insula va avea sau nu marea teritorială, platou continental şi zonă economică exclusivă.

Din punct de vedere istorico-moral, având în vedere că insula a fost pur și simplu anexată cu forța (august 1944) și furată (1948) de sovietici, cum a intrat Ucraina în posesia acesteia (1991) ș.a., normal și echitabil ar fi – dacă putem vorbi de așa ceva în cazul de față !?...-, ca existența insulei să fie pur și simplu ignorată în calculele delimitării platoului continental și a zonelor economice exclusive din Marea Neagră. Dacă nu s-a ajuns la demilitarizarea totală și neutralitatea insulei, la un condominium asupra ei, ignorarea ei ar fi o soluție decentă și pentru cei care în momentul de față o dețin (autorul acestor considerații teoretice nu-și face iluzii că partea ucraineană, în practică, ar fi dispusă să țină seama vreodată de astfel de soluții...[1165]).

Judecând situația după normele dreptului internațional, Insula Șerpilor nu este locuită, nu are așezări rurale/urbane stabile (nu este locuită în sensul clasic al termenului), nu are apă potabilă și nu are viață economică proprie. Pe cale de consecință insula nu are drept la mare teritorială de 12 Mm, la platou continental și mare economică exclusivă.

Situată pe poziții opuse, partea ucraineană susține cu insistență și inflexibilitate că : insula este teritoriu ucrainean, este locuită, are drept la mare teritorială, este o formațiune geologico-geografică aparte de litoralul românesc, are dreptul la platou continental , zonă economică exclusivă ș.a.

În timp ce românii negociază, în speranța soluționării diferendelor juridice pe cale pașnică, prin tratative, ucrainenii negociază dar și acționează, pregătind terenul pentru ca, la nevoie, să poată demonstra instanțelor internaționale că insula este locuită: declararea insulei ca zonă de protecție naturală; construirea pe insulă a unui ansamblu de clădiri pentru garnizoana din insulă (pentru a face din ea o suprafață locuibilă!); transferarea unor civili de pe continent, pe insulă; emiterea de acte de identitate de Insula Șerpilor; extinderea activității micii cherhanale de la țărmul insulei ș.a.

A treia consecință negativă rezultă din faptul că după semnarea Tratatului de bază româno-ucrainean, situația românilor din Ucraina s-a înrăutățit[1166].

Art.13 al Tratatului de bază dintre Ucraina și România, semnat la 2 iunie 1997, la Neptun, legat de minoritățile naționale română și ucraineană - conține următoarele prevederi :

[1165] În momentul scrierii acestui capitol, ne-am amintit inteligenta remarcă a lui Tache Ionescu, potrivit căreia *„cert este doar că nimic nu este definitiv"*!...

[1166] Vezi : Prof.dr.doc. Ion Gherman, **Cartea albă a unor vechi teritorii românești condamnate la înstrăinare**, București, 1999, p.81-115; 146-153; ș.a.

"1.În scopul protecției identității etnice, culturale, lingvistice și religioase a minorității române din Ucraina și a minorității ucrainene din România, Părțile Contractante vor aplica normele și standardele internaționale prin care sunt determinate drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și anume acele norme și standarde care sunt cuprinse în Convenția-cadru a Consiliului Europei privind protecția minorităților naționale, precum și documentul Reuniunii de la Copenhaga a Conferinței asupra dimensiunii umane a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, din 29 iunie 1990, Declarația Adunării Generale a ONU asupra drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale sau etnice, religioase și lingvistice (Rezoluția 47/135) din 18 decembrie 1992 și Recomandarea 1202 (1993) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei cu privire la un Protocol adițional la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, referitor la drepturile minorităților naționale, cu înțelegerea că această Recomandare nu se referă la drepturile colective și nu obligă Părțile Contractante să acorde persoanelor respective dreptul la un statut special de autonomie teritorială bazată pe criterii etnice.(...).

3.Părțile Contractante se angajează să adopte, dacă va fi necesar, măsuri adecvate în vederea promovării, în toate domeniile vieții economice, sociale, politice și culturale, a egalității depline și reale între persoanele aparținând minorităților naționale și cele aparținând majorității populației.(...).

4.Părțile Contractante reafirmă că persoanele la care se referă acest articol au, îndeosebi, dreptul, exercitat individual sau împreună cu alți membrii ai grupului lor, la libera exprimare, la menținerea și dezvoltarea identității lor etnice, culturale, de limbă și religioase, dreptul de a-și menține și dezvolta propria lor cultură, la adăpost de orice încercare de asimilare, împotriva voinței lor. Ele au dreptul să-și exercite pe deplin și efectiv drepturile omului și libertățile fundamentale, fără nici o discriminare și în condiții de deplină egalitate în fața legii. Persoanele aparținând acestor minorități au dreptul de a participa, în mod efectiv, la treburile publice, inclusiv prin reprezentanți aleși potrivit legii, precum și la viață culturală, socială și economică.

5.Părțile Contractante vor crea pentru persoanele aparținând minorității române din Ucraina și pentru cele aparținând minorității ucrainene din România aceleași condiții pentru studierea limbii lor materne. Părțile Contractante reafirmă că persoanele sus-menționate au dreptul să fie instruite în limba lor maternă, într-un număr necesar de școli și instituții de stat pentru învățământ și specializare, situate ținând seama de răspândirea geografică a minorităților respective. Ele au, de

asemenea, dreptul lor de a folosi limba lor maternă în raporturile cu autorităţile publice, în conformitate cu legislaţia naţională şi cu angajamentele internaţionale ale Părţilor Contractante.[1167]

6.Părţile Contractante recunosc că, în exercitarea dreptului la asociere, persoanele aparţinând acestor minorităţi naţionale pot înfiinţa şi menţine, în conformitate cu legislaţia internă, propriile organizaţii, asociaţii, precum şi instituţii sau aşezăminte de învăţământ, culturale şi religioase.

7.Părţile Contractante vor respecta dreptul persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale de a avea acces, în limba maternă, la informaţie şi la mijloace de comunicare în masă, precum şi de a schimba liber şi de a difuza informaţii. Ele nu vor crea obstacole în ceea ce priveşte înfiinţarea şi utilizarea de către aceste persoane, în cadrul legislaţiei interne a fiecărei Părţi, a propriilor mijloace de informare în masă. Persoanele la care se referă acest articol au dreptul de a menţine contacte între ele şi peste frontiere cu cetăţeni ai altor state şi de a participa la activităţile organizaţiilor neguvernamentale, atât la nivel naţional cât şi internaţional.

8.Părţile Contractante se vor abţine să ia măsuri care, modificând proporţiile din zonele locuite de persoane aparţinând minorităţilor naţionale, urmăresc limitarea drepturilor şi libertăţilor acestor persoane, care decurg din standardele şi normele internaţionale (...).(...).

13.Părţile Contractante, în scopul de a coopera în urmărirea îndeplinirii angajamentelor prevăzute în acest articol, vor crea o comisie mixtă interguvernamentală, care va ţine cel puţin o sesiune anuală".

În şedinţa Senatului României din 7 iulie 1997, în cadrul dezbaterilor pe marginea ratificării Tratatului cu Ucraina, luând cuvântul, ministrul de externe Adrian Severin a motivat necesitatea ratificării lui cu mai multe „argumente" personale, între care s-a numărat şi acela potrivit căruia Tratatul *„ne deschide nouă, României şi românilor, posibilitatea de a proteja drepturile comunităţilor româneşti care trăiesc în Ucraina, cu alte cuvinte de a consolida identitatea lor etnică, lingvistică, religioasă, culturală şi istorică".*[1168]

[1167] Art.19/5 stipulează : *"Părţile Contractante vor încuraja studierea limbii române în Ucraina şi a limbii ucrainene în România, şi vor crea în acest scop, condiţii şi posibilităţi adecvate, îndeosebi prin sprijinirea pregătirii profesorilor şi a organizării învăţământului"!*

[1168] Monitorul Oficial al României.Partea a II-a.Dezbateri parlamentare, An VIII, Nr.139, Miercuri 23 iulie 1997, p.24.

După semnarea Tratatului de bază româno-ucrainean, era de așteptat ca situația românilor din Ucraina (cca. 500.000, a treia minoritate a acestei țări după criteriul numeric[1169]), să se schimbe simțitor, în bine.

Cu atât mai mult cu cât, la un moment dat, ministrul de externe ucrainean Boris Tarasiuk a declarat cu emfază că minoritățile din Ucraina se bucură de drepturi potrivit standardelor Consiliului Europei!...

În **"Psaltirea neadormită"** (un adevărat memorandum privind situația românilor din Ucraina – regiunea Cernăuți, apărut sub egida P.A.R.) se arată (16 p.) că între puținele drepturi câștigate după "democratizarea" fostei republici sovietice, s-au numărat : reîntoarcerea – în școli, publicații și cărți – la grafia latină, înființarea de societăți culturale și civice românești, câteva ore pe lună la televiziunea și radioul de stat, posibilitatea de a studia și a vizita România, o editură și câteva ziare cu apariție neregulată.[1170]

În "Psaltirea neadormită" , în urma documentației la fața locului, se arată clar că românii din Ucraina nu beneficiază de drepturile ce decurg din "Legea cu privire la minoritățile naționale din Ucraina"!

Numeroase ziare din România, senatori și deputați din Parlamentul României, au informat opinia publică românească și forurile conducătoare ale statului, că (și) în această privință Ucraina încalcă cu bună știință prevederile Tratatului de bază, obligațiile pe care și le-a asumat.

Unul dintre acești ziariști, cunoscutul **Ion Cristolu** – autorul a numeroase și pertinente opinii legate de situația generală a Insulei Șerpilor, Tratatului cu Ucraina ș.a. – a pus și de această dată punctul pe "i ": Ucraina a văzut în Tratatul semnat cu România nu un document aparținând lumii moderne, ci *"un cec în alb pentru promovarea naționalismului împotriva românilor* "!

Datele situației concrete a minorității române din Ucraina relevă, fără echivoc, că (și) sub acest aspect, Tratatul de bază româno-ucrainean este un eșec dureros : Ucraina a sfidat și sfidează prevederile acestuia fără să-i pese de nimeni și de nimic; limba română în Ucraina este o limbă ostracizată (în 1997 a fost legitimată "limba moldovenească"- o

---

[1169] Documentele oficiale ucrainene vorbesc de 324.500 de "moldoveni" și 134.800 de români, așadar 459.300 de români, cifra reală a acestora fiind, cu certitudine, ceva mai mare!

[1170] Cristina Zărnescu, **În Sudul Basarabiei limba română a murit, în Nordul Bucovinei se închid școlile românești. Tratatul româno-ucrainean se dovedește, la un an și jumătate de la semnare, nul și neavenit,** în: "Cotidianul", București, Anul VIII, Nr.102 (2147), sâmbătă 5 – duminică 6 septembrie 1998, p.3.

creaţie a ideologilor sovietici![1171]); şcolile româneşti sunt închise sistematic, clasele cu predare în limba română sunt desfiinţate, iar cadrele didactice din aceste instituţii urmărite şi şicanate pe diverse căi, sub o diversitate de forme (prin măsurile luate ucrainenii readuc în actualitate metodele staliniste de altădată!); în alte şcoli de la sate nu se poate învăţa în limba română; transporturile de cărţi din România sunt confiscate la graniţă şi aruncate în depozite ale uitării;cărţile româneşti din şcolile cu predare în limba română sunt sistematic confiscate;publicaţiile româneşti nu primesc fonduri în vederea apariţiei lor;minoritatea română din Ucraina (Bucovina de Nord şi Ţinutul Herţei) este supusă unui proces de asimilare forţată; prigoana religioasă este în toi (limba română este interzisă în biserici;bisericile ortodoxe româneşti sunt subordonate Patriarhiei de la Moscova); presa scrisă în limba română traversează o perioadă foarte grea; programele televiziunii centrale ucrainene (posturile TU 1 şi TU 2) nu includ emisiuni speciale, difuzate în limba maternă, destinate minorităţilor naţionale; posturile de televiziune şi radio din Cernăuţi, Odesa şi Ujgorod, deşi transmit săptămânal scurte emisiuni în limba română, acestea sunt nereprezentative pentru viaţa socioculturală a comunităţii româneşti; comunitatea românească este confruntată cu o criză economico-financiară de amploare; românii sunt foarte puţin reprezentaţi în structurile de conducere administrative (la alegerile din anul 2002, cu mare greutate, abia au reuşit ca să ocupe câteva locuri de deputat în Consiliul Regional – fără statutul de reprezentanţi ai minorităţilor din care provin!); ş.a.

Acestea sunt dovezi indubitabile ale unui genocid cultural şi etnic, prezent în Ucraina şi înainte de 1997, dar exacerbat după semnarea tratatului dintre aceasta şi România.[1172]

În vara anului 1998 lucrurile stăteau atât de prost încât, în urma semnalelor transmise la Kiev, Bucureşti şi organismelor europene, acestea din urmă au intrat în alertă.

În buletinul de informare al F.U.E.N.- ului (Uniunea Federalistă a Minorităţilor din Europa), o pagină întreagă a fost dedicată grelei situaţii a românilor din Ucraina.

Volodimir Vasilenko, despre ale cărui opinii - revoltătoare la adresa românilor! - am mai avut prilejul să pomenim, are încă una,

---

[1171] Cu "sprijinul" autorităţilor, în regiunea Odesa a luat fiinţă "Asociaţia naţională a moldovenilor din Ucraina" (o astfel de iniţiativă având loc în raionul Noua Suliţa, din nordul Bucovinei).

[1172] În chiar anul semnării tratatului bilateral (1997), ucrainenii îl numeau pe Ştefan cel Mare şi Sfânt *„ucigaş de ucraineni"*!...Evident, şi de această dată, Bucureştiul a tăcut mâlc!...

sfidătoare şi antologică în acelaşi timp :"*Incontestabil, drepturile minorităţii române din Ucraina sunt mult mai bine protejate decât cele ale minorităţii ucrainene din România*"![1173](sic!)

„Tonul" acid, rupt de realitate dar şi de uzanţele diplomatice, s-a păstrat la oficialii ucraineni în raporturile cu cei români şi în cursul anului 2003.

Astfel, în cadrul unei vizite oficiale în România - respectiv la Senatul României (13 noiembrie 2003) -, Volodimir Litvin, preşedintele Parlamentului (Radei Superioare) din Ucraina, a acuzat pe faţă autorităţile române că nu respectă - în opinia sa!- cum trebuie drepturile minorităţii ucrainene.

Cu acest prilej el a spus că în Ucraina există"*94 de şcoli cu predare în limba română, trei universităţi care pregătesc cadre didactice pentru aceste şcoli, bibliotecile locale au literatură în limba română, televiziunea oferă 450 de ore pe an de emisie în limba română şi 106 parohii ţin slujbe religioase în română*".

Tabloul prezentat era induioşător, singura lui lacună constă în aceea că el exista doar pe hârtie şi pe buzele oficialului ucrainean!

Cu acelaşi prilej - era prima întâlnire după 10 ani între preşedinţii Camerelor superioare ale Parlamentelor din cele două ţări vecine! -, Volodimir Litvin a mai adăugat :"*Aş vrea date asemănătoare privind minoritatea ucraineană din România, unde unicul liceu de limbă ucraineană are 15 clase de elevi, care îşi desfăşoară activitatea în 11 încăperi, nu are bibliotecă sau sală de lectură. E cam puţin pentru asigurarea drepturilor minorităţilor*".

S-a „scăpat" din vedere că ucrainenii din România sunt reprezentaţi în Parlamentul României, că beneficiază de fonduri speciale de la buget, de diverse facilităţi ş.a.

Din păcate „replica" lui Nicolae Văcăroiu a fost palidă, rezumându-se la a aminti aprecierile Consiliului Europei privitoare la drepturile minorităţilor din România (o reluare a opiniilor şi poziţiilor lui Ion Iliescu care, cu prilejul vizitei din 2002 în Ucraina, sublinia că această ţară ar trebui să adopte „modelul românesc")[1174].

[1173] Cristina Zărnescu, op.cit., p.3.

[1174] Au mai fost discutate probleme legate de garantarea reciprocă a investiţiilor, implicarea directă în chestiunea delimitării platoului continental, soluţionarea unor probleme economice (a combinatului de la Krivoi-Rog), introducerea urgentă a vizelor în perspectiva aderării României la UE (cerere formulată de Volodimir Litvin), găsirea unei formule privind ratificarea rapidă a Tratatului privind regimul frontierei de stat (cerere formulată de Nicolae Văcăroiu) ş.a.

Tactica fluturării prin faţa autorităţilor române de la Bucureşti a „binefacerilor" de care se bucură minoritatea română din Ucraina continuă, un exemplu mai recent furnizându-l ministrul de externe ucrainean Konstyantin Grishcenko care, pe 18 februarie 2004, s-a întâlnit în capitala României cu omologul său Mircea Geoană.

Folosindu-se de acest prilej, oficialul ucrainean s-a plâns autorităţilor române că cei 62.000 de ucraineni din România nu beneficiază de acelaşi tratatment ca minoritatea română din Ucraina!

„Replica" oficialilor români a lipsit, deşi ar fi putut spune foarte multe lucruri pe marginea adevăratei situaţii în care se află românii din Ucraina, ar fi putut face multe observaţii privind „tratamentul" de care se „bucură" conaţionalii noştri din partea autorităţilor ucrainene![1175]

Bine motivaţi, perseverenţi, dificili în orice tip de negocieri - datorită unei rigidităţi impuse -, oficialii ucraineni sunt într-o continuă ofensivă diplomatică (pragmatică), iar ca urmare a acţiunilor acestora, cu fiecare zi ce trece, cu fiecare nouă încălcare ostentativă a acordurilor bilaterale, cu fiecare nouă construcţie ridicată pe Insula Şerpilor, cu fiecare ucrainean adus de pe continent pe insulă, cu fiecare blocare sau tergiversare a negocierilor cu partea română, poziţiile ucrainene în problemele bilaterale în litigiu – problema Insulei Şerpilor, a mării teritoriale, a platoului continental, a zonelor economice exclusive din Marea Neagră ş.a.– se consolidează, în timp ce atu-urile şi poziţiile părţii române se şubrezesc încetul cu încetul, pe măsura scurgerii inutile a timpului afectat tratativelor.

Toate datele care care privesc „istoria"Insulei Şerpilor de după anexarea ei de către Ucraina (1991), relevă fără putinţă de tăgadă că aceasta, cândva dedicată lui Ahile, a devenit deja - şi acest lucru se va accentua şi mai mult în viitor! - „*călcâiul lui Ahile*" în raporturile româno-ucrainene.

[1175] Vezi : Popescu Oana, Budin Loreta, Popa Răzvan, **Sîiosul ministru -Geoană a tăcut mâlc în faţa sfidărilor omologului său ucrainean**, în :"Adevărul", Nr.4240, Joi 19 februarie 2004, p.1, 12.

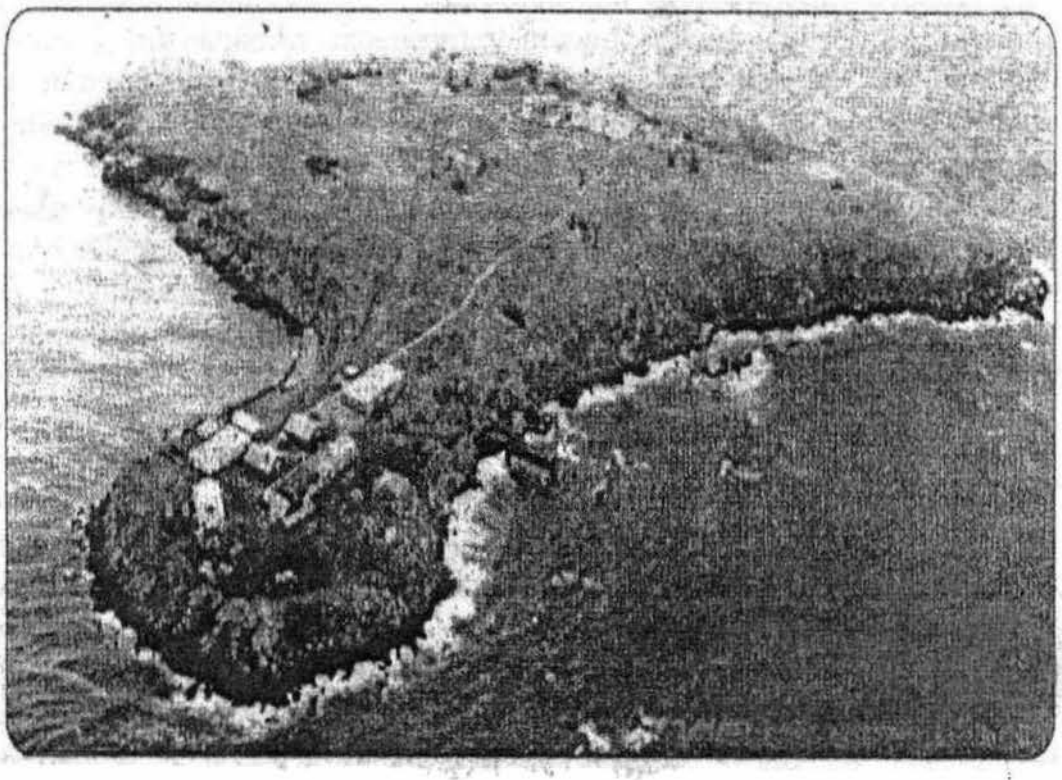

Una dintre imaginile Insulei Șerpilor pe Internet
(După „Observatorul militar", 18-24 iunie 2002)

VIII. BIBLIOGRAFIE (selectivă)

1. *** **Acte și documente relative la istoria renașterei României**. Publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza și Dimitrie C. Sturdza.Vol. I, II, III, București, 1888, 1889, 1899.
2. *** **Adevăruri despre Insula Șerpilor în anii de după război.** Interviu cu dl. Cam.(r) Constantin Necula, veteran de război, fost șef al Direcției Hidrografice Maritime, în: "Marea Noastră", Anul VII, Nr.23,Aprilie-Iunie 1997, p.11.
3. *** **Affaires étrangerères. Documents diplomatiques. Affaires d'Orient. Congrès de Berlin**, Paris, 1878.
4. Alexandrescu Petru, **Insula Șerpilor – pământ românesc odinioară...istoric, cercetare**; interviu cu prof.dr.Petru Alexandrescu, directorul Institutului de Arheologie din București, în: "Evenimentul Zilei", București, An 2, Nr.52, 29 aprilie-6 mai 1991, p.1,5.
5. Alexe Vladimir, **Miza Insulei Șerpilor nu este petrolul! Insula Șerpilor – cea mai mare stație de ascultare din Europa de Est,** în: "România Liberă", București, Nr.1740,13 decembrie 1995, p.21.
6. Alexe Vladimir, **Cu mai bine de 70 de ani în urmă, Kremlinul punea la punct planul unei Cecenii în Dobrogea,** în : "România liberă", Nr.2388, 4 februarie 1998, p.2.
7. Alexiu Virgiliu prof., Pană Const. col.ing., **Manual practic de cartografie**. Ediția a II-a,Craiova,1944.
8. *** **Ana Pauker : fișe pentru portret și autoportret**, în (Vol.) : Agresiunea comunismului în România.Vol.I.Documente din arhivele secrete : 1944-1989.Ediție îngrijită de Dr.Gheorghe Buzatu și Mircea

Chiriţoiu,Bucureşti,1998,p.34-39.

9. Andon Alexandra, **Tezaurul stă deocamdată...acolo. Insula Şerpilor tot aşa**.[Tratative cu Moscova privind retrocedarea], în: "Adevărul", Bucureşti, Anul IV, Nr.318,16 februarie 1993, p.1,8.

10. Andreescu C., **Aşezări franciscane la Dunăre şi Marea Neagră în secolele XII-XIV**, în: "Cercetări istorice",13,1932-1933, 2, p.151-163.

11. Anghel Gabriela, **Cu laconism despre Insula Şerpilor – în discuţia M.A.E.**, în : "România Liberă", Bucureşti, An 48, Nr.13.303,10 noiembrie 1990, p.8.

12. Anghel Iulian, **Un teritoriu răpit : Insula Şerpilor**, în : "22", Bucureşti, An VII, Nr.7(313),14-20 februarie 1996, p.6-7.

13. Antipa Gr.dr., **Dunărea şi problemele ei ştiinţifice, economice şi politice**, Bucureşti,1921.

14. Antoniu Gabriela, **Dispută pe Insula Şerpilor**, în : "Jurnalul Naţional", an 10,nr.2843,19 septembrie 2002, p.4;"Cotidianul",An 12, nr.236, 8 octombrie 2002, p.8.

15. Atanasiu Andreea, **Dunărea şi Marea Neagră în portulanele italiene şi catalane de ev mediu**,în : „Yacht Magazin",Nr.8,August 2001,p.46-47.

16. Atanasiu Carmen, Cojoc Mariana, Atanasiu Andreea, **Navigaţie şi politică**, Constanţa, 2001.

17. Atanasiu Traian, Viceamiral drd. (Coordonator), Zamba Anatolie, Contraamiral dr., Grad Vasile, Comandor(r), prof. univ. dr., Mihai Cornel, Comandor dr., Marin Gheorghe, Comandor,conf. univ. dr., **Puterea maritimă şi diplomaţia navală**, Editura Militară, Bucureşti,1998.

18. Athanase Napoleon, Lt., **Dobrogea şi gurile Dunării din punctele de vedere fizic - militar şi politic-**

administrativ, Bucureşti, 1896.

19. Avril, Adolf d ', **De Paris à l 'Ile des Serpents, à travers la Roumanie, la Hongrie et les B ouches du Danube,** par Cyrille,Paris,1876.
20. Banfi Florio, **I paese romeni nei monumenti cartografici italiani del rinascimento.** Extras din: Buletinul Bibliotecii Române.Vol.II.1954-Vol.III.1955/56.Biblioteca Română Freiburg i.Br.(Germania), 1956.
21. Banu A.C., Rudescu L., **Delta Dunării,** Editura Ştiinţifică, Bucureşti,1965.
22. Baumann H., **Aşezări rurale antice în zona gurilor Dunării**,Tulcea,1995.
23. Baran Dana, **Leuke** [eseu], în: "Viaţa medicală", An 14,nr.9,1 martie 2002, p.5
24. Băcilă Ioan C., **Stampe şi hărţi privitoare la trecutul Dobrogei**, în : "Analele Dobrogei", Anul IX, Vol. I, 1928, p.247-280.
25. Băcilă I., **Stampe şi hărţi privitoare la Dobrogea**, Cernăuţi,1928.
26. *** **Bibliotecă pe Insula Şerpilor**, în: "Marea Neagră", An I, Nr.58,18 noiembrie 1923, p.3
27. Boardman John, **Grecii de peste mări. Colonizarea greacă şi comerţul timpuriu,** Editura Meridiane, Bucureşti,1988.
28. Bocai Mihai, **Insula Şerpilor : între forţa dreptului şi dreptul forţei**, în : "Cuget liber", Constanţa, An 12, nr.2937,14 martie 2000, p.2.
29. Bold Emilian, Seftiuc Ilie, **Pactul Ribbentrop - Molotov. Antecedente şi consecinţe**, Institutul European, Iaşi,1998.
30. Borza A., **Contribuţiuni la cunoaşterea vegetaţiei şi florei Insulei Şerpilor**, în : "Buletinul Societăţii Ştiinţifice"(în continuare : B.S.Ş.),Cluj, II (1924), p.49-68.
31. Borza A., **Nouă contribuţiuni la cunoaşterea vegetaţiei şi florei Insulei Şerpilor**, în : "B.S.Ş.", Cluj, II (1925), Fasc.2,1926, p.113-132.
32. Borza A., Bujoreanu G., **Contribuţiuni experimentale la cunoaşterea problemei originii florei insulare**, în : "Buletinul Informativ al

Grădinii Botanice și muzeului Universității din Cluj"(în continuare : B.I.G.B.M.U.C.), Cluj, VI (1925), p.42-56 și 73-80.

33. Borza A., Bujoreanu G., **Observațiuni fitosociologice pe Insula Șerpilor**, în : Întâiul Congres național al naturaliștilor din România. Darea de seamă, Cluj,1930, p.78-93 (*broșură*).
34. Botoran Constantin, Calafeteanu Ion, Campus Eliza, Moisuc Viorica(Coordonator), **România și Conferința de pace de la Paris (1918-1920).Triumful principiului naționalităților**, Editura Dacia, Cluj-Napoca,1983.
35. Botoran Constantin dr., **Confruntări româno-sovietice la Dunărea de Jos (29 octombrie-20 decembrie 1940),** în: "Revista de istorie militară"(în continuare : R.I.M.),București,2(54),1999,p.25-28.
36. Boulatovich S.A., **Monetnye nakhodki na ostrove Levke**, în : "Materialy po arkeologii Sevmogo Pritchernomor 'ja", Odessa, 7, 1971, p.218 ș.u.
37. Brătescu C., Lăzărescu C., **Două periple ale Mării Negre**, în : "Arhiva Dobrogei". Vol.II (1919), București,1920, p.261-299.
38. Brătescu C., **Delta Dunării. Geneza și evoluția sa morfologică și cronologică**, în: "Buletinul Societății Regale Române de Geografie"(în continuare: B.S.R.R.G.), București, Tom XLI (1922), București,1923, p.3-39.Același studiu în: Idem, Opere alese, Editura Științifică, București,1967, p.77-111.
39. Brătescu C., **Delta Dunării – schiță morfologică**, în :"B.S.R.R.G."București, Vol.XXXIII, Nr.1 și 2, 1912, p.14-47.
40. Brătescu C., **Dacia și Moesia după Ptolemeu (sec.II d.Chr.),** în: "Analele Dobrogei", Constanța, Anul IV, Nr.3, iulie-septembrie 1923, p.49-63.
41. Brătescu C., **Oscilațiile de nivel ale apelor bazinului Mării Negre, în cuaternar**, în: "B.S.R.R.G.", Tomul LXI (1942), p.1-112.
42. Brătianu I.Gheorghe, **Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană**. Vol.I-II, Editura Meridiane, București,1988.
43. Brișcă Adrian, **Insula Șerpilor. Completări**, în : "Dreptatea", București, Anul XXII (Seria a IV-a, nr.145), Miercuri 1 august 1990, p.4.
44. Buchholtzer Corneliu, Amiral, **Istoricul cartografiei. Hărți vechi referitoare la țara noastră** .Hărțile

Rotaru Petre, Căpitan, Institutului Geografic Militar,Bucureşti,1937.
45. Bucurescu Adrian, **Dulful,** în : "Strict Secret", Anul III, Nr.93, 4-10 februarie 1992, p.16.
- Bujoreanu Mircea, **România între Rusia, Ucraina şi NATO.**[Insula Şerpilor, poziţie geopolitică strategică în bazinul Mării Negre], în: "Baricada", Bucureşti, An VII,Nr.17(327),23 aprilie 1996, p.26.

46. Bujoreanu Mircea, **Un arhetip solar: Sf.Gheorghe învingătorul balaurului. Simbolul Cavalerului Trac pe teritoriul Dobrogei; templul lui Apollo de pe Insula Şerpilor,** în : "Baricada", Bucureşti, An VII, Nr.17, (327),23 aprilie 1996, p.27.
47. Buzatu Gh., **Insula Şerpilor=roca noastră**,în :"România Mare", Anul XV,Nr.711,Vineri 27 februarie 2004,p.10.
48. Buzatu Gheorghe dr. **Comuniştii din România în slujba organismelor secrete sovietice**, în:"R.I.M.", Bucureşti,1 (47), 1998, p.24-29.
49. Carp Gheorghe, Aelenei Victor, Dârmon Gabriel, Ţonea Bogdan, **Dreptul frontierei de stat**. Vol. I, Bucureşti,1999.
50. *** **Cartea pilot a Mării Negre,** Mangalia,1981.
51. *** **Călători străini despre Ţările Române**. Vol. I, Editura Ştiinţifică, Bucureşti,1968; Vol. II, 1970; Vol. III, 1971; Vol. IV,1972; Vol.V,1973; Vol.VI, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti,1976; Vol.VII, 1980.
52. Călinescu R.I., **Insula Şerpilor. Schiţă monografică** (cu 7 planşe şi o hartă de Ing.N.Celac), în : "Analele Dobrogei", Constanţa, Anul XII (1931) Fasc.1-12, Cernăuţi,1931, p.1-62.
53. Călinescu R.I., **Contribuţiuni sistematice şi zoogeografice la studiul amphibiilor şi Reptilelor din România,** în : "Academia Română. Memoriile Secţiunii Ştiinţifice", Bucureşti,

1931, Seria III, Tomul VII, p.119-289 (*extras* - p.1-171).

54. Căluşiţă-Alecu Mioara, **Dacia Hiperboreeană. Resturi ale unor tradiţii străvechi, în zona pontică: Templul lui Apollo din Insula Şerpilor**, în :"Revista fenomenelor paranormale", Bucureşti, Anul III, Nr. 37 (136), 10 septembrie 1997, p. 8-9.

55. Căplescu Romulus, **O chestiune vitală : împărţirea platoului continental al Mării Negre**, în : "Adevărul", Nr.2088, 4 februarie 1997, p.8;"Tribuna", An 9, nr.6, 6-12 februarie1997,p.3; "Libertatea", Nr.2054, 3 martie 1997, p.11;"Curierul naţional", An 8, nr.1819, 3 martie1997, p.5;"Românul", An 8, nr.9, 3-9 martie 1997, p.3.

56. Cealîi Alexandr, **"Nici români, nici ucraineni nu au descoperit comori pe Insula Şerpilor"**: Excelenţa Sa Alexandr Cealîi, ambasadorul Ucrainei la Bucureşti (Interviu realizat de Cristina Zărnescu), în: "Ziua", Bucureşti, an 3, nr.530,14 martie 1996, p.4;nr.531,15 martie 1996, p.4.

57. Cepleanu Ion, **Flash sur I'île des Serpents**, în: "L'economie roumaine magazine", Bucureşti, Nr.3, septembrie - decembrie 1997, p.78-79.

58. *** **Cestiunea Dunarei. Acte şi documente**. Editată de Ministerul Afacerilor Străine, Bucureşti,1883.

59. Chamoux François, **Civilizaţia greacă. În epocile arhaică şi clasică.** Vol.I, Editura Meridiane, Bucureşti, 1985.

60. Chotard Henry, **Le périple de la Mer Noire par Arrien**, Paris,1860.

61. Ciachir Nicolae, **Marile puteri şi România (1856-1947)**, Bucureşti,1996.

62. Cihodaru C., **Litoralul de apus al Mării Negre şi cursul inferior al Dunării de jos în cartografia medievală (secolele XII-XIV)**, în : "Studii. Revistă de istorie", Bucureşti, Tom 21, Nr.2, p.217-241.

63. Cimpoeru Livia, Cehan Sorin, **Ucraina îşi retrage trupele din Insula Şerpilor**, în:"Evenimentul zilei", An 10 nr.

3001, 29 aprilie 2002, p.2;"Ziua", An 8, nr. 2394, 29 aprilie 2002, p. 1,3.

64. Cioacă-Ioanid Ştefan, **Insula Şerpilor – un teritoriu românesc în exil,** în : "Curierul Românesc", Bucureşti, Anul VI, Nr.12, decembrie 1994, p.19.

65. Ciobanu Rodica, Drăgotescu Corina, **Drumul spre ratificare al Tratatului româno-ucrainean debutează cu un scandal monstru în Parlament. Probleme controversate; prevederile tratatului referitoare la platforma continentală şi Insula Şerpilor**, în: "Adevărul", Nr.2195, joi 12 iunie1997, p. 2.

66. Ciorbea Valentin **Istoricul navelor şcoală „Mircea".Vol.I. Bricul „Mircea"**,Editura Academiei Navale „Mircea cel Bătrân",Constanţa,1997.

67. Cârţână Iulian, Seftiuc Ilie, **Dunărea în istoria poporului român,** Bucureşti,1972.

68. Coca A.E., **Insula Şerpilor împiedecă încheierea Tratatului româno - ucrainean**, în: "Adevărul", Bucureşti, Nr. 1739, joi 7 decembrie 1995, p.8.

69. Coman G., **Kievul încearcă să populeze Insula Şerpilor,**în : „Ziua",An 10,Nr.2940,17 februarie 2004,p.3.

70. *** Comandamentul Marinei Militare. Direcţia Hidrografică Maritimă, **Cartea pilot a Mării Negre**, Mangalia,1981.

71. *** **Comisia Europeană a Dunării (1856-1949).** Inventar arhivistic.12.Bucureşti,1987.

72. *** **Commission Européene du Danube.Cartes du Delta du Danube** (Atlas), Leipzig,1874 (şi 1887).

73. *** **Commission Européene du Danube. Règlement de navigation et de police applicable au bas- Danube du 10 Novembre 1911,** Galatz,1923.

74. *** **Conferinţele din Paris**, Bucureşti,1856.

75. *** **Congresul din Berlin. Acte şi discursuri ale plenipotenţiarilor înălţimii sale Carol I domnul României,** Bucureşti,1878.

76. Constantiniu Florin, **O istorie sinceră a poporului român,** Bucureşti,1997;Ibidem,Ediţia a III-a

Revăzută și adăugită,București,2002.

77. *** **Contenciosul privind insula Șerpilor. Declarația ministrului de externe al Ucrainei**, în: "Curierul Național", București, Anul VI, Nr.1453, joi 14 decembrie 1995, p.1.

78. Corneanu Constantin, **În serviciul unui interes major major**:[interviu cu cdr.dr.Eugen Laurian, inspectorul-șef pentru Forțele Navale ale României ,realizat de Constantin Corneanu], în : "Observatorul militar", An 14, nr.24, 18-24 iunie 2002, p.9.

79. Corréard S., **Guide maritime et stratégique dans la Meir Noire**.Accompagné d'un atlas, Paris,1854.

80. Corréard S., **Guide de la Mer Noire**, Paris,1856.

81. Cosma Neagu, **Dominația comunistă: 1944 - 1989**, București, Bravo Press,1996.

82. Costin Silvia, **Misterioasa Insulă a Șerpilor și tainica Mînăstire Albă: Refugiu al lui Ahile sau templu al lui Apollo?**, în: "Revista fenomenelor paranormale", Anul III, Nr.38(137), 26 septembrie 1997, p.8.

83. Cristescu Bogdan, **Potrivit cotidianului rusesc "Pravda": România vrea Insula Șerpilor pentru a o închiria NATO, care va instala acolo radare puternice**, în : "Evenimentul Zilei", București, Anul V, Nr.1079,13-14 ianuarie 1996, p.3.

84. Cristoiu Ion, **Un eșec: Tratatul cu Ucraina**, în: "Cotidianul", București, Anul VIII, Nr. 102 (2147), sâmbătă 5, duminică 6 septembrie 1998, p.1.

85. Croitoru Ion, Cpt.R I (r), **Insula Șerpilor a avut un destin similar șarpelui**, în : "Jurnalul Național", București, Anul III, Nr.690, 2/3 septembrie 1995, p.8-9; Idem, **Arestat pe Insula Șerpilor**, în : Idem, Anul III, Nr.702,16/17 septembrie 1995, p.10.

86. Cyrille, **De Paris à l'île des Serpents**, Paris,1876.
87. Cucu Vasile, Vlăsceanu Gheorghe, **Insula Șerpilor**, București,1991.
88. *** **Culegere de tratate. Convenții, acorduri, înțelegeri și protocoale încheiate între Republica Socialistă România și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste privind regimul frontierei de stat**, București,1977.
89. Cumpănă Constantin, **Insula Șerpilor - învenineză relațiile româno - ucrainene**, în:"Independentul", An 2, nr.288,18 iulie 2001, p.10-nr.289,19 iulie 2001, p.10 .
90. Cuza A., **Marea Neagră: Statutul politico-juridic al Insulei Șerpilor**, în: "Curentul", București, Anul II, Nr.84 (142), Sâmbătă 11-Duminică 12 aprilie 1998, p.20.
91. Damian George, **Nici România și nici Ucraina nu renunță la Insula Șerpilor**,în :„Ziua",An 10,Nr.2942, 19 februarie 2004,p.3.
92. Dan Gheorghe **Ne vom judeca la Haga pentru Insula Șerpilor**, în: "Flacăra", București, Anul IV, Nr.30, 28 iulie-30 august 1993, p. 7.
93. Danesco Grégoire [Dănescu Grigore], **L'ile des Serpents**, în (Vol.): Idem, Dobrogea (La Dobroudja). Étude de géographie physique et etnographique, București,1903, p.76-78.
94. Dașcovici N., **Politica rusească la gurile Dunării și în Marea Neagră**, București,1942.
95. David Sergiu, **Insula Șerpilor : evoluția contextului juridic și efectele împărțirii spațiilor maritime**, în: "Națiunea", an 12, nr.87,7-13 martie 2001, p.8.
96. Dăscălescu Nicolae, **Pe Insula Șerpilor s-au aciuat viperele** (1-7), în : "România Mare" , București, An X, Nr. 445, 22 ianuarie 1999, p.21; Nr. 446, 29 ianuarie 1999, p.7; Nr. 447, 5 februarie 1999, p.9; Nr. 448, 12 februarie 1999, p.15; Nr. 449,19 februarie 1999, p.7; Nr. 450, 26 februarie 1999, p.7;Nr.451, 5 martie1991, p.7.

97. Densușianu Nicolae, **Dacia preistorică**, București,1913 (Cap. IV, V și VI; p.70-129).

98. *** **Dezbaterea și adoptarea proiectului de lege pentru ratificarea Tratatului cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare între România și Ucraina,** în : „Monitorul Oficial al României".Partea a II-a.Dezbateri parlamentare.[Stenograma ședinței Senatului - 7 iulie 1997]. Anul VIII, Nr.139,Miercuri 23 iulie 1997,p.23-31.

99. Diacon Vasile, **Reîntregirea. Basarabia, Bucovina și Insula Șerpilor în dezbaterile Parlamentului României,** Editura Unirea, Iași,1992.

100. *** Diaconescu Cristian, Secretarul de Stat în Ministerul de Externe,responsabil pentru negocierile cu Ucraina,este tranșant : **Ne vom judeca la Haga pentru delimitarea platoului continental al [Mării Negre]**,în : „Gardianul",Nr.418,7 octombrie 2003,p.4.

101. *** **Din nou despre insula Șerpilor. Punct de vedere M.A.E.**, în :"Azi", București, Nr.1061,vineri 15 decembrie 1995, p.3.

102. Dobrinescu,Valeriu Florin, **România și organizarea postbelică a lumii (1945-1947),** București,1988.

103. *** **1878-1928. Dobrogea. Cincizeci de ani de viață românească**, București,1928.

104. *** **Documente oficiale din corespondența diplomatică de la 5/17 octombrie 1877 până la 15/27 septembrie 1878. Prezentate Corpurilor legiuitoare în sesiunea 1880-1881,** București,1880.

105. *** **Documente oficiale. Din corespondența diplomatică de la 2/14 septembrie 1877 până la 16/28 iulie 1880,** București,1880

106. *** **Documente privind istoria României. Războiul pentru independență.** Vol. IX, București,1955 (p.370- 385)

107. Dogaru Petre, **Insula Șerpilor – o parte a pământului românesc. Istorie și legendă**, în : "Tineretul liber", București, Anul IV, Nr.707,Vineri 24 iulie 1992, p.5.

108. Dogaru Petre Prof., **Insula Şerpilor în calea rechinilor**, în: "Formula AS", Bucureşti, Anul IV, Nr.111 (12), Martie 1994, p.8-9.

109. Dogaru Petre, **Insula Şerpilor străvechi pământ românesc. Consideraţii istorice**, în: "Tribuna învăţământului", Bucureşti, Nr. 31 - 32, 8 august 1994, p. 12 (I); Nr. 33-34, 22 august 1994, p.11(II).

110. Dogaru Petre, **Misterele din Insula Şerpilor: Enigme nedezlegate**, în : "Formula AS", Bucureşti, An 6, Nr.196,15-22 ianuarie 1996, p.8,9.

111. Dogaru Petre, **Insula Şerpilor în calea rechinilor.** Ediţia a II-a, necenzurată şi augmentată, Editura Saeculum I.O., Editura Vestala, Bucureşti,1996.

112. Dragalina, Virgil Alexandru, **Insula lui Achile**, în: "Noi Tracii". Anul I, Nr.9, mai 1975, p.1-6; Anul II, Nr. 1, septembrie 1975, p. 15-20.

113. Dragomir Silviu, **Insula Şerpilor – pământ românesc – aparţinând Dobrogei până la 1940**, în: "Dreptatea", Bucureşti, An 22,Nr.127,11 iulie 1990, p.1.

114. Dragomir Silviu, **Insula Şerpilor – pământ românesc**, în: "Dreptatea", Bucureşti, Anul XXIII,Nr.354, 30 aprilie 1991, p.1.

115. Dragomir Silviu, **Ostrovul furat – o istorie completă a Insulei Şerpilor**, în: "Cotidianul", Bucureşti, An 7, nr.283,6-7 decembrie 1997, p.4-5.

116. Drăghicescu Mih.[ail]lt.col., **Istoricul principalelor puncte pe Dunăre de la gura Tisei până la Mare şi pe coastele Mării de la Varna la Odesa,** Bucureşti,1943 (Cap.XII, p.488-494 : "*Insula Şerpilor*").

117. Drost R., **Über den Vogelzug auf der Schlangeninsel im Schwarzen Meer**, Friedländer Sohn, Berlin, 1930.

118. Drost R., **Forschungen über den Vogelzug auf der Schlangeninsel im Schwarzen Mer**,"Forschungen und Fortschritte", VI (1930), p.278 ş.u.

119. Drost R., **Observațiuni asupra trecerii păsărilor călătoare pe deasupra Insulei Șerpilor**, în: "Buletinul Meteorologic lunar", Seria II, Vol.IX, Nr. 7 (iulie 1930), p.155-156. Același studiu în: "Analele Dobrogei", Anul XI, 1930, Fasc. 1-12, p. 188-191.

120. Drugă Ovidiu, **Pentru că forează după petrol lângă Insula Șerpilor...Ucraina încalcă fățiș Tratatul cu România.**[Notă de protest adresată Ambasadei ucrainene la București de către Ministerul român al Afacerilor Externe], în : "Curentul", An 5, nr.142, 20 iunie 2001, p.1,3; "Adevărul", nr.3425, 21 iunie 2001, p.1; "România liberă", nr.3422, 22 iunie 2001, p.2; "Observator", Constanța, An 5, nr.1235,18 octombrie 2001, p.6.

121. Gheorghe Dumitrașcu, Senator,prof.univ.dr. **Unele aspecte ale relațiilor româno-ucrainene cu specială privire la tratatul cu Ucraina din 1997**, în (vol.) : *** Omagiu istoricului militar Jipa Rotaru, Constanța, 2001,p.380-387.

122. Dumitriu Anton, **Cartea întâlnirilor admirabile**, Editura Eminescu, București,1981 (p.285-291).

123. Dumitriu Anton, **Insula Șerpilor este un străvechi pământ românesc** (1-20), în: "România Mare", București, An 7, Nr. 287, 5 ianuarie 1996, p.19 - An 7, Nr. 305, 10 mai 1996, p.7.

124. Dumitru Constantin **Ambasadorul V.Vasilenko, negociatorul - șef al tratatului ucraineano-român din 1997 : După 1918, România s-a extins ilegal,** în : "Adevărul", București, Nr.2453, 16 aprilie 1998, p.9.

125. Dumitru Constantin, **Ucraina pune mâna pe petrolul și gazele din Insula Șerpilor** pe: Internet: file: //A:\insula serpilor 3.html., p.1-2.

126. Dumitru Constantin, **Fără să se refere la declarația oficialului de la Cernomorneftegaz. Ambasada Ucrainei la București acuză presa română pentru ceea ce se întâmplă lângă Insula Șerpilor**, în: "Adevărul", București, Nr. 3425, joi 21 iunie 2001, p.1.

127. Dumitru Constantin, **Kievul adoptă poziția ultimatumurilor defunctei U.R.S.S.**, în: "Adevărul", București, Joi 14 noiembrie 2002, p.9.

128. Ecobescu Nicolae, Duculescu Victor, **Dreptul tratatelor**,București,1995.

129. Eger E., **Inscription de l'île de Leuce**, în: "Bulletin de correspondence Hellénique", IX, 1885, p.375 ș.u.

130. Enăchescu C., Cpt.R.1(r), Dușa A., Cpt.R.1(r) ing., **Să-l ajutăm pe Gorbaciov. Aceasta este Insula Șerpilor**, în: "Democrația", București, Anul II, Nr.67, Nr.1, din Mai 1991, p.8.

131. Enăchescu C., Cpt.R.1(r) ing., **Insula Șerpilor - străvechi pământ românesc**, în: "Democrația", București, Anul II, Nr. 68, Nr. 2, din Mai 1991, p. 8.

132. *** **Enciclopedia civilizației grecești**, Editura Meridiane,București,1970.

133. Enculescu P., **Contribuțiuni la vegetația fanerogamică a Insulei Șerpilor**", în: "B.I.G.B.M.U.C.", IV (1924), p. 89-95.

134. Eskenasy Victor, **Izvoare cartografice medievale despre teritoriul românesc. Observații pe marginea unei lucrări recente**, în: "Revista de istorie", București, Tom 33, Nr.4,1980, p.759-766.

135. Eskenasy Victor, **Note la istoria litoralului vest-pontic**, în: Anuarul Institutului de Istorie" A.D. Xenopol", Iași, Tom XX,1983, p.419-423.

136. Fecioru Gh., **Să-l ajutăm pe Gorbaciov. Insula Șerpilor-străvechi pământ românesc. Date privind insula, statutul ei**, în: "Democrația", București, An 2, Nr. 65, 4 aprilie 1991, p. 7-8; An 2, Nr. 67, mai1991, p.8; An 2, Nr.68, mai 1991, p.8.

137. Gagiu Sabin, **Tratatul româno-ucrainean va călca pe o "mină"**, în: "Jurnalul Național", București, An IV, Nr. 1058,14 noiembrie 1996, p. 16,17

138. Geamănu Alexandru, **România va apela în ultimă instanță la Curtea Internațională de la Haga**, în: "Telegraf", Constanța, Anul IV, Nr.287, 7 decembrie 1995, p.3.

139. Geamănu Grigore dr., **Dreptul internaţional contemporan**, Bucureşti,1965.

140. *** **Geografia României. I. Geografia fizică**, Editura Academiei, Bucureşti,1983.

141. Georgescu Teodora, Purcăreanu Lucian, **Insula Şerpilor a avut un destin similar şarpelui**, în: "Jurnalul Naţional", Bucureşti, An 5,nr.1195, 5 mai 1997, p.16-17.

142. Géraud,Michel de Pierredon, **Istoria politică a Ordinului Suveran al Sf.Ioan de Ierusalim (Ordinul de Malta)**, Editura Universităţii, Bucureşti,1993.

143. Gheorghe Dan, **Ne vom judeca la Haga pentru Insula Şerpilor**, în: "Flacăra" Bucureşti, Nr. 30, 28 iulie -3 august 1993, p.7.

144. Gheorghe Gheorghe, **Tratatele internaţionale ale României. 1939 - 1965.** Texte rezumate, adnotări şi bibliografie, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti,1983.

145. Gherman Ion, Prof.dr.doc., **Cartea albă a unor vechi teritorii româneşti condamnate la înstrăinare**, Editura Cerna, Bucureşti,1999.

146. Ghiaţă Anca, **Toponimie şi geografie istorică în Dobrogea medievală şi modernă**, în: "Memoriile Secţiei de ştiinţe istorice". Academia Română, Bucureşti, Seria IV, Tomul V.1980, p.29-61.

147. Giurescu Const.C., **Ştiri despre populaţia românească a Dobrogei în hărţi medievale şi moderne**. Muzeul Regional de Arheologie Dobrogea, Constanţa,1966.

148. Giurescu,Dinu C., **România în al doilea război mondial (1939-1945)**, Bucureşti,1999.

149. Gogeanu Paul dr., **Dunărea în relaţiile internaţionale**, Bucureşti,1970.

150. Govor,Anca Cristina, **Insula Şerpilor era odată considerată parte din Dobrogea.Acum se află sub stăpânire ucraineană,**în : „Jurnal de Constanţa",An 3,Nr.94,21 august 2003,p.11.

151. Graur Valeriu, **Bufonada cu Insula Şerpilor .Tratatul cu Ucraina**, în: "România liberă", Bucureşti, Nr.1763, Marţi 16 ianuarie 1996, p.2.

152. Grămadă N., **La Scizia minore nelle carte nautiche del medio evo. Contribuzione alla topografia storica della Dobrogea,** în: "Ephemeris Dacoromana", IV,1930.

153. *** **Harta Dobrogei ridicată (de Marele Stat Major al Armatei) pe scara 1:10.000 în anii 1880-1883,** București,1887 (*include și planul Insulei Șerpilor la scara de 1:10.000*).

154. Harasim Adriana, **Istorie românească: Dunărea și M. Neagră. I-la Șerpilor,** în: "România Liberă", București, Anul XLIX, Nr.491, 21 septembrie 1991, p.4.

155. *** **Harta care ne doare. Documentar** "Cuget Liber"- Mediafax, în: "Cuget Liber", Constanța, Anul VII, Nr.1599, 25 octombrie 1995, p.7.

156. *** **Harta Insulei Șerpilor executată de ing.N. Celac în aprilie 1931; Vedere de ansamblu a Insulei Șerpilor; Farul văzut dinspre vest, fotografiat în 1931 de R.I.Călinescu; Latura nordică a Insulei Șerpilor...,** în: "Telegraf", Constanța, An 6, nr.43, 24 februarie 1997, p.10.

157. Hartley Charles A., **Sulina Mouth River Danube,** Iuly 1877 (*include planul Insulei Șerpilor*).

158. Herghelegiu Marius, Turturică Dan Cristian, **Prin cenușa unui imperiu. 1. In căutarea Insulei Șerpilor. Reportaj periculos,** în: "Expres", București, Anul 3,Nr.47(147),24-30 noiembrie 1993, p. 8-9; **Prin cenușa unui imperiu. 2. KGB - ul știe că insula e doar un monument natural,** Anul 3, Nr. 48 (148), 1-7decembrie 1993, p. 7; **Prin cenușa unui imperiu. 3. Pe Insula Șerpilor se află o splendoare de radar,** Anul 3, Nr.49 (149), 8-14 decembrie 1993, p.8-9.

159. Homer, **Iliada.** În românește de G. Murnu. București, 1955.

160. Hormonea Dragomir, **Insula Șerpilor: insula șarpelui. Opinii asupra drepturilor teritoriale ale României,** în: "Lumea magazin", București, Nr.3, 1996, p. 42-44.

161. Iliescu Vera, **Problema aparteneței Insulei Șerpilor – rezolvabilă prin negocieri**, în: "Jurnalul Național", București, Anul III, Nr. 773, 9/10 decembrie 1995, p. 13.

162. *** **Important seminar organizat de Fundația Colegiului Național de Apărare – Neptun mai 2000**, în : "Cotidianul", București, an 10, nr. 2670, 22 mai 2000, p.5; "Cuget liber", Constanța, an 12, nr. 2995, 22 mai 2000, p.3; "Curierul Național", București, An 11, nr. 2801, 22 mai 2000, p.9.

163. Inalcik Halil, **Imperiul otoman. Epoca clasică. 1300-1600**, București,1996.

164. *** **Insula Șerpilor**, în : "Curierul Sulinei", Sulina, Anul I, Nr.43, 28 noiembrie 1926, p.1(I); Anul I, Nr.44, 5 decembrie 1926, p.1(II). Semnat: *"Un dobrogean"*.

165. *** **Insula Șerpilor**, în: "Marea Noastră". Revista Ligii Navale Române, Anul IV, Nr.11, Noiembrie 1935, p.165.

166. *** **Insula Șerpilor. Vizita I.P.S.S.Episcopul Dunării de Jos. Proectul de înălțare a unui schit și al unei stații de salvare**, în: "Marea Noastră". Revista Ligii Navale Române, Anul V, Nr.10, octombrie 1936, p.185.

167. *** **Insula Șerpilor în actualitate**, în: "Strict Secret", An I, Nr. 34, 11 decembrie 1990, p.5; An I, Nr.35, 18 decembrie 1990, p.10.

168. *** **Insula Șerpilor, un teritoriu uitat de români** (Documentar "Cuget Liber"-Mediafax), în: "Cuget liber" Constanța, Anul VI, Nr.1228, Marți 9 august 1994, p.7.

169. *** **Insula Șerpilor nu a aparținut niciodată U.R.S.S.**, [Andrei Ștefan] în: "Totuși iubirea", Anul VI, Nr .31 (254), 27 iulie-3 august 1995, p.3.

170. *** **Insula Șerpilor – obiect de dispută româno-ucraineană**. Conferința de presă la M.A.E. - decembrie 1995, în:"Cuget Liber", Constanța, Anul VII, Nr.1636, 7 decembrie 1995, p.8.

171. *** **"Insula Şerpilor rămâne unde a fost", declară ministrul Meleşcanu**, în: "Cotidianul", An V, Nr.289 (1334), 11 decembrie 1995, p.8.

172. *** **Insula Şerpilor rămâne unde a fost**, în: "Adevărul", Bucureşti, Anul III, Nr.884, luni 11 decembrie 1995,p.3.

173. *** **Insula Şerpilor. Garnizoana militară: Legenda**, în: "Evenimentul zilei", An V, Nr.1086, 22 ianuarie 1996, p.3.

174. *** **Insula Şerpilor: Excursionişti la far; Insula Şerpilor: [...] epava vasului "Conigsliffe" [fotografii]; Sistemul [...] peninsular din aria Deltei Dunării; Insula Şerpilor văzută de Nicolae Densuşianu: [hărţi]; Insula şi templul lui Achile [facsimil]**, în: "Cotidianul", Bucureşti, An 7,nr.283, 6-7 decembrie 1997, p.4-5.

175. *** **Insula Şerpilor .Ofiţeri în excursie şi epava vaporului "Conigsliffe"[foto]**, în: "Magazin de filatelie, cartofilie şi numismatică", An.3, nr. 4, aprilie 1997, coperta I.

176. *** **Insula Şerpilor: între experimente şi paranormal**, în: "Observator", An III, Nr. 458, 7 aprilie 1999, p.10.

177. Ionescu Cristian, **Insula Şerpilor**.(Martor ocular – Comandor (r) ing.Constantin Necula - fost comandant al Flotilei de Dunăre-referitor la ocuparea insulei), în: "România Liberă, Bucureşti, Nr. 1,1282, 16 iunie 1994, p.5.

178. *** **Insula Şerpilor. Aspecte luate pe ţărmul de nord al insulei (foto: Institutul de Geografie din Cluj); Vedere de ansamblu a Insulei Şerpilor (foto: Institutul de Geografie din Cluj)**, în: "Cuget liber", Constanţa, an 12, Nr. 2995, 22 mai 2000, p.16.

179. *** **Insula Şerpilor – aşa cum arată ea pe Internet**: [foto]- Imagine din satelit, în: "Observatorul militar", An 14, nr. 24,18-24

iunie 2002, p.9.

180. Ionescu M.D., Lt., **Insula Şerpilor**, în: "Ovidiu", Constanța, Anul I,Nr.13,15 martie 1899, p.195-199; Anul I, Nr.17, 15 iunie 1899, p.265-266; Anul I, Nr.18, 1 iulie 1899, p.286-288; Anul I, Nr.19-21, 25 august 1899, p.311-313.

181. Ionescu M.D., Cpt., **Insula Şerpilor**, în (Vol.): *** Dobrogea în pragul veacului al XX - lea, Bucureşti,1904 (Cap.VI), p.305-318).

182. Ionescu Dobrogeanu, Colonel, **Spicuiri şi tălmăciri din Herodot. În legătură cu regiunea vecînă gurilor Dunării,** în: "B.S.R.R.G.", Bucureşti, Tomul XLII,1923, p. 235-241.

183. Ionescu Mircea, **Insula păsărilor albe şi a sufletelor de eroi**, în: "Marea Noastră". Revista Ligii Navale Române, Anul III, Nr.17, Noiembrie 1940, p.272-273.

184. Iordache Doru, **O explicație geostrategică a unui diferend cu implicații militare: stațiile de radiolocație de pe Insula Şerpilor bat până pe coastele libiene**, în : "Evenimentul Zilei", An V, Nr.1086, luni 22 ianuarie 1996, p.3.

185. Iordache Constantin, Viceamiral (r), **Unele aspecte ale problematicii maritime şi fluviale româneşti,**Constanța,2001.

186. Iorga N., **Studii istorice asupra Chiliei şi Cetății Albe**, Bucureşti,1899.

187. *** **Istoria Românilor. Vol. I. Moştenirea timpurilor îndepărtate**, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2001.

188. *** **Întâlnire româno-ucraineană la nivel de premieri**, în: "Adevărul", Bucureşti, Nr.1742, 11 decembrie 1995, p.1.

189. *** **În zona Insulei Şerpilor s-a descoperit țiței - dar îl exploatează ucrainenii. Anunț făcut de compania petrolieră engleză ce forează în platforma continentală din apropierea Insulei Şerpilor**, în: "Cuget liber", Constanța, An 13, nr.3346,13 iulie 2001, p.1,3; "România liberă", Nr.3340,13 iulie 2001, p.1;"Curentul", An 5, nr.162,13 iulie 2001, p.1,2; "Independentul", An 2, nr.162,13 iulie 2001, p.16 – An 2, nr.164,16

iulie 2001,p.16;"Ziua", An 8, nr.2152,14 iulie 2001, p.3.

190. Jajlenko V.P., **Graffiti Lévki, Berezani I Ol'vii**, în: "Vestnik drevnei istorii"(în continuare: V.D.I.), Moscova, 2, 1980.

191. Karyshkovskij P.O., **Ol'vijkie monety,najdennye na ostrove Levke**, Materialy po arkheologii Severnogo Pritchernomor'ja,Kiev, 1983, p.158-176.

192. Kernbach Victor, **Dicționar de mitologie generală**,Editura Științifică și Enciclopedică, București,1989.

193. Klejman I.B., **Terrakoty o.Levka (Belogo ostrova) i svjatilishcha Akhilla Pontarkha,Terrakoty Severnogo Pritcchrnomor'ja**, în: "Svod Arkheologischeskikh Istochnikov", Moscova, 1976, Vyp.G.I-II-T.1, p.24 ș.u.

194. Köehler H.K.E., **Mémoire sur les iles et courses consacrées à Achille dans le Pont Euxin**, în: "Mémoires de l'Academie imperiale des Sciences de St.Petersbourg", Tom X, 1826, p.531-716.

195. Lache Ștefan, Țuțui Gheorghe, **România și Conferința de pace de la Paris din 1946**, Editura Dacia, Cluj Napoca,1978.

196. *** **La Commission Eoropeene du Danube et son ouvre de 1856 a 1931**, Paris, MCMXXXI.

197. Lari Iorga Leonida, Ursa George, **Tratatul criminal cu Ucraina - cea mai mare porcărie revărsată în capul Poporului Român de Emil Constantinescu și troika trădătoare C.D.R. - U.S.D. - U.D.M.R. Aprecieri la prevederile Tratatului referitoare la Insula Șerpilor și Brațul Chilia**, în: "România Mare", București, An VIII,Nr.360,6 iunie 1997,p.12-13.

198. Lévêque Pierre, **Aventura greacă**. Vol.I, Editura Meridiane, București,1987.

199. Lovinescu Vasile, **Dacia hiperboreeană.** Ediția a II-a, Editura Rosmarin, București,1996 (Cap. I, p.14-29).

200. Mara Dorin, **Marina Regală a României în cel de al doilea război mondial**, București, 2000.

201. Maraveleas A. Gheorghios, **Războiul troian**, Editura Militară, București,1993.

202. Marcu Nicolae, Cpt.R.1(r), **Insula Șerpilor – Reportaj monografic**, în: "Marea Noastră", Constanța, Anul II, Nr. 6, Serie nouă ianuarie-martie 1993,p.18-19.

203. Maria, Regina României, **Insula Șerpilor,** Editura Arania, Brașov,1991.

204. Maria, regină a României, **Poveşti**,Vol.I,1996(Vezi p.91-124).

205. Marin Viorica, **România cere rediscutarea Protocolului din 1948**, în: "Cronica Română", București, An III, Nr.881, joi 8 decembrie 1995, p.4.

206. Mazilu Dumitru, **Insula Șerpilor : statut juridic, evoluții istorice, implicații în delimitarea spațiilor maritime**(1), în : "Azi" 7 - 8 octombrie 2000, Seria 4, Nr. 2366, p. 10; (2), în:"Azi", 21-22 octombrie 2000, Seria 4, Nr. 2378, p.10; (3), în: "Azi", București, Sâmbătă-Duminică,11-12 noiembrie 2000, Seria 4, Nr. 2384, p.10; (4), în: "Azi", București, Sâmbătă-Duminică,11-12 noiembrie 2000, Seria 4, Nr. 2396, p.10.

207. Mazilu Dumitru, **Insula Șerpilor : statut juridic, evoluții istorice, implicații în delimitarea spațiilor maritime**, în: "Dosarele istoriei", An 6, nr.2, februarie 2001, p.50-54.

208. Mazilu Dumitru, **Insula Șerpilor** [Referire la reglementările internaționale], în: "Palatul de justiție", Nr.10, 2002, p.4.

209. Mazilu Dumitru, Prof.univ.dr., **Dreptul mării. Concepte și instituții consacrate de Convenția de la Montego-Bay,** Editura Lumina Lex, București, 2002 (Capitolul II, p.127-136*: Insula Șerpilor – statut juridic; evoluții istorice; implicații în delimitarea spațiilor maritime*).

210. Măcriș Anatol, **Insula Șerpilor nu aparține U.R.S.S.**, în: "Națiunea", Anul II, Nr.30 (3), ianuarie 1991, p.7.

211. Meleșcanu Teodor, **România și problemele ei externe cele mai apropiate: Tratatul cu Ucraina și Insula Șerpilor. Interviu cu dl.Teodor Meleșcanu, ministru de externe** (I-II), realizat de Constantin Ciochină, în: "Cuget liber", An 8,

nr. 1780, 1-2 iunie 1996, p.1,8; nr.1781, 3 iunie, p.1,4.

212. Meruţiu V., **O excursie în Delta Dunării. Dare de seamă**, în: "Lucrările Institutului de Geografie al Universităţii din Cluj". Vol.II (1924-1925), Cluj,1926, p.23-33 (p.25-27: despre Insula Şerpilor).

213. Mezincescu Eduard, **Insula Şerpilor a fost cedată de Petru Groza?**, în: "Zig Zag", An I,Nr.36,12-18 noiembrie 1990, p.2.

214. *** Ministerul Afacerilor Străine. **Cestiunea Dunarei. Acte şi documente**, Bucureşti,1883.

215. Mircu Marius, **Dosar Ana Pauker**, Bucureşti,1991.

216. *** **Misiunile lui A.I.Vâşinski în România. (Din istoria relaţiilor româno - sovietice, 1944-1946). Documente secrete**, Bucureşti, 1997.

217. Miţilineu M., **Colecţiune de tratate şi convenţiunile României cu puterile străine**, Bucureşti, 1874.

218. Mogoşanu Alexandru, **Insula Şerpilor între legendă şi adevăr**, în: "Jurnal internaţional", Bucureşti, Anul I, Nr. 28, Sâmbătă 24 noiembrie 1990 (Caiet săptămânal, Duminecă 25 noiembrie 1990), p.1-4.

219. Mogoşanu A.P.dr., **Insula Şerpilor** (2), în: "R.I.M.", Bucureşti, 3 (9),1991, p.40-41.

220. Mourzakevitch N.N., **Monety otyskannye na ostrove Levke ili Fidonisi**, în: "Zapiski Odesskogo Obshchestva Istorii i Drevnostei"(în continuare: Z.O.O.I.D.), Tom III,1853.

221. Mourzakevitch N.N., **Pijezdka na ostrovo Levke ili Phidonisi**, în:"Z.O.O.I.D.", T.1,1844, p.549-562.

222. Munteanu Ion, lt.col., Consideraţii de ordin geostrategic asupra evoluţiei Dobrogei în cadrul "Problemei orientale", în : "Anuar. Studii de politică de apărare, teorie, doctrină, artă şi istorie militară", Editura Vasile Cârlova, Bucureşti, 1996, p.58-69.

223. Murgoci Gheorghe, **Cercetări geologice în Dobrogea nordică. Cu privire specială la rocile paleozoice şi eruptive,** în: "Anuarul Institutului Geologic al României", Bucureşti, V(1911), Fasc.II, Bucureşti,1914, p.307-494 (p.313-315: "Insula Şerpilor").

224. Muşat Ioan, Viceamiral, Enăchescu Corneliu, Cpt.R.1 ing., Popa Constantin, Cpt.R.1, Ţigănaş Emanoil, Cpt.R.1, **Consideraţii privind platoul continental şi zonele economice exclusive în Marea Neagră**, Constanţa,1988.

225. Muşat M., **Drama României Mari**, Bucureşti,1992.

226. Müller A., Ebner A., **Contribuţiuni la cunoaşterea faunei Insulei Şerpilor**, în: "Întâiul Congres naţional al Naturaliştilor din România", Cluj 1930, p. 337-344

227. Năstase Adrian, **Documente fundamentale ale dreptului internaţional şi ale relaţiilor internaţionale 1 a.**, Bucureşti, 1997.

228. Năsturel Petre Ş., **Izvoare scrise privind aşezările dobrogene de pe malul Dunării în secolele XI-XIV,** în: "Revista de istorie", Bucureşti, Tom 34, Nr.2,1981, p.311-345.

229. Neagoe Sever, **Teritoriul şi frontierele în istoria românilor**, Editura Ministerului de Interne, 1995.

230. Neagu Cosma, **U.R.S.S. stăpâneşte ilegal insula Şerpilor**, în: "Zig Zag", An I, Nr.35, 5-11 noiembrie 1990, p.1.

231. Necula Constantin, C-dor (r), **Aşa a fost răpită Insula Şerpilor**, în: "Marea Noastră", Constanţa, Anul VII, Nr.12, Iulie - Septembrie 1994, p.19.

232. Necula Constantin, **Insula Şerpilor – victima diplomaţiei forţei**, în: "Marea Noastră", An 9, nr.32, iulie - septembrie 1999, p.22-23.

233. Necula Constantin, **Insula Şerpilor.2.Ce s-a întâmplat după 23 august 1944**,în :"Timona"Constanţa,Anul

VIII,Nr.86,decembrie 2003,p.2.

234. *** **Negocierile româno - ucrainene s-au împotmolit la frontiere. Nici un cuvânt despre Insula Şerpilor.Interviu cu Volodimir Vasilenko, şeful delegaţiei ucrainene de negociatori** [Cristina Zărnescu], în: "Ziua", Bucureşti, An 3, Nr.521, 4 martie 1996, p.4.

235. Negreanu M.D., **Éléments magnétiques en Roumanie**, în: "B.S.Ş", Bucureşti, Anul VII, Noiembrie – Decembrie 1898, p.435-453.

236. Negruşa D., **Incursiune în istorie, geografie şi mitologie**, în: "Dimineaţa", An 11, nr.87,15 februarie 2001, p.8.

237. *** **"Nici români, nici ucraineni nu au descoperit comori pe Insula Şerpilor": Excelenţa Sa Alexandr Cealîi, ambasadorul Ucrainei la Bucureşti** (II) [Interviu], în : "Ziua", Bucureşti, Anul III, Nr.531,15 martie 1996, p.4.

238. Nistor Ion I., **Problema ucraineană în lumina istoriei**, Rădăuţi, 1997.

239. Nistreanu Andrei, **Cum a devenit Insula Şerpilor"Zmeinâi Ostrov". Repere politico-juridice privind contenciosul frontierei de stat dintre Ucraina şi România**, în : "România Liberă", Bucureşti, Miercuri, 13 decembrie 1995, p.21.

240. Nistreanu Andrei, **Un "moft"diplomatic?: Insula Şerpilor**, în: "România Liberă", Bucureşti, Nr. 1758, 10 ianuarie 1996, p.8; 16 ianuarie 1996, p.2.

241. Niţu Iulian, **Radu Vasile a discutat cu ministrul de externe ucrainean [Boris Tarasiuk] problema Insulei Şerpilor,** în : "Curierul Naţional", Bucureşti, An X,Nr.2418, 20-21 februarie 1999, p.3.

242. *** **Noul statut al Dunării. C.I.D. şi C.E.D.**, Bucureşti,1921.

243. Nueleanu Iulia, Iosef Marius, **Ucraina scoate viaţă din piatra seacă a Insulei Şerpilor** [*Guvernul ucrainean încearcă să demonstreze că insula este locuită, pentru a obţine extinderea apelor*

teritoriale], în : "Curentul", An 6, nr. 48, 27 februarie 2002, p.2.

244. Okhotnikov S.B., Ostroverkhov A.S., **The sanctuary of Achilles on Leuke Island**, Kiev, 1993 .

245. Okhotnikov S.B., Ostroverkhov A.S., - **L'ile de Leuke et le culte d'Achille**", în: "Pontica, Constanța, XXIV, 1991, p.53-74.

246. Oprea Ion, **Insula Șerpilor – pământ românesc.** [De vorbă cu prof. dr. Petre Alexandrescu, directorul Institutului de Arheologie din București], în : "Evenimentul", București, Anul II, Nr.52, 29 aprilie-6 mai 1991, p.1,4-5.

247. *** **Ordinul Suveran de Malta în România**, în: "Palatul de Justiție".Serie nouă, București, Nr. 6-7, Iulie 1992, p.12 (I), Nr. 8-9, Septembrie 1992, p.12 (II); Nr.10-11, Noiembrie 1992, p.12 (III).

248. *** **Ostrov Levka**, în: "Arkheologija Ukrainskoj S.S.R."5.T.II, Kijev,1986, p.328-329.

249. Pădureanu Dominuț, **Când și cum a fost răpită Insula Șerpilor**, în: "Marina Română", Constanța, Anul IV, Nr.26,1994, p.14-15.

250. Pădureanu Dominuț, **Insula Șerpilor. Documentar**, în: "Revista Istorică", București, Tomul 6,1995, septembrie-octombrie, p.825-845.

251. Pădureanu Dominuț, **Considerații generale privind Insula Șerpilor**, în: Buletinul celei de-a XIV-a sesiuni de comunicări științifice a cadrelor didactice din Academia Navală "Mircea cel Bătrân"- Constanța,25-27 mai 1995. Vol.III, Constanța, 1995, p.401-408.

252. Pădureanu Dominuț, **Insula Șerpilor între forța dreptului și dreptul forței** (I), în: "Buletinul Marinei Militare", Constanța, 1, 1995, p.77-94.

253. Pădureanu Dominuț, **Istoria unui jaf: Insula Șerpilor**, în: "Cuget Liber", Constanța, Anul XII, Nr.2995, Luni 22 mai 1995, p.16.

254. Pădureanu Dominuț, **Rapturile teritoriale sovietice și drama căpitan - comandorului Constantin Copaciu,** în: "R.I.M.", București, 1(41), 1997, p.40-41.

255. Pădureanu Dominuț, **Considerații privind farul din Insula Șerpilor**, în: "Anuarul Muzeului Marinei

Române" (în continuare: A.M.M.R.), Constanţa, Tomul III/2,1999, p.121-134.

256. Pădureanu Dominuţ, **Insula Şerpilor şi implicaţiile statutului său juridic**, în: "Revista Fundaţiei Colegiului Naţional de Apărare", Bucureşti, Anul VI, Nr.1, 2000, p.57-61.

257. Pădureanu Dominuţ, dr., **Descoperirile arheologice din Insula Şerpilor (secolele XIX-XX)**, în (Vol.): A XXIX-a sesiune de comunicări cu participare internaţională "Tehnologii moderne în secolul XXI", organizată de Academia Tehnică Militară, Bucureşti, 2001, (volum) p.73-77 (*extras şi pe CD*).

258. Pădureanu Dominuţ, dr., **Consideraţii privind atestarea Insulei Şerpilor în cartografia secolelor II - XX**, în: "A.M.M.R.", 2001,Tom IV, Constanţa, 2002, p.281-294.

259. Pârvan Vasile, **Dacia**, Editura Ştiinţifică, Bucureşti,1972.

260. Pârvan V., **Începuturile vieţii romane la gurile Dunării**, Ediţia a II-a, Bucureşti,1974.

261. Pânzaru Mircea, **O geografie spirituală - Insula Şerpilor**, în: "Telegraf", Constanţa, An 6, nr.91, 21 aprilie 1997, p.11.

262. *** **"Pentru Ucraina, semnarea Tratatului cu România are importanţă strategică": Insula Şerpilor este parte inalienabilă a teritoriului său". Declaraţiile ambasadorului Ucrainei , Alexandr Cealîi, prezent la Bucureşti**, în: "Curierul naţional", Bucureşti, An 7, Nr. 1500, 14 februarie 1996, p.4.

263. *** **Pentru Ucraina, semnarea Tratatului cu România are importanţă strategică. Interviu Mediafax - Răspunde Excelenţa Sa Alexandr Cealîi, ambasador la Bucureşti**, în: "Azi", Bucureşti, Nr.1109,16 februarie 1996, p.9.

264. *** **Periplul Pontului Euxin** (aparţinând unui geograf bizantin), în: "Arhiva Dobrogei". Vol.II (1919), Bucureşti,1920, p.261-299.

265. Perfil Pavel, **Cui mai aprţine insula Şerpilor?,** în: "Curierul Românesc", Bucureşti, Anul V, Nr.12, decembrie 1993, p.16.

266. Perfil Pavel, **Un furt autorizat : insula Şerpilor**, în: "Tinerama", Nr.262, 20-26 decembrie 1995, p.3.

267. Perfil Pavel, **Venin pe marginea unei cărţi...**, în: "Tinerama",Bucureşti,Nr.278,16-22 aprilie 1996,p.8.

268. Petre George, **Eseu despre ieşirea la Mare - Insula Şerpilor; proprietatea României asupra platoului continental,** în: "Marea Noastră ", An 7, Nr.22, ianuarie-martie 1997, p.11-Nr.23, aprilie- iunie 1997, p.23.

269. Petre Georgescu, **Aspecte ale negocierilor româno-ucrainene în legătură cu delimitarea platoului continental,** în: "Marea Noastră". Serie nouă. Anul XII, Nr.3(44), iulie-septembrie 2002, p.21.

270. Piatycheva N.V., **Arkeologitcheskoje obsledovanije ostrova Levki (o.Zmeinyi) osen'ju 1964 g.,** Trudy GIM , No.40,1966, p.58-70.

271. *** **Platformă marină în derivă...; "Apa Albă" fotografiată din helicopter; Delfini antrenaţi pentru misiuni militare; OZN-uri deasupra Insulei Şerpilor,** în : "Formula AS", Bucureşti, An 6, Nr.196,15-22 ianuarie 1996, p.8,9.

272. Pop Luciana, **Insula Şerpilor:Ucraina doreşte rezolvare Bilaterală cu România.**[Afirmaţii ale Ambasadorului demisionar al Ucrainei la Bucureşti,Anton Buteiko],în:„Azi",Nr.3259, 1 octombrie 2003,p.4.

273. Popa [-Lisseanu], George, **ΛΕΥΚΗ. Insula Şerpilor**, în : "Revista pentru Istorie, Arheologie şi Filologie"(în continuare: R.I.A.F.), Bucureşti, Vol. VII, 1894, p.390-416.

274. Popa-Lisseanu,George, **Insula Şerpilor**, în: "Analele Dobrogei", Constanţa, Anul IV, Nr.2,aprilie-iunie 1923, p.270-287.

275. Popa-Lisseanu G., **Romanica. Studii istorice, filologice şi arheologice**, Bucureşti,1926 (Cap.III, p.115-153 : *ΛΕΥΚΗ Insula Şerpilor*).

276. Popa Răzvan, Riscând să transforme zona într-un lac de motorină.**Ucrainenii au pus o benzinărie plutitoare de 1000 t.în mijlocul Deltei**,în : „Adevărul",Luni 16 februarie 2004,p.10.

277. Popescu Oana, Aflat în vizită la Bucureşti.**Preşedintele Parlamentului ucrainean acuză România de nerespectarea drepturilor minorităţilor** în : „Adevărul",vineri 14 noiembrie 2003.

278. Popescu Oana,Budin Loreta,Popa Răzvan, **Sfiosul ministru Geoană a tăcut mâlc în faţa sfidărilor omologului său ucrainean,** în : „Adevărul",Nr.4240,Joi 19 februarie 2004,p.1,12.

279. Popescu Caşin, **Insula lui Achile, Leuce. Localizare şi precizări istorice**, Casa de presă şi Editură Anotimp. Editura Abaddaba, Oradea, 2000.

280. Popescu Cristache, General, **Excursia filialei Chişinău pe Dunărea Maritimă şi la Insula Şerpilor,** în: "Marea Noastră", Anul VIII, Nr.9, septembrie 1939, p.242-246.

281. Popescu - Spineni, Marin, **România în istoria cartografiei. Până la 1600**.I., Bucureşti, 1938.

282. Popescu - Spineni, Marin, Dr., **România în izvoare geografice şi cartografice. Din antichitate până în pragul veacului nostru**, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică,Bucureşti,1978.

283. Popovici Ioan, Grigore Mihai, Marin Ion, Velcea Ion, **Podişul Dobrogei şi Delta Dunării. Natură, om, economie,** Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti,1984.

284. Preda-Mătăsaru, Aurel, dr., **Forţa cinismului şi cinismul forţei**, Bucureşti, 1995 (Cap.V, p.95-101: "*Insula Şerpilor*").

285. Preda Aurel dr., **Statutul politico-juridic al Insulei Şerpilor**, în: "Lumea Magazin", Bucureşti, An IX, Nr.8 (100), 2001, p.36-37

286. Preda Aurel,dr., **Statutul politico-juridic al Insulei Şerpilor**, în : http ://www.lumeam.ro./nr.8 2001/ /statutul.html – top, p.1-3.

287. Prouglo V.I., **Ostrov Levka - Antitchnyje gosudarstva Severnogo Pritchernomor'ja**, Moscova,1984.

288. Rădulescu Adrian, **Istoria românilor dintre Dunăre şi Mare.**

Bitoleanu Ion, **Dobrogea**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.

289. Rădulescu Adrian, Bitoleanu Ion, **Istoria Dobrogei**, Editura Ex Ponto, Constanta, 1998.

290. *** **Relațiile României cu Ucraina – amenințate de disputa privind Insula Șerpilor** [Associated Press], în: "Curierul Național", An VI, Nr.1451, marți, 12 decembrie 1995, p.3.

291. *** **"România și problemele ei externe cele mai ardente"**.[Tratatul cu Ucraina și Insula Șerpilor. Interviu cu dl.Teodor Meleșcanu, ministru de externe (I-II)].(Constantin Ciochină), în: "Cuget liber", Anul VIII, Nr.1780, 1-2 iunie 1996, p.1,8 –Anul VIII, Nr.1781, 3 iunie 1996, p.1,4.

292. *** **România și Ucraina încep disputa asupra Insulei Șerpilor**. [Negocieri privind delimitarea platoului continental în Marea Neagră, 14-16 ianuarie 1998], în : "Jurnalul Național", București, Anul VI, Nr.1409, 15 ianuarie 1998, p.6.

293. *** **România ar putea sesiza Curtea de la Haga în cazul exploatărilor ucrainene din Marea Neagră/ (...). Tratatul cu Ucraina; Negocierea platoului continental al Mării Negre; Declarație a Primului - ministru Adrian Năstase la Forumul Presei Române de Pretutindeni**, în: "Cuget liber", Constanța, An 13, nr.3430,19 octombrie 2001, p.3;"Curentul", An 5, nr.246,19 octombrie 2001, p.10-nr.251, 25 octombrie 2001, p.11.

294. România. Direcția Hidrografică Maritimă. **Cartea farurilor, semnalelor de ceață și radiofarurilor din Marea Neagră și Marea Marmara,** Constanța. [f.a.].

295. Roșca Stănescu, Sorin, **"Nu a mai rămas nici un șarpe pe Insula Șerpilor". Ghenadi Korzh, redactor al cotidianului "Independența" din Kiev, argumentează de ce România nu are drept la provinciile anexate de Ucraina** (1-8), în: "Ziua" Anul III, Nr.522, 5 martie 1996, p.3 – Anul VIII, Nr.529,13 martie 1996, p.3.

296. Rousjaeva A.S., **Ostrov Levka**, în: "Arkheologija Ukrainskoj S:S:R: ", Kijev, Tom II,1986, p.328-329.

297. Radu Sergiu, Ruba, **Singura țară din Europa rămasă divizată**,

în: "Phoenix", An I, Nr.37,15-21 octombrie 1990, p.12.

298. Radu Sergiu, Ruba, **O.N.U.- problema teritoriilor române ocupate**.../Cu referiri la Insula Şerpilor, în : "Tinerama", Nr.43, 6-12 septembrie 1991, p.11.

299. Răuţiu Cristian, **De ce nu vom avea înapoi niciodată Insula Şerpilor**, în : "Cotidianul", Anul V, Nr.207 (1252), Marţi 5 septembrie 1995, p.3.

300. Rus Dumitru, **Teritorii locuite de români în afara graniţelor ţării,** Deva, 1997 (Cap.V, p.233-248: *"Insula Şerpilor"*).

301. *** **Scrisoare deschisă: Un grup de 12 societăţi culturale cer preşedintelui [Ion] Iliescu şi Guvernului să nu încheie Tratatul de bază cu Ucraina. Replica cotidianului "Azi" la serialul "Nu a mai rămas nici un şarpe pe Insula Şerpilor", dată ziariştilor din Kiev**, în: "Ziua", Bucureşti, An III, Nr.540, 26 martie1996, p.3.

302. Schliemann Heinrich, **Pe urmele lui Homer**. Vol. I-II, Editura Meridiane, Bucureşti,1979.

303. Seişanu Romulus, **Dobrogea, Gurile Dunării şi Insula Şerpilor. Schiţă monografică. Studii şi documente**, Bucureşti,1928, Editura ziarului "Universul", Bucureşti, 1928 (Partea I-a, p.79-82: *"Insula Şerpilor"*).

304. Simionescu I., **Insula Şerpilor**, în(Vol.): Idem, O ţară de poveşti. I. Dobrogea, Editura Cartea Românească, Bucureşti,1928,p.49-52.

305. Sîrbu Marian, Lt.cdor.drd., Petru Maria, Lect.univ.drd., **Incursiunea crucişătorului german "Breslau" împotriva Insulei Şerpilor – iunie 1917,** în (Vol.): A XXVIII-a sesiune de comunicări ştiinţifice cu participare internaţională, organizată cu ocazia sărbătoririi a 50 de ani de la înfiinţarea Academiei Tehnice Militare, Bucureşti,1999, p.88-95.

306. Sîrbu Marian, **Marina română în primul război mondial**, Editura Academiei Navale "Mircea cel Bătrân"- Constanţa, Constanţa, 2002.

307. Solovyov S.L., **Ancient Berezan.The Architecture,History and Culture of the First Greek Colony in the Northern Black Sea,** Brill.Leiden-Boston-Köln,1999.

308. *** **Speranţe pentru Insula Şerpilor**.Simpozion organizat de Liga Navală Română şi Muzeul Militar Naţional din Bucureşti, în: "Capital", An 5, Nr.39, 3 octombrie 1996, p.12.

309. Spratt Thomas, Captain, **Remarks of the Serpents Island,** London,1857.

310. Staicu-Buciumeni, Neculai, **Basarabia, Bucovina şi Ţinutul Herta străvechi pământ românesc**, Editura Vasile Cârlova, Bucureşti,1999.

311. Stamate Grigore,dr., **Frontiera de stat a României**, Editura Militară, Bucureşti, 1997.

312. Stan,Constantin I., **Unirea Basarabiei cu România în contextul relaţiilor româno-ucrainene (1917-1918)**,în :„Sargetia",Deva,XXVII/2, 1997-1998,p.405-422.

313. Stănciulescu Oana, **Ucraina ţine cu dinţii de insula Şerpilor pentru uriaşul rezervor petrolifer din adâncuri,** în: "Ziua", Bucureşti, Anul II, Nr.426 7 noiembrie 1995, p.5.

314. Stănescu G. Gabriel, **Şerpii din insulă să-i mănânce!,** în: "Ziua", Bucureşti, Anul II, Nr.455, 11 decembrie 1995, p.3.

315. Stănescu Raymond, Crăciunoiu Cristian, **Marina română în primul război mondial. 1916-1918**, Editura Modelism, Bucureşti, 2000.

316. Stoica Victor, **În atenţia Parlamentului României. Motive de meditaţie înaintea ratificării noului Tratat cu U.R.S.S.**, în: "România Liberă", Bucureşti, Anul XLIX, Nr.379 (14.413), 17 aprilie 1991, p.5.

317. Sturdza D., **Recueil de documents relatifs à la liberté de navigation du Danube,** publiés par Berlin, 1904.

318. Szlavik Monica, **Deşi au trecut doi ani de la semnarea tratatului româno-ucrainean, statutul Insulei Şerpilor nu a fost încă soluţionat –**

		declară dr. Dominuţ Pădureanu [de la] Academia Navală "Mircea cel Bătrân" din Constanţa, în: "Curierul Naţional", Bucureşti, An 11, nr.2803, 24 mai 2000, p.9.
319.	Şelariu Octavian,dr.,	**Despre Insula Şerpilor**, în: "Marina Română", Constanţa, Anul II, Nr.7, August 1991, p.19.
320.	Şişcanu Ion,	**Traseul frontierei pe Dunăre – obiectivul tratativelor româno-sovietice de la Moscova, 1940,** în : "Revista de istorie", Bucureşti, Nr. 5-6 (Mai-Iunie), 1995, p. 477-496.
321.	Şişcanu Ion,	**Uniunea Sovietică – România. 1940. (Tratative în cadrul comisiilor mixte),** Editura ARC, Chişinău,1995.
322.	Ştefănescu Silviu, Maior (r),	**Am fost pe Insula Şerpilor**, în: "R.I.M.", Bucureşti, 3(31), 1995, p.48.
323.	Taitbout de Marigny E.,	**Portulan de la Mer Noire et de la Mer d'Azov**,1830 (*Avec atlas*).
324.	Taitbout de Marigny E.,	**Atlas de la Mer Noire**, Odesa,1850.
325.	Taitbout de Marigny E.,	**Atlas - Hidrographie de la Mer Noire et de la Mer d'Azov. Description topographique et archéologique de leurs côtes depuis anciens jusqu'a nos jur,** Trieste, 1856 (*în foaia a VIII-a apar redate Delta Dunării şi Insula Şerpilor*).
326.	Teodorescu Aurelian, Prof.dr.,	**Insula Şerpilor. Între forţa dreptului şi dreptul forţei** / 06 octombrie 1999, Internet – "Go Top".
327.	Teodorescu M.Emil,	**Obiectele Muzeului din Odesa referitoare la trecutul României**, în: "R.I.A.F.", Bucureşti,Vol.VII,1894, p.240.
328.	Teodorescu C.Gh.,	**Mărturii geografice despre ţările noastre de la Heorodot până la Wilkinson (450 î.Hr.- 1820),** Buzău, 1942.
329.	Teşa Ion,Lt.col,de justiţie,drd.,	**Insula Şerpilor din perspective istorice,geografice şi juridice**,în (vol.): *** Omagiu istoricului militar Jipa Rotaru,Constanţa,2001,p.388-394.
330.	Teşa Ion,	**Insula Şerpilor. Consideraţii istorico-juridice**, în: "A.M.M.R.", Constanţa, Tom

IV, 2001, p.273-279.

331. Teşa Ion, Colonel drd., **Controverse în cadrul negocierilor romîno-sovietice privind delimitarea platoului continental şi a zonei economice exclusive**, în: "Marea Noastră". Serie nouă. Anul XII, Nr.3(44), iulie-septembrie 2002, p.20-21.

332. Teulescu P., **Congresul din Paris. Protocoale şi Tratatul de pace**. Publicate după Monitorul francez, Bucureşti,1856.

333. Tinu Dumitru, **Şerpăria din Insula Şerpilor**, în: "Adevărul", Bucureşti, sâmbătă 9 decembrie-duminică 10 decembrie 1995, p.1.

334. Toader Ion - Dănuţ, Comandor (r), **Insula Şerpilor-un copil abandonat...**, în: "Marea Noastră", Constanţa, Anul XII, Nr.1(42), ianuarie-martie 2002, p.6-8; "Independentul", An 3,nr.526,20 septembrie 2002, p.1,5.

335. Tocilescu Grigore, **Dacia înainte de romani**, Editura Academiei, Bucureşti,1880.

336. Toma Virgiliu, **Totul despre Insula Şerpilor: "Cuiul lui Pepelea" din Marea Neagră poate fi recuperat de România**, în: "România Liberă", Bucureşti, Nr.1675, 27 septembrie 1995, p.19.

337. Traci Lilia, **Mirosul de petrol al Insulei Şerpilor**, în: "Lumea magazin", An 10, nr.10 (114), octombrie 2002, p.10-11.

338. Tudor Tiberiu, **Istoria dramatică a teritoriilor româneşti ocupate. Tratatul cu Ucraina-1997**, Editura "Ion Creangă", Bucureşti, 2000.

339. *** **Ucrainenii încearcă să demonstreze că insula Şerpilor este locuită.Declaraţii ale lui Ghiorghi Prisăcaru,preşedintele Comisiei de politică externă a Senatului,** în : „Azi",Nr.3247,17 septembrie 2003,p.2; „Adevărul",Nr.4124,1 octombrie 2003,p.15.

340. *** **Un teritoriu răpit: Insula Şerpilor**. [Anchetă de Iulian Anghel]. Opinii: Dumitru Ceauşu, Directorul Direcţiei Juridice şi a Tratatelor din Ministerul Afacerilor Externe; Ion Diaconescu, preşedinteşe P.N.Ţ.C.D.; Emil Constantinescu, preşedintele Convenţiei Democratice; Emil Tocaci, senator P.N.L.; Florin Constantiniu, istoric, Institutul de Istorie "Nicolae Iorga"; Armand

Goşu, cercetător ştiinţific, Institul de Istorie "Nicolae Iorga", în: "22", Bucureşti, An 7, Nr.7,14-20 februarie 1996, p.6-7.

341. Urian Tudorel, **Primul examen al noii diplomaţii: Tratatul cu Ucraina - Statutul Insulei Şerpilor şi împărţirea platoului continental**, în: "Curierul Românesc", An 9, nr. 1, ianuarie 1997, p. 3,22.

342. Vasilenko Volodimir, **Negocierile româno-ucrainene s-au împotmolit la frontiere: Nici un cuvânt despre Insula Şerpilor.** Interviu cu Volodimir Vasilenko, şeful delegaţiei ucrainene la negocieri, realizat de Cristina Zărnescu, în: "Ziua", Bucureşti, An 3, nr.521, 4 martie 1996, p.4.

343. Vălureanu U., **Insula Şerpilor - acasă ?,** în: "România Liberă", Bucureşti, Anul 51, Nr.14923, 6-7 martie 1993, p.1.

344. Vinogradov Y.G., **A Maiden's Golden Burial from Berezan, the Island of Achilles,** în: "Expedition", 36 (2-3),1994, p.18-28.

345. Vlahuţă Alexandru, **Bijuterii literare: Insula Şerpilor. Fragment din "România pitorească",** în: "Românul", An 9, nr.39, 5-11 octombrie 1998, p.10; "Cronica română", An 9, nr.2870, 24 iunie 2002, p.2.

346. Vlahuţă Alexandru, **România pitorească**, Bucureşti, 1996(p.42-44: "*Insula Şerpilor*").

347. Voicu Marin, Veriotti Maria, **Convenţii maritime internaţionale la care România a aderat sau pe care le-a ratificat.** Vol. II, Editura Ex Ponto, Constanţa, 1999.

348. Voinea Liviu, **Insula Şerpilor**, în: "Tribuna Economică", Bucureşti, Nr.2, Joi 11 ianuarie 1996, p.71.

349. Zamfirescu Dinu, **Insula Şerpilor,pământ românesc ce nu trebuie abandonat**,în : „Ziua", Anul X, Nr. 2743,Marţi 24 iunie 2003,p.2.

350. Zărnescu Cristina, **Tratatul româno-ucrainean se dovedeşte, la un an şi jumătate de la semnare, nul şi neavenit,** în: "Cotidianul", Bucureşti, Anul VIII, Nr.102 (2147), 5-6 septembrie 1998,

p.3.

351. Zărnescu Cristina, **În poſida afirmaţiilor ministrului de Externe, există temei legal pentru revendicarea Insulei Şerpilor**, în: "Cotidianul", Bucureşti, Miercuri 20 ianuarie 1999, p.5.

352. Zărnescu Narcis, **Un spaţiu mental, o paradigmă culturală, o utopie necesară : Hiperboreea şi Antihiperboreea. Cu referire şi la Insula Şerpilor denumită în antichitate Leuke,** în : "Viaţa Românească", Bucureşti, An XCIII, Nr.4-5, mai 1998, p.101-106.

353. Zidaru Irina, **Se va discuta oficial cu partea rusă problema tezaurului şi a Insulei Şerpilor. O delegaţie a Ministerului Afacerilor Externe a plecat la Moscova,** în: "Evenimentul Zilei", Bucureşti, Anul 2, Nr.189, 8 februarie 1993, p.9.

354. Zidaru Irina, **La consultările de la Moscova delegaţia rusă a concluzionat: Problema retrocedării Insulei Şerpilor este de competenţa Guvernului Ucrainei**, în: "Evenimentul Zilei", Bucureşti, Anul 2, Nr.195, 15 februarie 1993, p.9.

355. Zidaru Irina, **România se opune extinderii apelor teritoriale ucrainene în jurul Insulei Şerpilor**, în: "Evenimentul Zilei", Bucureşti, Anul IV, Nr.1053,7 decembrie 1995, p.2.

356. Zidaru Irina, **Ucraina nu vrea să ne dea înapoi Insula Şerpilor**, în: "Evenimentul Zilei", Bucureşti, Anul IV, Nr.1039, 20 noiembrie 1995, p.5.

357. Yailenko V.P., **Graffiti from Leuke, Berezan and Olbia**, în: "V.D.I.", Moscova, 2,1980, p.89-99.

358. Yailenko V.P., **Graffiti from Leuke, Berezan and Olbia**, în: "V.D.I.", Moscova, 3, 1980, p.75-116 .

359. Xenopol A.D., **Războaiele dintre ruşi şi turci şi înrâurirea lor asupra ţărilor române**, Editura Albatros, Bucureşti,1997.

IX. ANEXE DOCUMENTARE – DOCUMENTE DIPLOMATICE PRIVITOARE LA STATUTUL JURIDIC AL INSULEI ŞERPILOR.

ANEXA A.

Tratatul de pace de la Bucureşti între Imperiul Ţarist şi Imperiul Otoman, încheiat la 16/28 mai 1812 (extrase).

"Art.IV.(...) Prutul din punctul unde acest râu pătrunde în Moldova şi până la confluenţa sa cu Dunărea - apoi pornind din acest loc, malul stâng al acestui ultim fluviu până la Chilia şi la vărsarea sa în Marea Neagră, vor forma frontiera dintre cele două imperii (...). **Micile insule ale Dunării nelocuite** până la începerea ostilităţilor şi care se întâlnesc începând de dincolo de Izmail până la Chilia (...) **nu vor fi sub dominaţia nici uneia din cele două puteri şi nu se vor putea ridica de acum înainte acolo fortificaţii nici întăriri de nici-un fel ci ele vor rămâne pustii** (...). **Insulele mari** situate în faţa Izmailului şi a Chiliei, **de asemenea, pustii** la distanţă de o oră, luând ca punct de plecare marginea malului stâng cel mai apropiat al Dunării (...). Sublima Poartă renunţă la toate drepturile sale asupra teritoriului situat pe malul stâng al Prutului şi îl cedează Curţii Imperiale a Rusiei cu toate cetăţile, oraşele şi localităţile ce se găsesc acolo precum şi jumătatea râului Prut care formează frontiera dintre cele două imperii."

(*** Acte şi documente relative la istoria renascerei României. Publicate de Ghenadie Petrescu,

Dimitrie A.Sturdza şi Dimitrie C.Sturdza.Vol.I, Bucureşti,1888, p.296-297)

ANEXA B.

Tratatul de pace de la Adrianopol încheiat între Imperiul Ţarist şi Imperiul Otoman, la 2/14 septembrie 1829 (extrase).

"Art.III. Prutul va continua să formeze hotarul celor două imperii din punctul unde acest râu atinge teritoriul Moldovei până la vărsarea sa în Dunăre. Din acest loc, linia frontierelor va urma cursul Dunării până la

gura Sfântu Gheorghe, în aşa fel încât **să lase în posesia Rusiei toate insulele formate de diferite braţe ale acestui fluviu**: malul drept al Dunării va rămâne ca şi în trecut Porţii otomane (...)"

(Ibidem, p.319-320)

ANEXA C.

Tratatul general de pace între Austria, Franţa, Marea Britanie, Prusia, Rusia, Sardinia şi Imperiul Otoman, semnat la Paris, la 18/30 martie 1856 (extrase).

"Art.XX. În schimbul oraşelor, porturilor şi teritoriilor enumerate în art.IV din prezentul tratat, şi pentru a asigura mai bine libertatea navigaţiei Dunării, Majestatea Sa împăratul tuturor Rusiilor, consimte la rectificarea frontierei sale în Basarabia.

Noua frontieră va pleca de la Marea Neagră la un km est de lacul Burna Sola (Burnaz), va ajunge perpendicular pe şoseaua Akerman (Cetatea Albă), va urma această şosea până la Valul lui Traian, va trece la sud de Bolgrad, va urca de-a lungul râului Ialpug până la Sărăţica şi va sfârşi la Katamori pe Prut. Mai sus de acest punct vechea frontieră dintre cele două imperii nu va suferi nici o modificare (...).

Art.XXI. **Teritoriul cedat de Rusia va fi anexat la principatul Moldova, în suzeranitatea Sublimei Porţi (...).**

Art.XXII. Principatele Muntenia şi Moldova vor continua să se bucure, sub suzeranitatea Porţii şi sub garanţia puterilor contractante, de privilegiile şi de imunităţile pe care le au (...).

Art.XXIII. Sublima Poartă se angajează să asigure numitelor principate o administraţie independentă şi naţională, ca şi deplina libertate a cultului, a legislaţiei, a comerţului şi navigaţiei.(...)".

(Ibidem.Vol.II, Bucureşti,1889, p.1081-1082)

ANEXA D.

Protocol al plenipotenţiarilor marilor puteri, întruniţi în conferinţă, Paris, 25 decembrie 1856/6 ianuarie 1857 (extras).

"(...).Plenipotenţiarii (Austriei, Franţei, Marii Britanii, Prusiei, Rusiei, Sardiniei şi Imperiului Otoman - n.n.) convin că **insulele** cuprinse între diferite braţe ale Dunării la gura sa şi formând Delta acestui fluviu, în loc de a fi anexate la principatul Moldovei, cum se stipulează în art.XXI al Tratatului de la Paris, vor fi puse din nou sub suzeranitatea imediată a Înaltei Porţi de care au depins înainte.

Plenipotenţiarii recunosc de asemenea, că Tratatul de la Paris, ca şi tratatele anterior încheiate între Rusia şi Turcia păstrează

tăcere asupra soartei Insulei Şerpilor. Această insulă trebuie considerată ca o dependenţă a Deltei Dunării şi ea trebuie deci să urmeze destinaţia acesteia(...).

Guvernul otoman se angajează să întreţină pe această insula un far (...)".

(Ibidem.Vol.III, Bucureşti, 1899, p.1031-1033).

ANEXA E.

Tratat între Austria, Franţa, Marea Britanie, Prusia, Rusia, Sardinia şi Imperiul Otoman relativ la delimitarea Basarabiei, Insulei Şerpilor şi Deltei Dunării, semnat la Paris, la 19 iunie 1857 (extras).

"Art.3.Le traité du 30 Mars 1856,ayant comme les traités conclus antérieurement entre la Russie et la Turquie,gardé le silence sur **l'île des Serpents**, et les H.P.C.ayant reconnu qu'il **convenait de considérer cette île comme une dépendance du delta du Danube**, sa destination reste finée suivant les dispositions de l'article précédent.

Art.4.**Dans l'intérêt général du commerce, la Sublime Porte s'engage à entretenir sur l'île des Serpents un phare destiné à assurer la navigation des bâtiments se rendant dans le Danube et au port d'Odessa.** La Commision riveraine instituée par l'article 17 du traité du 30 Mars 1856, dans le but d'assurer la navigabilité des embouchures du fleuve et des parties de la mer avoisinantes, veillera à la régularité du service de ce phare".

(***Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei. Acte şi documente, Bucureşti, MDCCCLXXXIII, p.146).

ANEXA F.

Convenţia româno-rusă privind trecerea armatelor ruseşti prin România, semnată la Bucureşti, la 4/16 aprilie 1877 (extras).

"Art.II. Pentru ca nici-un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerii armatelor ruseşti pe teritoriul ei, guvernul Majestăţii sale **împăratul tuturor Rusiilor se angajează să determine respectarea drepturilor politice ale statului român aşa cum rezultă ele din legile interne şi tratatele existente, precum şi să menţină şi să apere integritatea actuală a României (...)".**

("Monitorul Oficial al României", Nr.91, din 22 aprilie/4 mai 1877, p.2671-2672).

ANEXA G.

Preliminariile de pace de la San Stefano – 19 februarie/3 martie 1878 (extras).

"Art.19...Prenant en considération les ambarras financiers de la Turquie, et d'accord avec le désir de S.M.le Sultan, l'Empereur de Russie consent à remplacer le paiement de la plus grande partie des sommes par les cessions territoriales suivantes:

a).Le Sandjak de Toultcha, c'est- à-dire les districts (cazas) de Kilia,Soulina, Mahmoudié, Isaktcha, Matchin, Babadagh, Hirsovo, Kustendjé et Medjidié, ainsi que les îles du Delta **et l'île des Serpents.**

Ne désirant pas s'annexer ce territoire et les îles du Delta, la Russie se réserve la faculté de les échanger contre la partie de la Bessarabie détachée par le traité de 1856 et limitée au Midi par le thalweg du bras de Kilia et l'embouchure du Stary-Stamboul. La question du partage des eaux et des pêcheries devra être réglée par une Commission russo-roumain dans l'espace d'une année après la ratification du traité de paix".

(*** Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei...op.cit., p.438)

ANEXA H.

Memoriul României înaintat Congresului de pace de la Berlin – 12/24 iunie 1878 (redactat de Mihail Kogălniceanu şi Ion Brătianu şi înmânat Cancelarului Germaniei, Otto von Bismarck-preşedintele Congresului).

Memoriul cuprindea următoarele cereri :

"1.Nici o parte a teritoriului actual să nu fie desprinsă de România;

2.Pământul românesc să nu fie supus unui drept de trecere în profitul armatelor ruse.

3.**Principatul, în virtutea titlurilor sale seculare, să reintre în posesia insulelor şi gurilor Dunării, inclusiv Insula Şerpilor.**

4.Ea să primească, proporţional cu forţele militare pe care le-a trimis în luptă, o despăgubire, într-o formă apreciată ca mai folositoare.

5.Independenţa sa să primească consacrarea definitivă şi teritoriul ei să fie declarat neutru".

(Apud *** Documente oficiale din corespondenţa diplomatică de la 5/17 octombrie 1877 până la 15/27 septembrie 1878. Prezentate corpurilor legiuitoare în sesiunea 1880-1881, Bucureşti,1880, p.167.Vezi

şi: *** România în războiul de independenţă.1877-1878, Bucureşti,1977, p.382).

ANEXA I.

Extrait du Protocole Nr.11,du 2 Juillet 1878 (extras).

"L'ordre du jour appelle la discussion des articles 12 et 13 du traité de San Stefano relatifs au Danmube et aux forteresses. Le président donne lecture de l'article 12,et le baron de Haymerle présente à la haute assemblée le projet suivant d'une nouvelle rédaction de cet article :

1.Afin d'assurer, par une nouvelle garantie, la liberté de navigation sur le Danube, toute la partie du fleuve, à partir des Portes-de- fer jusqu'aux embouchures dans la mer Noire, est déclarée neutre. Les îles situées dans ce parcours et aux embouchures (**les îles des Serpents**), ainsi que les bords de la rivière, **sont compris dans cette neutralité**".

(*** Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei...op.cit., p.441. Vezi şi : Dimitrie S.Neniţescu,

Studiu asupra fluviilor convenţionale. Dunărea în dreptul internaţional public, Bucureşti,1903, p.79)

ANEXA J.

Tratatul de pace de la Berlin – 1/13 iulie 1878 (extrase)

"Art.45.Principatul României retrocedează Majestăţii Sale împăratul Rusiei porţiunea teritoriului Basarabiei, despărţită de Rusia în urma tratatului de la Paris din anul 1856, şi care la apus se mărgineşte cu talvegul Prutului, iar la miazăzi cu talvegul braţului Chiliei şi cu gura Starîi Stambulului.

Art.46.**Insulele formând Delta Dunării, precum şi Insula Şerpilor, sandgiacul Tulcei, cuprinzând districtele (cazas) Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea,Tulcea, Măcin, Babadag, Hârşova, Küstendjé** [Constanţa] , **Medgidia sunt reunite** ["son réunis "] **cu România.**

Principatul mai primeşte afară de aceasta ţinutul situat la sudul Dobrogei până la o linie care, plecând de la răsărit de Silistra răspunde în Marea Neagră, la miazăzi de Mangalia. Linia graniţelor se va fixa la faţa locului de Comisia europeană instituită pentru delimitarea Bulgariei (...).

Art.56.**La Commission Européenne du Danube s'entendra avec qui de droit pour assurer l'entretien du phare sur l'île des Serpents".**

(*** Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei...op.cit., p.456 şi 438; *** La Commission Européenne du Danube et son ouvre de 1856 a 1931,Paris, MCMXXXI, p.426-427; *** România în relaţiile internaţionale.1699-1939, Editura Junimea, Iaşi,1980, p.298)

ANEXA K.

Annexes au Protocole 382, du 19 Mai 1881, de la Commission Européenne du Danube (extras)

"I. Instruction spéciale. Titre IV. Du service des phares.

29.Le capitaine du port est chargé de surveiller le service des phares embouchures du Danube.

et de l' Ile des Serpents.

Le personnel de ces phares, nommé par la Commission, est placé sous la surveillance disciplinaire du capitaine de port; la surveillance technique des phares appartient à l'ingénieur de la Commission Européenne.

Le capitaine du port inspecte,une fois au moins par mois, **les phares de l'île des Serpents** et de St.Georges, soit en personne, soit par l'organe d'un agent. Il s'entend avec l' ingénieur pour tout ce qui serait exigé par le besoins de ce service"

(***Ministerul Afacerilor Străine. Cestiunea Dunarei...op.cit., p.567)

ANEXA L

Tratatul de la Paris, încheiat între România pe de o parte și Anglia, Franța, Italia și Japonia de cealaltă parte – 28 octombrie 1920 (extrase).

"Art.1.Inaltele Părți Contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la gura sa până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar dintre Bucovina și Basarabia, și acest vechi hotar.

Art.2.O comisiune compusă din trei membrii, dintre care unul va fi numit de principalele Puteri Aliate, unul de România și unul de Consiliul Societății Națiunilor, pe seama Rusiei, va fi constituită în termen de 15 zile, cu începere de la punerea în vigoare a Tratatului de față, spre a fixa pe teren noua linie de fruntarie a României.

Art.3.România se obligă să respecte și a face să fie riguros respectate pe teritoriul Basarabiei, arătat la articolul 1, stipulațiile Tratatului semnat la Paris la 9 decembrie 1919 de către principalele Puteri aliate și asociate și România. Și anume : a asigura locuitorilor, fără deosebire de rasă, de limbă sau religiune, aceleași garanții de libertate și

de dreptate ca şi celorlalţi locuitori din ţinuturile ce fac parte din regatul României.(...).

Art.9.Inaltele Părţi Contractante vor invita Rusia să adere la Tratatul de faţă, de îndată ce va exista un guvern rus recunoscut de ele. Ele îşi rezervă dreptul de a supune arbitrajului Consiliului Societăţii Naţiunilor toate chestiunile care ar putea fi ridicate de guvernul rus cu privire la detaliile acestui Tratat, **fiind bine stabilit că fruntariile definite de acest Tratat, precum şi suveranitatea României asupra teritoriilor pe care le cuprinde** [Insula Şerpilor se subînţelege !- n.n.], **nu vor putea fi puse în discuţiune. (...)".**

(***Istoria României între anii 1918-1944. Culegere de documente. Coordonator conf.dr.Ioan Scurtu,

lect.dr.Gheorghe Z.Ionescu, lect.dr.Eufrosina Popescu, asist.Doina Smârcea, Bucureşti, 1982, p.36-37).

ANEXA M

Protocolul adiţional secret sovieto-german, semnat la Moscova - 23 august 1939 (extrase).

"3.Cu privire la Europa Sud-Estică, **partea sovietică accentuează interesul pe care-l manifestă faţă de Basarabia. Partea germană îşi declară dezinteresul politic total faţă de aceste teritorii.**

4.Acest protocol va fi considerat de ambele părţi ca **strict secret**".

(Dr.Aurel Preda Mătăsaru, Forţa cinismului şi cinismul forţei, Bucureşti,1995, p.138).

ANEXA N.

Notele ultimative ale guvernului sovietic din 26 şi 27 iunie 1940 şi răspunsurile guvernului român (extrase).

Nota ultimativă a guvernului sovietic, din 26 iunie 1940:

Guvernul U.R.S.S. propune guvernului regal al României:

1.Să înapoieze cu orice preţ Uniunii Sovietice Basarabia.

2.Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei cu frontierele sale potrivit cu harta alăturată.

Guvernul sovietic îşi exprimă speranţa că guvernul român va primi propunerile U.R.S.S. şi că aceasta va da posibilitatea de a se rezolva pe cale paşnică conflictul prelungit dintre U.R.S.S. şi România".

Răspunsul guvernului român, din ziua de 27 iunie 1940:

"Fiind însufleţit de aceeaşi dorinţă ca şi guvernul sovietic de a vedea rezolvate prin mijloace pacifice toate chestiunile care ar putea să producă o neînţelegere între U.R.S.S. şi România, guvernul regal declară

că este gata să procedeze imediat și în spiritul cel mai larg, la discuțiunea amicală și de comun acord ,a tuturor problemelor emanând de la guvernul sovietic.

În consecință, guvernul român cere guvernului sovietic să binevoiască a indica locul și data ce dorește să fixeze în acest scop. De îndată ce va fi primit un răspuns din partea guvernului sovietic, guvernul român își va desemna delegații și nădăjduiește că conversațiunile cu reprezentanții guvernului sovietic vor avea ca rezultat să creeze relațiuni trainice de bună înțelegere și prietenie între U.R.S.S. și România".

Nota ultimativă adresată de guvernul sovietic în noaptea de 27 iunie 1940 :

"Guvernul U.R.S.S. consideră că răspunsul guvernului regal al României din 27 iunie ca imprecis, deoarece în răspuns nu se spune direct că el primește propunerea guvernului sovietic de a-i restitui neîntârziat Basarabia și partea de nord a Bucovinei. Însă cum ministrul României la Moscova, d.Davidescu, a explicat că răspunsul menționat al guvernului regal al României însemnează accedarea la propunerea guvernului sovietic, guvernul sovietic primind această explicație a d-lui Davidescu, propune:

1.În decurs de patru zile, începând de la ora 14,după ora Moscovei, la 28 iunie să evacueze teritoriul Basarabiei și Bucovinei de trupele românești.

2.Trupele sovietice în același timp să ocupe teritoriul Basarabiei și partea de nord a Bucovinei.

3.În decursul zilei de 28 iunie trupele sovietice să ocupe următoarele puncte: Cernăuți, Chișinău, Cetatea-Albă.

4.Guvernul regal al României să ia asupra sa răspunderea în ceea ce privește păstrarea și nedeteriorarea căilor ferate, parcurilor de locomotive, vagoane, podurilor, depozitelor, aerodromurilor, întreprinderilor industriale, uzinelor electrice, telegrafului.

(...).Guvernul sovietic insistă ca guvernul regal al României să răspundă la propunerea sus menționată nu mai târziu de 28 iunie ora 12 ziua (ora Moscovei)".

Răspunsul guvernului român, din ziua de 28 iunie 1940:

"**Guvernul român**, pentru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgerea la forță și deschiderea ostilităților în această parte a Europei, **se vede silit să accepte condițiile de evacuare specificate în răspunsul sovietic**".

(*** Istoria României între anii 1918-1944...op.cit., p.408-410).

ANEXA O.

Tratat de pace între România și Puterile Aliate și Asociate, semnat la Paris – 10 februarie 1947 (extrase).

"Partea I. Frontiere. Articolul 1.

Frontierele României, indicate în harta anexată Tratatului de față (Anexa 1), **vor fi cele care erau în ființă la 1 ianuarie 1941**, cu excepția frontierei româno-ungare care este definită în articolul 2 al Tratatului de față.

Frontiera sovieto-română este astfel fixată în conformitate cu Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940 [**document inexistent !- n.n.**] și cu Acordul sovieto-cehoslovac din 29 iunie 1945"

(Ștefan Lache, Gheorghe Țuțui, România și Conferința de pace de la Paris din 1946, Editura Dacia, Cluj-Napoca,1978, p.325, 339-340).

ANEXA P.

Protocol referitor la precizarea parcursului liniei frontierei de stat între Republica Populară Română și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, semnat la Moscova – 4 februarie 1948 (extrase).

În conformitate cu art.1 al Tratatului de Pace cu România, intrat în vigoare la 15 septembrie1947, Guvernul Republicii Populare Române, pe de o parte, și Guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, pe de altă parte, au convenit asupra celor ce urmează:

1.Frontiera de stat între România și U.R.S.S., indicată pe hărțile anexate la prezentul Protocol (Anexele I și II), are următorul parcurs (...).

b. Conform Anexei II : de-a lungul fluviului Dunărea, de la Pardina la Marea Neagră, lăsând insulele Tătaru Mic, Daleru Mic și Mare, Maican și Limba de partea Uniunii R.S.S., iar insulele Tătaru Mare, Cernovca și Babina - de partea României; **Insula Șerpilor, situată în Marea Neagră, la răsărit de gurile Dunării, intră** [sic!] **în cadrul Uniunii R.S.S."**

(*** Ministerul Afacerilor Externe. Direcția juridică și a tratatelor. Culegere de tratate, privind frontierele de stat ale Republicii Socialiste România, București, 1971, p.313-314. Vezi și: *** Ministerul Apărării Naționale. Comandamentul Trupelor de Grăniceri, Culegere de tratate, convenții, acorduri, înțelegeri și protocoale încheiate între Republica Socialistă România și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste privind regimul Frontierei de stat, București,1977, p.11-12).

ANEXA R.

Proces verbal privind predarea Insulei Șerpilor – 23 mai 1948.
"Anul 1948, luna Mai, ziua 23.

Noi subsemnații **Nicolai Pavlovici Sutov, Prim Secretar de ambasadă**, în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Străine al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste **și Eduard Mezincescu, Ministru Plenipotențiar**, în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Străine al Republicii Populare Române, în virtutea și în executarea Protocolului Sovieto-Român, semnat la Moscova la 4 februarie 1948, **am încheiat prezentul Proces-Verbal, constatând că astăzi la ora 12 (ora locală), insula Șerpilor** sau Zmeinâi, situată în Marea Neagră la 45 grade,15 minute,18 secunde latitudine Nord și 30 grade,19 minute,15 secunde longitudine Est de Greenwich, **a fost înapoiată** [sic!] **Uniunii Sovietice de către Republica Populară Română și încadrată în teritoriul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.**

Prin semnarea prezentului Proces-Verbal s-au îndeplinit formele legale de predare a insulei".

(Ibidem, p.315, respectiv p.13).

ANEXA S.

Tratat între Guvernul Republicii Populare Române și Guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste privind regimul frontierei de stat româno-sovietice, colaborare și asistență mutuală în problemele de frontieră, semnat la București – 27 februarie 1961 (extrase).

"Capitolul I. Traseul frontierei, semnele de frontieră și întreținerea frontierei.

Articolul 1.1.**Linia frontierei de stat** între Republica Populară Română și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, **fixată în conformitate cu art.1 al Tratatului de Pace cu România, intrat în vigoare la 15 septembrie 1947, și cu Protocolul referitor la precizarea traseului frontierei de stat între Republica Populară Română și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, semnat la Moscova, la 4 februarie 1948**, trece pe teren, după cum se arată în : (...)".

(Dr.Gheorghe Gheorghe, Tratatele internaționale ale României.1939-1965.Texte rezumate, adnotări, bibliografie, Editura Științifică și Enciclopedică, București,1983, p.316-317).

ANEXA Ș.

Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală între Republica Socialistă România și Uniunea Sovietică, semnat la București – 7 iulie 1970 (extrase).

"Art.7.Părțile declară că una dintre premisele de bază ale asigurării securității europene o constituie **inviolabilitatea frontierelor de stat, statornicite în Europa după cel de-al doilea război mondial"**(un text în contrazicere flagrantă cu răpirea și anexarea Insulei Șerpilor în 1948, la un an după ce Tratatul de pace de la Paris, din 1947, stipulase că aceasta aparținea României – n.n.)

(Gheorghe Gheorghe, op.cit., p.176-177).

ANEXA T.

Tratat cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare între România și Ucraina, semnat la Neptun – 2 iunie 1977 (extrase).

"ARTICOLUL 2.

2.**Părțile Contractante vor încheia un tratat separat privind regimul frontierei dintre cele două state și vor soluționa problema delimitării platoului lor continental și a zonelor economice exclusive în Marea Neagră pe baza principiilor și procedurilor convenite printr-un schimb de scrisori între miniștrii de Externe, efectuat o dată cu semnarea prezentului Tratat. Înțelegerile convenite în acest schimb de scrisori** [al căror text nu a fost făcut cunoscut opiniei publice din România și nu a fost ratificat de Parlamentul României!...- n.n.] **vor intra în vigoare simultan cu intrarea în vigoare a acestui Tratat.**

ARTICOLUL 3.

2.Orice problemă și diferende dintre Părțile Contractante vor fi soluționate exclusiv prin mijloace pașnice, în conformitate cu normele dreptului internațional.

ARTICOLUL 13.

13.Părțile Contractante, în scopul de a coopera în urmărirea îndeplinirii angajamentelor prevăzute în acest articol, **vor crea o comisie mixtă interguvernamentală, care va ține cel puțin o sesiune anuală.**

ARTICOLUL 27.

Prezentul Tratat se încheie pe un termen de 10 ani. Valabilitatea lui se prelungește automat cu noi perioade de câte cinci ani, dacă nici una din Părțile Contractante nu va încunoștința în scris cealaltă Parte despre intenția de a-l denunța, cu cel puțin un an înaintea expirării perioadei de valabilitate respective.

(Prof.dr.doc.Ion Gherman, Cartea albă a unor a unor vechi teritorii românești condamnate la înstrăinare, București, 1999, p.138, 142 și 145).

CUPRINS

	INTRODUCERE.	5
I.	**INSULA ŞERPILOR – STRĂVECHI PĂMÂNT ROMÂNESC.**	
	1. Coordonate geografice generale.	9
	2. Consideraţii de ordin geologic.	24
	3. Consideraţii climatice.	33
	4. Solurile Insulei Şerpilor.	43
	5. Flora Insulei Şerpilor.	44
	6. Fauna Insulei Şerpilor.	53
II.	**NUMELE INSULEI.**	65
III.	**INSULA ŞERPILOR ÎN CARTOGRAFIE (SECOLELE II-XX).**	75
IV.	**INSULA LUI AHILE – MITOLOGIE ŞI ADEVĂR ISTORIC.**	
	1.Ahile – eroul „Iliadei" lui Homer şi al tuturor grecilor.	93
	2.„Insula lui Achille" – Achillea. Templul şi cultul eroului.	108
	3.De la mitologie la realitate. Dovezi arheologice descoperite în Insula Şerpilor.	129
V.	**FARUL DIN INSULA ŞERPILOR.**	157
VI.	**INSULA ŞERPILOR ÎN VÂLTOAREA VITREGIILOR ISTORIEI.**	
	1. Statutul politico-juridic al insulei până la 1812.	177
	2. Insula Şerpilor sub ocupaţie ţaristă (1813-1856).	222
	3. Insula Şerpilor sub dominaţie otomană (1857-1878).	239
	4. Insula Şerpilor între graniţele fireşti (1879-1947).	263
	5. Anexarea Insulei Şerpilor de către U.R.S.S. în anul 1948 – un nou rapt teritorial în dauna României.	341
VII.	**INSULA ŞERPILOR – ÎNTRE FORŢA DREPTULUI ŞI DREPTUL FORŢEI.**	
	1. Insula Şerpilor – bază militară sovietică (1948-1991) şi ucraineană (după 1991).	369

2. Legislaţia internaţională şi românească referitoare la marea teritorială, zona contiguă, platoul continental şi zona economică exclusivă. Insula Şerpilor şi implicaţiile statutului său juridic asupra drepturilor economice ale României în Marea Neagră. 387
3. Locul şi rolul Insulei Şerpilor în cadrul negocierilor româno-sovietice dintre anii 1967-1987, privitoare la delimitarea platoului continental şi a zonei maritime exclusive. 405
4. Insula Şerpilor în dezbaterile Parlamentului României. Tratatul cu Ucraina – 2 iunie 1997 (Neptun) - şi prevederile sale referitoare la Insula Şerpilor şi frontiera româno-ucraineană. 424
5. Consecinţele documentelor româno-ucrainene semnate la 2 iunie 1997 şi ale actualului statut juridic al Insulei Şerpilor asupra intereselor geostrategice ale României în bazinul Mării Negre. 471
VIII. BIBLIOGRAFIE (selectivă). 511
IX. ANEXE DOCUMENTARE – DOCUMENTE DIPLOMATICE PRIVITOARE LA STATUTUL JURIDIC AL INSULEI ŞERPILOR. 545

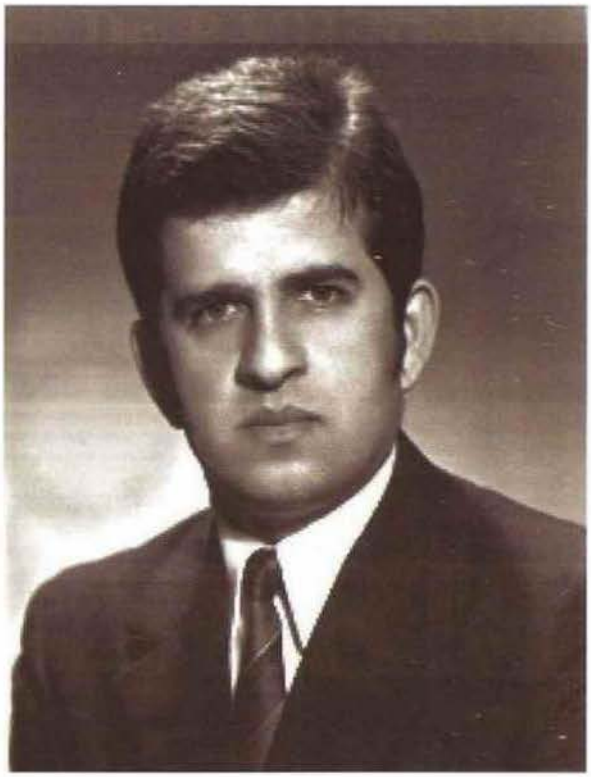

Născut la 11 iulie 1947 în comuna Avram Iancu (jud. Alba) - în „inima" Ţării Moţilor, de unde şi apelativul „Moţul" - autorul a absolvit mai întâi Liceul „Avram Iancu" din Câmpeni (1965), apoi Facultatea de istorie-filosofie a Universităţii „Al.I.Cuza"- Iaşi (1973).

După absolvire a fost profesor la Liceul militar de marină „Al.I.Cuza"- Constanţa (1974-1978), iar din 1978 este profesor în cadrul Academiei Navale „Mircea cel Bătrân"- Constanţa.

Este doctor în ştiinţe al Universităţii din Bucureşti.

Coautor a 5 volume, a publicat peste 40 de studii în cele mai prestigioase reviste de specialitate din România şi a prezentat peste 55 de comunicări ştiinţifice la sesiuni ştiinţifice naţionale, inclusiv cu participare internaţională.

Pasionat cercetător al istoriei Ţării Moţilor - are în pregătire 3 volume, care vor fi încredinţate tiparului cât de curând -, dr. Pădurean Dominuţ este, deopotrivă, un asiduu cercetător al istoriei gurilor Dunării şi părţii nord-vestice a Mării Negre, al istoriei marinei române, un loc aparte în preocupările sale ştiinţifice ocupându-l Insula Şerpilor.

Insula Şerpilor - despre care a publicat anterior mai multe studii în premieră naţională, articole în presă, despre care a făcut 3 emisiuni la televiziune - este o mai veche „iubire" a sa, căreia i-a dăruit mai mulţi ani din viaţă cercetând cu atenţie toate sursele documentare disponibile până la această dată.

Lucrarea de faţă - **prima monografie ştiinţifică românească dedicată Insulei Şerpilor** - constituie un eveniment editorial, care sperăm să producă bucurie tuturor iubitorilor lui Clio, tuturor acelora pentru care pământul românesc este sacru, iar dragostea de neam şi ţară o trăsătură definitorie a fiinţei lor.

ISBN 973-692-038-0